

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών:
Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Η Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση στην Επαγγελματική
Εκπαίδευση στην Εποχή της Πανδημίας μέσα από τις Εμπειρίες
και Αντιλήψεις των Εκπαιδευτών Επαγγελματικής Κατάρτισης:
Η Περίπτωση της Κύπρου κατά την Πανδημία Covid-19

Ευαγγελία Καλλίδου Έλληνα

Επιβλέπων Καθηγητής
Ανδρέας Κόλλιας

Ιούνιος 2023

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών:
Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση**

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Η Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση στην Επαγγελματική
Εκπαίδευση στην Εποχή της Πανδημίας Μέσα από τις
Εμπειρίες και Αντιλήψεις των Εκπαιδευτών Επαγγελματικής
Κατάρτισης: Η Περίπτωση της Κύπρου κατά την Πανδημία
Covid-19**

Ευαγγελία Καλλίδου Έλληνα

**Επιβλέπων Καθηγητής
Ανδρέας Κόλλιας**

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών
Στη Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση
από τη Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών
του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Ιούνιος 2023

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη διερευνά την επίδραση της πανδημίας covid-19 και της απότομης στροφής στην διαδικτυακή εκπαίδευση που ενδεχομένως οδήγησε στο μετασχηματισμό των Εκπαιδευτών Επαγγελματικής Κατάρτισης. Σκοπός της μελέτης είναι η καταγραφή του βιώματος των ΕΕΚ στα νέα δεδομένα που έφερε η ξαφνική και επιβεβλημένη αυτή αλλαγή και η εξέταση του τρόπου με τον οποίο αντιμετώπισαν το νέο συγκείμενο.

Μέσα από τις εμπειρίες 12 Εκπαιδευτών Επαγγελματικής Κατάρτισης αναδεικνύονται οι δυσκολίες και τα αποπροσανατολιστικά διλήμματα που προέκυψαν καθώς και οι ενέργειες που έγιναν, ώστε να προσαρμοστούν οι εκπαιδευτές αλλά και οι μέθοδοι και τεχνικές τους στα νέα δεδομένα.

Ως θεωρητικό πλαίσιο της διερευνητικής διαδικασίας αποτέλεσαν τρεις θεωρητικές προσεγγίσεις. Η πρώτη και ουσιαστικά κυρίαρχη θεωρητική προσέγγιση στην παρούσα εργασία είναι η θεωρία της μετασχηματιστικής μάθησης του Jack Mezirow . Η δεύτερη θεωρητική προσέγγιση είναι η θεωρία της βιωματικής μάθησης όπως αυτή εκφράστηκε από τον Dewey και τον Kolb και η τρίτη θεωρία είναι η προσέγγιση του Kurt Lewin αναφορικά με το φόβο της αλλαγής. Κοινό σημείο και των τριών προσεγγίσεων είναι η αλλαγή ιδιαίτερα μέσα από δύσκολες και τραυματικές συνθήκες.

Με εργαλείο τις ημιδομημένες συνεντεύξεις αξιοποιώντας την ποιοτική μεθοδολογία και με βάση το θεωρητικό πλαίσιο που αναφέρθηκε πιο πάνω, προσπαθήσαμε να διερευνήσουμε σε βάθος την εμπειρία των ΕΕΚ. Η διερευνητική διαδικασία κατέδειξε ότι μέσα από τις αντιδράσεις των ΕΕΚ/Εκπαιδευτών Ενηλίκων, σύμφωνα με τις δικές τους βιωμένες εμπειρίες, όπως τις μοιράστηκαν μαζί μας στις συνεντεύξεις προέκυψε η μεταμόρφωση, η ενίσχυση και βελτίωση των δεξιοτήτων τους με συνέπεια τον μετασχηματισμό τους καθώς και στο μετασχηματισμό της ίδιας της εκπαίδευσης που παρείχαν στους εκπαιδευόμενους.

Summary

This study explores the impact of the covid-19 pandemic and the abrupt change to online education that may have led to the transformation of Vocational Education Educators. The purpose of the study is to record the experience of VET in Cyprus in the new era brought by this sudden change and to examine the way in which it dealt within the new context. Through the experiences of twelve (12) Vocational Training Instructors, the difficulties and disorienting dilemmas that arose as well as the actions taken to adapt the instructors and their methods and techniques to the new context.

Three theoretical approaches were used as the theoretical framework of the research process. The first and essentially dominant theoretical approach in this work is Jack Mezirow's transformative learning theory. The second theoretical approach is the theory of experiential learning as expressed by Dewey and Kolb and the third theory is Kurt Lewin's approach regarding the fear of change. Common to all three approaches is change, especially through difficult and traumatic circumstances.

Using semi-structured interview as a tool, utilizing the qualitative methodology and based on the above-mentioned theoretical framework, we tried to investigate in depth the experience of VET in Cyprus. The exploratory process showed that through the reactions of VET/Adult Educators according to their lived experiences, as they shared with us in the interviews, the transformation, strengthening and improvement of their skills resulted the transformation of themselves as well as the transformation of the way they provided training to the learners.

Ευχαριστίες

Θέλω να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στον επιβλέποντα καθηγητή μου, κύριο Αντρέα Κόλλια για όλη τη στήριξη και την πολύτιμη καθοδήγηση του ώστε να ολοκληρωθεί η παρούσα μελέτη. Ευχαριστώ επίσης την καθηγήτρια Μαρία Γραβάνη και ακαδημαϊκή υπεύθυνη του Μεταπτυχιακού προγράμματος «Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία με ώθησε σε αυτό το συναρπαστικό ταξίδι.

Ευχαριστώ πολύ τους συναδέλφους Εκπαιδευτές Επαγγελματικής Κατάρτισης/ Εκπαιδευτές Ενηλίκων για τη συμμετοχή τους στην έρευνα/συνεντεύξεις.

Ευχαριστώ πολύ την οικογένεια μου, τον σύζυγο και την κόρη μου για τη στήριξη και κατανόηση τους στο ταξίδι αυτό που περιείχε πολλά ξενύχτια και άπειρες ώρες μελέτης. Τους χρωστώ τις βόλτες και τις εκδρομές που βάλαμε στην άκρη για χάρη της διατριβής.

Η μελέτη αυτή αφιερώνεται στη μνήμη της μητέρας μου που ήταν και είναι η έμπνευση μου.

Περιεχόμενα

1	Κεφάλαιο 1	
	Εισαγωγή	1-8
1.2	Σκοπός της Μελέτης	5-6
1.2	Ερευνητικά Ερωτήματα	6
1.2.	Σημασία και Αναγκαιότητα της Μελέτης/Έρευνας.....	6-8
2	Κεφάλαιο 2	
	Θεωρητικό Πλαίσιο / Βιβλιογραφική Ανασκόπηση	8-37
2.1	Το πλαίσιο	8-10
2.2	Οι τρεις θεωρίες της Αλλαγής	10-12
2.3	Η Μετασχηματίζουσα Μάθηση μέσα από το έργο του Jack Mezirow	12-19
2.4	Η Βιωματική Μάθηση	19-20
2.5	Ο Φόβος της αλλαγής- Η Θεωρία του Kurt Lewin	20-23
2.6	Οι συγκλίνουσες θεωρίες	23-24
2.7	Οι προκλήσεις της Εξ' Αποστάσεως Μάθησης κατά τη διάρκεια της πανδημίας μέσα από τη βιβλιογραφία και τη διεθνή εμπειρία	25-37
2.7.1	Επικοινωνία/Κλειστές Κάμερες/Διαδραστικότητα	25-29
2.7.2	Άγχος Ανησυχία και έλλειψη Αυτοπεποίθησης	29-30
2.7.3.	Ευκαιρία Ανάπτυξης/Η αντίσταση στην Αλλαγή & η Ικανότητα Προσαρμογής ..	30-31
2.7.4	Το Κίνητρο και η Σημασία του στην Εξ' Αποστάσεως Εκπαίδευση	31-34
2.7.5	Εξοικονόμηση χρόνου, πόρων και η βολικότητα	34-36
2.7.6	Το Ζήτημα της Ποιότητας	36-37
3	Κεφαλαίο 3	
	Η Ερευνητική Διαδικασία.....	38-67
3.1	Μέθοδος	38-40
3.2	Η Επιλογή του Δείγματος	40-41
3.3	Ερευνητικό Εργαλείο	41-42
3.4	Η Διαδικασία της Έρευνας	42
3.5	Η Διαδικασία Ανάλυσης Δεδομένων / Πίνακας 1.....	43-50
3.6	Δεοντολογία και Θέματα Ηθικής	50-51
3.7	Περιορισμοί της Έρευνας	51
3.8	Ανάλυση Ευρημάτων	51-67
3.9	Σύνοψη	67
4	Κεφαλαίου 4	
	Συζήτηση	68-77
5	Κεφαλαίο 5	
	Προτάσεις για Περαιτέρω Έρευνα	78
6	Κεφάλαιο 6	
	Συμπεράσματα	79-82
	Παραρτήματα	
	Παράρτημα Α Ερευνητικά Ερωτήματα /Άξονες/ Απαντήσεις	83-109
	Παράρτημα Β Πρωτόκολλο/Οδηγός Συνέντευξης.....	110
	Παράρτημα Γ Πρωτόκολλο Συγκατάθεσης.....	111-112
	Παράρτημα Δ Απομαγνητοφωνημένες Συνεντεύξεις	113-192
	Βιβλιογραφία	193-205

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

*Η εμπειρία είναι ο πιο δύσκολος τύπος δασκάλου,
πρώτα σου βάζει το τεστ και μετά μαθαίνεις το μάθημα*

OSCAR WILDE

Το έτος 2020 θα μείνει ανεξίτηλα γραμμένο στη μνήμη παγκοσμίως ως μια εποχή προσωπικών, κοινωνικών και εκπαιδευτικών αναταραχών, αναπροσαρμογών και αλλαγών. Το 2020 σηματοδότησε μια αλλαγή εποχής όπου όλοι οι τομείς της κοινωνίας έπρεπε να προσαρμοστούν γρήγορα σε άγνωστες συνθήκες απομόνωσης και καραντίνας. Για τη ψηφιακή εποχή, η εξάπλωση του Covid-19 είναι η πρώτη κρίση με πραγματικά παγκόσμια επίδραση. Η εκπαίδευση όλων των βαθμίδων και τομέων έπρεπε να επανεξετάσει γρήγορα τη διδασκαλία, τη μάθηση και την αξιολόγηση σε αυτήν την περίοδο απρόβλεπτης και πλήρους διαδικτυακής μάθησης.

Η ψηφιακή εξ αποστάσεως εκπαίδευση ήταν η μοναδική λύση που είχαν οι εκπαιδευτικοί σε όλες τις βαθμίδες. Χαρακτηριστικό της κρίσης ήταν η αβεβαιότητα για όλους τους εμπλεκόμενους: εκπαιδευτές/εκπαιδευτικούς, εκπαιδευόμενους αλλά και τις οικογένειες τους. Οι γρήγορα μεταβαλλόμενες συνθήκες δημιούργησαν ένα τεράστιο σοκ σε όλους τους εμπλεκόμενους και οδήγησαν την εκπαίδευση όλων των βαθμίδων σε νέες πρακτικές μάθησης εκτάκτου ανάγκης. Από τη διδασκαλία στη φυσική τάξη οι εκπαιδευτές και οι εκπαιδευόμενοι βρέθηκαν ακαριαία την εικονική τάξη. Οι εκπαιδευτές ενηλίκων διαπίστωσαν πως η πανδημία μείωσε ή άλλαξε τα δεδομένα προσθέτοντας άγχος και στρες στο να καταφέρουν να αναβαθμίσουν το συντομότερο τις ψηφιακές τους δεξιότητες, ώστε να μη βρεθούν και οι ίδιοι στο φάσμα της ανεργίας (Lasby, 2020). Η πανδημία δημιούργησε τεράστια κοινωνικά προβλήματα και οδήγησε μεγάλο αριθμό του παγκόσμιου πληθυσμού στην ανεργία.

Η καλά οργανωμένη και σχεδιασμένη εξ αποστάσεως εκπαιδευτική εμπειρία διαφέρει ουσιαστικά από την εκπαίδευση που προσφέρεται διαδικτυακά ως απάντηση σε μία κρίση ή μία καταστροφή (Hodges et al., 2020). Οι Hodges et al. σημειώνουν επίσης ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση φέρει το στίγμα ότι είναι κατώτερης ποιότητας από την δια ζώσης εκπαίδευση παρόλο που άλλες έρευνες υποδεικνύουν το αντίθετο. Οι βιαστικές όμως κινήσεις από πολλούς εκπαιδευτικούς οργανισμούς ίσως έθεσαν τη σφραγίδα στην άποψη ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι μια αδύναμη λύση, όταν στην πραγματικότητα κανείς δεν προχώρησε στη μετάβαση αυτή λαμβάνοντας όλες τις αναγκαίες σχεδιαστικές κινήσεις που απαιτεί η σωστά σχεδιασμένη εξ αποστάσεως εκπαίδευση (Hodges et al. 2020).

Ο στόχος εκείνης της χρονικής περιόδου ήταν να κρατηθεί ζωντανή η εκπαίδευση έχοντας κατά νου την επιστροφή στην παραδοσιακή κατά πρόσωπο εκπαίδευση μόλις το επέτρεπαν οι συνθήκες (Xie et al. 2020).

Παρά του ότι έχουν περάσει τρία χρόνια από τότε, η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση συνεχίζεται καθότι η πανδημία του Covid-19 αν και εξασθενημένη ή μεταλλαγμένη συνεχίζει να ταλανίζει την ανθρωπότητα αλλά και την εκπαίδευση αλλά και γιατί διαφάνηκε ότι η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση έχει πολλά πλεονεκτήματα και οφέλη τα οποία δεν είχαν εκτιμηθεί στην προ πανδημία εποχή.

Η εμπειρία είναι ο πιο δύσκολος τύπος δασκάλου, πρώτα σου βάζει το τεστ και μετά μαθαίνεις το μάθημα φέρεται να είχε πει ο Όσκαρ Ουάλντ. Η πανδημία COVID-19 έφερε μαζί της πολλές εμπειρίες που μπορεί να έχουν οδηγήσει σε πραγματική μάθηση και τα διδάγματα που αντλήθηκαν θα μπορούσαν ενδεχομένως να μετατραπούν σε νέα γνώση. Επίσης σύμφωνα με το μοντέλο του Kolb (Kolb, 2014), η εμπειρία εκτός από την παροχή μιας βάσης για μια προσέγγιση στην εκπαίδευση και τη μάθηση ως μία δια βίου διαδικασία, οδηγεί σε παρατήρηση και αναστοχασμό όπου σχηματοποιούνται αφηρημένες έννοιες και γενικότητες δοκιμάζοντας τις επιπτώσεις των εννοιών σε νέες καταστάσεις. (Zubber- Skerritt, 1992)

Επίσης η εμπειρία από τη φύση της αποτελεί μια στιβαρή και ολοκληρωμένη προσέγγιση των δεδομένων (Sichula, 2018) προσφέροντας ένα μεγεθυντικό φακό στην κατανόηση και εμβάθυνση των εμπειριών που μοιράστηκαν μαζί μας οι εκπαιδευτές που φιλοξενούνται , μέσω των συνεντεύξεων τους, σε αυτή τη μελέτη.

Σύμφωνα με τον Kolb (Kolb, 1984), «η μάθηση είναι η διαδικασία κατά την οποία η γνώση δημιουργείται μέσω του μετασχηματισμού της εμπειρίας» (σελ. 20).

Στην μελέτη αυτή θα προσπαθήσουμε μέσω της ποιοτικής ερευνητικής μεθοδολογίας και συνεντεύξεων με εκπαιδευτές ενηλίκων / εκπαιδευτές επαγγελματικής κατάρτισης στην Κύπρο, να κατανοήσουμε τις εμπειρίες τους και το πως βίωσαν αυτή την μετάβαση που άλλαξε ριζικά τον τρόπο διδασκαλίας και εκπαιδευτικής προσέγγισης τους, πως η εμπειρία τους αυτή λειτούργησε μετασχηματιστικά. Αυτή η μελέτη δεν αφορά την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση καθαυτή, αφορά την αντιμετώπιση και αντίδραση στην έκτακτη και αναγκαστική κατάσταση που βρέθηκαν οι εκπαιδευτές ενηλίκων. Θα προσπαθήσουμε επίσης να προσεγγίσουμε αυτή την κατάσταση και μέσα από τη θεωρία του μετασχηματισμού και της βιωματικής μάθησης. Ως θεωρητικό πλαίσιο επιλέχθηκε η μετασχηματιστική θεωρία του Mezirow καθώς και η θεωρία της βιωματικής μάθησης, η οποία οικοδομείται πάνω στην εργασία των μελετητών John Dewey (1986), David Kolb (1984) και Carl Rogers (1969, 1994). Η μάθηση μέσα από αυτές τις θεωρητικές προσεγγίσεις, είναι μια διαδικασία κατά την οποία η γνώση αναπτύσσεται μέσα από τον μετασχηματισμό της εμπειρίας. Σύμφωνα με τον Kolb (Kolb, 2014), η βιωματική μάθηση είναι μια κυκλική διαδικασία κατά την οποία οι εκπαιδευόμενοι:

Δρουν: Συμμετέχουν σε μια εμπειρία

Στοχάζονται : Σκέφτονται σχετικά με την εμπειρία

Μαθαίνουν: Σχηματίζουν νέες ιδέες βασιζόμενοι σε αυτούς τους στοχασμούς

Εφαρμόζουν : Δοκιμάζουν τις νέες ιδέες σε διαφορετικές συνθήκες ξεκινώντας τον κύκλο ξανά.

Ταυτόχρονα προσεγγίσαμε το θέμα και μέσα από τη θεωρία της αλλαγής του Kurt Lewin. Στη δεκαετία του 1940, ο Kurt Lewin, που συχνά αναφέρεται ως «ο πατέρας της κοινωνικής ψυχολογίας», πρότεινε ένα μοντέλο για την κατανόηση της αλλαγής συμπεριφοράς εντός των οργανισμών, το οποίο έκτοτε έχει γίνει βασική θεωρία στη μελέτη της συμπεριφοράς. Το μοντέλο του «Unfreeze-Change-Refreeze» αποτελούσε μέρος μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης για την ανάλυση της αλλαγής σε ομαδικό, οργανωτικό και ακόμη και κοινωνικό επίπεδο. Ο Lewin ήταν ιδιαίτερα πρόθυμος να χρησιμοποιηθεί η δουλειά του για να επιφέρει κοινωνική αλλαγή, η οποία θα μπορούσε να επιλύσει μορφές κοινωνικής σύγκρουσης (Lewin, 1951).

Η πανδημία του COVID-19 έχει προκαλέσει μια σαφή αίσθηση δυσαρέσκειας για το υφιστάμενο καθεστώς (status quo) , όπως αποδεικνύεται από το γεγονός ότι η κοινωνία διεθνώς αλλά πιο ειδικά στην Κύπρο γνώρισε αλλαγές μετασχηματισμού σε ένα πολύ στενό χρονικό πλαίσιο. Από τη σκοπιά της εκπαίδευσης, η δυσαρέσκεια με το status quo εμφανίστηκε γρήγορα με την έναρξη της πανδημίας, με άμεση αναγνώριση ότι θα έπρεπε η εκπαιδευτική κοινότητα να προσαρμοστεί χωρίς καθυστέρηση στο νέο καθεστώς και να βρει λύσεις που θα καθιστούσαν εφικτή την επιβίωση της.

Από την πλευρά των κρατικών φορέων, η δυσαρέσκεια με το status quo διευκόλυνε την αυξημένη συνεργασία μεταξύ του Υπουργείου Υγείας , του Υπουργείου Παιδείας και της Αρχής Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού ως του καθ' ύλη αρμόδιου φορέα για την εκπαίδευση ενηλίκων στην Κύπρο. Από κοινωνική άποψη, η δυσαρέσκεια για το status quo βασίστηκε στην καθολική αντίληψη ότι η εξ αποστάσεως εργασία και εκπαίδευση θα μείωνε την εξάπλωση της μόλυνσης και θα βοηθούσε τη συνέχεια στην εκπαίδευση που είχε παγώσει κατά την έναρξη της πανδημίας.

Η διαδικασία αυτή οδήγησε στην καθολική εισαγωγή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και νέων τρόπων διδασκαλίας Η ξαφνική αλλαγή από την μέθοδο της “κατά πρόσωπο” εκπαίδευσης στην εξ αποστάσεως μας δείχνει επίσης την ανάγκη να βελτιώσουν οι εκπαιδευτές τις ικανότητες και δεξιότητες τους. Στη επαγγελματική τους ζωή μπήκαν και δύσκολα θα φύγουν το ZOOM, το WEBEX το GOOGLE Classroom κ.α.

Στην παρούσα μελέτη θα εξετάσουμε την ετοιμότητα και ανθεκτικότητα των εκπαιδευτών στην Κύπρο σε αυτή την ξαφνική και επιβεβλημένη αλλαγή. Πως άλλαξαν εκπαιδευτικές μεθόδους και τεχνικές (αν άλλαξαν) μετακινούμενοι από την παραδοσιακή δια ζώσης εκπαίδευση στην εξ αποστάσεως. Πως άλλαξαν/μετασχηματίστηκαν οι ίδιοι, τι έμαθαν μέσα από αυτή την εμπειρία. Πως αναπτύχθηκαν επαγγελματικά.

Η εμπειρία αποτελεί τον βασικότερο τρόπο επαγγελματικής ανάπτυξης όμως ισχύει το ίδιο για τον κάθε εκπαιδευτή. Η εμπειρία προέρχεται από την πορεία ζωής, τις εκπαιδευτικές εμπειρίες, την επαγγελματική πρακτική, την επαγγελματική κοινότητα, εμπειρίες που έχουν συλλεχθεί από την κατάρτιση αλλά και το κοινωνικό/πολιτιστικό/πολιτισμικό περιβάλλον. Η μαθησιακή εμπειρία του εκπαιδευτή ενηλίκων περιλαμβάνει τη μάθηση σε τυπικές καταστάσεις μάθησης, αλλά πολλά μαθαίνονται σε καταστάσεις που δεν έχουν σχεδιαστεί ειδικά για μάθηση και αν η

μάθηση λαμβάνει χώρα ή όχι εξαρτάται από τον ίδιο τον/την εκπαιδευτή και τις ευκαιρίες που προσφέρει η δεδομένη συνθήκη (Karm, 2007)

Η πανδημία COVID-19 είναι πιθανόν να έχει διαρκή επίδραση στο σχεδιασμό των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Οι περιορισμοί της πανδημίας έδωσαν την ευκαιρία στους εκπαιδευτές να εξετάσουν νέες στρατηγικές στο σχεδιασμό και υλοποίηση των μαθημάτων τους. Αυτό που κυρίως μας ενδιαφέρει είναι να διερευνήσουμε το πως βίωσαν αυτές τις πρωτόγνωρες συνθήκες και πως τις αντιμετώπισαν, πως διαφοροποιήθηκαν και πως μεταμόρφωσαν το σχεδιασμό των μαθημάτων τους.

Αξίζει στο σημείο αυτό να αναφερθεί πως στην επαγγελματική εκπαίδευση ενηλίκων στην Κύπρο προ πανδημίας, ελάχιστες εκπαιδεύσεις γίνονταν με την Εξ Αποστάσεως μέθοδο γιατί οι εκπαιδευτές αλλά και οι επιχειρήσεις προτιμούσαν οι εκπαιδεύσεις να γίνονται με την επιχορήγηση του αρμόδιου κρατικού φορέα (ΑνΑΔ), ο οποίος μέχρι τον Μάρτιο του 2020 αρνείτο να επιχορηγήσει διαδικτυακές εκπαιδεύσεις. Η έλευση βεβαίως της πανδημίας και οι πιέσεις κυρίως από τις οργανώσεις των επιχειρηματιών/εργοδοτών υποχρέωσαν την Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού να αλλάξει εν μία νυκτί την μέχρι εκείνη τη στιγμή πορεία πλεύσης και να αρχίσει να επιχορηγεί τις διαδικτυακές εκπαιδεύσεις.

Η πιο πάνω αναφορά γίνεται για να καταδείξει ότι οι εκπαιδευτές επαγγελματικής κατάρτισης στην Κύπρο δεν αξιοποιούσαν την εξ αποστάσεως εκπαίδευση πριν από την έλευση της πανδημίας πλην ελαχίστων περιπτώσεων.

1.1 Σκοπός της Μελέτης

Ο σκοπός αυτής της ποιοτικής έρευνας και μελέτης είναι να διερευνήσει τις εμπειρίες των εκπαιδευτών επαγγελματικής εκπαίδευσης/κατάρτισης στην Κύπρο με τη μετάβαση από την δια ζώσης διδασκαλία στην ηλεκτρονική μάθηση στο πλαίσιο της διαδικασίας ταχείας αλλαγής κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Σκοπός είναι να διερευνηθεί επίσης η πιθανή αλλαγή και ο μετασχηματισμός των εκπαιδευτών μέσα από τη νέα συνθήκη και τις εμπειρίες που βίωσαν. Μετασχηματισμός που αφορά τους ίδιους αλλά και τις παιδαγωγικές μεθόδους και πρακτικές που εφαρμόζουν.

1.1.1 Ερευνητικά Ερωτήματα

1. Πώς εκφράζουν οι εκπαιδευτές επαγγελματικής εκπαίδευσης και εκπαιδευτές ενηλίκων στην Κύπρο, τις βιωμένες εμπειρίες, τις αντιλήψεις τους για τις μεθόδους, τεχνικές και τα εργαλεία ηλεκτρονικής μάθησης πριν και μετά την αναγκαστική απαγόρευση (lockdown) και την ταχεία μετάβασή τους στην ηλεκτρονική μάθηση;
2. Ποιες κινητήριες και περιοριστικές δυνάμεις αναφέρουν οι εκπαιδευτές στη βιωμένη εμπειρία και διαδικασία μετάβασης στην ηλεκτρονική μάθηση κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19;
3. Πώς διαφέρουν οι εμπειρίες των εκπαιδευτών μεταξύ εκείνων με διαφορετικά επίπεδα εμπειρίας στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση ή τηλεεκπαίδευση ή τηλεργασία πριν από την αναγκαστική μετάβαση;
4. Πως οι εμπειρίες στη συνθήκη της αναγκαστικής μετάβασης ώθησαν τους εκπαιδευτές ενδεχομένως σε μετασχηματισμό και μεταμόρφωση. Πως μετασχηματίστηκαν ή μετασχημάτισαν τις τεχνικές και τις μεθόδους τους;
5. Πως εκτιμούν την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην παρούσα συνθήκη της πανδημίας , μέσα από το προσωπικό τους βίωμα;

1.1.2 Σημασία και αναγκαιότητα μελέτης/έρευνας

Τα πέντε ερευνητικά ερωτήματα προέκυψαν καθώς ο σκοπός είναι να διερευνηθούν οι εμπειρίες των εκπαιδευτών επαγγελματικής εκπαίδευσης/κατάρτισης και η μετασχηματιστική διαδικασία κατά τη διάρκεια της ταχείας αλλαγής στη μέθοδο διδασκαλίας χωρίς επαρκή προγραμματισμό, εκπαίδευση, στελέχωση ή ετοιμότητα (McCarthy, 2020).

Επίσης απουσιάζει οποιαδήποτε έρευνα στο κυπριακό περιβάλλον της επαγγελματικής εκπαίδευσης σχετικά με τη διαδικασία μετάβασης από την κατά πρόσωπο διδασκαλία στην ηλεκτρονική μάθηση, ιδιαίτερα εκείνων που δεν είχαν δυνατότητα επιλογής και η μετάβαση στην ηλεκτρονική μάθηση ήταν επιβεβλημένη εκ των πραγμάτων. Η έλλειψη έρευνας σχετικά με τις διδακτικές πρακτικές στον κυπριακό χώρο σχετικά με τη μετάβαση από την άμεση/δια ζώσης εκπαίδευση στην ηλεκτρονική εκπαίδευση επιβάλλει

τη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο αντιλαμβάνονται οι εκπαιδευτές τις εμπειρίες και τις αντιλήψεις τους για τις μεθόδους και τα εργαλεία e-Learning που παρέχονται πριν από την αναγκαστική απαγόρευση της άμεσης διδασκαλίας και μετά την ταχεία μετάβαση στην ηλεκτρονική μάθηση (Pour-Previt, 2019).

Ακόμα και στο διεθνές πεδίο οι έρευνες που αφορούν στους εκπαιδευτές ενηλίκων είναι ελάχιστες συγκρινόμενες με την πληθώρα ερευνών και μελετών που αφορούν τους εκπαιδευόμενους, φοιτητές ή μαθητές, σύμφωνα με τους Huang et al. (2011) . Αυτό επιβεβαιώνεται και στη μελέτη των O' Sullivan, & Yelon, (2020), οι οποίοι σημειώνουν πως μελέτες που αφορούν στους εκπαιδευτές ενηλίκων συνεχίζουν να είναι περιορισμένες. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και έρευνα των Bierema, & Merriam (2015).

Με βάση την έλλειψη έρευνας για τους εκπαιδευτές που αναγκάστηκαν να μεταβούν από την δια ζώσης εκπαίδευση στην ηλεκτρονική μάθηση, προέκυψε ανάγκη να διερευνηθεί η διαδικασία μετάβασης από την οπτική γωνία των εκπαιδευτών, που αναγκάστηκαν να μεταβούν σε αυτή τη διαδικασία. Μια διαδικασία που τους υποχρέωσε να αλλάξουν τις εκπαιδευτικές πρακτικές τους ανεξάρτητα από προηγούμενες στάσεις και πεποιθήσεις σχετικά με την ηλεκτρονική μάθηση, τις γνώσεις και τις εμπειρίες με τη χρήση της τεχνολογίας eLearning και των διαφόρων πλατφορμών (Teams, Zoom, Google meet κλπ.).

Μέσα από την κατανόηση της διαδικασίας μετάβασης από τους εκπαιδευτές που το βίωσαν, τον κριτικό στοχασμό στη διαδικασία αυτή τον οποίο μοιράστηκαν μαζί μας, θα προσπαθήσουμε να διακρίνουμε τη διαδικασία αλλαγής που επήλθε όταν οι εκπαιδευτές αναγκάστηκαν να υποβληθούν σε μια ταχεία μετάβαση στην ηλεκτρονική μάθηση και σε μία επίσης ταχεία μετασχηματιστική διαδικασία.

Οποιαδήποτε ερωτήματα σχετικά με την εκπαίδευση και τον όποιο μετασχηματισμό που ενδεχομένως προέκυψε με την έλευση της πανδημίας δεν μπορούν να απαντηθούν χωρίς να εξεταστούν επιπτώσεις της πανδημίας στις απώλειες, τα κέρδη και τον ενδεχόμενο μετασχηματισμό των εκπαιδευτών και της διδασκαλίας (Hargreaves, 2021).

Η παρούσα μελέτη, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, επιχειρεί να πραγματευτεί την εμπειρία των εκπαιδευτών ενηλίκων και επαγγελματικής κατάρτισης στην Κύπρο αναφορικά με την έλευση της πανδημίας του Κορωνοϊού και την ανάγκη τους να προσαρμοστούν σε αυτή τη διαφορετική συνθήκη. Μέσα από αυτή τη έρευνα θα προσπαθήσουμε να

εξερευνήσουμε τα συναισθήματα που βίωσαν και τις στρατηγικές, τις στάσεις και μετασχηματιστικές ενέργειες που ενεργοποίησαν για να διαπραγματευτούν με τη νέα πραγματικότητα που αναγκάστηκαν να φέρουν στη ζωή τους. Αναμένουμε ότι μέσα από τα ευρήματα της έρευνας θα φωτιστούν οι μετασχηματιστικές διαδρομές των εκπαιδευτών. Αναμένουμε ότι η έρευνα θα συμβάλει στη βιβλιογραφία αναφορικά με το βίωμα των Κύπριων εκπαιδευτών, σε αυτή την περίοδο της αλλαγής και του μετασχηματισμού.

Σε μια εποχή όπου με την πανδημία και τις συνέπειες της, η εργασιακή ζωή είναι ολοένα και πιο απρόβλεπτη καθώς παραδοσιακοί επαγγελματικοί τομείς εξαφανίζονται και διαρκώς αναδύονται νέοι. Στα παραδοσιακά επαγγέλματα, η τεχνολογική και οργανωτική ανάπτυξη συχνά σημαίνει γρήγορες αλλαγές στη γνώση, τις δεξιότητες και τις εργασιακές συμπεριφορές που απαιτούνται από τους εργαζόμενους. (Lehtinen et al. 2014). Οι εκπαιδευτές επαγγελματικής κατάρτισης, χωρίς να έχουν άλλη επιλογή υποχρεώθηκαν σε γρήγορη αλλαγή του τρόπου εργασίας με ότι αυτό συνεπάγεται.

Κεφάλαιο 2

Θεωρητικό Πλαίσιο/ Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Οι εκπαιδευτές είναι και αυτοί εκπαιδευόμενοι-
Η μετασχηματίζουσα μάθηση σε μια εποχή που μετασχηματίζεται

«Δεν είμαστε οι ίδιοι, όπως όταν ξεκινήσαμε,
περάσαμε την πανδημία μαζί»

Ch. Andreson

2.1 Το πλαίσιο

Η διαδικασία της ξαφνικής και υποχρεωτικής μεταστροφής στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση λόγω της πανδημίας ανάγκασε τους εκπαιδευτές ενηλίκων (όπως και όλους τους εκπαιδευτικούς) να αξιοποιήσουν την τεχνολογία και τη εξ αποστάσεως εκπαίδευση χωρίς οι περισσότεροι να έχουν επαρκή γνώση και χωρίς να έχουν εκπαιδευτεί στη χρήση των διάφορων πλατφορμών καθώς χρειάστηκε επίσης να διαφοροποιήσουν εκπαιδευτικές και μαθησιακές τεχνικές μέσα από την εμπειρία

Σύμφωνα με τον Kolb (1984) «Η μάθηση είναι η διαδικασία κατά την οποία η γνώση δημιουργείται μέσω του μετασχηματισμού της εμπειρίας». (σελ. 20). Ενδεχομένως η διαδικασία της υποχρεωτικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης αποτέλεσε εκτός από τους εκπαιδευόμενους και για τους εκπαιδευτές ένα ταξίδι μετασχηματισμού. Ένα ταξίδι όπου βίωσαν την εμπειρία της μετασχηματίζουσας μάθησης και της δικής τους μεταμόρφωσης.

Είναι ενδιαφέρον σύμφωνα με τον Huang et al. (2011) ότι παρά τις πολλές διαδικτυακές μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί, σχετικά λίγοι έχουν διερευνήσει την έκταση της υιοθέτησης της διαδικτυακής τεχνολογίας από τους εκπαιδευτές. Οι Buchan et al. (2011) διερευνούν τον μετασχηματιστικό αντίκτυπο της εισαγωγής σημαντικής νέας τεχνολογίας εκμάθησης. Σε μια κατάσταση όπως αυτή που αντιμετωπίζουν σήμερα τόσο οι εκπαιδευόμενοι όσο και οι εκπαιδευτές, όπου η αποδοχή των μηχανισμών της ηλεκτρονικής μάθησης (eLearning) είναι απαραίτητη, οποιαδήποτε αντίσταση στη χρήση τους από το διδακτικό προσωπικό μπορεί να έχει επίδραση στην αποδοχή τέτοιων πρακτικών από τους εκπαιδευόμενους.

Σημαντική είναι η μελέτη του Meyer (2013), ο οποίος διερεύνησε τη σημασία του σχεδιασμού διαδικτυακών περιβαλλόντων μάθησης που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των εκπαιδευόμενων. Αυτό είναι σημαντικό στο πλαίσιο της αλληλεπίδρασης με ενήλικες εκπαιδευόμενους, σε αντίθεση με τους ανήλικους εκπαιδευόμενους.

Σημαντική είναι και η μελέτη των Bolliger et al. (2014) όπου προσπάθησαν να αναπτύξουν ένα αυτο-αναφερόμενο μέτρο της ικανοποίησης των εκπαιδευτών στο πλαίσιο της διδασκαλίας στο διαδικτυακό περιβάλλον. Μεταξύ των στοιχείων που εντόπισαν στο μοντέλο των πέντε παραγόντων τους που είναι πιο συναφές με αυτήν την έρευνα είναι η αλληλεπίδραση εκπαιδευτή με εκπαιδευόμενο και η αλληλεπίδραση μεταξύ εκπαιδευόμενων, τα οποία μπορεί να αμφισβητηθούν ή αναιρεθούν από τη μετάβαση σε ένα διαδικτυακό περιβάλλον διδασκαλίας και μάθησης.

Από τις πιο πάνω μελέτες διαφαίνεται ότι οι ανησυχίες δεν είναι μόνο πρόσφατες λόγω της πανδημίας, αλλά διαχρονικές που απλώς ενισχύθηκαν με την πρόσφατη εμπειρία των εκπαιδευτών/διδασκόντων.

2.2 Οι τρεις θεωρίες της αλλαγής.

Όπως αναφέρεται στην εισαγωγή για το θεωρητικό πλαίσιο της παρούσας μελέτης του φαινομένου της αλλαγής, μεταμόρφωσης και ενδεχομένως μετασχηματισμού των εκπαιδευτών και της ίδιας της εκπαίδευσης μέσα από τα νέα δεδομένα που προκάλεσε η πανδημία covid-19, επελέγησαν τρεις θεωρητικές προσεγγίσεις, η μετασχηματιστική

θεωρία του Mezirow, η θεωρία της βιωματικής μάθησης του David Kolb καθώς και η θεωρία της αλλαγής του Kurt Lewin. Οι τρεις αυτές θεωρίες κρίθηκαν κατάλληλες για τη συγκεκριμένη ανάλυση και συγκλίνουν σε πάρα πολλά σημεία.

Σύμφωνα με τον David Boud η θεωρία του Mezirow σχετικά με τη μεταμόρφωση της σκέψης και η θεωρία του Kolb για την εμπειρική μάθηση είναι σημαντικές για την κατανόηση της διαδικασίας της μάθησης και της αλλαγής. (Boud, 1985). Ενώ η Patricia Cranton σημειώνει πως οι θεωρίες του Mezirow, του Kolb και του Lewin συνδέονται με τη διαδικασία της μάθησης και της αλλαγής και παρέχουν μια σφαιρική κατανόηση του πως οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν την αλλαγή και αναπτύσσονται. (Cranton, 1994). Με την άποψη αυτή συμφωνεί και ο John Dirkx, ο οποίος σημειώνει πως οι τρεις αυτές θεωρίες είναι σημαντικές για την κατανόηση της διαδικασίας της ανάπτυξης και της αλλαγής στον άνθρωπο (Dirkx, 2001).

Η θεωρία του Mezirow επικεντρώνεται στην αντιμετώπιση των προκλήσεων και των αλλαγών, και η πανδημία αναμφισβήτητα αποτελεί μια τέτοια πρόκληση. Η θεωρητική του προσέγγιση μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση του πως οι εκπαιδευτές ενηλίκων αντιμετώπισαν την πανδημία και πως αντέδρασαν σε αυτή. Από την άλλη η θεωρία του Kolb εστιάζει στη διαδικασία της μάθησης και της ανάπτυξης των ενηλίκων, η πανδημία ενδεχομένως να έχει επηρεάσει τη διαδικασία αυτή, και η θεωρία του Kolb μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση του φαινομένου. Τέλος η θεωρία του Lewin επικεντρώνεται στη διαδικασία της αλλαγής και της ανάπτυξης. Η πανδημία μπορεί να έχει δημιουργήσει αλλαγές στον τρόπο που οι εκπαιδευτές ενηλίκων διδάσκουν και μαθαίνουν. Η θεωρία του Lewin μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση αυτών των αλλαγών και στην ανάπτυξη καλύτερων πρακτικών για την εκπαίδευση ενηλίκων.

Οι θεωρίες του Kolb και Lewin ονομάζονται και θεωρίες κυκλικής μάθησης. Η θεωρία της κυκλικής μάθησης του Kolb και η θεωρία του Lewin προωθούν μια διαδικασία μάθησης που βασίζεται στην εμπειρία και την ανάλυση και προωθούν την ανάπτυξη των δεξιοτήτων αυτοαξιολόγησης και αυτοδιοίκησης.

Οι Boud et al. (2013) υποστηρίζουν ότι η θεωρία του Kolb για τη βιωματική μάθηση και η θεωρία της αλλαγής του Lewin προτείνουν μια κυκλική διαδικασία μάθησης που περιλαμβάνει πειραματισμό, προβληματισμό και προσαρμογή. Ο Moon (2013)

υποστηρίζει πως η θεωρία του Kolb για τη βιωματική μάθηση και η θεωρία της αλλαγής του Lewin υπογραμμίζουν τη σημασία του προβληματισμού και της ανάλυσης στη μαθησιακή διαδικασία». Ο Burnes, (2004) σημειώνει πως η θεωρία του Kolb για τη βιωματική μάθηση και η θεωρία της αλλαγής του Lewin υποδηλώνουν ότι η μάθηση είναι μια κυκλική διαδικασία που περιλαμβάνει έναν συνεχή κύκλο δράσης, προβληματισμού και προσαρμογής.

Από την άλλη, η θεωρία του Mezirow δεν ανήκει αποκλειστικά στις θεωρίες της κυκλικής μάθησης, αλλά μπορεί να συνδεθεί με αυτές. Η κυκλική μάθηση αναφέρεται σε μια διαδικασία μάθησης που εμπλέκει την ανακάλυψη και την αναθεώρηση των προηγούμενων γνώσεων και εμπειριών. Η θεωρία του Mezirow αναφέρεται στην εκπαιδευτική αλλαγή, όπου οι ενήλικες αναθεωρούν τις προηγούμενες πεποιθήσεις τους και ανακαλύπτουν νέες πληροφορίες και αξίες. Συνεπώς, η θεωρία του Mezirow μπορεί να θεωρηθεί ως μια μορφή κυκλικής μάθησης, καθώς προωθεί την εξέλιξη και την αναθεώρηση των προηγούμενων γνώσεων και εμπειριών.

Τη σύνδεση της θεωρίας του Mezirow με τις θεωρίες κυκλικής μάθησης σημειώνει ο Dirkx (2008), ο οποίος σημειώνει πως η θεωρία του Mezirow αναφέρεται στην εκπαιδευτική αλλαγή και ενθαρρύνει την αναθεώρηση των προηγούμενων πεποιθήσεων και την ανακάλυψη νέων πληροφοριών και αξιών. Αυτό μπορεί να θεωρηθεί ως μια μορφή κυκλικής μάθησης, καθώς προωθεί την εξέλιξη και την αναθεώρηση των προηγούμενων γνώσεων και εμπειριών. Πιο κάτω θα δούμε αναλυτικά την κάθε θεωρητική προσέγγιση.

2.3 Η Μετασχηματίζουσα Μάθηση μέσα από το έργο του Jack Mezirow

Σύμφωνα με τη θεωρία της μετασχηματίζουσας μάθησης και την προσέγγιση του Jack Mezirow (1994) βασική επιδίωξη της εκπαίδευσης ενηλίκων είναι η νοηματοδότηση και ερμηνεία της ανθρώπινης εμπειρίας. Η θεωρία της μετασχηματίζουσας μάθησης προσφέρει μία εξήγηση για το πως αυτός που μαθαίνει συγκροτεί και αναμορφώνει το νόημα της εμπειρίας του. Η μετασχηματίζουσα μάθηση μπορεί να έχει εμφανιστεί από την αρχή του πολιτισμού, αλλά ως ερευνητικό πλαίσιο είναι σχετικά νέο και αναδύεται μόνο τα τελευταία 35 χρόνια. Αναγνωρίστηκε από τον Mezirow (1978) τη δεκαετία του

1970 και είναι το πιο ενεργά μελετημένο φαινόμενο μάθησης ενηλίκων σήμερα. Nerstrom, (2014).

Σύμφωνα με τον Mezirow, (1997), ο σκοπός της εκπαίδευσης είναι να βοηθήσει τους ενήλικες να μετασχηματίσουν τη γενικότερη θεώρηση τους ώστε να επιτύχουν ένα πιο ικανοποιητικό πλαίσιο αναφοράς που θα συμβάλλει στη λειτουργική και αποτελεσματική αντιμετώπιση που τους αφορούν ταυτόχρονα με τη μεγιστοποίηση της προσωπικής αυτοδυναμίας και της κοινωνικής αλληλεγγύης. Για να γίνει αυτό εφικτό, σύμφωνα με τον Mezirow, οι εκπαιδευτές ενηλίκων θα πρέπει να διευκολύνουν τη μετασχηματίζουσα μάθηση, μέσω της ενθάρρυνσης του κριτικού στοχασμού, του ορθολογικού διαλόγου και της συνειδητής δράσης.

Η μετασχηματιστική μάθηση εξηγεί πώς δίνουμε νόημα, ερμηνεύουμε τις εμπειρίες και πώς αμφισβητούμε, στοχαζόμαστε και συζητάμε για αυτές τις εμπειρίες προκειμένου να αναπτυχθούμε και να εξελιχθούμε. Είναι μια προσέγγιση της διδασκαλίας που βασίζεται στην προώθηση της αλλαγής, όπου οι εκπαιδευτές προκαλούν τους εκπαιδευόμενους να αμφισβητήσουν και να αξιολογήσουν κριτικά την ακεραιότητα των βαθιά διαδεδομένων υποθέσεων τους σχετικά με το πώς σχετίζονται με τον κόσμο γύρω τους (Mezirow & Taylor, 2009).

Σύμφωνα με τον Mezirow, αυτό που μετασχηματίζεται ως αποτέλεσμα της μετασχηματιστικής μάθησης είναι αυτό που ονομάζει πλαίσιο αναφοράς ή προοπτική νοήματος. Αυτό περιλαμβάνει γνωστικές, συναισθηματικές και συνεκτικές διαστάσεις. Διαμορφώνει επιλεκτικά και οριοθετεί την αντίληψη, τη γνώση, τα συναισθήματα και τη διάθεση προδιαθέτοντας τις προθέσεις, τις προσδοκίες και τους σκοπούς κάποιου. «Παρέχει το πλαίσιο για τη δημιουργία νοήματος» (Mezirow, 2012, σ. 82).

Στη θεωρία του Mezirow (1991) η μετασχηματίζουσα μάθηση περιλαμβάνει δέκα φάσεις:

1. Το αποπροσανατολιστικό δίλημμα (αντιμετώπιση ενός σημαντικού περιστατικού ή κατάστασης που λειτουργεί σαν καταλύτης
2. Αυτοεξέταση των συναισθημάτων (φόβου, θυμού κ.α.)
3. Κριτικός στοχασμός (αξιολόγηση) των παραδοχών
4. Αναγνώριση της πηγής της δυσαρέσκειας και διεργασία μετασχηματισμού

5. Διερεύνηση των επιλογών, νέων ρόλων, σχέσεων και δράσεων
6. Σχεδιασμός πλάνου δράσης
7. Απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων για την εφαρμογή των σχεδίων
8. Δοκιμαστική εφαρμογή των νέων ρόλων
9. Οικοδόμηση ικανοτήτων και αυτοπεποίθησης πάνω στους νέους ρόλους και σχέσεις
10. Επανένταξη στη ζωή σύμφωνα με τις συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί από τις νέες προοπτικές.

Ο Mezirow (1978 ·1994) είχε διευκρινίσει ότι οι δέκα φάσεις δεν αποτελούν πανάκεια, ούτε αναμένεται να εμφανίζονται πάντα και σε όλες τις περιπτώσεις.

Η πανδημία και τα αποτελέσματα της αποτέλεσαν μια νέα επικίνδυνη κατάσταση η οποία έφερε τις κοινωνίες και τους ανθρώπους αντιμέτωπους με διλήμματα, ενδεχομένως αποπροσανατολιστικά διλήμματα;

Πως λοιπόν μπορεί να προσδιοριστεί ένα αποπροσανατολιστικό δίλημμα;

Είναι σημαντικό όμως να τονίσουμε πως τα αποπροσανατολιστικά διλήμματα συχνά αμφισβητούν την εγκυρότητα των αξιών των ανθρώπων και τις υποθέσεις ή παραδοχές που τις στηρίζουν. Ωστόσο, η αναγνώριση ενός αποπροσανατολιστικού διλήμματος που προκαλεί αλλαγή στις στάσεις, τις πεποιθήσεις και τις αξίες δεν παρουσιάζεται ρητά στη θεωρία και αποτελεί αντικείμενο συνεχιζόμενης έρευνας (Christie, 2019).

Ένα αποπροσανατολιστικό δίλημμα που προέρχεται από μια κρίση ζωής μπορεί επίσης να προκαλέσει μια αλλαγή στην προοπτική (Mälkki, 2012). Ο Mezirow είχε τονίσει πως η τραυματική σοβαρότητα του αποπροσανατολιστικού διλήμματος είναι ένας παράγοντας που καθορίζει την πιθανότητα ενός μετασχηματισμού προοπτικής (Mezirow, 1991). Άρα μια κρίση ζωής, όπως η πανδημία COVID-19, τοποθετεί τους ανθρώπους σε μια ακούσια χαοτική κατάσταση που αναγκάζει μια αλλαγή στην οντολογία όπου τα άτομα βιώνουν μια μεταμόρφωση στην ύπαρξή τους στον κόσμο και τις μορφές συγγένειάς τους (Lange, 2004)

Μπορούμε να πούμε με βάση τα πιο πάνω ότι τα αποτελέσματα της πανδημίας αποτέλεσαν ένα αποπροσανατολιστικό δίλημμα; Οι Code et al. (2022) υποστηρίζουν πως

μέσα από το πρίσμα της μετασχηματιστικής θεωρίας μάθησης του Mezirow και των αποτελεσμάτων της έρευνάς τους, η πανδημία και η μετάβαση στην αναγκαστική διαδικτυακή μάθηση, δημιούργησαν ένα «αποπροσανατολιστικό δίλημμα». (Code, Ralph, & Forde, 2022)

Όταν αντιμετωπίζουν ένα αποπροσανατολιστικό δίλημμα όπως η νέα κατάσταση που δημιουργήθηκε από την πανδημία, οι εκπαιδευτές θα πρέπει να προωθήσουν τον προβληματισμό και τον μετασχηματισμό της προοπτικής, την επιδίωξη διαλογικής και σύγχρονης διδασκαλίας για την οικοδόμηση κοινότητας.

Τα αποπροσανατολιστικά διλήμματα επηρεάζουν τους ενήλικες εκπαιδευόμενους με πολλούς διαφορετικούς τρόπους και επηρεάζουν την απόδοση του ατόμου. Δεδομένου ότι οι επιπτώσεις της νέας κατάστασης και συνεπώς του διλήμματος, στους εκπαιδευόμενους είναι συχνά δυσμενείς, πολλοί ενήλικες διστάζουν να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους λόγω των προκλήσεων και του άγχους που συνεπάγεται. Αυτή η κατάσταση επηρεάζει δυσμενώς και τους εκπαιδευτές και δημιουργεί αποπροσανατολιστικά διλήμματα. Τα αποπροσανατολιστικά διλήμματα οδηγούν σε στρες και άγχος. Ο Seyle (1974) (όπως αναφέρεται στο Roberts N., 2013, σελ. 101-102) όρισε το άγχος ως τη μη ειδική απόκριση του σώματος σε οποιαδήποτε απαίτηση που του τίθεται. Μπορεί να είναι θετικό άγχος/στρες που είναι καλό και ευχάριστο, ή μπορεί να είναι δυσφορία που είναι επιζήμια. Τα αποπροσανατολιστικά διλήμματα συχνά οδηγούν σε στενοχώρια όπως ασθένεια. (Roberts, 2013).

Τα αποπροσανατολιστικά διλήμματα προκαλούν κάθε πιθανό συναίσθημα στους εκπαιδευτές/εκπαιδευόμενους. Τα συναισθήματά μας παρέχουν τόσο την ώθηση για να στοχαζόμαστε κριτικά, όσο και την ουσία της οποίας να στοχαζόμαστε βαθιά (Taylor, 2000) (όπως αναφέρεται στο Roberts, 2013, σελ. 101-102).

Η Charity Anderson (2021) σημειώνει επίσης πως η διαδικτυακή εκπαίδευση είναι κατάλληλη για μετασχηματιστική μάθηση. «Οι συζητήσεις μας στο Zoom ήταν συχνά πιο συλλογικές, πιο χαλαρές και πιο προσωπικές από εκείνες στα παραδοσιακά, προσωπικά μαθήματα, και όταν ρωτήθηκαν τι τους άρεσε περισσότερο στο μάθημα, αρκετοί εκπαιδευόμενοι σχολίασαν τη δύναμη της συζήτησης από ομότιμους, απολαμβάνοντας τις στιγμές που μοιραζόμασταν τις σκέψεις μας και τις διαφορετικές απόψεις και ιδέες μας.» (Anderson, 2021, σελ. 112). Η διαδικτυακή μορφή δημιούργησε ένα σχετικά

ισότιμο περιβάλλον, τονίζει η Anderson, που αμφισβήτησε τους συμβατικούς κανόνες ισχύος και εξουσίας στην τάξη. Επίσης, οι συχνές διαδικτυακές συναντήσεις βοήθησαν στη δημιουργία μιας υποστηρικτικής κοινότητας τάξης. Ο τακτικός, διαρκής διάλογος είναι κρίσιμος για τη μετασχηματιστική μάθηση επειδή διευκολύνει τη συνεργασία και την κριτική σκέψη των εκπαιδευομένων και προωθεί την ανοχή τους στην ασάφεια και τις διαφορές (Cranton, 2006 · Meyers, 2008).

Ο Kegan (2000) σχολιάζει ότι όλοι οι καλοί εκπαιδευτές αναγνωρίζουν ότι οι εκπαιδευόμενοι έρχονται στο μαθησιακό περιβάλλον με προηγούμενη γνώση που επηρεάζει τόσο την παρούσα όσο και τη μελλοντική τους μάθηση. Αναφέρεται σε αυτή την προηγούμενη γνώση ως το μαθησιακό παρελθόν ενός εκπαιδευόμενου. Η μετασχηματιστική μάθηση δεν είναι απαραίτητα μια ατελείωτα θετική εμπειρία στο πλαίσιο της αυτοπραγμάτωσης. Είναι ψυχολογικά προκλητικό, ενέχει κινδύνους για τα προς το ζην, τα κοινωνικά δίκτυα και την ψυχολογική σταθερότητα (Brookfield, 1990). Ο Brookfield (2015), προσδιορίζει πολλά επίπεδα μετασχηματιστικής μάθησης, τα οποία αντικατοπτρίζονται στην τρέχουσα κρίση: η ψυχολογική σταθερότητα τίθεται σε κίνδυνο καθώς προκύπτουν συναισθηματικά φορτισμένες καταστάσεις και βιώνονται μεμονωμένα.

Η εμπειρία του να είσαι φυσικά (σωματικά) απομακρυσμένος, ενώ είσαι συνδεδεμένος μέσω των κοινωνικών δικτύων, προσθέτει επιπλέον προκλήσεις. Αναγνωρίζοντας την αυξανόμενη τάση για τους ενήλικες εκπαιδευόμενους να επωφεληθούν από τη διαδικτυακή μάθηση, η Cranton (2010·2021) προσδιόρισε στρατηγικές για την ενθάρρυνση του τρόπου με τον οποίο η μετασχηματιστική μάθηση θα μπορούσε να μεταφερθεί σε αυτό το περιβάλλον.

Η βιωματική αβεβαιότητα, σε αυτή την περίπτωση που προέρχεται από την πανδημία του Covid-19, είναι ταυτόχρονα μια παγκόσμια κρίση και μια ατομική εμπειρία για τους ενήλικες εκπαιδευόμενους και εκπαιδευτές και μπορεί να περιλαμβάνει μια θεμελιώδη επανεξέταση του τρόπου με τον οποίο σκέφτονται, αισθάνονται ή ενεργούν. Έτσι, η μετασχηματιστική μάθηση γίνεται όχι μόνο δυνατότητα, αλλά και αναγκαιότητα.

Η ευκαιρία για μετασχηματιστική μάθηση προκύπτει από την εμπειρία κρίσης ή αποπροσανατολισμού. Υπό το πρίσμα του Covid-19, οι νοοτροπίες πριν από την πανδημία είναι δυσλειτουργικές. Όταν αμφισβητούνται οι νοηματικές προοπτικές μας,

δεν είμαστε πλέον σε θέση να ερμηνεύσουμε την κατάσταση με βάση τις προηγούμενες εμπειρίες μας (Malkki, 2019). Η εμπειρία της μη γνώσης ή η πρόκληση του συνδυασμού της κοινωνικής αλληλεγγύης με τη φυσική απομόνωση, που έχουν προκύψει από τον Covid-19 για πολλούς ενήλικες εκπαιδευόμενους, παρέχουν το είδος των διαταραχών που η μετασχηματιστική θεωρία μάθησης ορίζει ως αποπροσανατολιστικά διλήμματα (Mezirow, 1991).

Οι εκπαιδευτές ενηλίκων γνωρίζουν μέσω της εμπειρίας τους κατά την περίοδο της πανδημίας ότι λειτουργεί θετικά ένα ασφαλές και υποστηρικτικό περιβάλλον με εκπαιδευτές που ενδιαφέρονται για τους εκπαιδευόμενους και προσφέρουν υψηλού επιπέδου προσδοκίες. Ενώ γνωρίζουμε τι λειτουργεί για τους εκπαιδευόμενους κατά τη διάρκεια της πρωτοφανούς παγκόσμιας πανδημίας, μέσω πολλών μελετών όπως αναφέρθηκε σε πιο πάνω σημείο π.χ (Artino et al. 2020 ; Bao, 2020; Crawford et al. 2020), θα πρέπει επίσης να εξετάσουμε τι λειτουργεί στη μάθηση για τους εκπαιδευτές.

Σε τελική ανάλυση, όσα έμαθαν οι εκπαιδευτές κατά τη διάρκεια αυτής της πανδημίας μπορεί να οδηγήσουν σε καινούργια προσέγγιση την εκπαίδευση σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Η παρατήρηση και ο προβληματισμός/αναστοχασμός είναι ζωτικής σημασίας για την αλλαγή της εμπειρίας σε πηγή μάθησης (Marienau,1999). Ο αναστοχασμός να σημειώσουμε ότι αποτελεί το τρίτο στάδιο της μετασχηματιστικής θεωρίας του Mezirow και ακολουθεί το αποπροσανατολιστικό δίλημμα καθώς και την αυτοεξέταση των συναισθημάτων που έχουν βιώσει οι εκπαιδευτές/εκπαιδευόμενοι. Ο στοχασμός/ αναστοχασμός, είναι μια διανοητική και συναισθηματική διαδικασία που περιλαμβάνει ερμηνεία και δίνει νόημα στην εμπειρία που οδηγεί στη μάθηση και τις αλλαγές στην επαγγελματική πρακτική (Karm, 2007).

Είναι γεγονός βέβαια πως οι εκπαιδευτές κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου απομόνωσης βίωσαν απογοήτευση, περιορισμούς της τεχνολογίας, εξάντληση από την εξισορρόπηση εργασίας και ζωής στον ίδιο χώρο και ταυτόχρονα και αποθάρρυνση από την απώλεια επαφής με τους εκπαιδευτές και τις κοινότητες. (Cecilio-Fernandes et al., 2020 · Espino-Diaz et al. 2020)

Είναι αξιοσημείωτο ότι οι προσδοκίες των εκπαιδευτών κατά τη διάρκεια της πανδημίας είχαν αντικατασταθεί από φόβο και απώλεια, μη γνωρίζοντας πώς να διαχειριστούν τον

εαυτό τους εν μέσω της υπάρχουσας καταστροφής στην οποία βρισκόταν ο κόσμος (Eschenbacher & Fleming, 2020)

Προσεγγίζοντας το θέμα μέσα από τις θεωρίες μάθησης και ιδιαίτερα της μετασχηματίζουσας μάθησης μπορούμε να κατανοήσουμε καλύτερα το περιβάλλον και να πλοηγηθούμε στις ερωτήσεις που έχουμε θέσει ενώ ταυτόχρονα η διαδικασία αυτή θα μας παρέχει έναν οδικό χάρτη για το πώς βίωσαν και βιώνουν οι εκπαιδευτές την αλλαγή στον τρόπο εκπαίδευσης εν μέσω της πανδημίας.

Οι Montuori και Donnelly (2017) επιβεβαιώνουν ότι η μετασχηματιστική διαδικασία απαιτεί από τους εκπαιδευτές να αποδέχονται την υπευθυνότητα στο να διερευνούν τι είδους κόσμο θα ήθελαν να δημιουργήσουν μέσω των συνεργασιών, των σκέψεων, των ενεργειών και των απόψεών τους και να το συγκρίνουν με το είδος του κόσμου που θα ήθελαν να δημιουργήσουν

Σύμφωνα με τη θεωρία της μετασχηματιστικής μάθησης του Jack Mezirow (1978), η μάθηση ξεκινά με μια εμπειρία που οδηγεί σε αυτό που ονομάζεται αποπροσανατολιστικό δίλημμα (γνωστό και ως γνωστική ασυμφωνία ή η δυσφορία που προκύπτει από τη συνειδητοποίηση της τρέχουσας κατανόησης του κόσμου που δεν ταιριάζει με τα τρέχοντα στοιχεία). Η απροσδόκητη, απρογραμματίστη και ξαφνική στροφή στη διαδικτυακή μάθηση που προκλήθηκε από τον COVID-19 ήταν σίγουρα μια εμπειρία που οδήγησε σε γνωστική ασυμφωνία, καθώς οι υποθέσεις μας για την εκπαίδευση αμφισβητήθηκαν και οι έντονες ανισότητες στο σύστημά μας έχουν επιδεινωθεί.

Η διαδικασία της μετασχηματιστικής μάθησης μπορεί να είναι μακροπρόθεσμη και προοδευτική διαδικασία που περιλαμβάνει συναισθήματα, διαίσθηση, ψυχή, πνευματικότητα και η οποία επηρεάζεται από το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο και την ιστορία της ζωής του ατόμου (Mezirow, 2000 · Taylor, 2000). Σαφώς στη συνθήκη που βρέθηκαν οι εκπαιδευτές λόγω πανδημίας δεν έδωσε χρόνο αλλά όλη η διαδικασία εμπειρείχε συναισθήματα και πνευματικότητα.

Είναι επίσης δεδομένο πως δεν είναι κάθε εκπαιδευόμενος έτοιμος για μετασχηματιστική μάθηση. Το ίδιο ισχύει και για τους εκπαιδευτές – όλοι οι εκπαιδευτές δεν στοχεύουν στη μετασχηματιστική μάθηση. Επιπλέον, η μετασχηματιστική μάθηση δεν είναι απαραίτητη σε όλες τις μαθησιακές καταστάσεις.

Οι Wang και Chen (2020) σημείωσαν πως οι εκπαιδευτές ενηλίκων που αντιμετώπισαν την απότομη στροφή στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση βίωσαν μια μετασχηματιστική εμπειρία, καθώς αναγκάστηκαν να επανεξετάσουν τις πεποιθήσεις και τις πρακτικές τους στη διαδικασία εκπαίδευσης. (Wang & Chen, 2020)

Η Joanna Jesionkwska et al. (2020), σημειώνει πως οι εκπαιδευτές μετασχημάτισαν την εκπαίδευση τους, το παραδοσιακό δηλαδή μάθημα και με αυτό τον τρόπο μετασχηματίστηκαν και οι ίδιοι.

Αντιμετωπίζοντας την πανδημία και τις προκλήσεις που προκύπτουν για την εκπαίδευση ως μια μεταμορφωτική διαδικασία που οδηγεί σε καινούργιες διαδικασίες και ένα διαφορετικό κόσμο για εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους πλοηγήθηκε η μελέτη αυτή.

2.4 Η βιωματική μάθηση

Ο Dewey (2010) έθεσε το ζήτημα της σημασίας της Βιωματικής Μάθησης. Το όρισε ως μια σημαντική, ολοκληρωμένη και ουσιαστική εμπειρία μάθησης για τους εκπαιδευόμενους. Πρότεινε ότι η επίτευξη περιεκτικής και ουσιαστικής μάθησης πρέπει να βασίζεται στην εμπειρία και να σχετίζεται με τον ενεργό προβληματισμό των μαθητών ως τρόπο για πιο συνεργατική εκπαίδευση.

Η Βιωματική Μάθηση σε πλαίσια εκπαίδευσης ενηλίκων αναφέρεται στα δομημένα στοιχεία του προγράμματος εκπαίδευσης στους χώρους εργασίας. Η Βιωματική Μάθηση είναι μια μέθοδος με την οποία ένα άτομο μπορεί να αποκτήσει τις δεξιότητες που του/της δίνουν τη δυνατότητα για καλύτερη μαθησιακή απόδοση. Η μάθηση με βάση την πρακτική στο χώρο εργασίας θεωρείται σημαντικό μέρος του προγράμματος σπουδών σε σχολεία και πανεπιστήμια αυτές τις μέρες (Zaky, 2019)

Η ενσωμάτωση της πρακτικής εκπαίδευσης στο πρόγραμμα εκπαίδευσης θα μπορούσε να αυξήσει την ευαισθητοποίηση των εκπαιδευομένων, εμπλέκοντας τα κοινωνικά ζητήματα που επηρεάζουν τον τρόπο ζωής αυτών των εκπαιδευομένων σημειώνει ο Zaky (2019) τονίζοντας πως αυτό οδηγεί στην επιτάχυνση της Μετασχηματιστικής Μάθησης.

Σύμφωνα με τη θεωρία του David Kolb (2014). για τη βιωματική μάθηση, μια εμπειρία είναι η αρχή μιας νέας κατανόησης. Στο μοντέλο τεσσάρων κύκλων του, η εμπειρία ενός εκπαιδευόμενου που ακολουθείται από ενεργό στοχασμό (ή αναστοχασμό) για την

εμπειρία, αφηρημένη εννοιολόγηση (δηλαδή εξαγωγή συμπερασμάτων, εντοπισμός γνώσεων, προώθηση υποθέσεων) και ενεργός πειραματισμός που οδηγεί στη μάθηση.

Για να μάθουν από τα αποπροσανατολιστικά διλήμματα που προκαλούνται από την πανδημία και τη αναγκαστική στροφή στη διαδικτυακή εκπαίδευση, οι εκπαιδευτές ενηλίκων, ως εκπαιδευόμενοι, μπορούν να σκεφτούν τι έχουν παρατηρήσει και τι έχουν ζήσει κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, αναφορικά με τη μάθηση ενηλίκων εκπαιδευομένων, για τη διδασκαλία τους, για τη δέσμευση και την ανθεκτικότητα τους σε αυτή τη διαδικασία.

Το αν η βιωματική μάθηση είναι δυνατή ή όχι επηρεάζεται από χαρακτηριστικά όπως η υποκειμενικότητα, η ατομικότητα, το κοινωνικό πλαίσιο και η προηγούμενη εμπειρία. Οι ευκαιρίες βιωματικής μάθησης επηρεάζονται από τον τρόπο με τον οποίο παρατηρείται, επεξεργάζεται και ερμηνεύεται η εμπειρία. Η αφθονία της εμπειρίας ή η διάρκεια της δραστηριότητας δεν αντικατοπτρίζει το επίπεδο ικανότητας ή την ποιότητα της απόδοσης (Karm, 2007). Σύμφωνα με τον J. Moon, οι εισροές (θεωρίες, εμπειρίες, συναισθήματα) και οι εκροές (δομημένη γνώση, αυτο-ανάπτυξη, επαγγελματική ανάπτυξη, μεταγνώση, νέες ιδέες και λύσεις, η οικοδόμηση της θεωρίας ή η κατανόηση ότι ο περαιτέρω προβληματισμός ή μάθηση είναι απαιτούνται) είναι απαραίτητες στη διαδικασία του προβληματισμού (Moon,1999·2004) Μέσα από τον προβληματισμό και αναστοχασμό προκύπτει η μάθηση και οι αλλαγές στην επαγγελματική πρακτική.

Σύμφωνα με τη θεωρία του Kolb για την εμπειρική μάθηση, οι ενήλικες μαθαίνουν καλύτερα μέσω της εμπειρίας και της αναστοχαστικής διαδικασίας. Σύμφωνα με έρευνα του Wang και Chen (2020), οι εκπαιδευτές ενηλίκων που αντιμετώπισαν την απότομη στροφή στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση αναγκάστηκαν να αλληλεπιδράσουν με νέες τεχνολογίες και να αναζητήσουν νέες εμπειρίες μάθησης. (Wang & Chen, 2020).

2.5 Ο φόβος της αλλαγής- η θεωρία του Kurt Lewin

Όπως σημειώνεται στην εισαγωγή της παρούσας μελέτης στη δεκαετία του 1940, ο Kurt Lewin, που συχνά αναφέρεται ως «ο πατέρας της κοινωνικής ψυχολογίας», πρότεινε ένα μοντέλο για την κατανόηση της αλλαγής συμπεριφοράς εντός των οργανισμών, το οποίο έκτοτε έχει αποτελέσει βασική θεωρία στη μελέτη της συμπεριφοράς. Το μοντέλο του «Unfreeze-Change-Refreeze» αποτελούσε μέρος μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης για την ανάλυση της αλλαγής σε ομαδικό, οργανωτικό και ακόμη και κοινωνικό επίπεδο. Ο

Lewin (1951) ήταν ιδιαίτερα πρόθυμος να χρησιμοποιηθεί η δουλειά του για να επιφέρει κοινωνική αλλαγή, η οποία θα μπορούσε να επιλύσει μορφές κοινωνικής σύγκρουσης.

Το μοντέλο αποτελείται από τρία στάδια

1. Ξεπαγώστε (freeze). Δημιουργήστε δυσαρέσκεια με το status quo εξηγώντας τι είναι λάθος με την παρούσα κατάσταση. Αυτό δημιουργεί μια κατανόηση ότι για να επιβιώσει και να ευημερήσει το status quo πρέπει να αλλάξει.
2. Αλλαγή (change). Οι ηγέτες προσφέρουν μια λύση, ορίζοντας ένα νέο status quo και ένα όραμα για μια νέα κανονικότητα.
3. Επαναψύξη.(refreeze) Οι αλλαγές πρέπει να είναι σταθεροποιημένες για να αποφευχθεί η οπισθοδρόμηση. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει επανασχεδιασμό συστημάτων ανταμοιβής και κινήτρων για την τήρηση νέων διαδικασιών.

Αυτό το μοντέλο οργανωτικής αλλαγής βασίζεται στη θεωρία πεδίου, η οποία ήταν το πιο ανεπτυγμένο έργο του Lewin (Burnes & Bargal, 2017). Στη θεωρία πεδίου, οι Burnes και Bargal προτείνουν πως η συμπεριφορά πρέπει να αξιολογηθεί στο πλαίσιο των δυνάμεων που την επηρεάζουν. Το υφιστάμενο πλαίσιο είναι το πεδίο, στο οποίο οι σχετικές δυνάμεις παίζουν ρόλο και αυτές οι δυνάμεις περιλαμβάνουν το άτομο, πιθανά γεγονότα και το περιβάλλον.

Σύμφωνα λοιπόν με την ανάλυση δυνάμεων πεδίου του Kurt Lewin - μια διαδικασία που ενσωματώνεται με τη θεωρία αλλαγής των τριών σταδίων του Lewin- , οποιαδήποτε αλλαγή επιτυγχάνεται είτε με την ενίσχυση των κινητήριων δυνάμεων ή/και την αποδυνάμωση των δυνάμεων περιορισμού (Connolly,2020). Για να ξεκινήσει η διαδικασία αλλαγής χρειάζεται να εφαρμοστεί πρόσθετη δύναμη για να «ξεπαγώσει» η ισορροπία, που είναι το πρώτο βήμα της αλλαγής σύμφωνα με τους Burnes & Bargal, (2017)

Σύμφωνα με την Nyamunda (2022), η πανδημία Covid-2019 ήταν μια κινητήρια δύναμη που πυροδότησε αλλαγές σε οργανισμούς και ανθρώπους. Το μοντέλο του Kurt Lewin υποστηρίζει ότι η αλλαγή συμβαίνει όταν οι κινητήριες δυνάμεις υπερνικούν τις δυνάμεις περιορισμού ή/και όταν οι δυνάμεις περιορισμού εξασθενούν

Η πανδημία του COVID-19 μπορούμε να πούμε ότι αποτελεί αυτή την πρόσθετη δύναμη και έχει προκαλέσει μια σαφή αίσθηση δυσαρέσκειας για το καθεστώς της πανδημίας και

των περιορισμών. Αυτό μπορεί να φανεί από το γεγονός ότι η κοινωνία διεθνώς αλλά πιο ειδικά στην Κύπρο γνώρισε αλλαγές μετασχηματισμού σε ένα πολύ στενό χρονικό πλαίσιο. Από τη σκοπιά της εκπαίδευσης, η φάση του «ξεπαγώματος» εμφανίστηκε γρήγορα με την έναρξη της πανδημίας, με άμεση αναγνώριση ότι θα έπρεπε η εκπαιδευτική κοινότητα να προσαρμοστεί χωρίς καθυστέρηση στο νέο καθεστώς και να βρει λύσεις που θα καθιστούσαν εφικτή την επιβίωση της.

Στη φάση του «ξεπαγώματος» βρισκόμαστε στο πρώτο στάδιο για την αλλαγή, εδώ περιλαμβάνεται η προετοιμασία για να γίνει αποδεχτό ότι η αλλαγή είναι απαραίτητη. Στο στάδιο αυτό γίνεται η αποδόμηση του υφιστάμενου καθεστώτος (status quo) πριν να οικοδομηθεί ένας άλλος διαφορετικός τρόπος λειτουργίας.

Στην Κύπρο από την πλευρά των κρατικών φορέων, η φάση αυτή του «ξεπαγώματος» διευκόλυνε την αυξημένη συνεργασία μεταξύ του Υπουργείου Υγείας, του Υπουργείου Παιδείας και της Αρχής Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού ως του καθ' ύλη αρμόδιου φορέα για την εκπαίδευση ενηλίκων στην Κύπρο. Από κοινωνική άποψη, η δυσαρέσκεια με το status quo βασίστηκε στην καθολική αντίληψη ότι η εξ αποστάσεως εργασία και εκπαίδευση θα μείωνε την εξάπλωση της μόλυνσης και θα βοηθούσε τη συνέχεια στην εκπαίδευση που είχε παγώσει κατά την έναρξη της πανδημίας. Αυτή ήταν η κινητήρια δύναμη που ενδεχομένως ενεργοποίησε όλα τα στάδια της διαδικασίας αλλαγής που προτάθηκε από τον Lewin.

Ενώ η αλλαγή μπορεί να είναι σταδιακή ή ξαφνική, μια τέτοια αλλαγή γίνεται μετασχηματιστική όταν μεταβάλλει την κατάσταση από ανεπιθύμητη σε επιθυμητή κατάσταση (Weerakkody et al. 2011).

Η μετασχηματιστική αλλαγή περιλαμβάνει τον επανασχεδιασμό της εκπαιδευτικής διαδικασίας και τον επαναπροσδιορισμό του οράματος και των κανόνων που διέπουν την εκπαίδευση. τη θέσπιση νέων κανόνων, συστημάτων και πρακτικών .

Η θεωρία του Kurt Lewin για την αλλαγή κρίνεται κατάλληλη για να μελετήσουμε το φαινόμενο της μετασχηματιστικής δράσης της πανδημίας στο χώρο της εκπαίδευσης και ειδικότερα στο χώρο των εκπαιδευτών ενηλίκων και επαγγελματικής κατάρτισης καθώς τονίζει τη σημασία της κατανόησης της τρέχουσας κατάστασης των ατόμων και των οργανισμών πριν από την εφαρμογή της αλλαγής.

Σε μελέτη των Khan et al. (2021) αναφέρεται πως η θεωρία του Lewin είναι κατάλληλη για την ανάπτυξη στρατηγικών για την ανάπτυξη ενηλίκων στο πλαίσιο της πανδημίας. Στην μελέτη αναφέρεται επίσης πως η θεωρία της αλλαγής, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την κατανόηση των αναγκών των εκπαιδευτών ενηλίκων και των εκπαιδευομένων τους κατά τη διάρκεια της πανδημίας και την ανάπτυξη προσαρμοσμένων προγραμμάτων ανάπτυξης. Παρόμοια προσέγγιση παρατηρούμε και τη μελέτη των Savolainen et al. (2021).

Πριν από την πανδημία του COVID 19, οι πρωτοβουλίες αλλαγής προσανατολισμένες στην τεχνολογία είχαν περιορισμένη επιτυχία επειδή οι περιοριστικές δυνάμεις ήταν πιο ισχυρές από τις κινητήριες δυνάμεις (Burnes, 2019). Η πανδημία αύξησε τις κινητήριες δυνάμεις για αλλαγή. Αυτό το εύρημα είναι σύμφωνο με την ανάλυση πεδίου δύναμης του Kurt Lewin (1951), η οποία προτείνει ότι η αλλαγή επιτυγχάνεται είτε με την ενίσχυση των κινητήριων δυνάμεων ή/και την αποδυνάμωση των δυνάμεων περιορισμού (Connolly, 2020).

Με βάση τα αποτελέσματα ερευνητικής μελέτης του Nyamunda (2022), μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι περισσότεροι οργανισμοί έχουν βιώσει μετασχηματιστικές αλλαγές από ανάγκη. Αυτές οι αλλαγές είναι ως επί το πλείστον μη αναστρέψιμες γιατί, λόγω του χρόνου, υιοθετούνται σιγά σιγά ως ο νέος κανόνας.

Σύμφωνα με τη θεωρία του Lewin για την αλλαγή, η αλλαγή μπορεί να επιτευχθεί μέσω της συνεργατικής διαδικασίας και της συμμετοχής των ενδιαφερομένων. Σε έρευνα των Wang και Chen (2020), οι εκπαιδευτές ενηλίκων που αντιμετώπισαν την απότομη στροφή στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση αναγκάστηκαν να συνεργαστούν με άλλους εκπαιδευτές και να συμμετάσχουν σε διαδικτυακές συναντήσεις για να ανταλλάξουν ιδέες και να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. (Wang, & Chen, (2020)

2.6 Οι συγκλίνουσες θεωρίες μετασχηματισμού και αλλαγής ως θεωρητικό και εννοιολογικό πλαίσιο της παρούσας μελέτης.

Με αφετηρία τις επιμέρους αναλύσεις των πιο πάνω θεωριών (Mezirow, Kolb και Lewin) θα προσεγγίσουμε τα ερωτήματα της παρούσας μελέτης. Οι τρεις αυτές θεωρητικές

προσεγγίσεις συγκλίνουν στο γεγονός ότι οι εκπαιδευτές ενηλίκων πρέπει να αναπτύσσουν συνεχώς τις δεξιότητές τους και να προσαρμόζονται στις αλλαγές που συμβαίνουν στο περιβάλλον τους. Κατά την πανδημία και την απότομη στροφή στη διαδικτυακή εκπαίδευση, οι εκπαιδευτές ενηλίκων έπρεπε να προσαρμοστούν σε αυτήν τη νέα πραγματικότητα και να αναπτύξουν νέες δεξιότητες για να διδάσκουν αποτελεσματικά στο διαδίκτυο. Αυτό απαιτεί επίσης από τους εκπαιδευτές να αναγνωρίζουν τις ανάγκες και τις προτεραιότητες των ενηλίκων εκπαιδευομένων τους και να προσαρμόζουν την εκπαίδευση στις ατομικές τους ανάγκες και προτιμήσεις. Συνολικά, οι θεωρίες αυτές συμβάλλουν στην ανάπτυξη ενός πιο αποτελεσματικού και προσαρμοστικού περιβάλλοντος εκπαίδευσης για τους ενήλικες εκπαιδευόμενους. Η συγκλίνουσα άποψη των θεωριών Mezirow, Kolb και Lewin σχετικά με τους εκπαιδευτές ενηλίκων και τον μετασχηματισμό τους κατά την πανδημία και την απότομη στροφή στη διαδικτυακή εκπαίδευση έχει επιβεβαιωθεί από πολλούς ερευνητές στον τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων και της τεχνολογίας της εκπαίδευσης. Οι Wang και Baker (2015) επισημαίνουν ότι οι εκπαιδευτές ενηλίκων πρέπει να είναι προσαρμοστικοί και να αναπτύσσουν συνεχώς τις δεξιότητές τους για να διδάσκουν αποτελεσματικά στο διαδίκτυο. Επίσης οι Taylor και Kroth (2009), αναφέρουν ότι οι εκπαιδευτές ενηλίκων πρέπει να αναπτύσσουν νέες δεξιότητες για να προσαρμόζονται στις αλλαγές που συμβαίνουν στην τεχνολογία της εκπαίδευσης και να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των ενηλίκων εκπαιδευομένων τους.

Σε μελέτη των Boiling et al. (2014), οι συγγραφείς εξετάζουν τη σημασία της μετασχηματιστικής μάθησης για την εκπαίδευση ενηλίκων στην ψηφιακή εποχή. Χρησιμοποιούν τη θεωρία του Mezirow για να αναλύσουν τη μετασχηματιστική διαδικασία της μάθησης και τη θεωρία του Kolb για να εξετάσουν τις διαφορετικές προσεγγίσεις της μάθησης που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο πλαίσιο της εκπαίδευσης ενηλίκων στο διαδίκτυο.

Σε μελέτη των Hodges et al. (2020) παρατηρούμε ότι οι συγγραφείς εξετάζουν τη διαφορά μεταξύ της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας και της διαδικτυακής μάθησης. Χρησιμοποιούν τη θεωρία του Lewin για να αναλύσουν τις διαδικασίες αλλαγής που απαιτούνται για τη μετάβαση από την παραδοσιακή διδασκαλία στο διαδικτυακό περιβάλλον και τη θεωρία του Mezirow για να εξετάσουν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτές ενηλίκων κατά τη διάρκεια αυτής της αλλαγής.

2.7 Οι προκλήσεις της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης κατά τη διάρκεια της πανδημίας μέσα από τη βιβλιογραφία και τη διεθνή εμπειρία

Στην Εξ Αποστάσεως εκπαίδευση υπάρχουν και άλλα στοιχεία που επηρεάζουν καθοριστικά τη διαδικασία μάθησης και αφορούν στα θέματα επικοινωνίας, στα κίνητρα των εκπαιδευομένων. Θα εμβαθύνουμε επίσης στα θετικά και αρνητικά, τις προκλήσεις και τα ωφέληματα της Εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης σε γενικότερο πλαίσιο και σε αυτά που αφορούν την ειδική συνθήκη της πανδημίας και συμπληρώνουν το θεωρητικό και εννοιολογικό πλαίσιο που αναπτύχθηκε πιο πάνω με τις τρεις θεωρητικές προσεγγίσεις του μετασχηματισμού και της αλλαγής. Τα στοιχεία αυτά που προέρχονται από τη βιβλιογραφία και εμπειρία άλλων χωρών θα αποτελέσουν μαζί με το θεωρητικό πλαίσιο τον καμβά της ανάλυσης της παρούσας έρευνας.

2.7.1 Επικοινωνία/κλειστές κάμερες/διαδραστικότητα

Σημαντικό στοιχείο στη διαδικασία εκπαίδευσης είναι η επικοινωνία, το πλαίσιο επικοινωνίας μεταξύ των εκπαιδευτών και των εκπαιδευομένων. Στη συγκεκριμένη περίπτωση πλαίσιο επικοινωνίας στη διαδικασία της ψηφιακής εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με τη Lutken- Sandvik (2010) η ελλιπής, αναποτελεσματική ή κακή επικοινωνία αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα της οποιαδήποτε οργανωσιακής αποτελεσματικότητας.

Η διαδικασία επικοινωνίας βασίζεται σε διαπροσωπικές δεξιότητες που περιλαμβάνουν την ομιλία, την ακρόαση, την παρακολούθηση, τη συνέντευξη, την ανάλυση, την ερμηνεία και εκτίμηση/αξιολόγηση. Οι παραλήπτες του μηνύματος (εκπαιδευόμενοι) πρέπει να είναι σε θέση να προσδιορίσουν την πρόθεση του αποστολέα (εκπαιδευτή), να κατανοήσουν το πλαίσιο του μηνύματος, να επιλύουν τυχόν παρεξηγήσεις, να αποκωδικοποιούν τις πληροφορίες με ακρίβεια και να αποφασίζουν πώς να ενεργήσουν σε αυτό. Αυτές οι δεξιότητες είναι απαραίτητες για τη μάθηση, την οικοδόμηση υγιών σχέσεων και τη δημιουργία αίσθησης συλλογικότητας (Velentzas & Borni, 2014).

Η αποτελεσματική επικοινωνία θα πρέπει να είναι προτεραιότητα για κάθε καλό εκπαιδευτή (Hilliard & Newsome, 2013). Οι δεξιότητες αποτελεσματικής επικοινωνίας αποτελούν απαραίτητο προσόν για τον κάθε επιτυχημένο εκπαιδευτή/δάσκαλο.

Στη σύγχρονη εποχή και ιδιαίτερα στην ψηφιακή εποχή η επικοινωνία αποτελεί πολύ σημαντικό στοιχείο ώστε η εκπαίδευση να είναι αποτελεσματική και ουσιαστική. Η αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα της επικοινωνίας αποκτά μεγαλύτερη σημασία στο ψηφιακό περιβάλλον σε μια προσπάθεια να υπερπηδηθούν πιθανά προβλήματα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (Hung et al. 2010).

Βελτιωμένη επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτών και εκπαιδευομένων χρειάζεται για την επιτυχία της ψηφιακής μάθησης. Όπως αναφέρεται στη μελέτη της Nouri & Cotten (2020), «Η επικοινωνία και αλληλεπίδραση μεταξύ εκπαιδευτών και εκπαιδευομένων είναι απαραίτητο στοιχείο για τη διατήρηση της μαθησιακής συνέπειας και την επίτευξη των εκπαιδευτικών στόχων.» (σελ. 3).

Επιπλέον σύμφωνα με τη μελέτη του Wu et al. (2010) « η διαδραστικότητα μεταξύ των εκπαιδευομένων είναι σημαντική για την ενίσχυση της μαθησιακής εμπειρίας και την επίτευξη της μαθησιακής απόδοσης» (σελ. 8)

Με βάση τα πιο πάνω όπου υπογραμμίζεται η αξία της αποτελεσματικής επικοινωνίας στην εξ αποστάσεως ηλεκτρονική εκπαίδευση φαίνεται ότι σημαντική θέση έχει η διαδραστικότητα των εκπαιδευομένων, η οποία ουσιαστικά «δεσμεύει» τους εκπαιδευόμενους και επηρεάζει θετικά την απόδοσή τους σύμφωνα με τους Jaggars και Xu (2016). Η δέσμευση των εκπαιδευομένων έχει περιγραφεί ως το επίπεδο ενδιαφέροντος που επιδεικνύεται από τους εκπαιδευόμενους, το πως συνεργάζονται με τους άλλους εκπαιδευόμενους και τον εκπαιδευτή καθώς και το κίνητρο τους για μάθηση (Briggs, 2015)

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας φαίνεται ότι υπήρξε πλημμελής επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευομένων και εκπαιδευτών και αδυναμία στο να υπάρξει διαδραστικότητα λόγω του φαινομένου της «κλειστής κάμερας». Οι κλειστές κάμερες από την πλευρά των συμμετεχόντων δυσκόλευε την αποτελεσματικότητα του μαθήματος και γενικά δεν δημιουργούσε συνθήκες διαδραστικότητας. Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στις ΗΠΑ το 2022 (Li et al. 2022), σημειώνεται πως ανάμεσα στις πολλές δυσκολίες που αντιμετώπιζαν οι εκπαιδευτές, ένα αξιοσημείωτο ζήτημα ήταν ότι οι εκπαιδευόμενοι δεν άνοιγαν τις κάμερές τους όταν παρακολουθούσαν σύγχρονα διαδικτυακά μαθήματα που

πραγματοποιούνται μέσω εργαλείων τηλεδιάσκεψης. Στην ίδια έρευνα τονίζεται πως οι εκπαιδευτές ένιωθαν μόνοι και δυσαρεστημένοι μιλώντας « στον εαυτό τους» χωρίς να βλέπουν τα πρόσωπα των εκπαιδευτών στις κάμερες.

Σε μελέτη των Chen & Jang, (2021) σημειώνεται πως η κλειστή κάμερα κατά τη διάρκεια της διαδικτυακής μάθησης μπορεί να δυσκολέψει τους εκπαιδευτές ενηλίκων να δημιουργήσουν μια αίσθηση κοινότητας στην εικονική αίθουσα. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αισθήματα απομόνωσης μεταξύ των εκπαιδευομένων. (Chen & Jang, 2021)

Παρόμοια θέματα εντόπισε και άλλη έρευνα που πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του 2021 σε ιδιωτικό πανεπιστήμιο στο Μπαχρέιν, Al Mahadin & Hallak (2021), στην οποία σημειώνεται επίσης ότι η απουσία φυσικής παρουσίας και, επομένως, η απουσία εκφράσεων προσώπου και μη λεκτικής επικοινωνίας κατά τη διάρκεια σύγχρονων εικονικών μαθημάτων, δημιουργεί πρόσθετες προκλήσεις σε αυτές που συναντώνται συχνά κατά τη διδασκαλία και την αλληλεπίδραση με τους εκπαιδευόμενους.

Σε άλλη έρευνα που έγινε στις ΗΠΑ το 2022 (Morgan, 2022) επιβεβαιώνονται τα πιο πάνω ευρήματα και σημειώνεται πως ένα πρόβλημα που μπορεί να οδηγήσει σε κακές μαθησιακές εμπειρίες παρουσιάζεται όταν οι εκπαιδευόμενοι κλείνουν τις κάμερές τους κατά τη διάρκεια συνεδριών τηλεδιάσκεψης. Στην ίδια μελέτη σημειώνεται ότι μερικές φορές οι εκπαιδευτές κάνουν τη χρήση βιντεοκάμερας προαιρετική για τους εκπαιδευόμενους σεβόμενοι τα συναισθήματά τους αλλά όταν εφαρμόζουν μια τέτοια πολιτική, ενδέχεται να μην μπορούν να επικοινωνήσουν εξίσου καλά μαζί τους επειδή μπορεί να απενεργοποιήσουν τις κάμερές τους.

Οι κλειστές κάμερες μπορεί να δημιουργήσουν την αίσθηση της απουσίας ανθρώπινης επαφής. Σύμφωνα με τους Favale et al. (2020) η μεγαλύτερη αδυναμία της ψηφιακής εκπαίδευσης, είναι η απουσία ανθρώπινης επαφής μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου αλλά και μεταξύ των ίδιων των εκπαιδευομένων. Επιπρόσθετα οι συμμετέχοντες μπορεί να αντιμετωπίσουν διάφορες τεχνικές δυσκολίες που μπορεί να επιβραδύνουν την εκπαιδευτική διαδικασία. Από την άλλη όμως, οι κλειστές κάμερες μπορεί να προσφέρουν σε κάποιους άλλους την ευελιξία να εκφραστούν πιο εύκολα.

Στο εικονικό περιβάλλον φαίνεται πως είναι πιο εύκολο για κάποιους συμμετέχοντες, ιδιαίτερα τους πιο εσωστρεφείς, να λαμβάνουν μέρος στις διάφορες δραστηριότητες κάτι που δεν είναι πάντα εφικτό στην φυσική τάξη (Garnham & Kaleta, 2002). Ειδικά

στο ασύγχρονο περιβάλλον φαίνεται ότι η δραστηριότητα αυτών των συμμετεχόντων είναι πιο μεγάλη μέσα από την ανταπόκριση τους σε γραπτά μηνύματα (Kurczynski et al. 2008)

Η αλληλεπίδραση όπως αναφέρθηκε σε σημείο πιο πάνω και η συμμετοχή έχουν αναδειχθεί σε σημαντικό ζήτημα το οποίο εξακολουθεί να εξελίσσεται στο διαδικτυακό περιβάλλον μάθησης. Πολλοί εκπαιδευόμενοι, αν τους δοθεί η επιλογή, μπορεί να προτιμήσουν να λάβουν μέρος σε μια διαδικτυακή εκπαίδευση χωρίς να «φαίνονται» ή να «ακούγονται», υποστηρίζοντας με αυτό τον τρόπο αισθάνονται πιο άνετα.

Από την άλλη πλευρά, μπορεί να είναι απαραίτητο οι εκπαιδευόμενοι να έχουν κάμερες ανοικτές και να φαίνονται (όπως συμβαίνει στην Κύπρο σε όλα τα διαδικτυακά προγράμματα που επιχορηγούνται από την ΑνΑΔ) , καθώς ορισμένοι εκπαιδευτές νιώθουν την ανάγκη να παρατηρούν τους εκπαιδευόμενους και τις αντιδράσεις τους σε πραγματικό χρόνο ώστε η εικονική τάξη να λειτουργεί ουσιαστικά. Σε άλλες περιπτώσεις οι εκπαιδευτές μπορεί να αισθάνονται άνετα δίνοντας διαλέξεις χωρίς καμία άμεση ανατροφοδότηση. Η πρόκληση είναι να μπορέσουμε να συμβιβάσουμε τις διαφορετικές προσδοκίες που πραγματοποιούνται από εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους σχετικά με την αλληλεπίδραση στο διαδικτυακό περιβάλλον (Niemoetko & Tolan, 2020).

Στα αρνητικά στοιχεία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μπορούμε να προσθέσουμε τη μοναξιά που αισθάνονται οι εκπαιδευόμενοι αλλά και οι εκπαιδευτές. Σε μελέτη/ έρευνα του Kear (Kear, 2011) περιγράφεται η εκπαίδευση ως επικοινωνία υπολογιστή με υπολογιστή τονίζοντας ότι χάνεται η ανθρώπινη επαφή. Ο Kear βέβαια σημειώνει πως αυτό συμβαίνει στα άτομα που δεν έχουν εξοικειωθεί με την τεχνολογία και την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Υπάρχουν πολλές μελέτες που υπογραμμίζουν αυτό το πρόβλημα όπως ο McConnell (2006) που σημειώνει πως η απομόνωση των εκπαιδευτικών μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένη ανησυχία, ανασφάλεια και αποθάρρυνση, καθώς και σε μειωμένη αυτοεκτίμηση και προσωπική απόδοση. (McConnell et al. 2006)

Η μοναξιά των εκπαιδευτών /εκπαιδευτικών κατά τη διάρκεια της πανδημίας έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης από αρκετούς ερευνητές. Σύμφωνα με την έρευνα των ερευνητών Hurrell and Riddell (2020) η μοναξιά των εκπαιδευτών κατά τη διάρκεια της πανδημίας μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένο στρες, ανησυχία και κατάθλιψη(Hurrell & Riddell, 2020). Επίσης έρευνα από τους Karayiannis et al. (2016) αναφέρει ότι η

μοναξιά και η απομόνωση μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τη ψυχική υγεία των εκπαιδευτών και αυτό να επηρεάσει την ποιότητα της διδασκαλίας.

Είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε πως η εξ αποστάσεως ηλεκτρονική εκπαίδευση θα πρέπει να είναι «μαθητοκεντρική» επιτρέποντας στους εκπαιδευόμενους να συμμετέχουν ουσιαστικά και ενεργά.

Η διαδικτυακή μάθηση είναι μαθητοκεντρική, παρέχοντας στους εκπαιδευόμενους μεγαλύτερο έλεγχο στην εκπαιδευτική τους εμπειρία σημειώνουν στη μελέτη τους οι Alqahtani & Rajkhan, (2020)

2.7.2 Άγχος, Ανησυχία και Έλλειψη Αυτοπεποίθησης

Η έλευση της αναγκαστικής διαδικτυακής εκπαίδευσης και η απότομη αλλαγή που προκλήθηκε λόγω της πανδημίας Covid-19 στο εκπαιδευτικό τοπίο σε όλες τις βαθμίδες σαφώς και δημιούργησε πολλά προβλήματα σε εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους.

Το αβέβαιο και ασαφές περιβάλλον δημιούργησε άγχος και ανησυχία σε όλους τους εμπλεκόμενους στην εκπαίδευση. Παρουσιάστηκαν συμπτώματα πανικού, στρες, σύγχυσης, φόβου, πίεσης και πολλά άλλα.

Η μετάβαση στην online εκπαίδευση έχει προκαλέσει μεγάλο άγχος και ανησυχία στους εκπαιδευτές ενηλίκων, καθώς η επικοινωνία με τους εκπαιδευόμενους και η αξιολόγηση της εκπαίδευσης μπορεί να γίνει πολύ δύσκολη. (Ismail, et al. 2020)

Σε μία ακόμα μελέτη σημειώνεται πως η πανδημία έχει προκαλέσει έντονο στρες και άγχος στους εκπαιδευτές ενηλίκων, καθώς η αλλαγή στο περιβάλλον εκπαίδευσης και η ανάγκη για νέες τεχνολογίες μπορεί να είναι δυσκολίες που πρέπει να αντιμετωπιστούν. (Sahu, & Gupta, 2020)

Ο Seyle (1974) (όπως αναφέρεται στο Roberts, 2013, σελ. 101-102), όρισε το άγχος ως τη μη ειδική απόκριση του σώματος σε οποιαδήποτε απαίτηση που του τίθεται. Μπορεί να είναι θετικό άγχος/στρες που είναι καλό και ευχάριστο, ή μπορεί να είναι δυσφορία που είναι επιζήμια.

Τα αποπροσανατολιστικά διλήμματα (όπως τα είδαμε πιο πάνω, στο σημείο της θεωρίας της μετασχηματίζουσας μάθησης) συχνά οδηγούν σε στενοχώρια όπως ασθένεια. (Roberts, 2013).

Τα αποπροσανατολιστικά διλήμματα προκαλούν κάθε πιθανό συναίσθημα στους εκπαιδευτές/εκπαιδευόμενους. Τα συναισθήματά μας παρέχουν τόσο την ώθηση για να στοχαζόμαστε κριτικά, όσο και την ουσία της οποίας να στοχαζόμαστε βαθιά (Taylor, 2000 , (όπως αναφέρεται στο Roberts, 2013, σελ. 101-102).

2.7.3 Ευκαιρία Ανάπτυξης/ Η Αντίσταση στην Αλλαγή και η Ικανότητα Προσαρμογής

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η μελέτη/έρευνα των Hako et al. 2021, στην οποία καταγράφεται ως μια πολύ θετική εξέλιξη πως οι εκπαιδευτές, πάρα τα προβλήματα που αντιμετώπισαν αξιοποίησαν την εξ' αποστάσεως ψηφιακή διδασκαλία ως μια ευκαιρία μάθησης ώστε να αναβαθμίσουν και βελτιώσουν τις γνώσεις τους στην τεχνολογία και στα ψηφιακά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα. Η διαδικασία της αναγκαστικής μετάβασης στην εξ' αποστάσεως ψηφιακή διδασκαλία βοήθησε στην επαγγελματικοποίηση των εκπαιδευτών αναφορικά με την ψηφιακή εκπαίδευση (Van der Spooel et al. 2020) και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα έχουν εξελιχθεί και επενδύσει στη ψηφιακή μάθηση (Mukhtar, 2020)

Τις αλλαγές στη διδασκαλία αναφορικά με τις μεθόδους σε μια προσπάθεια προσαρμογής λόγω της πανδημίας, πραγματεύεται έρευνα των Hickling, Bhatti, Arena, Kite, Denny, Spencer, & Bowles (2021). Στην έρευνα λήφθηκαν απαντήσεις από 63 ακαδημαϊκούς που διδάσκουν σε πέντε πανεπιστήμια στην Αυστραλία, τις Ηνωμένες Πολιτείες και τον Καναδά, οι οποίοι πραγματοποίησαν γρήγορα μια σειρά από αλλαγές στη διδασκαλία τους, συμπεριλαμβανομένων αλλαγών που επέτρεψαν τη διαδικτυακή διδασκαλία. Η μεγάλη πλειονότητα των αλλαγών στη διδασκαλία αφορούσαν εργαλεία ή τεχνικές, όπως τα σύγχρονα σεμινάρια που παραδίδονται σε μια εικονική αίθουσα. Στην ίδια μελέτη παρατηρούμε ότι οι ακαδημαϊκοί ανέφεραν ότι έπρεπε να κάνουν γρήγορες προσαρμογές στη διδασκαλία τους λόγω της πανδημίας COVID-19.

Η αντίσταση στην αλλαγή δεν θα βοηθήσει καμία εκπαιδευτική μονάδα ή κανένα εκπαιδευτή σε όλο τον κόσμο. Θα κριθούν για τον ρυθμό προσαρμογής τους στις αλλαγές σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα και την ικανότητά τους να διατηρούν την ποιότητα. Η ποιότητα της εκπαίδευσής εν μέσω αυτής της κρίσης δείχνει τις ικανότητές προσαρμογής. Η μετάβαση από τις διαλέξεις πρόσωπο με πρόσωπο σε διαδικτυακά μαθήματα είναι η μόνη δυνατή λύση. (Dhawan, 2020)

Η μεγάλη πρόκληση των εκπαιδευτών και των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων δεν είναι μόνο η χρήση των νέων τεχνολογιών αλλά κυρίως να επανασχεδιάσουν και επαναπροσδιορίσουν την εκπαίδευση με τους νέους όρους και να ξεπεράσουν προβλήματα ψηφιακού αναλφαριθμητισμού των εκπαιδευομένων αλλά και μερίδας των εκπαιδευτών.

Οι εκπαιδευτές στην προσπάθειά τους να ξεπεράσουν τις πιο πάνω προκλήσεις θα πρέπει να αφιερώσουν χρόνο ώστε να επανασχεδιάσουν στρατηγικές μάθησης και ειδικές αποτελεσματικές οδηγίες για την εξ αποστάσεως μάθηση προς τους εκπαιδευόμενους για το πώς θα απευθύνουν ερωτήσεις και πως θα διευρύνουν το μαθησιακό τους πεδίο (Keeton, 2004)

Γενικότερα οι προκλήσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν οι εκπαιδευτές πέρα από την μετακίνηση από τη δια ζώσης εκπαίδευση στην ηλεκτρονική είναι και η αλλαγή στις εκπαιδευτικές/διδασκτικές μεθοδολογίες και στη διαχείριση του χρόνου τους. Πρόκληση αποτελεί και η δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού που να καλύπτει τις εκπαιδευτικές ανάγκες των εκπαιδευομένων αλλά ίσως η κυριότερη πρόκληση είναι να εμπλέξουν στη διαδικασία τους εκπαιδευόμενους και να διατηρήσουν το ενδιαφέρον τους (Kebritchi et al. 2017).

2.7.4 Το Κίνητρο και η Σημασία του στην Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Το κίνητρο αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς παράγοντες στη συμμετοχή σε οποιοδήποτε εκπαιδευτικό πλαίσιο αλλά στη συμμετοχή σε διαδικτυακά μαθήματα αποκτά ιδιαίτερη σημασία και επηρεάζει σημαντικά την επιτυχία τους.

Το κίνητρο των εκπαιδευομένων είναι ο βασικότερος λόγος συνέχισης ή παραίτησης από ένα πρόγραμμα.

Το κίνητρο ετυμολογικά είναι οτιδήποτε παρακινεί, κινεί, ωθεί ή παρασύρει άτομα σε δράση. Σύμφωνα με το λεξικό του Μπαμπινιώτη, κίνητρο είναι 1. Ό,τι ωθεί ένα πρόσωπο να ενεργήσει κατά συγκεκριμένο τρόπο, να προβεί σε μία πράξη, να υιοθετήσει συγκεκριμένη συμπεριφορά. 2 Οι παράγοντες που επιτρέπουν, ενισχύουν και ευνοούν τη δραστηριοποίηση, την ανάπτυξη πρωτοβουλιών.

Σύμφωνα με τον Hartnett το κίνητρο μπορεί να επηρεάσει αυτό που μαθαίνουμε, πώς μαθαίνουμε και πότε επιλέγουμε να μάθουμε (Hartnett et al. 2011)

Έρευνες δείχνουν ότι οι εκπαιδευόμενοι με κίνητρα είναι πιο πιθανό να συμμετέχουν σε απαιτητικές δραστηριότητες, να συμμετέχουν ενεργά να απολαμβάνουν και υιοθετούν προσεγγίσεις ουσιαστικής μάθησης και επιδεικνύουν αυξημένη απόδοση, επιμονή και δημιουργικότητα (Zimmerman & Schunk 2012)

Γενικότερα μπορούμε να σημειώσουμε πως οι ενήλικες που συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες έχουν περισσότερους από ένα λόγο ή κίνητρα, τα οποία αλλάζουν ανάλογα με τις ανάγκες τους.

Οι περισσότερες από τις μελέτες και έρευνες που αναφέρονται στο παρόν κεφάλαιο, φαίνεται ότι ταυτίζονται σε ένα μεγάλο ποσοστό στο ότι υπάρχουν εσωτερικά και εξωτερικά κίνητρα που ωθούν ένα ενήλικα να λάβει μέρος σε μια εκπαιδευτική διαδικασία. Τα εσωτερικά σχετίζονται με την αυτοέκφραση, αυτοεκτίμηση, αυτοπεποίθηση, διαπροσωπικές σχέσεις και γνωστική αναζήτηση. Τα εξωτερικά πηγάζουν από το περιβάλλον του κάθε εκπαιδευόμενου αλλά και διάφορους εξωτερικούς παράγοντες που λειτουργούν αρνητικά ή θετικά και που οδηγούν τον εκπαιδευόμενο στο να πετύχει το σκοπό του (Lepper & Malone 1987)

Οι Malone και Lepper σε μεταγενέστερη μελέτη τους (2021) προτείνουν τα εξής :

Η μάθηση είναι πιο πιθανό να συμβεί όταν είναι τόσο εγγενώς παρακινητική όσο και ενδογενής. Συστήνουν στους εκπαιδευτές να εφαρμόζουν ανατροφοδότηση συχνά, ανατροφοδότηση που να είναι σαφής, εποικοδομητική και ενθαρρυντική για τον εκπαιδευόμενο.

Οι εκπαιδευτές πρέπει να είναι πολύ σχολαστικοί όταν επιλέγουν τι χρησιμοποιούν στην τάξη με τους εκπαιδευόμενους τους και να ορίζουν με σαφήνεια τα εργαλεία («χρησιμοποιούνται ως μέσο για την επίτευξη κάποιου εξωτερικού στόχου») έναντι των

παιχνιδιών («χρησιμοποιούνται χωρίς εξωτερικό στόχο») για τη βέλτιστη επιτυχία των εκπαιδευομένων (Malone & Lepper 2021, σελ. 223)

Οι ξεκάθαροι στόχοι είναι απαραίτητοι για την επιτυχία με εγγενή κίνητρα. Συστήνουν επίσης στους εκπαιδευτές να επιτρέψουν στον εκπαιδευόμενο να έχει έναν ορισμένο βαθμό ελέγχου στο μαθησιακό του περιβάλλον για μια ενδυναμωτική μαθησιακή εμπειρία και αυξημένα εγγενή κίνητρα. (Malone & Lepper 2021, σελ. 223-253)

Επιπλέον, πολύ σημαντική είναι η ανατροφοδότηση των εκπαιδευτών η οποία μπορεί να βελτιώσει και παρακινήσει τους εκπαιδευόμενους κατευθύνοντας της μαθησιακές τους προσπάθειες.

Μελέτες αποκαλύπτουν ότι η διαδικτυακή εκπαίδευση μπορεί να αποτελέσει ένα καλύτερο τρόπο εκπαίδευσης όταν απευθύνεται σε εκπαιδευόμενους με συγκεκριμένα στυλ μάθησης (οπτικά και μαθησιακά στυλ ανάγνωσης/εγγραφής) και τους παρέχεται ταυτόχρονα έγκαιρη και ουσιαστική ανατροφοδότηση από τους εκπαιδευτές (Eom and Ashill, 2016).

Οι ίδιοι μελετητές συστήνουν πως η ανατροφοδότηση του εκπαιδευτή προς τους εκπαιδευόμενους μπορεί να βελτιώσει τις συναισθηματικές αντιδράσεις τους, να αυξήσει τη γνωστική ικανότητα, τις δεξιότητες και γνώσεις και κατά συνέπεια ενισχύουν την ικανοποίησή τους και να ενισχύσει τα κίνητρα τους (Eom and Ashill, 2016).

Είναι σημαντικό όμως να συνειδητοποιήσουμε πως η παρακίνηση του εκπαιδευόμενου απορρέει από αυτόν τον ίδιο. Θα πρέπει να υπάρχει αυτό-κίνητρο. Το αυτό-κίνητρο ορίζεται ως η ενέργεια που παράγεται από τον εαυτό του που δίνει κατεύθυνση στη συμπεριφορά του προς ένα συγκεκριμένο στόχο (Beishuizen et al. 1994)

Άλλες μελέτες δείχνουν ότι οι εκπαιδευόμενοι με ισχυρά κίνητρα ήταν πιο επιτυχημένοι και τείνουν να μαθαίνουν καλύτερα στο διαδικτυακό περιβάλλον σε μαθήματα που βασίζονται στο διαδίκτυο από εκείνους με λιγότερα κίνητρα (Frankola, 2001; LaRose and Whitten, 2000). Το κίνητρο των εκπαιδευομένων είναι ένας σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει τα ποσοστά επιτυχίας και αποτυχίας. Η έλλειψη κινήτρου συνδέεται με υψηλά ποσοστά εγκατάλειψης (Frankola, 2001· Galusha, 1997), όπως αναφέραμε και σε άλλο σημείο της μελέτης.

Στην έρευνα των Van der Spoel, Noroozi, Schuurink, & van Ginkel, (2020), που πραγματοποιήθηκε στην Ολλανδία σημειώνεται πως οι εκπαιδευτές ισχυρίστηκαν ότι αποτέλεσε γι' αυτούς παρακίνηση η χρήση της τεχνολογίας στη διδασκαλία, γιατί αύξησε την αποτελεσματικότητα, μπόρεσε να οδηγήσει σε περισσότερη διαφοροποίηση και εξατομικευμένη εκπαίδευση και επειδή αυξήθηκε το κίνητρο των εκπαιδευομένων.

2.7.5 Εξοικονόμηση χρόνου, πόρων και η βολικότητα

Από την άλλη η ευελιξία σε σχέση με τον χρόνο και τόπο εκπαίδευσης αποτελούν σαφώς τα δυνατά σημεία της εξ αποστάσεως ηλεκτρονικής εκπαίδευσης.

Σε μελέτη του Mahyoob (2020) αναφορικά με τις προκλήσεις της πανδημίας στο χώρο της εκπαίδευσης σημειώνεται πως υπάρχουν ορισμένα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της διαδικτυακής μάθησης όπως η προσβασιμότητα της διαδικτυακής εκπαίδευσης παγκοσμίως, η εξοικονόμηση χρόνου, χρημάτων και προσπαθειών είναι πλεονεκτήματα της διαδικτυακής μάθησης. Στη διδασκαλία, η ηχογράφηση της διάλεξης είναι ένα πλεονέκτημα της διαδικτυακής μάθησης όταν οι εκπαιδευόμενοι ζητούν από τους εκπαιδευτές να οπτικογραφήσουν το μάθημα.. Οι εκπαιδευτές εξετάζουν και προετοιμάζονται καλά για ηχογράφηση, κάτι που σίγουρα βελτιώνεται στρατηγικές και μεθόδους διδασκαλίας. Οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να έχουν πρόσβαση στις διαλέξεις ανά πάσα στιγμή και μπορούν να κατανοήσουν καλύτερα. (Mahyoob, 2020) Από την άλλη βέβαια σημειώνει ο ίδιος μελετητής, υπάρχουν εκπαιδευόμενοι που δεν έχουν καλή σύνδεση διαδικτύου ή στερούνται υπολογιστών καλής ποιότητας, κάτι που δυσχεραίνει την εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

Επίσης στην ανάλυση του Simamora, (2020) τονίζεται η προσέγγιση του Ally (2004), ο οποίος δηλώνει ότι για τους εκπαιδευόμενους η συμμετοχή σε διαδικτυακά μαθήματα, δεν γνωρίζει ζώνες ώρες και ότι ο τόπος και η απόσταση δεν είναι ζητήματα.

Η δυνατότητα να συμμετέχει κάποιος σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα από την άνεση του δικού του χώρου αποτελεί ένα μεγάλο πλεονέκτημα. Μέσα από αυτή την ευκολία δημιουργείται απευθείας επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου στην εικονική τάξη (Fedynich, 2013).

Στην έρευνα των Manea et al. (2021), σημειώνεται ότι η εκπαίδευση από το σπίτι αποδεικνύεται πολύ βολική για πολλούς λόγους. Για παράδειγμα στην έρευνα υπογραμμίζεται πως οι εκπαιδευόμενοι δεν χρειάζεται να σηκωθούν νωρίς το πρωί και να ταξιδέψουν για να φτάσουν στο χώρο της εκπαίδευσης. Οι εκπαιδευόμενοι δήλωσαν επίσης πως η εκπαίδευση από το σπίτι είναι πιο βολική γιατί είναι πιο χαλαρή και το περιβάλλον πιο ήσυχο, χωρίς τη φασαρία της διδακτικής αίθουσας. (Manea, Macavei, & Pribeanu, 2021).

Τα οφέλη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης αναδεικνύει ο Nguyen (2015) και μέσα από τη δική του μελέτη συνάγεται ότι στα θετικά στοιχεία είναι η βελτίωση των επιδόσεων στις εξετάσεις, η ουσιαστική ενασχόληση των εκπαιδευομένων με το υλικό της εκπαίδευσης, η ενίσχυση της κατανόησης του περιεχομένου της εκπαίδευσης και του ηλεκτρονικού περιβάλλοντος, ενίσχυση της συλλογικότητας μεταξύ των εκπαιδευομένων και μείωση της αποτυχίας ή της απόσυρσης. (Nguyen, 2015)

Η εξοικονόμηση πόρων και ιδιαίτερα κόστους συμμετοχής φάνηκε ιδιαίτερα στο χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης όπου πολύ πριν την πανδημία αξιοποιήθηκε η τεχνολογία και δημιουργήθηκαν εικονικές, εξ αποστάσεως τάξεις για πολλά μαθήματα. Αυτό βοήθησε στη μείωση της απόσυρσης των φοιτητών στα μέσα της χρονιάς και ταυτόχρονα μείωσε τα φοιτητικά έξοδα (Steen, 2020).

Πρέπει επίσης να λάβουμε υπόψη ότι μειώνονται με αυτό τον τρόπο τα έξοδα μετακίνησης ή πολλές φορές και έξοδα εγκατάστασης σε χώρο κοντά στο εκπαιδευτικό ίδρυμα.

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση μειώνει όχι μόνο τα έξοδα των εκπαιδευομένων αλλά και των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, όπως είναι τα λειτουργικά έξοδα, τα έξοδα που αφορούν τις αίθουσες και τον εξοπλισμό ή τα έξοδα μετακίνησης του εκπαιδευτικού προσωπικού. (Cavanaugh, 2009). Σε μια περίοδο παγκόσμιας οικονομικής στενότητας και μείωσης των προϋπολογισμών αυτό το ζήτημα αποκτά σημαντικότητα.

Ο ΟΟΣΑ σε αναφορά του (OECD, 2020) υπογραμμίζει πως η ανάπτυξη της εκπαίδευσης ενηλίκων διαδικτυακά θα φέρει μεγαλύτερους αριθμούς συμμετεχόντων με πολύ χαμηλή επένδυση στην υποδομή. Αυτό θα επηρεάσει σημαντικά το κόστος συμμετοχής, το οποίο αποκτά ιδιαίτερη σημασία με την αύξηση της ανεργίας εξαιτίας της πανδημίας. Τονίζεται όμως πως παρόλο που η διαδικτυακή εκπαίδευση είναι η μοναδική εναλλακτική στην εκπαίδευση στην τάξη, θα πρέπει να προσφερθεί αναβάθμιση και αναπροσαρμογή των

ψηφιακών δεξιοτήτων ώστε να επωφεληθούν οι ενήλικες. Στη συγκεκριμένη αναφορά εντοπίζεται η δυσκολία που υπάρχει σχετικά με τη συμμετοχή ενηλίκων που τους λείπει το κίνητρο ή ανήκουν στις ομάδες εργαζομένων του μπλε κολάρου (OECD , 2020).

Στην έρευνα του Nyamunda, (2022), τα ευρήματα ταυτίζονται με τις πιο πάνω αναφορές. Στα συμπεράσματα της έρευνας σημειώνεται πως οι εκπαιδευόμενοι έχουν μειωμένα μεταφορικά έξοδα καθώς διαμονής.

2.7.6 Το Ζήτημα της Ποιότητας

Η ποιότητα των προγραμμάτων ηλεκτρονικής μάθησης είναι μια πραγματική πρόκληση. Δεν υπάρχουν σαφείς διατάξεις από τις κυβερνήσεις στις εκπαιδευτικές πολιτικές τους σχετικά με τα προγράμματα ηλεκτρονικής μάθησης. Υπάρχει έλλειψη προτύπων για την ποιότητα, τον ποιοτικό έλεγχο, την ανάπτυξη ηλεκτρονικών πόρων και την παράδοση ηλεκτρονικού περιεχομένου. Αυτό το πρόβλημα πρέπει να αντιμετωπιστεί άμεσα ώστε όλοι να απολαμβάνουν τα οφέλη της ποιοτικής εκπαίδευσης μέσω e-Learning (Cojocariu et al. 2014).

Αυτή η κρίση μπορεί να αποτελέσει τη νέα φάση για τη διαδικτυακή μάθηση και θα επιτρέψει στους ανθρώπους να δουν τη γόνιμη πλευρά των τεχνολογιών ηλεκτρονικής μάθησης. Αυτή είναι η εποχή που υπάρχει μεγάλο περιθώριο να αναδειχθούν οι εκπληκτικές καινοτομίες και ψηφιακές εξελίξεις (Dhawan, 2020).

Η χρήση της διαδικτυακής μάθησης δοκιμάζει τόσο τον εκπαιδευτή όσο και τους εκπαιδευόμενους. Μπορεί να ενισχύσει δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων, ικανότητες κριτικής σκέψης και προσαρμοστικότητας. Σε αυτήν την κρίσιμη κατάσταση, οι χρήστες οποιασδήποτε ηλικίας μπορούν να έχουν πρόσβαση στα διαδικτυακά εργαλεία και να αποκομίσουν τα οφέλη της ευελιξίας χρόνου και τοποθεσίας που σχετίζεται με τη διαδικτυακή μάθηση.

Σύμφωνα με τον Favale η διαδικτυακή μάθηση δίνει πολλές ευκαιρίες, αλλά αυτή τη φορά η κρίση θα επιτρέψει τη διαδικτυακή μάθηση να αναπτυχθεί καθώς τα περισσότερα εκπαιδευτικά ιδρύματα μεταπήδησαν σε αυτό το μοντέλο. Διαδικτυακή μάθηση η εξ αποστάσεως εργασία και οι ηλεκτρονικές συνεργασίες επικράτησαν με το ξέσπασμα της πανδημίας του Covid-19 (Favale et al., 2020)

Στην πιο πάνω μελέτη σημειώνεται επίσης: « Η διαδικτυακή εκπαίδευση μπορεί να είναι βιώσιμη εναλλακτική λύση στην παραδοσιακή διδασκαλία στην τάξη, αλλά απαιτεί προσεκτικό σχεδιασμό για να διασφαλιστεί ότι δεν θα διακυβευτεί η ποιότητα της εκπαίδευσης» (Favale 2019, σελ. 47). Η διαδικτυακή μάθηση έχει γίνει ουσιαστικό μέρος της εκπαίδευσης και είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι η ποιότητα της εκπαίδευσης δεν διακυβεύεται κατά τη μετάβαση στη διαδικτυακή διδασκαλία (Li & Lalani, 2020).

Κεφάλαιο 3

Η Ερευνητική Διαδικασία

Αν σας έλεγα πού ήταν το μεγαλύτερο συναίσθημά μου,
το συμπαντικό μου συναίσθημα,
η ευδαιμονία της γήινης ύπαρξής μου,
θα έπρεπε να ομολογήσω:
Πάντα, εδώ κι εκεί,
ήταν σε αυτό το είδος της ενόρασης,
στο απερίγραπτο γρήγορες, βαθιές,
διαχρονικές στιγμές αυτής της θειικής θεώρησης
στην καρδιά των πραγμάτων.
(Ράινερ Μαρία Ρίλκε, 1987)

(από την εισαγωγή του βιβλίου του *Max van Manen* « *Phenomenology of Practice* »)

3.1 Η Μέθοδος

Για να εξυπηρετηθεί ο σκοπός της έρευνας κρίθηκε σκόπιμο να επιλεγεί μία ποιοτική μέθοδος μέσω εις βάθος συνεντεύξεων. Η μέθοδος αυτή θεωρείται κατάλληλη για τη διερεύνηση και εμβάθυνση προβλημάτων ή ζητημάτων τα οποία δεν έχουν μελετηθεί στο παρελθόν ή δεν έχουν μελετηθεί επαρκώς. Λαμβάνοντας υπόψη το σκοπό της παρούσας μελέτης, ο οποίος είναι να συγκεντρώσουμε πληροφορίες για τις απόψεις των συμμετεχόντων καθώς και την εμπειρία τους αναφορικά με την μετάβαση στη διαδικτυακή εκπαίδευση ελέω πανδημίας. Η ποιοτική μελέτη, μέσω συνεντεύξεων κρίθηκε ως η καταλληλότερη μέθοδος για τη συλλογή πληροφοριών αναφορικά με το πως βίωσαν οι εκπαιδευτές τη συνθήκη της πανδημίας στο εργασιακό τους περιβάλλον (Yin, 2018)

Η έρευνα εστιάζει στην εμπειρία και το βίωμα των εκπαιδευτών μέσα στην πρωτόγνωρη συνθήκη και αναγκαστική εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης προκειμένου να

εμβαθύνει και να κατανοήσει πως αυτό τους επηρέασε και ενδεχομένως τους μεταμόρφωσε και μετασχημάτισε την επαγγελματική τους προσέγγιση.

Το ενδιαφέρον της έρευνας αφορά την προσωπική βιωμένη εμπειρία των εκπαιδευτών. Εστιάζει στο νόημα, δηλαδή στον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευτές αντιλαμβάνονται και κατανοούν τον κόσμο, τις εμπειρίες τους και τον εαυτό τους. Η έρευνα αποτελεί μια ερμηνευτική φαινομενολογική ανάλυση. Η ερευνήτρια δεν επιδιώκει να «αντικειμενοκοποιήσει» την εμπειρία των μελετώμενων ατόμων και να την γενικεύσει ή να την αποδώσει σε κάποια αιτία, όπως συμβαίνει στην ποσοτική ανάλυση.

Η παρούσα μελέτη χρησιμοποιεί μια φαινομενολογική ποιοτική ερευνητική προσέγγιση για να εξετάσει τις βιωμένες εμπειρίες των εκπαιδευτών κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 (Groenewald, 2004). Η φαινομενολογική έρευνα έχει οριστεί ως «έρευνα που επιδιώκει να περιγράψει την ουσία ενός φαινομένου διερευνώντας το από την οπτική γωνία εκείνων που το έχουν βιώσει» (Neubauer, Witkop, & Varpio, 2019).

Σύμφωνα με τον Van Manen (2014), η φαινομενολογία είναι μια μέθοδος που επιτρέπει στους ερευνητές να εξερευνήσουν τη σημασία των φαινομένων όπως αυτά εμφανίζονται στην καθημερινή ζωή. Προσθέτει επίσης ότι η φαινομενολογία μας βοηθά να δούμε την καθημερινότητα με νέο τρόπο και να ανακαλύψουμε την κρυφή σημασία πίσω από τα φαινόμενα και στην ανάδειξη της πλούσιας και πολύπλοκης φύσης τους (Van Manen, 2014 · 2023). Η φαινομενολογία ενδιαφέρεται για τη «βιωμένη εμπειρία» μας (Merriam & Tisdell 2015).

Στην ποιοτική έρευνα η εστίαση βρίσκεται στο να μάθουμε από τους συμμετέχοντες μέσα από τη δική τους εμπειρία και τις απόψεις τους, αποδεχόμενοι πως αυτοί είναι οι ειδικοί με την απευθείας γνώση ή εμπειρία στο υπό μελέτη φαινόμενο (Auerbach & Silverstein 2003). Αναδεικνύεται ο προσωπικός τρόπος με τον οποίο οι εκπαιδευτές που συμμετέχουν στην έρευνα βιώνουν και ερμηνεύουν την εμπειρία τους (Merriam & Tisdell, 2015).

Συμπεριλαμβάνοντας ανοιχτές ερωτήσεις και γενικά μια ανοιχτή προσέγγιση στην έρευνα δίνοντας στους εκπαιδευτές βήμα για να εκφράσουν τις εμπειρίες τους με τη χρήση του διαδικτύου κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, επιδιώκουμε να

κατανοήσουμε πώς η πανδημία επηρέασε την εκπαίδευση και τους ίδιους τους εκπαιδευτές.

Ως εκ τούτου, έχει επιλεγεί η προσέγγιση των βασικών θεμάτων μόνο μέσα από τα λεγόμενα των εκπαιδευτών. Η ερευνήτρια χρησιμοποίησε την τεχνική του bracketing, παραμερίζοντας τις προσωπικές της απόψεις και πεποιθήσεις αντιμετωπίζοντας τις εμπειρίες των συμμετεχόντων στην έρευνα με ανοιχτό μυαλό. Η τεχνική του bracketing συμβάλλει στην αξιοπιστία και αντικειμενικότητα της φαινομενολογικής προσέγγισης στην κοινωνική έρευνα και μειώνει την επίδραση της υποκειμενικότητας στην ανάλυση των δεδομένων και επιτρέπει στον ερευνητή να επικεντρωθεί στην κατανόηση των εμπειριών και των νοημάτων που αποδίδουν οι συμμετέχοντες στην έρευνα, στο πλαίσιο της φαινομενολογικής προσέγγισης. (Eddles-Hirsch, (2015) · Creswell et al. (2007) · Greening (2019) · Larkin et al. (2021)

3.2 Η Επιλογή του Δείγματος

Στην έρευνα επιλέχθηκε η σκόπιμη δειγματοληψία ή δειγματοληψία κατά κρίση. Σύμφωνα με τον Earl Babbie (2002), οι μονάδες που θα παρατηρηθούν, με βάση την κρίση της ερευνήτριας, θα είναι οι πιο χρήσιμες ή πιο αντιπροσωπευτικές μονάδες. Οι Merriam και Tisdell, (2015), σημειώνουν πως η σκόπιμη δειγματοληψία βασίζεται στην υπόθεση ότι ο ερευνητής θέλει να ανακαλύψει, κατανοήσει και να αποκτήσει γνώση σε βάθος και επομένως πρέπει να επιλέξει ένα δείγμα από το οποίο θα μπορέσει να μάθει όσον το δυνατό περισσότερα στοιχεία. Σύμφωνα με τον Robson (2011), η επιλογή δείγματος στην ποιοτική έρευνα πρέπει να γίνεται με σκοπιμότητα και οικειότητα με το πεδίο έρευνας. Συγκεκριμένα αναφέρει « Η σκόπιμη δειγματοληψία είναι μια μέθοδος επιλογής δείγματος που βασίζεται στην επιλογή των στοιχείων που είναι πιο σημαντικά για την έρευνα και στη συνέχεια των δειγμάτων που αντιπροσωπεύουν αυτά τα στοιχεία.» (Robson, 2011 σελ. 125)

Για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας επιλέγηκαν 12 εκπαιδευτές ενηλίκων/ επαγγελματικής κατάρτισης, έξι άνδρες και έξι γυναίκες, οι οποίοι εργάζονται ως εκπαιδευτές ενηλίκων στην Κύπρο και είναι πιστοποιημένοι από την Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού (ΑνΑΔ) και ανήκουν στο οικείο μητρώο. Ο αριθμός των ατόμων

που επιλέγησαν για να συμμετέχουν στην έρευνα θεωρείται ικανοποιητικός. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, ο αριθμός των ατόμων που συμμετέχουν σε μία ποιοτική έρευνα με ημιδομημένες ερωτήσεις εξαρτάται από το σκοπό της έρευνας και τη φύση των ερωτήσεων. Σύμφωνα με τον Marshal (1999), «η ποιότητα της ποιοτικής έρευνας δεν εξαρτάται από τον αριθμό των συμμετεχόντων, αλλά από την ποιότητα των δεδομένων που συλλέγονται» (Marshal 1999, σελ. 147). Ο Krueger (1998) ανέφερε πως «στην ποιοτική έρευνα συνήθως χρησιμοποιούνται μικρές ομάδες από 10 έως 12 άτομα. Ο Krueger, υποστηρίζει ότι αυτός ο αριθμός είναι αρκετός για να εξασφαλίσει την εκπροσώπηση όλων των απόψεων και των αποφάσεων που λαμβάνονται σε μία κοινότητα ή ομάδα ανθρώπων». (Krueger 1998, σελ. 69)

Η ερευνήτρια προσκάλεσε τους 12 εκπαιδευτές τηλεφωνικά και άπαντες αποδέχτηκαν αμέσως να συμμετέχουν στη έρευνα.

Οι εκπαιδευτές αυτοί ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 35-60 και προέρχονται από διαφορετικά πεδία και θεματικές της εκπαίδευσης ενηλίκων και επαγγελματικής εκπαίδευσης με σχετική εμπειρία στο πεδίο, από 4 χρόνια μέχρι και πάνω από 15 έτη. Έξι από τους εκπαιδευτές εργάζονται είτε μόνοι τους είτε σε εκπαιδευτικά κέντρα, 2 εργάζονται σε τραπεζικούς οργανισμούς, 3 σε πολυεθνικούς οργανισμούς και 1 στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου.

Όλοι οι εκπαιδευτές που επιλέχθηκαν δεν είχαν ουσιαστική εμπειρία στην διαδικτυακή εκπαίδευση ενώ κάποιοι από αυτούς είχαν μια κάποια εμπειρία στη χρήση της τεχνολογίας. Η επιλογή τους δεν έγινε στη βάση της εμπειρίας στην διαδικτυακή εκπαίδευση γιατί όπως σημειώνεται στην αρχή της μελέτης αυτής, οι εκπαιδευτές ενηλίκων/επαγγελματικής εκπαίδευσης στην Κύπρο δεν προτιμούσαν την διαδικτυακή εκπαίδευση γιατί αυτή δεν επιχορηγείτο από τον αρμόδιο φορέα και συνεπώς δεν αποτελούσε επιλογή από τους εργοδότες. Αντικειμενικά δεν υπήρχαν εκπαιδευτές με εμπειρία στη διαδικτυακή εκπαίδευση για να λάβουν μέρος στο δείγμα.

3.3 Ερευνητικό Εργαλείο

Για τους σκοπούς της έρευνας δημιουργήθηκε οδηγός συνέντευξης με ερωτήσεις ανοικτού τύπου. Ο οδηγός της συνέντευξη παρατίθεται στο παράρτημα 2. Οι συνεντεύξεις αποτελούν ένα χρήσιμο εργαλείο για να εισέλθει η ερευνήτρια στις βαθύτερες σκέψεις των υποκειμένων και στον τρόπο με τον οποίο νοηματοδοτούν και ερμηνεύουν τα γεγονότα και περιστάσεις που βιώνουν.

Στις ημιδομημένες συνεντεύξεις γίνεται χρήση ερωτήσεων με μεγάλο βαθμό ευελιξίας και δεν υπάρχει δέσμευση σχετικά με την ακριβή διατύπωση και τη σειρά που τίθενται (Merriam και Tisdell, 2015). Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων αναδιατυπώσαμε ερωτήσεις και μεταβάλαμε τη σειρά τους ώστε να μπορέσουμε να επιμείνουμε σε σημαντικά θέματα. Επίσης συμπληρώσαμε ή αφαιρέσαμε ερωτήσεις όταν αυτό ήταν απαραίτητο λόγω της ροής της συνέντευξης και των απαντήσεων που δίνονταν χωρίς να χρειαστεί να τις απευθύνουμε.

Ως μέθοδος ανάλυσης, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, επιλέχθηκε η φαινομενολογική προσέγγιση. Η φαινομενολογία επικεντρώνεται στην κατανόηση της εμπειρίας των ανθρώπων και στην ανάλυση των σημασιολογικών δεδομένων που περιγράφουν αυτή την εμπειρία. "Η φαινομενολογική προσέγγιση επιτρέπει στους ερευνητές να εξερευνήσουν τι εμπειρίες των ανθρώπων και να ανακαλύψουν τα βαθύτερα νοήματα που κρύβονται πίσω από αυτές» (Baker, 2012, σελ. 673) και να κατανοήσουν πως οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται και αντιδρούν σε συγκεκριμένες καταστάσεις. (Creswell, 2016).

Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων μελετήθηκαν ανά ερώτηση, ώστε να αναδειχθούν οι κατηγορίες και τα θέματα της ανάλυσης. Για λόγους προστασίας προσωπικών δεδομένων των συμμετεχόντων κάθε συνέντευξη είναι κωδικοποιημένη με το γράμμα Σ και αύξοντα αριθμό και οι παραπομπές στις συνεντεύξεις γίνονται αντίστοιχα ως Σ1, Σ2 κλπ.

3.4 Η Διαδικασία της Έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο διάστημα Σεπτέμβρη- Δεκέμβρη 2022. Αρχικά πραγματοποιήθηκε πιλοτική συνέντευξη για να ελεγχθεί η καταλληλότητα του εργαλείου/ερωτηματολογίου και να γίνουν τυχόν διορθώσεις. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν διαδικτυακά στην πλατφόρμα του ZOOM. Οι συμμετέχοντες ανταποκρίθηκαν στην προσωπική πρόσκληση της ερευνήτριας, ενημερώθηκαν για τους σκοπούς της έρευνας, έλαβαν διαβεβαίωση για την προστασία των προσωπικών τους δεδομένων και εξασφαλίστηκε η συναίνεση τους. Η συναίνεση τους δόθηκε και για την οπτικογράφηση της συνέντευξης. Οι συνεντεύξεις απομαγνητοφωνήθηκαν, όμως ο σύνδεσμος τους διατηρείται σε ειδικό αρχείο για σκοπούς αξιοπιστίας της έρευνας (Verma & Mallick 1999).

3.5 Η Διαδικασία Ανάλυσης Δεδομένων

Αφού πραγματοποιήθηκαν οι συνεντεύξεις, ακολούθησε η διαδικασία της απομαγνητοφώνησης των συνεντεύξεων. Σύμφωνα με τους Merriam και Tisdell, (2015), η απομαγνητοφώνηση των οπτικογραφημένων ή ηχογραφημένων συνεντεύξεων συνιστά τον πιο ενδεδειγμένο τρόπο για να αποδοθούν με ακρίβεια τα δεδομένα. Έπειτα, η διαδικασία της κωδικοποίησης των συνεντεύξεων, ώστε να δημιουργηθούν οι κατηγορίες απόψεων των εκπαιδευτών, οι οποίες αποτελέσαν «οδηγό» της διαδικασίας των συνεντεύξεων (Παράρτημα 1- Πίνακας 1). Τέλος, παρουσιάστηκαν ξεχωριστά οι πτυχές απόψεων του κάθε άξονα , και έπειτα ακολούθησε ανάλυση στη βάση των ερωτημάτων μέσα από τις τρεις κυρίαρχες θεωρητικές προσεγγίσεις που αναδείχθηκαν στο θεωρητικό μέρος.

Στο πρώτο στάδιο, οι απαντήσεις χωρίστηκαν σε ομάδες ανάλογα με τις ερωτήσεις που τέθηκαν (Παράρτημα 1). Σε δεύτερο στάδιο, τα αναδυόμενα θέματα μέσα από κάθε ομάδα ερωτήσεων εντοπίστηκαν και αναλύθηκαν, και έτυχαν επίσης ομαδοποίησης με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία αξιοποιήθηκαν ως άξονες (Πίνακας 1) και κωδικοποιήθηκαν. Στη συνέχεια τα ευρήματα διερευνήθηκαν με βάση τις τρεις θεωρητικές προσεγγίσεις και τη βιβλιογραφία.

Πίνακας 1

Θεματικοί Άξονες	Υποενότητες	Χαρακτηριστικά αποσπάσματα
Άξονας 1. Πώς εκφράζουν οι εκπαιδευτές επαγγελματικής εκπαίδευσης και εκπαιδευτές ενηλίκων στην Κύπρο, τις βιωμένες εμπειρίες, τις αντιλήψεις τους για τις μεθόδους, τεχνικές και τα εργαλεία ηλεκτρονικής μάθησης πριν και μετά την αναγκαστική απαγόρευση(lockdown) και την ταχεία	1.1 Βιωμένες Εμπειρίες: Πως βίωσαν οι εκπαιδευτές ενηλίκων την πανδημία	«Στην αρχή δεν ήταν εύκολα τα πράγματα αλλά αν απομονωθεί από την πανδημία ήταν κάτι θετικό» «Αρχικά ήταν ένα σοκ. Μέσα σε μια νύχτα έπρεπε να αλλάξουμε το πως προσφέραμε την εκπαίδευση»

	<p>1.4 Πως βοήθησε η νέα συνθήκη. Ποιες αλλαγές παρατηρήθηκαν</p> <p>1.5 Παραδείγματα των εμπειριών των εκπαιδευτών και πως αντέδρασαν οι εκπαιδευόμενοι</p> <p>1.6. Διαφοροποίηση διδασκαλίας Διαχείριση τάξης, μεθόδων, τεχνικών και εργαλείων</p>	<p>εργαλεία της διαδικτυακής πλατφόρμας»</p> <p>«Η καινούργια εμπειρία με βοήθησε να κάνω σεμινάρια με αλληλεπίδραση και διαδραστικότητα»</p> <p>«Με βοήθησε να αλλάξω τον τρόπο που εργάζομαι, Τη μεταμόρφωση τη βίωσα με πρόοδο, με εξέλιξη, με ανάπτυξη- είναι σαν να κάνεις ένα κρακ-κρακ-κρακ την ώρα που αναπτύσσεσαι»</p> <p>« Κρατούσαν τις κάμερες κλειστές και δεν συμμετείχαν ενεργά. Φαίνονταν ότι ήταν παρόντες αλλά δεν ήταν»</p> <p>« Ο κόσμος ήταν πολύ κουμπωμένος στην αρχή και λιγότερο δεκτικός»</p> <p>« Ψυχολογικά ήταν κάπως πτεσμένοι λόγω της γενικότερης κατάστασης και του εγκλεισμού»</p> <p>«Άλλαξαν τα εργαλεία , έβαλα padlets, βίντεο, εικονικά δωμάτια»</p> <p>« Χρησιμοποίησα περισσότερες τεχνικές δέσμευσης και</p>
--	--	---

	<p>2.3 Ο ρόλος της τεχνολογίας, σύμμαχος ή τροχοπέδη</p>	<p>« Πρώτα ήταν τα δικά μου ελλείμματα στη χρήση της τεχνολογίας και μετά η ελλιπής εξοικείωση των συμμετεχόντων με την τεχνολογία»</p> <p>« Υπήρχαν προβλήματα με τις κλειστές κάμερες, κλειστά μικρόφωνα, τα προβλήματα του διαδικτύου και της σύνδεσης»</p> <p>« Νιώθω ότι η τεχνολογία είναι ευλογία για την εκπαίδευση, μας κράτησε σε παραγωγική τροχιά»</p> <p>« Ήταν σημαντικός σύμμαχος για να μην αδρανοποιηθώ»</p>
<p>Αξονας 3</p> <p>Πώς διαφέρουν οι εμπειρίες των εκπαιδευτών μεταξύ εκείνων με διαφορετικά επίπεδα εμπειρίας πριν από την αναγκαστική μετάβαση</p>	<p>3.1. Υπήρχε προηγούμενη εμπειρία;</p> <p>3.2. Πως επιμορφώθηκαν οι εκπαιδευτές σχετικά με τα διαδικτυακά μαθήματα</p>	<p>« Είναι αλήθεια πως ήμουν εξοικειωμένη με κάποιες πλατφόρμες όπως το ZOOM, κυρίως για διάφορες συναντήσεις και ερευνητικά προγράμματα»</p> <p>« όχι, ότι έμαθα, το έμαθα εκείνη την περίοδο από μόνος μου»</p> <p>« Εγώ έμαθα αρκετά σε σεμινάρια που πήγα σαν εκπαιδευόμενη. Ήταν μια άτυπη επιμόρφωση. Μετά παρακολούθησα σειρά διαδικτυακών σεμιναρίων για διάφορες πλατφόρμες»</p>

		« Συστηματική εκπαίδευση δεν θα έλεγα ότι υπήρξε, έρευνα στο google για τη χρήση κάποιων πλατφορμών»
<p>Άξονας 4</p> <p>Πως οι εμπειρίες στη συνθήκη της αναγκαστικής μετάβασης ώθησαν τους εκπαιδευτές σε μετασχηματισμό και μεταμόρφωση. Πως μετασχηματίστηκαν ή μετασχημάτισαν τις τεχνικές και τις μεθόδους τους</p>	<p>4.1 Αλλαγή και μετασχηματισμός μέσα από τις μεθόδους και τις τεχνικές.</p> <p>4.2. Η Τεχνολογία ήταν σύμμαχος στη μεταμόρφωση/μετασχηματισμό;</p> <p>4.3. Υπήρξε διαφοροποίηση στη διαχείριση της ομάδας;</p>	<p>« Ναι, άλλαξα, προσπαθώ να είμαι πιο επικοινωνιακός και χαλαρός ως εκπαιδευτής»</p> <p>« Διαπίστωσα ότι με τη νέα κατάσταση το παιχνίδι αλλάζει άρα θα πρέπει να βελτιωθούν οι διαδικτυακές δεξιότητες»</p> <p>« Χωρίς να πω ότι έχω γίνει ειδική, πιστεύω ότι κατά 70% άλλαξα τον τρόπο της δουλειάς μου»</p> <p>« Θεωρώ ότι η εκπαίδευση δεν θα είναι ποτέ ξανά όπως ήταν πριν στην τάξη»</p> <p>« Κάνω ένα game fight με το περιβάλλον, πχ βάζω μέσα στην εκπαίδευση το σημείο του γρίφου ενεργοποιώντας το σύστημα της ντοπαμίνης του εγκεφάλου.</p> <p>« Δεν έκανα ιδιαίτερες αλλαγές, Το διαχειρίζομαι όπως τις δια ζώσης εκπαιδεύσεις ενισχύοντας τη διαδραστικότητα με τα</p>

	<p>4.4. Τα συναισθήματα και η μετασχηματιστική διαδικασία</p> <p>4.5 Ποια θα είναι η συνέχεια ; Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση παραμένει στη ζωή των εκπαιδευτών;</p>	<p>εργαλεία που δίνει η πλατφόρμα»</p> <p>« Ένωθα μια απογοήτευση και μια ματαίωση όταν δεν πήγαιναν τα πράγματα καλά σε τεχνικό επίπεδο ή οι συμμετέχοντες δεν αντιδρούσαν θετικά»</p> <p>« Υπήρχε ελεγχόμενο άγχος μαζί με ενθουσιασμό και ανυπομονησία για το καινούργιο. Ένωθα ότι ξεκλείδωνα ένα καινούργιο προϊόν»</p> <p>« Ήμουν πάρα πολύ αγχωμένη. Υπήρχε μία φοβία, μία ανησυχία αν θα τα καταφέρω. Ταυτόχρονα υπήρχε ενθουσιασμός, ήταν μια φανταστική καινούργια εμπειρία.</p> <p>« θεωρώ ότι είναι μονόδρομος η εκπαίδευση ενηλίκων μέσω της τεχνολογίας</p> <p>« Αυτός ο τρόπος εκπαίδευσης ήρθε για να μείνει»</p> <p>«Πρέπει να συνεχίσει το ψηφιακό είναι τεράστιο όπλο»</p>
<p>Άξονας 5</p> <p>Πως εκτιμούν την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης στην παρούσα συνθήκη</p>	<p>Εκτιμήσεις αναφορικά με την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης</p>	

3.6 Δεοντολογία και θέματα ηθικής

Στην παρούσα έρευνα έχουν ληφθεί υπόψη θέματα δεοντολογίας και ηθικών αρχών που πρέπει να ακολουθούνται κατά τη διάρκεια της έρευνας. Σύμφωνα με τους κανόνες δεοντολογίας της APA (American Psychological Association), οι ερευνητές πρέπει να λαμβάνουν μέτρα και να διασφαλίζουν ότι οι ταυτότητες των συμμετεχόντων προστατεύονται, ιδιαίτερα όταν οι πληροφορίες που παρέχουν είναι ευαίσθητες ή δυνητικά επιζήμιες. (APA 2017). Η BPS (British Psychological Society) σημειώνει ότι η ενημέρωση των συμμετεχόντων είναι διαδικασία, όχι απλώς μια φόρμα και πρέπει να είναι συνεχής καθόλη τη διάρκεια της έρευνας (BSP, 2018)

Διασφαλίστηκε ότι οι συμμετέχοντες στην έρευνα έχουν ενημερωθεί για το σκοπό της έρευνας και συναίνεσαν στη συμμετοχή τους, ενώ ταυτόχρονα διατηρούν την ανωνυμία και τα προσωπικά δεδομένα τους προστατεύονται. Το έντυπο της ενημέρωσης και συναίνεσης των συμμετεχόντων παρατίθεται στα παραρτήματα της έρευνας. Επιπλέον, διασφαλίζεται η επιστημονική ακεραιότητα και αξιοπιστία της έρευνας, με τη σωστή χρήση αναγνωρισμένων μεθόδων και τεχνικών και αναφέροντας πάντα στην πηγή των πληροφοριών. Μέσα από αυτές τις δεοντολογικές αρχές και πρακτικές, επιδιώκεται να διασφαλιστεί ότι η έρευνά είναι αξιόπιστη, ακριβής και ηθική, και ότι τα αποτελέσματα της έχουν την αξία και τη σημασία που αξίζουν.

3.7 Περιορισμοί της Έρευνας

Τα αποτελέσματα της έρευνας ανταποκρίνονται στις απόψεις ενός περιορισμένου αριθμού εκπαιδευτών αν και όπως αναφέρουμε πιο πάνω, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία το δείγμα είναι αρκετό για την ανάλυση της παρούσας έρευνας. Θεωρούμε ότι η παρούσα έρευνα είναι επίκαιρη και απαντά σε ερωτήματα και προβληματισμούς που απασχολούν την εκπαιδευτική κοινότητα της επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης ενηλίκων αναφορικά με τη διαχείριση της μετά την πανδημία περίοδο. Η πανδημία έχει πια σταματήσει να είναι ένα μεγάλο ζήτημα, όμως η εκπαίδευση έχει υποστεί μεγάλες αλλαγές και όπως θα δούμε στα συμπεράσματα αλλά και στη βιβλιογραφική επισκόπηση, η εκπαίδευση και οι εκπαιδευτές δεν θα είναι πια οι ίδιοι όπως ήταν προ πανδημίας.

3.8 Ανάλυση Ευρημάτων

Αφού ολοκληρώθηκε η διαδικασία των συνεντεύξεων, αυτές απομαγνητοφωνήθηκαν. Κάθε συνέντευξη αριθμείται ως εξής: Σ1 (πρώτη συνέντευξη), Σ2, (δεύτερη συνέντευξη) και ούτω καθεξής. Η σειρά των συνεντεύξεων είναι τυχαία. Οι απαντήσεις μελετήθηκαν ανά ερώτηση, ώστε να καθοριστούν οι κατηγορίες και θέματα ανάλυσης.

Για λόγους πληρέστερης ανάλυσης οι ερωτήσεις ομαδοποιήθηκαν σε θεματικούς άξονες κατ' αντιστοιχία με τους ερευνητικούς στόχους και ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν από την ερευνήτρια (Πίνακας 1)

Οι άξονες όπως διαμορφώθηκαν (και φαίνονται στον πίνακα 1 που φαίνεται στο κεφάλαιο της μεθοδολογίας) είναι οι εξής:

- Άξονας 1:

Πώς εκφράζουν οι εκπαιδευτές επαγγελματικής εκπαίδευσης και εκπαιδευτές ενηλίκων στην Κύπρο, τις βιωμένες εμπειρίες, τις αντιλήψεις τους για τις μεθόδους, τεχνικές και τα εργαλεία ηλεκτρονικής μάθησης πριν και μετά την αναγκαστική απαγόρευση (lockdown) και την ταχεία μετάβασή τους στην ηλεκτρονική μάθηση; Ερωτήσεις 2, 4, 9, 10,11, 12, 13

- Άξονας 2:

Ποιες κινητήριες και περιοριστικές δυνάμεις αναφέρουν οι εκπαιδευτές στη βιωμένη εμπειρία και διαδικασία μετάβασης στην ηλεκτρονική μάθηση κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19; Ερωτήσεις 3, 5, 8.

- Άξονας 3:

Πώς διαφέρουν οι εμπειρίες των εκπαιδευτών μεταξύ εκείνων με διαφορετικά επίπεδα εμπειρίας πριν από την αναγκαστική μετάβαση; Ερωτήσεις 6, 7

- Άξονας 4:

Πως οι εμπειρίες στη συνθήκη της αναγκαστικής μετάβασης ώθησαν τους εκπαιδευτές ενδεχομένως σε μετασχηματισμό και μεταμόρφωση. Πως

μετασχηματίστηκαν ή μετασχημάτισαν τις τεχνικές και τις μεθόδους τους;
Ερωτήσεις : 4,8, 11,12, 16

- **Άξονας 5:**

Πως εκτιμούν την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην παρούσα συνθήκη της πανδημίας , μέσα από το προσωπικό τους βίωμα; Ερωτήσεις : 14, 15

Στο Παράρτημα 1 αναλύθηκε κάθε ερώτηση κατά κατηγορία/θεματική και χρησιμοποιήθηκαν αυτούσια αποσπάσματα από τις συνεντεύξεις των εκπαιδευτών. Στον Πίνακα 1, ο οποίος βρίσκεται πιο πάνω, στο κεφάλαιο της μεθοδολογίας παρατίθενται κωδικοποιημένες οι κατηγορίες και εμπεριέχονται χαρακτηριστικά αποσπάσματα

3.8.1 Ανάλυση Απαντήσεων

Άξονας 1: Οι βιωμένες εμπειρίες των εκπαιδευτών επαγγελματικής εκπαίδευσης και εκπαίδευσης στην Κύπρο, οι αντιλήψεις τους για τις μεθόδους, τεχνικές και τα εργαλεία ηλεκτρονικής μάθησης πριν και μετά την αναγκαστική απαγόρευση (lockdown) και την ταχεία μετάβασή τους στην ηλεκτρονική μάθηση.

Ερωτήσεις 2, 4, 9, 10,11, 12, 13

Στις πιο πάνω ερωτήσεις οι ερωτηθέντες εκπαιδευτές μπορούσαν να εκφράσουν τις απόψεις τους για την ηλεκτρονική μάθηση- Εξ αποστάσεως εκπαίδευση και πως βίωσαν την ταχεία και αναγκαστική μετάβαση τους σε αυτήν.

Οι απαντήσεις των ερωτηθέντων καταδεικνύουν το άγχος και τη δυσκολία της αρχής, φόβο που στις περισσότερες περιπτώσεις αφορούσε τους συμμετέχοντες, αλλά και της προσαρμοστικότητας που επέδειξαν.

Η εμπειρία και τα συναισθήματα

Σύμφωνα με τις απαντήσεις που λάβαμε στην ερώτηση 2 σχετικά με την εμπειρία των εκπαιδευτών μετά την έλευση της πανδημίας και την αναγκαστική στροφή στην εξ αποστάσεως ηλεκτρονική εκπαίδευση προκύπτει ότι το άγχος, ο φόβος, το σοκ , η

ανησυχία ήταν τα βασικά συναισθήματα και ήταν διάχυτα στις απαντήσεις των εκπαιδευτών, ακόμα και εκείνων που έβλεπαν θετικά την όλη εξέλιξη.

Ενδεχομένως για τον κάθε ένα η έννοια του άγχους και του φόβου να είχε μία διαφορετική βαρύτητα αλλά συνολικά καταδεικνύει ότι στην αρχή της πανδημίας υπήρξε αποδιοργάνωση και δυσκολία προσαρμογής στα νέα δεδομένα, λειτούργησε ως αποπροσανατολιστικό δίλημμα όπως θα δούμε και στο επόμενο κεφάλαιο. Τα αποπροσανατολιστικά διλήμματα επηρεάζουν τους ενήλικες εκπαιδευόμενους με πολλούς διαφορετικούς τρόπους και επηρεάζουν την απόδοση του ατόμου. Δεδομένου ότι οι επιπτώσεις στους εκπαιδευόμενους είναι συχνά δυσμενείς, πολλοί ενήλικες διστάζουν να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους λόγω των προκλήσεων και του άγχους που συνεπάγεται. Τα αποπροσανατολιστικά διλήμματα οδηγούν σε στρες και άγχος.

Όπως αναφέρεται και στο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους τα αποπροσανατολιστικά διλήμματα προκαλούν κάθε πιθανό συναίσθημα στους εκπαιδευτές/εκπαιδευόμενους. Τα συναισθήματά μας παρέχουν τόσο την ώθηση για να στοχαζόμαστε κριτικά, όσο και την ουσία της οποίας να στοχαζόμαστε βαθιά (Taylor, 2000 , όπως αναφέρεται στο Roberts 2013, σελ. 101-102),)

Διαπιστώνουμε ότι τα αποτελέσματα σε αυτό το σημείο της έρευνας ταυτίζονται με ευρήματα άλλων ερευνών όπως των Ismail et al. (2020) και Sahu et al. (2020) των οποίων τις μελέτες σημειώνεται ότι η πανδημία προκάλεσε άγχος και το έντονο στρες στους εκπαιδευτές ενηλίκων. Στην παρούσα μελέτη όλοι οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι τους διακατείχε άγχος και στρες. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα των απαντήσεων είναι : *«Μου δημιούργησε άγχος, στρες γιατί ήταν κάτι άγνωστο. Έμοιαζε σαν να γύριζα στις εποχές των εξετάσεων στο γυμνάσιο, τόσο άγχος.»* (Σ 8). και το πιο κάτω παράδειγμα καταδεικνύει τη δύσκολη συνθήκη που βρέθηκαν οι εκπαιδευτές *«Αρχικά ήταν ένα σοκ. Μέσα σε μια νύχτα έπρεπε να αλλάξουμε το πως προσφέραμε την εκπαίδευση. Οποιαδήποτε αλλαγή στην αρχή σου φέρνει ένα σοκ.»* (Σ 9).

Στον ίδιο άξονα περιλαμβάνεται και η ερώτηση 12, στην οποία εκφράστηκαν επίσης τα συναισθήματα των συνεντευξιζόμενων και αυτό που είναι αξιοπρόσεκτο στις απαντήσεις των εκπαιδευτών είναι η ταυτόχρονη παρουσία αρνητικών και θετικών συναισθημάτων. Ταυτόχρονα με την έκφραση τους φόβου, ανησυχίας και άγχους εκφράστηκαν συναισθήματα όπως ο ενθουσιασμός και η αισιοδοξία για το καινούργιο,

την καινούργια εμπειρία και προοπτική που ανοιγόταν μπροστά τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το πιο κάτω :

«Ένωθα φόβο και ενθουσιασμό την ίδια στιγμή. Ήταν ένα μίγμα συναισθημάτων καλών και κακών. Κυρίως κυρίευε ο φόβος και ο ενθουσιασμός. Παρόλα αυτά ένωθα ότι προχωρούσαμε, ότι κάναμε κάτι άλλο. Ο ενθουσιασμός μου οφειλόταν στο γεγονός ότι εξελισσόμουν.» (Σ 9.) Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το πιο κάτω απόσπασμα:

«Ήμουν πάρα πολύ αγχωμένη. Υπήρχε μία φοβία, μια ανησυχία αν θα τα καταφέρω. Ταυτόχρονα υπήρχε και ενθουσιασμός, ήταν μια φανταστική καινούργια εμπειρία.» (Σ 11)

Τα παραδείγματα αυτά μπορούν να ερμηνευτούν και ιδωθούν υπό το πρίσμα του θεωρητικού πλαισίου στο οποίο στηρίχτηκε αυτή η μελέτη και συγκεκριμένα τις φάσεις της θεωρίας αλλαγής του Lewin αλλά και στάδια της θεωρίας του Mezriow. Τα συναισθήματα διαδραματίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στη μετασχηματιστική διαδικασία, Αποτελούν στοιχεία της δεύτερης από τις δέκα φάσεις που προτείνει στη θεωρία του ο Mezriow. Στη φάση αυτή υπάρχει η αυτοεξέταση των συναισθημάτων του ατόμου, συναισθημάτων όπως ο φόβος, ο θυμός κλπ.

Στην ερώτηση 2 της έρευνας πήραμε απαντήσεις αναφορικά με τα θετικά συναισθήματα και γενικότερα η θετική στάση στη δύσκολη συνθήκη που βίωσαν οι εκπαιδευτές που έλαβαν μέρος στην έρευνα. Δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι τα πιο κάτω : *«Θεωρώ ότι πράγματα αλλάζουν συνεχώς και ήμουν προδιατεθειμένη θετικά και να κινούμαστε με το ρεύμα και με τα δεδομένα που έρχονται μπροστά μας ανά πάσα στιγμή.»* (Σ11) και *«Σίγουρα ήταν μια μεγάλη πρόκληση που θα έπρεπε να χειριστούμε. Ήταν θέμα αναγκαστικής προσαρμογής και αυτό που με προβλημάτισε ήταν η εξοικείωση το συντομότερο δυνατόν, ως κάτι καινούργιο, κάτι διαφορετικό.»* (Σ 5). Εδώ διαπιστώνουμε ότι κάποιοι από τους εκπαιδευτές αντέδρασαν γρήγορα και το αποπροσανατολιστικό δίλημμα είχε πολύ μικρή διάρκεια γι' αυτούς και προχώρησαν ακαριαία στην επόμενη φάση του μετασχηματισμού και της αναγκαστικής αλλαγής.

Ξεχωρίζω επίσης αυτό το απόσπασμα:

«Θεωρώ ότι πράγματα αλλάζουν συνεχώς και ήμουν προδιατεθειμένη θετικά και να κινούμαστε με το ρεύμα και με τα δεδομένα που έρχονται μπροστά μας ανά πάσα στιγμή.» (Σ11). Στο απόσπασμα αυτό διαπιστώνουμε την πρόθεση και θετική διάθεση για αέναη αλλαγή και μεταμόρφωση ανάλογα με τις συνθήκες.

Πιο κάτω βλέπουμε μερικές ακόμα χαρακτηριστικές απαντήσεις που μας δείχνουν την κατάσταση που βρέθηκαν οι εκπαιδευτές στη δεδομένη στιγμή της μετάβασης :

«ήταν μια απότομη προσγείωση» (Σ. 6) ή σε πιο ευφάνταστες δηλώσεις όπως «στην αρχή με κυρίευσε ανησυχία γιατί δεν γνωρίζαμε τι μορφή θα πάρει αυτό το «ζώο», εννοώ πως θα εξελιχθεί, πως θα μας επηρεάσει, πως θα μας καταβροχθίσει.» (Σ 4) και «ήταν μια αναγκαστική προσαρμογή σε δεδομένα που δεν γνώριζα» (Σ. 12).

Ακόμα και για αυτούς που η κατάσταση αντιμετωπίστηκε θετικά , όπως *«Εμένα με εννόησε αυτή η κατάσταση, ένιωσα ότι μας δίνεται μία ευκαιρία» (Σ 3).* Διαπιστώνουμε ότι η κατάσταση της αναγκαστικής στροφής στη διαδικτυακή εκπαίδευση φαίνεται να αποτέλεσε αποπροσανατολιστικό δίλημμα, σύμφωνα με το πως το ορίζει ο Mezirow. Αλλά ήταν αυτό που τους έδωσε ώθηση να αλλάξουν μπαίνοντας στην κυκλική διαδικασία της αλλαγής που προτείνει ο Kolb. Οι πιο πάνω απαντήσεις καταδεικνύουν ότι παρόλη τη δύσκολη συνθήκη μεγάλη μερίδα των εκπαιδευτών οδηγήθηκε στην αλλαγή, στην προσαρμογή στα νέα δεδομένα.

Τι άλλαξε με τα νέα δεδομένα

Στην ερώτηση 4 αναζητούσαμε να μάθουμε τι άλλαξαν οι εκπαιδευτές , τι διαφοροποίησαν ώστε να ανταποκριθούν στα νέα δεδομένα, στη νέα συνθήκη.

Στην ερώτηση αυτή η πλειοψηφία των εκπαιδευτών που έλαβαν μέρος στην παρούσα έρευνα, απάντησε ότι ως αποτέλεσμα της πανδημίας και της υποχρεωτικής στροφής στη διαδικτυακή εκπαίδευση, υπήρξε διαφοροποίηση της διδασκαλίας τους, των τεχνικών και μεθόδων τους. Αυτό συμβαδίζει με το θεωρητικό πλαίσιο αλλά και άλλα βιβλιογραφικά ευρήματα όπως η έρευνα των Hickling et al. (2021) που αναφέρουμε στο κεφάλαιο της βιβλιογραφικής επισκόπησης. Για ορισμένους, η αναγκαστική διαδικτυακή διδασκαλία τους έδωσε την ευκαιρία να ενοποιήσουν και να επεκτείνουν τις υπάρχουσες διαδικτυακές μεθόδους διδασκαλίας τους, ενώ για άλλους, οι αλλαγές αποδείχθηκαν δύσκολες και επίπονες. Χαρακτηριστικά είναι τα αποσπάσματα από τις απαντήσεις των εκπαιδευτών:

«Διαπίστωσα ότι με την νέα κατάσταση το παιχνίδι αλλάζει άρα θα πρέπει να ενδυναμωθούν οι διαδικτυακές δεξιότητες. Χρησιμοποίησα περισσότερες τεχνικές δέσμευσης και παρακίνησης των εκπαιδευομένων, breakout rooms , polls, chat rooms,

whiteboards. Γενικά προσπάθησα να εμπλέξω περισσότερο τον κόσμο και να τους δώσω κίνητρο και σκοπό.» (Σ 4) και «Ναι αλλάξα, προσπαθώ να είμαι πιο επικοινωνιακός και χαλαρός ως εκπαιδευτής γιατί πρόσεξα ότι στα διαδικτυακά μαθήματα ήταν πιο δύσκολο να σπάσει ο πάγος, υπήρχε αποστασιοποίηση και φόβος. Έπρεπε με το δικό μου τρόπο να βοηθήσω τους συμμετέχοντες, βάζω επίσης περισσότερες ασκήσεις και εργασίες όπου θα δουλέψουν μαζί μέσω των breakout rooms.» (Σ 2).

Η επόμενη εκπαιδεύτρια δηλώνει ότι: *«Τα διαδικτυακά σεμινάρια θα έπρεπε να είχαν μικρότερη διάρκεια από τα δια ζώσης. Αυτό ήταν το πρώτο που είχα αλλάξει ώστε οι εκπαιδευόμενοι να μείνουν ενεργοί. Το δεύτερο ήταν να βρω τρόπους να αλληλοεπιδράσουν μεταξύ τους βάζοντας εργαλεία όπως τα padlets ή να εργάζονται σε εικονικές ομάδες.»* Παρατηρούμε ότι μετά το αποπροσανατολιστικό δίλημμα και αφού ξεπεράστηκε το αρχικό σοκ, αν προσεγγίσουμε την απάντηση μέσω της θεωρίας του Mezirow, η εκπαιδεύτρια προχώρησε σε άλλες φάσεις, όπως στο σχεδιασμό πλάνου δράσης φτάνοντας στην τελευταία φάση που είναι η επανένταξη στη ζωή λαμβάνοντας υπόψη τα νέα δεδομένα. Αν προσεγγίσουμε την απάντηση μέσα από τη θεωρία του Lewin διαπιστώνουμε ότι προχώρησε γρήγορα στο στάδιο της αλλαγής και στον επανασχεδιασμό της δράσης.

Οι προκλήσεις με τις κλειστές κάμερες και οι θετικές αντιδράσεις

Στην ερώτηση 9 ζητήσαμε από τους εκπαιδευτές να μας δώσουν παραδείγματα σχετικά με την εμπειρία που βίωσαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας.

Μέσα από τα παραδείγματα και από ένα κράμα αντιδράσεων διαπιστώνεται ότι όποιο και να ήταν το παράδειγμα, με ή όχι θετικό πρόσημο στην ουσία τους οδήγησε να μάθουν, να εξελιχθούν και να εξοικειωθούν με την τεχνολογία. Αποτέλεσε ουσιαστικό βήμα για την εξέλιξη και τον μετασχηματισμό τους ακολουθώντας αυτά τα οποία περιγράφονται στις θεωρητικές προσεγγίσεις που έχουμε αναλύσει αλλά και τη σχετική βιβλιογραφία, στην οποία αναφέρεται ως ένα από τα βασικά προβλήματα που αντιμετώπισαν σχεδόν όλοι οι συμμετέχοντες στην έρευνα (αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία), ήταν οι κλειστές κάμερες και η δυσκολία στην επικοινωνία και διαδραστικότητα εντός της εικονικής αίθουσας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το πιο κάτω:

«Θα αναφέρω το βασικό μου πρόβλημα, αυτό με τις κλειστές κάμερες. Για παράδειγμα όταν τους χώριζα σε ομάδες στα breakout rooms και έμπαινα μαζί τους έβλεπα ότι από τα πέντε

άτομα, 1-2 μιλούσαν , τους μετακινούσα προσπαθώντας να τους δείξω ότι το σεμινάριο είναι διαδραστικό ενώ αυτοί ήθελαν να βρίσκονται απλά σε μια διάλεξη, που μιλά κάποιος και αυτοί ακούν παθητικά.» (Σ 4).

Στα παραδείγματα που μας έδωσαν οι εκπαιδευτές αναδείχθηκαν και θετικά στοιχεία της διαδικτυακής εκπαίδευσης , που τα συναντήσαμε και στη βιβλιογραφία : «Έχω παρατηρήσει ότι στα σεμινάρια μου έχει αυξηθεί η συμμετοχή. Είδα να συμμετέχουν πάρα πολλά άτομα από επαρχίες, που δεν μπορούσαν να έρθουν στη Λευκωσία ή άτομα που υπολόγιζαν και τον χρόνο της απόστασης ή είναι στο σπίτι με τα παιδιά τους και θέλουν να επιμορφωθούν, τους εξυπηρετεί το εξ αποστάσεως.» (Σ 1).

Σε ένα άλλο παράδειγμα, ο εκπαιδευτής διατυπώνει μια απόλυτα θετική στάση στην αλλαγή παρατηρώντας το ίδιο και για τους εκπαιδευόμενους «Βλέπω λοιπόν ότι άτομα που δεν είχαν προηγουμένως πρόσβαση στην τεχνολογία έχουν εξοικειωθεί απόλυτα. Θεωρώ επίσης και τον εαυτό μου τώρα απόλυτα ικανό να διαχειριστώ την τεχνολογία.» (Σ12).

Οι εκπαιδευτές παρά την θετική στάση που δήλωναν πιο πάνω παραδέχονταν στην ερώτηση 10, που αφορούσε τη συμπεριφορά των εκπαιδευομένων τη δεδομένη εκείνη περίοδο, ότι υπήρχαν δυσκολίες κατά την μετάβαση στην διαδικτυακή εκπαίδευση και στη χρήση της τεχνολογίας. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό :

«Κάποιοι θεωρώ πως θα ένιωθαν καλύτερα στην τάξη. Θεωρώ ότι στο online φοβόντουσαν να μιλήσουν, να ρωτήσουν. Τους ρωτούσα αν ήθελαν κάποια βοήθεια, αν το κατανόησαν κλπ., πάντα η απάντηση ήταν ναι αλλά ένιωθα ότι ήταν όχι. Φοβόντουσαν μήπως εκτεθούν ενώ στην τάξη νομίζω θα ένιωθαν πιο άνετα να ρωτήσουν.» (Σ 2). Η δυσκολία και η αμηχανία των εκπαιδευομένων την πρώτη περίοδο της πανδημίας ήταν και αυτό:

« Στην αρχή οι περισσότεροι εκπαιδευόμενοι ήταν πολύ αμήχανοι. Για τους περισσότερους ήταν μια πρωτόγνωρη εμπειρία. Στα πρώτα μαθήματα υπήρχαν άνθρωποι που δεν ήθελαν καν να μιλήσουν γιατί αισθάνονταν άβολα να μιλήσουν στο μικρόφωνο και στην κάμερα και προτιμούσαν να γράφουν στο chat παρά να μιλούν. Πήρε χρόνο να προσαρμοστούν κάποιοι άνθρωποι ενώ κάποιοι άλλοι δεν προσαρμόστηκαν ποτέ.» (Σ 7)

Η διαφοροποίηση στις τεχνικές και μεθόδους

Αναφορικά με τις αλλαγές στις τεχνικές, στα εργαλεία και μεθόδους για τα οποία ρωτήσαμε τους εκπαιδευτές στην ερώτηση 11, στη συντριπτική τους πλειοψηφία

δήλωσαν πως διαφοροποίησαν και προσαρμοσαν τη διδασκαλία τους στα νέα δεδομένα που έφερε η πανδημία, αξιοποιώντας τα εργαλεία που τους έδιναν οι διαδικτυακές πλατφόρμες που χρησιμοποίησαν. Παρατηρούμε μέσα από τις απαντήσεις τους τη μετασχηματιστική διαδικασία και την προσπάθεια τους να βελτιώσουν τον τρόπο διδασκαλίας, μαθαίνοντας και οι ίδιοι μαζί με τους εκπαιδευόμενους τους να λειτουργούν σε ένα καινούργιο περιβάλλον διδασκαλίας με διαφορετικές απαιτήσεις. Διακρίνουμε μέσα από αυτή τη διαδικασία που περιέγραψαν στοιχεία και από τις τρεις θεωρητικές προσεγγίσεις που αναλύσαμε στο θεωρητικό μέρος της παρούσας μελέτης.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα τα δύο πιο κάτω αποσπάσματα :

«Οι γενικές αρχές της παιδαγωγικής παραμένουν οι ίδιες, δηλαδή ότι θέλουμε ενεργητική μάθηση, ότι θέλουμε διάδραση. Το θέμα είναι πως εφαρμόζεις αυτές τις παιδαγωγικές αρχές σε ένα διαδικτυακό μάθημα; Νομίζω πως είναι εκείνο το κομμάτι που αλλάζει όχι η παιδαγωγική. Διαφοροποιείς τη διδασκαλία σου με τα εργαλεία που σου παρέχει το διαδίκτυο.» (Σ 1) και «Νομίζω πως διαφοροποίησα τις τεχνικές μου για να έχω καλύτερα αποτελέσματα. Προσπάθησα να αντιμετωπίσω τις κλειστές κάμερες με κλειστές ερωτήσεις και απαντήσεις στο chat. Σχολιάζω τις απαντήσεις τους αμέσως γιατί έχω πρόσβαση και βλέπω τις απαντήσεις τους.– κάτι που δεν μπορούσα να κάνω στο δια ζώσης.» (Σ 10).

Υπήρξαν και αυτοί που δήλωναν ότι δεν άλλαξαν παρόλο που μέσα από τις απαντήσεις τους μπορούμε να διακρίνουμε ψήγματα αλλαγής. *«Δεν έκανα κάποια ιδιαίτερη διαφοροποίηση στο τι έκανα στο online. Κάνω τα ίδια προσαρμοσμένα στο διαδικτυακό περιβάλλον. Έδωσα βάση στα breakout rooms, τα οποία λειτουργούν εξαιρετικά και οι ομαδικές εργασίες πολύ καλύτερα και γρηγορότερα από τα δια ζώσης.»(Σ 3).*

Υπήρξε στήριξη και ενθάρρυνση;

Αναφορικά με το θέμα της στήριξης και της ενθάρρυνσης που δέχτηκαν οι συμμετέχοντες στην έρευνα παρατηρούμε στις απαντήσεις τους στην ερώτηση 13, πως υπάρχουν δύο στρατόπεδα. Υπάρχουν οι εκπαιδευτές που εργάζονται ή συνεργάζονται με μεγάλους οργανισμούς και κάποιοι μάλιστα από αυτούς έχουν πολυεθνικό προφίλ. Όσοι ανήκουν σε αυτή τη μερίδα των εκπαιδευτών, δηλώνουν ότι είχαν πολύ σοβαρή στήριξη και ενθάρρυνση αναφορικά με τη διαδικτυακή εκπαίδευση προσφέροντας εκπαιδεύσεις και διαρκή τεχνική/τεχνολογική στήριξη. Είναι χαρακτηριστικό το πιο κάτω παράδειγμα: *«Ναι υπήρξε ενθάρρυνση και στήριξη από τον οργανισμό που εργάζομαι. Δεν ήταν μόνο*

στο τεχνικό κομμάτι γιατί τα άτομα που ήταν ειδικοί στο τεχνικό θέμα ήταν εκπαιδευτικοί, άρα υπήρχε στήριξη και στο παιδαγωγικό θέμα.» (Σ 1).

Από την άλλη πλευρά υπήρχαν αυτοί που δεν είχαν καμία στήριξη και όλη η δική τους προσπάθεια να εξοικειωθούν και εκπαιδευτούν στη διαδικτυακή εκπαίδευση και τα εργαλεία της προέκυψε μέσα από την δική τους πρωτοβουλία και ψάξιμο. Το πιο κάτω απόσπασμα μιλά από μόνο του : « Καμία βοήθεια, ο κάθε εκπαιδευτής έπρεπε από μόνος του να ανακαλύψει πως πρέπει να κάνει το μάθημα του»(Σ 8).

Άξονας 2

Στον δεύτερο άξονα συναντούμε τις κινητήριες και περιοριστικές δυνάμεις που αναφέρουν οι εκπαιδευτές στη βιωμένη εμπειρία και διαδικασία μετάβασης στην ηλεκτρονική μάθηση κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19; Τι ήταν αυτό που τους οδήγησε προς τα μπρος και τι τους κράτησε πίσω. Ερωτήσεις 3, 5, 8, 11

Οι κινητήριες δυνάμεις

Οι εκπαιδευτές που συμμετείχαν στην έρευνα απαντώντας στην ερώτηση 3 διαπίστωσαν και αρκετά θετικά στοιχεία στη εμπειρία που βίωσαν με την γρήγορη και υποχρεωτική στροφή στη διαδικτυακή εκπαίδευση, όπως η σμίκρυνση ή εξαφάνιση των γεωγραφικών αποστάσεων και την πιο εύκολη συμμετοχή ατόμων που ζουν σε διαφορετικές πόλεις. Με τον τρόπο αυτό οι εκπαιδευτές διαπιστώνουν ότι αυξήθηκε η δουλειά τους. Σημείωσαν επίσης ότι η έλλειψη γεωγραφικών αποστάσεων άνοιξε το δρόμο για τους Κύπριους εκπαιδευτές να εργαστούν σε χώρες του εξωτερικού. Θετικές αντιδράσεις των εκπαιδευτών καθώς και τα θέματα των γεωγραφικών ζωνών και του «γκρεμίσματος» των συνόρων και των γεωγραφικών περιορισμών. παρατηρήσαμε και στη βιβλιογραφία και σε έρευνες άλλων χωρών που αναλύσαμε στο πρώτο μέρος της έρευνας. Είναι χαρακτηριστικά το δύο πιο κάτω αποσπάσματα :

«Με βοήθησε πολύ αυξάνοντας στο πενταπλάσιο τη δουλειά μου αφού δεν υπήρχε γεωγραφικός περιορισμός και μπορούσε να γίνει συμμετοχή από όλες τις επαρχίες.»(Σ 3) και «Μου έδωσε την ευκαιρία ως εκπαιδευτρια να εκπαιδεύσω στο εξωτερικό με ίσους όρους με τους εκπαιδευτές του εξωτερικού. Αυτό για μένα ήταν ίσως το μεγαλύτερο πλεονέκτημα.» (Σ 9). Οι απόψεις αυτές των εκπαιδευτών συμβαδίζουν και με την μελέτη του Simamora, (2020), όπως αναφέρεται στην βιβλιογραφική επισκόπηση.

Οι περιοριστικές δυνάμεις

Στις απαντήσεις των ερωτηθέντων στην ερώτηση που αφορά στις περιοριστικές δυνάμεις που τους επηρέασαν παρατηρούμε ένα στοιχείο που είδαμε και σε άλλο σημείο της έρευνας και μάλιστα εδώ δηλώνεται ως το μεγαλύτερο πρόβλημα των εκπαιδευτών το οποία ήταν (και είναι) οι κλειστές κάμερες από την πλευρά των συμμετεχόντων. Το γεγονός αυτό σύμφωνα με τους εκπαιδευτές δυσκόλευε την αποτελεσματικότητα του μαθήματος και γενικά δεν δημιουργούσε συνθήκες διαδραστικότητας. Όπως διαπιστώσαμε και πιο πάνω το θέμα αυτό απασχόλησε τους εκπαιδευτές και άλλων χωρών όπως φαίνεται από τη βιβλιογραφία, όπως λόγου χάρη στις έρευνες Li, et al. (2022) και στη μελέτη των Chen & Jang, (2021).

Το θέμα αυτό επηρέαζε δυσμενώς την επικοινωνία αλλά και τη διαδραστικότητα που πρέπει να έχει μια εκπαίδευση ενηλίκων. Το πιο κάτω απόσπασμα επιβεβαιώνει γλαφυρά τα πιο πάνω συμπεράσματα “

«Εκείνο που με δυσκόλεψε περισσότερο ήταν η διαδραστικότητα και η συμμετοχή των εκπαιδευομένων. Όταν έκανα κάποια ερώτηση και δεν υπήρχε ανταπόκριση, ήταν δηλαδή η απόλυτη σιωπή ένιωθα πάρα πολύ αμήχανα και κυρίως όταν έβλεπα κλειστές κάμερες και δεν μπορούσα να καταλάβω από τη γλώσσα του σώματος να καταλάβω τι γίνεται. Υπήρχαν στιγμές που έπιανε ανησυχία. Με ακούν, δεν με ακούν;» (Σ 9). Αλλά και αυτό το απόσπασμα επιβεβαιώνει τα πιο πάνω:

«Αισθανόμουν «μοναξιά» γιατί ένιωθα ότι μιλούσα στο κενό, δεν ήμουν σίγουρη αν με άκουγαν και σε ποιο βαθμό ήταν μαζί μου. Με κλειστές κάμερες δεν πιάνεις τα μη λεκτικά μηνύματα» (Σ 11).

Το αίσθημα της μοναξιάς του εκπαιδευτή το είδαμε και στη βιβλιογραφία, στις εργασίες συναδέλφων άλλων χωρών π.χ. στην εργασία των Hurrel and Riddell (2020) σημειώνεται πως η μοναξιά των εκπαιδευτών κατά τη διάρκεια της πανδημίας μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένο στρες, ανησυχία και κατάθλιψη (Hurrel & Riddell (2020). Επίσης έρευνα από τους Karayiannis et al (2016) αναφέρει ότι η μοναξιά και η απομόνωση μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τη ψυχική υγεία των εκπαιδευτών και αυτό να επηρεάσει την ποιότητα της διδασκαλίας.

Ο ρόλος της τεχνολογίας

Στην ερώτηση 8, κλήθηκαν οι συμμετέχοντες να απαντήσουν για το ρόλο της τεχνολογίας, αν αποτέλεσε σύμμαχο ή τροχοπέδη. Δεν προέκυψε καμία αρνητική προσέγγιση σε αυτή την ερώτηση όλοι οι συμμετέχοντες, ακόμα και αυτοί που δυσκολεύτηκαν στην προσαρμογή, απάντησαν πως η τεχνολογία ήταν μεγάλη βοήθεια κυρίως για να μείνει «ζωντανή» η εκπαίδευση ενηλίκων και μέσα από τις απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων διαπιστώνεται επίσης η εξελικτική και μετασχηματιστική τους πορεία. Τα δύο πιο κάτω παραδείγματα είναι χαρακτηριστικά :

«Θεωρώ ότι τώρα ξέρω τα συν και πλην, νομίζω ότι εξελίχθηκα μπορώ να διαχειριστώ καταστάσεις πολύ πιο εύκολα και μπορώ να δομήσω και να σχεδιάσω ένα σεμινάριο πολύ πιο εύκολα και πολύ πιο καλά.» (Σ1) , «θεωρώ ότι κάναμε πολλά πράγματα με την τεχνολογία και θεωρώ ότι η εκπαίδευση δεν θα είναι ποτέ ξανά όπως ήταν πριν στην τάξη, πρέπει να είναι μικτή γιατί η τεχνολογία παρέχει πολλές διευκολύνσεις.» (Σ 9).

Άξονας 3

Πώς διαφέρουν οι εμπειρίες των εκπαιδευτών μεταξύ εκείνων με διαφορετικά επίπεδα εμπειρίας πριν από την αναγκαστική μετάβαση και πως επιμορφώθηκαν;

Πως ξεκίνησε το ταξίδι και πως μάθαμε

Στο δείγμα το οποίο μελετήθηκε στην παρούσα έρευνα υπήρχαν εκπαιδευτές που είχαν μια κάποια σχετική εμπειρία στη χρήση του διαδικτύου λόγω της εργασίας τους σε οργανισμούς που ευνοούσαν τη χρήση της τεχνολογίας και λόγω της φύσης των οργανισμών αυτών ως πολυεθνικές εταιρείες, αυτό μεταφράζεται στη χρήση του διαδικτύου για ηλεκτρονικές εταιρικές συναντήσεις. Στο δείγμα όμως υπήρχαν και άνθρωποι που δεν είχαν καμία ιδιαίτερη σχέση με την τεχνολογία. Όμως όλοι οι συμμετέχοντες δεν είχαν πραγματική εμπειρία με τη διαδικτυακή εκπαίδευση: *« ότι έμαθα το έμαθα εκείνη την περίοδο. Είμαι αυτοδίδακτος.» (Σ 4).*

Η έλευση της πανδημίας Covid-19 και η αναγκαστική στροφή στη διαδικτυακή εκπαίδευση τους ώθησε να αναζητήσουν τρόπους εκπαίδευσης στη χρήση του διαδικτύου. Οι περισσότεροι δηλώνουν αυτοδίδακτοι μέσα από βίντεο του ZOOM ή άλλων πλατφορμών και άλλοι από συναδέλφους που εργάζονταν στο εξωτερικό. Πιο κάτω δύο χαρακτηριστικά αποσπάσματα :

«Έγιναν κάποια γενικά μαθήματα στα τεχνικά θέματα αλλά στο εκπαιδευτικό κομμάτι ο καθένας ήταν μόνος του... Έγινε λοιπόν μια άτυπη επιμόρφωση μέσα από σεμινάρια που έλαβα μέρος ως εκπαιδευόμενη. Παρακολούθησα και μια σειρά διαδικτυακών σεμιναρίων που αφορούσαν συγκεκριμένες πλατφόρμες.» (Σ 1) και «Δεν είχαμε την παραμικρή καθοδήγηση από κανένα ... Έμπαινα απλά στο YouTube για να δω κάποια trainings, για να μάθω να χρησιμοποιώ διάφορα εργαλεία.» (Σ 8).

Άξονας 4:

Πως οι εμπειρίες στη συνθήκη της αναγκαστικής μετάβασης ώθησαν τους εκπαιδευτές ενδεχομένως σε μετασχηματισμό και μεταμόρφωση. Πως μετασχηματίστηκαν ή μετασχημάτισαν τις τεχνικές και τις μεθόδους τους; Ερωτήσεις : 4,8, 11,12, 16

Πιο κάτω θα βρείτε αποσπάσματα των απαντήσεων που αφορούν αυτόν τον άξονα, ενώ εκτενής ανάλυση για τη μετασχηματιστική διαδικασία σύμφωνα με τη θεωρητική προσέγγιση θα δείτε στο επόμενο κεφάλαιο.

Η διαδρομή για τον μετασχηματισμό

Η αλλαγή και μετασχηματισμός μέσα από την αλλαγή στις μεθόδους και τεχνικές ήταν το ερώτημα 4 που κλήθηκαν να απαντήσουν οι εκπαιδευτές. Μέσα από τις απαντήσεις τους διαπιστώνουμε πως οι εκπαιδευτές διάνυσαν πολύ γρήγορα το επίπεδο του αποπροσανατολιστικού διλήμματος και προχώρησαν στη διαδικασία του μετασχηματισμού και της αλλαγής. Πιο κάτω δύο χαρακτηριστικά αποσπάσματα:

«Ναι άλλαξα, η δομή της εκπαίδευσης θα έπρεπε να στηρίζεται στα διάφορα εργαλεία και στην ευχέρεια που μας προσφέρει η εκάστοτε πλατφόρμα. Η αξιοποίηση των breakout sessions και γενικά ότι προσφέρει διαδραστικότητα και ενεργή συμμετοχή των εκπαιδευομένων.» (Σ 6). και « Να άλλαξα, προσπαθώ να είμαι πιο επικοινωνιακός και χαλαρός ως εκπαιδευτής γιατί πρόσεξα ότι στα διαδικτυακά μαθήματα ότι ήταν πιο δύσκολο να σπάσει ο πάγος, υπήρχε αποστασιοποίηση και φόβος.» (Σ 2).

Άλλα σημαντικά παραδείγματα από τις απαντήσεις τους και τις αλλαγές που έκαναν:

« Τα διαδικτυακά σεμινάρια, θα έπρεπε να είχαν μικρότερη διάρκεια από τα δια ζώσης, αυτό ήταν το πρώτο που είχα αλλάξει», (Σ.1) «άλλαξα κάποια πράγματα, έβαλα βίντεο, επίδειξη και γενικότερα πολλές διαδραστικές τεχνικές» (Σ.3), «Διαπίστωσα ότι με τη νέα κατάσταση το παιχνίδι αλλάζει άρα θα έπρεπε να ενδυναμωθούν οι διαδικτυακές

δεξιότητες, χρησιμοποιήσα περισσότερες τεχνικές δέσμευσης και παρακίνησης των εκπαιδευομένων» (Σ.4) «άλλαξα τη δομή της εκπαίδευσης», «άρχισα να βάζω καινούργια πράγματα ... όπως τα breakout rooms» (Σ. 10) και «άλλαξα πολλά πράγματα, άλλαξα μεθόδους και τεχνικές» (Σ.12). Μέσα από τις πιο πάνω απαντήσεις διαπιστώνουμε ότι μέσα από την εμπειρία, το βίωμα διαπίστωσαν τα κενά και προσπάθησαν να βρουν λύσεις. Αναγνωρίζουμε σε αυτή τη διαδικασία τα στάδια της κυκλικής διαδικασίας της αλλαγής που προτείνει ο Kolb.

Αυτό που είναι το πιο σημαντικό σε κάθε αλλαγή των ανθρώπων, και που φαίνεται μέσα από τις θεωρητικές προσεγγίσεις που χρησιμοποιήσαμε είναι η αλλαγή του τρόπου σκέψης μέσα από τον κριτικό στοχασμό. Μέσα από τη δήλωση της εκπαιδευτριάς (Σ. 11) είναι απόλυτα διακριτό: «Εγώ σαν εσωτερική εκπαιδευτριά αυτό που έπρεπε να αλλάξω είναι το mindset, τον τρόπο σκέψης μου δηλαδή. Γενικά έμαθα, όπως και οι άλλοι, με τον δύσκολο τρόπο- αναγκαστικά.» (Σ 11)

Τεχνολογία: Σύμμαχος ή τροχοπέδη;

Η Τεχνολογία ήταν σύμμαχος για τη συνέχιση της εργασίας των εκπαιδευτών σύμφωνα με τις απαντήσεις τους στη ερώτηση 8. Οι εκπαιδευτές μάλιστα τόνισαν πως όχι μόνο ήταν σύμμαχος αλλά αποτέλεσε και ευκαιρία να γίνονται μαθήματα αλλά και να αναπτύξουν τις γνώσεις τους:

«Νιώθω ότι η τεχνολογία είναι ευλογία για το κομμάτι της εκπαίδευσης. Αυτό που με κράτησε τα τελευταία χρόνια σε εγρήγορση και σε μια παραγωγική τροχιά ήταν το διαδίκτυο.»(Σ 4). και «Πέρα από το γεγονός ότι αναπτύχθηκαν δεξιότητες τεχνικής φύσεως, εργασία έγινε πιο ευέλικτη, έγινε πιο εύκολη η επικοινωνία.» (Σ 5).

Η ερώτηση 11 αφορούσε στη διαφοροποίηση στη διαχείριση της ομάδας ή της τάξης μέσα από την αλλαγή που έφερε η υποχρεωτική στροφή στη διαδικτυακή εκπαίδευση λόγω της πανδημίας. Οι εκπαιδευτές στη μεγάλη πλειοψηφία τους δήλωσαν πως οι γενικές αρχές της παιδαγωγικής παραμένουν, αυτό που διαφοροποιήθηκε ήταν η διδασκαλία τους καθώς και ο τρόπος διαχείρισης της εικονικής τάξης. Τα πιο κάτω αποσπάσματα είναι χαρακτηριστικά :

«Το θέμα είναι πως εφαρμόζεις αυτές τις παιδαγωγικές αρχές σε ένα διαδικτυακό μάθημα; Νομίζω πως είναι εκείνο το κομμάτι που αλλάζει όχι η παιδαγωγική. Διαφοροποιείς τη διδασκαλία σου με τα εργαλεία που σου παρέχει το διαδίκτυο.» (Σ 1) και «Υπήρξε

διαφοροποίηση της τάξης , ακριβώς λόγω της διαφοράς που οι περιστάσεις επέβαλαν. Υπήρξαν αλλαγές ανάλογα με τη θεματολογία» (Σ 5).

Πως προχωρούμε

Ολοκληρώνοντας τη συνέντευξη στην ερώτηση 16 ζητήθηκε από τους εκπαιδευτές να μας πουν πως προχωρούν και αν υπάρχει κάτι σημαντικό που θα ήθελαν να προσθέσουν. Μια μεγάλη πλειοψηφία δηλώνει ότι παραμένει στη διαδικτυακή εκπαίδευση ή στην υβριδική και μάλιστα θεωρούν πολύ σημαντική τη γνώση που έχει αποκτηθεί μέχρι τώρα: «...εγώ μένω στο online, δεν θα κάνω ούτε μεικτό. Η εμπειρία μου ήταν άκρως θετική και το online για μένα είναι πιο αποτελεσματικό.» (Σ 3) και «Πρέπει να συνεχίσει το ψηφιακό, είναι τεράστιο όπλο. Είναι ένας τρόπος για να φτάσεις πιο μακριά και πιο οικονομικά.» (Σ 4). Παρατηρούμε εδώ ότι οι απόψεις των εκπαιδευτών ταυτίζονται και με τα ευρήματα της έρευνας των Van der Spoel, Noroozi, Schuurink, & van Ginkel, (2020), που είδαμε στη βιβλιογραφική επισκόπηση.

Είναι σημαντικές κάποιες δηλώσεις που φανερώνουν την αλλαγή και το μετασχηματισμό που έχει επέλθει και τη γενικότερη θετική στάση ζωής που χαρακτηρίζει κάποιους από τους εκπαιδευτές:

«Για μένα ήταν μια ευκαιρία να βελτιώσω τις δεξιότητες μου, να βελτιωθώ ως εκπαιδευτής και ως άνθρωπος. Να αυξήσω την προσαρμοστικότητα μου, να μάθω καινούργια πράγματα, όχι μόνο τεχνικά αλλά και επικοινωνιακά. Εγώ νιώθω ότι πέρασα ένα σχολείο. Αυτά τα δύο χρόνια της υποχρεωτικής ενασχόλησης με εξ αποστάσεως εκπαίδευση, πέρα από τα μαθήματα που παρέδιδα διδάχτηκα κιόλας. Άρα για μένα ήταν ένας δρόμος που όφειλα να περπατήσω, πάνω απ' όλα το όφειλα στον εαυτό μου αλλά και στους ανθρώπους που με εμπιστεύτηκαν. Είμαι ένας άλλος άνθρωπος, είμαι καλύτερος.» (Σ 7).

Η εκπαιδευτρια στη Σ8, είχε μία αρχικά αρνητική στάση σε όλη αυτή την κατάσταση που δημιούργησε η πανδημία και η απότομη και υποχρεωτική στροφή στην διαδικτυακή εκπαίδευση. Στην πορεία της συνέντευξης μας μίλησε για τη δική της ανάπτυξη και αλλαγή για να καταλήξει ότι παρατηρώντας τους νέους που δείχνουν σαφή προτίμηση στις διαδικτυακές εκπαιδεύσεις, διερωτάται εάν αυτό είναι το μέλλον και η ίδια δεν το έχει ακόμα αποδεχτεί. Αφήνοντας ένα ξεκάθαρο στίγμα αναστοχασμού και διάθεσης να ενστερνιστεί την αλλαγή

Άξονας 5:

Στον τελευταίο άξονα περιλαμβάνονται οι δηλώσεις των εκπαιδευτών που συμμετείχαν στην έρευνα αναφορικά με το πως εκτιμούν την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην παρούσα συνθήκη της πανδημίας μέσα από το προσωπικό τους βίωμα. Ερωτήσεις : 14, 15

Η αποτελεσματικότητα και η ποιότητα της Εξ αποστάσεως

Μέσα από την προβληματική που αναπτύχθηκε κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων παρατηρούμε ότι στο τέλος η εξ αποστάσεως εκπαίδευση κέρδισε έδαφος ακόμα και στους εκπαιδευτές που είχαν εκφράσει αρνητική στάση και έντονο προβληματισμό.

Αυτό που διαπιστώνεται ότι η εξ αποστάσεως ήλθε στη ζωή τους για να μείνει Οι περισσότεροι αναφέρονται στο υβριδικό μοντέλο με τη μεικτή χρήση της δια ζώσης και εξ αποστάσεως.

Μέσα από μεγάλο προβληματισμό οι συμμετέχοντες στην έρευνα θεωρούν ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση μπορεί να είναι αποτελεσματική εάν οι εκπαιδευτές καταρτιστούν κατάλληλα. Σχεδόν όλοι οι συμμετέχοντες, και φαίνεται από όλες τις απαντήσεις τους, συστήνουν ότι θα πρέπει να υπάρξει εκπαίδευση των εκπαιδευτών που θα ασχοληθούν στη συνέχεια με την εξ αποστάσεως και μελέτη εμπειριών από το εξωτερικό. Δύο χαρακτηριστικά αποτελέσματα είναι τα εξής :

«Κατά την άποψη μου αυτός ο τρόπος εκπαίδευσης ήλθε για να μείνει. Αυτό που εισηγούμαι στους εκπαιδευτές είναι να εξερευνήσουν καλά τις πλατφόρμες που χρησιμοποιούν , να αφιερώσουν χρόνο και να εκπαιδευτούν, γιατί υπάρχουν πράγματα που δεν γνωρίζουμε ακόμα.» Σ 11 και «θα πρέπει να μελετήσουμε πρακτικές που εφαρμόζονται στο εξωτερικό-δεν χρειάζεται να ανακαλύψουμε τον τροχό...» (Σ 7)

Ένας μικρός αριθμός εκπαιδευτών εξακολουθεί να είναι σίγουρος ότι οι παλιές διαδικασίες και η παραδοσιακή εκπαίδευση ήταν πιο αποτελεσματική και σίγουρα θα επιστρέψουν στην δια ζώσης εκπαίδευση όμως ταυτόχρονα υποστηρίζει ότι η ψηφιακή εκπαίδευση θα πρέπει να συνεχιστεί: *«Πρέπει να συνεχίσει το ψηφιακό, είναι τεράστιο όπλο. Είναι ένας τρόπος για να φτάσεις πιο μακριά και πιο οικονομικά. Αλλά η πρώτη μου επιλογή θα ήταν το δια ζώσης.» (Σ.4)*

Η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης μέσω της τεχνολογίας και ιδιαίτερα η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτέλεσε σοβαρό προβληματισμό των εκπαιδευτών. Η πλειοψηφία θεωρεί ότι η ποιότητα στα δια ζώσης μαθήματα είναι καλύτερη, αλλά θεωρεί ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση εξελίσσεται και βρίσκεται σε αρκετά ψηλά επίπεδα, συγκρινόμενη με τους πρώτους μήνες εφαρμογής της. Χαρακτηριστικό το πιο κάτω απόσπασμα :

«Θεωρώ ότι η ποιότητα στα δια ζώσης είναι καλύτερη, είναι πιο πάνω γιατί στα online εξαρτάται πολύ από άλλα πράγματα, από τα εργαλεία που μπορεί να μη δουλέψουν, από τη σύνδεση που μπορεί να μην είναι καλή. Εγώ σαν εκπαιδευτής όμως είμαι πολύ καλύτερος πια, πιο προσαρμοσμένος στο ψηφιακό τοπίο, πιο εξελιγμένος. Πρέπει να «θυσιάσεις» κάποιους στην αρχή, που θα λάβουν εκπαίδευση με χαμηλότερη ποιότητα αλλά έτσι θα μάθεις.»(Σ 4) και το επόμενο απόσπασμα είναι χαρακτηριστικό:

«Μπορεί σε κάποιες περιπτώσεις να ήταν και καλύτερα. Στο διαδικτυακό πρέπει να κρατάς τα άτομα συνεχώς σε εγρήγορση. Με το να βάζω από την αρχή όλα τα εργαλεία, εκεί έγινε πολύ καλύτερη η ποιότητα.» (Σ 12).

3.9 Σύνοψη

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο στοχεύσαμε στην ανάδειξη των αποτελεσμάτων της έρευνας. Για κάθε άξονα (ερευνητικό ερώτημα) ξεχωριστά, καταγράψαμε τα βιώματα, τις θετικές εμπειρίες και τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι 12 εκπαιδευτές ενηλίκων που συμμετείχαν στην έρευνα αναφορικά με την εμπειρία σου στην αιφνίδια και υποχρεωτική στροφή από την παραδοσιακή μάθηση στην διαδικτυακή μάθηση. Η εξέλιξη των εκπαιδευτών, η αλλαγή και ο μετασχηματισμός τους είναι αυταπόδεικτος μέσα από τις δικές τους απαντήσεις, σχεδόν σε όλα τα στάδια της συνέντευξης. Πολύ χαρακτηριστικά τα πιο κάτω αποσπάσματα :

«Εγώ πιστεύω πως εξελίχθηκα σαν εκπαιδευτρια. Πλέον μπορώ να κάνω και τα δύο σε ένα πολύ καλό επίπεδο» ή « Για μένα ήταν μια ευκαιρία να βελτιώσω τις δεξιότητες μου, να βελτιωθώ ως εκπαιδευτής και ως άνθρωπος» ή «όποιος δεν επιλέξει να είναι εναρμονισμένος είναι σαν να επιλέγει να εξαιρεείται από το σύστημα.» ή « Εγώ νιώθω ότι πέρασα ένα σχολείο».

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η δήλωση μιας εκπαιδευτριας (Σ. 9), η οποία πρόσθεσε την παράμετρο της συνεργασίας των εκπαιδευτών στην πορεία τους για

μεταμόρφωση, μετασχηματισμό και γενικότερα διαχείριση της αλλαγής. Στη συνέντευξη της δηλώνει τα εξής:

«Είχαμε πολλές εκπαιδεύσεις εκείνη την περίοδο και ο κάθε εκπαιδευτής μπορεί να είχε τέσσερις διαφορετικές εκπαιδεύσεις μέσα στην εβδομάδα ... κάθε δύο εβδομάδες είχαμε μία συνάντηση όλοι οι εκπαιδευτές και μοιραζόμασταν τι πήγε καλά, τι έκανα και πήγε καλά, αλλά κυρίως δίναμε προσοχή στο τι δεν πήγε καλά... μέσα από αυτή τη διαδικασία βγήκαν και άλλα πράγματα όπως το να βάζουμε μουσική στην αρχή ....ο ένας έδινε στον άλλο ψυχολογική υποστήριξη ... ήταν μια ψυχοθεραπεία μεταξύ εκπαιδευτών.»

Κεφάλαιο 4

Συζήτηση

Ο σκοπός αυτής της ποιοτικής έρευνας και μελέτης, ήταν να διερευνήσει τις εμπειρίες των εκπαιδευτών επαγγελματικής εκπαίδευσης/κατάρτισης στην Κύπρο με τη μετάβαση από την δια ζώσης διδασκαλία στην ηλεκτρονική μάθηση στο πλαίσιο της διαδικασίας ταχείας αλλαγής κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Σκοπός επίσης ήταν να διερευνηθεί η πιθανή αλλαγή και ο μετασχηματισμός των εκπαιδευτών μέσα από τη νέα συνθήκη και τις εμπειρίες που βίωσαν. Μετασχηματισμός που αφορά τους ίδιους αλλά και τις παιδαγωγικές μεθόδους και πρακτικές που εφαρμόζουν.

Η μελέτη αυτή βασίστηκε σε τρεις θεωρητικές προσεγγίσεις. Η πρώτη και ουσιαστικά κυρίαρχη θεωρητική προσέγγιση στην παρούσα εργασία είναι η θεωρία της μετασχηματιστικής μάθησης του Mezirow . Η δεύτερη θεωρητική προσέγγιση είναι η θεωρία της βιωματικής μάθησης όπως αυτή εκφράστηκε από τον Dewey και τον Kolb και η τρίτη θεωρία είναι η προσέγγιση του Kurt Lewin αναφορικά με το φόβο της αλλαγής.

Ως μία γενικότερη προσέγγιση με βάση το θεωρητικό πλαίσιο, τη βιβλιογραφία αλλά και τα ευρήματα της παρούσας έρευνας μπορούμε να πούμε ότι η δυσμενής θέση στην οποία βρέθηκαν οι εκπαιδευτές ενηλίκων λόγω της πανδημίας ενεργοποίησε μια διαδικασία μετασχηματισμού.

Συνολικά, η εμπειρία των εκπαιδευτών ενηλίκων στην απότομη στροφή στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση μπορεί να συνδεθεί με τις θεωρίες του Mezirow, Kolb και Lewin στο πλαίσιο της εκπαίδευσης ενηλίκων. Οι εκπαιδευτές αντιμετώπισαν μια μετασχηματιστική εμπειρία, αναγκάστηκαν να αλληλεπιδράσουν με νέες τεχνολογίες και να συνεργαστούν με άλλους εκπαιδευτές για να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με τη θεωρία του Mezirow για τη μετασχηματιστική μάθηση, οι ενήλικες μπορούν να αντιμετωπίσουν απρόσμενες καταστάσεις και να αλλάξουν τις πεποιθήσεις και τις αξίες τους μέσω της αναστοχαστικής διαδικασίας. Σύμφωνα με έρευνα του Wang και Chen (2020), οι εκπαιδευτές ενηλίκων που αντιμετώπισαν την απότομη στροφή στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση βίωσαν μια μετασχηματιστική εμπειρία, καθώς

αναγκάστηκαν να επανεξετάσουν τις πεποιθήσεις και τις πρακτικές τους στη διαδικασία εκπαίδευσης(Wang&Chen(2020).

Σύμφωνα με τη θεωρία του Kolb για την εμπειρική μάθηση, οι ενήλικες μαθαίνουν καλύτερα μέσω της εμπειρίας και της αναστοχαστικής διαδικασίας. Σε έρευνα των ίδιων ερευνητών Wang και Chen (2020), οι εκπαιδευτές ενηλίκων που αντιμετώπισαν την απότομη στροφή στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση αναγκάστηκαν να αλληλεπιδράσουν με νέες τεχνολογίες και να αναζητήσουν νέες εμπειρίες μάθησης. (Wang & Chen 2020)

Σύμφωνα με τη θεωρία του Lewin για την αλλαγή, η αλλαγή μπορεί να επιτευχθεί μέσω της συνεργατικής διαδικασίας και της συμμετοχής των ενδιαφερομένων. Οι Wang και Chen (2020), ισχυρίζονται πως οι εκπαιδευτές ενηλίκων που αντιμετώπισαν την απότομη στροφή στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αναγκάστηκαν να συνεργαστούν με άλλους εκπαιδευτές και να συμμετάσχουν σε διαδικτυακές συναντήσεις για να ανταλλάξουν ιδέες και να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης(Wang&Chen2020).

Μέσα λοιπόν από τις τρεις αυτές θεωρητικές προσεγγίσεις θα εξετάσουμε τις απαντήσεις που δόθηκαν από τους εκπαιδευτές στην παρούσα έρευνα ακολουθώντας τους πέντε άξονες που καθορίστηκαν με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα. Θα επιχειρήσουμε να ερμηνεύσουμε τις απαντήσεις κάτω από το πρίσμα αυτών των θεωριών.

Οι δηλώσεις των εκπαιδευτών ιδωμένες μέσα από τη θεωρία του Mezirow και μέσα από μία προσπάθεια να τις ερμηνεύσουμε ακολουθώντας τις δέκα φάσεις της μετασχηματίζουσας μάθησης, όπως διατυπώθηκαν από τον Mezirow και αναφέρονται στο θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας. Στη διαγνωστική διαδικασία η μετασχηματίζουσα μάθηση διερευνήθηκε πιο συστηματικά στους άξονες 1 και 4

Υπήρξε δηλαδή το αποπροσανατολιστικό δίλημμα ώστε να αποτελέσει αφετηρία για τη μετασχηματιστική μάθηση; Ο μετασχηματισμός θεώρησης των πραγμάτων ξεκινά από τη διαπίστωση, ότι μια πεποίθηση ή μια πρακτική που ίσχυε μέχρι σήμερα, τώρα αποτυγχάνει να δώσει λύση λόγω ενός αιφνιδιαστικού βιώματος, ενός αποπροσανατολιστικού βιώματος όπως έχει δηλωθεί από το Mezirow. Αξίζει να σημειώσουμε την άποψη του Taylor (2007) που αναφέρει ότι η μετασχηματίζουσα μάθηση μπορεί να συμβεί όταν τα άτομα αντιμετωπίζουν συμβάντα που καταστρέφουν

τον ανθρώπινο βίο, όπως είναι φυσικές καταστροφές, εξωτερικά κοινωνικά γεγονότα, εσωτερικές ανακατατάξεις (Taylor 2007). Ο Dirkx (2000) από την άλλη επισημαίνει ότι πιο συχνά η μετασχηματιστική μάθηση είναι προϊόν καθημερινής εμπειρίας και όχι κάτι μεγάλο, χαρακτηριστικά το μεγάλο το σημειώνει ως το φαινόμενο «της καιόμενης βάτου» (burning bush phenomenon). Σημειώνουμε επίσης ως σημαίνουσας σημασίας την άποψη των Kroth και Cranton (2014) ότι απαρχή της μετασχηματίζουσας μάθησης μπορεί να αποτελέσει η δυσαρμονία που αντιμετωπίζουν τα άτομα εξαιτίας μια προοπτικής που δεν μπορεί να ερμηνευτεί ακολουθώντας τη συνηθισμένη οδό. (Kroth & Cranton, 2014)

Για την πλειοψηφία των εκπαιδευτών που έλαβαν μέρος στη μελέτη αυτή, η πανδημία Covid 19 και η απότομη στροφή στη διαδικτυακή εκπαίδευση φαίνεται ότι αποτέλεσε αυτό που ονομάζεται «αποπροσανατολιστικό δίλημμα». Ως αποπροσανατολιστικό δίλημμα ορίζεται σύμφωνα με τον Mezirow (1991) η αντιμετώπιση ενός σημαντικού περιστατικού ή μιας κατάστασης που λειτουργούσε ως καταλύτης. Μεταβατικές αποδιοργανωτικές εμπειρίες που προκαλούνται από θάνατο, διαζύγιο ή άλλα σημαντικά θέματα για τον κάθε άνθρωπο (Mezirow, 1991)

Μέσα από τις δηλώσεις των εκπαιδευτών που είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, σχετικά με «την απότομη προσγείωση» και τις προκλήσεις που αντιμετώπισαν, κυρίως με τα θέματα της τεχνολογίας αλλά και τις αντιδράσεις των εκπαιδευομένων, διαπιστώνουμε ότι αυτό φαίνεται να αποτέλεσε αποπροσανατολιστικό δίλημμα, σύμφωνα με το πως το ορίζει ο Mezirow. Ταυτόχρονα αυτό μπορεί να ερμηνευτεί και μέσα από τη θεωρία του Lewin ως το φόβο της αλλαγής, ο οποίος στις περισσότερες των περιπτώσεων κράτησε πολύ λίγο και τον ακολούθησε ο αναστοχασμός και μετά η υιοθέτηση στρατηγικών για να εφαρμοστούν στα νέα δεδομένα γιατί μας απάντησαν πολύ εύκολα για τις επόμενες κινήσεις τους, τις κινήσεις προσαρμογής παρόλο που σε κάποιες περιπτώσεις οι συμμετέχοντες στην έρευνα μίλησαν για αναγκαστική προσαρμογή.

Στην επόμενη φάση, ο Mezirow θεωρεί ότι ακολουθεί η αυτοεξέταση συναισθημάτων. Παρόλο που ο κάθε εκπαιδευτής που απάντησε στα ερωτήματα μας να προσέγγισε τα συναισθήματα του με διαφορετικό τρόπο, σαφώς και έχουμε στην πλειοψηφία τους απαντήσεις με ρητή έκφραση συναισθημάτων φόβου, άγχους, ανησυχίας, στρες ή σοκ. Υπήρξαν όμως και κάποιοι, οι οποίοι μας μίλησαν για συναισθήματα ενθουσιασμού και ανυπομονησίας, όπως τα αναφέρουμε στην ανάλυση. Συνέδεαν μάλιστα το αίσθημα του

ενθουσιασμού και της ανυπομονησίας για το καινούργιο, με την εξέλιξη τους, με την ευκαιρία που τους δόθηκε μέσα από αυτή τη δύσκολη κατάσταση που δημιούργησε η πανδημία, να πάνε μπροστά και να αλλάξουν. Είναι χαρακτηριστική η απάντηση μίας εκπαιδεύτριας, η οποία τόνισε πως αυτό που έπρεπε να αλλάξει είναι τον τρόπο σκέψης της. Αυτό ακριβώς μας οδηγεί στο επόμενο βήμα των θεωριών που εξετάζουμε.

Μέσα λοιπόν από την πιο πάνω δήλωση οδηγούμαστε στη διαδικασία που κινητοποιείται ο κριτικός στοχασμός, η επανεξέταση δηλαδή των πεποιθήσεων και των όσων μέχρι τη στιγμή που παρουσιάζεται το δίλημμα ισχύουν, ενεργοποιώντας έναν εσωτερικό διάλογο. Ο κριτικός στοχασμός αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο στη θεωρία της μετασχηματίζουσας μάθησης, αποτελεί αναγκαία συνθήκη για να συντελεστεί ο μετασχηματισμός της μάθησης. Ο κριτικός στοχασμός υπάρχει στη θεωρία του Mezirow αλλά και στη βιωματική θεωρία. Είναι εκείνη η δύναμη που ωθεί τους ανθρώπους στην αλλαγή και το μετασχηματισμό. Στη θεωρία της αλλαγής του Lewin συναντάμε αυτό το στοιχείο στο πρώτο στάδιο λίγο πριν την αλλαγή, όπου το υποκείμενο κατανοεί ότι για να μπορέσει να επιβιώσει και να ευημερήσει πρέπει να αλλάξει ότι ίσχυε μέχρι εκείνη τη στιγμή.

Για κάποιους βέβαια, ο κριτικός στοχασμός μπορεί και να μην οδηγήσει σε μετασχηματισμό, επίσης σύμφωνα με τον Mezirow κάθε στοχασμός δεν είναι υποχρεωτικά και κριτικός. Όμως είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι ο Mezirow είχε τονίσει ότι οι πιο σημαντικές μαθησιακές εμπειρίες των ενηλίκων περιλαμβάνουν κριτικό στοχασμό, επανεξέταση του τρόπου που έχουμε θέσει τα προβλήματα, επανεξέταση του δικού μας προσανατολισμού στις δραστηριότητες της μάθησης (Mezirow 1990 & 1998).

Μέσα από τις απαντήσεις των εκπαιδευτών που έλαβαν μέρος στη μελέτη αυτή διαπιστώνουμε ότι μετά την αρχική αντίδραση (φόβου, ανησυχίας, σοκ κλπ.) μας δηλώνουν ότι διαχειρίστηκαν την αλλαγή, επανεκτίμησαν πεποιθήσεις και παραδοχές και προχώρησαν σε προσαρμογή.

Έχοντας στο μυαλό τις 10 φάσεις της μετασχηματίζουσας μάθησης του Mezirow, (Mezirow, 2007) παρατηρούμε ότι στις συνεντεύξεις των εκπαιδευτών, ακολουθούνται σχεδόν όλες οι φάσεις γιατί μετά την αναγνώριση της πηγής δυσαρέσκειας, οι εκπαιδευτές μας λένε στην πλειοψηφία τους ότι διερεύνησαν τις επιλογές τους και προχώρησαν στο σχεδιασμό και εφαρμογή ενός πλάνου δράσης. Ίσως για κάποιους να

μην είναι διακριτές οι διάφορες φάσεις, αλλά είναι διακριτή η αλλαγή που προέκυψε στον τρόπο εργασίας τους. Στη βιβλιογραφία του Mezirou, αναφέρεται ότι οι δέκα φάσεις του μετασχηματισμού δεν είναι απαραίτητο να ακολουθούν συγκεκριμένη σειρά και ότι δεν είναι απαραίτητο να περάσει κανείς από όλες τις φάσεις. Συγκεκριμένα, αναφέρει: "Οι δέκα φάσεις μπορούν να εμφανιστούν σε οποιαδήποτε σειρά, να επαναληφθούν ή να παραλειφθούν" (Mezirou, 1991, σ. 167). Εκείνο που δεν αλλάζει είναι το αποπροσανατολιστικό δίλημμα, ως αφετηρία και η αλλαγή ως κατάληξη.

Είναι αξιοσημείωτο πως ακόμα και οι εκπαιδευτές που είχαν πιο συγκρατημένη στάση στην αλλαγή, προχώρησαν σε ουσιαστικές αλλαγές και μετασχηματισμό της εκπαίδευσής τους. Δοκίμασαν τεχνικές και μεθόδους μέχρι να καταλήξουν σε αυτά που θα κρατούσαν και εφαρμόζαν στις διαδικτυακές τους εκπαιδεύσεις.

Αναζητώντας, μέσα από τις απαντήσεις των εκπαιδευτών, τα στάδια/φάσεις της μετασχηματίζουσας μάθησης αναγνωρίσαμε και τη φάση της απόκτησης γνώσεων και δεξιοτήτων ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στη νέα συνθήκη. Διαπιστώνουμε ότι ο κάθε εκπαιδευόμενος που έλαβε μέρος σε αυτή τη μελέτη προσπάθησε, ο καθένας με το δικό του τρόπο, να αποκτήσει εκείνες τις γνώσεις και δεξιότητες που είτε δεν κατείχε είτε ήταν ελλιπείς, ώστε να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τα νέα δεδομένα.

Τη θεωρία της μετασχηματίζουσας μάθησης την προσεγγίσαμε και μέσα από τον άξονα 4, στον οποίο διερευνήσαμε πως οι εμπειρίες στη συνθήκη της αναγκαστικής μετάβασης ώθησαν τους εκπαιδευτές ενδεχομένως σε μετασχηματισμό και μεταμόρφωση. Πως μετασχηματίστηκαν ή μετασχημάτισαν τις τεχνικές και τις μεθόδους τους;

Στις δηλώσεις των εκπαιδευτών είχαμε εκφράσεις που μιλούσαν για ξεκάθαρο μετασχηματισμό όπως το «εξελίχθηκα», «δεν είμαι πια ο ίδιος άνθρωπος», υποδηλώνουν πως η συνθήκη της απότομης στροφής στη διαδικτυακή μάθηση οδήγησαν σε μεταμόρφωση και μετασχηματισμό και αποδεικνύουν ότι οι εκπαιδευτές προσαρμόστηκαν στα νέα δεδομένα και εξελίχθηκαν μέσα από την εμπειρία στη δύσκολη συνθήκη που βρέθηκαν.

Τα συμπεράσματα από τις απαντήσεις των εκπαιδευτών που συμμετείχαν στην έρευνα είναι ότι η ξαφνική και υποχρεωτική στροφή στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν τους άφησε στο αρχικό και αποπροσανατολιστικό δίλημμα, ούτε στα συναισθήματα άγχους, θυμού ή στενοχώριας αλλά τους έβαλε στη διαδικασία να κινηθούν προς τα μπρος, να

αναστοχαστούν με κριτική διάθεση, να το συζητήσουν με άλλους συναδέλφους, να οργανωθούν, επιμορφωθούν, να μάθουν καινούργιες μεθόδους και τεχνικές και εν τέλει να αποδεχτούν τη νέα συνθήκη επανεξετάζοντας τα δεδομένα αλλά και τον εαυτό τους. Τους οδήγησε σε δρόμους καινούργιους και πιο δημιουργικούς. Όπως διαπιστώσαμε και από τη βιβλιογραφία αυτό συνέβη και σε άλλα μέρη του πλανήτη. Όπως διαπιστώνει και στη μελέτη της η Jesionkwska et al. (2020), όπως την αναφέρουμε στη βιβλιογραφική επισκόπηση, οι εκπαιδευτές μετασχημάτισαν την εκπαίδευσή τους, το παραδοσιακό δηλαδή μάθημα και με αυτό τον τρόπο μετασχηματίστηκαν και οι ίδιοι.

Προσεγγίζοντας το θέμα μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και το θεωρητικό μέρος που αναφέρεται στη βιωματική μάθηση παρατηρούμε πως μέσα από τον προβληματισμό και αναστοχασμό προκύπτει η μάθηση και οι αλλαγές στην επαγγελματική πρακτική.

Στις απαντήσεις των εκπαιδευτών δεν είδαμε άμεση και ευθεία απάντηση στο θέμα αυτό αλλά αξίζει να φωτίσουμε την απάντηση μίας εκπαιδευτριάς που αναφέρει μεταξύ άλλων ότι στον οργανισμό που εργαζόταν μαζεύονταν οι εκπαιδευτές κάθε δύο εβδομάδες και αντάλασσαν απόψεις και εμπειρίες, το ονόμασε μάλιστα ως μία ψυχοθεραπεία εκπαιδευτών. (η δήλωση βρίσκεται στο προηγούμενο κεφάλαιο, αυτό της ανάλυσης). Σε αυτό το σημείο και με αφορμή το πιο πάνω θέλω να υπογραμμίσω και τη σύνδεση με τη θεωρία του Lewin όπου σημειώνεται πως η αλλαγή μπορεί να επιτευχθεί μέσω της συνεργατικής διαδικασίας και της συμμετοχής των ενδιαφερομένων.(Lewin, 1947). Παρόμοια όμως θέση είχε εκφραστεί και από τον Mezirow, ο οποίος είχε αναφέρει πως οι ενήλικες μπορούν να αναπτύξουν μια νέα κατανόηση του εαυτού τους μέσω συνεργατικής διαδικασίας και συμμετοχής σε κοινότητες που αναζητούν την αλλαγή και την ανανέωση (Mezirow, 1991).

Μέσα από το πιο πάνω παράδειγμα διαπιστώνεται ότι πέρα από το βίωμα, ενήργησε στην εξέλιξη και μετασχηματισμό και η αυτοκριτική, ο αναστοχασμός και η ανατροφοδότηση. Είναι σαφές από τη βιβλιογραφία αναφορικά με τη βιωματική μάθηση, ότι από μόνο του το βίωμα δεν οδηγεί πάντα στη βιωματική μάθηση και στο μετασχηματισμό. Σε αρκετές από τις υπόλοιπες απαντήσεις, εμμέσως διαπιστώσαμε τον αναστοχασμό και την αξιοποίηση του βιώματος για εξέλιξη και μετασχηματισμό.

Σύμφωνα με τη θεωρία του Kolb, η διαδικασία της βιωματικής μάθησης μπορεί να περιγραφεί ως ένας κύκλος τεσσάρων σταδίων. Προηγείται μια συγκεκριμένη εμπειρία (concrete experience), ακολουθεί η αναστοχαστική παρατήρηση, reflective observation) η αφηρημένη εννοιολόγηση(abstract conceptualisation) και ολοκληρώνεται με τον ενεργό πειραματισμό (active experimentation).

Εάν θέσουμε τα τέσσερα αυτά στάδια ως ερωτήματα θα μπορούσαμε να αναγνωρίσουμε τις περισσότερες από τις ερωτήσεις που τέθηκαν στους εκπαιδευτές που έλαβαν μέρος στην έρευνα.

Εμπειρία; Τι έγινε; Περιγράψτε μας τις εμπειρίες σας; Τι συνέβη;

Παρατήρηση: πως ένιωσα τότε; Τι συναισθήματα προκλήθηκαν από αυτή την εμπειρία;

Αφηρημένη εννοιολόγηση: Τι έχω διδαχθεί από αυτή την εμπειρία; Ποιο συμπέρασμα μπορώ να βγάλω από αυτή την κατάσταση που βίωσα;

Πειραματισμός: Πως η εμπειρία αυτή επηρέασε τις ενέργειες και τη συμπεριφορά μου; Πως θα χρησιμοποιήσω τις γνώσεις που απέκτησα; Ποιες οι μελλοντικές μου ενέργειες; Πως έδρασαν;

Οι εκπαιδευτές, ουσιαστικά πέρασαν και από τα τέσσερα στάδια του κύκλου της βιωματικής μάθησης, μιλώντας μας για τις εμπειρίες τους κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid 19, τα συναισθήματα τους. Μας μίλησαν για το τι έμαθαν και τι διδάχτηκαν μέσα από όλη αυτή την εμπειρία και τέλος πως αξιοποίησαν αυτή τη γνώση.

Αναζητώντας στις απαντήσεις των εκπαιδευτών στοιχεία και από την τρίτη θεωρητική προσέγγιση, αυτή του φόβου της αλλαγής όπως εκφράστηκε από τον Kurt Lewin, διαπιστώνουμε ότι ο φόβος όπως εκφράζεται στη συγκεκριμένη θεωρία δεν αποτέλεσε χαρακτηριστικό στις απαντήσεις των εκπαιδευτών που έλαβαν μέρος, όμως διαπιστώθηκε πως οι τρεις φάσεις, όπως περιεγράφηκαν από τον Kurt Lewin παρουσιάζονται ανάγλυφα στις συνεντεύξεις.

Στις περισσότερες απαντήσεις μπορέσαμε να αναγνωρίσουμε τις φάσεις που πρότεινε ο Kurt Lewin. Παρατηρήσαμε ότι τα θέματα τοποθετήθηκαν σε ένα πλαίσιο που αποτελείται από το μοντέλο αλλαγής 3 βημάτων του Lewin (ξεπάγωμα, αλλαγή και επανακατάψυξη) και την προσπάθεια αλλαγής ως απάντηση στον COVID-19.

Στην πρώτη φάση του “unfreeze- ξεπαγώνω», μέσα από το σοκ και τη δυσαρέσκεια που προκλήθηκε σε όλους τους εκπαιδευτές με την έλευση του Covid-19 που έφερε μαζί του τον εγκλεισμό και την υποχρεωτική στροφή στην διαδικτυακή εκπαίδευση. Οι εκπαιδευτές παρά τη δυσαρέσκεια που προκλήθηκε, δεν είχαν καμία επιλογή παρά να μείνουν στάσιμοι ή να κινηθούν μπροστά και να δεχτούν τη νέα κατάσταση. Προχώρησαν δηλαδή στο δεύτερο στάδιο τη αλλαγή (change) . Στις απαντήσεις διαπιστώσαμε ότι η πλειοψηφία των εκπαιδευτών μέσα από τη δική τους διαδρομή, χρόνο και διαδικασία προχώρησαν στη νέα κανονικότητα. Μια κανονικότητα που στο τέλος ενστερνίστηκαν και ελάχιστοι δηλώνουν ότι θέλουν να επιστρέψουν στο παλιό status quo, αρκετοί από αυτούς δηλώνουν ότι η διαδικτυακή μάθηση ήρθε για να μείνει και ότι θα προσπαθήσουν να κρατήσουν και το «παλιό» και το «καινούργιο» μέσα από την υβριδική/μικτή μάθηση.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι η αντίδραση αυτή των εκπαιδευτών είναι σύμφωνη με αυτό που οι Weerakkody et al. (2011) έχουν εκφράσει, δηλαδή ότι η αλλαγή μπορεί να είναι σταδιακή ή ξαφνική αλλά μια τέτοια αλλαγή γίνεται μετασχηματιστική όταν μεταβάλλει την κατάσταση από ανεπιθύμητη σε επιθυμητή κατάσταση (Weerakkody et al. 2011).

Αυτό ήταν έκδηλο στις απαντήσεις των περισσότερων εκπαιδευτών αξίζει όμως να σημειώσουμε ότι η εκπαιδύτρια στη Σ8, είχε μία αρχικά αρνητική στάση σε όλη αυτή την κατάσταση που δημιούργησε η πανδημία και η απότομη και υποχρεωτική στροφή στην διαδικτυακή εκπαίδευση. Στην πορεία της συνέντευξης μας μίλησε για τη δική της ανάπτυξη και αλλαγή για να καταλήξει ότι παρατηρώντας τους νέους που δείχνουν σαφή προτίμηση στις διαδικτυακές εκπαιδεύσεις, διερωτάται εάν αυτό είναι το μέλλον και η ίδια δεν το έχει ακόμα αποδεχτεί. Αφήνοντας ένα ξεκάθαρο στίγμα αναστοχασμού και διάθεσης να ενστερνιστεί την αλλαγή.

Στην ερευνητική αυτή μελέτη προσπαθήσαμε να διαπιστώσουμε εάν ο αντίκτυπος της πανδημίας COVID 19 προκάλεσε μετασχηματιστικές αλλαγές στους εκπαιδευτές ενηλίκων. Με βάση τις απαντήσεις που λάβαμε στις συνεντεύξεις των εκπαιδευτών φάνηκε ότι πριν από την πανδημία του COVID 19, οι πρωτοβουλίες αλλαγής προσανατολισμένες στην τεχνολογία είχαν περιορισμένη επιτυχία επειδή οι περιοριστικές δυνάμεις ήταν πιο ισχυρές από τις κινητήριες δυνάμεις (Burnes, 2019). Περιοριστικές δυνάμεις μπορούμε να ονομάσουμε το γεγονός ότι η ΑνΑΔ (ο αρμόδιος φορέας για την επαγγελματική κατάρτιση) δεν ευνοούσε και ούτε χρηματοδοτούσε διαδικτυακές εκπαιδεύσεις. Μπορούμε να προσθέσουμε στις περιοριστικές δυνάμεις την ελλιπή γνώση και τις περιορισμένες δεξιότητες των εκπαιδευτών στην τεχνολογία και

ακόμα την αδυναμία των τότε πλατφορμών να υποστηρίξουν μεγάλο αριθμό διαδικτυακών μαθημάτων. Η αλλαγή δεδομένων που ακολούθησε την πανδημία προφανώς άλλαξε το ισοζύγιο και ευνόησε της κινητήριες δυνάμεις.

Η πανδημία λοιπόν αύξησε τις κινητήριες δυνάμεις για αλλαγή, για μια απότομη μάλιστα αλλαγή. Αυτό το εύρημα είναι σύμφωνο με την ανάλυση πεδίου δύναμης του Kurt Lewin (1951), η οποία προτείνει ότι η αλλαγή επιτυγχάνεται είτε με την ενίσχυση των κινητήριων δυνάμεων ή/και την αποδυνάμωση των δυνάμεων περιορισμού (Connolly, 2020).

Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί από τα ευρήματα αυτής της ερευνητικής μελέτης ότι, αν και οι περισσότεροι ερωτηθέντες ανέφεραν ότι έχουν υιοθετήσει νέες διαδικασίες, έχουν αποκτήσει καινούργιες δεξιότητες και αισθάνονται άνετα με αυτές σε σημείο μάλιστα να δηλώνουν ότι δεν θα επιστρέψουν στην παραδοσιακή διδασκαλία στην τάξη, ένας μικρός αριθμός εξακολουθεί να είναι σίγουρος ότι οι παλιές διαδικασίες και η παραδοσιακή εκπαίδευση ήταν πιο αποτελεσματική και σίγουρα θα επιστρέψουν στην δια ζώσης εκπαίδευση. Παρόλα αυτά ακόμα και αυτοί που δήλωσαν «φανατικοί» της δια ζώσης εκπαίδευσης, προσαρμόστηκαν και άλλαξαν τόσο τις εκπαιδευτικές μεθόδους και τεχνικές τους όσο και τις γνώσεις και δεξιότητες τους σε σχέση με τη διαδικτυακή διδασκαλία.

Με βάση τα αποτελέσματα αυτής της ερευνητικής μελέτης και λαμβάνοντας υπόψη και τις τρεις θεωρίες που αποτέλεσαν τη θεωρητική βάση, μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι περισσότεροι εκπαιδευτές που έλαβαν μέρος στις συνεντεύξεις έχουν βιώσει μετασχηματιστικές αλλαγές από ανάγκη. Αυτές οι αλλαγές είναι ως επί το πλείστον μη αναστρέψιμες γιατί, λόγω του χρόνου, υιοθετούνται σιγά σιγά ως ο νέος κανόνας. Στη θεωρία του Lewin, στο τρίτο στάδιο το "refreeze", οι αλλαγές σταθεροποιούνται για να αποφευχθεί η οπισθοδρόμηση (Lewin, 1947). Άλλωστε στις συνεντεύξεις είχαμε δηλώσεις για το γεγονός ότι είναι μονόδρομος πια η εκπαίδευση των ενηλίκων να γίνεται μέσω της τεχνολογίας και ότι δεν γυρνάμε πίσω στον παλιό τρόπο. Σε κάποιες άλλες περιπτώσεις δήλωναν ότι δεν θα γυρίσουν πίσω στις δια ζώσης αλλά εκεί που είναι αναγκασμένοι να το κάνουν, αυτό θα γίνεται με υβριδικό τρόπο.

Αξίζει στο σημείο αυτό να κρατήσουμε μία δήλωση που εμπεριέχει μέσα της τόσες πολλές έννοιες και διακρίνουμε αρκετές από τις φάσεις του Mezirow, τα στάδια του Kolb και του Lewin: *«Με βοήθησε να αλλάξω τον τρόπο που εργάζομαι. Τη μεταμόρφωση τη βίωσα με*

πρόοδο , με εξέλιξη, με ανάπτυξη έτσι το ένιωσα, είναι σαν να κάνεις κρακ κρακ κρακ την ώρα που αναπτύσσεσαι. Άλλαξαν τα εργαλεία μου και οι μέθοδοι εκπαίδευσης. Θα έλεγα ότι σήμερα δεν είμαι η εκπαιδεύτρια που ήμουν πριν τρία χρόνια, προ covid, είμαι μια εκπαιδεύτρια που συνδυάζει πλέον και τις δύο περιόδους της εμπειρίας μου.»

Σαν τελευταίο σχόλιο στη συζήτηση θεωρώ ότι είναι χρήσιμο να καταγραφεί πως οι τρεις θεωρίες που μελετήθηκαν φαίνεται ότι συγκλίνουν και συνυπάρχουν στο υπό συζήτηση θέμα με κυρίαρχο στοιχεία την αλλαγή και κυρίως την πορεία προς την αλλαγή. Θα μπορούσαν και οι τρεις θεωρίες να ονομαστούν θεωρίες της αλλαγής (Taylor & Cranton, 2013) . Οι θεωρίες Mezirow, Kolb και Lewin συγκλίνουν στο γεγονός ότι οι εκπαιδευτές ενηλίκων πρέπει να αναπτύσσουν συνεχώς τις δεξιότητές τους και να προσαρμόζονται στις αλλαγές που συμβαίνουν στο περιβάλλον τους. (Dirkx , 2008). Κατά την πανδημία και την απότομη στροφή στη διαδικτυακή εκπαίδευση, οι εκπαιδευτές ενηλίκων έπρεπε να προσαρμοστούν σε αυτήν τη νέα πραγματικότητα και να αναπτύξουν νέες δεξιότητες για να διδάσκουν αποτελεσματικά στο διαδίκτυο. Αυτό απαιτεί επίσης από τους εκπαιδευτές να αναγνωρίζουν τις ανάγκες και τις προτεραιότητες των ενηλίκων εκπαιδευομένων τους και να προσαρμόζουν την εκπαίδευση στις ατομικές τους ανάγκες και προτιμήσεις. Συνολικά, οι θεωρίες αυτές συμβάλλουν στην ανάπτυξη ενός πιο αποτελεσματικού και προσαρμοστικού περιβάλλοντος εκπαίδευσης. (Merriam & Bierema, 2014)

Κεφάλαιο 5

Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Με βάση τα ευρήματα της παρούσας έρευνας θα μπορούσαν να γίνουν μερικές προτάσεις για περαιτέρω έρευνα. Σημειώνουμε ότι οι συμμετέχοντες στην έρευνα εξέφρασαν τις δικές τους προτάσεις, τις οποίες ενσωματώνουμε στο παρόν κεφάλαιο. Η πρώτη πρόταση αφορά σε μελλοντική ποιοτική ή μικτή έρευνα στους εκπαιδευτές ενηλίκων/επαγγελματικής κατάρτισης με συμπερίληψη ενηλίκων εκπαιδευομένων καθώς και του φορέα, ο οποίος είναι υπεύθυνος για την επαγγελματική κατάρτιση στην Κύπρο, την Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού (ΑνΑΔ), μέρη που απουσιάζουν από την παρούσα μελέτη. Η προτεινόμενη έρευνα μπορεί να οδηγήσει σε ανάπτυξη στρατηγικού πλάνου σε περίπτωση που στο μέλλον έχουμε ανάλογη απότομη αλλαγή και πίεση στα δεδομένα της επαγγελματικής εκπαίδευσης /εκπαίδευσης ενηλίκων.

Οι συμμετέχοντες στην παρούσα έρευνα πρότειναν να μελετηθεί και υιοθετηθεί η εμπειρία που έχει αποκτηθεί στο εξωτερικό από συναδέλφους τους. Θα μπορούσαν να γίνουν συγκριτικές μελέτες/έρευνες για τις εμπειρίες που βίωσαν εκπαιδευτές επαγγελματικής κατάρτισης/ενηλίκων σε άλλες χώρες και να προταθεί ένα ενιαίο εργαλείο αντιμετώπισης παρόμοιων καταστάσεων, μέσα από την εμπειρία, τις πρακτικές και τη γνώση που συσσωρεύτηκε από την απότομη στροφή στη διαδικτυακή εκπαίδευση σε παγκόσμιο επίπεδο.

Μια ακόμα πρόταση αφορά τη διενέργεια έρευνας σχετικά μια βαθύτερη μελέτη αναφορικά με τη χρήση της τεχνολογίας στη εποχή μετά την πανδημία και κατά πόσο έχει υπάρξει εξέλιξη και εμβάθυνση επί του θέματος. Έρευνα που μπορεί να οδηγήσει σε ουσιαστική ανάπτυξη και βελτίωση όχι μόνο των εκπαιδευτών αλλά και των φορέων που οφείλουν να παρέχουν διευκολύνσεις και στήριξη σε εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους σε μια εποχή που η τεχνολογία στην εκπαίδευση αποτελεί την αιχμή του δόρατος στην συλλογική ανάπτυξη. Η ψηφιακή αναβάθμιση της εκπαίδευσης γενικότερα αλλά και την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση αποτελεί έναν από τους πυλώνες της στρατηγικής ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2021-2030. Η Ψηφιακή αναβάθμιση αποτελούσε μία επισήμανση που ήταν παρούσα σχεδόν σε όλες τις τοποθετήσεις των συμμετεχόντων στην παρούσα έρευνα.

Κεφάλαιο 6

Συμπεράσματα

Μέσα από μια διεξοδική μελέτη της βιβλιογραφίας και την ολοκλήρωση της ερευνητικής διαδικασίας έχουν εξαχθεί τα παρακάτω συμπεράσματα σε σχέση με τα πέντε ερευνητικά ερωτήματα που μας απασχόλησαν. Στόχος ήταν να αναδείξουμε μέσα από τις βιωμένες εμπειρίες των εκπαιδευτών ενηλίκων που εργάζονται στην Κύπρο και έλαβαν μέρος στην έρευνα, τις αλλαγές και τον μετασχηματισμό που επήλθε στους ίδιους αλλά και στις εκπαιδευτικές διαδικασίες που υιοθέτησαν λόγω της αναγκαστικής στροφής στη διαδικτυακή εκπαίδευση εξαιτίας της πανδημίας Covid-19.

Παρόλο που ο Mezirow (1978 · 1994) είχε διευκρινίσει ότι οι δέκα φάσεις δεν αποτελούν πανάκεια, ούτε αναμένεται να εμφανίζονται πάντα και σε όλες τις περιπτώσεις φαίνεται ότι στη μετασχηματιστική διαδικασία των εκπαιδευτών που παρουσιάζονται στη μελέτη εμφανίζονται με κάποιο τρόπο όλες οι φάσεις.

Το ξάφνιασμα, ο φόβος, το άγχος ακόμα και το αίσθημα μοναξιάς ήταν η αντίδραση των εκπαιδευτών που έλαβαν μέρος στην έρευνα κατά τις πρώτες ημέρες της πανδημίας Covid-19, για να μετουσιωθεί στη συνέχεια σε μία θετική στάση προσαρμογής στα νέα δεδομένα και προσπάθεια διαχείρισης της νέας συνθήκης. Οι εκπαιδευτές που έλαβαν μέρος στην έρευνα, ένιωσαν ότι αυτό που συνέβαινε ήταν πρόοδος και ότι τους δινόταν μία ευκαιρία να εξελιχθούν και να πάρουν πάρα πέρα την εκπαίδευση τους. Αυτό ήταν πιο έκδηλο σ' αυτούς που ήταν πιο εξοικειωμένοι με την τεχνολογία αλλά και οι υπόλοιποι το είδαν σαν μια πρόκληση σαν μια υποχρεωτική προσαρμογή, γιατί δεν υπήρχε επιλογή όπως τονίστηκε. Αναφέρθηκε επίσης πως τα πράγματα αλλάζουν συνεχώς και θα πρέπει να είναι θετικά προδιατεθειμένοι στα δεδομένα που έρχονται μπροστά τους. Επιπρόσθετα αναφέρθηκε ότι μαζί με το αίσθημα του φόβου και άγχους ταυτόχρονα ένιωθαν και ενθουσιασμό για το καινούργιο που έμπαινε στη ζωή τους, το καινούργιο που οδηγούσε σε νέες επαγγελματικές εμπειρίες που διεύρυναν τις δεξιότητες τους.

Την προσαρμογή στα νέα δεδομένα που έφερε η αναγκαστική εξ αποστάσεως εκπαίδευση ακολούθησε η αλλαγή και διαφοροποίηση στον τρόπο διδασκαλίας. Από τις απαντήσεις των εκπαιδευτών διαπιστώνουμε ότι για να μπορέσουν να έχουν αποτελέσματα άλλαξαν τεχνικές και μεθόδους, προσπάθησαν να γίνουν πιο διαδραστικοί και επικοινωνιακοί, πιο οργανωμένοι. Μείωσαν τον χρόνο της κάθε διαδικτυακής συνάντησης και χρησιμοποίησαν τα εργαλεία που τους έδιναν οι πλατφόρμες.

Από τα σημαντικότερα προβλήματα και προκλήσεις που αντιμετώπισαν πέραν της ανάγκης για περισσότερη εξοικείωση με την τεχνολογία και τις πλατφόρμες ήταν οι κλειστές κάμερες. Το γεγονός αυτό δημιουργούσε ουσιαστικό φραγμό στην επικοινωνία και διαδραστικότητα που επεδίωκαν και καθιστούσε πολύ δύσκολη την επικοινωνία με τους εκπαιδευόμενους και τον έλεγχο της εικονικής τάξης, κάτι που δεν αντιμετώπιζαν στις δια ζώσης εκπαιδεύσεις τους.

Αυτές οι προκλήσεις όμως φαίνεται ότι δεν πτόησαν τους εκπαιδευτές και τους ώθησαν να βελτιώσουν τις γνώσεις και τις δεξιότητες τους στο διαδικτυακό περιβάλλον. Οι περισσότεροι οδηγήθηκαν στην αυτοεκπαίδευση και στα εργαλεία που δίνει το ίδιο το διαδίκτυο μέσα από βιντεάκια και άλλα οπτικοακουστικά μέσα, κάποιοι άλλοι παρακολούθησαν κάποια οργανωμένα μαθήματα και άλλοι σε συμβουλές και καθοδήγηση κάποιων πιο μνημόνων φίλων και συναδέλφων. Συμπερασματικά όμως όλοι βρήκαν τρόπο να αναβαθμίσουν τις γνώσεις και τις δεξιότητες τους αναφορικά με τη διαδικτυακή διδασκαλία.

Οι πιο τυχεροί φαίνεται πως ήταν αυτοί που εργάζονταν σε οργανισμούς που στήριζαν τη διαδικτυακή δράση και ευνοούσαν τη συνεχή εκπαίδευση τους στις νέες τεχνολογίες που είναι αναγκαίες για τη διαδικτυακή εκπαίδευση.

Μέσα σε αυτή τη βιωμένη εμπειρία μεγάλη μερίδα των εκπαιδευτών διαπίστωσαν ότι αυξήθηκαν οι αριθμοί των συμμετεχόντων στις διαδικτυακές εκπαιδεύσεις τους και συνειδητοποίησαν ότι η νέα συνθήκη φέρνει εξαιρετικά θετικά αποτελέσματα όπως την κατάργηση των γεωγραφικών φραγμών δίνοντας τους τη δυνατότητα να επεκτείνουν τις εκπαιδευτικές τους δραστηριότητες και στο εξωτερικό.

Από τις απαντήσεις των εκπαιδευτών διαπιστώνουμε πως ακόμα και εκείνοι που « δεν αλλάζουν τη δια ζώσης εκπαίδευση», βρήκαν τρόπους να βελτιώσουν τη διδασκαλία τους στο διαδικτυακό περιβάλλον αναμένοντας την επιστροφή στην «κανονικότητα» εννοώντας την επιστροφή στη «φυσική τάξη».

Η έρευνα αυτή μπορούμε να πούμε ότι αποκάλυψε την ανθεκτικότητα των εκπαιδευτών ενηλίκων και τη θετική τους αντίδραση στην υποχρεωτική αλλαγή που αναγκάστηκαν να βιώσουν παρά την όποια αρχική τους αντίδραση και ενδεχομένως αντίσταση στην αλλαγή.

Οι Eschenbacher και Fleming (2020) επισημαίνουν ότι σε καταστάσεις όπως η πανδημία, τα άτομα υποτάσσονται και ωθούνται να αποκτήσουν ειδικές γνώσεις για να αντιμετωπίσουν τα αποτελέσματα της πανδημίας. Η απόκτηση των γνώσεων αυτών οδηγεί ενδεχομένως σε μάθηση.

Με αυτό ως αφορμή θεωρούμε ότι η έρευνα αυτή με τα αποτελέσματα που έχουν προκύψει κατάφερε να συνδέσει το θεωρητικό υπόβαθρο και τα βασικά στοιχεία από τις τρεις θεωρητικές προσεγγίσεις που μελετήθηκαν, με την πραγματικότητα που βίωσαν οι εκπαιδευτές ενηλίκων/ επαγγελματικής κατάρτισης στην Κύπρο με την έλευση της πανδημίας του Κορωνοϊού. Η μετασχηματιστική μαθησιακή διαδικασία λειτούργησε για τους περισσότερους από τους συμμετέχοντες στην έρευνα, ως μία βιωματική εμπειρία στην οποία οι κινητήριες δυνάμεις ήταν πιο δυνατές από τις περιοριστικές δυνάμεις , με ουσιαστικό αποτέλεσμα την ανάπτυξη, μετεξέλιξη και μεταμόρφωση των εκπαιδευτών και των μαθησιακών τεχνικών και μεθόδων που χρησιμοποιούν.

Γενικότερα μπορούμε να πούμε ότι οι αντιδράσεις των εκπαιδευτών ενηλίκων που μελετήθηκαν μέσα από τις δικές τους βιωμένες εμπειρίες, όπως τις μοιράστηκαν μαζί μας στις συνεντεύξεις, πυροδοτήθηκαν από την ανάγκη της εξακολούθησης της διδασκαλίας από απόσταση. Οι εκπαιδευτές σε ένα μεγάλο βαθμό και μέσα από τις περιγραφές τους μας έδειξαν ότι διαθέτουν γρήγορα αντανακλαστικά και βρίσκονταν σε εγρήγορση όταν βρέθηκαν αναγκαστικά στην υποχρεωτική εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας ήταν η δική τους μεταμόρφωση, η ενίσχυση και βελτίωση των δεξιοτήτων τους με συνέπεια τον μετασχηματισμό της ίδιας της εκπαίδευσης που πρόσφεραν στους εκπαιδευόμενους. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας που αφορά στους Κυπρίους εκπαιδευτές ενηλίκων ευθυγραμμίζονται θα μπορούσαμε να πούμε και με έρευνες διεθνών οργανισμών σχετικά με το θέμα. Σε έρευνα του Schleicher, (2020), που περιλαμβάνεται σε μελέτη του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (OECD, 2020), δείχνει ότι εκπαιδευτές ενηλίκων έχουν αντιμετωπίσει με επιτυχία την αναγκαστική μετάβαση στην εξ' αποστάσεως εκπαίδευση και έχουν εξελίξει τις δεξιότητές τους στην ψηφιακή εκπαίδευση.

Εν κατακλείδι τα συμπεράσματα από την παρούσα έρευνα αντικατοπτρίζουν τη βιωμένη εμπειρία των εκπαιδευτών ενηλίκων στην Κύπρο την δεδομένη στιγμή της αναγκαστικής στροφής στη διαδικτυακή εκπαίδευση αλλά ταυτόχρονα δείχνουν την πρόθεση των εκπαιδευτών να υιοθετήσουν τα καινούργια δεδομένα που έφερε μαζί της η αιφνίδια αλλαγή στον τρόπο διδασκαλίας και ταυτόχρονα να εξελιχθούν μαζί με την ίδια την εξέλιξη της εκπαίδευσης. Εκπαίδευση από μόνη της σαν έννοια είναι αλληλένδετη με την εξέλιξη και τον μετασχηματισμό των εκπαιδευομένων. Ο Jack Mezirow είχε δηλώσει ότι η εκπαίδευση δεν είναι απλά μια διαδικασία μεταφοράς γνώσεων και δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτές στους εκπαιδευόμενους. Είναι μια διαδικασία μετασχηματισμού των πεποιθήσεων, των αξιών και του τρόπου σκέψης των εκπαιδευομένων, που έχει ως στόχο τη δημιουργία ενός κόσμου που είναι πιο δίκαιος, πιο ενημερωμένος και πιο βιώσιμος. Mezirow, J. (1991).

Παράρτημα Α

Ερωτήσεις/Απαντήσεις

Ερωτήσεις	Απαντήσεις	Κατηγορίες
1.Θα μπορούσατε να μας περιγράψετε τη διαδρομή σας στην επαγγελματική κατάρτιση όλα αυτά τα χρόνια που εργάζεστε;	<p>Σ 1. Τα τελευταία 7 χρόνια ασχολούμαι με την εκπαίδευση ενηλίκων εκπαιδεύοντας εν ενεργεία εκπαιδευτικούς σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης</p> <p>Σ 2. Επίσημα, ως πιστοποιημένος εκπαιδευτής βρίσκομαι στο χώρο τα τελευταία 4 χρόνια.</p> <p>Σ 3. Το 2011 ξεκίνησα ως ειδικός επιστήμονας στο Cyrgus College και έκτοτε εκπαιδεύω κυρίως δικηγόρους σε διάφορα εκπαιδευτικά ιδρύματα και κέντρα</p> <p>Σ 4. Μπορώ να πω ότι την τελευταία δεκαετία έκανα εκπαιδεύσεις ενηλίκων αλλά από το 2018 που έφυγα από τη δικηγορία μετασημάτισα το ρόλο μου αποκλειστικά σε εκπαιδευτής ενηλίκων.</p> <p>Σ 5. Η δουλειά μου ως εκπαιδευτής ξεκίνησε το 2004 και από το 2008 ήταν συνεχής.</p> <p>Σ 6. Η πορεία μου ξεκινά το 2009 και εκ τότε συνεχίζω αναβαθμίζοντας συνεχώς τις γνώσεις και τη θεματολογία μου.</p> <p>Σ 7. Με την εκπαίδευση ενηλίκων ασχολούμαι από το 1999 και ως πιστοποιημένος εκπαιδευτής ενηλίκων από το 2018</p> <p>Σ 8. Βρίσκομαι στο χώρο της εκπαίδευσης ενηλίκων, ιδιαίτερα στο χώρο του τουρισμού για πάνω από 15 χρόνια.</p> <p>Σ 9. Τα τελευταία 17 χρόνια βρίσκομαι στην PWC και εκεί ξεκίνησε η σχέση μου με την εκπαίδευση σε εσωτερικές εκπαιδεύσεις, τα τελευταία 4 χρόνια εκπαιδεύω πελάτες.</p> <p>Σ 10. Ασχολούμαι με την επαγγελματική κατάρτιση εδώ και 25 χρόνια.</p> <p>Σ 11. Βρίσκομαι στον τομέα του ανθρώπινου δυναμικού τα τελευταία 30 χρόνια και ανάμεσά στις ευθύνες μου ήταν και η εκπαίδευση οπότε θεωρώ ότι το θέμα της</p>	

	<p>εκπαίδευσης για μένα ήταν μαζί μου από τότε. Όμως τα τελευταία 10 χρόνια ασχολούμαι ακόμα πιο ενεργά.</p> <p>Σ 12. Ως πιστοποιημένη εκπαιδευτρια ξεκίνησα το 2017 αν και ασχολούμουν με την εκπαίδευση ενηλίκων και από πολύ πιο πριν.</p>	
<p>2. Μπορείτε να μας μιλήσετε για την εμπειρία σας μετά την έλευση της πανδημίας και τα lockdown και φυσικά την αναγκαστική στροφή στην εξ αποστάσεως ηλεκτρονική εκπαίδευση;</p>	<p>Σ 1. Είναι αλήθεια ότι στη δική μου περίπτωση υπήρχε εξοικείωση με κάποιες πλατφόρμες, όμως αυτό το ξαφνικό να στήνεις σεμινάρια μέσα σε πλατφόρμες αποτέλεσε στην αρχή πρόκληση αλλά δημιούργησε και φόβο στο πως κρατάς τους εκπαιδευόμενους σου «ζωντανούς» μέσα από μια οθόνη.</p> <p>Σ 2. Στην αρχή δεν ήταν εύκολη για διάφορους λόγους. Εγώ όμως την περίμενα, είμαι από τα άτομα που χάρηκαν γιατί θεώρησα ότι είναι πρόοδος άσχετα με τον τρόπο που αναγκαστήκαμε να το ζήσουμε. Αν το απομονώσουμε από το covid το θεώρησα πάρα πολύ θετικό.</p> <p>Σ 3. Εμένα με ευνόησε αυτή η κατάσταση. Ένοιωσα ότι μας δίνεται μία ευκαιρία, ιδιαίτερα σε όσους ήταν εξοικειωμένοι με την τεχνολογία καθιστώντας τους ιδιαίτερα ανταγωνιστικούς σε σχέση με τους υπόλοιπους εκπαιδευτές που δεν ήταν εξοικειωμένοι. Μας έδωσε τη δυνατότητα να έχουμε μεγαλύτερη συμμετοχή.</p> <p>Σ 4. Στην αρχή με κυρίευσε ανησυχία γιατί δεν γνωρίζαμε τι μορφή θα πάρει αυτό το «ζώο», εννοώ πως θα εξελιχθεί, πως θα μας επηρεάσει, πως θα μας καταβροχθίσει. Ήταν ο φόβος που με κυρίευσε, είχα επηρεαστεί ψυχολογικά και δεν είχα καν όρεξη να προτείνω εκπαιδεύσεις.</p> <p>Σ 5. Σίγουρα ήταν μια μεγάλη πρόκληση που θα έπρεπε να χειριστούμε. Ήταν θέμα αναγκαστικής προσαρμογής και αυτό που με προβλημάτισε ήταν η εξοικείωση το συντομότερο δυνατόν, ως κάτι καινούργιο, κάτι διαφορετικό. Ένοιωσα φυσικά άγχος στην αρχή αλλά ταυτόχρονα είχα και ένα αίσθημα επιμονής στο να καταφέρω να εξοικειωθώ το συντομότερο.</p> <p>Σ 6. Ήταν μια αναγκαστική προσγείωση. Υπήρχε φόβος, εκείνο που φοβόμαστε είναι εκείνο που δεν γνωρίζουμε. Αναγκαστικά έπρεπε να μάθουμε και να προσαρμοστούμε.</p> <p>Σ 7. Εκείνο που ένιωσα αρχικά ήταν ότι μου στέρησαν κάτι που μου δίνει ζωή, επειδή λατρεύω τις δια ζώσης εκπαιδεύσεις. Αυτό με σόκαρε και ακόμα με σοκάρει. Έπρεπε να το διαχειριστούμε με «υποκατάστατο», το online. Μου πήρε λίγο χρόνο, μετά προσαρμόστηκα, αλλά</p>	<p>Αξονας 1</p>

	<p>προσαρμόστηκα πάλι υποχρεωτικά και με την ελπίδα ότι κάποια στιγμή θα αλλάξει και θα επιστρέψω στις αίθουσες.</p> <p>Σ 8. Μου δημιούργησε άγχος, στρες γιατί ήταν κάτι άγνωστο. Έμοιαζε σαν να γύριζα στις εποχές των εξετάσεων στο γυμνάσιο, τόσο άγχος.</p> <p>Σ 9. Αρχικά ήταν ένα σοκ. Μέσα σε μια νύχτα έπρεπε να αλλάξουμε το πως προσφέραμε την εκπαίδευση. Οποιαδήποτε αλλαγή στην αρχή σου φέρνει ένα σοκ. Μετέπειτα όμως μόλις αντιληφθείς την κατάσταση, αρχίζεις να σκέφτεσαι και τα θετικά της υπόθεσης.</p> <p>Σ 10. Πιστεύω πως προσαρμόστηκα πολύ εύκολα γιατί δεν είχα επιλογή. Έπρεπε από τη μία μέρα στην άλλη να κάνω εκπαιδεύσεις online. Βοήθησε βέβαια η προηγούμενη εμπειρία με το διαδίκτυο και η στήριξη της εταιρείας που εργάζομαι.</p> <p>Σ 11. Αναγκαστήκαμε μέσα σε μια νύχτα να αλλάξουμε τρόπο εργασίας αλλά αυτό έγινε σε όλα τα επίπεδα εργασίας στον οργανισμό που εργάζομαι, όπου αρχίσαμε να εργαζόμαστε εξ' αποστάσεως. Αυτό έγινε φυσικά και με τις εκπαιδεύσεις. Θεωρώ ότι πράγματα αλλάζουν συνεχώς και ήμουν προδιατεθειμένη θετικά και να κινούμαστε με το ρεύμα και με τα δεδομένα που έρχονται μπροστά μας ανά πάσα στιγμή. Αυτό έγινε βέβαια εφικτό με τη βοήθεια του οργανισμού και της τεχνικής ομάδας IT.</p> <p>Σ 12. Ήταν μια αναγκαστική προσαρμογή σε δεδομένα που δεν τα γνώριζα ούτε εγώ, ούτε οι καταρτιζόμενοι. Ήταν δύσκολο και για μένα και για εκείνους.</p>	
<p>3.Νοιώσατε ότι αυτή η αναγκαστική στροφή στην ηλεκτρονική εκπαίδευσή σας βοήθησε; Νιώσατε ότι αλλάξατε, ότι μετασχηματιστήκατε ή μεταμορφωθήκατε μέσα από αυτή τη διαδικασία; (ανάλογα με την</p>	<p>Σ 1. Η καινούργια εμπειρία με βοήθησε να ασχοληθώ με την αλληλεπίδραση στα διαδικτυακά σεμινάρια αν και υπήρχε προηγούμενη εμπειρία, όχι βέβαια στη σύγχρονη μάθηση και διαδραστική εκπαίδευση. Θεωρώ ότι τώρα ξέρω τα συν και πλην, νομίζω ότι εξελίχθηκα μπορώ να διαχειριστώ καταστάσεις πολύ πιο εύκολα και μπορώ να δομήσω και να σχεδιάσω ένα σεμινάριο πολύ πιο εύκολα και πολύ πιο καλά.</p> <p>Σ 2. Σίγουρα με βοήθησε γιατί ανακάλυψα καταρχήν πως μπορεί να δουλέψει το διαδικτυακό online σεμινάριο, κάτι το οποίο ήξερα σαν θεωρία αλλά το είδα και στην πράξη. Με βοήθησε με την έννοια ότι μπορώ να οργανώσω τα προγράμματα μου και ίσως στο μέλλον να μπορέσω να τα οργανώσω και εκτός Κύπρου. Άνοιξε ορίζοντες εκτός Κύπρου.</p>	<p>Άξονας 2</p>

<p>απάντηση θα ζητηθεί (αιτιολόγηση)</p>	<p>Σ 3. Με βοήθησε πολύ αυξάνοντας στο πενταπλάσιο τη δουλειά μου αφού δεν υπήρχε γεωγραφικός περιορισμός και μπορούσε να γίνει συμμετοχή από όλες τις επαρχίες.</p> <p>Σ 4. Ναι με βοήθησε σαν εκπαιδευτή αλλά και γενικότερα με βοήθησε να ευθυγραμμιστώ με τις νέες τάσεις στην επικοινωνία . Η επικοινωνία και η σύνδεση είναι τα πάντα. Επομένως απέκτησα περισσότερη γνώση. Θέλει τόλμη, πρέπει να δοκιμάζεις καινούργια πράγματα.</p> <p>Σ 5. Ναι, θα έλεγα ότι σίγουρα με βοήθησε, ότι ανέπτυξα κάποιες τεχνικές δεξιότητες τις οποίες δεν είχα μέχρι τότε. Θεωρώ λοιπόν πως στο τέλος της μέρας ήταν κάτι θετικό.</p> <p>Σ 6. Με βοήθησε 100%. Ο καθένας μας προσπαθεί να βελτιωθεί με βάση τις βασικές αρχές που έχουμε μάθει στις διάφορες εκπαιδεύσεις εκπαιδευτών. Αυτό όμως ήταν διαφορετικό, γιατί προσπαθείς να πετύχεις κάτι διαφορετικό. Προσπαθείς να πετύχεις τους ίδιους στόχους χρησιμοποιώντας διαφορετικά εργαλεία. Η εμπειρία αυτή με έβαλε σε ένα άλλο τρόπο σκέψης. Βοήθησε να σκεφτώ άλλους τρόπους στη χρήση της τεχνολογίας οι οποίοι μπορούν να εφαρμοστούν και στις δια ζώσης εκπαιδεύσεις.</p> <p>Σ 7. Με βοήθησε να αξιοποιήσω την προηγούμενη εμπειρία στη διαδικτυακή επικοινωνία, με βοήθησε πολύ στην προσέγγιση.</p> <p>Σ 8. Με βοήθησε στο να κάνω περισσότερη έρευνα, να διαβάσω περισσότερο και να ανακαλύψω μόνη μου κάποιους τρόπους τους οποίους έβλεπα ότι όταν τους χρησιμοποιούσα στο μάθημα βοηθούσαν τους εκπαιδευόμενους.</p> <p>Σ 9. Εμένα προσωπικά με βοήθησε πάρα πολύ. Μου έδωσε την ευκαιρία ως εκπαιδευτρια να εκπαιδεύσω στο εξωτερικό με ίσους όρους με τους εκπαιδευτές του εξωτερικού. Αυτό για μένα ήταν ίσως το μεγαλύτερο πλεονέκτημα.</p> <p>Σ 10. Στην εκπαίδευση νομίζω δεν με βοήθησε απλώς τώρα που έχω αποκτήσει εμπειρίες 2 + χρόνων, βρίσκω πράγματα που γίνονται καλά online και τα προωθώ.</p> <p>Σ 11. Πρέπει να πως ότι είχα θετικά, με βοήθησε να εξερευνήσω την πλατφόρμα. Με βοήθησε να ακολουθήσω ένα διαφορετικό δρόμο για να βγει το πρόγραμμα. Συνειδητοποίησα πως δεν χρειάζεται να είσαι στον ίδιο χώρο για να υπάρχει αμεσότητα επίσης με</p>	
--	--	--

	<p>διευκόλυνε γιατί δεν έχανα χρόνο στους δρόμους και στο πήγαινε-έλα.</p> <p>Σ 12. Με βοήθησε να αλλάξω τον τρόπο που εργάζομαι. Τη μεταμόρφωση τη βίωσα με πρόοδο , με εξέλιξη, με ανάπτυξη έτσι το ένιωσα, είναι σαν να κάνεις κρακ κρακ κρακ την ώρα που αναπνύσσεσαι. Άλλαξαν τα εργαλεία μου και οι μέθοδοι εκπαίδευσης. Θα έλεγα ότι σήμερα δεν είμαι η εκπαιδευτρια που ήμουν πριν τρία χρόνια, προ covid, είμαι μια εκπαιδευτρια που συνδυάζει πλέον και τις δύο περιόδους της εμπειρίας μου.</p>	
<p>4.Υπήρξε κάποια διαφοροποίηση στον τρόπο, τις μεθόδους και τις τεχνικές που χρησιμοποιείτε; (Στις περιπτώσεις που δοθεί θετική απάντηση σχετικά με τη διαφοροποίηση στη διδασκαλία θα ζητηθούν λεπτομέρειες και παραδείγματα)</p>	<p>Σ 1. Ναι, το ένα ήταν ο χρόνος της διάλεξης και ο χρόνος που έπρεπε να στείλουμε τις σημειώσεις ώστε οι εκπαιδευόμενοι να έλθουν στο μάθημα προετοιμασμένοι. Τα διαδικτυακά σεμινάρια θα έπρεπε να είχαν μικρότερη διάρκεια από τα δια ζώσης. Αυτό ήταν το πρώτο που είχα αλλάξει ώστε οι εκπαιδευόμενοι να μείνουν ενεργοί. Το δεύτερο ήταν να βρω τρόπους να αλληλοεπιδράσουν μεταξύ τους βάζοντας εργαλεία όπως τα padlets ή να εργάζονται σε εικονικές ομάδες.</p> <p>Σ 2. Να άλλαξα, προσπαθώ να είμαι πιο επικοινωνιακός και χαλαρός ως εκπαιδευτής γιατί πρόσεξα ότι στα διαδικτυακά μαθήματα ότι ήταν πιο δύσκολο να σπάσει ο πάγος, υπήρχε αποστασιοποίηση και φόβος. Έπρεπε με το δικό μου τρόπο να βοηθήσω τους συμμετέχοντες, βάζω επίσης περισσότερες ασκήσεις και εργασίες όπου θα δουλέψουν μαζί μέσω των breakout rooms.</p> <p>Σ 3. Να άλλαξα κάποια πράγματα, έβαλα videos, επίδειξη και γενικότερα πολλές διαδραστικές τεχνικές.</p> <p>Σ 4. Διαπίστωσα ότι με την νέα κατάσταση το παιχνίδι αλλάζει άρα θα πρέπει να ενδυναμωθούν οι διαδικτυακές δεξιότητες. Χρησιμοποίησα περισσότερες τεχνικές δέσμησης και παρακίνησης των εκπαιδευομένων, breakout rooms , polls, chat rooms, whiteboards. Γενικά προσπάθησα να εμπλέξω περισσότερο τον κόσμο και να τους δώσω κίνητρο και σκοπό.</p> <p>Σ 5. Ήταν ένα μεγάλο στοίχημα να καταφέρω να κρατώ το ενδιαφέρον απρόσκοπτα. Αυτό που έκανα ήταν να ζητώ να έχουν συνεχώς τις κάμερες αναμμένες με σκοπό να μειώσουμε την απόσταση που έχουμε μέσα από την οθόνη. Προσπάθησα να δημιουργήσω/προσομοιάσω ομαδικές ασκήσεις και μεθόδους που χρησιμοποιούσα στην τάξη σε μια ηλεκτρονική απεικόνιση.</p> <p>Σ 6. Ναι άλλαξα, η δομή της εκπαίδευσης θα έπρεπε να στηρίζεται στα διάφορα εργαλεία και στην ευχέρεια που</p>	<p>Άξονας 1</p> <p>Άξονας 4</p>

μας προσφέρει η εκάστοτε πλατφόρμα. Η αξιοποίηση των breakout sessions και γενικά ότι προσφέρει διαδραστικότητα και ενεργή συμμετοχή των εκπαιδευομένων.

Σ 7. Συνέχισα να κάνω αυτό που έκανα και στα δια ζώσης αλλά φρόντιζα να τους έχω πιο κοντά, να βάζω πιο πολλές ασκήσεις όπου θα έρεπε να συμμετέχουν όλοι, να κάνω απλές ερωτήσεις που δεν χρειαζόταν ιδιαίτερες γνώσεις για να τις απαντήσει κάποιος. Πάντα υπήρχε παγοθραύστης και πολλοί ενεργοποιητές. Αξιοποίησα όσο το δυνατόν περισσότερες διαδραστικές τεχνικές όπως η υπόδυση ρόλων.

Σ 8. Χρησιμοποίησα τη συζήτηση και τις ερωτήσεις /απαντήσεις σε μεγάλο βαθμό αλλά και τα break out rooms, videos, και γενικά ότι μπορούσε να κάνει πιο διαδραστικό το μάθημα παρόλο που δεν γνώριζα πολύ καλά πως θα το κάνω από τεχνικής άποψης.

Σ 9. Ένα από τα πράγματα που έπρεπε να κατακτήσεις ήταν να κερδίσεις την αξιοπιστία του ακροατηρίου σου γρήγορα μέσω του online. Προσπάθησα από την αρχή να κερδίσω την εμπιστοσύνη των συμμετεχόντων ώστε να νιώσουν μπορούν να μου έχουν εμπιστοσύνη. Στη συνέχεια ήταν το θέμα της επικοινωνίας, στην τάξη έχουν πραγματική οπτική επαφή , σε βλέπουν «ολόκληρη» γεμίζεις το χώρο , στο online δεν έχουν αυτή την αίσθηση μέσα από την οθόνη οπότε έπρεπε να δουλέψω περισσότερα όπως το θέμα της φωνής, η ένταση και ο τόνος της . Μετά είναι οι εκφράσεις και οι χειρονομίες που έπρεπε να προσέχω. Το τρίτο θέμα ήταν η δέσμευση/ engagement του κόσμου και γι' αυτό ζητούσα πάντα να έχουν ανοιχτές τις κάμερες. Επίσης επειδή με την τεχνολογία μπορούν να συμβούν περισσότερα απρόοπτα , πάντα είχα plan b.

Σ 10. Ναι άρχισα να βάζω καινούργια πράγματα μέσα , ας πούμε τα breakout rooms, polls και κάνω πολύ σημαντική προσπάθεια ώστε το μάθημα να γίνει όσο γίνεται πιο διαδραστικό. Χωρίς να πω ότι έχω γίνει ειδική πιστεύω ότι κατά 70% έχω αλλάξει τον τρόπο της δουλειάς μου.

Σ 11. Σαφώς και άλλαξα, έκανα πιο συχνές ερωτήσεις, μείωσα το χρόνο των ενοτήτων και έκανα πιο συχνά διαλείμματα έστω και για 5 λεπτά ξεμούδιασμα. Δεν ήθελα να αλλάξω τον τρόπο που έκανα τις εκπαιδεύσεις μου έμαθα όμως να αξιοποιώ τα εργαλεία που μου δίνει η πλατφόρμα για να κάνω πιο διαδραστικά τα σεμινάρια. Χρησιμοποιώ τα breakout rooms , έμαθα να χιτίζω το

	<p>σεμινάριο μου με όρους του online, χρησιμοποιώ το chat , ερωτήσεις/απαντήσεις.</p> <p>Σ 12. Ναι άλλαξα πολλά πράγματα, άλλαξα μεθόδους και τεχνικές. Για παράδειγμα χρησιμοποιώ το google classroom για να βάζω το υλικό μου εκ των προτέρων για να το έχει ο κάθε εκπαιδευόμενος. Αυτό είναι κάτι που θα συνεχίσω να κάνω ακόμα και στις δια ζώσης εκπαιδεύσεις μου στο μέλλον. Χρησιμοποίησα το mendit.com κυρίως για καταιγισμό ιδεών και ανταλλαγή απόψεων και για προβληματισμό. Χρησιμοποιώ επίσης το padlet για να εργαστούν σε ομάδες οι εκπαιδευόμενοι. Βάζω βιντεάκια και γενικά οτιδήποτε θα δημιουργήσει αλληλεπίδραση.</p>	
<p>5.Τι σας δυσκόλεψε περισσότερο;</p>	<p>Σ 1. Αντιμετωπίσαμε πολλές προκλήσεις. Πρώτα ήταν τα εργαλεία που είχαμε στη διάθεση μας. Το τεχνικό ήταν η πιο μεγάλη δυσκολία, αυτά τα διαδικαστικά είναι κάτι που με δυσκολεύει ακόμα και τώρα καθώς και οι κλειστές κάμερες , όπου κάποιοι συμμετέχοντες φαίνονται παρόντες αλλά δεν συμμετέχουν.</p> <p>Σ 2. Καταρχήν ήταν η δική μου αμφιβολία αν θα τα καταφέρω να περάσω αυτά που θέλω, το δεύτερο ήταν να το αποδεχτεί ο κόσμος. Υπήρχε πολλή άρνηση για να έλθουν σε ένα online σεμινάριο χωρίς την προσωπική επαφή με τον εκπαιδευτή. Αυτό ομολογώ ακόμα υπάρχει από την πλευρά των εκπαιδευομένων. Το τρίτο πρόβλημα που αντιμετώπισα και νομίζω θα αντιμετωπίζουμε πάντα είναι ότι είναι δύσκολο να έχεις πλήρη αντίληψη πόσοι και ποιοι εκπαιδευόμενοι αντιλαμβάνονται αυτά που λες. Στην τάξη αυτό είναι πιο εύκολο να το αντιληφθείς, στο online κάπου «κρύβονται» και δεν μπορείς να αντιληφθείς το πως βιώνουν το σεμινάριο. Νομίζω ότι αυτή είναι η μεγάλη πρόκληση για μένα.</p> <p>Σ 3. Δεν με δυσκόλεψε κάτι ιδιαίτερα, το βρήκα πιο εύκολο το online. Θεωρώ ότι παίζει σημαντικό ρόλο το κίνητρο στις εκπαιδεύσεις και επειδή οι δικές μου εκπαιδεύσεις προσφέρουν πιστοποίηση θεωρώ ότι αυτό αποτελεί σοβαρό κίνητρο.</p> <p>Σ 4. Η πιο μεγάλη πρόκληση για μένα ήταν το 'engagement', πως να το πω, η δέσμευση δηλαδή των εκπαιδευομένων. Το μαγικό κλειδί ήταν να τους εμπλέξω μέσα από τα breakout rooms ή τα whiteboards. Αυτό που δεν είχα προβλέψει ήταν ότι κάποιοι συμμετέχοντες λάμβαναν μέρος χωρίς τη θέληση τους ή για να πάρουν κάποια CPD's , κάποιες μονάδες δηλαδή. Άρα έμπαιναν στο σεμινάριο, δεν άνοιγαν τις κάμερες και δεν συμμετείχαν ενεργά. Αντιμετώπιζα δηλαδή ομάδες</p>	<p>Άξονας 2</p>

«φαντάσματα» γιατί το κίνητρο ήταν η συμμετοχή και οι μονάδες και όχι να κερδίσουν γνώσεις και δεξιότητες από το πρόγραμμα. Στην τάξη αυτό το φαινόμενο είναι πιο εύκολο να αντιμετωπιστεί.

Σ 5. Με δυσκόλεψε η μη δεκτικότητα του κόσμου στην αλλαγή. Αντιλαμβάνεσαι ότι ο κόσμος ήταν πιο κουμπωμένος ή λιγότερο δεκτικός στο να συμμετέχει ενεργά ή να ακούσει κάποια πράγματα ιδιαίτερα όταν είχαν δυσκολίες τεχνικά στο να ανοίξουν τις κάμερες ή είχαν διακοπές στη σύνδεση που είχαν κάποια κενά στο τι άκουγαν.

Σ 6. Η δυσκολία έγκειται στο γεγονός ότι αν δεν προσαρμοστεί το περιεχόμενο του προγράμματος στις πλατφόρμες και τα εργαλεία τους. Αυτό το διαπίστωσα ως εκπαιδευόμενος σε σεμινάριο στο οποίο δεν υπήρχε διαδραστικότητα παρόλο που προσπαθούσε η εκπαιδευτρια να μας βάλει σε ομάδες αλλά ανεπιτυχώς. Οπότε η εμπειρία μου αυτή ήταν αρνητική αλλά με βοήθησε να καταλάβω ότι όλα αυτά τα προβλήματα προκύπτουν από ελλείματα στη χρήση των πλατφορμών. Έμαθα λοιπόν μέσα από την εμπειρία και τις δυσκολίες μου ως εκπαιδευόμενος. Επίσης διαπίστωσα ότι η έλλειψη «συμβολαίου δέσμευσης» εκ των προτέρων δημιουργεί προβλήματα στη σωστή συμμετοχή όπως οι κλειστές κάμερες.

Σ 7. Οι δυσκολίες αφορούσαν κυρίως τις κλειστές κάμερες και μικρόφωνα, τα προβλήματα του δικτύου και της σύνδεσης λόγω της χρήσης τότε από όλη την οικογένεια σε ένα σπίτι. Επίσης υπήρχε και η ελλιπής εξοικείωση του κόσμου με την τεχνολογία. Αφιέρωνα πολύ χρόνο για να προετοιμάσω τους συμμετέχοντες. Ήταν μια πρωτόγνωρη εμπειρία για όλους μας. Κάποιοι από τους συμμετέχοντες, ειδικά στην αρχή ένιωθαν αμήχανα και άβολα και δεν ήθελαν να μιλήσουν στα μικρόφωνα και μπροστά από την κάμερα.

Σ 8. Πρώτο είχα εγώ προσωπικά ελλείματα στη χρήση της τεχνολογίας. Τα πρώτα μαθήματα ήταν δράμα. Οι συμμετέχοντες δεν είχαν καμία εξοικείωση με την τεχνολογία και συνεχώς ήμουν στο τηλέφωνο για να τους καθοδηγήσω ακόμα και για το πως θα ενωθούν. Προσπάθησα να ανακαλύψω μόνη τρόπους για να δημιουργήσω διαδραστικό σεμινάριο γιατί το να μιλάω εγώ συνέχεια, ήταν πολύ κουραστικό.

Σ 9. Εκείνο που με δυσκόλεψε περισσότερο ήταν η διαδραστικότητα και η συμμετοχή των εκπαιδευομένων. Όταν έκανα κάποια ερώτηση και δεν υπήρχε

	<p>ανταπόκριση, ήταν δηλαδή η απόλυτη σιωπή ένιωθα πάρα πολύ αμήχανα και κυρίως όταν έβλεπα κλειστές κάμερες και δεν μπορούσα να καταλάβω από τη γλώσσα του σώματος να καταλάβω τι γίνεται. Υπήρχαν στιγμές που έπιανε ανησυχία. Με ακούν, δεν με ακούν ; Σαν εκπαιδευτρια επηρεάζομαι πολύ από την ενέργεια στην αίθουσα και στην εικονική αίθουσα αυτό είναι δύσκολο να το νιώσεις και γενικά όλη αυτή η κατάσταση αποτελούσε ανασταλτικό παράγοντα.</p> <p>Σ 10. Αυτό που με δυσκόλεψε περισσότερο είναι το γεγονός ότι δεν γνωρίζεις αν σε παρακολουθούν οι συμμετέχοντες ή όχι. Επίσης δυσκολευόμουν να κάνω το μάθημα με μια οθόνη, κατάλαβα ότι δεν γίνεται με μια οθόνη και ότι χρειαζόμουν δύο. Δυσκολεύτηκα πως να τα ενώσω. Επίσης τον πρώτο καιρό δεν κατάλαβα πως πρέπει να έχω έξτρα κάμερα για να κάνω πιο σωστά το μάθημα μου και χρησιμοποιούσα αυτή του υπολογιστή. Τέτοια ήταν τα θέματα που αντιμετώπισα και σταδιακά τα έλυνα.</p> <p>Σ 11. Τις μεγαλύτερες δυσκολίες τις αντιμετώπισα στο ακαδημαϊκό περιβάλλον και όχι στο επαγγελματικό λόγω των πλατφορμών που χρησιμοποιούν τα ακαδημαϊκά ιδρύματα που είναι Moodle και δεν είναι τόσο εύκολο όπως οι πλατφόρμες που χρησιμοποιούμε στην επαγγελματική εκπαίδευση και δεν υπήρχε ικανή υποστήριξη. Μια άλλη δυσκολία που αντιμετώπισα γενικά ήταν ότι αισθανόμουν «μοναξιά» γιατί ένιωθα ότι μιλούσα στο κενό, δεν ήμουν σίγουρη αν με άκουγαν και σε ποιο βαθμό ήταν μαζί μου. Με κλειστές κάμερες δεν πιάνεις να μη λεκτικά μηνύματα.</p> <p>Σ 12. Εκείνη την περίοδο με δυσκόλεψε απίστευτα το γεγονός ότι έπρεπε με κάποιο τρόπο να κρατήσω τους συμμετέχοντες, την παρουσία τους δηλαδή γιατί πάρα πολλοί είχαν κλειστές κάμερες ή είχαν δυσκολία με την τεχνολογία. Ένιωθα κάποιες στιγμές που μιλούσα σε ένα κοινό που δεν υπήρχε ή η συμμετοχή ήταν μόνο από εκείνους που ήθελαν ή ενδιαφέρονταν περισσότερο.</p>	
<p>6.Είχατε προηγούμενη εμπειρία στη διαδικτυακή διδασκαλία;</p>	<p>Σ 1. Είναι αλήθεια πως ήμουν εξοικειωμένη με κάποιες πλατφόρμες, όπως το ZOOM για διάφορες συναντήσεις που είχα μέσα από διάφορα projects, κυρίως ερευνητικά. Η ύπαρξη πλατφορμών δεν ήταν κάτι καινούργιο, ήταν κάτι που είχαμε ζήσει</p> <p>Σ 2. Έκανα webinars στη δουλειά μου, έκανα live παρουσιάσεις όχι όμως σεμινάρια. Άρα ήμουν γενικά</p>	<p>Άξονας 3</p>

	<p>εξοικειωμένος με το διαδικτυακό περιβάλλον, έτσι δεν είχα ιδιαίτερες ανησυχίες για αυτό το θέμα.</p> <p>Σ 3. Ναι, προϋπήρχε η γνώση σε ένα βαθμό, λόγω βασικά του ότι δούλευα στο πανεπιστήμιο και έκανα εξ' αποστάσεως μαθήματα. Ήμουν λοιπόν κατά κάποιο τρόπο εξοικειωμένος στο τι γίνεται σε αυτές τις περιπτώσεις αλλά στην πλατφόρμα με την οποία εκπαιδεύω έγινα καλύτερος χρήστης με τον κορωνοϊό.</p> <p>Σ 4. Όχι, ότι έμαθα το έμαθα εκείνη την περίοδο. Είμαι αυτοδίδακτος.</p> <p>Σ 5. Πριν από το Covid εκπαιδεύα κατεξοχήν στην τάξη.</p> <p>Σ 6. Η πρώτη μου εμπειρία ήταν ως εκπαιδευόμενος στο μεταπτυχιακό μου στο HR, όταν λόγω covid το συνεχίσαμε μέσω πλατφόρμας. Αυτή η εμπειρία μου με βοήθησε πολύ ως εκπαιδευτή. Αυτό που μπορώ να πω σίγουρα είναι πως ένιωθα έντονα συναισθήματα θυμού. Αυτό γιατί είμασταν μια μεγάλο τάξη, των 40 ατόμων , η καθηγήτρια ήταν φανερό πως δεν ήξερε την πλατφόρμα και υπήρχαν πολλά προβλήματα. Παρόλα αυτά με βοήθησε όταν βρέθηκα στην πλευρά του εκπαιδευτή.</p> <p>Σ 7. Ήμουν τυχερός γιατί το 2017 είχα προσκληθεί από μία online πλατφόρμα και έκανα σεμινάρια online για κόσμο σε διεθνές επίπεδο. Ήταν μια μεγάλη εμπειρία γιατί ήταν πολλές ώρες για ενάμισι χρόνο.</p> <p>Σ 8. Όχι, δεν είχα.</p> <p>Σ 9. Όχι ιδιαίτερα πράγματα, πέρα από το ότι ήμουν κάπως εξοικειωμένη με το διαδίκτυο γιατί εργαζόμουν τότε σε πολυεθνική εταιρεία, μία από τις big four.</p> <p>Σ 10. Όχι, δεν είχα</p> <p>Σ 11. Η εμπειρία που είχα ήταν το ότι με την έλευση του covid βάλουμε τον κόσμο μας να δουλεύει εξ' αποστάσεως. Αυτό ήταν η πρώτη δική μου εμπειρία πριν προχωρήσω με εκπαίδευση εξ' αποστάσεως.</p> <p>Σ 12. Όχι</p>	
<p>7. Παρακολουθήσατε κάποια μαθήματα για την απόκτηση και βελτίωση γνώσεων/δεξί</p>	<p>Σ 1. Έγιναν κάποια γενικά μαθήματα στα τεχνικά θέματα αλλά στο εκπαιδευτικό κομμάτι ο καθένας ήταν μόνος του. Εγώ έμαθα αρκετά και από σεμινάρια που είχα πάει η ίδια διαδικτυακά, εκεί έβλεπα πάρα πολλά εργαλεία και πως τα χρησιμοποιούσαν. Ήταν μια καλή αρχή. Έγινε λοιπόν μια άτυπη επιμόρφωση μέσα από σεμινάρια που έλαβα μέρος ως εκπαιδευόμενη. Παρακολούθησα και μια σειρά</p>	<p>Άξονας 3</p>

<p>οτήτων στη χρήση του υπολογιστή και των ειδικών πλατφορμών που χρησιμοποιούνται στην εκπαίδευση; (Στο σημείο αυτό θα αναζητηθεί προηγούμενη εμπειρία ή απουσία εμπειρίας αλλά και τεχνικών γνώσεων/δεξιοτήτων)</p>	<p>διαδικτυακών σεμιναρίων που αφορούσαν συγκεκριμένες πλατφόρμες.</p> <p>Σ 2. Το πρώτο που έκανα ήταν να κάνω μια έρευνα για το πως γίνεται ένα διαδικτυακό σεμινάριο, δηλαδή να ανακαλύψω πως λειτουργεί το ZOOM κάτι που δεν ήταν δύσκολο. Το δεύτερο μέρος ήταν να κάνω μίνι σεμινάρια σε φίλους και γνωστούς για να εκπαιδευτώ στην πράξη.</p> <p>Σ 3. Ήταν αυτοεκπαίδευση μέσα από τα βίντεο του ZOOM για το πως χρησιμοποιούμε την πλατφόρμα.</p> <p>Σ 4. Μπήκα σε κάποια webinars για να εκπαιδευτώ online. Έκανα λοιπόν κάποια εκπαίδευση αλλά λειτούργησα και εμπειρικά με ένα podcast που δημιούργησα και άρχισα να χρησιμοποιώ διάφορα διαδικτυακά εργαλεία.</p> <p>Σ 5. Συστηματική εκπαίδευση δεν θα έλεγα ότι υπήρξε. Στον οργανισμό που εργάζομαι είχαν αναρτηθεί κάποιες πρακτικές με κάποια tips για το πως κάνεις κάτι στο διαδικτυακό μάθημα. Παράλληλα είχα κάνει μια έρευνα στο Google για το πως χρησιμοποιείς κάποιες πλατφόρμες.</p> <p>Σ 6. Στον οργανισμό που εργάζομαι είχαμε αναπτύξει διάφορες εκπαιδεύσεις σε μορφή ασύγχρονης εκπαίδευσης πάνω σε ηλεκτρονική πλατφόρμα και με αυτό τον τρόπο εκπαιδευτήκαμε.</p> <p>Σ 7. Βρήκα ανθρώπους να με διδάξουν όλα αυτά που χρειαζόμουν σε πρώτη φάση για να μπορέσω να εκπαιδεύσω διαδικτυακά. Επίσης έβρισκα βίντεο στο YouTube ή κείμενα τα οποία μελετούσα.</p> <p>Σ 8. Δεν είχαμε την παραμικρή καθοδήγηση από κανένα, δεν βγήκε κανένας οργανισμός να μας πει θα χρησιμοποιείς αυτό, θα το κάνεις έτσι, θα το κάνεις αλλιώς, υπάρχουν αυτά τα εργαλεία. Έμπαινα απλά στο YouTube για να δω κάποια trainings, για να μάθω να χρησιμοποιώ διάφορα εργαλεία.</p> <p>Σ 9. Επειδή τότε εργαζόμουν σε μια πολυεθνική εταιρεία και υπάρχει ένα global network, είχαμε την ευκαιρία να μιλήσουμε με συναδέλφους μας στην Αμερική και να μας κάνουν εκπαίδευση online για το πως εκπαιδεύουμε διαδικτυακά και πως μπορούμε να γίνουμε καλύτεροι.</p> <p>Επίσης είχαμε πολλές εκπαιδεύσεις εκείνη την περίοδο και ο κάθε εκπαιδευτής διαφορετικά ... κάθε δύο εβδομάδες είχαμε μία συνάντηση όλοι οι εκπαιδευτές και</p>	
---	--	--

	<p>μοιραζόμασταν τι πήγε καλά, τι έκανα και πήγε καλά, αλλά κυρίως δίναμε προσοχή στο τι δεν πήγε καλά... μέσα από αυτή τη διαδικασία βγήκαν και άλλα πράγματα όπως το να βάζουμε μουσική στην αρχή ...ο ένας έδινε στον άλλο ψυχολογική υποστήριξη ... ήταν μια ψυχοθεραπεία μεταξύ εκπαιδευτών.</p> <p>Σ 10. Ξεκίνησα να διαβάζω για το πως μπορώ να κάνω ένα online μάθημα και πως αυτό θα γίνει ενδιαφέρον. Στη συνέχεια παρακολούθησα μαθήματα για online μαθήματα.</p> <p>Σ 11. Στον οργανισμό που εργάζομαι έχουμε την τύχη να μας στηρίζει η ομάδα πληροφορικής αλλά και αυτοί δεν είχαν ιδιαίτερες γνώσεις στις πλατφόρμες. Έτσι άρχισα να το ψάχνω μόνη μου παρακολουθώντας τα ειδικά εκπαιδευτικά βίντεο που διαθέτουν οι διάφορες πλατφόρμες. Έκανα επίσης και εικονικές εκπαιδεύσεις στο σπίτι με εκπαιδευόμενους την οικογένεια ...</p> <p>Σ 12. Έκανα δύο εκπαιδεύσεις για τηλεμάθηση και χρήση ψηφιακών δεξιοτήτων. Έμαθα πάρα πολλά εργαλεία αλλά περισσότερο μόνη μου έμαθα, εμπειρικά.</p>	
<p>8.Νοιώσατε ότι η τεχνολογία αποτελούσε ένα σημαντικό σύμμαχο για τη συνέχιση της εργασίας σας ή αυτή η αναγκαστική αλλαγή αποτελούσε τροχοπέδη;</p>	<p>Σ 1. Σίγουρα ήταν σύμμαχος. Και τώρα παρόλο που δεν είναι αναγκαστική την έχω βάλει στα σεμινάρια μου και προτιμώ το υβριδικό μοντέλο.</p> <p>Σ 2.Μέσα στην περίοδο των μεγάλων απαγορεύσεων ήταν μια ευκαιρία να έρθει κόσμος στα σεμινάρια, θεωρώ ότι βοήθησε.</p> <p>Σ 3. Ναι, σαφώς και αποτελούσε σύμμαχο.</p> <p>Σ 4. Νιώθω ότι η τεχνολογία είναι ευλογία για το κομμάτι της εκπαίδευσης. Αυτό που με κράτησε τα τελευταία χρόνια σε εγρήγορση και σε μια παραγωγική τροχιά ήταν το διαδίκτυο. Ήταν ο συνδυασμός των εργαλείων που μου παρείχε το internet.</p> <p>Σ 5. Θεωρώ ότι ήταν θετικό εν κατακλείδι , παρόλο που η μετάβαση δεν ήταν καθόλου εύκολη. Ήταν μια τεράστια πρόκληση. Πέρα από το γεγονός ότι αναπτύχθηκαν δεξιότητες τεχνικής φύσεως, εργασία έγινε πιο ευέλικτη, έγινε πιο εύκολη η επικοινωνία. Ιδιαίτερα όταν υπήρχε προθεσμία για να καλυφθεί το ακροατήριο που βρισκόταν γεωγραφικά σε όλη την επικράτεια της Κύπρου. Στο τέλος της μέρας ο απολογισμός είναι θετικός.</p>	<p>Άξονας 2</p> <p>Άξονας 4</p>

	<p>Σ 6. Βέβαια, 100%. Ήταν μια ευκαιρία να αναπτύξουμε τις γνώσεις μας στην τεχνολογία τόσο στη σύγχρονη όσο και στην ασύγχρονη μάθηση.</p> <p>Σ 7. Ήταν σημαντικός σύμμαχος για να μην αδρανοποιηθώ.</p> <p>Σ 8. Ήταν αλλά ήταν επίσης πολύ κουραστικό στην εκμάθησή όλων των εργαλείων και των πλατφορμών.</p> <p>Σ 9. Σίγουρα τη θεωρώ σύμμαχο, σίγουρα θεωρώ ότι κάναμε πολλά πράγματα με την τεχνολογία και θεωρώ ότι η εκπαίδευση δεν θα είναι ποτέ ξανά όπως ήταν πριν στην τάξη, πρέπει να είναι μικτή γιατί η τεχνολογία παρέχει πολλές διευκολύνσεις.</p> <p>Σ 10. Με την εκπαίδευση δεν με βοήθησε απλώς τώρα που απόκτησα εμπειρίες βρίσκω τα πράγματα που γίνονται καλά online και τα προωθώ στην τάξη.</p> <p>Σ 11. Σύμμαχος, δεν το συζητώ.</p> <p>Σ 12. Μεγάλος μου σύμμαχος, το θεωρώ πολύ καλό κλειδί πλέον.</p>	
<p>9.Μπορείτε να μοιραστείτε μαζί μου κάποια χαρακτηριστικά παραδείγματα:</p>	<p>Σ 1. Έχω παρατηρήσει ότι στα σεμινάρια μου έχει αυξηθεί η συμμετοχή. Είδα να συμμετέχουν πάρα πολλά άτομα από επαρχίες, που δεν μπορούσαν να έρθουν στη Λευκωσία ή άτομα που υπολόγιζαν και τον χρόνο της απόστασης ή είναι στο σπίτι με τα παιδιά τους και θέλουν να επιμορφωθούν, τους εξυπηρετεί το εξ' αποστάσεως.</p> <p>Σ 2. Υπήρχαν άτομα που είτε μετά τις πρώτες 2-3 ώρες ή τις πρώτες 2-3 μέρες είπαν «είπαν αυτό δεν είναι για μένα», δεν θέλω να συνεχίσω αλλά δεν έφευγαν, έμεναν αλλά ένιωθαν ότι αυτό δεν θα το καταφέρουν ποτέ. Το προσπάθησα βέβαια, το πάλεψα για να τους πείσω και να τους βάλω στη διαδικασία αλλά εντάξει είχαν εγκαταλείψει, ήταν άτομα που δεν έκαναν αυτή την έξτρα προσπάθεια. Φοβήθηκαν το online ενώ στην τάξη θα ήταν αλλιώς τα πράγματα. Να αναφέρω όμως και ένα χαρακτηριστικό θετικό παράδειγμα. Ήταν ένα άτομο, το οποίο μπορεί να μην είχε κάνει ποτέ στη ζωή του σεμινάριο, δεν ήξερε κυριολεκτικά πως να χρησιμοποιήσει το mouse. Λόγω του covid είχε ελεύθερο χρόνο παρακολούθησε ένα σεμινάριο και στη συνέχεια παρακολούθησε όλα τα σεμινάρια που έκανα. Τον είχε ενθουσιάσει όλη η διαδικασία</p> <p>Σ 3. Ένα παράδειγμα για το ότι για μένα λειτουργεί καλύτερα το online είναι ότι όταν υπάρχει κάποιο πρόβλημα και πρέπει να απουσιάσουν οι συμμετέχοντες,</p>	<p>Άξονας 1</p>

στο δια ζώσης αυτό ήταν για όλη τη μέρα συνήθως ενώ στο online θα λείπει κάποιος για μικρό χρονικό διάστημα και μόλις έχει ξανά διαθεσιμότητα θα επιστρέψει. Ας πούμε ακόμα και να οδηγεί μπορεί να βρίσκεται στο μάθημα μέσα από το κινητό του. Αυτό στο δια ζώσης δεν μπορεί να γίνει.

Σ 4. Θα αναφέρω το βασικό μου πρόβλημα, αυτό με τις κλειστές κάμερες. Για παράδειγμα όταν τους χωρίζω σε ομάδες στα breakout rooms και έμπαινα μαζί τους έβλεπα ότι από τα πέντε άτομα 1-2 μιλούσαν , τους μετακινούσα προσπαθώντας να τους δείξω ότι το σεμινάριο είναι διαδραστικό ενώ αυτοί ήθελαν να βρίσκονται απλά σε μια διάλεξη, που μιλά κάποιος και αυτοί ακούν παθητικά. Πολλές φορές η αντίδραση τους ήταν να κλείσουν την κάμερα και το μικρόφωνο. Αυτή ήταν μια μεγάλη δυσκολία και η μεγάλη διαφορά με τα προγράμματα δια ζώσης , όπου δεν μπορείς να κρυφτείς.

Σ 5. Ήταν κάπως τραγελαφικό το πρώτο περιστατικό, όπου δεν αντιλήφθηκα ότι μιλούσα μόνος μου στην κάμερα επειδή κάτι είχε συμβεί στη σύνδεση και με πήραν τηλέφωνο στο κινητό να μου το πουν. Υπήρχαν όμως και πολλά θετικά παραδείγματα όπως η ευκολία να επιλέγουν το «χεράκι» για να μιλήσουν και να γίνει πιο διαδραστικό το μάθημα.

Σ 6. Υπήρχε μια κάπως αρνητική προσέγγιση από πάρα πολλούς, ιδιαίτερα από άτομα μεγαλύτερης ηλικίας που δεν ήταν εξοικειωμένοι με την τεχνολογία. Χωρίς να θέλω να κάνω ηλικιακές διακρίσεις, οι πιο μεγάλοι σε ηλικία δυσκολεύτηκαν περισσότερο και ήταν πιο αρνητικοί. Είναι πολύ σημαντικό ο εκπαιδευτής να μην τους κάνει να νιώσουν άσχημα για τη δυσκολία που έχουν με την τεχνολογία είναι σημαντικό να τους κάνουμε να νιώσουν άνετα και να τους βοηθήσουμε.

Σ 7. Υπήρχε ένα κράμα αντιδράσεων από τους συμμετέχοντες. Υπήρχαν κάποιοι που επειδή ενδιαφέρονταν πραγματικά ακολουθούσαν τις οδηγίες κατά γράμμα και ήταν εντάξει με τις υποχρεώσεις τους και κάποιοι άλλοι είτε από αντίσταση είτε από αδιαφορία , είτε επειδή ήταν κάτι καινούργιο που τους φόβιζε δυσκολεύτηκαν να προσαρμοστούν. Κάποιοι έρχονταν με τις πιτζάμες τους, κάποιοι ήταν στο τραπέζι με την οικογένεια τους και είχαν το κινητό δίπλα τους και έλεγαν « ΟΚ πείτε τα εσείς και εμείς θα τρώμε»

Σ 8. Απλώς να φέρω ένα παράδειγμα, όπως γνωρίζεις κάνω εκπαιδεύσεις σε καμαριέρες, ήταν πάρα πολύ δύσκολο το θέμα της τεχνολογίας. Πολλές φορές

	<p>ξοδεύαμε όλο τον χρόνο του σεμιναρίου στο να καταφέρουν όλες να ενωθούν στο μάθημα.</p> <p>Σ 9. Κοίτα, το κάθε γκρουπ είναι διαφορετικό και οι δυναμικές του κάθε γκρουπ είναι διαφορετικές αλλά αυτό που μπορώ να πω είναι ότι στα μαθήματα που είχαν κάποια διάρκεια έβλεπα την εξέλιξη των συμμετεχόντων. Στο πρώτο μάθημα χάναμε χρόνο στο να εξηγήσουμε τα εργαλεία και όλη τη διαδικασία αλλά όσο προχωρούσαμε οι άνθρωποι ήταν πιο άνετοι με τα εργαλεία του online και το έβλεπα στον τρόπο που επικοινωνούσαν μαζί μου αλλά και μεταξύ τους. Κακά τα ψέματα, οι συμμετέχοντες έχουν πάντα άγχος στην αρχή για το πως θα ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του διαδικτυακού μαθήματος και πως θα χρησιμοποιήσουν τα διάφορα εργαλεία.</p> <p>Σ 10. Οι συμμετέχοντες στη δική μου περίπτωση ήταν συνάδελφοι και είχαν τη στήριξη του μηχανισμού της εταιρείας όπως είχα κι εγώ. Γι' αυτούς ήταν ακόμα πιο εύκολο γιατί ήταν πιο νέοι σε ηλικία άρα πιο εξοικειωμένοι με την τεχνολογία</p> <p>Σ 11. Το online δημιούργησε μια ευελιξία στον εκπαιδευτή αλλά και στα άτομα που συμμετείχαν. Έχω λιγότερα παράπονα ας πούμε από άτομα που πρέπει να παρακολουθήσουν το σεμινάριο απόγευμα. Τα άτομα βρίσκονταν στην άνεση του δικού τους χώρου, έκαναν τη δουλειά τους και την ώρα του σεμιναρίου πατούσαν ένα κουμπί και συνδέονταν στο σεμινάριο. Όλο αυτό το αντιμετώπιζαν πολύ θετικά.</p> <p>Σ 12. Να αναφέρω ένα παράδειγμα σε εκπαίδευση στο Δήμο Λεμεσού όπου έχουμε άτομα όλων των ηλικιών από 20 ετών έως 50 ακόμα και συνταξιούχους. Βλέπω λοιπόν ότι άτομα που δεν είχαν προηγουμένως πρόσβαση στην τεχνολογία έχουν εξοικειωθεί απόλυτα. Θεωρώ επίσης και τον εαυτό μου τώρα απόλυτα ικανό να διαχειριστώ την τεχνολογία.</p>	
<p>10.Πως συμπεριφέρονται οι συμμετέχοντες στη διάρκεια των σεμιναρίων;</p>	<p>Σ 1. Πέρα από το ότι δυσκολεύονταν με τις κάμερες και τα τεχνικά θέλω να αναφέρω τι μου έλεγαν σε κάποιες αξιολογήσεις. Έλεγαν ότι στο διαδικτυακό είναι πιο οργανωμένοι γιατί υπήρχαν όλα τα links που έπρεπε κάποιος να μπει, ένιωθαν ότι υπήρχε κάποια τάξη, ότι γνώριζαν από την αρχή τι θα συμβεί και τι θα γίνει επειδή τους έδιναν τον οδηγό. Εννοείται ότι και στα δια ζώσης τα γνωρίζουν αλλά στα διαδικτυακά είναι όλα πιο οργανωμένα σε ένα φάκελο στο google drive. Αυτό άρεσε πολύ στους συμμετέχοντες.</p>	<p>Άξονας 1</p>

Σ 2. Κάποιοι θεωρώ πως θα ένιωθαν καλύτερα στην τάξη. Θεωρώ ότι στο online φοβόντουσαν να μιλήσουν, να ρωτήσουν. Τους ρωτούσα αν ήθελαν κάποια βοήθεια, αν το κατόνησαν κλπ, πάντα η απάντηση ήταν ναι αλλά ένιωθα ότι ήταν όχι. Φοβόντουσαν μήπως εκτεθούν ενώ στην τάξη νομίζω θα ένιωθαν πιο άνετα να ρωτήσουν.

Σ 3. Κανονικά, οι συμμετέχοντες όταν έχουν κίνητρο, όπως στις δικές μου εκπαιδεύσεις όπου παίρνουν πιστοποίηση, συμμετέχουν ενεργά.

Σ 4. Σε μεγάλα γκρουπς πάντα έχω την απορία αν ακούνε, αν με παρακολουθούν. Δεν μπορώ να ξέρω αν στην οθόνη παρακολουθεί άλλα πράγματα ή ακόμα χειρότερα αν η κάμερα του είναι κλειστή. Αυτό το τελευταίο δυστυχώς επιλέγουν πολλοί εκπαιδευόμενοι. Υπάρχουν κάποιοι που λειτουργούν σαν «φαντάσματα»

Σ 5. Θα έλεγα ότι οι επιπτώσεις στους συμμετέχοντες ήταν περισσότερο ψυχολογικές λόγω της ευρύτερης κατάστασης. Ενωώ ότι ψυχολογικά ήταν κάπως πεσμένοι. Γιατί μπορεί να ήταν απομονωμένοι ανεξαρτήτως της εκπαίδευσης να ήταν πιο καταβεβλημένοι. Θεωρώ αυτό οφειλόταν στη γενικότερη κατάσταση και όχι στα τεχνικά θέματα του online. Για τους συμμετέχοντες τεχνικά δεν απαιτούσε κάποια ιδιαίτερη εξοικείωση οπότε ούτε κάποιο επιπλέον άγχος πέρα από το να συνδεθούν και να ακούσουν το πρόγραμμα.

Σ 6. Δεν μπορώ να πω ότι είχα ιδιαίτερα προβλήματα γιατί μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα η πλειοψηφία προσαρμοζόταν πολύ εύκολα.

Σ 7. Στην αρχή οι περισσότεροι ήταν πολύ αμήχανοι. Για τους περισσότερους ήταν μια πρωτόγνωρη εμπειρία. Στα πρώτα μαθήματα υπήρχαν άνθρωποι που δεν ήθελαν καν να μιλήσουν γιατί αισθάνονταν άβολα να μιλήσουν στο μικρόφωνο και στην κάμερα και προτιμούσαν να γράφουν στο chat παρά να μιλούν. Πήρε χρόνο να προσαρμοστούν κάποιοι άνθρωποι ενώ κάποιοι άλλοι δεν προσαρμόστηκαν ποτέ.

Σ 8. Οι περισσότεροι, λόγω του ότι περάσαμε κάποιους μήνες στην απομόνωση το είδαν με καλό μάτι σαν μια διέξοδο επικοινωνίας. Ήθελαν μια επικοινωνία με τον οποιοδήποτε. Μετά όμως ήλθαν τα τεχνικά προβλήματα και δυσκολίες.

Σ 9. Οι συμμετέχοντες στην αρχή είχαν μια περίεργη συμπεριφορά. Για να μπούμε και στα δικά τους παπούτσια, ο κάθε συμμετέχοντας είχε το δικό του άγχος

	<p>για τον τρόπο που μπορεί να συμμετάσχει, να πει την άποψη του, να χρησιμοποιήσει εργαλεία που δεν τα γνωρίζει. Είναι τόσες πολλές οι σκέψεις που περνούν από το μυαλό των συμμετεχόντων.</p> <p>Σ 10. Έκλειναν συστηματικά τις κάμερες. Δεν ήθελαν να βλέπουμε τι κάνουν. Ήθελαν να απαντούν τα τηλεφωνήματά τους, να κάνουν κάτι άλλο, να πάνε να φτιάξουν το φραπέ τους, να ξαπλώσουν στον καναπέ τους και να ακούνε αντί να γράφουν σημειώσεις. Δεν θεωρώ ότι είχαν άγχος πέρα από θέματα που είχαν να κάνουν με τη σύνδεση τους.</p> <p>Σ 11. Επειδή εγώ είμαι εσωτερική εκπαιδευτρια και οι συμμετέχοντες είναι συνάδελφοι δεν είχαμε ιδιαίτερα θέματα , αν είχαν προβλήματα τους βοηθούσε το help desk της εταιρείας. Γενικά όμως νιώθω ότι είναι πιο συνειδητοποιημένος ο κόσμος, πιο ώριμος. Ρωτούσε όταν ήθελε κάτι προβληματιζόταν αν αυτό ήταν το θέμα του. Ένα σχετικό θέμα υπήρχε και υπάρχει με τα πιο νεαρά άτομα που μπορεί να ντρέπονται, μπορεί να είναι σίγουροι ή να βαριούνται. Με αυτή την ομάδα ανθρώπων υπάρχει θέμα σχετικά με την ανατροφοδότησή. Δεν γνωρίζεις ακριβώς τι συμβαίνει.</p> <p>Σ 12. Οι συμμετέχοντες είχαν κλειστές κάμερες και μικρόφωνα καθώς επίσης και πολλές δυσκολίες με την τεχνολογία. Δεν υπήρχε ουσιαστική συμμετοχή και διαδραστικότητα. Δεν υπήρχε συμμετοχή παρά μόνο από αυτούς που το ήθελαν με τους άλλους δεν είχαν διάδραση.</p>	
<p>11.Θεωρείτε ότι υπάρχει αλλαγή στη διαχείριση της εκπαιδευτικής ομάδας ή η διαχείριση της «τάξης» είναι το ίδιο με την διαζώσης εκπαίδευση</p>	<p>Σ 1. Οι γενικές αρχές της παιδαγωγικής παραμένουν οι ίδιες, δηλαδή ότι θέλουμε ενεργητική μάθηση, ότι θέλουμε διάδραση. Το θέμα είναι πως εφαρμόζεις αυτές τις παιδαγωγικές αρχές σε ένα διαδικτυακό μάθημα; Νομίζω πως είναι εκείνο το κομμάτι που αλλάζει όχι η παιδαγωγική. Διαφοροποιείς τη διδασκαλία σου με τα εργαλεία που σου παρέχει το διαδίκτυο.</p> <p>Σ 2. Ναι άλλαξα κάποια πράγματα. Ρωτούσα περισσότερο και πιο συχνά, το συνδυάζα με ομαδικές ή ατομικές ασκήσεις ανάλογα με το πως αντιδρούν τα διάφορα γκρουπ. Εξαρτάται από τη σύνθεση τους, από τις προσωπικότητες που λαμβάνουν μέρος. Αλλάζω το πλάνο μου κάποιες φορές ανάλογα με το πως λειτουργεί η ομάδα. Επίσης ένα άλλο που «δεν κάνω» είναι να τους</p>	<p>Αξονας 1</p> <p>Αξονας 2</p> <p>Αξονας 4</p>

βάλω homework, απλά τους βάζω να σκεφτούν και αναστοχαστούν αυτά που έχουμε πει.

Σ 3. Δεν έκανα κάποια ιδιαίτερη διαφοροποίηση στο τι έκανα στο online. Κάνω τα ίδια προσαρμοσμένα στο διαδικτυακό περιβάλλον. Έδωσα βάση στα breakout rooms, τα οποία λειτουργούν εξαιρετικά και οι ομαδικές εργασίες πολύ καλύτερα και γρηγορότερα από τα διαζύγια.

Σ 4. Ναι, διαφοροποιήθηκα. Προσπαθώ να σταματώ και να κάνω πιο συχνά ερωτήσεις. Προσπαθώ να «σπάσω» τον μονόλογο, χρησιμοποιώ το chat και γενικά προσπαθώ να τους ενεργοποιήσω, να μιλήσουν για την προσωπική τους εμπειρία. Κάνω ένα game fight με το περιβάλλον πχ βάζω μέσα στην εκπαίδευση το σημείο του γρίφου ενεργοποιώντας το σύστημα της ντοπαμίνης του εγκεφάλου.

Σ 5. Υπήρξε διαφοροποίηση της τάξης, ακριβώς λόγω της διαφοράς που οι περιστάσεις επέβαλαν. Υπήρξαν αλλαγές ανάλογα με τη θεματολογία, κάποιες ασκήσεις για παράδειγμα ήταν αδύνατο να γίνουν διαδικτυακά, μέσα από μία οθόνη. Προστέθηκαν βίντεο και άλλες τεχνικές και δράσεις.

Σ 6. Οι βασικές αρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων ισχύουν 100%. Η διαφορά είναι πως οι εκπαιδευόμενοι θα ενεργοποιηθούν χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα εργαλεία, αναπτύσσοντας διαπροσωπικές σχέσεις, βλέποντας ο ένας τον άλλο.

Σ 7. Συνέχισα να κάνω αυτό που κάνω- να δίνω σημασία σε όλους-απλά τώρα το έκανα online.

Σ 8. Προσπάθησα όσο μπορούσα και με τις ελλείψεις γνώσεις που είχα τότε προσπαθούσα να κάνω διαδραστικά τα σεμινάρια με μικρές δραστηριότητες, ερωτήσεις, ανοίγοντας το chat για να γράψουν τις απόψεις τους και μετά να το συζητήσουμε. Ναι υπήρξε αλλαγή στη διαχείριση της ομάδας.

Σ 9. Ναι υπήρξε. Επειδή εκείνη την περίοδο είχαμε πολλά trainings κάθε δύο εβδομάδες είχαμε συνάντηση όλοι οι εκπαιδευτές (του οργανισμού που εργάζομαι) και ανταλλάζαμε εμπειρίες. Συνήθως δίνουμε σημασία στο τι δεν πήγε καλά για να το προσέξουμε την επόμενη φορά. Μέσα από αυτή τη διαδικασία μπήκαν πολλά ενδιαφέροντα πράγματα. Βάζαμε μουσική στην αρχή για να νιώθει ο εκπαιδευόμενος ωραία, να υπάρχει ένα

	<p>μήνυμα καλωσορίσματος στην αρχή, κάτι διασκεδαστικό την ώρα που μπαίνουν. Έτσι σιγά σιγά χτίσαμε τα πράγματα δίνοντας ο κάθε εκπαιδευτής στον άλλο συναισθηματική στήριξη. Πχ. «μπήκα σε ένα μάθημα και δεν μιλούσε κανένας» - «μην ανησυχείς, το έχω πάθει κι εγώ, προσπάθησε αυτό». Ήταν σαν μια ψυχοθεραπεία μεταξύ εκπαιδευτών.</p> <p>Σ 10. Νομίζω πως διαφοροποίησα τις τεχνικές μου για να έχω καλύτερα αποτελέσματα. Προσπάθησα να αντιμετωπίσω τις κλειστές κάμερες με κλειστές ερωτήσεις και απαντήσεις στο chat. Σχολιάζω τις απαντήσεις τους αμέσως γιατί έχω πρόσβαση και βλέπω τις απαντήσεις τους.- κάτι που δεν μπορούσα να κάνω στο δια ζώσης. Κάνω rolls μέσω του google meet.</p> <p>Σ 11. Ναι, έπρεπε να απευθύνω ερωτήσεις πιο συχνά, να μειώσω τον χρόνο/διάρκεια των συναντήσεων, να κάνω πιο συχνά διαλείμματα- έστω και ολιγόλεπτα για ξεμούδιασμα-</p> <p>Σ 12. Δεν έκανα ιδιαίτερες αλλαγές. Το διαχειρίζομαι όπως τις δια ζώσης εκπαιδεύσεις ενισχύοντας τη διαδραστικότητα με τα εργαλεία που δίνει η πλατφόρμα (emojis, σήκωμα χεριού, break out rooms κλπ)</p>	
<p>12.Τι συναισθήματα σας δημιουργούνται κατά τη διάρκεια των εξ αποστάσεως μαθημάτων; Θα σας παρακαλούσα να εστιάσουμε στα πρώτα προγράμματα που διενεργήσατε.</p>	<p>Σ 1. Σαφώς υπήρχε άγχος και κάποια ανασφάλεια για το τι θα γίνει, πως θα γίνει. Επίσης νιώθεις μια απογοήτευση και μια ματαίωση όταν δεν πηγαιναν τα πράγματα καλά τεχνικά ή οι συμμετέχοντες δεν αντιδρούσαν θετικά. Γιατί είναι αλήθεια πως στο διαδικτυακό υπάρχει περισσότερη προετοιμασία. Μετά αισθάνεσαι ότι δεν μπορείς να κάνεις κάτι, ότι δεν μπορείς να βρεις λύση γιατί όταν βρεις στην ομάδα σου άτομα που λειτουργούν σαν «φαντάσματα» πίσω από κλειστές κάμερες.</p> <p>Σ 2. Υπήρχε φόβος, ανησυχία θα έλεγα περισσότερο αν θα είναι πετυχημένο το σεμινάριο. Στο δια ζώσης ήταν πιο εύκολο να πάρεις ανατροφοδότηση ενώ εδώ ήταν πιο δύσκολο.</p> <p>Σ 3. Βεβαίως και είχα άγχος και αυτό είχε να κάνει κυρίως με το τεχνικό μέρος και πέρασε από την πρώτη κιόλας μέρα.</p> <p>Σ 4. Υπήρχε ένα ελεγχόμενο άγχος μαζί με ενθουσιασμό και ανυπομονησία για το καινούργιο. Ένιωθα ότι «ξεκλείδωνα» ένα καινούργιο προϊόν.</p> <p>Σ 5. Πέρα από το άγχος υπήρχε σίγουρα πίεση και η ανάγκη εξοικείωσης με τα καινούργια εργαλεία τα οποία ήταν μονόδρομος. Είχα πλήρη επίγνωση του γεγονότος</p>	<p>Άξονας 1</p> <p>Άξονας 4</p>

	<p>ότι πρέπει να αγκαλιάσουμε αυτή την εναλλακτική γιατί δεν είχαμε άλλη επιλογή, έπρεπε να είμαι όσο το δυνατό πιο προσαρμοστικός για να παραμείνω ανταγωνιστικός και αποδοτικός.</p> <p>Σ 6. Οι πρώτες μου εκπαιδεύσεις ήταν μακράν αγχωτικές. Αναγκαστικά έπρεπε να προσαρμοστώ, έπρεπε να προσαρμόσω τις εκπαιδεύσεις μου στα νέα δεδομένα.</p> <p>Σ 7. Στην αρχή ήταν ένα σοκ. Προσαρμόστηκα ομολογώ σχετικά γρήγορα, διατηρώντας όμως τις αντιστάσεις μου. Αυτό είχε να κάνει με την προηγούμενη εμπειρία μου αλλά και με την ανάγκη μου να παραμείνω ενεργός. Υπήρχαν φορές που ένιωθα ότι αυτό τον άνθρωπο θέλω να τον αγκαλιάσω αλλά η κάμερα δεν με αφήνει. Ήταν από τα πιο έντονα συναισθήματα που έχω νιώσει.</p> <p>Σ 8. Το δια ζώσης εγώ δεν το αλλάζω με τίποτα, δηλαδή την άμεση επαφή με τον κόσμο. Είναι πολύ διαφορετικά τα πρώτα συναισθήματα που είχα στην οθόνη. Είναι τόσο δύσκολο το κοινό σου, να μην βαρεθεί. Είχα πάρα πολύ άγχος και στρες.</p> <p>Σ 9. Ένιωθα φόβο και ενθουσιασμό την ίδια στιγμή. Ήταν ένα μίγμα συναισθημάτων καλών και κακών. Κυρίως κυριέυε ο φόβος και ο ενθουσιασμός. Παρόλα αυτά ένιωθα ότι προχωρούσαμε, ότι κάναμε κάτι άλλο. Ο ενθουσιασμός μου οφειλόταν στο γεγονός ότι εξελισσόμουν.</p> <p>Σ 10. Πνιγόμενι γιατί ήταν λες και μου είχαν δέσει τα χέρια και δεν μπορούσα να κάνω πολλά πράγματα. Πνιγόμενι τότε και ακόμα πνίγομαι.</p> <p>Σ 11. Ήμουν πάρα πολύ αγχωμένη. Υπήρχε μία φοβία, μια ανησυχία αν θα τα καταφέρω. Ταυτόχρονα υπήρχε και ενθουσιασμός, ήταν μια φανταστική καινούργια εμπειρία.</p> <p>Σ 12. Άγχος , έντονο άγχος σε σημείο που σε πάρα πολλές περιπτώσεις τελείωνε η εκπαίδευση και ήμουν ιδρωμένη. Είχα πάρα πολύ άγχος στο άγνωστο, στο αβέβαιο, αν εγώ δηλαδή θα καταφέρω να το διαχειριστώ και αν θα μπορέσω να κρατήσω τους συμμετέχοντες. Με τρόμαζε πολύ ο φόβος απώλειας ελέγχου.</p>	
<p>13.Νοιώθετε ενθάρρυνση ή αποθάρρυνση στη συνέχιση της διαδικτυακής διδασκαλίας; (</p>	<p>Σ 1. Ναι υπήρξε ενθάρρυνση και στήριξη από τον οργανισμό που εργάζομαι. Δεν ήταν μόνο στο τεχνικό κομμάτι γιατί τα άτομα που ήταν ειδικοί στο τεχνικό θέμα ήταν εκπαιδευτικοί άρα υπήρχε στήριξη και στο παιδαγωγικό θέμα. Ο δικός μας οργανισμός είχε αυτή την ιδιαιτερότητα που ήταν πολύ θετική.</p>	<p>Άξονας 1</p>

<p>στο σημείο αυτό θα διερευνηθούν τα συναισθήματα, οι εμπειρίες και θα αναζητηθούν τα άτομα ή οργανισμοί που ενθάρρυναν ή αποθάρρυναν τους εκπαιδευτές στη χρήση του eLearning)</p>	<p>Σ 2. Αποθάρρυνση υπήρχε και υπάρχει από κάποιες εταιρείες (πελάτες) που δεν ήθελα το online. Τώρα που το σκέφτομαι δεν ήταν αποθάρρυνση, απλά δεν το προτιμούσαν.</p> <p>Σ 3. Υπήρχε σαφώς στήριξη από το κέντρο στο οποίο εργάζομαι, κάναμε testing και γενικά προετοιμαστήκαμε.</p> <p>Σ 4. Με ενθάρρυνε και με ενθαρρύνει ο μαγικός τρόπος με τον οποίο μπορώ να είμαι στο δωμάτιο μου, στο δικό μου χώρο, στα ανέσεις μου και να μιλώ για πράγματα που πιστεύω, που ενστερνίζομαι και να πληρώνομαι γι' αυτό. Είναι κάτι μαγικό.</p> <p>Σ 5. Θα έλεγα ότι νιώθω μια ενθάρρυνση διότι τα οφέλη είναι πολύ σημαντικά. Ο οργανισμός που εργάζομαι την ενθάρρυνε και την ενθαρρύνει όλο και περισσότερο. Τα οφέλη είναι σημαντικά και πολυδιάστατα και σε επίπεδο οργανισμού και σε επίπεδο συμμετεχόντων αλλά και σε επίπεδο εκπαιδευτών.</p> <p>Σ 6. Ήταν έκπληξη για μένα το πόσο γρήγορα πήραν στην ΑνΑΔ την απόφαση να εφαρμόσουν την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Η εταιρεία στην οποία εργάζομαι ανασυντάχθηκε πολύ γρήγορα και στήριξε όλη την προσπάθεια για προετοιμασία αναφορικά με την διαδικτυακή διδασκαλία.</p> <p>Σ 7. Νιώθω ότι η ΑνΑΔ ενθαρρύνει τη διαδικτυακή διδασκαλία, έστω την υβριδική. Σε ότι αφορά τις εταιρείες μου έτυχαν και τα δύο άκρα. Από τη μια το «ευτυχώς», πάμε για online εκπαίδευση και κάποιοι έλεγαν να περιμένουμε μέχρι να επιτραπεί η δια ζώσης εκπαίδευση</p> <p>Σ 8. Καμία βοήθεια, ο κάθε εκπαιδευτής έπρεπε από μόνος του να ανακαλύψει πως πρέπει να κάνει το μάθημα του, πως θα επικοινωνήσει με τον κόσμο του, να τους πάρει τηλέφωνο για να τους εξηγήσει πως να ενωθούν.</p> <p>Σ 9. Ναι, υπήρξε μια πολύ σημαντική στήριξη και ενθάρρυνση από τον οργανισμό που εργαζόμουν τότε, για τη χρήση του elearning αλλά και για την προετοιμασία των εκπαιδευτών. Πρέπει να σημειώσω πως η ΑνΑΔ, ο καθ' ύλην αρμόδιος οργανισμός, δεν μπόρεσε να δώσει καθαρή καθοδήγηση στους εκπαιδευτές για το πως μπορούν να γίνουν τα πράγματα σωστά στο διαδικτυακό πεδίο.</p> <p>Σ 10. Υπήρχε στήριξη και ενθάρρυνση από την εταιρεία που εργάζομαι. Αυτή τη στιγμή όλα οι εσωτερικές εκπαιδεύσεις γίνονται online γιατί η εταιρεία τις ευνοεί.</p>	
--	---	--

	<p>Σ 11. Εγώ βρίσκομαι σε ένα οργανισμό που προσέφερε από την αρχή ουσιαστική στήριξη. Μπήκαμε γενικά στην εξ' αποστάσεως εργασία με πολλή στήριξη και αυτή η στήριξη δόθηκε και στις εκπαιδεύσεις, κυρίως στο τεχνικό κομμάτι.</p> <p>Σ 12. Ο οργανισμός που εργαζόμουν τότε δεν πίστευε ότι θα πάνε καλά τα σεμινάρια, παρόλο που πήγαν πολύ καλά γιατί ο κόσμος περίμενε πως και πως να αλληλοεπιδράσει. Επειδή λοιπόν λόγω άγνοιας αλλά και γιατί δεν πίστευε στα online, δεν ευνοούσε τη διεξαγωγή τους. Δεν υπήρχε καμία στήριξη.</p>	
<p>14. Θα μπορούσατε να μας πείτε κάποιες σκέψεις ή εισηγήσεις που πιθανόν έχετε μετά από τόσους μήνες χρήσης της τεχνολογίας στην παράδοση των εκπαιδευτικών σας προγραμμάτων;</p>	<p>Σ 1. Αυτό που φάνηκε μέσα από αξιολόγηση που έχουμε κάνει είναι από εδώ και πέρα να μπορούμε να κάνουμε υβριδικά σεμινάρια. Μπορεί να ακούγεται μικρό βήμα αλλά είναι ένα μικρό βήμα.</p> <p>Σ 2. Αυτό που εγώ προτείνω έχει να κάνει με την έλλειψη εκπαιδευτικής κουλτούρας, έχει να κάνει με την κουλτούρα στη δια βίου μάθηση. Θα πρέπει να γίνει μια μακρόχρονη εκστρατεία σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης, στις εταιρείες έτσι ώστε να εντάξουν πιο πολλές εκπαιδεύσεις για τους εργαζόμενους. Να δοθούν κίνητρα στις επιχειρήσεις για να έλθουν εργαζόμενοι στα σεμινάρια</p> <p>Σ 3. Θεωρώ ότι είναι μονόδρομος η εκπαίδευση των ενηλίκων μέσω της τεχνολογίας εκτός και αν μιλάς για θεματολογίες που πρέπει οι εκπαιδεύσεις έχουν μια πιο πρακτική προσέγγιση.</p> <p>Σ 4. Πιστεύω ότι το διαδίκτυο είναι κάτι το οποίο δεν πρέπει να δούμε ως φτωχό συγγενή της εκπαίδευσης. Για μένα μια εναλλακτική είναι ένας παράλληλος κόσμος, ένα εναλλακτικό εργαλείο το οποίο σου επιτρέπει να κάνεις ορισμένα πράγματα με διαφορετική ανάλυση κόστους.- οφέλους.</p> <p>Σ 5. Για μένα η απάντηση έχει να κάνει αποκλειστικά με τις θεματολογίες στις οποίες πρέπει να εκπαιδευτεί το προσωπικό. Υπάρχουν κάποιες που μπορεί να γίνονται διαδικτυακά χωρίς τη φυσική παρουσία- εκεί όπου διαχείρις στάνταρτ διαδικασίες και δεδομένα- εδώ μπορείς άνετα να εκπαιδεύεις εξ αποστάσεως. Είτε με σύγχρονη είτε ασύγχρονη εκπαίδευση. Σε θέματα όμως που είναι πιο soft, που είναι καθαρής ανθρώπινης προσέγγισης δεν μπορείς να αντικαταστήσεις τη φυσική παρουσία.</p> <p>Σ 6. Θα έλεγα ότι οι εκπαιδευτές που ενεπλάκησαν ή θα εμπλακούν στην εξ' αποστάσεως εκπαίδευση θα πρέπει</p>	<p>Άξονας 5</p>

	<p>να εκπαιδευτούν οι ίδιοι στην εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Θα πρέπει να περάσουν όλοι οι εκπαιδευτές ειδικά σεμινάρια. Η εκπαίδευση αυτή δεν αφορά μόνο τα τεχνικά θέματα και τη χρήση της πλατφόρμας. Αλλά αφορά τις βασικές αρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων πως τις αξιοποιούμε μέσω της πλατφόρμας.</p> <p>Σ 7. Καλό θα είναι όσοι ασχολούμαστε με την εκπαίδευση να βγάλουμε έναν οδηγό για παράδειγμα κάποιες τεχνικές που χρησιμοποιούμε στα δια ζώσης σεμινάρια να μην είναι βολικές και αποδοτικές στο διαδίκτυο. Είναι κάτι που εξελίσσεται, δεν είναι στατικό. Θα πρέπει να μελετήσουμε πρακτικές που εφαρμόζονται στο εξωτερικό-δεν χρειάζεται να ανακαλύψουμε τον τροχό.</p> <p>Σ 8. Αυτό που μπορώ να πω στους συναδέλφους που θέλουν να μπουν στην εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, πως θα πρέπει να είναι 100% προετοιμασμένοι πριν βγουν online .</p> <p>Σ 9. Οι εκπαιδευτές πλέον και οι οργανισμοί που παρέχουν εκπαιδεύσεις/learning χρειάζονται ένα learning management system που να μπορούν να καταχωρούν τα πάντα, να μπορούν να κάνουν μικτά προγράμματα όπου ο συμμετέχοντας να μπαίνει στην πλατφόρμα τους LMS και να ξέρει ποιο είναι το πρόγραμμα του. Να μπορεί να βλέπει το πρόγραμμα του αλλά και να μπορεί να το διαχειρίζεται. Επίσης το άλλο σημαντικό κομμάτι είναι το community, είναι σημαντικό οι συμμετέχοντες να μπορούν να επικοινωνούν και αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους. Και φυσικά χρειάζεται μια πολύ γερή αξιολόγηση στο τέλος αλλά και στη διάρκεια της εκπαίδευσης.</p> <p>Σ 10. Εκεί που πρέπει να διατηρηθεί το διαδικτυακό θα πρέπει να γίνεται διαδραστικά.</p> <p>Σ 11. Κατά την άποψη μου αυτός ο τρόπος εκπαίδευσης ήλθε για να μείνει. Αυτό που εισηγούμαι στους εκπαιδευτές είναι να εξερευνήσουν καλά τις πλατφόρμες που χρησιμοποιούν , να αφιερώσουν χρόνο και να εκπαιδευτούν, γιατί υπάρχουν πράγματα που δεν γνωρίζουμε ακόμα.</p> <p>Σ 12. Πρέπει να καταρτιστούμε επίσης χρειάζεται εκσυγχρονισμός στο φορέα που χειρίζεται αυτά τα θέματα – δηλαδή η ΑνΑΔ. Δεν γίνεται να μπαίνουμε στην ψηφιοποίηση και το online και να απαιτείται τόση γραφειοκρατία... έντυπα, χαρτιά κ.α.</p>	
15. Μετά από αρκετούς μήνες χρήσης	Σ 1. Αν το έκανα σε γραφική παράσταση θα ήταν κάτι που εξελίσσεται γιατί διαφορετικά ξεκινήσαμε στην αρχή και	Άξονας 5

<p>της τεχνολογίας (eLearning) μπορείτε μέσα από τη δική σας εμπειρία και βιώματα να αποτιμήσετε την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης και να τη συγκρίνετε με την προ Covid εποχή;</p>	<p>τώρα τα σεμινάρια μας είναι πολύ διαφορετικά. Η ποιότητα όμως είναι το ίδιο όπως στο δια ζώσης.</p> <p>Σ 2. Θεωρώ ότι η ποιότητα είναι αρκετά ψηλά. Αλλά σαφώς υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης</p> <p>Σ 3. Πιστεύω πως είναι πιο ποιοτικό το online και ο λόγος είναι πως ο εκπαιδευτής μπορεί να έχει πιο εύκολα τις σημειώσεις του μπροστά του άρα είναι πιο αποτελεσματικό.</p> <p>Σ 4. Θεωρώ ότι η ποιότητα στα δια ζώσης είναι καλύτερη, είναι πιο πάνω γιατί στα online εξαρτάται πολύ από άλλα πράγματα, από τα εργαλεία που μπορεί να μη δουλέψουν, από τη σύνδεση που μπορεί να μην είναι καλή. Εγώ σαν εκπαιδευτής όμως είμαι πολύ καλύτερος πια, πιο προσαρμοσμένος στο ψηφιακό τοπίο, πιο εξελιγμένος. Πρέπει να «θυσιάσεις» κάποιους στην αρχή, που θα λάβουν εκπαίδευση με χαμηλότερη ποιότητα αλλά έτσι θα μάθεις.</p> <p>Σ 5. Θεωρώ ότι από άποψης ποιότητας είναι σχεδόν ή ίδια. Εάν στην διαδικτυακή είχαν όλοι τις κάμερες ανοιχτές θα ήταν ακόμα καλύτερα τα πράγματα.</p> <p>Σ 6. Θεωρώ ότι η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση είναι εξίσου ποιοτική με την κατά πρόσωπο εκπαίδευση.</p> <p>Σ 7. Η ποιότητα είναι πολύ υψηλή</p> <p>Σ 8. Στην αρχή θα έλεγα πως ήταν τραγική, τώρα βλέπω μια πολύ μεγάλη εξέλιξη</p> <p>Σ 9. Θεωρώ ότι ήταν εξίσου καλή, μετά από πολλή προσπάθεια 4κτός από μερικά θέματα που είχαν να κάνουν με τη διαδραστικότητα.</p> <p>Σ 10. Στη δική μου περίπτωση η ποιότητα των μαθημάτων δεν αλλάζει. Βέβαια εμείς είμαστε οι ίδιοι αλλά το μάθημα δεν είναι το ίδιο. Έγινε πιο διαδραστικό αν και με ανησυχείς τι παίρνουν οι συμμετέχοντες στο τέλος, γιατί στα θέματα τα δικά μου ακολουθούν εξετάσεις.</p> <p>Σ 11. Εξακολουθώ να θεωρώ ότι η εκπαίδευση δια ζώσης έχει καλύτερα αποτελέσματα όμως η δυνατότητα που δίνει το διαδίκτυο με τη διαδραστικότητα και τη δυνατότητα να έρχονται οι συμμετέχοντες σε επαφή με άτομα από άλλες χώρες, αυτό προσθέτει στην ποιότητα.</p> <p>Σ 12. Μπορεί σε κάποιες περιπτώσεις να ήταν και καλύτερα. Στο διαδικτυακό πρέπει να κρατάς τα άτομα</p>	
--	---	--

	<p>συνεχώς σε ένα alert mood. Με το να βάζω από την αρχή full εργαλεία εκεί έγινε πολύ καλύτερη η ποιότητα.</p>	
<p>16. Θέλετε να προσθέσετε οτιδήποτε άλλο θεωρείτε σημαντικό σε σχέση με το θέμα που συζητάμε;</p>	<p>Σ 1. Θεωρώ ότι τώρα μετά από αυτή την εμπειρία ξέρω τα συν, ξέρω τα πλην, μπορώ να διαχειριστώ καταστάσεις πολύ πιο εύκολα και μπορώ να δομήσω και να σχεδιάσω ένα σεμινάριο πολύ πιο εύκολα και πολύ πιο καλά.</p> <p>Σ 2. Εγώ ... ετοιμάζομαι για την εικονική πραγματικότητα. Το online είναι ήδη μια πραγματικότητα , είναι κάτι δεδομένο είναι σίγουρο όμως ότι σε λίγα χρόνια θα μιλούμε για πολύ διαφορετικό τρόπο εκπαίδευσης γιατί οι τεχνολογίες που έρχονται να μας βρουν αφορούν την εικονική πραγματικότητα απλά δεν είναι τόσο διαδεδομένες ακόμα. Εγώ είμαι ήδη στο επόμενο κεφάλαιο.</p> <p>Σ 3. Όχι πέρα από το ότι εγώ μένω στο online, δεν θα κάνω ούτε μεικτό. Η εμπειρία μου ήταν άκρως θετική και το online για μένα είναι πιο αποτελεσματικό.</p> <p>Σ 4. Πρέπει να συνεχίσει το ψηφιακό, είναι τεράστιο όπλο. Είναι ένας τρόπος για να φτάσεις πιο μακριά και πιο οικονομικά. Αλλά η πρώτη μου επιλογή θα ήταν το δια ζώσης.</p> <p>Σ 5. Το πιο σημαντικό στο κομμάτι της εκπαίδευσης από όλους τους επαγγελματίες στο χώρο είναι να είμαστε εναρμονισμένοι στη διαδικασία εξοικείωσης και συνεχούς εκπαίδευσης στα νέα δεδομένα. Αυτό γιατί η τάση φαίνεται να κλίνει προς αυτή τη νέα τάξη πραγμάτων. Οπότε όποιος δεν επιλέξει να είναι εναρμονισμένος είναι σαν να επιλέγει να εξαιρεείται από το σύστημα. Καθιστά τον εαυτό του, ας πούμε, λιγότερο συνεργάσιμο και λιγότερο ανταγωνιστικό.</p> <p>Σ 6. Θέλω να πω ότι είμαι πολύ αισιόδοξος με την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Είναι μια πολύ ωραία ευκαιρία με όλα αυτά τα εργαλεία που μας δίνει η τεχνολογία. Ανοίγονται δυνατότητες για παροχή εκπαιδεύσεων σε όλο τον κόσμο.</p> <p>Σ 7. Για μένα ήταν μια ευκαιρία να βελτιώσω τις δεξιότητες μου, να βελτιωθώ ως εκπαιδευτής και ως άνθρωπος. Να αυξήσω την προσαρμοστικότητα μου, να μάθω καινούργια πράγματα όχι μόνο τεχνικά αλλά και επικοινωνιακά. Εγώ νιώθω ότι πέρασα ένα σχολείο. Αυτά τα δύο χρόνια της υποχρεωτικής ενασχόλησης με εξ αποστάσεως εκπαίδευση, πέρα από τα μαθήματα που παρέδιδα διδάχτηκα κιόλας. Άρα για μένα ήταν ένας δρόμος που όφειλα να περπατήσω, πάνω απ' όλα το</p>	<p>Άξονας 4</p>

	<p>όφειλα στον εαυτό μου αλλά και στους ανθρώπους που με εμπιστεύτηκαν. Είμαι ένας άλλος άνθρωπος, είμαι καλύτερος.</p> <p>Σ 8. Βλέπω ότι πολλοί νέοι προτιμούν το online, συνεχίζουν τα μαθήματα τους online και εγώ διερωτώμαι μήπως είναι το αύριο ; κι απλώς εμείς δεν το δεχόμαστε ακόμα. Ίσως θα πρέπει να κάτσουμε ξανά στα θρανία και να μάθουμε 5-10 πράγματα για το online.</p> <p>Σ 9. Εγώ πιστεύω πως εξελίχθηκα σαν εκπαιδευτρια. Πλέον μπορώ να κάνω και τα δύο σε ένα πολύ καλό επίπεδο και πλέον η συμβουλή μου σε οποιοδήποτε εκπαιδευτή είναι ότι όπως σε όλους τους κλάδους έτσι και σ' αυτόν πρέπει να εξελισσόμαστε. Να εξελισσόμαστε γιατί δυστυχώς αν μένουμε έτσι θα μείνουμε πίσω. Είναι σημαντικό οτιδήποτε έρχεται μπροστά μας να το μαθαίνουμε. Σε όποια ηλικία και να είμαστε, υπάρχει περιθώριο να μαθαίνουμε πράγματα συνεχώς.</p> <p>Σ 10. Το μόνο που θέλω να πω είναι πως θέλει πολύ σκέψη και οργάνωση. Είναι πρόκληση για τον εκπαιδευτή να κρατά την τάξη και να μπορεί να περνά το μήνυμα.</p> <p>Σ 11. Εγώ σας εσωτερική εκπαιδευτρια αυτό που έπρεπε να αλλάξω είναι το mindset, τον τρόπο σκέψης μου δηλαδή. Γενικά έμαθα, όπως και οι άλλοι, με τον δύσκολο τρόπο- αναγκαστικά.</p> <p>Σ 12. Σκέφτομαι ότι ίσως να «αναγκάσω» την εταιρεία που εργάζομαι να στραφεί στο υβριδικό. Είναι ωραίο να ξεκινήσουμε σιγά σιγά να εξοικειωνόμαστε όλοι ακόμα πιο πολύ σε αυτό γιατί μπορεί να μας χρειαστεί ξανά.</p>	
--	---	--

Παράρτημα Β

Πρωτόκολλο/Οδηγός

Συνέντευξης

1. Θα μπορούσατε να μας περιγράψετε τη διαδρομή σας στην επαγγελματική κατάρτιση όλα αυτά τα χρόνια που εργάζεστε;
2. Μπορείτε να μας μιλήσετε για την εμπειρία σας μετά την έλευση της πανδημίας και τα lockdown και φυσικά την αναγκαστική στροφή στην εξ αποστάσεως ηλεκτρονική εκπαίδευση;
3. Νοιώσατε ότι αυτή η αναγκαστική στροφή στην ηλεκτρονική εκπαίδευση σας βοήθησε; (ανάλογα με την απάντηση θα ζητηθεί αιτιολόγηση)
4. Υπήρξε κάποια διαφοροποίηση στον τρόπο, τις μεθόδους και τις τεχνικές που χρησιμοποιείτε; (Στις περιπτώσεις που δοθεί θετική απάντηση σχετικά με τη διαφοροποίηση στη διδασκαλία θα ζητηθούν λεπτομέρειες και παραδείγματα)
5. Τι σας δυσκόλεψε περισσότερο;
6. Είχατε προηγούμενη εμπειρία στη διαδικτυακή διδασκαλία;
7. Παρακολουθήσατε κάποια μαθήματα για την απόκτηση και βελτίωση γνώσεων/δεξιοτήτων στη χρήση του υπολογιστή και των ειδικών πλατφόρμων που χρησιμοποιούνται στην εκπαίδευση; (Στο σημείο αυτό θα αναζητηθεί προηγούμενη εμπειρία ή απουσία εμπειρίας αλλά και τεχνικών γνώσεων/δεξιοτήτων)
8. Νοιώσατε ότι η τεχνολογία αποτελούσε ένα σημαντικό σύμμαχο για τη συνέχιση της εργασίας σας ή αυτή η αναγκαστική αλλαγή αποτελούσε τροχοπέδη;
9. Μπορείτε να μοιραστείτε μαζί μου κάποια χαρακτηριστικά παραδείγματα;
10. Πως συμπεριφέρονταν οι συμμετέχοντες στη διάρκεια των σεμιναρίων;
11. Θεωρείτε ότι υπάρχει αλλαγή στη διαχείριση της εκπαιδευτικής ομάδας ή η διαχείριση της «τάξης» είναι το ίδιο με την δια ζώσης εκπαίδευση.
12. Τι συναισθήματα σας δημιουργούνται κατά τη διάρκεια των εξ αποστάσεως μαθημάτων; Θα σας παρακαλούσα να εστιάσουμε στα πρώτα προγράμματα που διενεργήσατε.
13. Νοιώθετε ενθάρρυνση ή αποθάρρυνση στη συνέχιση της διαδικτυακής διδασκαλίας; (στο σημείο αυτό θα διερευνηθούν τα συναισθήματα, οι εμπειρίες και θα αναζητηθούν τα άτομα ή οργανισμοί που ενθάρρυναν ή αποθάρρυναν τους εκπαιδευτές στη χρήση του eLearning)
14. Θα μπορούσατε να μας πείτε κάποιες σκέψεις ή εισηγήσεις που πιθανόν έχετε μετά από τόσους μήνες χρήσης της τεχνολογίας στην παράδοση των εκπαιδευτικών σας προγραμμάτων;
15. Μετά από αρκετούς μήνες χρήσης της τεχνολογίας (eLearning) μπορείτε μέσα από τη δική σας εμπειρία και βιώματα να αποτιμήσετε την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης και να τη συγκρίνετε με την προ Covid εποχή;
16. Θέλετε να προσθέσετε οτιδήποτε άλλο θεωρείτε σημαντικό σε σχέση με το θέμα που συζητάμε;

Παράρτημα Γ

Πρωτόκολλο Συγκατάθεσης

<p>Καλείστε να συμμετέχετε σε έρευνα που διεξάγεται από την Ευαγγελία Καλλίδου- Έλληνα, φοιτήτρια στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα στη Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου. Παρακαλώ αφιερώσετε όσο χρόνο χρειάζεστε για να μελετήσετε το παρόν Έντυπο Συγκατάθεσης.</p>
ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ
<p>Η Εξ' Αποστάσεως Εκπαίδευση στην Επαγγελματική Εκπαίδευση στην Εποχή της Πανδημίας μέσα από τις Εμπειρίες και Αντιλήψεις των Εκπαιδευτών Επαγγελματικής Κατάρτισης: Η περίπτωση της Κύπρου κατά την Πανδημία.</p>
ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ
<p>Ο σκοπός αυτής της ποιοτικής έρευνας και μελέτης είναι να διερευνήσει τις εμπειρίες των εκπαιδευτών επαγγελματικής εκπαίδευσης/κατάρτισης στην Κύπρο με τη μετάβαση από την δια ζώσης διδασκαλία στην ηλεκτρονική μάθηση στο πλαίσιο της διαδικασίας ταχείας αλλαγής κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Σκοπός είναι να διερευνηθεί επίσης η πιθανή αλλαγή και ο μετασχηματισμός των εκπαιδευτών μέσα από τη νέα συνθήκη και τις εμπειρίες που βίωσαν. Μετασχηματισμός που αφορά τους ίδιους αλλά και τις παιδαγωγικές μεθόδους και πρακτικές που εφαρμόζουν.</p>
ΕΠΙΛΟΓΗ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ
<p>Επιλεγθήκατε για συμμετοχή στη συγκεκριμένη έρευνα μέσα από σκόπιμη δειγματοληψία ή δειγματοληψία κατά κρίση</p>
ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ
<p>Δεν υπάρχουν προβλέψιμοι κίνδυνοι από τη συμμετοχή σας στην παρούσα έρευνα. Εάν αισθανθείτε ότι δεν επιθυμείτε να συνεχίσετε τη συνέντευξη μπορείτε να ζητήσετε τη διακοπή ή τον τερματισμό της. Εάν αισθανθείτε την ανάγκη να μην απαντήσετε σε κάποια ερώτηση μπορείτε να το κάνετε επίσης μπορείτε να ζητήσετε να παραλειφθούν κάποιες συγκεκριμένες ερωτήσεις παρακαλούμε μη διστάσετε να ζητήσετε.</p>
ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΑ ΟΦΕΛΗ ΑΠΟ ΑΤΟΜΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ
<p>Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας δύναται να αξιοποιηθούν είτε από άλλους ερευνητές ή από διάφορους φορείς/οργανισμούς ώστε να μελετηθεί σε βάθος το φαινόμενο της αιφνίδιας στροφής στη διαδικτυακή εκπαίδευση στο χώρο της επαγγελματικής εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης καθώς και ο πιθανός μετασχηματισμός των εκπαιδευτών και της εκπαίδευσης μετά την πανδημία. Τα αποτελέσματα της έρευνας, όσο και το κείμενο της έρευνας θα είναι στη διάθεσή σας για ενημέρωση και αξιοποίηση, ως ένδειξη εκτίμησης για τη συμμετοχή σας.</p>
ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗ ΓΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ
<p>Δεν θα έχετε οικονομικό όφελος από τη συμμετοχή σας στην παρούσα έρευνα.</p>

ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ
Κατά τη δήλωση της ερευνήτριας δεν υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων.
ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ
<p>Οι πληροφορίες που θα αποκτηθούν στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας, οι οποίες θα μπορούσαν να σας ταυτοποιήσουν προσωπικά θα παραμείνουν απόρρητες, δεν θα αποκαλυφθούν και θα διατηρηθούν ξεχωριστά από τα υπόλοιπα δεδομένα που σας αφορούν. Όλα τα δεδομένα που αφορούν τη συνέντευξή σας φυλάσσονται με ευθύνη της ερευνήτριας.</p> <p>Στο πλαίσιο της έρευνας η συνέντευξη θα οπτικογραφηθεί. Εννοείται ότι θα ζητηθεί εκείνη τη στιγμή η σχετική συγκατάθεσή σας. Μπορείτε αν το επιθυμείτε να αρνηθείτε να ηχογραφηθείτε. Η ερευνήτρια θα απομαγνητοφωνήσει τις ηχογραφήσεις/οπτικογραφήσεις και θα καταγράψει σε κείμενο όσα περιλαμβάνουν. Θα σας προμηθεύσει με ένα αντίγραφο του απομαγνητοφωνημένου κειμένου της συνέντευξής σας το οποίο θα έχετε το δικαίωμα να ελέγξετε και να επεξεργαστείτε. Απαντήσεις οι οποίες έχετε ζητήσει από την ερευνήτρια να παραληφθούν δεν θα αποτελούν μέρος της συνέντευξης κα θα σβηστούν από το κείμενο.</p> <p>Σε περίπτωση που τα αποτελέσματα της έρευνας δημοσιευτούν ή παρουσιαστούν σε συνέδρια δεν θα περιληφθούν πληροφορίες που αποκαλύπτουν την ταυτότητά σας. Οι ηχογραφήσεις δεν θα χρησιμοποιηθούν για άλλο σκοπό πέραν της παρούσας έρευνας.</p>
ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ, ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ, ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
Μπορείτε να επιλέξετε να συμμετέχετε ή όχι στην παρούσα έρευνα. Εφόσον η συμμετοχή σας είναι εθελοντική σε αυτή την έρευνα, μπορείτε να αποχωρήσετε οποιαδήποτε στιγμή χωρίς καμία συνέπεια. Ακόμα και μετά από ενδεχόμενη συγκατάθεσή σας μπορείτε να αποσύρετε τη συγκατάθεσή σας, να αρνηθείτε να συμμετέχετε στη συνέντευξη ή/και να αρνηθείτε να απαντήσετε σε οποιαδήποτε ερώτηση δεν επιθυμείτε να απαντήσετε ή/και να ζητήσετε τον τερματισμό της συνέντευξης σε οποιαδήποτε στιγμή. Μπορείτε επίσης αφού ολοκληρώσετε τη συνέντευξη, ακόμα και όταν λάβετε το απομαγνητοφωνημένο κείμενο, να ζητήσετε να μην περιληφθούν οι απαντήσεις σας στην έρευνα. Δεν θα υποστείτε κυρώσεις σε περίπτωση που ισχύσει οποιαδήποτε από τις πιο πάνω καταστάσεις. Η ερευνήτρια μπορεί να σας ζητήσει να αποσυρθείτε από την έρευνα, εάν προκύψουν περιστάσεις που το απαιτούν.
ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ
Η συνέντευξη θα διεξαχθεί διαδικτυακά μέσω της πλατφόρμας ZOOM
ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑΣ
<p>Αν έχετε οποιοσδήποτε ερωτήσεις σε σχέση με την έρευνα μη διστάσετε να επικοινωνήσετε με την ερευνήτρια.</p> <p>Ακολουθούν τα πλήρη στοιχεία επικοινωνίας της ερευνήτριας.</p> <p>Ευαγγελία Καλλίδου Έλληνα</p> <p>Τηλ. 96.....</p> <p>Email: liaellina@gmail.com</p>
ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΑΖΟΜΕΝΟΥ/ΝΗΣ
Διάβασα τα πιο πάνω και αποδέχομαι τη συμμετοχή μου στην έρευνα.
Η θετική ανταπόκρισή σας, μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου αποτελεί συγκατάθεση.

Παράρτημα Δ

Απομαγνητοφωνημένες Συνεντεύξεις

Συνέντευξη 1

E: Τα τελευταία 7 χρόνια ασχολούμαι με την εκπαίδευση ενηλίκων, συγκεκριμένα εκπαιδεύουμε ενήλικες εν ενεργεία εκπαιδευτικούς, σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, οπότε και ασχολούμαστε με διάφορα σεμινάρια είτε ενδοσχολικά είτε προαιρετικά. Οπότε γενικά υπάρχει μια εμπειρία για την εκπαίδευση ενηλίκων.

Λ: Okay προηγουμένως ήσουν στην εκπαίδευση

E: Ως εκπαιδευτικός, ναι ήμουν εκπαιδευτικός ή στη συγγραφή βιβλίων είχα εμπειρία ήμουν επίκουρη καθηγήτρια σε πανεπιστήμια τόσο Κύπρου και στο UCL στο εξωτερικό οπότε εντάξει υπήρχε εμπειρία και το προπτυχιακό και στα μεταπτυχιακά προγράμματα σε πανεπιστήμια αλλά γενικά τη μετάβαση να το πω έτσι αφού εστιάζομαστε στην εξ αποστάσεως την έζησα στον ρόλο μου που έχω τώρα ως teacher trainer στο παιδαγωγικό ινστιτούτο.

Λ: Okay πως ήταν τούτη η εμπειρία σου Έφην ξαφνικά από την τάξη να μεταβείτε στην εξ αποστάσεως;

E: Ναι, εντάξει η αλήθεια είναι ότι είμασταν εξοικειωμένοι με κάποιες πλατφόρμες όπως το zoom για διάφορες συναντήσεις που είχαμε μέσα από διάφορα project κυρίως ερευνητικά, δηλαδή η ύπαρξη των πλατφορμών δεν ήταν κάτι καινούργιο ήταν κάτι το οποίο είχαμε ζήσει. Ξαφνικά τώρα όμως να στήνεις ένα σεμινάριο μέσα από αυτές τις πλατφόρμες... στην αρχή έτσι λίγο ας το πούμε αποτέλεσε πρόκληση αλλά δημιούργησε και φόβο στο πώς κρατάς τους εκπαιδευόμενους σου ζωντανούς μέσα από μια οθόνη, δηλαδή η πρώτη πρόκληση που βρήκα γιατί προσπαθούμε να υπάρχει διάδραση, να υπάρχει αρκετή αλληλεπίδραση μεταξύ των εκπαιδευτών και εκπαιδευομένων στα σεμινάρια μας. Δηλαδή τούτο που ζητώ να κάνουν να το κάνω κι εγώ. Δεν θέλουμε να κάμνουμε μόνο διαλέξεις αλλά να δημιουργούμε αλληλεπίδραση, προσπαθούμε να την κρατήσουμε ζωντανή οπότε γενικά το πρώτο κομμάτι που με φόβιζε είναι αν αυτό το εργαλείο το οποίο γνώριζα μόνο από project meetings που ήταν καθαρά για συζητήσεις να το μετατρέψω σε εργαλείο διαδραστικής διδασκαλίας.

Λ: Ως webinar το χρησιμοποιούσες δηλαδή για συναντήσεις απλές μέχρι τότε?

E: Εεε ναι απλές και είχαμε τα moodles που η αλήθεια ήταν υποστηρικτικά για να έχουμε κάποιο σεμινάριο δηλαδή εγώ σε κάθε σεμινάριο μου μπορεί να είχα κάποιο εργαλείο έτσι σαν μια πλατφόρμα moodles που το είχαμε έτσι για να έχουμε κάποια υλικά ή για να βάζουμε κάποια discussions για να είναι ασύγχρονα δηλαδή να επικοινωνούμε ασύγχρονα μέχρι να έρθει η επόμενη συνάντησή μας που θα είμασταν δια ζώσης.

Άρα το ένα πρόβλημα ήταν τα εργαλεία, έπρεπε να σκεφτούμε τρόπους για να χρησιμοποιήσουμε τα εργαλεία. Το δεύτερο είναι ότι στην εργασία μας το εργαλείο που έπρεπε να χρησιμοποιήσουμε ήταν το teams δηλαδή έπρεπε, μας δόθηκε, ήταν ένα δοσμένο εργαλείο και ήταν αυτό που δόθηκε δωρεάν σε όλους τους εκπαιδευτικούς και ήταν δοθεί οδηγία ότι είναι να χρησιμοποιηθεί το teams για τα σεμινάρια του παιδαγωγικού, άρα υπήρχε εκεί έτοιμο και έπρεπε εμείς να εξερευνήσουμε αυτό το καινούργιο εργαλείο. Υπήρχε η εμπειρία από προηγούμενα εργαλεία και ξαφνικά μπήκαμε να χρησιμοποιούμε το teams. Εντάξει υπήρχαν αυτές οι προκλήσεις. Το πώς είδα τον εαυτό μου να εξελίσσεται είναι στην αρχή ήταν η μείωση του χρόνου- διάρκειας δηλαδή σε σχέση με τα σεμινάρια που είχαμε τρίωρα, δηλαδή μπορεί τα προαιρετικά σεμινάρια που είναι από εκεί που αρχίσαμε, ήταν 5 συναντήσεις από δυόμιση ώρες τη φορά. Είχα αποφασίσει ότι τώρα που θα τα κάναμε όχι δια ζώσης αλλά διαδικτυακά έπρεπε να μειωθεί ο χρόνος τους Ήταν το πρώτο πράγμα που είχα κάμει οπότε αντί δυόμιση ώρες, τα είχαμε περιορίσει στην μια και σαράντα πέντε λεπτά ή δύο ώρες γιατί έπρεπε να δω πως και με ποιους τρόπους σε τούτες τις δύο ώρες μπορείς να χτίσεις το σεμινάριο σου ούτως ώστε οι εκπαιδευόμενοι σου να είναι ενεργοί. Άρα ήταν το πρώτο πράγμα που είχα αλλάξει, είχα αλλάξει δηλαδή στην αρχή και τη δομή των σεμιναρίων των προαιρετικών. Το δεύτερο κομμάτι ήταν ότι είχαμε προβλήματα με την σύνδεση, δηλαδή μπαίναμε και κάποιιοι δεν έμπαιναν καθόλου, κάποιιοι δεν έμπαιναν στο χρόνο τους. Δεν είναι το ίδιο όπως να τους έχεις σε ένα δια ζώσης σεμινάριο και να ξέρεις ότι υπάρχει η συγκεκριμένη τοποθεσία και θα έρθουν όλοι, δεν θα βγαίνουν και να μπαίνουν. Υπήρχαν πολλά προβλήματα στο να βγαίνουν και να μπαίνουν συνέχεια οι εκπαιδευόμενοι. Τώρα αφού λύσαμε τα λειτουργικά ας το πω έτσι, το άλλο που είχε αλλάξει ήταν καθαρά να βλέπουμε τη δομή, δηλαδή η άλλη πρόκληση ήταν στο χρόνο που είχα μειώσει να δω πως

μπορώ να εργαστώ με τους συναδέλφους εκπαιδευτικούς ούτως ώστε να υπάρχει επικοινωνία, όπως μιλούμε τώρα, να βρω τρόπους να αλληλοεπιδράσουν είτε ήταν βάζοντας ξένα εργαλεία μέσα όπως ήταν κάποια padlets για να μπορούν να μιλούν κάποια teams για να μπορούν να εργάζονται ε και κάτι που δεν έχω λύσει μέχρι τώρα, είναι να μπορώ να έχω αυτό με τη προσωπική επαφή, δηλαδή στο τελευταίο σεμινάριο τους είπα «σας παρακαλώ ανοίξετε τις κάμερες, να σας δω είμασταν τόσες ώρες μαζί τουλάχιστον αν σας βρω κάπου σε ένα σχολείο να μπορώ να σας χαιρετίσω να μην πρέπει να δω το όνομα σας γραμμένο».

Λ: Γιατί δεν ήταν ανοιχτές οι κάμερες;

Ε: Εεε είναι κάτι που δεν είναι υποχρεωτικό και γενικά

Λ: Ξέρεις σε εμάς είναι καθαρό, είναι υποχρεωτικό

Ε: Ε σε μάς δεν είναι υποχρεωτικό επίσης επειδή υπάρχουν όλα αυτά τα διαδικαστικά με τις γραμμές και συνήθως ο κόσμος είναι σπίτι του ή στα σχολεία είναι χάλια προς το παρόν η σύνδεση Αν έχουμε όλοι ανοιχτές τις κάμερες παγώνει τελείως η εικόνα. Αλλά από την άλλη όταν είπα πει σε ένα group που ήταν έτσι λίγο πιο νεαρές, κάποιες νηπιαγωγοί, θυμάμαι, όταν είπα άτε λέω να πούμε ένα γεια να ανοίξει κάθε μια που λέει ένα γεια να μην είναι ταυτόχρονα και μου λέει μία «κ. Έφη θηλάζω, προτιμώ να μην ανοίξω τη κάμερα, οπότε από την άλλη ήταν και ένα θετικό ότι αυτή η κοπέλα δεν θα ερχόταν να επιμορφωθεί ενώ τώρα με μια κλειστή κάμερα είναι πίσω και εντάξει παρά το καθόλου έρχεται σε μια επιμόρφωση.

Λ: Okay Έφη αυτά ήταν τα τεχνικά, εσύ πως ένιωσες; Δηλαδή όπως και στη δική μας την περίπτωση φαντάζομαι και σε εσάς η αλλαγή έγινε εν μια νυκτί. Δηλαδή μέχρι μια ημέρα ξέραμε ότι δεν μπορούμε να κάνουμε διαδικτυακά τουλάχιστον τα επιχορηγημένα σε σχέση με την Αναδ και την άλλη ημέρα μας είπαν okay προχωράτε. Δεν είχαμε επιλογή ήταν είτε κάνω διαδικτυακά σεμινάρια είτε δεν κάνω και κλείνω το μαγαζί. Στη δική σου την περίπτωση πως ήταν το βίωμα σου; Εσύ πως ένιωσες δηλαδή, μου είπες κάποια πράγματα στην αρχή αλλά με ενδιαφέρει περισσότερο το πως εσύ ένιωσες, το πως το βίωσες.

Ε: Επειδή υπήρχε κάποια εμπειρία με το moodles γενικά εμάς δεν ήταν σε μια νυκτί εδώ γιατί τα σεμινάρια έχουν μια διαδικασία οπότε σε μια νυκτί ήταν περισσότερο να στηρίζουμε τα σχολεία να αρχίσουν τα μαθήματα του με τους μαθητές. Δηλαδή στην επιμόρφωση δόθηκε πάρα πολύ έμφαση στο παιδαγωγικό, να επιμορφώσουμε τους εκπαιδευτικούς να μπορούν να χρησιμοποιήσουν αυτή την πλατφόρμα, οπότε μέσα σε αυτή την επιμόρφωση μπήκαμε και εμείς. Δηλαδή ως εκπαιδευτές τώρα των εκπαιδευτικών μπήκαμε σε μια διαδικασία από τα άτομα που ήταν πιο εξοικειωμένα τέλος πάντων να επιμορφωθούμε για την πλατφόρμα. Άρα υπήρχε άγχος μπορώ να πω ότι ένιωθα κάποιο άγχος και κάποια ανασφάλεια για το τι θα γίνει πως, τούτο το ότι έχεις πιο πολλά απρόοπτα στη διδασκαλία σου. Αλλά η αλήθεια είναι ότι δόθηκε κάποιος χρόνος να χτίσουμε το σεμινάριο μας. Οπότε τούτο το άγχος λίγο και από την άλλη ότι είχαμε μια στήριξη από το περιβάλλον εδώ για το πως λειτουργούν αυτές οι πλατφόρμες ήταν αρκετά καλό. Το άλλο το άγχος ήταν αυτό που είπα και προηγουμένως, στο ότι που αυτό δεν μας το λεν, δηλαδή οι τεχνικοί μας δείχνουν εντάξει, η teams δουλεύει έτσι άμα θες να κάμεις ομάδες κάμνεις αυτό το πράγμα, το περισσότερο άγχος – πρόκληση να πω ήταν το πως να χτίσω το δικό σου σεμινάριο ούτως ώστε να μην χάσει τις αρχές που είχα βάλει στα δια ζώσης δηλαδή την αλληλεπίδραση που έχουμε μεταξύ μας στο ότι να μην γίνει καθαρά μια διάλεξη που θα οπτικογραφήσουν και θα παίζει συνεχόμενα είτε είναι συνδεδεμένοι είτε δεν είναι

Λ: Άρα Έφη άλλαξες τον τρόπο; Μεθόδους; Τεχνικές; Τι ήταν εκείνο που άλλαξε στο τρόπο διδασκαλίας σου, δηλαδή φαντάζομαι από αυτά που μου λες προσάρμοσες τη διδασκαλία σου, μου το είπες και προηγουμένως, αλλά πες μας πιο συγκεκριμένα τι ήταν αυτό που έκανες;

Ε: Το ένα ήταν ο χρόνος, το άλλο ήταν δηλαδή ο χρόνος της διάλεξης να το πούμε και των σημειώσεων όλα αυτά δηλαδή μπορούσες να τα στείλεις προηγουμένως έπρεπε να τα έχουν οι συνάδελφοι μπροστά τους από προηγουμένως να μπορούσαν να τα μελετήσουν, υπήρχε ένα θεωρητικό κομμάτι που ήταν η ραχοκοκαλιά αλλά προσπάθησα οι αλλαγές που έγιναν είναι αρκετές. Η τεχνολογία ούτως ώστε να έχω την ανταπόκριση των εκπαιδευόμενων δηλαδή θα άρχιζα πάντα ας πούμε έτσι με ένα παγοθραύστη, να ακούσω γνώμη τους πάνω σε συγκεκριμένο θέμα που θα είχε ενδιαφέρον, θα έμπαινε ξέρω γω ένα padlet για να κάνουμε sharing και κάποιες ιδέες, δηλαδή τεχνικές οι οποίες θα γίνονταν διαφορετικά στην τάξη ή μπορεί και σε πιο λίγο βαθμό να το πω και έτσι προσπάθησα να τις εμπλουτίσω περισσότερο στο διαδικτυακό μου μάθημα με έτσι διαδραστικά κομμάτια ούτως ώστε να νιώθω συνέχεια ότι υπάρχει μια επαφή

Λ: Έτσι επειδή μου ανέφερες ότι υπήρχε το θέμα με τη κάμερα. Πως τα κατάφερες να είναι διαδραστικό;

Ε: Ναι εντάξει ακόμα είναι θέμα, ακόμα δεν το έχω λύσει στο 100% γιατί υπάρχουν και άτομα που μπαίνουν στο σεμινάριο και φεύγουν πίσω από την οθόνη και δεν τα βλέπεις καθόλου και μετά βάζεις ένα διαδραστικό κομμάτι και απλώς δεν συμμετέχουν, άρα δεν το έχω λύσει στο 100% γιατί κάποιος που δεν θέλει να είναι εκεί δηλαδή ακόμη και να πεις, η κυρία ξέρω γω Παπαγεωργίου τι θέλει να πει; Δεν απαντά, οπότε προχωράς, εε αλλά για τα άτομα που θα τα έχαναν αλλά έχουν αυτό το willing (θέληση) να μείνουν στο σεμινάριο εε και χωρίς τη κάμερα είναι να υπάρχει και συνέχεια, κάτι που να πρέπει να πουν δηλαδή, τους χώριζες σε πιο μικρές ομάδες, Τα σεμινάρια μας είναι το maximum 25 άτομα συγκεκριμένα ήταν 20 οι αριθμοί που επέλεγα άρα μπορούσα να έχω έτσι κάποιες ομάδες στα teams και να τις βλέπω,

οπότε έμπαινε ένα θέμα στις ομάδες με 4 άτομα είχε κάποιος facilitator, εσύ προσπαθούσες να πας σε πιο μικρές ομάδες να δει ότι συμμετέχουν άρα χωρίς τη κάμερα άκουγα συνεχώς κάποιες ιδέες ή προχωρούσαν ένα task που τους είχες βάλει. Είναι ο τρόπος που κρατούσα την επαφή, ότι βρίσκονται μαζί σου.

Λ: Okay να θεωρήσω ότι τούτο ήταν που σε δυσκόλεψε παραπάνω ή είχε κι άλλες δυσκολίες;

Ε: Νομίζω η πρώτη δυσκολία ήταν το τεχνικό δηλαδή αυτά τα διαδικαστικά και για την ουσία του θέματος νομίζω είναι αυτό που με δυσκολεύει ακόμη, να που με δυσκόλεψε περισσότερο και δεν έχω λύσει ακόμα και δεν ξέρω αν μπορώ να το λύσω στο 100%.

Λ: Ναι νομίζω χωρίς τις κάμερες είναι δύσκολό.

Ε: Ναι

Λ: Είναι πολύ δύσκολο να λειτουργήσεις, ούτως άλλως υπάρχει τούτη η απόσταση η τεχνική, απόσταση ο καθένας σπίτι του, στον υπολογιστή του και χωρίς κάμερα δεν δημιουργείται όχι μόνο η επαφή μαζί σου αλλά και η επαφή μεταξύ τους.

Ε: Ναι απλώς νομίζω περισσότερο είναι στα άτομα που δεν είναι διαθέσιμα, η κάμερα δηλαδή αν θα έμπαινε ας το πούμε θα επιδρούσε θετικά νομίζω στο πρώτο κομμάτι στο να μην γράφονται στα σεμινάρια άτομα, ας πούμε εμάς είναι δωρεάν τα σεμινάρια άρα μπορεί να γραφτεί κάποιο άτομα και να μην είναι διαθέσιμο που μπορεί να είναι προαιρετικό που λες γιατί γράφεσαι που λες whatever αλλά μπορεί να μην είναι διαθέσιμο εκείνη τη στιγμή και απλώς να γραφτεί να φαίνεται ότι το παρακολουθεί και τελικά να μην θέλει να το παρακολουθήσει οπότε η κάμερα ίσως να ήταν ένας λόγος κάποια άτομα που δεν θέλουν να είναι ενεργά να μην γράφονται στο σεμινάριο

Λ: Δηλαδή έτσι να το πούμε με το όνομα τους. Κάποια άτομα λαμβάνουν μέρος για τα CPDs (συνεχιζόμενη εκπαίδευση/μόρια) ουσιαστικά γιατί πρέπει να δείχνουν αυτές τις ώρες και ουσιαστικά δεν το παρακολουθούν. Αυτό συμβαίνει και στις δια ζώσης;

Ε: Το δια ζώσης εν λίγο πιο δύσκολο, δηλαδή στο δια ζώσης υπάρχει γίνεται πάλι αυτό, αλλά δεν θα έρθουν δηλαδή δεν θα σπαταλήσουν το χρόνο τους με τη φυσική τους παρουσία ενώ με ένα μέσω του διαδικτυακού κάνουν το login in και μπαίνουν φαίνονται ότι είναι εκεί αλλά δεν συμμετέχουν καθόλου,. Νομίζουν ότι δεν καταλαβαίνουμε ότι δεν είναι εκεί, φεύγουν από από τον υπολογιστή και μπορεί και να τελειώσει το σεμινάριο και να δεις ότι έκαναν log out αν δεν τους κάμεις εσύ, να το κλείσεις το σεμινάριο να είναι ακόμα μέσα και να βλέπεις ότι το έκαναν αργά το βράδυ. Δηλαδή νομίζω είναι το αρνητικό κομμάτι που έχει το διαδικτυακό, που υπάρχουν άτομα που δείχνουν ότι είναι εκεί ενώ στο δια ζώσης δεν θα έρχονταν δεν θα σπαταλούσαν το χρόνο τους,

Λ: Ναι αυτά τα άτομα όταν τα έχεις στην τάξη, τα καταλαβαίνεις φαντάζομαι ότι υπάρχουν κάποια που μπαίνουν έτσι είτε είναι ανοιχτή η κάμερα και δεν συμμετέχουν είτε δεν ακούν καθόλου. Προσπαθείς να τους φέρεις μέσα; Πως; Τι κάνεις;

Ε: Αν είναι πίσω από τον υπολογιστή ναι, αν δεν είναι πίσω; Να πω ένα συγκεκριμένο παράδειγμα, είχαμε ένα τελευταίο, το σεμινάριο το τελευταίο που είχαμε κάνει, το είχαμε κάνει με μια καθηγήτρια από την Αμερική. Ήταν για μαθηματικούς στην μέση εκπαίδευση και ήταν εργαλεία για τη χρήση, για την αξιοποίηση της τεχνολογίας στο μάθημα των μαθηματικών, το οποίο ενώ υπήρχε πολύ μεγάλη waiting list είχαμε πει να μπουν είπαμε 20 maximum 25 άτομα, είχε γίνει αρκετή διαφήμιση από τους επιθεωρητές, οπότε υπήρχε πάρα πολύ ζήτηση. Δηλαδή γραφτήκαν άτομα στο σεμινάριο και δεν τα δεχτήκαμε όλα γιατί έκλεισαν οι θέσεις και με λύπη μου παρακολουθούσα ενώ τους είχαμε όλα αυτά τα διαδραστικά, έπρεπε να μπαίνουν σε ιστοσελίδες, να γράφουν και όταν έμπαιναν σε αυτά τα εργαλεία που τους είχαμε δείξει εμείς βλέπαμε μέσω της δικής μας οθόνης τι έκανε ο καθένας σε κάθε task που του βάζαμε. Δηλαδή δεν μπορούσε κάποιος που δεν έκανε login, το βλέπαμε δεν μπορούσε να προχωρήσει τα task, οπότε την πρώτη φορά που το είδαμε και το συζητήσαμε με τη συνεργάτιδα που κάναμε μαζί το σεμινάριο. Μας έλεγε «είναι κρίμα υπάρχουν τόσα άτομα που περίμεναν να το λάβουν μέρος και τώρα έχουμε άτομα που απλώς κάνουν login». Έστειλα προσωπικό email και τους έγραψα «είστε γραμμένοι σε αυτό το σεμινάριο, δεν ξέρω για κάποιο λόγο, αν έχετε κάποια προβλήματα να παρακολουθήσετε, είδαμε ότι δεν μπήκατε στη πλατφόρμα την ώρα που γινόταν το σεμινάριο ενώ είσασταν συνδεδεμένοι. Εάν υπάρχει οποιοδήποτε πρόβλημα την επόμενη φορά παρακαλώ επικοινωνήστε μαζί μου να τα λύσουμε για να μπορείτε να προχωρήσετε, αν από την άλλη δεν θέλετε να παρακολουθήσετε το σεμινάριο σας παρακαλώ αφήστε τη θέση για να γραφτεί κάποιο άλλο άτομο. Είχε άτομα, ας πούμε, ένα συγκεκριμένο άτομο μου είπε «δεν μπορούσα, είχα τεχνικά προβλήματα», και όλα αυτά που είναι η μία δικαιολογία που μπορεί να υπάρχει που μπορεί και να μην υφίσταται, στο τέλος ξανά έγινε αυτό το πράγμα ξανά προσωπικό email αλλά αφού πέρασαν 2-3 σεμινάρια το άτομο έκανε login και δεν ανταποκρινόταν ούτε μπορούσες να γράψεις άλλο άτομο στο σεμινάριο, απλώς υπήρχε άτομο εκεί που ήταν φάντασμα, άρα δεν το λαμβάναμε υπόψη, ούτε μετά δηλαδή αφού είχαμε έρθει σε πολλή επικοινωνία μαζί, από ένα σημείο και μετά λες okay είναι ενήλικες δεν, είναι η διαφορά του να διδάσκεις σε ενήλικες και σε παιδιά.

Λ: έθεσες προηγουμένως μια άλλη βασική αρχή στην εκπαίδευση ενηλίκων την εθελοντική συμμετοχή

Ε: Ναι

Λ: Φαίνεται ότι ίσως τα προγράμματα να είναι μέρος CPDS δηλαδή να είναι πόντοι στη συνεχιζόμενη εκπαίδευση να τα κάνουν χωρίς πραγματικά να θέλουν να λάβουν μέρος και ίσως για αυτό να υπάρχει αυτό το θέμα.

Ε: Το συγκεκριμένο σεμινάριο δεν είχε ούτε αυτό το ρόλο, απλώς έγινε μια διαφήμιση από τους επιθεωρητές γιατί τους είχαμε ενημερώσει και πραγματικά μερικές φορές προσπαθείς να βρεις τους λόγους, υπάρχουν όμως μερικές φορές που δεν βρίσκεις το λόγο, δηλαδή δεν υπήρχε καμία υποχρέωση να γραφτεί κάποιος σε αυτό ...

Λ: Τι συναισθήματα σου δημιούργησε; Δηλαδή σαν εκπαιδύτρια που πηγές εκεί με όρεξη να κάνεις κάτι πρωτότυπο κάτι ωφέλιμο για τους συμμετέχοντες και αντιμετώπισες αυτή την κατάσταση που δεν θα ήταν εύκολο να υπάρξει στο δια ζώσης. Πως ένιωσες; Τα συναισθήματα σου Εφη

Ε: Κοίταξε, το πρώτο που νιώθεις είναι μια απογοήτευση γιατί η αλήθεια είναι ότι στο διαδικτυακό έχεις αρκετή προετοιμασία για να το κανείς να αλληλοεπιδρούν δηλαδή τα links να μπαίνει και είσαι και alert εκείνη την ώρα που γίνεται όπως και το δια ζώσης... αλλά εννοώ ότι το πρώτο πράγμα που νιώθεις είναι μια ματαιώση. Το δεύτερο πράγμα που νιώθεις είναι ότι δεν μπορείς να βρεις μια λύση και το γιατί γίνεται τούτο το πράγμα και να έχεις συνέχεια ένα έτσι flexibility γιατί από τη στιγμή που θα βρεις τέτοια άτομα στα σεμινάρια σου και εσύ δόμησες τις ομάδες σου ξέρω 'γώ να είναι τετράδες και ξαφνικά σε μια ομάδα μένει μόνο ένα άτομο, και τα άλλα τρία βρίσκονται πίσω- με κλειστή κάμερα σαν φαντάσματα πρέπει να ο εκπαιδευτής να είναι flexible, να το δει και να αλλάξει τις ομάδες. Στο δια ζώσης από την άλλη θα το έβλεπα αμέσως αυτό το πράγμα είναι εκεί ή δεν είναι εκεί αρα πρέπει να είσαι εκείνη την ώρα, άρα υπάρχει ένα stress να είμαι alert γιατί πέρα από τα άτομα που δεν είναι πρέπει παρόντα πραγματικά θα πρέπει τα άτομα που συμμετέχουν κανονικά να πάρουν αυτό που είχα προγραμματίσει . Και το τρίτο είναι ότι προσπαθείς να το αποφύγεις την επόμενη φορά, προσπαθείς να κάνεις ότι μπορείς και να το ελέγξεις. Αν δεις ότι δεν γίνονται όλα αυτά τα βήματα στο τέλος παίρνεις κάποιες αποφάσεις και προχωράς με εκείνους που πραγματικά ενδιαφέρονται

Λ: Μάλιστα! θεωρείς Έφη ότι η εμπειρία που είχες σε βοήθησε να το διαχειριστείς δηλαδή εάν δεν είχες καθόλου εμπειρία διαδικτυακά θα είχες παραπάνω δυσκολίες;

Ε: Ναι νομίζω

Λ: Ότι είχες δυσκολίες. Θέλω λίγο να το ξεκαθαρίσουμε έτσι λίγο για την εμπειρία στα διαδικτυακά ήταν σε webinars και όχι σε εκπαιδύσεις, δεν είχες ξαναδίδαξει πριν να προκύψει αυτό.

Ε: Ναι ναι, στα πανεπιστήμια που ήμουν χρησιμοποιούσαμε πλατφόρμες κυρίως σε κάτι διαδικτυακά που είχαν κάμει αλλά δεν είχαμε εκείνο το καιρό εμπειρία στην έννοια του διαδραστικού. Στα σεμινάρια που κάνουμε εδώ στο παιδαγωγικό ινστιτούτο υπάρχει παρά πολύ η έννοια του διαδραστικού αρα με αυτή τη διαφορά δεν είχα τόση εμπειρία. Υπήρχε δηλαδή η εμπειρία ήμουν και εξετάστρια σε πρόγραμμα που ήταν εξ αποστάσεως ήμουν και lecturer αλλά δεν ήταν τόση διάδραση, δεν είχα τόση έννοια να το πω να υπάρχει αυτή η αλληλεπίδραση αρά η καινούργια εμπειρία φέτος, τα τελευταία χρόνια εννοώ, ήταν το να βρω αυτή την αλληλεπίδραση στα σεμινάρια αλλά υπήρχε εμπειρία προηγουμένως δηλαδή και σε project αρκετά είχα δουλέψει το moodles είχα μια εμπειρία αλλά όχι τόσο την σύγχρονη μάθηση και διαδραστική εκπαίδευση

Λ: Μου είπες στην αρχή ότι είχατε την ευκαιρία όλοι όσοι θα εκπαιδευάτε διαδικτυακά με το που προέκυψε το θέμα, να εκπαιδευτείτε

Ε: Ναι

Λ: Να έχετε μια κατ' αρχή εκπαίδευση δηλαδή δεν ξέρω σε ποσό βάθος έφτασε τούτη η εκπαίδευση που είχατε από το παιδαγωγικό, πόσο θεωρείς ότι ήταν;

Ε: Ναι εντάξει ήταν βασικά, είχαν δοθεί κάποια γενικά σεμινάρια και μετά ανάλογα με το τι ανάγκες είχες μπορούσες να ζητήσεις βοήθεια από τους δυο συναδέλφους που είχαν αναλάβει την εκπαίδευση μας. Δεν είμαστε και παρά πολλά άτομα εδώ στο παιδαγωγικό ιδίως στο τομέα επιμόρφωσης, δηλαδή καμιά 20αριά άτομα είμαστε και οι δυο συνάδελφοι που είχαν αναλάβει αυτά τα σεμινάρια ήταν από τον τομέα της εκπαιδευτικής τεχνολογίας. Άρα υπήρχε και το διαπροσωπικό. Αρά έγιναν τα γενικά σεμινάρια και αν είχες συγκεκριμένες ανάγκες τις έστειλες, αν υπήρχαν κι άλλοι συνάδελφοι που είχαν τις ιδές ανάγκες με εσένα δημιουργήσουν ακόμα ένα σεμινάριο έτσι ένα group ή πήγαινες προσωπικά και ρωτούσες για τεχνικά θέματα. Στο πως όμως να δομήσεις και να βάλεις αυτό το interaction και κάποια εργαλεία ήσουν μόνος σου. Εγώ έμαθα αρκετά και από σεμινάρια που είχα πάει η ίδια διαδικτυακά. Δηλαδή πριν 2 χρόνια είχαμε κάμει έτσι ένα winter school υπήρχε έτσι μια ομάδα από τη Γαλλία που γενικά ενώ μας επιμόρφωνε για ένα άλλο θέμα εγώ έβλεπα και παρά πολλά εργαλεία που χρησιμοποιούσαν άρα ήταν η μια καλή αρχή. Πήγαινες μετά σε άλλο σεμινάριο και έβλεπες και άλλα εργαλεία όποτε σιγά σιγά ερχόταν και η άτυπη επιμόρφωση μέσα από σεμινάρια τα οποία παρακολουθούσα η ίδια

Λ: Τούτο όμως έγινε πριν; Μιλάς σε ένα προγενέστερο χρόνο.

Ε: Ναι και έγινε κάποια πράγματα γίνονταν ταυτόχρονα δηλαδή μπορεί να άρχιζα ένα σεμινάριο μπορεί να πρόκυπτε και ένα συνέδριο 3ημερο που παρακολουθούσα και «έκλεβα» ... έλεγα τζελεις αα ωραίο τούτο το εργαλείο θα προσπαθήσω να το βάλω στην επόμενη μου συνάντηση και έτσι υπήρχε μια εξέλιξη. Τα σεμινάρια του παιδαγωγικού ήταν προηγουμένως πριν να αρχίσουμε τα δικά μας.

Λ: Εσύ από μόνη σου έκανες κάποιες άλλες προσπάθειες να εκπαιδευτείς ; γιατί υπήρχαν διάφορα βιντεάκια στο διαδίκτυο και τα λοιπά, δηλαδή προσπάθειες από μόνη σου να βελτιώσεις τις γνώσεις;
Ε: Ναι γενικά και μόνη μου μέσα από αυτά τα συνέδρια αλλά υπήρχε και μια σειρά προγραμμάτων που είχα βρει διαδικτυακά, που ήταν για συγκεκριμένες πλατφόρμες Συγκεκριμένα εγώ γράφτηκα και στο teams και παρακολούθησα μια σειρά από 5 σεμινάρια διαδικτυακά αλλά για πιο ψηλό επίπεδο και όχι τα πολύ βασικά. Υπήρχαν διάφορα επίπεδα και όποτε ένιωθα ότι ήταν ένα κομμάτι που ήθελα βελτίωση ως εκπαιδευτρια, το παρακολουθούσα.

Λ: Ναι, ΟΚ βέβαια επειδή πάλι το ανέφερες στην αρχή μας έκανες μια πολλή καλή εισαγωγή και κάλυψες πολλές από τις ερωτήσεις οπότε τώρα ξαναπάω πίσω σε μεγαλύτερο βάθος. Γενικότερα σαν εκπαιδευτρια που σαν εκπαιδευτικός που εκπαιδεύεις ενήλικες με μια μεγάλη εμπειρία σε αυτό το ρόλο, ένιωσες μέσα από αυτή τη διαδικασία ότι η τεχνολογία αποτελούσε σύμμαχο για σένα ή σε δυσκόλεψε; Δηλαδή, το ότι αναγκάστηκες να πας σε αυτό τον τρόπο, σε τούτη τη μέθοδο την εξ' αποστάσεως για να κάμεις την δουλεία σου εφόσον δεν υπήρχε άλλος τρόπος λόγω της αναγκαστικής η κοινωνικής απόστασης εξαιτίας της πανδημίας, τι συναισθήματα ένιωσες, ως εκπαιδευτρια πως το βίωσες; Πως αυτό το γεγονός σε καθόρισε εκείνη ιδιαίτερα τη περίοδο;

Ε: Η αλήθεια είναι ότι ήταν κάτι το οποίο ήρθε εξ ανάγκης. Για εμένα όμως η τεχνολογία είναι αρκετά βοηθητική, εγώ έτσι το βρίσκω, αλλά υπήρχαν αρκετά τεχνικά προβλήματα, δηλαδή να είμαι στο σπίτι και να κάμνω ένα σεμινάριο και ξαφνικά να κόβεται η γραμμή του ιντερνετ για κάποιο λόγο. Έπρεπε να βρω να επικοινωνήσω από το τηλέφωνο με την ομάδα, να τους πω πως έχει κοπεί η γραμμή και να μου δώσουν μερικά λεπτά να το φτιάξω, Δηλαδή υπήρχαν αρκετά στην αρχή τεχνικά προβλήματα. Να βρω το μέρος στο σπίτι που να είναι και ήσυχο και που να πιάνει καλά το ιντερνετ, άρα υπήρχαν πολλά πράγματα που έπρεπε συνέχεια να λύνεις και αυτό το πράγμα μου δημιουργούσε πολύ περισσότερο άγχος παρά να φύγω από το σπίτι μου να έρθω η ώρα 5 στο παιδαγωγικό και να κάμω ένα σεμινάριο μέχρι τις 7 δια ζώσης. Στην αρχή υπήρχε όντως πάρα πολύ στρες, όμως να απαντήσω την ερώτηση με κάτι άλλο για το ότι σε σχέση με τα θετικά που βρήκα, πως αν μας επιτρέψει τώρα ο χρόνος πάμε πίσω, να μπορούμε και δια ζώσης. Εγώ τα σεμινάρια μου τώρα τα έχω βάλει υβριδικά, γιατί νιώθω ότι θέλω να φέρω μια δυο φορές τα άτομα να τα δω και να κάμω αυτό το διαπροσωπικό που δεν το αντικαθιστά η τεχνολογία αλλά πιστεύω πάρα πολλά πράγματα τώρα μπορώ να τα κάνω πολύ πιο καλά μέσω του διαδικτύου. Δηλαδή το πως φέρνεις τα εργαλεία μέσα και μπορεί κάποιος να μου πει άμεσα τη γνώμη του, θα το έκαμνα και στο δια ζώσης με ένα quiz, να τους δώσω ή να πάρω ένα feeling έτσι πως υπάρχει αλληλεπίδραση, δεν νιώθω ότι υστερεί το σεμινάριο μου για να το κάμω δια ζώσης δηλαδή θα το προτιμήσω διαδικτυακά συν του ότι δίνω την επιλογή σε άτομα τα οποία δεν μπορούσαν να λάβουν μέρος, δηλαδή το ότι είναι στη Λευκωσία τα περισσότερα δια ζώσης σεμινάρια είχαμε πάρα πολύ μικρή συμμετοχή από την Πάφο. Εμένα τώρα στα σεμινάρια μου η συμμετοχή αυξήθηκε, είδα ότι πάρα πολλά άτομα από επαρχίες που δεν μπορούσαν να έρθουν στην Λευκωσία ή άτομα που υπολογίζουν και το χρόνο της απόστασης ή είναι στο σπίτι με τα παιδιά τους και θέλουν να επιμορφωθούν, τους εξυπηρετεί το εξ αποστάσεως Άρα νιώθω ότι η τεχνολογία τώρα είναι σύμμαχος μου για τα επόμενα σεμινάρια για αυτό και τα καινούργια μου σεμινάρια τα έχω βάλει υβριδικά.

Λ: Μάλιστα, αυτό είναι πάρα πολύ ενδιαφέρον και είναι αυτό που διαπιστώνω και μέσα στην βιβλιογραφία για την υβριδική, δηλαδή ότι ο χρόνος, οι αποστάσεις κλπ βοηθάει πάρα πολύ στο διαδικτυακό και το κόστος παίζει σημαντικό ρόλο, για κάποιους τώρα γιατί το να έρθεις από την Πάφο δεν είναι μόνο η απόσταση αλλά και τα καύσιμα τους να έρθουν.

Ε: Ακριβώς και το κόστος στο παιδαγωγικό, δηλαδή εμείς είχαμε να κλείσουμε αίθουσες, να μην σου την πάρει άλλος την αίθουσα. Δηλαδή τώρα γίνεσαι πιο αυτόνομη, θα πεις εσύ την ώρα σου να δώσεις τις ώρες σου που μπορείς, να υπάρχει τόσος συντονισμός αιθουσών ατόμων, να εξυπηρετήσεις, να υπάρχει καφές, υπάρχουν πράγματα διαδικαστικά που έχουν λυθεί αυτόματα με τα διαδικτυακά, Αφ' ενός νομίζω στο διαδικτυακό υπολείπεται μόνο στο προσωπικό κομμάτι.

Λ: Ναι νομίζω πως είναι αυτό που βγαίνει γενικότερα από όλες τις συνεντεύξεις, δηλαδή το υβριδικό επικρατεί, εγώ είναι κάτι το οποίο έκανα, το έκανα αμέσως μόλις μου δόθηκε η ευκαιρία.

Ε: Ναι

Λ: Εγώ προσωπικά να το κάμω, αλλά όλες μου οι εκπαιδεύσεις ή μάλλον οι 95% είναι μεικτές, αλλά το βλέπω και από άλλους εκπαιδευτές που έκανα τις συνεντεύξεις αλλά και από την βιβλιογραφία που μελετώ ή ερευνώ. Επειδή στάθηκες λίγο στους συμμετέχοντες που για κάποιο λόγο είτε δικό τους είτε τεχνικό δεν συμμετέχουν και απλώς είναι εκεί, όπως μας είπες κάποια στιγμή, οι υπόλοιποι πως συμπεριφέρονται σε αυτά τα σεμινάρια; Δηλαδή θέλω λίγο την εμπειρία σου πάνω σε αυτό το θέμα;

Ε: Σε σχέση με αυτά τα άτομα;

Λ: Όχι με την ουσία της εκπαίδευσης δηλαδή μας ανέφερες ότι εσύ έκανες πράγματα στα διαδικτυακά που δεν θα μπορούσες να τα κάνεις στο δια ζώσης, και είναι και ένας από τους λόγους που θέλεις να συνεχίσεις να έχεις ένα μεγάλο μέρος της εκπαίδευσης διαδικτυακά, αυτό πως το εισέπραξες από τους συμμετέχοντες; Που συμμετείχαν κανονικά έτσι δεν μιλώ για εκείνους που είχα πρόβλημα;

E: Το πρώτο πράγμα που είχα πάρει από μια αξιολόγηση από τους συμμετέχοντες και που το έβλεπα δηλαδή αλλά όταν σου το λένε είναι ότι είναι πιο οργανωμένοι επειδή υπήρχαν όλα τα links που έπρεπε να μπει, τα borders οργανωμένα, είχαν τα access τους και τα λοιπά ένωσαν ότι υπήρχε τάξη, ότι γνώριζαν από πριν τι θα γίνει που τους δίνουμε έναν οδηγό, δηλαδή ξέρουν και στα δια ζώσης αλλά στο διαδικτυακό είναι σαν να τους τα έδινες όλα έτοιμα ηλεκτρονικά οργανωμένα σε ένα folder ή σε ένα google drive ή αν είχαμε moodle και εκεί υπήρχε όλη αυτή η οργάνωση ας το πούμε για να μπορούν να έχουν και μετά κάποια αναφορά. Αυτό που ίσως να μπορώ τώρα να πω είναι ότι αν πήγαινα τώρα δια ζώσης θα το έκανα το ίδιο και εκεί (σε σχέση με την οργάνωση) μου αλλά είναι ένα πράγμα που το ανακάλυψα από τους συμμετέχοντες ότι τους άρεσε από τα διαδικτυακά τα σεμινάρια Γενικά νομίζω ότι υπήρχε έτσι στη συμμετοχή τους μια άνεση να το πω σε σχέση με το πόσο άνετα κάνω ένα σεμινάριο σπίτι μου. Και αυτό το πράγμα ήταν κάτι που είχα πάρει από τους συμμετέχοντες, δηλαδή να σου λέω πράγματα και να νιώθω ότι είμαι μόνος μου ενώ τελικά δεν είμαι μόνος μου, δηλαδή μερικές φορές πρέπει αυτή τη γραμμή κάπου να την χωρίσεις. Εγώ τούτο που είχα δει τζαι μου είχαν πει τζαι για τους καθηγητές στην μέση εκπαίδευση, όταν είχα αυτό το σεμινάριο και είχα απογοητευτεί, λέω ότι ανακάλυψα και πολλά διαμαντάκια, δηλαδή εκτός από τα φαντάσματα είδα άτομα τα οποία μπορούσαν άνετα μέσα στο σεμινάριο να φέρουν δικά τους παραδείγματα, πχ... α! έχω κάτι στον υπολογιστή μου να το κάμω τώρα share. Αν είμασταν στο δια ζώσης ίσως πιο δύσκολα θα συνέβαινε αυτό. Στο διαδικτυακό είχαν πρόσβαση στα δικά τους αρχεία, στην δική τους εμπειρία και αμέσως να μπου να το βάλουν στην οθόνη και να το μοιραστούν με όλους τους συμμετέχοντες.

Λ: Ωραία άρα βλέπεις και πάρα πολλά θετικά στην συμπεριφορά των συμμετεχόντων εκείνων που πραγματικά παρακολουθούσαν και συμμετείχαν

E: Ναι, πραγματικά ναι

Λ: Και αξιοποίησαν και οι ίδιοι την τεχνολογία

E: Πολύ, πολύ και έδωσαν και μεταξύ τους πράγματα, πολύ εύκολα πράγματα σε ηλεκτρονικές μορφές, είτε παραδείγματα που θέλαν να δείξουν, είτε βιντεο που ήθελαν να δείξουν, είτε υλικό που ήθελαν απλώς να μοιραστούν μεταξύ τους. Το άλλο που ήθελα να πω και για τα δια ζώσης γιατί τώρα επήγα σε ένα που ήταν έτσι λίγο πιο βιωματικό που είχαμε αρκετά πειράματα, το άλλο θετικό που υπάρχει στα δια ζώσης θα το κάμω σε τούτο το σεμινάριο είναι ότι όταν έχω υλικά να χρησιμοποιήσω πρέπει να τους φέρεις, δηλαδή εννοώ ότι στο διαδικτυακό είχα κάμει video για να δείξω τα υλικά, να προσπαθήσω να κάμω κάποια πράγματα με υλικά που μπορούσαν να βρουν στο χώρο τους και αυτό προκάλεσε ένα άγχος, ένα stress στο πως να δείξω κάτι σε βιωματικό εργαστήριο μέσα από τον υπολογιστή που τώρα σίγουρα προτιμώ εκείνες τις συναντήσεις να τους φέρω στο Παιδαγωγικό να τις κάμουμε στην τάξη.

Λ: OK, άρα τώρα έτσι με παίρνεις στην επόμενη μου ερώτηση που έχει σχέση με τη διαχείριση της τάξης, δηλαδή πως σε δίδαξε τούτο παρόλο που μου το ανέφερες πως σε δίδαξε τούτη η εμπειρία σου στο να διαχειρίζεσαι την ομάδα και αν άλλαξες πράγματα; απλώς ρωτώ αν υπάρχει κάτι άλλο να μου πεις πάνω στο πως το διαχειρίστηκες;

E: Νομίζω πως, ίσως κάτι που θα πρόσθετα παρόλο που το ξαναείπα είναι η διαχείριση της τάξης για να υπάρχει έτσι καλή διαχείριση της τάξης πρέπει να είναι καλά οργανωμένο δηλαδή να έχει ας πούμε τα links που θα χρησιμοποιήσεις για να μπορούν να έχουν access, να προσπαθείς να παρακολουθείς τον καθένα πόσο σου μιλάει, έχει άτομα που νιώθουν άνετα να σηκώσουν χέρι, έχει άτομα που δεν είναι τόσο άνετα, οπότε είναι δύσκολο γιατί δεν έχεις την οπτική επαφή να τους δεις με το βλέμμα ή να καταλάβεις από το βλέμμα τους, άρα έπρεπε με κάποιο τρόπο να δεις ότι το συγκεκριμένο άτομο δεν μιλά άρα να μην το προσβάλω γιατί δεν μπορείς να του πεις «πες μου εσύ» άρα με κάποιο τρόπο προσπαθούσα να εμπλέξω αυτά τα άτομα μέσα από ομάδες ή λίγο με το να μιλώ ή με το να ανοίγει το μικρόφωνο και να ακούγονται πράγματα πρέπει να είσαι συνεχώς alert, κυρίως όταν έχουμε μεγάλα σεμινάρια ή όταν έχουμε μεγάλες ομάδες πχ 100 άτομα υπάρχει κάποιο άτομο που ελέγχει και αναλαμβάνει να κλείνει τα μικρόφωνα δηλαδή σε κάποια φάση να μην ξεχνιέται ο εκπαιδευτής να δημιουργείται χάος ή να χάνετε όλο το σεμινάριο γιατί κάποιος ξέχασε ανοιχτό το μικρόφωνο του

Λ: Είναι αυτό που λέμε συμβόλαιο δέσμευση στην αρχή, που λέμε και στα δικά μας τα σεμινάρια

E: Ναι αλλά από τη θεωρία στη πράξη είναι διαφορετικό

Λ: Φαντάσου E. εμάς που μπήκαμε εντελώς αβοήθητοι στα βαθιά για να μπορέσουμε να το κάνουμε αυτό και δεν είχαμε τη στήριξη του παιδαγωγικού ήταν τρομερό τούτο που συνέβη

E: Ναι ναι σίγουρα και υπάρχουν ακόμα πράγματα να γίνουν και να βελτιωθούν. Η πιο εύκολη λύση είναι να ενωθείς να κάμει share screen τις διαφανείς σου και να μιλάς όμως αυτό δεν είναι εκπαίδευση, είναι πολλά βήματα που πρέπει να γίνουν ακόμα στην εξ' αποστάσεως επιμόρφωση των ενηλίκων.

Λ: Ως παρένθεση εγώ θα πω ένας άνθρωπος οποίος ήταν αυτό: διάλεξε και στα δια ζώσης το ίδιο κάνει και στα διαδικτυακά. Εκείνος που ψαχνόταν, ψάχνετε και στο διαδικτυακό, δηλαδή θεωρώ ότι δεν αλλάζει

E: Απλώς στο δια ζώσης αν κρατούσες και κανένα δηλαδή βρισκόταν στο μάθημα και έλεγες να μη παίζετε με το κινητό σας κάτι θα γινόταν, στο διαδικτυακό δεν θα κρατήσεις κανέναν, εννοώ εκείνος που δεν θα σε παρακολουθήσει απλώς έχει πάει ήδη σε άλλο δωμάτιο και κάνει κάτι άλλο. Αυτή είναι η

διαφορά που πρέπει να καταλάβουμε τα άτομα με το διαδικτυακό και τη διάλεξη αλλά συμφωνώ απόλυτα.

Λ: Βέβαια υπάρχουν και έρευνες που δείχνουν ότι κάποιιοι από τότε συμμετέχοντες απελευθερώθηκαν στο διαδικτυακό δηλαδή ακόμα και οι ντροπαλοί που δεν θα μιλούσαν ποτέ στο δια ζώσης στο διαδικτυακό μπορούν με όλα αυτά τα πράγματα που μας ανέφερες και εσυ Εφη που υπάρχουν και πολλά αλλά ακόμα τζαι με πχ το chat να έχουν (χάθηκε το σήμα)

Ε: Ναι και με το chat και τούτο που είπα πριν ότι βρίσκονται στο χώρο τους

Λ: ο καθένας βίωσε διαφορετικά τα πράγματα αλλά υπάρχουν παρά πολλά κοινά σε όλους που έζησαν αυτή την κατάσταση

Λ: Λοιπόν έτσι σχεδόν ολοκληρώσαμε Έφη μου ..... πριν χαθεί το σήμα έλεγες μου κάτι το οποίο δεν είχα ακούσει αν το θυμάσαι να μας το πεις.Ε: Κάτι έλεγες εσύ και προσπαθούσα να πω.. για το ποσό άνετα νιώθουν, ότι ναι κάποια άτομα πιο ντροπαλά μέσω του chat και απλώς τούτο που είπα είναι ότι βρίσκονται στο χώρο τους δηλαδή και αυτό το πράγμα δημιουργεί έτσι μια πιο οικειότητα. Έτσι αν σου μιλήσει κάποιος, που βρίσκεται στο δικό του χώρο νιώθει πιο άνετα στο χώρο του, έτσι νιώθει μια προστασία, όποτε μπορεί να ανοιχτεί πιο άνετα

Λ: Ναι και σίγουρα όποτε υπάρχουν και όλα αυτά τα θετικά τα οποία, στα οποία δίνει η διαδικτυακή εκπαίδευση. Ξανά έρχομαι πίσω παρόλο που μου είπες ότι είχατε τη βοήθεια από το παιδαγωγικό υπήρχαν οι συνεργάτες και λοιπά οι οποία σαν βοήθησαν γενικότερα για το θέμα της διαδικτυακής διδασκαλίας, νιώθεις έτσι ότι έχουν περάσει δυόμιση χρόνια από τη στιγμή που ξεκινήσαμε να κάνουμε διαδικτυακά μαθήματα, ότι υπήρχε τούτη η υποστήριξη η ενθάρρυνση από το παιδαγωγικό; Που είναι ουσιαστικά ο εργοδότης σου;

Ε: Νομίζω ναι γενικά επειδή είμαστε εντάξει νομίζω, νομίζω υπήρξε αυτό επειδή είμασταν μια μικρή ομάδα στον τομέα επιμόρφωσης, τα άτομα τα συγκεκριμένα που είναι πιο ειδικοί στα τεχνικά παρόλο που τώρα έρχονται και παρακολουθούν και τα δικά μας σεμινάρια μας βοήθησαν στο πως τα κάνουμε πιο παιδαγωγικά ας το πούμε, δηλαδή υπάρχει έτσι μια αλληλεπίδραση μεταξύ μας, υπάρχει στήριξη, δηλαδή αν βρω κάποιο θέμα που δεν ξέρω θα ρωτήσω το συνάδελφο μου που μπορεί να το έχει λύσει ή το συνάδελφο μου που είναι πιο πάνω στα τεχνικά κομμάτια αλλά τώρα επαφίεται σε εμάς στο πως κάνουμε τα σεμινάρια και στο πως θα λύσουμε τις απορίες μας ή αν θα μείνουμε στα πιο εύκολα, στο να το κάνουμε να τελειώνει, διεκπεραιωτικά δηλαδή που από ένα σημείο και μετά δεν είναι θέμα του εργοδότη μας είναι θέμα δικό μας, το πως αξιοποιούμε τα άτομα που μας πρόσφερε ο εργοδότης μας για να επιμορφωθούμε. Όμως θέλω λίγο να σταθώ σε κάτι που βγήκε μέσα από τη δίκη μας συζήτηση, αυτό που η βοήθεια που υπήρχε και το τόνισες πως ήταν τεχνικής φύσεως, το θέμα όμως της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι καθαρά παιδαγωγικό.

Ε: Ναι εντάξει να πούμε ότι οι τεχνικοί που λέω τώρα εδώ είναι άτομα που είναι εκπαιδευτές, είναι άτομα που έχουν παιδαγωγική κατάρτιση, όποτε εκεί που θα μας δείχνανε τα τεχνικά θέματα το πως κανείς ομάδες, θα μας δείξουν πως να υπάρχει και τούτο το παιδαγωγικό κομμάτι μέσα στις ομάδες, απλώς επειδή και οι υπόλοιποι εδώ έχουμε παιδαγωγική κατάρτιση πολλές φορές η αλληλεπίδραση που έχουμε μεταξύ μας μπορεί να είναι περισσότερη μπορεί ας πούμε κάποιος από εμάς να δίνει περισσότερο έμφαση σε κάτι παιδαγωγικό και να δίνει πιο καλές λύσεις ή κομμάτια από τα άτομα που είναι στον τομέα της τεχνολογίας να μην τα σκέφτηκαν. Νομίζω επειδή εμάς η ομάδα είναι λίγο ιδιαίτερη και το παιδαγωγικό κομμάτι θεωρείται δεδομένο θεωρώ ότι τεχνικοί και μη τεχνικοί να μην ανταποκρίνεται σε αυτό που ενδεχομένως υπάρχει σε ένα άλλο οργανισμό για το τι εννοούμε τεχνικούς

Λ: στο παιδαγωγικό λες είναι δεδομένο αλλά δεν είναι δεδομένο σε ένα άλλο περιβάλλον

Ε: Ναι σε ένα άλλο περιβάλλον ναι όμως προσπαθήσαμε δηλαδή και τα άτομα που μας έκαμαν τις επιμορφώσεις στην αρχή προσπάθησαν πέρα από τα λειτουργικά κομμάτια των πλατφόρμων, προσπάθησαν να μας δώσουν και παιδαγωγικά κομμάτια στο πως τα χρησιμοποιούμε

Λ: οκαυ παρόλο που δεν είναι ερώτηση που την είχα αλλά επειδή απευθύνομαι σε εσένα που ακριβώς διδάσκεις στο παιδαγωγικό, μετά από αυτή την εμπειρία των δυόμιση χρόνων θεωρείς ότι μπορεί να φτιαχτεί ένας οδηγός, παρόλο που μπορεί να υπάρχει στο εξωτερικό. Γιατί για το τεχνικό μέρος, ναι είναι στρεσογόνο αλλά λύνεται. Το άγχος μας όμως είναι για το πως φτιάχνω τις ομάδες και λοιπά αλλά και η διαφορετική παιδαγωγική προσέγγιση ενός τέτοιου σεμιναρίου. Ίσως θα πρέπει να αποτελέσει έναυσμα για μια σοβαρή προσπάθεια να γραφτούν συγγράμματα, να γραφτούν οδηγοί γιατί είναι μια άλλη προσέγγιση η παιδαγωγική σε αυτό το περιβάλλον θα ήθελα τη γνώμη σου γι' αυτό.

Ε: Σίγουρα, νομίζω πως είναι παρά πολύ καλή ιδέα, υπάρχουν προσπάθειες που έγιναν και στο παιδαγωγικό που προσπάθησε να κάμει σεμινάρια για να μπει και το παιδαγωγικό κομμάτι νομίζω. Έτσι ένας οδηγός που να λέει βασικές αρχές που πρέπει να υπάρχουν, παιδαγωγικές αρχές ή πως η μεθοδολογία δηλαδή η μεθοδολογία της εκπαίδευσης υπάρχει όποτε μπορεί να διαφοροποιηθεί ή μπορεί πως γίνεται μέσω ενός διαδικτυακού σεμιναρίου. Θα ήταν πολύ ενδιαφέρον και νομίζω υπάρχει παρά πολύ τροφή δηλαδή εγώ βλέπω και μεταξύ μας δηλαδή το πως διαφοροποιούμε τα σεμινάρια μας με βάση το πως βλέπουμε ή το πως εξελιχθήκαμε ως εκπαιδευτές εξ αποστάσεως εε αρα ναι θεωρώ ότι είναι πολύ καλά το σημείο Λια και και γίνονται προσπάθειες όχι όμως με το πρίσμα που το εντόπισες τώρα.

Λ: Ναι δεν είναι κάτι που το σκέφτηκα τώρα, το σκέφτομαι σοβαρά από προηγουμένως απλώς επειδή έχω να κάμω με ένα άνθρωπο ο οποίος είναι βαθύτερα στην εκπαίδευση με ενδιέφερε η γνώμη σου.

Ε: Οι αρχές της παιδαγωγικής μένουν οι ίδιες, δηλαδή ότι θέλεις ενεργητική μάθηση ότι θέλεις τη διάδραση σου ότι πως θα την ένταξης τούτα όλα που κάνουν και στα σεμινάρια των ενηλίκων μέσω της Αναδ υπάρχουν

Λ: Οι γενικές αρχές

Ε: είναι τα ίδια αλλά το πως τα κάνεις, τούτες τις αρχές πως τις υλοποιείς μέσα από ένα διαδικτυακό σεμινάριο νομίζω είναι εκεί το κομμάτι που αλλάζει δεν αλλάζει η παιδαγωγική αλλά είναι, ότι πρέπει να ξέρει πως να τις αξιοποιήσεις θέλει ακόμα ένα βήμα να την αξιοποιήσεις μέσα που την εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

Λ: ναι όπως λέμε ότι ξέρω εγώ... ακόμα στο δια ζώσης ο τρόπος που θα διαρρυθμίσεις την αίθουσα παίζει ρόλο φαντάσου εδώ που έχουμε και άλλη αλλαγή

Ε: Ναι ναι

Λ: Και στο σχολεία ας πούμε ότι έφυγε ειδικά στις μικρές τάξεις από τη σχολική διάταξη και πήγε στις ομάδουλες ή πήγε τούτο αλλάζει πράγματα στο τρόπο της παιδαγωγικής

Ε: ναι ναι από αυτή την άποψη ο τρόπος που θα χειριστείς τα πράγματα είναι νομίζω το κλειδί Πως να επιλέξεις τούτες τις αρχές δηλαδή ακόμα και τη διάταξη σου το μόνο που έχεις να κανείς δυο ομάδες όποτε το πως θα τα βάλεις ή τι εργαλεία δίνεις εκείνη την ώρα δηλαδή είναι πολλά πράγματα που πρέπει να λάβεις υπόψη σου σε ένα διαδικτυακό σεμινάριο, να διαφοροποιήσεις τη διδασκαλία σου για να έχεις τούτες τις παιδαγωγικές αρχές στο σεμινάριο

Λ: Οκ πέρα λοιπόν από τούτη την εισήγηση έχεις εσύ κάποιες σκέψεις/εισηγήσεις μετά από τόσο καιρό, κάποιες σκέψεις κάποιες εισηγήσεις που αφορούν τα δικά σου μαθήματα ή γενικότερα εάν έχεις κατασταλάξει κάπου ή αν σκέφτεσαι; Κάποια πράγματα που θα πρέπει να αλλάξουν ή που θα πρέπει να βελτιωθούν

Ε: Εγώ νιώθω ότι μετά που τούτην την εμπειρία πάω σε μεικτή εκπαίδευση για να φέρω τα πλεονεκτήματα και από τις δυο όποτε θεωρώ ότι εκεί οδηγούμαστε τώρα στα γενικά ως εκπαιδευτές εξ αποστάσεως ένας οδηγός νομίζω χρειάζεται να είσαι και λίγο έτσι το τι βλέπω του ΕΑΥΤΟΥ μου. Πλέον στα σεμινάρια που παρακολουθώ τώρα τα διαδικτυακά είναι τούτο είπα το και προηγουμένως, ότι πέρα από το περιεχόμενο ως εκπαιδευτής προσπαθώ να πάρω και κάποιες ας το πούμε μεθοδολογίες πχ τα open spaces δεν ξέρω αν τα ξέρεις Λία ήταν κάτι που είχα δει παλιά στο εξωτερικό που ήμουν σε ένα σεμινάριο το πως τα χρησιμοποιήσαμε και δια ζώσης και διαδικτυακά δηλαδή το ότι έχω ένα θέμα που βγήκε από το ακροατήριο μου διαδικτυακά και δημιουργώ spaces μέσα στο zoom με εκείνο το συγκεκριμένο θέμα με ένα facilitator και δικαιούμαι εγώ ως συμμετέχοντας να πάω όποτε θέλω οπουδήποτε θέλω να ακούσω για εκείνο το θέμα και να εμπλακώ σε μια συζήτηση, ας πούμε είναι κάτι που δεν το δοκίμασα στα σεμινάρια μου αλλά εγώ νιώθω ότι τούτο τώρα, ο κόσμος τώρα που ανοίξαμε μέσω της εξ αποστάσεως στη τόση γενική μορφή γιατί υπήρχε και προηγούμενος με κάνει συνέχεια να παρακολουθώ και σεμινάρια και να θέλω κάποια πράγματα να δοκιμάσω πως λειτουργούν στα δικά μου σεμινάρια. Νομίζω εγώ νιώθω πως υπάρχουν αρκετές προκλήσεις και ανοίγματα που που μπορούν να εξελίξουν αυτή να την μέθοδο κατάρτισης

Λ: οκ αν είχες την δυνατότητα να κάμεις εισήγηση εσύ στο παιδαγωγικό ή γενικότερα στο υπουργείο παιδείας για τούτο το θέμα μετά από τόσο καιρό τι θα ήταν ;

Ε: Το πρώτο πράγμα που έκανα και το δέχθηκαν είναι το είναι να μπορούμε να κάνουμε σεμινάρια υβριδικά , το οποίο ήταν μια εισήγηση που ήρθε μετά από αξιολόγηση που είχαμε κάνει. Μπορεί να ακούγετε μικρό βήμα αλλά είναι ένα μεγάλο βήμα

Λ: Απλώς να ρωτήσω γιατί είναι και δίκη μου σκέψη πέρα που εγώ το κάνω τούτο αλλά υπάρχει και η έννοια του υβριδικού αλλά λίγο διαφορετικά και ποσό αυτό θα βολεύει, δηλαδή για παράδειγμα ανέφερες ότι συμμετείχαν στον πρόγραμμα σου οι Παφιοι που δεν θα συμμετείχαν αν ας πούμε στο υβριδικό εκεί που μπορούν να συμμετάσχουν κάποια άτομα διαδικτυακά και δια ζώσης οι υπόλοιποι.

Ε: Έτσι θα το κάνουμε θα υπάρχει και κάμερα αλλά που θα μπορούν τα άτομα να βρίσκονται στο χώρο τους αν δεν μπορούν να έρθουνΛ: Θέλω πάντα κάμερα ανοιχτή δηλαδή είναι απαίτηση η κάμερα να είναι ανοιχτή όποτε βλέπεις τι κάνει ο συμμετέχοντας όποτε με την κάμερα κλειστή ναι δεν το ξέρεις

Ε: Ναι να σου πω ένα παράδειγμα για μένα εγώ τώρα στο σεμινάριο το ένα τούτο που θα το κάνουμε υβριδικά κάνουμε είναι συνδυασμός της διδακτικής φυσικών επιστημών με μαθηματικά και έχουμε έτσι για ανάπτυξη της κριτικής σκέψης έχουμε κάποια πειράματα που πρέπει να γίνουν το οποίο τους γράφεις όταν ήταν στο σπίτι τους προηγουμένως, τους ζητάμε να φέρουν κάποια υλικά.

Δυσκολευτήκαμε παρά πολύ που μπορούν να βρουν , ας πούμε ένα μπαλόνι ή ένα πώμα, κέρματα και τα κλπ όμως αν το άτομα ακόμα και με ανοιχτή κάμερα δεν βρίσκουν τα υλικά και να τα βάλουν μπροστά τους ακόμα και την προσπάθεια σου που του τα έστειλες προηγουμένως και έδωσες χρόνο να τα μαζέψουν, προσπάθησες να είναι υλικά καθημερινής χρήσης για να μην πάει να αγοράσει να μην σου πει ότι εν τα βρήκα. Αμα όμως το άτομο όμως δεν τα βρήκα ότι και να κάνεις δεν μπορείς εκείνη την ώρα να του τα δώσεις ενώ στα δια ζώσης αν δεν τα έφερε ,έχεις και τρία extra backup και μπορείς να τα δώσεις.

Λ: Ναι αυτά είναι τα limitations που έχουμε

Ε: ναι υπάρχουν limitations ναι ναι

Λ: Άρα τι άλλο εκτός που το υβρικό θα πρότεινες;

Ε: Για τούτο το θέμα παρουσιάσαμε διαφορά εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για ενεργητική συμμετοχή, δηλαδή να υπάρχουν αυτά που είπα και προηγουμένως δηλαδή έγιναν εισηγήσεις να υπάρχουν συγκεκριμένα εργαλεία στο χρόνο, έγιναν εισηγήσεις, δηλαδή προσπαθώ να θυμηθώ τώρα εγώ τι θα εισηγούμουν από εδώ και πέρα η αλήθεια θέλω να δοκιμάσω τη φετινή χρονιά τζαι μετά να δηλαδή νιώθω ότι πέρσι έπρεπε να γίνει όποτε έπρεπε να γίνει εξ αποστάσεως φέτος αν μου δοθεί η ευκαιρία να έχω επιλογές νομίζω εν να έχω πιο ολοκληρωμένη άποψη στο τέλος της χρονιάς για εισηγήσεις για το πώς ακριβώς να γίνουν τα πράγματα

Λ: Υπάρχει κάτι που θεωρείς ότι θα έπρεπε να κάμει το υπουργείο ούτως ώστε να διευκολυνθεί τούτη η κατάσταση; Ε: Κοίταξε το υπουργείο μπορεί να κάνει παρά πολλά πράγματα, διαφοροποιούμαστε από το υπουργείο και το παιδαγωγικό παρόλο που εντάσσεται στο υπουργείο διαφοροποιείται. γιατί ας πούμε εντάξει το να κάνεις ένα σεμινάριο σε ώρα σχολείου στοχεύεις συναδέλφους διαδικτυακά και αυτό είναι πολύ σημαντικό γιατί δεν τους βγάζεις που το σχολείο δεν υπάρχει ο χώρος χτυπούν τα κουδούνια υπάρχει μια κάμερα ή ένας υπολογιστής και το παρακολουθούν πολλά άτομα υπάρχουν πολλά θέματα που πρέπει να λυθούν πρώτα για να κάνεις αυτά τα πράγματα. Εγώ μένω περισσότερο στα σεμινάρια που δίνουμε εμείς γιατί οι αλλαγές μπορούν να γίνουν πιο εύκολα και οι εισηγήσεις επίσης.

Λ: Πριν να κλείσω τελευταία ερώτηση μάλλον προτελευταία όσο αφορά την ποιότητα Έφη, η αίσθησή σου μέσα από το δικό σου βίωμα πως αποτιμάς την ποιότητα των εκπαιδεύσεων που δόθηκαν μέσα σε τούτη τη συνθήκη;

Ε: Εντάξει αν το έκαμαν σε γραφική παράσταση θα ήταν ας πούμε κάτι που εξελίσσεται διότι διαφορετικά αρχίσαμε στις αρχές και νομίζω τώρα τα σεμινάρια είναι πολύ διαφορετικά απλώς τώρα τούτο που είπα προηγουμένως και συζητήσαμε είναι ότι η ποιότητα είναι όπως είναι και στα δια ζώσης. Όταν κάποιος εκπαιδευτής δεν θέλει να βελτιώσει ή θέλει να κάνει διάλεξη μόνο και στο εξ αποστάσεως θα κρατήσει την ίδια ποιότητα όπως θα έκανε και το δια ζώσης. Νομίζω εκεί δεν έχεις διαφορά αλλά κάποιος που νοιάζεται πιστεύω ότι στα δυο χρόνια, να πάρω και τον εαυτό μου εξελίχθηκε αρκετά με το τι σημαίνει να κάνεις ένα σεμινάριο δια ζώσης διαδικτυακό

Λ: Νιώθεις ικανοποιημένη και στο θέμα της ποιότητας μετά;

Ε: σε αρκετό βαθμό ναι σε αρκετό βαθμό ναι υπάρχει εξέλιξη αλλά θεωρώ ότι αν δω πως είμασταν στην αρχή και πως κάνουμε τώρα τα σεμινάρια υπάρχει αρκετή διαφορά αλλά δεν θέλω να μιλώ για όλους μπορώ να μιλώ έτσι για μένα περισσότερο

Λ: Ακριβώς είναι αυτό που με ενδιαφέρει ούτως η αλλιώς ο σκοπός της συνέντευξης ο σκοπός της έρευνας μου είναι να πάρω το βίωμα την εμπειρία του καθενός όχι γενικότερα να κρίνουμε τους άλλους

Ε: ναι δεν έχω τα δεδομένα όλα

Λ: Ναι ακριβώς όποτε εσύ αισθάνεσαι ότι εξελίχθηκες και είσαι ικανοποιημένη με την ποιότητα;

Ε: Θεωρώ πως ναι ξέρω τα συν ξέρω τα πλην μπορώ να διαχειριστώ καταστάσεις πολύ πιο εύκολα και μπορώ να δομήσω και να σχεδιάσω ένα σεμινάριο πολύ πιο εύκολα και πολύ πιο καλά

Λ: Ωραία θέλεις κάτι άλλο να πεις, νομίζω είπαμε πολλά ενδιαφέροντα

Ε: ναι νομίζω εν να θέλεις πολύ χρόνο να το αποκωδικοποιήσεις νομίζω καλύψαμε αν νομίζεις εσυ Λια ότι θέλεις κάτι περισσότερο να αναπτύξουμε να το επαναλάβουμε

Λ: νομίζω κάλυψες μου τα ερωτήματα μου . Ευχαριστώ

Συνέντευξη 2

Λ: Να μου πεις Γ. τη δική σου διαδρομή στην επαγγελματική κατάρτιση, πόσα χρόνια είσαι μέσα στο χώρο της επαγγελματικής κατάρτισης γιατί είναι αυτό που μας ενδιαφέρει δηλαδή οι συνεντεύξεις και η έρευνα γίνεται σε εκπαιδευτές ενηλίκων Μιλάμε για επαγγελματική κατάρτιση θέλω να μου πεις πόσα χρόνια είσαι στο χώρο αυτό.

Γ: Ωραία, επίσημα στο χώρο αυτό είμαι περίπου 4μιση χρόνια, επίσημα όταν λέω εννοώ ως εκπαιδευτής της ΑνΑΔ προηγουμένως έκανα κάποιες εκπαιδεύσεις στα πλαίσια της επαγγελματικής μου δραστηριοποίησης, παρουσιάσεις και τα λοιπά αλλά δεν ήμουν εκπαιδευτής ενηλίκων ήταν πιο πολλά στα πλαίσια των καθηκόντων μου.

Λ: Πώς ήταν αυτή η εμπειρία σου Γιώργο πριν από την πανδημία, που είναι ένα σημείο που θα κουβεντιάσουμε μετά, πες μας τώρα πώς βίωσες την εμπειρία του εκπαιδευτή;

Γ: Η εμπειρία του εκπαιδευτή. Αρκετά διαφορετική απ' ότι την περίμενα μπορώ να πω, με την έννοια ότι έχεις ανθρώπους οι οποίοι είναι ενήλικες, έχουν τις δικές τους απόψεις, τις δικές τους εμπειρίες, τη δική τους προσέγγιση περί θεμάτων, τις δικές τους αντιλήψεις οι οποίες είναι κάποια φορά πρόκληση να τις αλλάξεις σε αντίθεση φαντάζουμε με τα παιδιά στα οποία είναι πιο εύκολο. Στους ενήλικες είναι δύσκολο να τους κάνεις να αντιληφθούν ότι αυτά που ήξεραν ή νομίζουν ότι ξέρουν, στο συγκεκριμένο αντικείμενο πάντα μιλούμε

στο δικό μου, είτε ότι είναι λάθος είτε ότι έχουν αλλάξει ή ότι πρέπει να τα αναθεωρήσουν. Άρα τούτο ήταν μια πρόκληση. πρόκληση είναι ειδικά σε κάποια σεμινάρια το να έχεις κάτι για όλους γιατί έχεις πολλά διαφορετικά επίπεδα, διαφορετικούς ανθρώπους, διαφορετικές προσωπικότητες άρα τούτο που θα παρουσιάσεις σε ουσιαστικά άγνωστους πρέπει να τους το κάνεις να τους ενδιαφέρει όλους άρα και τούτο που μόνο του είναι μια πρόκληση. Αλλά επί της ουσίας ήταν ωραίο με την έννοια ότι οι άνθρωποι φεύγοντας έβλεπες ότι δεν το μετάνιωσαν που ήρθαν στο σεμινάριο άρα έφευγαν με θετικό πρόσημο. Άρα στο τέλος της ημέρας τούτα είναι τόσο σημαντικά. Και σίγουρα όσο έρχεται και η εμπειρία αυτά διαχειρίζεσαι πιο εύκολα απ' ότι στην αρχή. Άρα γενικότερα ήταν μια ευχάριστη εμπειρία προ covid και ειδικά η αρχή, συνεχίζει να είναι βέβαια με διαφορετικό τρόπο.

Λ: Όμως το '20 βρεθήκαμε όλοι οι εκπαιδευτές σε μια δύσκολη περίοδο δηλαδή τον Μάρτη που έκλεισαν όλα μέχρι να μας δοθεί η δυνατότητα να πάμε αναγκαστικά, ήταν μια αναγκαστική στροφή στην ηλεκτρονική εκπαίδευση. Πώς την βίωσες Γιώργο;

Γ: Στην αρχή δεν ήταν εύκολη για διάφορους λόγους. Εγώ την περίμενα, είμαι που τα άτομα που χαρήκαν που ήρθε τούτο γιατί θεώρησα ότι είναι πρόοδος, άσχετα με τον τρόπο που αναγκαστήκαμε να το ζήσουμε αλλά αν το απομονώσουμε από τον covid το θεώρησα πάρα πολύ θετικό, αν και είχα τις ανησυχίες μου.

1. Καταρχήν για μένα ως εκπαιδευτής, πώς θα καταφέρω εγώ να περάσω αυτά που θέλω, ειδικά στα πρακτικά σεμινάρια και όχι τόσο στα θεωρητικά. πώς θα λειτουργήσει όλο αυτό και να έχει αποτέλεσμα. Αυτό δεν ήταν τελικά το θέμα, δηλαδή θεωρώ ότι μετά τις πρώτες 1-2 μέρες τούτο εξαφανίστηκε από ανησυχία, γιατί είδα ότι δεν υπήρχε ουσιαστικά πρόβλημα.
2. Το δεύτερο θέμα ήταν να το αποδεχτεί ο κόσμος, είχαμε πάρα πολλή άρνηση στο να έρθουν σε ένα σεμινάριο το οποίο θα ήταν online, χωρίς την προσωπική επαφή του εκπαιδευτή. «θα τα καταφέρουμε; δεν θα τα καταφέρουμε; πώς θα είναι; πώς δε θα είναι; Αυτό μπορώ να πω ότι ακόμα υπάρχει, παρόλο που πέρασαν σχεδόν 2 χρόνια, όχι σε τόσο μεγάλο βαθμό αλλά σίγουρα υπάρχει γιατί έχουμε ακόμα άτομα τα οποία δεν έρχονται στα σεμινάρια αν δεν γίνουν κανονικά σε τάξη, δια ζώσης. Άρα και τούτο ήταν ένα θέμα, ο κόσμος πώς το αντιμετώπιζε.
3. Το τρίτο θέμα το οποίο αντιμετωπίζουμε και νομίζω θα αντιμετωπίζουμε για πάντα είναι ότι είναι λίγο δύσκολο να έχεις πλήρη αντίληψη πόσο εκπαιδευόμενοι αντιλαμβάνονται αυτά που τους λες. Δηλαδή πάρα πολλά πράγματα σου λένε ότι τα κατανόησαν, ο εκπαιδευτής όμως δεν έχει άποψη. Όταν είσαι μέσα σε μια τάξη, όταν δεις τους εκπαιδευόμενους να κουραστούν, θα κάνεις ένα διάλειμμα, θα πεις κάτι, θα το διαχειριστείς. Στο online είναι πολύ πιο δύσκολο αυτό, κάπου κρύβονται σε εισαγωγικά, είναι δύσκολο να αντιληφθείς πως βιώνουν την εκπαίδευση και αυτό νομίζω δε ξέρω αν θα αλλάξει καθόλου. Νομίζω τούτο είναι το πιο challenging.

Αλλά γενικά σαν εμπειρία θεωρώ ότι τα θετικά είναι πιο πολλά από τα αρνητικά με την έννοια ότι έχεις κόσμο που διαφορετικά δε θα πήγαινε σε ένα σεμινάριο αν δεν ήταν το online. Έχεις κόσμο ο οποίος νιώθει πιο άνετα να το κάνει και να είναι μόνος του και να μην έχει την ομάδα γύρω του και να νιώθει πίεση. Εγώ θα τα καταφέρω σε σχέση με τους άλλους και λοιπά γιατί γίνεται πιο ατομικό παρά ομαδικό. Άρα θεωρώ ότι και στο τέλος της ημέρας θεωρώ ότι είναι θετικό. Επίσης λίγο στις προκλήσεις, έτσι να πιάσουμε και λίγο τα πιο συνδικαλιστικά αν θέλετε, δεν ξέρω αν είναι σωστή η λέξη, εγώ ένιωσα πάρα πολλές φορές ότι το σεμινάριο παρακολουθείτο και από άλλα άτομα χωρίς να το γνωρίζω. Θα μου πεις πώς το ένιωθα; Με διάφορους τρόπους, που κάποιες ερωτήσεις, που κάποια άτομα που έβλεπα τους εκπαιδευόμενους να βλέπουν κάπου αλλού να μιλούν με κάποια άλλα άτομα, ακόμα και από τηλέφωνα.

Λ: Που είχαν συμμετοχές δηλαδή

Γ: Ναι ένιωσα ότι υπήρχαν αρκετές φορές. Δε μπορώ να το αποδείξω για να είμαι δίκαιος, αλλά το ένιωσα, το έπιανα, κάποια hints, κάποιες ενδείξεις τελοσπάντων, όχι αποδείξεις. Εντάξει είναι πράγματα τα οποία δεν μπορείς να αποφύγεις στο online περιβάλλον όπως λειτουργεί σήμερα, δε ξέρω στο μέλλον αν θα αλλάξει τούτο, αλλά γενικότερα εγώ θα έλεγα πάλι ότι είναι μια θετική εμπειρία και για μας τους ίδιους το να έχουμε την ευκαιρία να το κάνουμε από το δικό μας χώρο, είναι πιο εύκολο να οργανώσουμε το δικό μας πρόγραμμα και λοιπά. Το μόνο το οποίο άλλαξα ουσιαστικά επί της ουσίας στα σεμινάρια μου είναι ότι το έκανα, και δεν το έκανα από την αρχή γιατί και εγώ δεν το γνώριζα στην αρχή, άρχισα να το κάνω τώρα και δουλεύει καλύτερα, έσπασα το πρόγραμμα σε περισσότερες μέρες με λιγότερες ώρες. Δηλαδή το 7ωρο μέσω online είναι απίστευτα κουραστικό για όλους μας και για μας τους εκπαιδευτές και για τους εκπαιδευόμενους, άρα τα 3ωρα-4ωρα τα βρήκα πιο βολικά και το ίδιο οι εκπαιδευόμενοι μου που το προτιμούν.

Λ: Εντάξει νομίζω και από δική μου εμπειρία το ίδιο κάναμε όλοι. Δηλαδή τον πρώτο καιρό το κάναμε όπως το συνηθίζαμε να τα κάναμε.

Γ: Ναι

Λ: Εντάξει και μετά η πράξη μας καθοδήγησε.

Γ: Σίγουρα ναι το βρήκαμε στην πορεία.

Λ: Γενικά νομίζεις ότι τούτη η αναγκαστική στροφή σε βοήθησε εσένα σαν εκπαιδευτή Γιώργο;

Γ: Ναι σαν εκπαιδευτής ναι, σίγουρα με βοήθησε γιατί ανακάλυψα καταρχήν πως μπορεί να δουλέψει το διαδικτυακό online σεμινάριο, κάτι το οποίο ήξερα σαν μια θεωρία αλλά το είδα και στην πράξη. Με βοήθησε με την έννοια ότι μπορώ σίγουρα να οργανώνω πιο εύκολα τα προγράμματα μου, ίσως στο μέλλον να μπορέσω να οργανώσω και προγράμματα εκτός Κύπρου και τα λοιπά. Δεν το έκανα ακόμα αλλά σίγουρα είναι κάτι το οποίο είναι στις σκέψεις μου

Λ: Άρα ανοίγει και ορίζοντες εκτός.

Γ: Ακριβώς ανοίγει ορίζοντες εκτός Κύπρου πολύ πιο εύκολα για κάποιον που έχει διάθεση να μπει σε τούτη τη διαδικασία και το χρόνο. Ήταν μια ευκαιρία όπως είπα να έρθει κόσμος σε σεμινάρια, είχαμε και συγκεκριμένα συμμετοχές από Ελλάδα ήδη, άρα ούτως η άλλως έγινε ήδη τούτο από κοντά και δεν το επιδιώξαμε, αλλά έγινε ως ένα βαθμό άρα ναι γενικά θεωρώ ότι βοήθησε.

Λ: Μέσα στην πορεία άλλαξες κάτι στον τρόπο διδασκαλίας; Μου είπες προηγουμένως ότι άλλαξες τις ώρες δηλαδή διαπίστωσες ότι οι πιο πολλές ώρες δεν ήταν παραγωγικές, δεν βοηθούσαν. Άλλαξες και άλλα πράγματα όσον αφορά τις μεθόδους, τις τεχνικές σου;

Γ: Ναι άλλαξα, με την έννοια ότι είμαι, προσπαθώ τουλάχιστον, να είμαι πολύ πιο επικοινωνιακός – χαλαρός. Με ποια έννοια το λέω το χαλαρός; Όχι χαλαρός ως εκπαιδευτής. Στην τάξη θεωρώ ότι είναι πολύ πιο εύκολο να σπάσει ο πάγος, τόσο μεταξύ εκπαιδευτή όσο και μεταξύ τους, γιατί θα είναι μαζί 1,2,3,4 ώρες, θα πουν κάτι, ένα αστείο, θα γνωριστούν άρα θα γίνει που μόνο του. Στο διαδικτυακό πρόσεξα ότι αυτό γινόταν πιο δύσκολο. Δηλαδή φτάναμε στη 2,3 μέρα του σεμιναρίου και έβλεπα τούτη την αποστασιοποίηση ή τούτο το φόβο του να πουν ένα αστείο ή οτιδήποτε, να έρθουν πιο κοντά άρα κατάλαβα ότι πρέπει να το κάμω εγώ. Άρα πλέον προσπαθώ εγώ να είμαι πολύ πιο κοντά τους, να τους κάνω πολλές παραπάνω ερωτήσεις αν κατανοήσαν κάτι, αν δεν το κατανοήσαν γιατί τούτο προηγουμένως το έβλεπα. Έβλεπα την απορία, όχι πως δεν το βλέπεις μέσω της κάμερας αλλά δεν είναι το ίδιο. Και επειδή δεν υπάρχει το εύκολο σπάσιμο του πάγου, το να είμαστε πιο εξοικειωμένοι μεταξύ μας, περνά πολύ περισσότερος χρόνος να γίνει, ντρέπονται πολλές φορές να ρωτήσουν, φοβούνται ότι η ερώτηση δεν θα εν σωστή και τα λοιπά άρα προσπαθώ να είμαι εγώ πιο χαλαρός με την έννοια να αφιερώνω περισσότερο χρόνο να γνωριστούμε μεταξύ μας κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου, να τους κάνω σε εισαγωγικά πιο προσωπικές ερωτήσεις, δεν είναι προσωπικές, αλλά ερωτήσεις που θα βοηθήσουν να ανοιχτεί μια πιο φιλική συζήτηση για να έρθουν πιο κοντά, να μιλούν μεταξύ τους κλπ. Άρα τούτο σίγουρα το κάνω πολλά πιο έντονα απ' ό,τι πριν, όπως και να τους ρωτώ πιο συχνά αν έχουν κάποια απορία, θέλουν κάποια βοήθεια και αυτό το κάνω πολύ περισσότερο από πριν.

Λ: Οι τεχνικές που θα τους βάλεις να εργαστούν μεταξύ τους;

Γ: Το κάνω και τούτο ναι πολύ περισσότερο σε κάποια σεμινάρια, το οποίο βολεύει με το θέμα του σεμιναρίου. Και πριν το έκανα αλλά τώρα το κάνω πιο συχνά. Τους βάζω πολύ περισσότερες ασκήσεις ή εργασίες που θα μπορούσαν να κάνουν.

Λ: Ποια πλατφόρμα χρησιμοποιείς;

Γ: Μέσω του Zoom.

Λ: Άρα χρησιμοποιείς τα breakout rooms;

Γ: Ναι ναι. Βρήκα το Zoom, έψαξα και άλλες αλλά το Zoom θεωρώ ότι με καλύπτει πλήρως, δεν θέλω σε αυτή τη φάση να δοκιμάσω κάποια άλλη, χωρίς να λέω ότι, στο μέλλον μπορεί να το κάνω αλλά το Zoom θεωρώ ότι είναι μια χαρά.

Λ: Οκ. Τι νομίζεις ότι ήταν, μου ανέφερες βέβαια μέσα στην απάντησή σου την προηγούμενη τη δυσκολία τούτη να σπάσει ο πάγος κλπ. Θεωρείς ήταν το πιο δύσκολο κομμάτι ή υπήρχε και κάτι άλλο που σε δυσκόλεψε περισσότερο;

Γ: Θεωρώ ότι ήταν τούτο μαζί με το τεχνικό κομμάτι. Πάρα πολύς κόσμος δεν είναι καθόλου εξοικειωμένος με το τεχνικό κομμάτι είτε του Zoom είτε οποιαδήποτε πλατφόρμα, που μπορεί να ακούγεται απλό σε κάποιους αλλά τελικά δεν είναι τόσο απλό για κάποιους άλλους, όσο και το κομμάτι της πρακτικής στα σεμινάρια. Δηλαδή το να μην είσαι εκεί, να πας πίσω, δίπλα του και να του πεις κάνε το Α,Β,Γ και να πρέπει να του εξηγήσεις μέσα από ένα share screen κλπ τούτο θεωρώ ότι ήταν δύσκολο επίσης. Αν θα έβαζα το Νο 1 δύσκολο θα έλεγα ότι είναι ο φόβος των εκπαιδευομένων. Ο φόβος του άγνωστου που συμπεριλαμβάνει το «να χρησιμοποιήσω κάποια τεχνικά μέσα, είτε το Zoom είτε οποιαδήποτε άλλα», ο φόβος ότι «τούτο που κάμνουμε τώρα αν κάνω μια απορία μπορεί να γίνει recording και δε ξέρω που θα καταλήξει αύριο», ο φόβος του «δε ξέρω ποιοι είναι πίσω από τις άλλες οθόνες». Δηλαδή τον βλέπω πάρα πολλά αυτό το φόβο, είτε τον εκφράζουν είτε τον νιώθεις μέσα που τες ερωτήσεις τους. Τούτο νομίζω ήταν το πιο δύσκολο .. και δεν ήταν όπως κάποιος μπορεί να πει είναι φυσιολογικό σε πιο μεγάλες ηλικίες, εγώ το συνάντησα πάρα πολύ και σε νεαρές ηλικίες που δεν θα το περίμενε κάποιος και δεν μιλώ για τη γνώση των τεχνικών μέσων δεν υπήρχε αυτό, το ήξεραν, το φόβο όμως εγώ τον είδα το και σε αρκετούς πιο νεαρούς και νεαρές.

Λ: Πώς το αντιμετωπίσες εσύ; Πώς το αντιμετωπίζεις γενικά αυτό το θέμα;

Γ: Προσπαθώ να τους κάνω γενικά μια εισαγωγή για αυτό το κομμάτι, όχι στην αρχή γιατί στην αρχή νομίζω αν την κάνω θα αυξήσω το φόβο. Δηλαδή αμα μπει κάποιος και αρχίσω να λέω μη φοβάστε και θα είναι όλα καλά νομίζω πως θα αυξηθεί.

Λ: Τρομάζουν περισσότερο

Γ: Ναι ναι στην πορεία βρίσκω κάποια στιγμή μετά που κάποιες ώρες ίσως μετά από την πρώτη μέρα και κάπου το ρίχνω έτσι πάνω στη συζήτηση πχ ότι το recording θα είναι μόνο για μας μετά θα διαγραφεί, πως ό,τι και να ρωτήσετε μη φοβάστε γιατί δεν κάτι το οποίο είναι τόσο φοβερό. Τους εξηγώ πως οι συζητήσεις που κάνουμε κλπ δεν είναι κάτι το οποίο αν βγει προς τα έξω θα δημιουργήσει πρόβλημα, γιατί και εγώ δε μπορώ να εγγυηθώ ότι δε θα βγει γιατί δε ξέρω ποιος μπορεί να κάνει recording, μπορεί να κάνει οποιοσδήποτε άλλος συμμετέχοντας.

Λ: Ναι ναι

Γ: Δεν είναι τόσο σοβαρό είναι απλά μια ερώτηση, δεν είναι κάτι κλπ. Προσπαθώ έτσι στη συζήτηση να τους μειώσω το φόβο, όσο μπορώ βέβαια γιατί ως ένα βαθμό για να είμαστε δίκαιοι είναι δικαιολογημένος. Ποτέ δε ξέρεις τι κάνει κάποιος σε ένα recording πίσω που μια οθόνη.

Λ: Σίγουρα. μου είπες νομίζω στην αρχή ότι δεν είχες προηγουμένως ουσιαστική διαδικτυακή εμπειρία όσον αφορά τη διδασκαλία.

Γ: Ναι

Λ: Τι έκανες εσύ; Δηλαδή πώς προετοιμάστηκες εσύ όταν πλέον άκουσες ότι επιτέλους η ΑνΑΔ δίνει το πράσινο φως, ήταν μέσα τον Απρίλιο νομίζω, να κάνουμε διαδικτυακές εκπαιδεύσεις;

Γ: Το πρώτο που ήταν και το πιο εύκολο ήταν μια έρευνα πως θα γίνει πρακτικά το σεμινάριο, δηλαδή να ανακαλύψω το Zoom, που δεν ήταν και δύσκολο γιατί τότε έγινε αυτόματα της μόδας το μάθαμε όλοι μέσα σε μια μέρα, έψαξα και κάποιες άλλες πλατφόρμες που θα μπορούσα να χρησιμοποιήσω. Άρα τούτο ήταν το εύκολο κομμάτι, να ψάξω λίγο τι διαθέτει κάθε πλατφόρμα και το δεύτερο κομμάτι ήταν να κάνω κάποια mini σεμινάρια σε κάποιους φίλους και γνωστούς, έτσι για να δω πως δουλεύει όλο αυτό. Στήσαμε κάποιους υπολογιστές και κάναμε έτσι ένα 15λεπτο – 20λεπτο σεμινάριο πραγματικό, με γνωστούς μου όμως για να δούμε ότι λειτουργεί.

Λ: Για να δουλέψεις τις τεχνικές;

Γ: Για να εξοικειωθούμε ναι. Τούτο ήταν, τίποτε άλλο δεν είχα κάποια άλλη προετοιμασία. Εντάξει είμαι και άτομο το οποίο ναι μεν δεν το έζησα αλλά ένιωθα confident με τούτο το κομμάτι γιατί είμαι αρκετά εξοικειωμένος με την τεχνολογία, άρα δεν ένιωθα ότι θα με δυσκολέψει.

Λ: Χρησιμοποιούσες webinars κλπ για τη δουλειά σου;

Γ: Κάναμε webinars, έκανα live παρουσιάσεις, όχι σεμινάρια, παρουσιάσεις online άρα ήμουν γενικά εξοικειωμένος με το online περιβάλλον, έτσι δεν είχα ιδιαίτερες ανησυχίες για τούτο το κομμάτι.

Λ: Με το Zoom μου είπες ότι έκανες τούτα τα mock, τα ψεύτικα, μικρές εκπαιδεύσεις. Παρακολούθησες και έτσι όλα αυτά τα βιντεάκια που μας είχε στη διάθεση μας το Zoom κλπ δηλαδή ακολούθησες μια τέτοια εκπαιδευτική διαδικασία για σένα;

Γ: Τα παρακολούθησα ναι, επέλεξα κάποια που ένιωθα ότι αξίζει τον κόπο να τα δω και ναι είδα κάποια και είδα τζιαι κάποια videos στο youtube. Πήρα έτσι κάποια tips και συμβουλές για το πώς γίνονται τα σεμινάρια μέσω διαδικτύου. Αυτά βασικά έκανα, τα βασικά αλλά περισσότερο ήταν στην πράξη που το έζησα.

Λ: Αν σε πάρω έτσι πίσω τώρα, από τον Απρίλη του 20, το τι έχεις κάμει μέχρι τώρα πώς αισθάνεσαι; Το τι έχεις βιώσει και το πως έχεις εξελιχθεί σαν επαγγελματίας;

Γ: Εε σίγουρα νιώθω ότι έκαμα βήματα μπροστά, τούτο είναι σίγουρο. Και ήδη μπήκα στη διαδικασία να ψάξω και άλλες πλατφόρμες και είναι στα σχέδια μου, να βρούμε λίγο χρόνο βέβαια, αλλά είναι στα σχέδια μου και κάποιες άλλες πλατφόρμες όπως την Udemy ή κάποιες άλλες με διαδικτυακά σεμινάρια και κατά πόσο θα μπορούσα να έχω εκεί και κάποια σεμινάρια. Εε σίγουρα ήταν εξέλιξη, βελτίωση και σίγουρα μου άνοιξε και άλλους ορίζοντες, κέρδισα πάρα πολύ χρόνο εννοώ εγώ προσωπικά για να κάνω και άλλα πράγματα λόγω του ότι τα σεμινάρια γίνονται online, σίγουρα ήταν εξοικονόμηση χρημάτων για την εταιρεία όλη αυτή η διαδικασία. Αλλά και για μένα σαν εκπαιδευτή, για να έρθω στο ερώτημα σου, σίγουρα μου κάλυψε και τούτο το αν θέλεις κενό, το οποίο δεν είχα εμπειρία, αναγκαστικά την αποκτήσαμε, άρα το καλύψαμε και αυτό.

Λ: Υπάρχουν έτσι κάποια 1-2 παραδείγματα που θέλεις να μοιραστείς μαζί μας για κάποιο που σε δυσκόλεψε ή κάποιο που το απόλαυσες πραγματικά ... αξιοποιώντας την τεχνολογία;

Γ: Εεε προσπαθώ να σκεφτώ αν υπήρχε έτσι κάτι πιο διαφορετικό. Εεε δεν μπορώ να πω ότι υπήρχε κάτι πολύ ιδιαίτερο η αλήθεια, ήταν έτσι πιο εντάξει.. εε κάτι ακραίο κλπ

Λ: Μπορεί να μην ήταν ακραίο

Γ: Δεν μου έρχεται κάτι, προσπαθώ να σκεφτώ αν μου έρχεται κάτι.

Λ: Κάτι που μπορεί να μην το περίμενες, θετικό δηλαδή, μπορεί να μην περίμενες κάποια άνεση κάποιων ανθρώπων.

Γ: Κάτι το οποίο για μένα ήταν πραγματικά πάρα πολλά θετικό είναι ένα συγκεκριμένο άτομο, το οποίο λόγω του covid και λόγω του ότι η εργασία του δεν είχε τόσο πολλή δουλειά, τέλος πάντων επηρεάστηκε ιδιαίτερα και είχε ελεύθερο χρόνο και αποφάσισε να κάνει σεμινάρια. Ήταν άτομο το οποίο μπορεί να μην είχε κάνει ποτέ στη ζωή του σεμινάρια και λόγω του covid αποφάσισε να κάνει, ένα άτομο το οποίο θεωρώ ότι προ covid και προ σεμιναρίων ίσως να μην ήξερε να χρησιμοποιήσει το mouse, και δεν υπερβάλλω όταν το λέω, εννοώ ήταν

εντελώς εκτός. Αυτό το άτομο μάλλον παρακολούθησε σε ένα χρόνο όλα τα σεμινάρια τα οποία έκαμα. Ναι, άρχισε από το πρώτο, έκαμε δεύτερο, έκαμε τρίτο, τον ενθουσίασε αυτή η διαδικασία τον ίδιο αυτή τη στιγμή επειδή αποκτήσαμε και μια προσωπική σχέση μετά από τόσα σεμινάρια ήταν λογικό, πραγματικά βλέπω τη δουλειά του και την χαίρομαι πάρα πολύ εε και μια φορά κάτι είδε, το οποίο είχα κάνει νομίζω είχα βάλει μια ανάρτηση και με πήρε τηλέφωνο για να μου πει, να με συμβουλευσει πως να τη βελτιώσω. Μου άρεσε αυτό, το ευχαριστήθηκα γιατί βλέπεις ότι αυτό το άτομο ένιωσε το confident πλέον να το κάμει και τούτο. Εντάξει ήταν απίστευτη η βελτίωση του, έκανε κι άλλα σεμινάρια όχι μόνο τα δικά μου, μπήκε σε τούτη τη διαδικασία λόγω των online γιατί διαφορετικά δε θα έκανε ποτέ του σεμινάριο.

Λ: Άρα ήταν το online θετικό;

Γ: Ναι γιατί αν δεν ήταν το online και με τη δουλειά του, αποκλείεται να άφηνε τη δουλειά του να πάει κάποιες ώρες να κάμει σεμινάριο, δεν είχε και την κουλτούρα ο ίδιος της δια βίου εκπαίδευσης κλπ. Το έκανε το πρώτο σεμινάριο για να περάσει απλά το χρόνο του, τον ελεύθερο του χρόνο που είχε αρκετό λόγω covid και αυτό τον έβαλε σε τούτη τη διαδικασία 2^ο, 3^ο, 4^ο έκανε πάρα πολλά σε διάφορα κέντρα και έφτασε στο σημείο εννοώ ανέβασε το δικό του επίπεδο πάρα πολλά, εννοώ τις γνώσεις του.

Λ: Μήπως έχεις έτσι ένα παράδειγμα που την άλλη πλευρά; Δηλαδή κάποια άτομα που έλαβαν μέρος αλλά είτε συμμετείχαν είτε όχι δεν έκαμνε καμιά διαφορά;

Γ: Εε ναι. Έχω τέτοιες περιπτώσεις. Είναι άτομα τα οποία, βέβαια αυτά τα είχαμε και στα δια ζώσης σεμινάρια κάποιες φορές, ήταν άτομα τα οποία είτε μετά τες πρώτες 2-3 ώρες είτε μετά τις πρώτες 2-3 μέρες είπαν αυτό δεν είναι για μένα, δε θέλω να συνεχίσω αλλά δεν έφυγαν· έμειναν απλά ένιωσαν ότι δε θα το καταφέρουν ποτέ. Το προσπάθησα βέβαια, το πάλεψα για να τους πείσω και να τους βάλω στη διαδικασία αλλά εντάξει είχαν εγκαταλείψει την προσπάθεια ή ακόμα και άτομα που μετά που 6-7 μέρες σεμιναρίου το μόνο πράμα που έμαθαν ήταν ένα πράμα από τα χίλια που είπαμε και κολλήσαν σε εκείνο το ένα. Υπήρχαν τέτοιες περιπτώσεις, ευτυχώς δε ήταν πολλές, τουλάχιστον που έπεφταν στην αντίληψη μου. Νομίζω είναι άτομα τα οποία εντάξει δεν ήθελαν να κάνουν την extra προσπάθεια.

Λ: Θεωρείς ότι ήταν και η extra δυσκολία του online, η χρήση της τεχνολογίας;

Γ: Εε ναι ήταν. Σε κάποιους ήταν, νιώθω ότι αν ήταν σε τάξη θα ήταν καλύτερα τα πράγματα. Το ότι ήταν online, γιατί το online ακόμα είναι τούτο που είπα πριν όταν μίλησα για το φόβο προηγουμένως φοβόντουσαν να ρωτήσουν. Δηλαδή τους ρωτούσα αν ήθελαν κάποια βοήθεια, αν το κατανοήσαν κλπ, πάντα η απάντηση ήταν ναι αλλά ένιωθα ότι ήταν όχι. Φοβόντουσαν λίγο στο online να εκτεθούν, νιώθω ότι στα κανονικά σεμινάρια, στην τάξη γιατί δεν είναι κανονικά και μη κανονικά, εε στην τάξη ένιωθαν πιο άνετα να κάνουν απορίες, να ρωτήσουν, έρχονταν στο διάλειμμα να με βρουν αν ντρεπόντουσαν, εδώ δεν είχαν τούτη την ευκαιρία. Εεε και κάπου τούτο ήταν ένα θέμα με τα online ναι.

Λ: Ανέφερες την τάξη, είπες κάποια πράγματα βέβαια προηγουμένως, αλλά θέλω να σε ξαναρωτήσω. Ο τρόπος διαχείρισης της τάξης, της εικονικής πια, επειδή όταν αναφέρεσαι σε τάξη αναφέρεσαι στην τάξη τη φυσική.

Γ: Ναι

Λ: Αλλάξαν κάποια πράγματα. Είπες προηγουμένως ότι ερωτούσες περισσότερο κλπ, όσον αφορά στο να διαχειριστείς αυτούς τους ανθρώπους, τους ντροπαλούς, αυτούς που ντρεπόντουσαν, που φοβόντουσαν όπως είπες κι εσύ· θα το είδες πολύ έντονα γιατί το τόνισες από την αρχή, αυτό το φόβο του συμμετέχοντα. Τι έκανες; Έκανες αλλαγές άλλες πέρα που το ότι ερωτούσες περισσότερο;

Γ: Εεμμ σίγουρα ρωτούσα περισσότερο. Κάτι άλλο το οποίο έκαμα είναι ότι συνδυάζω ανάλογα με την περίπτωση βέβαια, κάποιες ομαδικές ασκήσεις μπορώ να τις κάνω ατομικές κάποιες φορές, όταν νιώσω ότι δεν υπάρχει η έννοια της ομάδας σε κάποια groups, γιατί σε κάποια groups βγαίνει σε κάποια δε βγαίνει, εξαρτάται και που τη σύνθεση, από τις προσωπικότητες που θα πετύχεις. Άρα κάποιες φορές προτιμώ να το γυρίσω σε ατομικό αντί σε ομαδικό, ή και το αντίθετο κάποιες φορές.

Λ: Είτε αλλάζοντας το πλάνο σου;

Γ: Αλλάζω το πλάνο μου κάποιες φορές ναι ανάλογα με το πως βλέπω ότι λειτουργεί η ομάδα. Εεε τούτο το κάμνω ναι κάποιες φορές. Επίσης κάτι που κάνω είναι ότι σε κάποιες περιπτώσεις δεν τους βάζω homework αλλά τους λέω με πολλή λεπτομέρεια τι θα ακολουθήσει την επόμενη μέρα και τους βάζω να σκεφτούν κάποια πράγματα. Δηλαδή σκεφτείτε το τούτο για να είσατε έτοιμοι, όταν νιώθω ότι φοβούνται να δώσουν απάντηση άρα αν προετοιμαστούν από πριν, θα είναι πιο εύκολο να συμμετέχουν και να μιλήσουν. Άρα μπορεί να τους προετοιμάσω για το τι θα ακολουθήσει πολύ περισσότερο και τούτο το κάνω κάποιες φορές εε αυτά ουσιαστικά θεωρώ ότι είναι που πρόσθεσα στην πορεία.

Λ: Είπαμε για τα δικά τους συναισθήματα, τα δικά σου συναισθήματα ειδικά στην αρχή ποια ήταν; Δηλαδή υπήρχε ο φόβος ο δικός σου;

Γ: Υπήρχε ο φόβος, η ανησυχία θα έλεγα, δε θα έλεγα ότι ήταν φόβος θα έλεγα ότι ήταν ανησυχία περισσότερο, αν θα είναι πετυχημένο το σεμινάριο. Στο «πραγματικό» ήταν πολλά εύκολο να πιάσω το feedback του, στο πραγματικό – σε φυσική τάξη να το λέμε σωστά.

Λ: Ναι ναι κατάλαβα.

Γ: Εε ήταν πολύ πιο εύκολο να καταλάβω αν τους άρεσε ή όχι. Είναι το body language, είναι το διάλειμμα που βγαίνεις έξω μαζί τους, θα ακούσεις κάποιες κουβέντες, θα σου πουν, ήταν πολύ πιο εύκολο το feedback. Εδώ το feedback ήταν η ανησυχία πραγματικά αν τους άρεσε, αν κέρδισαν κάτι κλπ. Εντάξει κάποια άτομα μιλούσαν ή στα ερωτηματολόγια έγραφαν κάποια πράγματα, αλλά μου έλειπε η προσωπική επαφή για να δω πραγματικά κατά πόσο ήταν πετυχημένο το σεμινάριο. Τούτη ήταν η αρχή.

Λ: Τι άλλο αξιοποίησες από την πλατφόρμα, σε διέκοψα αλλά θα ξαναεπιστρέψω, για να επικοινωνήσεις μαζί τους περισσότερο;

Γ: Εεε δεν αξιοποίησα, ήταν περισσότερο το chat και τους έστειλα κάποια links μέσω του chat και τα ερωτηματολόγια τα κάναμε τα μέσω ενός link για google forms που τους έστειλα, που εκεί ήταν έτοιμο το ερωτηματολόγιο να το συμπληρώσουν.

Λ: Δηλαδή δε χρησιμοποίησες το polls που έχει το Zoom ή το whiteboard;

Γ: Το whiteboard ναι, το poll όχι δεν το χρησιμοποίησα. Το whiteboard το χρησιμοποίησα κάποιες φορές ναι, εννοώ σε κάποια σεμινάρια.

Λ: Ναι. Είπες για την ανησυχία σου για το αν είναι πετυχημένο το σεμινάριο, είχες ανησυχία για το αν εσύ θα τα πας καλά, αν θα χρησιμοποιήσεις σωστά την πλατφόρμα, αν θα λειτουργήσει καλά, ένα άλλο θέμα που μπορεί να υπάρχει, δε ξέρω αν εσύ το αντιμετώπισες, αν το internet είναι σταθερό, το δικό σου ή των συμμετεχόντων;

Γ: Εεε η ανησυχία για το αν θα τα καταφέρω εγώ υπήρχε ναι αλλά ήταν τις πρώτες 1-2 φορές. Μετά έφυγε όταν είδα ότι δουλεύει ο τρόπος που λειτουργούμε εξαφανίστηκε τούτο, ήταν απλά τέλεια στην αρχή. Η ανησυχία του internet αν θα είναι σταθερό, αν θα πέσει κλπ ακόμα υπάρχει.

Λ: Είχες κάποιο πρόβλημα με το internet;

Γ: Εεε έχω, έβαλα και δεύτερο internet στο γραφείο εννοώ από άλλο πάροχο για να είμαι σίγουρος ότι αν πέσει το internet από τον ένα πάροχο θα έχω από τον άλλο. Έτυχε μια φορά, δηλαδή έχω Cyta και Cablenet, είχε πρόβλημα η Cyta και έπιανα internet από τη Cablenet, το άλλαξα αμέσως. Έβαλα αυτό το backup τέλος πάντων δεύτερο παροχέα, αναβάθμισα τις συνδέσεις που έχουμε εδώ στο γραφείο για να έχω πιο γρήγορο internet. Πάλι όμως η ανησυχία υπάρχει και κάποιες φορές υπάρχει αστάθεια ακόμη. Τούτο το πρόβλημα υπάρχει το τεχνικό εε εντάξει το αναβάθμισα δύο φορές η αλήθεια αλλά όντως υπάρχει, με το Zoom τούτο το πρόβλημα υπάρχει. Και υπάρχει περισσότερο με τη φωνή που κόβεται κάποιες φορές, ο ήχος ναι τούτο υπάρχει ακόμη. Τα υπόλοιπα όμως με κάμερες και τα λοιπά δεν έχουμε κάποιο πρόβλημα, έχω δεύτερο laptop που βλέπω τι βλέπουν οι άλλοι, οι συμμετέχοντες, γιατί κάποτε το share μπορεί να μπερδευτώ κλπ. Έχω δεύτερο laptop που βλέπω ακριβώς τι βλέπουν, συνδέομαι ως ένας εκπαιδευόμενος ουσιαστικά τρίτος για να είμαι σίγουρος. Εντάξει τεχνικά όχι, δε μπορώ να πω ότι έχουμε κάποιο άλλο πρόβλημα ή κάποιο έτσι πολλά ουσιαστικό πρόβλημα πέραν κάποτε που το internet αλλά τούτο εν μέρος εντάξει δεν το θεωρώ τόσο σοβαρό, υπάρχει όμως.

Λ: Οκ. Εεε πλέον νιώθεις αυτοπεποίθηση. Θεωρείς ότι σαν εκπαιδευτής ενθαρρύνθηκες από τις αρχές, από την ΑνΑΔ ή από άλλες αρχές ή αποθαρρύνθηκες από οργανισμούς άλλους κλπ ή ακόμα από οργανισμούς-πελάτες σου; Πώς το βίωσες τούτο το κομμάτι που δεν είναι ακριβώς το εκπαιδευτικό, είναι πιθανή ενθάρρυνση ή αποθάρρυνση που μπορεί να είχες, η απογοήτευση ίσως ή επιφύλαξη;

Γ: Εεε αποθάρρυνση, εντάξει αποθάρρυνση υπήρχε και υπάρχει ακόμα από κάποιες εταιρείες, ειδικά με τα μονοεπιχειρησιακά σεμινάρια ή που δεν θέλουν καθόλου το online και θέλουν να γίνει με φυσική παρουσία. Δεν ήταν αποθάρρυνση απλά δεν το προτιμούν. Αποθάρρυνση δεν ένιωσα ότι υπήρχε, όχι. Είναι απλά τα άτομα που δε θέλουν να συμμετέχουν γιατί δεν το πιστεύουν ή γιατί δεν το θέλουν για τους δικούς τους λόγους, αλλά όχι αποθάρρυνση με την έννοια ότι μην το κάμεις δεν θα πετύχει κλπ, γιατί η αλήθεια ήταν μια κατάσταση η οποία, όταν μπήκαμε στο online, ήταν αναγκαστική δεν ήταν αν θέλουμε, δεν είχαμε άλλη επιλογή.

Λ: Ναι ναι.

Γ: Και ήταν κάτι που το ζούσαμε όλοι μαζί, όλος ο κόσμος όχι όλη η Κύπρος, ζούσε την κατάσταση που έπρεπε να πάει να γνωρίσει το online. Άρα δεν υπήρχε ούτε η αποθάρρυνση, ούτε η κριτική η αρνητική, ήταν αποδεχτά τα λάθη γιατί όλοι μαθαίναμε, μάθαμε όλοι μαζί.

Λ: Ναι, ωραία. Ήταν αποδεκτά τα λάθη, ναι.

Γ: Ήταν αποδεκτά τα λάθη, ήταν αποδεκτές οι δυσκολίες, υπήρχε υπομονή από όλους, ξαφνικά γίναμε όλοι μια ομάδα που έπρεπε να ζήσουμε σε τούτο το περιβάλλον. Άρα δεν υπήρχε αποθάρρυνση, απλά οι άνθρωποι που δεν το αποδέχτηκαν τόσο εύκολα, που ακόμα υπάρχουν.

Λ: Νιώθεις ότι μετά από, είμαστε 2 χρόνια και.. 2μση χρόνια σχεδόν σ' αυτή την κατάσταση, εντάξει έχουν αρχίσει δειλά δειλά κάποια προγράμματα να γίνονται. Εεε νιώθεις ότι κάποιες εταιρείες ή πελάτες σου κλπ θέλουν να συνεχίσουν; Είπαμε για εκείνους που δεν θέλουν, η πλειοψηφία θέλουν, νιώθεις ότι ενθαρρύνεσαι για να συνεχιστεί το διαδικτυακό κομμάτι;

Γ: Ναι, πιστεύω πως οι περισσότεροι το θέλουν, πλέον και το προτιμούν από τη φυσική παρουσία. Έκανα μια δοκιμή να οργανώσω ένα σεμινάριο φέτος, ήταν η πρώτη μου προσπάθεια μετά από 2μση χρόνια ήταν το Μάιο νομίζω, όταν τα περιοριστικά μέτρα, Μάιο του 22 ή Ιούνιο του 22 όταν μειώθηκαν πάρα πολλά τα περιοριστικά

μέτρα, και το feedback το οποίο παίρναμε από τον κόσμο ήταν ακριβώς το αντίθετο πλέον. “Μα να έρθουμε;” “Δεν θα το κάνετε online;” “Θέλουμε online”, δε λέω ότι ήταν όλοι αλλά η πλειοψηφία μπήκε σε τούτη τη διάθεση. Άρα θεωρώ ότι η πλειοψηφία του κόσμου το προτιμά πλέον, και το θέλει. Εντάξει σίγουρα πάντα υπάρχουν εξαιρέσεις, αλλά το προτιμούν.

Λ: Το feedback που παίρνεις στις αξιολογήσεις που σου κάνουν, νιώθεις ότι είναι διαφορετική η αξιολόγηση τώρα απ’ ότι στην αρχή των online ή πριν ακόμα από τον covid;

Γ: Εε όχι. Θα έλεγα ότι είναι η ίδια. Θα έλεγα ότι είναι η ίδια. Το μόνο αν θέλεις διαφορετικό που παίρναμε στην αρχή και το διορθώσαμε, ήταν η μεγάλη διάρκεια που δεν υπήρχε, ενώ η διάρκεια ήταν η ίδια με τη φυσική παρουσία δεν υπήρχε πολλά έντονο τούτο· πλέον υπάρχει. Εεε ότι εν πάρα πολλές ώρες και είναι λογικό γιατί είναι πιο κουραστικό στο online. Εε όταν διορθώθηκε και τούτο όμως το κομμάτι πλέον δεν υπήρχε κάτι άλλο, όχι το feedback είναι το ίδιο.

Λ: Οκ.

Γ: Απλά να προσθέσω κάτι, συγγνώμη, μένω προηγούμενη ερώτηση απλά το θυμήθηκα τώρα για να μην το ξεχάσω, για το πως το βίωσα εγώ ως εκπαιδευτής, που υπήρχε και στην αρχή υπάρχει και σήμερα έτσι τούτο, εε θεωρώ το online πολύ πιο κουραστικό για εμένα και εννοώ κουραστικό σωματικά.

Λ: Εμένα μου λες;

Γ: Εε όσο παράξενο κι αν ακούγεται, μπορεί να ακούγεται ότι δεν είναι έτσι αλλά είναι.

Λ: Επηρεαστήκαμε πάρα πολύ εκεί που είσαι μαθημένος να περπατάς πάνω κάτω.

Γ: Ναι και κουράζομαι γιατί στο κανονικό, στη φυσική παρουσία, μπορεί να μιλάς 20 λεπτά, θα σε διακόψουν όμως πολύ περισσότερες φορές, θα μιλήσουν μεταξύ τους, θα ρωτήσει κάτι κάποιος και θα απαντήσει ο δίπλα του, άρα ουσιαστικά ως εκπαιδευτής έχεις την ευκαιρία να πάρεις πολλές ανάσες και να κάτσεις λίγο, να τους αφήσεις μόνους τους, άρα ξεκουράζεσαι. Στο online έχεις την ευθύνη να τους έχεις εκεί, να μιλάς εσύ συνέχεια, να τους έχεις σε εγρήγορση πολύ περισσότερες ώρες. Εεε και πραγματικά ένιωσα ότι κουράζομαι πολύ περισσότερο, η ενέργεια που σπαταλώ είναι πολύ περισσότερη όσο και αν νομίζει κάποιος ότι είναι πιο εύκολο το online. Άρα νιώθω ότι τούτο το ότι δεν έχουν αυτή την έντονη αλληλεπίδραση μεταξύ τους, έρχεται το βάρος στον εκπαιδευτή να τους κρατά σε εγρήγορση. Άρα ήταν κάτι που το έζησα και ακόμα το ζω, δεν είναι κάτι που τέλειωσε.

Λ: Εε έτσι τελειώνοντας και την κουβέντα μας, έχοντας πει όλα αυτά, που λειτουργεί και λίγο σαν αναστοχασμός τι το τι έχεις κάνει μέχρι τώρα..

Γ: Εε ήταν ευκαιρία να τα σκεφτώ

Λ: Ναι ναι ναι. Εε θέλεις έτσι να μοιραστείς μαζί μου κάποιες σκέψεις, κάποιες εισηγήσεις για το πως μπορεί να βελτιωθεί όλο αυτό, ειδικά στο κυπριακό περιβάλλον, στον τρόπο που γίνονται κάποια σεμινάρια;

Γ: Θεωρώ ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα που υπάρχει που δεν είναι μόνο για τα online, είναι γενικά στο χώρο της εκπαίδευσης ενηλίκων, είναι η κουλτούρα της δια βίου μάθησης. Εε δεν είναι καινούργιο αλλά θεωρώ ότι δεν υπάρχει τέτοια κουλτούρα στην Κύπρο. Και δεν υπάρχει με ποιαν έννοια το λέω; Αν πιάσουμε τους εργοδότες δεν επενδύουν θεωρώ, όχι σοβαρά, εε θεωρώ ότι είναι ούτε είμαστε πολύ κάτω στο θέμα επένδυσης στην εκπαίδευση των υπαλλήλων. Αυτό είναι θέμα. Δεν αντιλαμβάνονται θεωρώ οι εργοδότες την αξία της εκπαίδευσης στους υπαλλήλους τους. Τούτο είναι ένα κομμάτι που θεωρώ ότι χρειάζεται να γίνει δουλειά. Το δεύτερο κομμάτι που θεωρώ ότι πάλι υπάρχει θέμα είναι στα άτομα στα οποία το συναντώ πάρα πολύ συχνά και το βλέπω, με ενοχλεί λίγο σε προσωπικό επίπεδο

Λ: Ναι ναι

Γ: Το να, δηλαδή το βλέπω όταν έρχονται στα σεμινάρια, λέμε 10 πράγματα και σου λένε “Αα τούτο είναι πολύ καλό”, “το άλλο είναι πολύ αλλά”, “Εε ξέρεις τούτο δεν το χρειάζομαι”. Ναι, δεν το χρειάζεσαι σήμερα. Δε θέλουν να μάθουν τη γνώση που πιθανό να χρειαστούν αύριο. Υπάρχει ένας τέτοιος τρόπος σκέψης, να μάθω αυτό που θέλω σήμερα; Ας μην το μάθω τούτο αφού δεν το χρειάζομαι σήμερα, χρειάζεται να καλλιεργηθεί η κουλτούρα, να γίνω λίγο σφουγγάρι να μάθω πράγματα, τούτο δεν το βλέπουμε σε πολλούς ανθρώπους. Νομίζω στις στατιστικές είναι κάπου στο 5% οι άνθρωποι που πραγματικά θέλουν να έχουν έτσι το open mind.

Λ: Νομίζεις ότι η τεχνολογία, τα μαθήματα τα διαδικτυακά χειροτέρευσαν ή βελτίωσαν τούτο το πρόβλημα;

Γ: Εε το βελτίωσαν. Εννοώ το βελτίωσαν, το έλυσαν με τούτη την έννοια, το βελτίωσαν γιατί πέρα από τα σεμινάρια τα οποία κάνουμε εμείς, ο κόσμος ανακάλυψε και άλλα, και άλλους τρόπους εκπαίδευσης όπως το YouTube, γιατί είναι και τούτο ένα ή οποιοσδήποτε άλλες πλατφόρμες που υπάρχουν, όπως το LinkedIn στο οποία υπάρχουν εκπαιδευτές που μπορεί να κάνει κάποιος, η Udemy η πλατφόρμα και άλλες πλατφόρμες που υπάρχουν σε global επίπεδο που κάποιος μπορεί να μάθει. Άρα επειδή μπήκαν στη διαδικασία ότι εκεί στο διαδίκτυο υπάρχει γνώση, θεωρώ ότι ανακάλυψαν και αυτές τις πλατφόρμες άρα νιώθω ότι βελτιώνεται το πρόβλημα. Εννοώ δίνονται λύσεις και σίγουρα εντάξει, κακά τα ψέματα, όσο μπαίνουν πιο νέοι άνθρωποι, ίσως πιο μορφωμένοι ακαδημαϊκά και τα λοιπά, το πρόβλημα λύνεται σιγά σιγά, απλά θέλει χρόνο.

Λ: Εσύ έχεις κάποια πρόταση να κάμεις όμως γενικότερα πάνω σε τούτο ή έτσι μπορεί να απευθύνεις τούτη τη σκέψη σου, την πρόταση σου στις αρχές ας πούμε, στον οργανισμό ή στο Υπουργείο Παιδείας;

Γ: Ναι εε θεωρώ ότι κάτι που είναι βασικό να γίνει είναι μια εκστρατεία, όχι εκστρατεία με την έννοια ένα-δύο μήνες, αλλά για πολλά χρόνια σε όλα τα επίπεδα και σε σχολεία και σε εταιρείες εε έτσι ώστε να εντάξουν πολύ περισσότερο τις εκπαιδεύσεις των υπαλλήλων τους. Εεε θεωρώ ότι αν το πάρουμε πάλι έτσι λίγο πιο, λίγο πιο τεχνικά τούτο, ότι ο τρόπος που δουλεύει τουλάχιστον η ΑνΑΔ, που είναι ο αρμόδιος φορέας τούτη τη στιγμή όσον αφορά το κομμάτι των επιχορηγήσεων θεωρώ ότι είναι αρκετά, δε θα πω λάθος, αλλά χρίζει πολλής βελτίωσης, δηλαδή καλύτερα να υπήρχαν πιο πολλά κίνητρα ουσιαστικά, δεν είναι πάντα το οικονομικό έτσι, πιο πολλά κίνητρα προς τις εταιρείες και προς τα άτομα να έρθουν σε σεμινάρια. Θεωρώ ότι η ΑνΑΔ θα έπρεπε, αφού είναι ο αρμόδιος φορέας, εμάς τους εκπαιδευτές να φροντίζει να μας εκπαιδεύει πολύ περισσότερο, πέραν που το τι θέλει ο καθένας να μάθει, ίσως να δίνουμε κάποιες εξετάσεις, εε μέσα από κέντρα που κάνουν εκπαιδεύσεις εκπαιδευτών όπως το δικό σας, εε κάποιες περισσότερες εξετάσεις για μας για να βλέπει ότι είμαστε εκεί και συνεχίζουμε να το αξιοποιούμε. Θεωρώ ότι θα έπρεπε να υπήρχε πολύ περισσότερος έλεγχος αν το αντικείμενο το οποίο εκπαιδεύουμε όντως το γνωρίζουμε, θεωρώ ότι ο τρόπος που δουλεύει τούτη τη στιγμή δεν είναι, το ότι δούλεψα 5 χρόνια στο χώρο του marketing για να πιάσω το δικό μου κομμάτι, δε σημαίνει ότι γνωρίζω το marketing, μπορεί να ήμουν στις πωλήσεις και να λέω ότι ήμουν στο marketing και πάρα πολλοί άλλοι κλάδοι υπάρχουν σε παρεμφερή κομμάτια που θα μπορούσε να πει κάποιος. Άρα θεωρώ ότι και εδώ θα έπρεπε να υπάρχει περισσότερος έλεγχος για το, η αγορά βέβαια διώχνει εκείνους που δεν είναι καλοί, αλλά πάλι θεωρώ ότι θα έπρεπε να υπάρχει περισσότερος έλεγχος σε τούτο το κομμάτι, ή πιο πολλή εκπαίδευση εμάς των εκπαιδευτών, υποχρεωτική εννοώ εκπαίδευση πέραν που το τι ο καθένας θέλει να μαθαίνει, αυτά που είπαμε για τις εταιρείες και τα κίνητρα εε και σε κάποιους τομείς θεωρώ, τούτο είναι λίγο.. θα ακουστώ λίγο αυστηρός με τούτο αλλά θεωρώ ότι θα υπήρχαν κάποιες εκπαιδεύσεις για να δίνονται κάποιες άδειες σε κάποιους ανθρώπους να.. για να εξασκούν κάποια επαγγέλματα. Δηλαδή να πω ένα πολύ απλό παράδειγμα, εε ξέρω ότι δεν καθόλου φιλελεύθερο τούτο που λέω αλλά νιώθω ότι θα προστάτευε ανθρώπους, θεωρώ ότι κάποιος για να μπορεί να ανοίξει μια επιχείρηση για παράδειγμα να έπρεπε να κάμει ένα 10ήμερο σεμινάριο για διοίκηση επιχειρήσεων. Τούτο, όσα πτυχία και αν έχει- τα πτυχία εγώ είμαι πολύ υπέρ της ακαδημαϊκής εκπαίδευσης αλλά η επαγγελματική εκπαίδευση είναι κάτι πολλά διαφορετικό. Ξέρω ότι είναι λίγο extreme τούτο που λέω.

Λ: Μια είναι λίγο έξω που την ελεύθερη αγορά

Γ: Το ξέρω, εντελώς έξω και είμαι πολύ υπέρ της ελεύθερης αγοράς απλά νιώθω ότι θα βοηθούσε κόσμο και θα προστάτευε και κόσμο. Αυτά, αν θέλεις μην το βάλεις τούτο, ξέχασε το ότι το είπα.

Λ: Όχι εντάξει.

Γ: Ξέρω ότι εν λίγο extreme, ξέρω το. Απλά νιώθω ότι θα βοηθούσε πολύ κόσμο.

Λ: Οκ. Ένα τελευταίο έτσι ή προτελευταίο. Μετά από τη χρήση της elearning, του Zoom για τόσο καιρό, για 2 χρόνια, για 2μιση χρόνια και, εε θέλω τη σκέψη σου, μέσα απ' τα βιώματα σου βέβαια και τις δικές σου εμπειρίες, βέβαια μέσα σε όλη την κουβέντα έχουν λεχθεί, όσον αφορά την ποιότητα σε σχέση με την προ covid εποχή, τουλάχιστον οι δικές σου οι απόψεις.., δε ξέρω αν εκπαιδεύεσαι επειδή εγώ κατά καιρούς το κάνω, να πάω να παρακολουθήσω τους άλλους για να δω και τι παίζει στην αγορά.

Γ: Ναι ναι.

Λ: Εε η ποιότητα, δηλαδή συνεχίζουμε τώρα να κάμνουμε online, μου είπες ότι η αγορά το ζητά, ή κάπου κάμνουμε υβριδικά μαθήματα που ίσως να είναι το επόμενο στοίχημα. Η ποιότητα όμως είναι θεωρώ το μεγάλο στοίχημα. Αν λοιπόν έχει επηρεαστεί ή αν νιώθεις εσύ ικανοποιημένος κυρίως απ' τα δικά σου βιώματα και τις εμπειρίες.

Γ: Ναι, εε θεωρώ ότι η ποιότητα είναι αρκετά ψηλά, γενικά. Ήταν νιώθω και προ covid είναι και τώρα θεωρώ ιδιαίτερα ψηλά η ποιότητα, υπάρχει το πρόβλημα γιατί το online είναι ένας πολύ πιο εύκολος τρόπος κάποιος να πει κάνω σεμινάρια, είτε μέσω ΑνΑΔ είτε εκτός, άρα τούτο ρίχνει την ποιότητα, αλλά τούτο νομίζω λύνεται από μόνο του, η αγορά απορρίπτει τούτα τα άτομα και μένουν αυτοί οι οποίοι είναι όντως καλοί, έχουν κάποιο ψηλό επίπεδο εκπαιδευτικό. Θεωρώ ότι είναι καλό το επίπεδο, πάντα βεβαίως υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης.

Λ: Με ποιο κριτήριο, έχεις κάποια κριτήρια δικά σου ή που ακολουθείς για να μπορείς να βλέπεις την ποιότητα των προγραμμάτων που παρέχονται από το Marketing LAB;

Γ: Εντάξει είναι οι αξιολογήσεις σίγουρα που κάνουμε όταν τελειώσει το σεμινάριο, είναι η επικοινωνία με κάποια άτομα, δειγματοληπτικά βέβαια, κάποιο διάστημα μετά κατά πόσο τους ωφέλησε το σεμινάριο μακροπρόθεσμα, είναι και κάποιες μετρήσεις αν τα άτομα ήρθαν και σε 2^ο μας σεμινάριο, σε 3^ο σεμινάριο άρα τούτο δείχνει ότι υπάρχει μια εκτίμηση τέλος πάντων για το συγκεκριμένο αντικείμενο. Εε και είναι και κάποιες συζητήσεις με κάποιους εκπαιδευόμενους, οι οποίοι λόγω του ότι μπορεί να υπάρχει μια πιο στενή σχέση, μια γνωριμία από πριν ή χτίζεται μια σχέση στην πορεία, έτσι κάποιες συζητήσεις με τούτα τα άτομα πως βίωσαν το σεμινάριο, που νιώθουν πιο άνετα να πουν την άποψη τους. Δηλαδή δε θα στρογγυλέψουν ή θα ομορφύνουν τα πράγματα θα είναι ειλικρινείς και θα πουν την άποψη τους. Άρα κυρίως νομίζω με τούτους τους τρόπους έτσι συλλέγουμε το feedback για να βλέπουμε.

Λ: Άρα η χρήση της τεχνολογίας δεν επηρέασε την ποιότητα καθόλου.

Γ: Θεωρώ πως όχι, αν εξαιρέσουμε λίγο στην αρχή που ψαχνόμασταν στα πρώτα σεμινάρια, μετά θεωρώ πως όχι.

Λ: Έτσι πριν να κλείσουμε Γιώργο και να σε ευχαριστήσω, θες να πεις οτιδήποτε έτσι σου έρχεται στο μυαλό και δεν το έχουμε πει, δε σε έχω ρωτήσει σε σχέση με τη χρήση της τεχνολογίας στην εκπαίδευση; Ήρθε μάλλον για να μείνει, παρόλο που μπήκε στη ζωή μας υποχρεωτικά, αναγκαστικά δεν είχαμε επιλογή όπως είπες, δηλαδή ή κλείναμε ή έπρεπε να μπούμε στα βαθιά, εε αν θέλεις έτσι αν έχεις κάτι να προσθέσεις.

Γ: Εε εντάξει όσον αφορά στη χρήση της τεχνολογίας θεωρώ ότι τουλάχιστον σήμερα, και εξ όσων γνωρίζω εγώ χρησιμοποιούμε οι πλείστοι τουλάχιστον από εμάς, τα μέσα τα οποία έχουμε στη διάθεση μας. Είναι σίγουρο ότι σε λίγα χρόνια θα μιλούμε για πολύ διαφορετικό τρόπο εκπαίδευσης γιατί οι τεχνολογίες που έρχονται να μας βρουν όσον αφορά εικονική πραγματικότητα και όλα αυτά τα οποία υπάρχουν οι τεχνολογίες απλά δεν είναι τόσο διαδεδομένες ακόμα. Αλλά σίγουρα η εκπαίδευση μέσω εικονικής πραγματικότητας θα είναι κάτι πολλά διαφορετικό που τούτο που ζούμε σήμερα. Εε άρα εν θέμα χρόνου να έρθουν τούτα, θεωρώ πάρα πολύ σύντομα.

Λ: Είσαι ανοιχτός εσύ Γιώργο;

Γ: Εγώ τα θέλω, άρχισα και τα μελετώ, άρχισα και τα ψάχνω η αλήθεια και γι' αυτό τα αναφέρω γιατί είδα κάποια.

Λ: Υπάρχουν πανεπιστήμια που τα εφαρμόζουν.

Γ: Υπάρχουν πανεπιστήμια που τα εφαρμόζουν, ναι. Γι' αυτό είπα ότι χρησιμοποιούμε τούτα που έχουμε αλλά έρχονται και αυτά σύντομα, όχι ότι δεν υπάρχουν, απλά δεν είμαι σίγουρος ότι είναι έτοιμοι οι εκπαιδευόμενοι να τα δεχτούν τούτα ακόμα, εε βήμα-βήμα. Ίσως να εν λίγο νωρίς για να τα φέρουμε full. Άρα ένα κομμάτι που θεωρώ είναι τούτο που έρχεται· όσον αφορά τη χρήση της τεχνολογίας είναι θεωρώ κάτι που δεν το δουλέψαμε πολύ, ούτε εγώ, αλλά θα έπρεπε. Είναι λίγο δικλίδες ασφαλείας για όλους μας, και για τους εκπαιδευτές και για τους εκπαιδευόμενους, το online περιβάλλον δεν είναι 100% ασφαλές. Άρα και εδώ η τεχνολογία πως μπορεί να έρθει να μας βοηθήσει σε τούτο που είπα προηγουμένως ή που αναφέραμε, οι κρυφοί συμμετέχοντες, recordings των σεμιναρίων χωρίς την άδεια των άλλων, πνευματικά δικαιώματα, ένα κομμάτι το οποίο η τεχνολογία δε ξέρω κατά πόσο δίνει λύσεις, δεν το γνωρίζω, αλλά νομίζω θα πρέπει να το δούμε και τούτο το κομμάτι. Εε τούτα τα 2 θα έλεγα ότι εν έτσι..

Λ: Οκ. Εντάξει σε ευχαριστώ πάρα πολύ Γιώργο. Απλώς έτσι το τελευταίο, ετοιμάζεσαι για την εικονική πραγματικότητα εσύ, δηλαδή εκτός από το ψάξιμο, εννοώ θα το εντάξεις;

Γ: Εεε το ψάχνω για να το εντάξω ή για να είμαι έτοιμος όταν νιώσω ότι η αγορά είναι έτοιμη. Ίσως πιλοτικά κλπ, το ψάχνω, είμαι στο ψάξιμο.

Λ: Αυτό έχει τζιαι ένα άλλο κόστος, κόστος που επωμίζονται και η μια και η άλλη πλευρά.

Γ: Ναι.

Λ: Αν το κάμνει που το σπίτι του ο άλλος πρέπει να έχει τα γυαλιά, εκείνα όλα τα κόλπα

Γ: Εε το ξέρω ότι δεν είναι εύκολο κομμάτι και δεν είναι απλό. Δεν ξέρω καν αν μιλούμε για επιχορηγημένα σεμινάρια ή αν η ΑνΑΔ αυτό είναι κάτι που το βλέπει, το ψάχνω να δω πως θα μπορούσε κάτι τέτοιο να μπει σε εφαρμογή.

Λ: Άρα εσύ είσαι στο επόμενο κεφάλαιο, δηλαδή το online είναι κάτι που είναι δεδομένο και είσαι στο επόμενο;

Γ: Ναι εντάξει λόγω και της φύσης των σεμιναρίων μας εννοώ εγώ το ψάχνω και λίγο γενικότερα, να είμαι και λίγο στα δικά μας, ψάχνω κάποια επόμενα σεμινάρια.

Λ: Λοιπόν θα σε ευχαριστήσω και να το κλείσω.

Γ: Ναι ναι

Συνέντευξη 3

Λ: Λοιπόν, Ε. ξεκινώντας να μας πεις πως βρέθηκες στην εκπαίδευση ενηλίκων. Είσαι δικηγόρος αλλά ταυτόχρονα βρίσκεσαι και στην επαγγελματική εκπαίδευση. Πως, πότε ξεκίνησες; Πόσα χρόνια;

Ε: Το 11, το 2011 ξεκίνησα ως ειδικός επιστήμονας στο Cyprus college και συνεχίζω μέχρι σήμερα στο Cyprus College και στο ευρωπαϊκό πανεπιστήμιο

Λ: Εκτός από αυτό όμως εκπαιδεύεις και σαν εκπαιδευτής ενηλίκων δικηγόρους και άλλους επαγγελματίες σε άλλο θέμα, λίγο να μου πεις για τούτο;

Ε: Εε τι να ακριβώς να σου πω; Εννοώ τι θέλεις να περιλαμβάνει;

Λ: Εε το θέμα και ποιους εκπαιδεύεις καθώς και πόσο καιρό ασχολείσαι με αυτό το οποίο είναι καθαρά εκπαίδευση ενηλίκων.

Ε: Ναι εντάξει οκαυ, στο πανεπιστήμιο..

Λ: Είναι καθαρά εκπαίδευση ενηλίκων

Ε: Ααα οκαυ άρα μιλούμε καθαρά για την εκπαίδευση ενηλίκων, να αφήσω το πανεπιστήμιο.

Λ: Ναι το κρατούμε, υπάρχει στην εμπειρία σου. Πάλι αφορά ενήλικες γιατί είναι πάνω από 18 χρονών αλλά έχει και το άλλο που είναι καθαρά επαγγελματική εκπαίδευση, η διαμεσολάβηση

E: Ναι okay την επαγγελματική εκπαίδευση άρχισα την το 2019 δηλαδή αρχές του 2019 πάνω στα θέματα της διαμεσολάβησης και προχωρήσαμε την πάνω στα θέματα της διαιτησίας πρόσφατα και στα θέματα της εεε της προστασίας του καταναλωτή, δηλαδή είναι τρία θέματα που εκπαιδεύουμε που εκπαιδεύω εγώ ενήλικες.

Λ: Ναι σωστά, οι ενήλικες αυτοί από ποιες ομάδες επαγγελματιών προέρχονται;

E: Εεε είναι δικηγόροι, εργοδοτούμενοι διαφόρων επιχειρήσεων συνήθως στο retail sector μπορείς να πεις, είναι που όλους τους τομείς της οικονομίας ας πούμε. Εκπαιδεύονται πάνω στα θέματα διαμεσολάβησης, διαιτησίας είναι ως επι το πλείστο δικηγόροι αλλά έχουμε και κάποιους άλλους που είναι από επιχειρήσεις, εργοδοτούμενοι επιχειρήσεων ή ψυχολόγοι.

Λ: Okay όταν ξεκίνησες το '19 πώς γινόταν η εκπαίδευση Ευριπίδη; Ήταν προ κορονοϊού;

E: Ήταν πριν το κορονοϊό, και γινόταν live, δια ζώσης.

Λ: Okay όποτε έρχεται ο Μάρτης του 20 που αλλάζει όλα τα δεδομένα, έρχεται η καραντίνα. Έρχεται νομίζω τον Απρίλη του 20 που μας δίνεται η άδεια από την ΑνΑΔ να κάνουμε επιχορηγημένα σεμινάρια διαδικτυακά γιατί μέχρι τότε δεν γινόταν καθόλου, δηλαδή δεν ήταν επιλογή το διαδικτυακό, πως αυτό λειτούργησε σε 'σένα; Έτσι αν μπορείς να θυμηθείς πως ήταν και τα συναισθήματα σου και η κατάσταση εκείνη την εποχή;

E: Εεε κοίταξε μας έκαμε ιδιαίτερα benefits η κατάσταση σαν κέντρο εκπαίδευσης. Ένωσα ότι είναι πολύ καλή ευκαιρία. Πρώτον επειδή κάμνεις inherently compete με τους τους competitors σου, αν έχεις γνώσεις του IT και τα λοιπά μπορείς να εισαι αυτόματα competitive που του υπόλοιπους που δεν ξέρουν IT και που ως εκείνη τη στιγμή έκαναν τα προγράμματα δια ζώσης, το δεύτερο είναι ότι είναι πιο πολύ το surply των μαθητών που μπορεί να πάρεις.

Λ: Αυτό στο θεωρητικό κομμάτι, στην πραγματικότητα πως ήταν; Δηλαδή περιέγραψε μου, δηλαδή ο E. σαν εκπαιδευτής με το που μπαίνει αυτό το πράγμα τι κάνει; Εεε σε παρένθεση μας άφησες να νοηθεί οπότε πριν μου απαντήσεις την ερώτηση απάντα μου τούτη που να σου πω τώρα. Μου άφησες να καταλάβω από αυτό που είπες ότι ήσουν πολύ σίγουρος για τις γνώσεις σου και τον τρόπο για τον οποίο μπορούσες να διαχειριστείς την τεχνολογία και το διαδικτυακό μάθημα. Πες μας λίγο για αυτό και μετά απάντησε μου τι έκαμες μόλις εφάρμοσες το διαδικτυακό μάθημα και πως αντέδρασαν οι συμμετέχοντες.

E: Εεε οι συμμετέχοντες πως αντέδρασαν; να σου πω..

Λ: Πρώτα πες μου για τον εαυτό σου δηλαδή για την γνώση σου δηλαδή πως υπήρχε και τι έκανες ;

E: Εε ήμουν confident, να εε εθεώρησα ότι του πράμα ήταν challenge, ήταν μια ευκαιρία μεγάλη για να μπορέσω να επεκταθώ γεωγραφικά.. Να σου μιλήσω ως εκπαιδευτής εντω μεταξύ ή ως κέντρο

Λ: Ως εκπαιδευτής, ως E.

E: Εεε να σου πω για τις γνώσεις τότε, ότι εε γεωγραφικά επεκτείνεις το πεδίο γνώσεων, τις οποίες μπορείς να προσφέρεις και ποιος εν ο λόγος; Ας πούμε τούτο ισχύει για ιδιαίτερα για μεγάλα προγράμματα.

Λ: Όχι έρχομαι, η ερώτηση μου έχει να κάνει καθαρά με τις δικές σου δεξιότητες στη χρήση της τεχνολογίας, δηλαδή προϋπήρχε; Τι είχε γίνει

E: Εεε ναι προϋπήρχε, όχι προϋπήρχε η γνώση σε ένα μικρό βαθμό ας το πούμε λόγω βασικά ας το πούμε ότι δούλευα στο πανεπιστήμιο και έκαμνα distance μαθήματα, άρα μπορούσα κατά κάποιο τρόπο να, ξέρεις ήμουν εξοικειωμένος στο τι γίνεται σε τούτες τις περιπτώσεις, αλλά την πλατφόρμα την οποία εκπαιδεύω ας το πούμε έγιναν καλύτερος γνώστης μετά το κορονοϊό

Λ: Τι έκανες δηλαδή;

E: Τι έκανα;

Λ: Ναι για να γίνεις καλύτερος γνώστης

E: Εεε έκαμα google search διάφορα, μεγάλο

Λ: Άρα αυτοεκπαίδευση εννοείς; άρα αυτοεκπαίδευση

E: Εεε ναι ακριβώς!

Λ: E. Ποια πλατφόρμα χρησιμοποιείς

E: Zoom zoom

Λ: Οπότε η εκπαίδευση για να μπορείς να γίνεις καλύτερος ήταν από τα μικρά βιντεάκια που έχει το zoom για το πώς χρησιμοποιούμε την πλατφόρμα; Τι ήταν τούτο που έκαμες;

E: ήταν εκπαίδευση από τα βίντεο του zoom και γενικά ήταν που το ιντερνέτ γενικά δηλαδή από το help desk του zoom ας το πούμε

Λ: Ναι αλλά η σιγουριά σου προερχόταν από την καταρχήν γνώση έστω και μικρή μέσα από την ευρωπαϊκή σου ενασχόληση με τα online μαθήματα του πανεπιστημίου

E: Ναι

Λ: Ωραίο, εε πως ήταν όμως αυτή η στροφή σε σχέση με τους συμμετέχοντες, δηλαδή κατανόησα το ότι τούτο το είδες ως μεγάλη ευκαιρία, φρόντισες να βελτιώσεις τις δικές σου δεξιότητες και γνώσεις με το τρόπο που είπαμε τώρα, πως όμως ήταν η στροφή πως την βίωσες σε σχέση με τους συμμετέχοντες;. Πόσο εύκολα ήρθαν οι συμμετέχοντες στο online;

E: Εε τώρα με ρωτάς κάτι σαν κέντρο; Ή σαν εκπαιδευτής πάλι;

Λ: Κοίταξε σαν εκπαιδευτής συμμετέχεις σε ένα κέντρο, αλλά ξαφνικά ας πούμε βρισκόσουν σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον και παρείχες προγράμματα τα οποία ήταν δια ζώσης, έρχονταν δηλαδή στην τάξη. Κλείνουμε ξαφνικά λόγω πανδημίας και δεν μπορούμε να κινηθούμε. Μας δίνεται τούτη η ευκαιρία, πολύ σωστά ανέφερες ότι το είδες σαν ευκαιρία και εγώ έτσι το είδα και εγώ ακριβώς σε τούτη τη θέση ήμουν Ευριπίδη και σε χειρότερη που σένα γιατί δεν είχα εμπειρία online αλλά εγώ βούτηξα στα βαθιά άρπαξα το σωσίβιο που είδα όλα αυτά τα video και βούτηξα σε βαθιά νερά. Αλλά το θέμα είναι ο κόσμος πως το αντιμετώπισε; Η δική σου εμπειρία σε σχέση με τους συμμετέχοντες, πως το είδαν;

E: Λοιπόν η άποψη μου είναι απλή εάν δεν ήταν λόγω του κορωνοϊού ο λόγος που μπορούσαν να γίνουν online μαθήματα να, δεν θα υπήρχε τόσο μεγάλο demand δηλαδή ήταν συνδυασμός του ότι ήταν ο κορωνοϊός άρα όλοι έπρεπε να μείνουν σπίτι μαζί με το γεγονός ότι για πρώτη φορά άνοιξε το online στην Κύπρο άρα είναι αυτό το οποίο ώθησε άτομα να κάνουν το μάθημα με αυτό τον τρόπο, αυτός θεωρώ ότι είναι ο λόγος. Είναι συνδυασμός αν ήταν που μόνο του αν απλά αρχίζαμε ξαφνικά το Μάρτη του 20 να χρησιμοποιούμε το online θεωρώ ότι δεν θα ήταν τόσο μεγάλο το ενδιαφέρον, σίγουρα δεν θα υπήρχε μεγάλο ενδιαφέρον. Υπήρξε αύξηση του ενδιαφέροντος γιατί δεν υπήρχε γεωγραφικός περιορισμός σε αυτό βοήθησε και το ότι ο κόσμος ήταν σε lockdown και είχε χρόνο να κάνει τα μαθήματα

Λ: Ωραιο!

E: Σίγουρα παίζει μεγάλο ρόλο, δηλαδή η απάντηση που σου έδωκα τώρα εξαρτάται που το εύρος των μαθημάτων πόσο μεγάλα είναι τα μαθήματα εννοώ τη διάρκεια τους

Λ: Εγώ θέλω την εμπειρία σου δηλαδή εσύ πως το βίωσες αυτό με ενδιαφέρει.

E: Τούτο που σου λέω, ότι το ενδιαφέρον προήλθε ας πούμε λόγω του lockdown σε συνδυασμό με το, εντάξει εν ξέρω αν πάει πάνω στο ενδιαφέρον το ότι μπορούσα να κάνω μαθήματα σε ένα Παφίτη που κανονικά δεν θα ερχόταν Λευκωσία να κάνει το μάθημα.

Λ: Μα είναι πολύ σημαντικό δεν είναι;

E: Ναι ναι απλά σου λέω σου ότι δεν ξέρω αν .π.χ αν θα πήγαινα στην Πάφο ή αν μπορεί να έρθει ο Παφίτης, τούτο θέλω να σου πω να έρθει στο δια ζώσης αλλά είναι τούτο που λέω το ενδιαφέρον ήταν εκεί, τον ενδιαφέρον του Παφίτη ήταν εκεί, απλά έπρεπε να πάω Πάφο για να δείξει το ενδιαφέρον του όχι αν ήταν online, ενώ στο lockdown γενικά όλοι έδειξαν ενδιαφέρον από εκεί που δεν υπήρχε.

Λ: Αρα βίωσες αύξηση της δουλειάς σου τότε;

E: 100% full ενώ πενταπλάσια αύξηση

Λ: Είναι πολύ σημαντικό αυτό

E: παίζουν πάρα πολύ μεγάλο ρόλο οι ώρες του μαθήματος, η διάρκεια δηλαδή αμα είναι 40 ώρες..(χάθηκε το σήμα)

Λ: Πες μου λίγο αυτό που έλεγες για τις 40 ώρες

E: Παίζουν ρόλο δύο πράγματα. Παίζει ρόλο η διάρκεια του προγράμματος και οι μέρες που κάμνεις το πρόγραμμα

Λ: Έκανες διαφοροποίηση πάνω σε αυτό Ευριπίδη, δηλαδή ειδικά στο πως θα διαμορφώσεις το χρόνο και τη διάρκεια της εκπαίδευσης; Όχι το 40 ωρο εννοείται ότι εκείνο εν αδιαπραγμάτευτο αλλά στο τρόπο που το έκανες, δηλαδή στην διάρκεια του κάθε μαθήματος.

E: Όχιτο άλλαξα

Λ: Ναι, okay ένιωσες ότι τούτη η αναγκαστική στροφή, μάλλον που τούτα που μου λείεις μάλλον σε βοήθησε έτσι, δηλαδή ότι τούτη η στροφή σε βοήθησε. Εε γενικότερα όταν έγινε τούτη η αλλαγή άλλαξες οτιδήποτε πέρα από τις ώρες που ανέφερα προηγουμένως, εε σε σχέση με τις μεθόδους και τις τεχνικές που χρησιμοποίησες; Γιατί σε δια ζώσης αναγκαστικά γίνεται πιο διαδραστικό γιατί είναι εκεί, έκανες κάτι άλλο άλλαξες κάποιες τεχνικές; Έχει μιιάλλη διαδικασία το online.

E: Εεε οι εν θα σου πω άλλαξα, έβαλα παραπάνω παρουσιάσεις/τεχνικές ίσως εννοώ ξέρεις video, επίδειξη, τούτα τα πράγματα.

Λ: Άρα άλλαξες; Έβαλες πιο διαδραστικές τεχνικές.

E: Ναι λίγο παραπάνω προσπάθησα να το κάνω λίγο πιο ενδιαφέρον μέσω τούτων το μεθόδων που είπαμε.

Λ: Τεχνικές, εκπαιδευτικές τεχνικές ναι

E: Αυτά, αυτά είναι

Λ: Άρα δεν διαφοροποίησες ιδιαίτερα τη διδασκαλία απλά, έβαλες αυτές τις τεχνικές

E: Ναι

Λ: Θεωρείς ότι κάτι σε δυσκόλεψε τεχνικά, ποια τώρα, δηλαδή είπαμε τα θετικά αλλά τεχνικά μπαίνοντας στην διαδικασία του online σε δυσκόλεψε κάτι;

E: Όχι, πιο εύκολο ας πούμε το online

Λ: Μάλιστα να σου πω έτσι να σου το κάνω πιο συγκεκριμένο. Πολλοί λένε ότι τούτη η κίνηση από τη τάξη όπου μπορώ να τον βλέπω τον εκπαιδευόμενο μπορώ να δω τις αντιδράσεις του στον online δεν υπάρχει τούτη η άμεση επαφή, δηλαδή καμία φορά άμα έχεις και μεγάλους αριθμούς έχεις φατσούλες

εκεί ή κάποιοι έχουν κλειστές κάμερες ή βάζεις κάποια ερωτήματα και συνήθως απαντούν ένα δύο και όχι όλοι. Τούτο ας πούμε συνέβη και στη δική σου περίπτωση;

E: Οχι ρε νομίζω πως οχι. Εξαρτάται, είναι τούτο που σου λέω, εξαρτάται και ο λόγος που κάνει κάποιος το πρόγραμμα, αν κάποιος το κάνει για να μάθει δεν θα αλλάξει καθόλου η προσέγγιση του ας πούμε, το αν είναι online ή αν είναι δια ζώσης.

Λ: Είναι πολύ σημαντικό επειδή αυτό, ουσιαστικά εκείνο που μας αναφέρεις είναι το κίνητρο που είναι πολύ σημαντικό στην εκπαίδευση.

E: Ακριβώς, ακριβώς εκείνος που έρχεται, που έχει όρεξη να κάμει 40 ώρες μάθημα έχει όρεξη να το κάνει εννοώ δεν θα το κάνει απλά για να πει το έκανα. Το κάνει επειδή το θέλει και έχει τη θέληση να έρθει σαββατοκύριακο να το κάμει άρα δεν υπάρχει θεωρώ ότι υπάρχει πρόβλημα αν ένας στους 30 βαριέται...

Λ: Άρα ξεκινώντας από το ότι είχαν ουσιαστικό κίνητρο να λάβουν μέρος σε αυτή την εκπαίδευση που οδηγεί σε μία πιστοποίηση από ότι αντιλαμβάνομαι;

E: Ναι ναι ναι

Λ: Οπότε τούτο ήταν έτσι το πιο σημαντικό κίνητρο οπότε δεν είχες αντιμετωπίσει ιδιαίτερο πρόβλημα.

Γιατί άλλοι εκπαιδευτές που τους στέλνουν οι εταιρείες τους ή άλλα για προγράμματα και λοιπά μας λένε ότι αντιμετωπίζουν πρόβλημα με τις κλειστές κάμερες που δεν ξέρουν τι κάνουν, αν συμμετέχουν ή αν δεν συμμετέχουν. Λοιπόν, τώρα έτσι μετά από μια μικρή χρονική απόσταση βλέπεις ότι η τεχνολογία όντως βοήθησε την δική σου δουλεία σαν εκπαιδευτής, τα συγκεκριμένα μαθήματα που κάνεις;

E: Ναι

Λ: Okay, θέλεις να μου πεις έτσι αν έχεις, αν σου έρχεται κάποιο παράδειγμα στο μυαλό μετά ακριβώς μετά την μετάβαση πως ένιωσες ότι λειτουργεί θετικά τούτη η διαδικασία στην συμμετοχή των εκπαιδευόμενων, έχεις κάποιο παράδειγμα εκπαιδευόμενων και εκπαιδευόμενων μετά;

- E: Αν πρέπει να λείψουν κάποιες ώρες είναι πολύ πιο σύντομοι στις ώρες.

Διακοπή- τεχνικό πρόβλημα

Λ: Ναι ναι τώρα ακούω καλύτερα. E: Ναι. Τι λέγαμε;

Λ: Λέγαμε για το αν υπάρχουν κάποια παραδείγματα που είδες μετά συγκρινόμενα με τα προηγούμενα ότι όντως ήταν πιο βελτιωμένη η διαδικασία του μαθήματος

E: Εε ναι okay λέω σου πρώτο είναι στο χρόνο που λείπουν που απουσιάζουν που το μάθημα εκείνος που δεν θα απουσιάσει από το δια ζώσης δεν θα λείψει, μπορεί να λείψει ολόκληρη μέρα, ενώ ένας που κάνει το online θα λείψει κάποιες ώρες και μόλις έχει ξανά συνδεσιμότητα θα μπει ή έστω και κάποια ώρα, την οποία ας πούμε αν οδηγεί ή οτιδήποτε μπορεί να ακούει το πρόγραμμα, ενώ κάποιος που είναι στο δια ζώσης δεν μπορεί να το κάνει αυτό.

Λ: Μάλιστα

E: Τούτο δεν έχει διαφορά. Τούτο ας το πούμε είναι το κύριο. Με τον ίδιο τρόπο και με την ίδια λογική κάποιος που κουράζεται να παρακολουθήσει ένα πρόγραμμα, μπορεί να κάνει ένα διάλειμμα πιο εύκολα στο online πάρα στο δια ζώσης.

Λ: Έκαμνες πιο συχνά διαλείμματα γενικότερα στην ομάδα έστω και 5 λεπτά για να κάμουν ένα stretching και λοιπά

E: Στο online;

Λ: Ναι εσύ, εσύ αν;

E: Οχι δεν εφάρμοσα extra διαλείμματα, επειδή θεωρώ ότι στο online εκείνος που δεν θέλει να παρακολουθήσει θα το κάνει at his own time δεν θα πάει να κάμει το καφέ του ή θα πάει και θα γυρίσει γρήγορα. Δεν χρειάζεται θεωρώ να κάμνει τόσα συχνά διαλείμματα.

Λ: Άρα το έκαναν από μόνοι τους για πολύ λίγο που δεν επηρέαζε την ομάδα

E: Εε ακριβώς ναι

Λ: Εσύ στη διαχείριση της ομάδας, έτσι για το τρόπο μιλήσαμε για τις τεχνικές και λοιπά μου είπες ότι δεν πρόσθεσες κάποια πράγματα, όμως η ομάδα είναι διαφορετική όταν την έχουμε εκεί στην τάξη και την βλέπουμε δηλαδή να τους πούμε πχ θα εργαστείτε σε ομάδες τους χωρίζουμε και τους βλέπουμε. Πως διαχειρίστηκες την εικονική τάξη; Σε σχέση πάντα με το δια ζώσης που έκανες πριν.

E: Με τον ίδιο τρόπο, τους χωρίζεις σε ομάδες μέσα στο ηλεκτρονικό περιβάλλον

Λ: Άρα έκαμνες breakout rooms;

E: Μπράβο ναι

Λ: Δηλαδή δεν χρειάστηκε να κάμει κάτι ιδιαίτερο για να δουλέψεις καλύτερα την τάξη ;

E: Δεν έχει καλύτερο τρόπο από τα breakout rooms; Αφού είναι πολύ πιο γρήγορο που το δια ζώσης και είσαι εκεί. Δηλαδή είναι πολύ πιο γρήγορα να το οργανώσεις και πολύ πιο γρήγορο να το ελέγξεις, δηλαδή δεν μπορώ να κάμνω έλεγχο από δωμάτιο σε δωμάτιο αν είναι δια ζώσης ενώ εδώ μπορώ κάνω ένα απλό join

Λ: Διαπιστώνω Ευριπίδη ότι εσένα σε ωφέλησε πάρα πολύ το διαδικτυακό και μάλιστα έκανε και πιο ενδιαφέρον το δικό σου μάθημα. Δηλαδή σου ήρθε κουτί όπως λέμε

E: Ναι ρε εννοείται

Λ: Δηλαδή σου έφερε και τους εκπαιδευόμενους ταυτόχρονα από άλλες πόλεις και δεν άλλαξες κάτι ιδιαίτερο

Ε: Εεε ναι ακριβώς

Λ: Οπότε και τα συναισθήματα, γιατί συνήθως όταν ρωτώ για συναισθήματα δηλώνουν ότι είχαν άγχος είχαν stress αν θα λειτουργήσει ειδικά στην αρχή και αυτό σε σένα, δηλαδή όταν ξεκινούσες;

Ε: Είχα ναι, βεβαίως είχα ναι. Τούτο είναι standard το έχεις.

Λ: Πόσο διήρηκε αυτό, δηλαδή είχε σχέση και με το τεχνικό μέρος ή με το ουσιαστικό μέρος;

Ε: Οι μόνο το τεχνικό

Λ: Και πότε ένιωσες ότι φεύγει το stress;

Ε: Εεε την πρώτη μέρα, τη πρώτη βδομάδα, τις πρώτες ώρες ας πούμε.

Λ: Παρόλου που είσαι σε ένα κέντρο, βέβαια το κέντρο είναι δικό σου. Υπάρχουν και άλλοι εκπαιδευτές φαντάζομαι, υπήρχε στήριξη κάποια ενθάρρυνση από το κέντρο; Κάποια εκπαίδευση που δόθηκε;

Ε: Ναι κάναμε, πριν να αρχίσουν τα σεμινάρια κάναμε πάντα testing.

Λ: Άρα υπήρχε η στήριξη από το κέντρο;

Ε: Εννοείται

Λ: Φέρατε κάποιους ειδικούς ή απλώς με την αυτοεκπαίδευση που μου ανέφερες πριν;

Ε: Με την αυτοεκπαίδευση

Λ: Αυτοεκπαίδευση, μοιραζόσασταν καθόλου εμπειρίες, θέματα τα συζητούσατε;

Ε: Όχι τούτο δεν το κάναμε

Λ: Εε ωραία θέλεις να μου πεις, μετά από δυόμιση χρόνια μετά την έναρξη των online αν έχεις εσύ έτσι μέσα από τη διαδικασία αυτή μάθει κάτι, πόσο καλύτερος έγινες; Πόσο βελτίωσες την διαδικασία που δουλεύεις; Αν έχεις κάποιες εισηγήσεις τώρα κάποιες σκέψεις για το πώς η χρήση της τεχνολογίας μπορεί να βοηθήσει στην εκπαίδευση των ενηλίκων;

Ε: Θεωρώ ότι είναι μονόδρομος η εκπαίδευση των ενηλίκων μέσω της τεχνολογίας, εκτός αν μιλάς για θεματολογίες που υπάρχει ανάγκη να έχουν κάτι χειροπιαστό και να το κάνουν ξέρεις, εν ξέρω πως το λέμε

Λ: Εκεί που υπάρχει πραγματική πρακτική άσκηση εννοείς.

Ε: Εεε πρακτική μπορεί να κάνουμε ξέρεις κάτι μέσω κάποιου προγράμματος αλλά

Λ: Ας πουμε οι σεφ για παράδειγμα που δεν μπορούν

Ε: Μπράβο ναι ναι

Λ: Άρα η θεματολογία τους εκεί που υπάρχει πραγματική

Ε: Ναι με χρήση των αισθήσεων έτσι να βάλουμε

Λ: Τι θα κάνεις εσύ τώρα; Θ συνεχίζεις να κάμνεις online; σκέφτηκες να κάμεις ένα συνδυασμό; Επιστρέφεις στα δια ζώσης; τι σκέφτεσαι να κάμεις;

Ε: Οχι δεν θα επιστρέψω στο δια ζώσης, ούτε το σκέφτομαι να επιστρέψω στο δια ζώσης μόνο αν υπάρχει αναγκή, δεν υπάρχει τουλάχιστον στο τομέα μου δεν υπάρχει ανάγκη να κάμεις κάτι δια ζώσης. Όλα ας πούμε ξέρεις όλα έχουν κατεύθυνση προς το ψηφιακό τομέα. Ψηφιοποίηση και τα λοιπά. Δεν θεωρώ ότι ο τομέας μου έχει να κάμει με πρακτική άσκηση.

Λ: Να σε ρωτήσω και είναι η προτελευταία μου ερώτηση. Έχει να κάμει με την ποιότητα, παρόλο που μέσα από τα συμφραζόμενα σου έχω την απάντηση σου, θέλω να την ακούσω και από σένα. Κρίνεις ότι η ποιότητα της παρεχόμενης υπηρεσίας της εκπαίδευσης που δίνεται πλέον online και που σκέφτεσαι να συνεχίσεις online ήταν εξίσου υψηλή σε σχέση με αυτό που γίνεται δια ζώσης; Υπήρχε κάποια έκπτωση στη ποιότητα, πως το βλέπεις;

Ε: Ναι πιστεύω πως είναι πιο ποιοτικό το Online και ο λόγος εν ότι έχεις ότι σημείωση θέλεις έσχεις μπροστά σου άρα είσαι πολύ πιο efficient (αποτελεσματικό) στο να μεταφέρεις κάτι δηλαδή σκέψου να είσαι σε μια τάξη να περπατάς πάνω κάτω να ξεχάσεις κάτι και να πας πίσω στο computer σου και να το ανοίξεις να ψάχνεις να το βρεις ενώ άμα είσαι online έχεις μπροστά του το computer μπορείς να έχεις μπροστά σου εκείνο που θέλεις, να θυμάσαι δηλαδή το power point σου είναι μπροστά σου, δεν γυρίζεις μέσα στη τάξη και πρέπει να πας πίσω για να το δεις ή πρέπει να γυρίσεις πάνω στο πίνακα για να δεις και να θυμηθείς, στο online τα έχεις τα μπροστά σου.

Λ: Οι εκπαιδευόμενοι τι σου λένε; Δηλαδή ποια είναι το feedback που παίρνεις από τους εκπαιδευόμενους, θέλουν να το κάμουν δια ζώσης ή και εκείνοι θεωρούν το διαδίκτυο την καλύτερη λύση;

Ε: Είναι πολύ λίγοι αυτοί που θέλουν να το κάνουν δια ζώσης, δηλαδή ένα ποσοστό 3% - 4%. Βάλε ένα 1-5% μπορεί να σου πουν ότι θέλουν να το κάμουν διαζώσης, δεν μπορώ να σκεφτώ παραπάνω που 1-5%

Λ: Τι δικαιολογία σου δίνουν αυτά τα άτομα;

Ε: για το διαζώσης, δεν ξέρω δεν ερώτησα καν

Λ: Είναι ίσως άτομα που δεν έχουν τόση εμπειρία με το online;

Ε: Ναι ναι συνήθως είναι πιο μεγάλοι σε ηλικία πάνω που 40 και ναι έχουν μάλλον τούτο το άγχος να χρησιμοποιήσουν τεχνολογία.

Λ: Άρα έρχομαστε και στη ποιότητα που μου είπες ότι δεν θεωρείς ότι η ποιότητα, μάλλον το αντίθετο χρειάζεται με το θέμα αυτό.

E: Ναι

Λ: Ωραία ουσιαστικά έχω ολοκληρώσει τις ερωτήσεις μου όντως ήσουν γρήγορος είχες δίκαιο προχτές γιατί είσαι τζαι πολλά συγκεκριμένος. Σε βοήθησε πάρα πολύ

E: Ναι ναι βασικά είχα την απάντηση για τούτο, είμαι πολύ υπέρ της τεχνολογίας πάνω σε τούτο το θέμα

Λ: Δεν σκέφτεσαι καθόλου το μεικτό, την μεικτή εκπαίδευση; Δηλαδή κάποια από τα μαθήματα να τα κάμνεις ζωντανά;

E: Όχι όχι

Λ: Να κάμω λίγο το συνήγορο του διαβόλου άλλοι λένε ότι στο μεικτό με το πρώτο απλώς να συνδέσεις την ομάδα για να μπορέσει σαν ομάδα να προχωρήσει και μετά αφού τους συνδέσεις στον online ήδη να γνωρίζονται ίσως να δουλέψει καλύτερα. Τι απαντάς σε τούτη τη σκέψη κάποιου;

E: Πετυχαίνεις το ίδιο αποτέλεσμα μέσω των breakout rooms δηλαδή να τους βάλεις σε ομάδες να γνωριστούν και από εκεί και πέρα έχουν την ίδια σύνδεση, εντάξει όχι ακριβώς την ίδια αλλά ένα σκαλί πιο κάτω τούτο βλέπεις γιατί συνήθως δεν θα ανταλλάξουν τηλέφωνα σε ένα περιβάλλον μάθησης που δεν είναι δια ζώσης αλλά αυτό δεν έχει να κάμει με το δια ζώσης και με το online, έχει να κάμει

παραπάνω με το ότι έχουν παραπάνω χρόνο να κοινωνικοποιηθούν την ώρα του διαλείμματος και μετά το διάλειμμα. Εγώ ας πούμε για παράδειγμα που μου έκανες το μάθημα ρε Λια αντάλλαξα τηλέφωνα όχι την ώρα του μαθήματος αλλά την ώρα που που τέλειωσε και είχα 10 λεπτά να βγώ έξω για 20 λεπτά.

Γίνεται και στον online αν τους αφήσεις 20 λεπτά παραπάνω μέσα στην πλατφόρμα μετά το μάθημα και να λένε αμπελοφιλοσοφίες αλλά ας πούμε αν με ρωτούσες εμένα ή οποιοδήποτε εκπαιδευόμενο στο δια ζώσης αν μπορούσα να μην χάσω ούτε δευτερόλεπτο μετά το μάθημα και να βρεθώ σπίτι μου θα προτιμούσα να βρεθώ σπίτι μου. Τώρα του ότι γνώρισα κόσμο και αντάλλαξα τηλέφωνα και έγινα πιο connected με την ομάδα αυτό είναι λόγω του επιπρόσθετου χρόνου που ήμουν αναγκασμένος να μείνω ή όπως έφευγα ή όπως έκανα παρέα ή οτιδήποτε ή ερχόμουν πιο νωρίς.

Λ: Να σε ρωτήσω καθαρά ως εκπαιδευτή, δεν θεωρείς ότι τούτη η κοινωνικοποίηση της ομάδας βοηθά στον να πετύχουμε καλύτερα τους στόχους τους εκπαιδευτικούς, δηλαδή σαν ομάδα να προχωρούμε;

Μπορεί να μπορεί όχι, την άποψη σου θέλω

E: Εεε εξαρτάται αλλά θεωρώ πως άμα ο σκοπός είναι να μάθεις να αποκτήσεις ένα skill δεν θεωρώ ότι χρειάζεται, δηλαδή εξαρτάται από το θέμα του μαθήματος

Λ: Θέλεις να προσθέσεις κάτι Ευρυπίδη δηλαδή είμαστε σε τούτη την εποχή είναι το online θέλεις

E: Μπορείς θεωρώ να πετύχεις το αποτέλεσμα τούτο, να γνωριστούν οι εκπαιδευόμενοι μεταξύ τους και να δημιουργήσεις ένα ωραίο κλίμα, πιο ωραίο κλίμα με το να τους πάρεις έξω, όπως κάνει ο φίλος σου εδώ ρε Λία μου. Τους παίρνω τους έξω για ένα ποτό, για ένα φαϊ αλλά αυτό δεν κάνω το στο τέλος του μαθήματος. Καλύτερα θα ήταν στην αρχή, αν το κάμεις στην αρχή να τους πάρεις έξω για ένα φαϊ γίνεται σίγουρα πιο ωραίο το κλίμα και τούτο βλέπω το άμα θα τους πάρω έξω π.χ την Παρασκευή ας πούμε πριν τελειώσει το μάθημα, το Σάββατο και την Κυριακή είναι πιο connected, είναι πιο φίλοι μεταξύ τους.

Λ: Άρα παίζει κάποιο ρόλο η ανθρώπινη επαφή, βλέπεις ότι

E: Ρε εννοείται αλλά είναι extra ώρες από το μάθημα, δεν το θεωρώ δηλαδή, αα επειδή είναι online χάνεις τούτο το πράμα. Αν πάρουμε τις ώρες της εκπαίδευσης η ποιότητα της εκπαίδευσης στο online είναι καλύτερα από το δια ζώσης απλά επειδή το δια ζώσης περιέχει έξτρα ώρες που μπορεί ο άλλος να κοινωνικοποιηθεί πιάνεις και αυτό το αποτέλεσμα που όμως δεν κάτι, κατάλαβες, που μπορείς να το πετύχεις αν θέλεις με το να κάμεις έξτρα ώρες στο online

Λ: Να κάμω μιαν ερώτηση σε σχέση με την ποιότητα, τα προγράμματα που κάνεις εσύ οδηγούν σε εξέταση;

E: Όχι

Λ: Όχι; Πως εσύ αντιλαμβάνεσαι και προσδιορίζεις ότι είναι καλύτερη η ποιότητα, διότι αν είχε εξέταση και είχες καλύτερα αποτελέσματα σαφώς θα έβγαζε στο συμπέρασμα. Ναι εν καλύτερη η ποιότητα γιατί έχω καλύτερα αποτελέσματα όσον αφορά την εξέταση, πως προσδιορίζεις ότι είναι καλύτερη η ποιότητα με το online παρά με το δια ζώσης πως το κρίνεις;

E: Από διάφορους παράγοντες. Να σου τους πω, είναι η αξιολόγηση που κάνουν οι εκπαιδευόμενοι και συγκριτικά αυτό που έκαναν που στο δια ζώσης με το τωρινό, τα online. Δεύτερον είναι ο ενθουσιασμός που βλέπεις στους εκπαιδευόμενους, επίσης η αξιολόγηση που κάνω εγώ ο ίδιος στις πρακτικές ασκήσεις βλέποντας τους ας πούμε σε πρακτικές ασκήσεις.

Λ: Είναι αρκετά

E: Ναι τούτα

Λ: Άρα υπάρχουν παράγοντες, κριτήρια που εσύ

E: Ναι υπάρχουν κριτήρια τώρα η εξέταση όχι αυτό είναι αλήθεια δεν έκαμα εξέταση γραπτή για να σου πω ποιος εν καλύτερος και ποιος οι.

Λ: Okay νομίζω κάλυψες αυτά που ήθελα να ρωτήσω και ομολογώ ότι είσαι ο μόνος που είναι τόσο ενθουσιώδης με το online παρόλο που οι περισσότεροι θεωρούν ότι είναι μια θετική εξέλιξη.

E: Είναι αυτοί που έχουν κέντρο Λία μου, όποιος έχει κέντρο

Λ: Οχι δεν είναι αυτό, απλώς είναι κάποιιοι που έκαναν πολλά χρόνια δια ζώσης, έχει σχέση με αυτό που είπες κα εσύ. Λένε ότι δεν θα επιστρέψουμε πίσω μόνο στο δια ζώσης, οι περισσότεροι μιλούν για μεικτό αλλά είσαι ο μόνος που είσαι τόσο στοχευμένος για το ότι παραμένω στο online δεν θα κάμω μεικτό και ότι είναι πιο αποτελεσματικό, δηλαδή μας έπεισες ότι είναι πιο αποτελεσματικό για σένα, άρα η εμπειρία σου ήταν άκρως θετική και σαν να έγινε για σένα ουσιαστικά

E: Ναι ναι ακριβώς.

Συνέντευξη 4

- Θα το μαγνητοφωνήσω να σου το στείλω κιόλας... Να ξεκινήσουμε πιο χαλαρά, αν μπορούσες να μου πεις λίγα λόγια της δικής σου διαδρομής: πότε ξεκίνησες όσον αφορά την επαγγελματική κατάρτιση, πόσα χρόνια, με τι ασχολείσαι;

Φ.Α. Κάνοντας έναν απολογισμό τελευταία συνειδητοποίησα ότι ανέκαθεν ήμουν καλός μαθητής και ιδιαίτερα από το πανεπιστήμιο και μετά συνήθιζα να βοηθάω συμμαθητές μου έκανα "mentorship" όπως το ονόμαζα τότε. Πιστεύω ότι είναι ένας συνδυασμός ιδιοσυγκρασίας και κλίσης στην γνώση-στην αντίληψη άρα, κατά μία έννοια, αυτό το πράγμα είναι πολύ φυσιολογικό για μένα. Τώρα, πότε έγινε πιο επίσημο; Πότε πήγε κάτω επικεφαλίδα της εκπαίδευσης επαγγελματιών; Κατά την πορεία μου στην δικηγορία είχα πάρα πολύ τριβή με νεαρούς δικηγόρους, έκανα mentorship, coaching διότι είχα διευθυντική θέση από πολύ νεαρός οπότε είχα πολύ κόσμο που περνούσε από τις ομάδες μου. Άρα, μέσα σε εργασιακά περιβάλλοντα είχα για πολλά χρόνια τον ρόλο του «εκπαιδευτή/coach/ mentor κλπ), έκανα και διαλέξεις στο γραφείο, ήμουν από τους λίγους που έπαιρνα πρωτοβουλίες για να κάνουμε εσωτερικές διαλέξεις αλλά και εξωτερικά σε συνέδρια κλπ. Τώρα όταν έφυγα από την δικηγορία και το αναφέρω γιατί συνδέονται, δεν μπορείς να βάλεις εύκολα μια γραμμή ότι από το 18 που έκανα αυτό.... είχα ανέκαθεν τριβή με την μετάδοση, την γνώση...

- Αλλά το έκανες πιο άτυπα

Φ.Α. Περισσότερο άτυπα παρά δομημένα.

- On the job έκανες;

Φ.Α. ναι on the job. Μπορώ να σου πω ότι για μια δεκαετία σίγουρα έκανα αυτό το πράγμα λιγότερο τυποποιημένα. Το 18' που «έφυγα» από την δικηγορία τότε ουσιαστικά μετασημάτισα τον ρόλο μου και εκεί πέρα έγινε πιο επίσημο το καπέλο. Ότι δηλαδή πλέον κάνω εκπαιδεύσεις, κάνω ομιλίες, κάνω coaching, mentorship, ήρθαν και τα εργαστήρια, οι διαλέξεις ήταν όλα κάπως πιο τακτοποιημένα. Λιγότερο άτυπα γιατί έγινε πλέον η υπηρεσία παρά το "on the job" καθήκον. Άρα θα έλεγα πως θα βάλουμε αυθαίρετα μια γραμμή που από το 18' και μετά έγινε κάπως πιο επίσημη, πιο συγκεκριμένη η αποστολή μου σε αυτόν τον χώρο, παρόλο που για εμένα ήταν μια εξαιρετική διαδικασία

- Οπότε πολύ πριν το 2018 αλλά από το 18' και μετά μπαίνεις και επίσημα στον χώρο της εκπαίδευσης ενηλίκων και έρχεται το 20' που αλλάζει τα δεδομένα. Αυτό πως σε επηρέασε; Αν λάβουμε υπόψη ότι όλη η διαδρομή που ανέφερες ήταν δια ζώσης επικοινωνία με τους εκπαιδευόμενούς σου είτε ήταν άτυπα είτε ήταν μια πιο τυπική διαδικασία. Πως ήταν αυτή η στροφή; Νομίζω τον Μάρτιο του 2020 ήταν που μας τα κλείσανε οπότε μετά τον Μάρτιο αρχίζει μια άλλη διαδικασία. Εσύ πως το αντιμετώπισες;

Φ.Α. Οφείλω να πω ότι στην αρχή, όπως και τον περισσότερο κόσμο, με κυρίευσε και εμένα η ανησυχία γιατί δεν ξέραμε τούτο «το ζώο» τι μορφή θα πάρει και εννοώ πως θα εξελιχθεί, πως θα μας επηρεάσει, πως θα μας καταβροχθίσει, ήταν ο φόβος κλπ οπότε επηρέασε και εμένα στο να κάνω κάποιες κινήσεις, για παράδειγμα αν είχα κάποιες δουλειές στην Πάφο τερμάτισα τις δια ζώσης επικοινωνίες που είχα τότε ακριβώς επειδή ήταν μόλις είχε ξεκινήσει αυτό το πράγμα – στο επίκεντρο του σεισμού-. Τώρα για να είναι και πιο κρίσιμη η απάντησή μου, να σου πω ότι τα τελευταία χρόνια κινούμαι σε δύο άξονες ο πρώτος είναι ο συμβουλευτικός και ο δεύτερος είναι οι εκπαιδεύσεις, οι παρεμβάσεις για συγκεκριμένα θέματα, για ανάγκες που προκύπτουν και γίνονται ομαδικές εκπαιδεύσεις. Άρα, στο συμβουλευτικό κομμάτι μου έτυχε να έχω κάποιες δουλειές, και τις έχω ακόμα οι οποίες δεν επηρεάστηκαν. Και δεν επηρεάστηκαν γιατί, όπως ξέρεις και εσύ, το συμβουλευτικό κομμάτι είναι κάτι που τρέχει είτε βάζοντας μάσκα είτε περιορίζοντας τις δια ζώσης συναντήσεις μιλάμε για περιφερειακές προσαρμογές στο κομμάτι αυτό. Οι εκπαιδεύσεις επηρεάστηκαν όμως. Ούτε εγώ ο ίδιος δεν είχα ιδιαίτερη όρεξη να προτείνω εκπαιδεύσεις στο διάστημα που πούμε από τον Μάρτη του 20 μέχρι και τέλος του 20. Τότε έκανα κάποιες εκπαιδεύσεις όταν άρχισε να χαλαρώνει το πράγμα συγκεκριμένα Σεπτέμβρη με Νοέμβρη. Μετά ξανά έκλεισε το ακορντεόν επομένως όσον αφορά το κομμάτι δια ζώσης εκπαιδεύσεις έκανα κάποιες αλλά πιστεύω ότι επηρεάστηκε σημαντικά και αντικειμενικά από άποψη ζήτησης αλλά και από άποψη προσφοράς. Δηλαδή και εγώ επηρεάστηκα ψυχολογικά, δεν είχα ιδιαίτερο κίνητρο να προωθήσω πράγματα γιατί έλεγα ότι ποιος θα θέλει τώρα να μάθει. Άρα και εγώ επηρεάστηκα σαν «πάροχο», την επικοινωνιακή μου πολιτική. Ρόλο έπαιξε και το μπάτζετ για τον κόσμο και το υγειονομικό γιατί μιλάμε για την δια ζώσης εκπαίδευση. Με το άνοιγμα του 2021 λόγω της διαδικτυακής μου δράσης σε κάποιων τόσο ηθελημένων όσο και συγκυριακών καταστάσεων άρχισα να παίρνω δουλειές διαδικτυακές. Η πρώτη αμιγώς διαδικτυακή δουλειά ήταν ένα workshop σε ένα δικηγορικό γραφείο της Βαλτικής κατά τον Γενάρη του 21. Αν φεύγω από το θέμα διέκοψε με...

- Όχι όχι για την ώρα θέλω μόνο την εμπειρία σου, έχει σημασία και το ψυχολογικό και όλα αυτά που φανερώνουν το πώς το βίωσες.

Φ.Α. Όταν άρχισε ο κορωνοϊός ενέτεινα την διαδικτυακή μου δραστηριότητα. Έκανα ένα podcast, έγγραφα έκανα διάφορα, μπήκα σε κάποια workshops εγώ online να εκπαιδευτώ.

- Έκανες εκπαίδευση δηλαδή;

Φ.Α. Έκανα και εκπαίδευση αλλά λειτούργησα και εμπειρικά. Είχα δημιουργήσει τότε ένα podcast το οποίο το έχω αφήσει λίγο πίσω τελευταία και με αυτόν τον τρόπο άρχισα να χρησιμοποιώ διάφορα διαδικτυακά εργαλεία όπως π.χ. το zoom, πλατφόρμες για streaming και διάφορα τα οποία τα χρησιμοποιούσαμε για την εκπαίδευση. Άρα, το αν θα κάνεις ένα βίντεο online να καλέσεις και κάποιον καλεσμένο είναι μια μικρογραφία μιας εκπαίδευσης μετάδοσης γνώσης και πληροφορίας. Άρα ξεκίνησα να εντείνω την διαδικτυακή μου δραστηριότητα και παρουσία γιατί διαπίστωνα ότι με τον κορωνοϊό το παιχνίδι αλλάζει, άρα πρέπει να δυναμωθούν οι διαδικτυακές δεξιότητες αλλά και γιατί είχα αρκετό χρόνο στα χέρια μου. Ήταν, επομένως, συνδυασμός αυτών των δύο. Άρχισα έτσι σιγά σιγά να χτίζω κάποιες γνώσεις πάνω στα διαδικτυακά εργαλεία της υβριδικής ή της διαδικτυακής εκπαίδευσης, έκανα κάποιες online γνωριμίες σε ένα workshop για επαγγελματίες με κάποιους δικηγόρους από την Βαλτική και οι ίδιοι για καλή μου τύχη τον Γενάρη ήταν το πρώτο μου αμιγώς διαδικτυακό workshop το οποίο έκανα μέσω zoom. Αυτό το workshop μου επέτρεψε να θέσω έναν στόχο ένα κίνητρο να ανεβάσεις το παιχνίδι σου και να επιταχύνεται η γνώση σου γιατί είναι άλλο να διαβάζεις με τον νανε σου και άλλο να πρέπει την τάδε ημερομηνία να παρουσιάσεις κάτι επαγγελματικά από το οποίο θα αμείβεσαι. Άρα εγώ είχα την ευκαιρία τον Γενάρη του 21 να ετοιμαστώ για ένα διαδικτυακό workshop για ένα γραφείο στην Βαλτική. Ήταν ένα τετράωρο workshop για 15 δικηγόρους για φορολογικά θέματα και επειδή εγώ ήμουν συμμετέχων σε ένα workshop σαν μαθητής λίγους μήνες πριν και είχα δει πως χρησιμοποιεί κάποιος το zoom με δημιουργικούς τρόπους, να σπάσεις π.χ. τα breakout rooms και βρήκα ιδιαίτερα έξυπνο και χρήσιμο να εφαρμόσω τα πράγματα που είδα σαν «μαθητής»...

- Εκπαιδευόμενος...

Φ.Α. Ναι εκπαιδευόμενος, στην υπηρεσία που παρείχα. Άρα εδώ ένα ωραίο μάθημα είναι να δούμε ότι μέσα από την θέση του εκπαιδευόμενου γίνεσαι ένας καλός εκπαιδευτής. Βρίσκεις εργαλεία, βρίσκεις ιδέες, εμπνέεσαι από διάφορες τακτικές. Άρα εγώ εμπνεύστηκα ή μέσα από κάποια προγράμματα που παρακολούθησα με έκαναν να πω ότι θα το κάνω έτσι. Επομένως, τον Γενάρη παρουσίασα το πρώτο διαδικτυακό μου πρόγραμμα 4ωρο το οποίο το βρήκα ιδιαίτερα, παραγωγικό, ενδιαφέρον, πήρα καλά σχόλια. Μετά αφού έκανα αυτό το workshop είχα ευκαιρία μέσα από μια συζήτηση με έναν επαγγελματία που είναι στον σύλλογο λογιστών. Είχα την αυτοπεποίθηση επειδή το είχα δοκιμάσει, το είχα τεστάρει. Μετά πούλησα αυτό το προϊόν σε κάποιον στην Κύπρο για πιο μεγάλο ακροατήριο για ένα ανοιχτό workshop στο οποίο όμως χρησιμοποίησα την ίδια προσέγγιση που είχα και για τα 15 άτομα με break out rooms κλπ, τεχνικές δέσμευσης παρακίνησης των εκπαιδευομένων κλπ. Και λέω ότι αυτό το πράγμα μπορώ να το πουλήσω και να το κάνω να απευθύνεται και σε πιο μεγάλο κοινό. Όντως, τον Φλεβάρη, έναν μήνα μετά έκανα το ίδιο περίπου που κάνουμε σε ίδια μορφή αλλά με ακροατήριο 106 επαγγελματιών. Ήταν πιο μεγάλη η πρόκληση γιατί τα άτομα ήταν περισσότερα, έπρεπε να μάθω καλύτερα τον καταμερισμό, τα διάφορα εργαλεία για να τους σπας σε δωμάτια το οποίο αναγκάζεσαι να μάθεις....

- Παρένθεση, μαζί με εμάς που μαθαίναμε τότε βελτιώθηκε και το zoom...

Φ.Α. Ναι γιατί το ίδιο το zoom εντόπισε ελλείψεις του, προβλήματα κλπ... Ήταν μια εξελικτική πορεία. Αν έκανα το μικρό το workshop το οποίο ήταν πιο ελεγχόμενο γιατί ήταν μια εταιρία, 15 άτομα μπορούσες αν δεν δούλευε η ολομέλεια, τα breakout rooms, τι να κάνουμε, δεν χάθηκε ο κόσμος όταν όμως τα άτομα ήταν 106 έπρεπε να κάνω πολύ προετοιμασία για να τεστάρω σενάρια, πώς να χωριστούν, αν δεν χωριστούν και η πρόκληση αυτή με βοήθησε να εξελιχτώ καλύτερα. Επομένως απέκτησα περισσότερη γνώση. Θέλει τόλμη πρέπει να δοκιμάσεις καινούρια πράγματα.

- Άρα μπορείς να πεις ότι η δουλειά, η αναγκαστική στροφή βοήθησε να εξελιχθείς ως εκπαιδευτής.

Φ.Α. Ναι... και ως εκπαιδευτής αλλά και γενικά με βοήθησε να ευθυγραμμιστώ με τις νέες τάσεις στην επικοινωνία. Που αν κάτσεις να το δεις η επικοινωνία και η σύνδεση είναι τα πάντα.

- Παρόλο που μου το έχεις πει αλλά για να το προσεγγίσουμε πιο καλά είπες ότι πριν ξεκινήσεις αυτό το πράγμα το έψαξες βρήκες νέους τρόπους επικοινωνίας άρα οι μέθοδοι και οι τεχνικές σου έπρεπε να διαφοροποιηθούν από αυτό που έκανες πριν. Το είπες και πριν απλά ήθελα να του δώσουμε μια παραπάνω έκταση και να ακούσουμε και έναν δικό σου στοχασμό για το τι έκανες εκείνη την εποχή για αυτό είπες για τα breakout rooms....

Φ.Α. Η πιο μεγάλη πρόκληση για εμένα είναι το “engagement” πώς να το πω στα Ελληνικά... η δέσμευση δηλαδή των εκπαιδευομένων.

- Ναι η δέσμευση! Να τους έχεις εκεί δεσμευμένους την ώρα του μαθήματος

Φ.Α. Ναι! Γιατί όταν κάνεις ένα εργαστήριο για μια ομάδα λογική 12-15 άτομα τους σπάω σε 4 ομάδες και θα πω συζητήστε ή κάντε μία άσκηση ή μια υπόδυση ρόλου ή οτιδήποτε εκεί είναι η μαγεία της εκπαίδευσης πέρα από την απορρόφηση γνώσης –όσο μπορούμε πλέον την απορροφούμε με την προσοχή μας κατακερματισμένη-. Άρα η μεγάλη πρόκληση είναι πως θα κάνουμε ένα τετράωρο πρόγραμμα όσο πιο

χρήσιμο γίνεται; Το «κλειδί» για εμένα ήταν κυρίως τα break out rooms βρήκα και δυσκολίες που θα σου τις πω δηλαδή το πλάνο μου είναι να πάω από το Α στο Β αλλά ώσπου να φτάσω στο Β ανακαλύφθηκαν εμπόδια. Για να κλείσω όμως με το προηγούμενο, το κλειδί λοιπόν για εμένα ήταν τα break out rooms, να σπάσω δηλαδή τον κόσμο σε ομάδες και να αναγκαστεί να συμμετέχει γιατί αν ακούνε μόνο εμένα να μιλάω («μπλα μπλα μπλα») σε κάποια φάση εντάξει...

- Δεν υπάρχει άλλος τρόπος να εμπλέξεις τόσα άτομα θα πρέπει να τους χωρίζεις...

Φ.Α. Μπράβο! Τότε που τα δοκίμαζα δεν ήξερα το teams, πως εξελίχθηκε κλπ. Το zoom ήταν μαγικά εύκολο πέρσι.

- Εξακολουθεί νομίζω να είναι το πιο φιλικό περιβάλλον για την εκπαίδευση...

Φ.Α. Ωραία! Άρα το μαγικό κλειδί για εμένα ήταν εκείνο κυρίως. Τώρα θα βάλεις και κάποια άλλα πράγματα όπως whiteboards και θα εμπλέξεις μέσα στην διαδικασία και άλλα εργαλεία για να γίνει ακόμα πιο διαδραστικό μπορείς. Αλλά το μεγάλο άλμα είναι να μπορείς να σπάσεις τον κόσμο.

- Οι δυσκολίες όμως; Τα εμπόδια; Ποια ήταν;

Φ.Α. Οι δυσκολίες ήταν οι εξής. Εγώ όταν μπήκα σε ένα workshop για να συμμετέχω εγώ σε αυτό ως Φίλιππος τον Αύγουστο του 20' σε ένα εργαστήριο για creative's "creative's workshop" που ήταν πολύ ενδιαφέρον, έξυπνο ήθελα διακαώς να συμμετέχω σε αυτό το workshop για τον λόγο που είπες και εσύ. Για τον λόγο ότι για να κάνεις κάτι πρέπει να το αγαπάς, να το θες. Τώρα όμως, για να δεις και μια διάσταση άλλη, εάν κάποιος π.χ. οι λογιστές στην Κύπρο έχουν να πιάνουν μονάδες και οι δικηγόροι αντίστοιχα – νομίζω μπορείς να βρεις τον συνειρμό-

- Ναι

Φ.Α. Στο οποίο πάλι μαθαίνεις, δοκιμάζονται δεν μπορείς να το προβλέψεις. Μάλλον μπορείς να το προβλέψεις αλλά δεν το βλέπεις στην πράξη. Άρα αν εγώ θέλω να μπω σε ένα workshop που κάνουν οι λογιστές για να πιάσουν 4 βαθμούς και να διατηρήσω την άδεια μου το κίνητρό μου είναι πολύ διαφορετικό από την Λία που θέλει να παρακολουθήσει κάτι πολύ συναρπαστικό στην εκπαίδευση ενηλίκων. Το κίνητρο το δικό μου είναι να πάρω 4 μονάδες το οποίο μπορεί να μεταφραστεί στο να μην μείνω καν στην εκπαίδευση, να κλείσω την κάμερα μου. Άρα η δυσκολία που δεν είχα προβλέψει αν και δεν με δυσκόλεψε ιδιαίτερα διότι συμμετείχαν αρκετοί είναι ότι όταν έχεις εκπαίδευση την οποία θέλεις να καταστήσεις διαδραστική το κατά πόσο οι εκπαιδευόμενοι είναι εκεί με την βούλησή τους ή όχι μπορεί να είναι ένας εξαιρετικά σημαντικός παράγοντας. Αυτό γιατί πες ότι είχα 106 άτομα λογιστές. Αν οι 60 ήταν εκεί μόνο για τις μονάδες πρώτα από όλα δεν είχαν κανένα κίνητρο να συμμετέχουν ενεργά. Δεύτερον, σπας τις ομάδες αλλά μπορεί να υπάρχουν άτομα που είναι μόνα τους, ομάδες φαντάσματα γιατί έχεις το πρόβλημα του κινήτρου. Κάποιος που συμμετέχει σε ένα μεγάλο πρόγραμμα, γιατί αν είναι μικρό δεν μπορείς να κρυφτείς, έχεις το πρόβλημα ότι κάποιος από αυτούς θα θέλουν να είναι και κάποιος άλλος δεν θα θέλουν, κάποιος θα θέλουν να είναι παθητικά. Άρα πρώτος παράγοντας που καθορίζει το πώς ο άλλος θα συμμετέχει είναι το κίνητρο.

- Άρα για να κάνω μια παρένθεση, αν τους είχες στην τάξη δεν θα ξεφεύγανε όπως κάνουν στο online η διαφορά στο online ήταν ότι η κάμερα κάποια στιγμή έκλεινε.

Φ.Α. Ακριβώς! Στην τάξη είναι να τους βάλεις σε 4 ομάδες και πες ότι στην τάξη είστε 4 άτομα και μπορεί ο ένας να μη μιλά πολύ κάποιος άλλος να μιλά περισσότερο δεν θα χωθεί κάτω από το τραπέζι κάποιος.

- Φυσική παρουσία δηλαδή, τον υποχρεώνει γενικά να είναι εκεί οπότε αυτό ήταν ένα πρωτοφανές για εμένα πρόβλημα.

Φ.Α. Πρωτοφανές δεν ήταν τόσο σημαντικό για εμένα αλλά το εντόπισα. Όταν έσπασα τον κόσμο σε δωμάτια μετά εγώ μπήκα σε όλα τα δωμάτια και έβλεπα ότι σε δωμάτια που ήταν 5 άτομα μιλούσαν οι 2 ή ακόμα και 1 και μετακινούσα άτομα άρα δεν το είχα προβλέψει ότι κάποιος μπορεί να μην καταλάβαιναν ότι είναι διαδραστικό το εργαστήριο και να σκέφτηκαν άλλο ένα σεμινάριο που μιλά κάποιος. Άρα μόλις συνειδητοποιήσαν ότι πρέπει να μπου σε δωμάτια έκλεισαν την κάμερα και το μικρόφωνο. Μια παράμετρος λοιπόν είναι ότι στην διαζώσης δεν μπορείς να κρυφτείς, μπορεί να μη μιλάς.

- Ωραία άρα αυτή ήταν μια μεγάλη δυσκολία για εμένα και την αντιμετώπισες όπως μου είπες

Φ.Α. Το επόμενο μεγάλο που έκανα ήταν να προσαρμόσω τα break out rooms, το chat room, έκανα πιο λεία break out rooms και χρησιμοποίησα πολλά. Να σου πω λόγω και της δεύτερης δυσκολίας

- Η δεύτερη ποια ήταν;

Φ.Α. Η πρώτη ήταν το κίνητρο. Η δεύτερη είναι η ώρα που το κάνουν και που είναι ο καθένας. Γιατί αν εγώ το κάνω και είμαι στο χ μέρος Πως θα συμμετέχω ενεργά; Άλλο να είσαι με τα headphones και να γράφεις μέσα στο chat box και να κάνεις μια ερώτηση «πείτε μου κάποιον που θαυμάζεται.» άλλο να σου γράψω από το chat για τον Bill Gates και άλλο να με δεις να σου λέω για τον Bill Gates άρα η άλλη παράμετρος είναι ότι δεν γνωρίζεις από πού θα συνδεθεί ο εκπαιδευόμενος. Άρα μπορεί να είναι κάπου που θα έχει και άλλους και θα έχει φασαρία, μπορεί να είναι με τα εσώρουχα, μπορεί να είναι σε ώρα δουλειάς και να το έχει πάρει να το παρακολουθήσει αλλά να μη θέλει να δείχνει ότι κάνει κάτι άλλο και δεν δουλεύει. Άρα δεύτερον πρέπει να λάβεις υπόψη ότι ανάλογα με την ώρα που το κάνεις είναι ότι ο καθένας μπορεί να κάνει και κάτι άλλο άρα πως σε επηρεάζει αυτό; Η επιλογή ώρας; Η επικοινωνία του τι έννοια περιλαμβάνει το workshop επηρεάζει την προσέγγισή σου.

- Για παράδειγμα, θα μπορούσε μια μάνα που είναι στο σπίτι και έχει και τα μωρά.

Φ.Α. Η άλλη διάσταση είναι το κομμάτι «κάμερα». Τι εννοώ; Ότι είναι υποχρεωτική η κάμερα; Αν το πω χάνω πελατεία αν δεν το πω χάνω ζωηρότητα, χάνω διαδραστικότητα, χάνω το ομαδικό, το πολύχρωμο! Είναι διάφορα διλλήματα που έτυχε να μου τα στείλουν μήνυμα. Στην αρχή, δηλαδή, που είχα πει ότι η κάμερα μένει ανοιχτή άρχισαν μετά να μου στέλνουν μηνύματα «δεν μπορεί η κάμερα να μένει αναμμένη, είμαι στο γραφείο και θα με δουν, έχω άλλους κοντά μου κλπ» επομένως έπρεπε να βάλω και εγώ νερό στο κρασί μου! Φέτος, έκανα ένα σεμινάριο για τους λογιστές και ένα ακόμα ανάλογο για τους δικηγόρους για πρώτη φορά. Με τους λογιστές και τους δικηγόρους οι οποίοι έχουν μια έφεση, που λέμε, ειδικά για τους δικηγόρους που λέμε στο μυαλό τους είναι παραπάνω η εκπαίδευση. Η εκπαίδευση στο μυαλό τους σημαίνει: μιλάμε σε κάποιον και κάνουμε σημειώσεις και ρωτούμε ερωτήσεις. Για κάποιο λόγο αυτό το μοντέλο το γύρισα παραπάνω στο «γράψτε στο chat room τα σχόλια σας» παρά στα break out rooms και το βρήκα πιο παραγωγικό. Δηλαδή, και συνδυασμός στο πώς είναι μαθημένοι να μαθαίνουν συν του ότι δεν είναι τόσο παθιασμένοι να είναι ενεργοί συμμετέχοντες γιατί είναι και οι μονάδες είναι και το πώς δουλεύουν μέσα στα γραφεία. Άρα μια προσαρμογή που έκανα φέτος είναι ότι το γύρισα παραπάνω είναι ότι μια φορά έσπασα παραπάνω αυτό που έκανα με τα workshops και χρησιμοποίησα παραπάνω το chat. Άλλα εργαλεία που χρησιμοποίησα ήταν το “metre miter” για ψηφοφορίες.

- Ναι αλλά μπορείς να κάνεις και τα rolls, το zoom σου δίνει...

Φ.Α. Ναι και δεν το δοκίμασα θα έπρεπε. Ο συντηρητισμός μου μου άλλαξε πολλά πράγματα. Θα έπρεπε όμως, είναι καλό το rolls του zoom απ’ότι ξέρω. Γενικά είναι μια πορεία εξελικτική αλλά καλύτερα να μη σε προτρέχω γιατί μπορεί να θες να κάνεις ερωτήσεις πιο στοχευμένες.

- Ναι, έχεις πει πολλά από αυτά που ήθελα να ρωτήσω. Δηλαδή ήθελα να ρωτήσω πως συμπεριφέρονται οι συμμετέχοντες μου απάντησες, έδωσες και παραδείγματα. Εκείνο που θέλω να ρωτήσω, που βγαίνει κιάλας από αυτά που λες, ένιωσες ότι η τεχνολογία ήταν σύμμαχος σου σε όλη αυτή τη διαδικασία;

Φ.Α. Νιώθω ότι η τεχνολογία είναι ευλογία για το κομμάτι της εκπαίδευσης. Κοίτα, μια ωραία ιστορία που μου αρέσει να λέω είναι ότι το 1995 απέκτησα την πρώτη μου “renfriend”. Πήγα στην Σλοβακία μαθητής τότε με το σχολείο για αγώνες αθλητισμού και γνώρισα μια κοπέλα Σλοβάκα και μετά που ήρθα Κύπρο στέλναμε γράμματα ο ένας στον άλλο. Γράμματα με την πόστα. (γέλιο)

- Πολύ απαρχαιωμένο

Φ.Α. Μάλιστα, η Σλοβακία, το ταχυδρομικό της κέντρο ήταν ακόμα με τα σοβιετικά κατάλοιπα, καθυστερήσεις κλπ Anyway, αυτό που θυμάμαι είναι ότι πήγαινα και άνοιγα το mailbox κάθε φορά και μπορεί το γράμμα να έκανε να έρθει ακόμα και μήνα. Αλλά όταν ερχόταν ένιωθα τόσο ωραία. Φαντάσου τώρα που έπιανα ένα γράμμα τρεις σελίδες χειρόγραφο. Για να έρθω στο σήμερα, πολλές φορές υποτιμούμε προγράμματα, μπαίνουμε σε μια δουλειά και λες «πρέπει να μπω στο zoom, σαν το δια ζώσης δεν έχει». Νομίζω είμαστε λίγο υπερβολικοί σε αυτό το κομμάτι διότι η επικοινωνία είναι επικοινωνία. Το ότι τώρα βομβαρδιζόμαστε από 1.000.000 ερεθίσματα οκ και πνιγόμαστε στην επικοινωνία, στον θόρυβο αλλά δεν παύει να είναι «μαγικό» το ότι μπορούμε αυτή τη στιγμή εγώ και εσύ να μιλάμε πάνω στο computer, είναι μαγικό. Απλά...

- Υπάρχει και το λεγόμενο “zoom fatigue”

Φ.Α. Βυθιστήκαμε τόσο πολύ στην επικοινωνία την καθημερινή, η επικοινωνία μας βομβαρδίζει από τόσες πολλές πλευρές, η επικοινωνία, ο ένας με τον άλλον ξεχάστηκε ο ρομαντισμός του γράμματος που όπως είπα περίμενα να έρθει με τον μήνα αλλά δεν παύει να είναι μαγικό ότι ο άνθρωπος βρήκε νέους τρόπους να συνδέεται να επικοινωνεί να εκπαιδεύεται.

- Για την τεχνολογία στην εκπαίδευση ένιωσες... βασικά θα σου το θέσω λίγο διαφορετικά εάν δεν υπήρχε αυτή η δυνατότητα θα μπορούσες να κάνεις αυτή τη περίοδο που μιλάμε.

Φ.Α. (γέλιο) είδες σε πήγα από ρομαντικούς δρόμους. Αλλά ήταν αυτό το story πολύ ωραίο. Παλιά στέλναμε με περιστέρι το γράμμα. Αλλά πάλι είχε την αξία του, τελείωσαν πόλεμοι με περιστέρια και ξεκίνησαν πόλεμοι (γέλιο)

- Σωστά, τώρα είμαστε πιο γρήγοροι. Ευτυχώς δυστυχώς δεν ξέρω αλλά τα πράγματα πάνε πολύ πιο γρήγορα. Οπότε για να το πάμε στο θέμα που συζητάμε, αν δεν υπήρχε το zoom, αν δεν είχες εσύ internet ήσουν σε ένα χωριό και για κάποιο λόγο δεν είχες internet. Θα συνέχιζες την δουλειά σου;

Φ.Α. Πιστεύω πως όχι. Γιατί αυτό που με κράτησε εμένα τα τελευταία 2 χρόνια σε εγρήγορση και σε μια παραγωγική τροχιά ήταν το internet σχεδόν εξ ολοκλήρου. Ήταν ο συνδυασμός εργαλείων και δυνατοτήτων που μου παρείχε το internet. Δεν νομίζω να μπορούσα, θα μπορούσα να συνεχίσω το συμβουλευτικό το κομμάτι αλλά ακόμα και το συμβουλευτικό το κομμάτι ωφελήθηκε από την διαδικτυακή μου δραστηριότητα. Αλλά βοηθήθηκε και η ψυχολογία μου, που βρίσκει λύσεις.

- Έδωσε λύσεις δηλαδή;

Φ.Α. Ναι έδωσε.

- Και εσύ δεν είχες κάποια αντίστοιχη εκπαίδευση; Μόνος σου έφαξες;

Φ.Α. Όχι, το zoom ειδικά το γνώρισα μέσα από κάποια που είχα κάνει αποκλειστικά όμως για επικοινωνία όχι για εκπαίδευση. Δεν είχα χρησιμοποιήσει ποτέ το zoom

- Άρα, ήσουν αυτοδίδακτος.

Φ.Α. Ναι, κοίτα μπήκα είδα videos, είδα YouTube οδηγούς. Ειδικά το πρώτο workshop που έκανα στο οποίο εφάρμοσα τα break out rooms έπρεπε να κάνω πολύ διερεύνηση μόνος μου αλλά και για να μάθω πράγματα και για να τα τεστάρω. Γιατί όπως ξέρεις και εσύ Λία, μπαίνεις στο YouTube και μπορείς να δεις 5 workshops που μπορεί να είναι εξελικτικά άκυρα λόγω αναβαθμίσεων στο σύστημα. Δηλαδή, μπορεί να βρεις ένα: « πώς να σπάσω τα break out rooms» μπαίνεις και βλέπεις ένα βίντεο του 2020 το οποίο μπορεί να είναι άκυρο, επειδή τα break out rooms σήμερα....

- Τούτο που είπαμε είναι ότι το zoom εξελίχθηκε μαζί μας, με τις δικές μας ανάγκες. Άρα θεωρείς ότι η τεχνολογία σε βοήθησε ότι μόνος σου το έψαξες, αναζήτησες πέρα από τα μικρά βιντεάκια του zoom κάποια άλλη εκπαίδευση που θα σε βοηθούσε να εκπαιδευτείς και να βελτιωθείς ως εκπαιδευτής μέσω της τεχνολογίας;

Φ.Α. Δεν έκανα καμία, δεν θυμάμαι τουλάχιστον να έκανα κάποια εκπαίδευση με πληρωμή για την τεχνολογία. Η καλύτερη εκπαίδευση που έκανα ήταν που είπα να στο πρώτο μου διαδικτυακό workshop γιατί αναγκάστηκα. Αναγκάστηκα για να μάθω. Η πρόκληση που μαθαίνεις δουλεύοντας. Ο Αριστοτέλης λέει, θα το πω στην δημοτική, ότι για τα πράγματα που δεν μπορείς να μάθεις μελετώντας τα μαθαίνεις κάνοντας τα.

- Για την εκπαίδευση ενηλίκων, μέσα στις κουβέντες που είπες, είπες πολύ σημαντικά πράγματα όπως προηγουμένως για τα κίνητρα, που είναι βασική αρχή της εκπαίδευσης ενηλίκων. Το είχαμε κάνει και παλιά στα μαθήματα, ότι η εθελοντική συμμετοχή είναι το πιο σημαντικό στοιχείο και μετά να του δίνεις την ευκαιρία να μάθει, να κάνει πράγματα. Γιατί στην περίπτωση σου εκπαιδευτήδες κάνουντας πράγματα.

Φ.Α. Αλλά η εθελοντική σπάει με τις μονάδες των λογιστών. Εκεί πέρα δεν είναι τόσο εθελοντική.

- Επειδή έχω και εγώ παρόμοια θέματα, κινούμαι και εγώ σε τούτο το περιβάλλον. Έχω να κάνω πολλά με τις ... και με τους δικηγόρους έχεις τα δίκια σου. Απλώς θέλει να εκπαιδευτούν, μπορεί να θέλει να συμμετέχουν σε μία εκπαίδευση. Εσύ άλλαξες πράγματα από αυτά που έκανες προ covid, προ διαδικτυακής εκπαίδευσης πέρα από τα break out rooms. Έκανες και άλλα πράγματα τα οποία σε βοήθησαν να κάνεις καλύτερα τα μαθήματα μέσω διαδικτύου;

Φ.Α. Εφαρμογή σε εκπαιδευσεις; Δηλαδή μέσα στο πλαίσιο των εκπαιδευσεων;

- Ναι ναι, δηλαδή αν ας πούμε άλλαξες κάποια από τις μεθόδους σου, τις τεχνικές σου. Γιατί, ας πούμε μου είπες για τα break out rooms, αν έκανες κάτι συνειδητά στο πρόγραμμα σου, στον τρόπο που δούλεψες. Ή ας πούμε πέρα από τις τεχνικές αν άλλαξε ο τρόπος που διαχειρίστηκες την τάξη. Μου τα είπες αυτά, τα έχω απλά θέλω λίγο να το απαντήσεις κατευθείαν. Σου ήταν πιο εύκολο να το πεις μέσα στο παράδειγμα. Δηλαδή ας πούμε η διαχείριση της εκπαιδευτικής ομάδας...

Φ.Α. Όταν κάνω διαδικτυακή εκπαίδευση ένα θέμα το οποίο δεν κατάφερα να το αποκωδικοποιήσω ή να το βελτιώσω γιατί δεν έχω τόσο μεγάλη εμπειρία διαδικτυακής διδασκαλίας. Οι εκπαιδευσεις που έκανα τα τελευταία χρόνια διαδικτυακά δεν είναι πάνω από 5-6 μη νομίζεις άντε 7. Αλλά ειδικά με μεγάλα groups έχω πάντα την απορία αν και κατά πόσο ο κόσμος παρακολουθεί, παραμένει και δύσκολο γιατί αν κάποιος έχει κλειστή κάμερα ή αν κάποιος βλέπει πάνω στην οθόνη άλλα πράγματα. Μου έκανε εντύπωση ότι υπάρχουν άνθρωποι που παρακολουθούν αλλά ντρέπονται να συμμετέχουν. Αυτό, είναι πιο έντονο μέσα σε μία ψηφιακή εκπαίδευση. Δηλαδή είχα έναν άνθρωπο σε ένα δικηγορικό workshop ο οποίος δεν άνοιξε το στόμα του, ούτε έγραψε τίποτα στο chat box αλλά μετά που μιλήσαμε μου είπε ότι ήθελα να γράψω να συμμετέχω αλλά είμαι λίγο πιο απορροφητικός αλλά τα σημεία Α,Β που είπες ήταν πολύ χρήσιμα κλπ το οποίο έδειξε ότι παρακολουθούσε με ευλάβεια αλλά ήταν παθητικός, αόρατος.

- Δηλαδή, αν δεν είχες την συνάντηση θα θεωρούσες ότι...

Φ.Α. ...Ότι απλά ήταν απών. Το τι κάνω, προσπαθώ ειδικά στα τελευταία που έκανα να σταματώ συχνά και να κάνω ερωτήσεις. Δηλαδή πως είμαστε με αυτό το κομμάτι; Έχουμε απορίες. Οι παρεμβάσεις που κάνω για να σπάσω την διάλεξη, τον μονόλογο είναι ερωτήσεις του τύπου: « τι νομίζετε ότι προκάλεσε αυτή την αντίδραση; Γράψτε μου στο chat» και απαντούν πχ φόβος. Άρα, κάνω μια ανοιχτή ερώτηση για να συμμετέχουν κάποιοι. Συμμετέχουν αρκετοί αλλά όχι συνέχεια. Κάποιοι συμμετέχουν συνέχεια κάποιοι άλλοι μερικές φορές. Άρα, με τόσες ερωτήσεις είναι και ένα challenge. Οι ανοιχτές ερωτήσεις οι οποίες έχουν ένα challenge level πχ «βρες την απάντηση» μοτιβάρουν τους συμμετέχοντες. Οι προσωπικές όμως ερωτήσεις τον μαζεύουν πχ « έχει κάποιος μια προσωπική εμπειρία να μας πει;» αλλά οι ερωτήσεις πχ «ποιο χαρακτηριστικό πχ έχουν όλοι οι επιτυχημένοι δικηγόροι; Γράψτε το» και γράφουν πχ είναι έξυπνοι, μεθοδικοί.

-Αυτό ισχύει μόνο ή και γενικότερα

Φ.Α. Κάνεις λίγο gaming fight το περιβάλλον. Αν βάλεις δηλαδή μέσα στην εκπαίδευση το στοιχείο του γρίφου ενεργοποιείς το σύστημα της ντοπαμίνης του εγκεφάλου (γέλιο).

- Άρα χρησιμοποιείς το "gamification" στην εκπαίδευση

Φ.Α. Ναι. Εντάξει στην ψηφιακή είναι πιο δύσκολο αλλά κάνω ερωτήσεις ανοιχτές. Στην δια ζώσης, ξέρεις και εσύ...

- Έχει τρόπο πάντως. Απ'όσο ξέρω έχουν γίνει πολλές πλατφόρμες και applications gamification

Φ.Α. Οκ, θα το ψάξω. Gamification over zoom, ας πούμε.

- Ναι ψάξ'το να το βρεις. Ωραία

Φ.Α. Άρα αυτά εντείνουν την συμμετοχή

- Το έκανες ενστικτωδώς δηλαδή;

Φ.Α. Ναι και βλέπω ότι έχει απήχηση ενώ τα προσωπικά «θέλει κάποιος να βγει να μας πει κάποια πράγματα» μαζεύονται όλοι, γιατί φοβάται μη κριθεί κλπ ξέρεις

- *Οκ, φτάνουμε στην ολοκλήρωση της κουβέντας μας. Είπες πάρα πολλά ξεπέρασες ερωτήσεις που είχα δηλαδή απάντησες μέσα στην αρχική ερώτησα πάρα πολλά. Θέλω να κρατήσω λίγο το συναίσθημα σου. Ποιο ήταν το συναίσθημα σου όταν ξεκινούσες να κάνεις διαδικτυακά όταν άρχισες να περιγράφεις την διαδικασία είδα ενθουσιασμό. Ήταν όντως ενθουσιασμός το συναίσθημα;*

Φ.Α. Υπήρχε ένας συνδυασμός ενθουσιασμού, λογικού άγχους και ανυπομονησίας διότι το πρώτο μου workshop, ήταν καθαρά ενέργειες δικές μου μεθοδευμένες με την καλή έννοια για να πουλήσω το workshop το οποίο δεν το είχα ξανά κάνει. Ήταν μια πολύ θετική εμπειρία για εμένα γιατί ήταν κάτι που δημιούργησα εγώ και η πώληση του εργαστηρίου και η προσωπική μου προετοιμασία για να κάνω κάτι το οποίο δεν είχα ξανά κάνει. Άρα, όταν και καθώς το έκανα ένιωθα ωραία αλλά όταν το κάνεις έχεις στο μυαλό σου το «grps» πάμε καλά, πάμε καλά και ένιωθα πολύ ωραία γιατί ένιωθα ότι ξεκλείδωνα ένα καινούριο προϊόν.

- *Πέρα από το καινούριο προϊόν, σε σχέση με τον εαυτό σου ως εκπαιδευτή;*

Φ.Α. Ααα! Κοίτα πάμε πίσω στην αρχή, σε εκείνο που είπες ότι είναι ένα κεφάλαιο για το οποίο νιώθουμε μεγάλη ευλογία αλλά και μεγάλη πολυτέλεια να εκπαιδεύεις και να εκπαιδεύεσαι γύρω από πράγματα τα οποία είναι πολύ κοντά στον εαυτό σου. Δηλαδή πράγματα τα οποία σε νοιάζουν ως άνθρωπο. Είναι δηλαδή το αντικείμενο της μελέτης σου, της έγνοιας σου, της περιέργειας, της ζωής σου. Όταν καταφέρεις να βρεις ακροατήριο που θα ωφελείται από τα πράγματα που θες να μεταδώσεις και είναι κοντά σε εσένα, πιστεύω είναι πολύ μεγάλη η χαρά και το όφελος που παίρνεις. Δεν ξέρω αν σου απαντώ, μήπως το πήγα αλλού;

- *Πιστεύω πως το πήγες στην επόμενη ερώτηση, τι είναι εκείνο που σε ενθάρρυνε ή σε αποθάρρυνε να συνεχίσεις να το κάνεις την διαδικτυακή εκπαίδευση;*

Φ.Α. Με ενθάρρυνε και με ενθαρρύνει ο μαγικός τρόπος με τον οποίο μπορώ να είμαι στο δωμάτιο μου, να το πω και λίγο εγωιστικά υπό τύπου βίτσιου να είμαι στο δωμάτιο μου, μέσα στον χώρο μου, στις ανέσεις μου να μιλώ για πράγματα τα οποία πιστεύω, ενστερνίζομαι και να βάλω το χέρι μου στη φωτιά, να είμαι ένα όχημα εκπαίδευσης και να πληρώνομαι για αυτό. Κατάλαβες; Το βρίσκω μαγικό αυτό.

- *Να κάνεις αυτό που αγαπάς και να πληρώνεσαι.*

Φ.Α. Όχι μόνο να κάνεις αυτό που αγαπάς αλλά να είσαι στο σπίτι σου. (γέλιο)

- *Δηλαδή να σε ρωτήσω κάτι, είπες το πρώτο διαδικτυακό που έκανες, ήταν σε μια χώρα της βαλτικής*

Φ.Α. Ας πούμε Λιθουανία

- *Θα μπορούσες να το κάνεις αν δεν υπήρχε το διαδίκτυο;*

Φ.Α. Όχι δεν θα μπορούσα.

- *Είτε υπήρχε ο κορωνοϊός είτε όχι.*

Φ.Α. Η πρώτη μου εισήγηση ήταν να τους κάνω κάτι δια ζώσης αλλά κλιμακώθηκε ο κορωνοϊός και έπρεπε να το προσαρμόσουμε σε διαδικτυακό. Είναι λίγο ιδιαίτερη ιστορία, ο τύπος που μου έδωσε την δουλειά ήταν μαζί μου στο workshop που ήμουν εκπαιδευόμενος και είδαμε και οι δύο τις δυνατότητες του zoom. Είδα και εγώ τι εστί zoom και εκείνος. Και είπαμε να κάνουμε κάτι μέσω zoom. Αλλά όχι δεν θα μπορούσα να κάνω όχι, προφανώς και όχι, γιατί υπήρχε και ο covid....

- *Τώρα, μετά από τόσους μήνες που είμαστε με το zoom, που το έχουμε δοκιμάσει, έχουμε δοκιμαστεί... Πως φαντάζεσαι την συνέχεια της επαγγελματικής σου καριέρας σε σχέση με αυτό το πράγμα δια ζώσης ή ηλεκτρονικά.*

Φ.Α. Πιστεύω ότι το διαδίκτυο είναι κάτι το οποίο δεν πρέπει να το δούμε ως φτωχό συγγενή της εκπαίδευσης. Είναι λάθος να το δούμε έτσι παρόλο που πολλοί το αντιλαμβάνονται έτσι. Δεν πρέπει να είναι έτσι. Για εμένα μια εναλλακτική είναι ένας παράλληλος κόσμος, ένα εναλλακτικό εργαλείο το οποίο σου επιτρέπει να κάνεις ορισμένα πράγματα με διαφορετική ανάλυση κόστους- οφέλους. Δηλαδή μπορείς να κάνεις ένα σεμινάριο, όπως είπαμε πριν, που απευθύνεται σε όλους τους δικηγόρους της Κύπρου χωρίς να έρθουν όλοι στο Hilton. Γιατί μπορεί να μπορούν αλλά πχ. να μην έχει εύκολο παρκινγκ ξέρω γω. Δεν πρέπει να το βλέπουμε ως υποδεέστερο. Ναι οκ το δια ζώσης μπορεί να είναι πιο ολοκληρωμένο, να μυριστεί ο ένας τον άλλο, , πιο ολιστικό, πιο τρισδιάστατο κλπ το δέχομαι αλλά θυμίζω το περιστέρι, το γράμμα με την πόστα κλπ.

- *Να σου κάνω άλλη μια ερώτηση που δεν είναι από αυτές που είχα σκεφτεί να σου υποβάλω, μου είπες πως ξεκίνησες πως εξελίχθηκαν κλπ κλπ άρα ξεκίνησες από κάπου έφτασες κάπου και βελτίωσες τις εκπαιδευτικές σου ικανότητες και τον τρόπο που παραδίδεις τα μαθήματα σου μέσω διαδικτύου και μου είπες ότι δεν είναι ο φτωχός συγγενής....*

Φ.Α. Είναι καλός χαρακτηρισμός;

- *Ναι και επίσης η πρώτη σου διαδικτυακή εκπαίδευση είναι στο εξωτερικό οπότε βάζοντας όλα αυτά στη σειρά θα ήθελες τον ισχυρισμό να τον κρατήσει ή θα ήθελες λίγο να τον γυρίσεις όσον αφορά το διαδίκτυο;*

Φ.Α. Σύγκριση δια ζώσης- διαδικτύου;

- *Ναι.*

Φ.Α. Εεε... θεωρώ ότι η επικοινωνία έχει μεγάλη σημασία είτε δια ζώσης είτε διαδικτύου. Είμαι της άποψης ότι η δια ζώσης επικοινωνία είναι πιο ολοκληρωμένη. Για εμένα βασικά η εκπαίδευση είναι η επικοινωνία. Βλέπω μια συμβιωτική σχέση μεταξύ αυτών των δύο. Θα σου πω τι εννοώ. Ίσως να μπορέσουμε να αποτιμήσουμε την δια ζώσης επικοινωνία πιο ψηλά πλέον με το διαδίκτυο. Εγώ για παράδειγμα παρακολουθώ κάποιους τύπους online, διαλέξεις τους, παρεμβάσεις, σχόλια τους. Είναι ένας συγκεκριμένος που παρακολουθώ εδώ και μήνες και έμαθα ότι πήγε στην Ευρώπη για να κάνει κάποιες ομιλίες. Έκλεισα να πάω να τον δω σε θέατρο, δεν ήταν ανάγκη να πάω να τον δω σε θέατρο για να μάθω, να διευρύνω την αντίληψή μου, τις γνώσεις μου. Δεν είναι ανάγκη. Απλά νιώθω ότι υπάρχει μια συμβιωτική σχέση μεταξύ των δύο. Παρόλο που το ψηφιακό περιβάλλον δεν είναι υποδεέστερο από το δια ζώσης αναπόφευκτα το δια ζώσης θα το εκτιμήσεις παραπάνω. Δηλαδή το να δω από κοντά κάποιον που παρακολουθώ καιρό διαδικτυακά είναι σαν μια κλιμάκωση μιας σχέσης. Άρα θεωρώ ότι αξιακά ανεβαίνει πιο πάνω το δια ζώσης, παρόλο που αυτό δεν καθιστά το ψηφιακό χωρίς αξία. Ίσως είναι ένα ωραίο ταγκό μεταξύ των δύο μεταξύ ψηφιακού και δια ζώσης...

- Μου άρεσε που το είχες πει προηγουμένως, για την συμβιωτική σχέση αυτών των δύο θέλω να μου πεις την ποιότητα της ψηφιακής εκπαίδευσης και με βάση την δική σου εμπειρία ξεκινώντας, αλλά και τώρα που συμμετέχεις. Πως κρίνεις μετά από αυτούς τους μήνες πως θα έκρινες την ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχεις στην ψηφιακή σου εκπαίδευση.

Φ.Α. Θα έλεγα ότι η δια ζώσης εκπαίδευση θεωρώ ότι η ποιότητα αναπόφευκτα τηρουμένων όλων των άλλων θεμάτων πιστεύω ότι η ποιότητα του δια ζώσης είναι πιο πάνω. Αυτή είναι η αντίληψη μου. All other things being equal αν είσαι χάλια δια ζώσης ή αν τα ψηφιακά εργαλεία σου δεν δουλεύουν ή αν είναι κακή η ποιότητα του internet σου... Μια άσκηση θεωρητική γιατί υπάρχουν πολλοί παράγοντες, για εμένα τουλάχιστον, η ποιότητα της εκπαίδευσης είναι πιο πάνω. Γιατί με την δική μου εμπειρία, εσύ μπορεί να έχεις άλλη άποψη...

- Δεν έχει σημασία η δική μου άποψη, την δική σου θέλουμε.

Φ.Α. Αναπόφευκτα ο εκπαιδευτής που είναι σε έναν χώρο και βλέπει κόσμο είναι πολύ πιο ευαίσθητος σε μορφασμούς, σε απορίες, σε εκφράσεις, σε συμπεριφορές. Είναι πιο έτοιμος να εξηγήσει, να λύσει απορίες, να αφουγκραστεί αν κάτι δεν πάει καλά. Είδες που θέλω να καταλήξω τώρα; Ο εκπαιδευτής έχει παραπάνω έλεγχο στον δια ζώσης χώρο. Είπαμε και πριν, all other things being equal, ο εκπαιδευτής έχει γνώσεις, οι εκπαιδευόμενοι θέλουν να εκπαιδευτούν είναι παραδοχές. Αλλά με βάση το all other things being equal, με βάση εμένα, πιστεύω ότι έχω παραπάνω έλεγχο στο δια ζώσης και feedback που πιάνω χωρίς να μου πουν με βάση συμπεριφορές που βλέπω. Έχω παραπάνω έλεγχο πιστεύω και μπορώ πιο εύκολα να κάνω παρεμβάσεις, follow up...

- Άρα E-learning vs. δια ζώσης: 0-1

Φ.Α. Ναι.

- Αν έκανες μια σύγκριση e learning στην αρχή και e learning τώρα πως θα αποτιμούσες. Δηλαδή, η ποιότητα που έχει αποκτήσει τώρα, η εκπαίδευση που παρέχεις εσύ σε σχέση με αυτό που συνέβαινε τους πρώτους μήνες;

Φ.Α. Είμαι καλύτερος ,πιο εξελιγμένος. Πρέπει να ξέρεις τις πραγματικότητες, τα εμπόδια, τις ιδιαιτερότητες. Άρα είμαι πολύ πιο προσαρμοσμένος, στο ψηφιακό, τόσο τεχνολογικά όσο και στην φύση του ακροατηρίου και στα κολλήματα του εκπαιδευόμενου. Επομένως, θεωρώ ότι μπόρεσα να βοηθήσω καλύτερα τον εκπαιδευόμενο που δυσκολεύτηκε στο να συμμετέχει στο chat παραπάνω. Αλλά για να γίνεις πιο καλός σε αυτό, πρέπει να το κάνεις. Είναι αυτό που αναφέραμε πριν που είχε πει ο Αριστοτέλης. Δεν μπορείς να εκπαιδευτείς και να ξεκινήσεις κάτι τέλεια, πρέπει να το κάνεις, να πειραματιστείς, να βάλεις ερωτήσεις, να βάλεις παιχνίδι και να το κάνεις. Πρέπει να «θυσιάσεις» κάποιους στην αρχή οι οποίοι θα λάβουν εκπαίδευση με χαμηλότερη ποιότητα αλλά έτσι θα μάθεις.

-Τελειώνοντας, για να σε αποδεσμεύσω, έχεις κάτι να πεις, να προσθέσεις, σχετικά με αυτό το θέμα; Δηλαδή την σχέση σου με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση; Τι θα μπορούσε να γίνει; Κάποιες εισηγήσεις σου που θα μπορούσαν να το κάνουν καλύτερο γενικότερα ή ακόμα και προς τους κρατικούς φορείς. Ότι νομίζεις εσύ ότι θες να πεις πάνω σε αυτό

Φ.Α. Δεν έχω κάτι να πω, ήταν πολύ χρήσιμη η συζήτηση. Με βοήθησε και εμένα να σκεφτώ πιο καθαρά. Η τεχνολογία στην περίπτωση της εκπαίδευσης είναι βοηθητική, ο κόσμος όμως, επειδή είναι πιγμένος στις επιλογές, θέλει να εξοικειωθεί με προγράμματα κλπ. Επειδή, πλέον υπάρχει αυτός ο διάυλος μπορεί ο οποιοσδήποτε να διδάξει ψηφιακά άρα τούτη η αφθονία επιλογών ίσως κάνει πιο δύσκολο το έργο του κόσμου να κάνει τις σωστές επιλογές. Όχι ότι τα δια ζώσης είναι τα καλά και τα ψηφιακά όχι αλλά είναι πιο εύκολο να χαθείς στον «ωκεανό» των ψηφιακών προγραμμάτων και να μη ξέρεις ποια είναι καλά και ποια όχι. Πρέπει να συνεχίσει το ψηφιακό, είναι ένα τεράστιο όπλο.

- Αν τελείωνε ο covid, εσύ θα κρατούσες στη ζωή σου το όπλο αυτό; Όπως το ονόμασες;

Φ.Α. Θα σου πω, θα το κρατούσα για εκπαιδευσεις στο εξωτερικό. Είναι ένας τρόπος να φτάσεις πιο μακριά και πιο οικονομικά. Θα το κρατούσα αλλά η πρώτη μου επιλογή θα ήταν το δια ζώσης.

-Ωραία, ξεκάθαρες θέσεις. Σε ευχαριστώ Φίλιππέ μου. Δεν ξέρω αν θες κάτι άλλο να μου πεις.

Φ.Α. Ήταν πολύ χρήσιμο

Συνέντευξη αρ. 5

- *Οπότε Ρ, παρόλο που ξέρω, θα σου κάνω την πρώτη ερώτηση. Θέλω να μας πεις την διαδρομή σου στην εκπαίδευση, στην επαγγελματική κατάρτιση δηλαδή, τα χρόνια που εργάζεσαι. Να μας δώσεις δηλαδή ένα background στο θέμα αυτό.*

Ρ.Θ. Ωραία. Εμένα το ακαδημαϊκό μου υπόβαθρο σχετίζεται με την διοίκηση ανθρώπινου δυναμικού. Από νωρίς είχα εμπλακεί σε θέματα εκπαίδευσης και άλλων υποχρεώσεων και καθηκόντων. Οπότε, αν θέλετε, η δουλειά μου ως εκπαιδευτής ξεκίνησε το 2004. Από το 2008 και μετά ήταν κατά βάση συνεχής. Οπότε αυτή τη στιγμή, τα τελευταία χρόνια, έχω γύρω στις 700 ώρες εκπαιδευτικής πείρας, στον εκπαιδευτικό οργανισμό που βρίσκομαι. Συγκεκριμένα, αυτές οι ώρες έχουν να κάνουν σε: θέματα ηγεσίας, διοίκησης προσωπικού, people skills. Σε αυτόν τον τομέα έχω εξειδικευτεί και εμβαθύνει. Αυτό, όσον αφορά αμιγώς την εκπαιδευτική προσωπική πείρα και, βεβαίως, έχω αρκετές ώρες που αφορούν θέματα συντονισμού και θέματα συντονισμού σε θέματα και διοργάνωση σεμιναρίων σε άλλες θεματολογίες και σε συνεργασία με άλλους εξωτερικούς εκπαιδευτές στα πλαίσια των καθηκόντων που μου ζητούνται να κάνω.

- *Αυτά τα χρόνια, από το 2004 μέχρι και το 2008, οι εκπαιδευσεις που έκανες ήταν σε τάξη; Δια ζώσης; Πριν τον covid έτσι...*

Ρ.Θ. Πριν τον covid ήταν κατεξοχήν σε τάξεις με φυσική παρουσία, είχα και αρκετά ταξίδια

- *Ήταν ο κλασικός τρόπος... και έρχεται το 2020 που σταματούν τα πάντα, όχι μόνο η εκπαίδευση, τα πάντα και αν δεν κάνω λάθος τον Απρίλιο μας δόθηκε η δυνατότητα γενικά και για τα επιχορηγούμενα προγράμματα αλλά και γενικότερα να χρησιμοποιήσουμε την τεχνολογία και την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Θέλω να μου πεις λίγο την δική σου εμπειρία, πως την βίωσες εσύ, με το lock down και την υποχρεωτική στροφή στην δουλειά σου.*

Ρ.Θ. Σίγουρα είναι μεγάλη πρόκληση την οποία έπρεπε να χειριστούμε. Ήταν θέμα επιλογής, θέμα αναγκαστικής προσαρμογής και αυτό που με προβλημάτιζε ήταν η εξοικείωση, το συντομότερο δυνατό, ως κάτι καινούριο, κάτι εντελώς διαφορετικό. Ήταν δηλαδή δύο σκέλη. Το πρώτο ήταν το καθαρά τεχνικό, η εξοικείωση και το δεύτερο ήταν το engagement των συμμετεχόντων μη όντας πλέον τετ α τετ με φυσική παρουσία στην τάξη. Πλέον θα έπρεπε να γίνουμε πιο δημιουργικοί στα πλαίσια που μας παρείχε η τεχνολογία και η ανάγκη για συνεχή μάθηση και εξοικείωση με τα συγκεκριμένα μέσα που προέκυψαν ως εναλλακτικές. Ήταν ακόμα πιο επιτακτική, ακριβώς για να προσαρμόσουμε στο καλύτερο δυνατό βαθμό αυτή την αμεσότητα, την προσωπική αυτή επαφή με τους συμμετέχοντες κάνοντας ακόμα πιο διαδραστικό και ενδιαφέρον το σεμινάριο- πρόγραμμα.

- *Συγγνώμη που σε διακόπτω, ήθελα όμως να σε ρωτήσω για τα συναισθήματα που βίωσες εκείνη την φάση που ήξερες ότι, για την ώρα, δεν υπήρχαν τάξεις και έπρεπε να το κάνεις εξ' αποστάσεως. Θέλω να μου δώσεις το συναίσθημα σου, πώς το βίωσες, πώς το ένιωσες.*

Ρ.Θ. Ήταν μια πρόκληση. Αρχικά με έκανε να νιώσω και άγχος αλλά παράλληλα και ένα αίσθημα επιμονής στο να τα καταφέρω να εξοικειωθώ το συντομότερο και να τα καταφέρω στον όγκο δουλειάς που είχα να διεκπεραιώσω χωρίς να διακυβεύεται η ποιότητα δουλειάς που είχα να κάνω ή η συναναστροφή με τα άτομα. Οπότε, ήταν άγχος, ήταν ανησυχία -στην αρχή- αλλά και επιμονή στο να ανταπεξέλθω.

- *Ένωσες ότι αυτή η αναγκαστική στροφή στην εκπαίδευση σε βοήθησε;*

Ρ.Θ. Ναι! Θα έλεγα ότι σίγουρα με βοήθησε, ότι ανέπτυξα κάποιες τεχνικές δεξιότητες τις οποίες δεν είχα κάνει ακόμη. Βεβαίως, η τριβή και η άλλου είδους εξάσκηση βελτιώνει συνεχώς και αυτή την τεχνική δραστηριότητα, αν μπορούμε να το πούμε και έτσι, με τα μέσα που μπορούμε να χειριστούμε. Οπότε θεωρώ πως ναι, μετά το τέλος της ημέρας ήταν και κάτι θετικό. Αν λάβω υπόψη τα trends για remote working ή για εργασία από το σπίτι. Οπότε βοηθά σίγουρα, έστω και εξ' αποστάσεως να φέρνεις εις πέρας κάποια προγράμματα. Βέβαια -για εμένα, over all- είναι η φύση των προγραμμάτων ή η θεματολογία που καθιστά πιο εφικτή να γίνεται εξ' αποστάσεως σε σχέση με κάποιες άλλες θεματολογίες που η φυσική παρουσία δεν αντικαθίσταται κατ' εμέ.

- *Με οδηγείς στην επόμενη ερώτηση, ακριβώς επειδή ασχολείσαι με θέματα πιο ανθρωποκεντρικά, δεν είναι τεχνικά. Αυτό σε ώθησε να αλλάξεις την διδασκαλία σου, να διαφοροποιήσεις τις μεθόδους, τις τεχνικές βασικά, που χρησιμοποιήσες;*

Ρ.Θ. Σε κάποιο βαθμό ναι. Αλλά, κατά βάση οι μέθοδοι και οι τεχνικές που χρησιμοποιούσα στην τάξη, βρήκα κάποιους τρόπους να τους αντικαταστήσω με τεχνικά μέσα. Δηλαδή, οι ασκήσεις που γίνονται μέσα στην τάξη, βρήκα τρόπο να γίνονται και online χωρίζοντας τους συμμετέχοντες σε επιμέρους ομάδες και μετά επανέρχονταν στην ολομέλεια, όπως έκανα και μέσα στην τάξη, με σκοπό να μοιραστούν τις συζητήσεις και τα αποτελέσματα της άσκησής τους. Οπότε, κατά βάση, προσάρμοσα τις μεθόδους που χρησιμοποιούσα αφού υπήρξε η δυνατότητα να γίνονται ηλεκτρονικά.

- *Κάποιες άλλες αλλαγές έκανες για να μπορέσεις να έχεις καλά αποτελέσματα με το online; Όπως, κάποιους τρόπους για να κρατήσεις το ενδιαφέρον.*

P.Θ. Ακριβώς! Ήταν μεγάλο στοίχημα να καταφέρεις να κρατάς το ενδιαφέρον απρόσκοπτα. Αυτό που έκανα ήταν να ζητώ απ' όλους τους συμμετέχοντες, ανεξαιρέτως αν το πρόγραμμα ήταν μέσω ΑνΑΔ ή όχι, να έχουν ανάμενες τις κάμερες τους με σκοπό να μειώσουμε την απόσταση που έχουμε μέσα από την οθόνη. Είναι αλλιώς να βλέπεις εκφράσεις, να αξιολογείς το ακροατήριό σου, έστω και εξ' αποστάσεως από το να μην έχεις καθόλου εικόνα των ακροατών σου.

- Ήταν δύσκολο αυτό; Έχω ακούσει ότι υπήρχε μια άρνηση από κάποιους. Κάποιοι άλλοι μπορεί να είχαν τεχνικές δυσκολίες. Σε εκείνη την περίπτωση, τι έκανες;

P.Θ. Υπήρχαν και τεχνικές δυσκολίες, υπήρχε και άρνηση. Η άρνηση πιστεύω οφειλόταν σε πιο light θέματα. Αν για παράδειγμα κάποιος ήταν σπίτι του και μπορεί να μην είχε φροντίσει να «προσέξει» την εμφάνισή του, όπως θα φρόντιζε αν ήταν σε μία τάξη εκπαίδευσης από θέμα καλλωπισμού του εαυτού του. Αν μπορώ να το πω έτσι (γέλιο). Από τεχνικής άποψης, μπορώ να πω ότι ήταν μικρότερο το πρόβλημα γιατί σιγά σιγά με την πάροδο του χρόνου και ειδικά και στα πλαίσια της δουλειάς γίνονταν συναντήσεις, εκτός σεμιναρίων, εξ' αποστάσεως, με τα διάφορα tools στις εταιρείες. Ο κόσμος δηλαδή είχε εξοικειωθεί με το πώς για παράδειγμα να ανοίγει την κάμερα για να βλέπουν οι υπόλοιποι. Οπότε και στο σεμινάριο, πιστεύω ότι ο βαθμός δυσκολίας ήταν μικρότερος γιατί έμαθαν πώς να ενεργοποιούν ή να απενεργοποιούν τις κάμερες τους.

- Κάνοντας έναν αναστοχασμό αυτή τη στιγμή, τι θεωρείς ότι σε δυσκόλεψε περισσότερο; Ειδικά στην αρχή;

P.Θ. Με δυσκόλεψε η δεκτικότητα του κόσμου σε αυτή την αλλαγή. Ιδιαίτερα σε θεματολογίες όπως όταν μιλάς για πιο ανθρωποκεντρικά θέματα και πρέπει να εξηγήσεις έννοιες όπως η ενσυναίσθηση ή το να χρησιμοποιήσεις το "body language" στα πλαίσια της επικοινωνίας που διδάσκεται στο θέμα. Αντιλαμβάνεσαι, ότι ο κόσμος ήταν πιο κουμπωμένος ή λιγότερο εκφραστικός στο να συμμετέχει ή να ακούσει κάποια πράγματα. Ιδιαίτερα, όταν είχαν δυσκολίες τεχνικά να ανοίξουν τις κάμερές τους. Ή αν είχαν διακοπές λόγω σύνδεσης που είχαν κάποια κενά στο τι άκουγαν και μπορεί να είχαν διαλείψεις. Αυτά θεωρώ ότι ήταν περισσότερο οι δυσκολίες.

- Είχες δυσκολία στο ίδιο το θέμα; Δηλαδή, στο να σου πουν ότι είναι δύσκολο να το κάνουμε αυτό εξ' αποστάσεως αυτό, κάποιες ασκήσεις που πιθανώς να έκανες κλπ;

P.Θ. Σε κάποια θέματα ναι. Απλά, όπως σας είπα και πριν επειδή υπήρχε ο τρόπος, οι δυνατότητες να αντικαταστήσεις για παράδειγμα ομαδικές ασκήσεις και ηλεκτρονικά. Ήταν, κατά βάση, η πιο συχνή μέθοδος διαπεραστικότητας που είχα χρησιμοποιήσει. Βεβαίως, προσπαθούσα να βλέπω και τους συμμετέχοντες σε μία ανάγνωση, σε ένα σημείο για να τους κρατώ σε μια, με την καλή έννοια, πίεση στο να συμμετέχουν, να είναι πιο ενεργοί, συνεισφέροντας όλοι στο να είναι από κοινού στην παρουσίαση- εκπαίδευση. Όταν είναι βιωματικά τα εργαστήρια αυτά, είναι απαραίτητη η συμμετοχή όσων περισσότερων γίνεται. Δεν είναι διάλεξη, που γίνεται.

- Ακριβώς! Είναι το θέμα τέτοιο... Παρόλο που μου είπες, θέλω να το πούμε λίγο παραπάνω σε αυτό το σημείο, η εμπειρία σου στο online... μπορείς να μας βάλεις λίγο περισσότερο στην εικόνα στο κομμάτι της εκπαίδευσης αν υπήρχε προηγουμένως κάτι ή αυτό που μας λες ότι υπήρχε η εμπειρία διαδικτυακών συναντήσεων- εκπαιδεύσεων που να μπορεί να σου είχε δώσει κάποια εμπειρία.

P.Θ. Βασικά όλη η εμπειρία χτίστηκε, αρχής γενημένης, της πανδημίας, που και οι συναντήσεις- πέρα των εκπαιδεύσεων- γίνονταν διαδικτυακά και εξ' αποστάσεως.

- Άρα δεν υπήρχε κάποια προηγούμενη εμπειρία.

P.Θ. Δεν υπήρχε όχι. Ήταν όμως μια παράλληλη εξοικείωση γιατί τυχαίνει να ήταν η ίδια πλατφόρμα που χρησιμοποιείται στην εργασία μου τόσο για τις συναντήσεις, όσο και για τις εκπαιδεύσεις. Με την διαφορά ότι στις εκπαιδεύσεις χρησιμοποιείς περισσότερες δυνατότητες τις πλατφόρμας που δεν είναι απαραίτητες σε μία συνάντηση που απλά είναι οπτικοακουστική η επαφή χωρίς να χωρίζονται τα άτομα σε ομάδες κλπ.

- Ωραία, παρακολούθησες κάποια μαθήματα; Έγιναν κάποια μαθήματα από τον οργανισμό που εργάζεσαι για να αποκτήσεις κάποιες γνώσεις, να αποκτήσεις δεξιότητες στο τεχνικό κομμάτι; Να εξοικειωθείς; Και πέρα από αυτό, στο να βελτιώσεις την διδασκαλία σου στις δυνατότητες που σου έδινε η πλατφόρμα.

P.Θ. Συστηματική εκπαίδευση δεν θα έλεγα ότι υπήρχε. Είχαν αναρτηθεί κάποιες συμβουλές πρακτικές με κάποια tips για το πώς κάνεις κάτι. Αλλά σαν επίσημη εκπαίδευση όχι. Ούτε συστηματική. Κατά βάση κάποια άτομα ίσως και νεώτερης ηλικίας που ήταν πιο εξοικειωμένα να μοιράστηκαν και αυτοί με την σειρά τους κάποια tips με τα οποία βοήθησαν αλλά ήταν λίγο trial error η εκμάθηση της εμπειρίας δοκιμάζοντας και εγώ ο ίδιος. Επιπλέον, είχα κάνει search στο GOOGLE για το πώς να κάνεις «αυτό» σε αυτή την πλατφόρμα. Δεν υπήρχαν απαντήσεις ή κάτι επίσημο στημένο, εκ των προτέρων, στο οποίο να απευθυνθείς ως οδηγό αποκλειστικά για να φέρεις εις πέρας την αποστολή. Οπότε στα πλαίσια αυτής της εκμάθησης διαπίστωσα κατά πόσο και σε ποιον βαθμό μπορούσα να προσομοιάσω στην τελική ασκήσεις ή μεθόδους της τάξης, πλέον σε μια ηλεκτρονική απεικόνιση.

- Οκ. Ουσιαστικά λοιπόν, συνοψίζοντας αυτά που μου λες για αυτό το θέμα, από μόνος σου βρήκες την άκρη της κλωστής και προχώρησες.

P.Θ. Κατά βάση ναι. Ήταν κάποια που είχαν αναρτηθεί σαν πλήρη courted tips, σε κάποια πράγματα βοήθησαν αλλά σε καμία περίπτωση δεν έμπαινα ούτε στο βάθος ούτε στην έκταση των δυνατοτήτων που μπορούσε κάποιος να αξιοποιήσει την εν λόγω πλατφόρμα ή κάποια άλλα εργαλεία που παρείχαν.

- Στο τεχνικό κομμάτι, είχατε στήριξη από το εν λόγω τμήμα του οργανισμού; Ή ούτε εκεί;

P.Θ. Όχι, η στήριξη ήταν, κατά βάση σε θέματα σύνδεσης, αν και εφόσον υπήρχαν διακοπές στο internet ή στην ταχύτητα και είχαν γίνει βεβαίως μαζικά confederations στους υπολογιστές του κόσμου για να είναι πιο εναρμονισμένα, να λειτουργούν τέλος πάντων όπως πρέπει για να μην κολλούν, να μη προκύπτουν επιμέρους διακοπές πέραν της γραμμής. Δηλαδή, αν οφείλονταν σε υπολογιστές λόγω μη αναβάθμισης ή μη επικαιροποίησης που έπρεπε να γίνει.

- Και εκείνη την εποχή, αλλά και τώρα, αναστοχαζόμενος όλη εκείνη την διαδικασία. Νιώθεις ότι η τεχνολογία αποτέλεσε ένα σημαντικό σύμμαχο για την συνέχιση της εργασίας σου εκείνη την εποχή ή ήταν ένα τροχοπέδη;

P.Θ. Θεωρώ ότι ήταν θετικό εν κατακλείδι, παρόλο που η μετάβαση δεν ήταν καθόλου εύκολη. Ήταν μια τεράστια πρόκληση. Απλά, το λέω αυτό με πλήρη επίγνωση γιατί πέρα από το ότι αναπτύχθηκαν skills τεχνικής φύσεως η εργασία έγινε πιο flexible, έγινε πιο εύκολη η επικοινωνία. Ιδιαίτερα αν είχες μια προθεσμία να καλύψεις ένα ακροατήριο που γεωγραφικά καλύπτει όλη την επικράτεια θα έπαιρνε πολύ περισσότερο αν γινόταν με φυσική παρουσία απ' ότι όταν γινόταν ηλεκτρονικά που μπορούσες να δημιουργήσεις πολλά groups και να καλύψεις πολλές περιοχές γεωγραφικά αναλογικά σε όλες τις επαρχίες το target audience για να εκπαιδευτεί.

- Άρα ήταν πολύ θετικό;

P.Θ. ναι θεωρώ ότι στο τέλος της ημέρας ο απολογισμός είναι θετικός χωρίς όμως να ήταν ευκαταφρόνητες οι δυσκολίες μέχρι να επέλθει η εξοικείωση και να καρπωθούμε τα οφέλη αυτής της εξοικείωσης.

- Θέλεις να μοιραστείς μαζί μας ένα-δύο παραδείγματα δύσκολων καταστάσεων που αντιμετώπισες με εκπαιδευόμενους κλπ; Δηλαδή κάτι το οποίο αντιμετώπισες και το θυμάσαι αλλά λες οκ ήταν κάτι που το χειρίστηκα.

P.Θ. Εμ... ναι. Ήταν κάπως τραγελαφικό το πρώτο περιστατικό όπου δεν είχα αντιληφθεί ότι μιλούσα μόνος μου στην κάμερα επειδή κάτι είχε συμβεί με την σύνδεση και με πήραν τηλέφωνο στο κινητό να μου το πουν. Ήταν αυτά τα πέντε λεπτά που έδινά κάποιες οδηγίες για κάποια άσκηση, δεν με διέκοψε κανένας, και όταν ρώτησα αν με ακούνε τότε με πήραν τηλέφωνο διότι προφανώς ήταν έτσι ένα τεχνικό απρόοπτο που αν δεν με έπαιρναν τηλέφωνο πιθανό να έκανα παραπάνω χρόνο να το αντιληφθώ (γέλιο).

- Κάποιο άλλο θετικό περιστατικό που θυμάσαι; Αν και δεν ήταν ακριβώς αυτό, ήταν περισσότερο τεχνικό.

P.Θ. Ναι ήταν τεχνικό. Θα έλεγα ότι θετικά περιστατικά ήταν πολλά. Θα έλεγα ότι όταν κάποιος θέλει να πει κάτι μπορείς να δεις το χέρι στην τάξη, ή θα έλεγε «μπορώ να ρωτήσω κάτι;» ενώ με την τεχνολογία, με ένα κουμπί μπορείς να δεις ένα χεράκι να υψώνεται στο προφίλ του εν λόγω ατόμου και είναι σαν ένα καμπανάκι του ότι κάποιος θέλει να πει κάτι, να μεσολαβήσει, να προσθέσει οπότε του δίνεις τον λόγο. Γίνεται έτσι πιο διαδραστικό το πρόγραμμα.

- Οι συμμετέχοντες, πως συμπεριφέρονταν κατά την διάρκεια των προγραμμάτων, ειδικά στην αρχή; Θυμάσαι, έτσι πως ήταν η δική τους συμπεριφορά; Μου μίλησες στην αρχή για δικό σου άγχος, πώς ήταν οι συμμετέχοντες;

P.Θ. Θα έλεγα ότι οι επιπτώσεις στους συμμετέχοντες ήταν περισσότερο ψυχολογικές λόγω της ευρύτερης κατάστασης. Ενωώ ότι ψυχολογικά ήταν κάπως πεσμένοι γιατί μπορεί να ήταν απομονωμένοι, ανεξαιρέτως της εκπαίδευσης, να ήταν πιο καταβεβλημένοι, λόγω αυτής της κατάστασης παρά από το γεγονός ότι έπρεπε πλέον ηλεκτρονικά να συμμετάσχουν σε ένα πρόγραμμα. Γιατί όσον αφορά τους συμμετέχοντες τεχνικά δεν απαιτούσε κάποια ιδιαίτερη εξοικείωση οπότε ούτε κάποιο επιπλέον άγχος πέρα από το να συνδεθούν και να ακούσουν το πρόγραμμα.

- Είπες ότι εφάρμοσες διαδραστικές τεχνικές, αυτό δεν τους απασχολούσε;

P.Θ. Θα σας πω. Τεχνικά ο εκπαιδευτής κάνει ό,τι κάνει πίσω από τις οθόνες προκειμένου να βρεθούν στις ομάδες. Οι ίδιοι δεν κάνουν κάτι, δεν χρειάζεται να πατήσουν κάτι θέλω να πω. Αν θέλετε αυτό που τους επηρέαζε ήταν αν έπρεπε να κάνουν κάτι να πατήσουν κάτι, πως θα βρεθούν σε ομάδες. Δεν ήθελαν να χάσουν κάτι επειδή δεν είχαν κάποια πρότερη γνώση, εξοικείωση.

- Οπότε από την δική σου γνώση, οι συμμετέχοντες δεν αντιμετώπισαν κάποιο ιδιαίτερο άγχος.

P.Θ. Όχι. Τεχνικά σίγουρα όχι. Υπήρχε και το support, αν υπήρχε κάποιο θέμα σύνδεσης το οποίο πάλι ήταν θέμα κάποιου τρίτου πέρα των δυνατοτήτων των ιδίων των συμμετεχόντων. Απλά έπρεπε να κοινοποιήσουν το πρόβλημα προκειμένου να επιληφθεί κάποιος. Σε καθαρά διαδραστικό επίπεδο θα έλεγα ότι χρειάζεται μια περισσότερη προσπάθεια να τους εμπλέξεις ή να τους ξεκουμπώσεις με περισσότερους «παγοθραύστες», μια δόση χιούμορ ή δίνοντας τον λόγο ενδεχομένως και πιο συχνά απ' ότι θα γινόταν στην φυσική αίθουσα με σκοπό να διατηρηθεί τούτη η εγρήγορση ή για να πιεστεί με θετική βεβαίως πρόθεση η συμμετοχικότητα τους.

- Να ρωτήσω κάτι, προ covid, συνήθως τα προγράμματα ήταν 7ωρα. Έκανες κάποια αλλαγή για την διάρκεια; Ξέχασα να σε ρωτήσω πριν και το θυμήθηκα τώρα.

Ρ.Θ. Να σου πω... ένα πρόγραμμα που ήταν 6 ώρες ή 7 ώρες το έσπαγα σε δύο μέρες και συγκεκριμένα σε 3 και 3ήμιση ώρες. Ο λόγος ήταν επειδή διαπιστώσαμε τόσο εμείς οι ίδιοι όσο και από έρευνες που μπορεί να γίνονται παράλληλα με την διάρκεια της πανδημίας ότι ο βαθμός συγκέντρωσης κάποιου στην τάξη συγκριτικά με την online εκπαίδευση είναι πολύ μικρότερη. Οπότε τόσο για το όφελος που θα αποκόμιζαν οι συμμετέχοντες όσο και για τον βαθμό που θα μπορούσαν να μείνουν συγκεντρωμένοι και να συμμετέχουν ενεργά θα πρέπει να σπάσει το βωρο σε δύο μέρες.

- Ήταν κάτι που κάναμε όλοι νομίζω...

Ρ.Θ. Ναι και σε συνεργασίες με το εξωτερικό και από αυτά που είδα και άκουσα, οι περισσότεροι, αυτό έκαναν.

- Θεωρείς ότι έκανες κάποιες αλλαγές ή ότι αναγκαστικά έγιναν κάποιες αλλαγές στην διαχείριση της ομάδας ή στην διαχείριση της τάξης αν θες σε σχέση με το τι γινόταν στα ζωντανά προγράμματα;

Ρ.Θ. Σίγουρα υπήρξαν αλλαγές, ιδιαίτερα και πάλι, ανάλογα την θεματολογία, κάποιες ασκήσεις για παράδειγμα ήταν αδύνατο να γίνουν διαδικτυακά μέσα από μια οθόνη. Ενδεικτικά, όταν μιλάς για θέματα εμπιστοσύνης και πρέπει ως παράδειγμα να βάλεις κάποιον στην τάξη να είναι πίσω και να γύρει για να τον πιάσουν οι υπόλοιποι και να αποδείξεις το στοιχείο εμπιστοσύνης σε ένα σχετικό βαθμό... Δεν μπορούσε να γίνει αυτό το πράγμα διαδικτυακά. Οπότε έπρεπε να γίνει κάποια διαχείριση στον τρόπο που θα έπρεπε να περαστούν κάποια μηνύματα με άλλους τρόπους. Ίσως με την χρήση κάποιου βίντεο ή κάποιου υλικού που πρότερα έχω βιντεοσκοπήσει για να το δείξω στην τάξη στα πλαίσια του ότι θα κάναμε αυτό απλά χάρη της περίπτωσης θα κάνουμε αναγκαστικά το άλλο.

- Οπότε υπήρξε διαφοροποίηση της τάξης;

Ρ.Θ. Υπήρξε διαφοροποίηση της τάξης, ακριβώς λόγω αυτής της διαφοράς που οι ίδιες οι περιστάσεις επέβαλαν.

- Σε είχα ρωτήσει και στην αρχή, σε ξανά ρωτώ και τώρα που τα θυμηθήκαμε και μπορεί να αναστοχάστηκες ορισμένα γεγονότα περισσότερο... θέλω να μου μιλήσεις για τα συναισθήματα σου εκείνη την πρώτη περίοδο έτσι όπως βιώναμε αυτή την αλλαγή. Πώς θα τα ονόμαζες; Πέρα από το άγχος που μας είπες στην αρχή, τώρα που τα ξαναθυμάσαι; Ποια ήταν αυτά τα συναισθήματα;

Ρ.Θ. Πέρα από το άγχος, ήταν σίγουρα η πίεση και η εξοικείωση με τα νέα εργαλεία τα οποία ήταν μονόδρομος. Είχα πλήρη επίγνωση του γεγονότος ότι πρέπει να αγκαλιάσουμε αυτή την εναλλακτική γιατί δεν έχουμε άλλη επιλογή. Πως όποιος δεν το έκανε τόσο πιο δύσκολα θα ήταν τα πράγματα για τον ίδιο γιατί όταν υπάρχουν τέτοιες περιστάσεις από το ευρύτερο περιβάλλον πρέπει να είσαι όσο το δυνατόν πιο προσαρμοστικός γίνεται αν θες να συνεχίσεις να παραμένεις ανταγωνιστικός και αποδοτικός. Γιατί αλλιώς γυρίζει boomerang... Δεν θα μπορείς να επιτελέσεις αυτά που πρέπει να φέρεις εις πέρας. Γιατί δεν υπάρχει η τάξη άρα πρέπει να βρίσκονται εναλλακτικές. Άλλο συναίσθημα ήταν και ένα στοιχείο αβεβαιότητας ως προς την τεχνική, αν θέλετε, αξιοπιστία. Γιατί στις αρχές, μέχρι να κατασταλάξει- να εδραιωθεί είναι ένα μεταβατικό στάδιο όπου πέρα του ανθρώπινου παράγοντα είναι και κατ' εξοχήν τεχνικός παράγοντας με τις όποιες εκπλήξεις μπορεί να παρουσιάσει. Οπότε ήταν και αυτό ένα άλλο συναίσθημα που ήταν εκτός ελέγχου. Αν στον έλεγχο μου ήταν, για παράδειγμα, να προσαρμόσω την φυσική παρουσία με ασκήσεις ηλεκτρονικά εε.. δεν ήταν στην σφαίρα ελέγχου μου εάν θα προέκυπτε ένα σοβαρό τεχνικό θέμα που θα μου διέκοπτε το πρόγραμμα. Και αυτό μας έτυχε, έπρεπε σε κάποια φάση να ακυρώσουμε το πρόγραμμα να το κάνουμε rescheduled. Με ενημέρωση βεβαίως και των αρχών, αν ήταν βεβαίως μέσω ΑνΑΔ ή οτιδήποτε άλλο. Και αυτό ήταν ένα συναίσθημα επιπλέον άγχους, αυτή η επιπλέον αναποδιά.

- Θετικά συναισθήματα μπορείς να ανακαλέσεις στην μνήμη σου;

Ρ.Θ. Να σας πω, το μόνο θετικό συναίσθημα που μπορώ να ανακαλέσω στην μνήμη μου κατά τη διάρκεια της πανδημίας ήταν ότι μπορούσα να απευθυνθώ παράλληλα σε πολλούς διαφορετικούς γεωγραφικούς προορισμούς. Όπως είπα και νωρίτερα, συμμετείχαν πολλοί άνθρωποι από διαφορετικά μέρη στο ίδιο πρόγραμμα. Αυτό διότι διαχέονταν μηνύματα σημαντικά, παράλληλα σε διαφορετικές περιοχές της επικράτειας ή του τομέα ευθύνης μας. Αυτό εξοικονομούσε χρόνο και ήταν όλοι πιο εναρμονισμένοι κρατώντας το ίδιο λεξικό νωρίτερα απ' ότι θα γινόταν το ίδιο με ανθρώπινη παρουσία, οπότε και η φυσική παρουσία προϋπέθετε ότι δεν θα μπορούσαν να λείψουν όλοι για παράδειγμα από ένα δίκτυο καταστημάτων της επαρχίας. Έπρεπε να γίνουν πολύ περισσότερες συναντήσεις φυσικής παρουσίας για να μπορούν να προσέρχονται εκ περιτροπής, να διατηρούνται ισορροπίες στα καταστήματα με ικανοποιητικό αριθμό ατόμων και ότι άλλο διαδικαστικό έπρεπε να γίνεται για να είναι επανδρωμένα επαρκώς τα καταστήματα. Ενώ, με το webinar ήταν πιο εύκολη και σε χρόνο που απασχολείς τον κόσμο, αφού το πρόγραμμα -όπως είδαμε- έσπαγε σε 2 μέρες από λιγότερες ώρες. Οπότε είδαμε ότι ήταν κάτι που αγκάλιασε ο κόσμος συν το ότι κέρδιζαν χρόνο από άποψη προσέλευσης στο εκπαιδευτικό κέντρο αντί να μείνουν στο γραφείο τους. Οπότε μένοντας στο γραφείο τους ήταν και για τους ίδιους ένα όφελος το να αποφεύγουν το κομμάτι της μετακίνησης. Επίσης, τα έξοδα μετακίνησης τόσο του οργανισμού όσο και των ίδιων των συμμετεχόντων.

- Νιώθεις και τότε και τώρα μια ενθάρρυνση ή μια αποθάρρυνση για την συνέχεια της διαδικτυακής διδασκαλίας;
- P.Θ.** Θα έλεγα ότι νιώθω μια ενθάρρυνση διότι τα οφέλη, όπως σου προανέφερα και πριν, είναι πολύ σημαντικά. Η μόνη επιφύλαξη μου είναι ότι δεν είναι «μαύρο- άσπρο» ως προς την εκπαίδευση όλων των θεμάτων. Δηλαδή να αντικατασταθεί η φυσική παρουσία με ηλεκτρονική μάθηση διότι σε κάποια θέματα η φυσική παρουσία και η αλληλεπίδραση «πρόσωπο με πρόσωπο» είναι αναντικατάστατη σε σχέση με την διαπεραστικότητα που σου παρέχει ένα μέσο ηλεκτρονικό.
- Ο οργανισμός στον οποίο εργάζεσαι ενθάρρυνε, ενθαρρύνει, αποθαρρύνει τη συνέχιση της διαδικτυακής εκπαίδευσης;
- P.Θ.** Την ενθάρρυνε και την ενθαρρύνει όλο και περισσότερο. Τα οφέλη είναι πολυδιάστατα και σε επίπεδο οργανισμού και σε επίπεδο συμμετεχόντων αλλά και σε επίπεδο εκπαιδευτών θα έλεγα ότι είναι αρκετά και σημαντικά.
- Μου είπες προηγουμένως ότι δεν είναι μαύρο- άσπρο κλπ. Εσύ, προσωπικά, πως σκέφτεσαι να συνεχίσεις την διαδικτυακή σου ή την πορεία σου στην εκπαίδευση αξιοποιώντας και την τεχνολογία;
- P.Θ.** Πως σκέφτομαι να συνεχίσω... κοίτα, το μόνο σίγουρο είναι ότι πρέπει να μένω εξοικειωμένος με τις όποιες νέες με τις όποιες νέες πλατφόρμες καλούμαι να χρησιμοποιήσω είτε μέσα από την εργασία μου είτε αν μετακινηθώ οπουδήποτε αλλού στο μέλλον διότι φαίνεται ότι κερδίζει έδαφος. Όχι μόνο εδώ, η τάση είναι διεθνής αυτής της αυξημένης σημασίας που αποδίδεται στην ηλεκτρονική, εξ' αποστάσεως μάθηση. Αν με ρωτάς τι προτιμώ η απάντηση θα ήταν ανάλογα με το θέμα. Αν δηλαδή προτιμώ classroom training ή μέσω διαδικτύου.
- Υπάρχει και η μέση λύση...
- P.Θ.** Υβριδική... πάλι όμως εξαρτάται από το θέμα. Κάποια θέματα χάνουν ή κερδίζουν ανάλογα με τον τρόπο που υλοποιείται η εκπαίδευση.
- Απάντησες σε όλες τις ερωτήσεις μου, αλλά για ένα παράδειγμα... Ανέφερες προηγουμένως πως κάνεις τις ασκήσεις για την εμπιστοσύνη κλπ. θα μπορούσε εκείνο το κομμάτι της εκπαίδευσης να γίνει στην τάξη και τα υπόλοιπα να γίνουν διαδικτυακά. Για παράδειγμα εγώ κάνω την εκπαίδευση εκπαιδευτών, που την ξέρεις πολύ καλά, τώρα κάνω πρώτη συνάντηση και δύο τελευταίες που είναι το πρακτικό μέρος στην τάξη και όλα τα υπόλοιπα διαδικτυακά. Υπάρχει αυτή η τάση, με βάση αυτά που παρακολουθώ, ότι δηλαδή κανένας δεν επιστρέφει ακριβώς πίσω στην τάξη αντίθετα βρίσκουν έναν συνδυασμό.
- P.Θ.** Θα έλεγα και πάλι ότι δεν είναι απόλυτο. Είναι πολλοί λόγοι που μπορείς να μην επιστρέψεις αμιγώς στο 100% αλλά σε κάποιες άλλες θεματολογίες νομίζω ότι ακόμη είναι καλό να επιστρέψουμε 100% σε φυσική παρουσία. Εγώ ο ίδιος νιώθω ότι η φυσική παρουσία είναι πιο ανθρώπινη σε σχέση με το να μιλάς σε μια οθόνη. Όσο και να προσπαθείς, τόσο στην προσπάθεια να εμπλέξεις τους άλλους όσο και στην αντίληψη του ακροατηρίου σου –ιδιαίτερα αν οι κάμερες δεν είναι ενεργοποιημένες- όσο επίσης . Αλλιώς θα ψυχολογήσεις, αλλιώς θα πιάσεις vibes των συμμετεχόντων από την γλώσσα του σώματος τους, από την διάθεση τους, την στάση που κρατούν σε σχέση με το να μη τους βλέπεις ή να μεις από κάποιο «παραπέτασμα» οθόνης, για να μη πω καπνού (γέλιο).
- Οπότε λαμβάνοντας υπόψη όλα αυτά που έχουμε πει θα μπορούσες να μου εκφράσεις κάποιες σκέψεις, κάποιες εισηγήσεις μετά από τόσους μήνες χρήσης της τεχνολογίας, της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης. Γενικότερα, λοιπόν, πώς θα μπορούσαμε να προχωρήσουμε; Με τις δικές σου σκέψεις, εισηγήσεις...
- P.Θ.** Λοιπόν, να σας πω... για εμένα η απάντηση έχει να κάνει αποκλειστικά με τις θεματολογίες οι οποίες πρέπει να εκπαιδευτεί το προσωπικό. Για παράδειγμα, σε έναν τραπεζικό οργανισμό, - απ' όπου προέρχομαι- ο οποίος είναι πολύ εποπτευόμενος τομέας υπάρχουν πολλές εκπαιδεύσεις που είναι καθαρά διαδικαστικές είτε αυτά αφορούν νομοθετήματα είτε αυτά αφορούν δέουσες πρακτικές που πρέπει να τηρούνται. Οπότε αυτές οι διαδικασίες μπορούν κάλλιστα να γίνονται και διαδικτυακά, δεν είναι απαραίτητη η φυσική παρουσία, γιατί κοινοποιείς και διαχέεις standard διαδικασίες και δεδομένα που μπορείς κάλλιστα να τα κάνεις και εξ' αποστάσεως. Αντίθετα, στην πρότερη κατάσταση, θα έπρεπε τα άτομα αυτά να προσέλθουν σε κάποιο εκπαιδευτικό κέντρο και να περάσουν με φυσική παρουσία αυτού του είδους τις εκπαιδεύσεις. Άρα, ένα πολύ μεγάλο κέρδος και σε χρόνο και σε κόστος για όλους συμβαλλόμενους. Εξυπηρετείται εξίσου καλά με την νέα τάξη πραγμάτων. Επίσης, κάποια self learning modules τα οποία επίσης είναι διαδεδωμένα και χρησιμοποιούμε είναι προγράμματα ήδη βιντεοσκοπημένα ή κάποιες παρουσιάσεις ή multiple choice που μπορεί ο καθένας στον δικό του χρόνο να παρακολουθήσει και να απαντήσει στην συνέχεια το τέστ- quiz και να πάρει και τον βαθμό που επιτυχώς διεκπεραιώνει ή να το επαναλάβει. Από αυτή την άποψη η γνώση ή η πληροφόρηση διαχέεται εξίσου αποτελεσματικά και με λιγότερες απαιτήσεις οργάνωσης- διοργάνωσης επιπλέον πραγμάτων. Άρα σίγουρα τα προτερήματα και τα οφέλη από αυτά είναι πάρα πολλά απλά επαναλαμβάνω και πάλι ότι σε κάποια θέματα που είναι καθαρά ανθρώπινης προσέγγισης, πιο soft θέματα, πιο τεχνικά ή διαδικαστικά δεν μπορείς να αντικαταστήσεις την φυσική παρουσία.
- Προτελευταία ερώτηση, μετά από τους τους τόσους μήνες αξιοποίησης της τεχνολογίας, της προσπάθειας που φαντάζομαι έχεις κάνει, και της βελτίωσης που έχεις παρουσιάσει τους μήνες αυτούς

ποια είναι η δική σου άποψη μέσα από τα δικά σου βιώματα, την δική σου εμπειρία η αποτίμηση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης συγκρινόμενη με την προ covid εποχή. Δηλαδή, η ποιότητα παρέμεινε ίδια; Έπεσε; Άλλαξε; Πως το εκτιμάς;

P.Θ. Νομίζω η απάντηση στο ερώτημά σας για να είναι πιο αντικειμενική θα έπρεπε να ρωτά τόσο τους συμμετέχοντες όσο και τον εκπαιδευτή που παραδίδει. Προσωπικά θα έλεγα, αν εστιάσω στους συμμετέχοντες ότι θα προτιμούσαν την φυσική παρουσία. Ειδικά στα πιο ενεργά θέματα.

- Με ενδιαφέρει η δική σου άποψη, με βάση το δικό σου βίωμα. Πώς εκτιμάς ότι αυτό που παρείχες ήταν στο ίδιο επίπεδο; Είχε την ίδια ποιότητα;

P.Θ. Θεωρώ ότι από άποψη ποιότητας ήταν σχεδόν η ίδια, γιατί όπως είπα και πριν δεν μπορείς να αντικαταστήσεις στο 100% κάποια πράγματα αλλά θα έλεγα ότι από άποψη απήχησης υστερεί λόγω της μη παράλληλης παρουσίας και ειδικά αν οι κάμερες δεν ήταν ανοιχτές για διάφορους λόγους. Κάποιοι μπορεί να μην είχαν καν κάμερες στους υπολογιστές τους διότι η φύση της δουλειάς τους πχ. δεν το απαιτούσε. Πάραυτα, καλούνταν να συμμετάσχουν σε σεμινάριο που οι υπόλοιποι είχαν κάμερες οπότε από αυτή την έννοια, ως προς την απήχηση, υπήρχαν κάποιοι περιορισμοί. Έγινε κάθε δυνατή προσπάθεια και προσωπικά θεωρώ ότι στα διαδικτυακά προσπαθούσα ακόμα πιο πολύ να κρατήσω το ενδιαφέρον, να διατηρήσω τον βαθμό εμπλοκής και συμμετοχής του ακροατηρίου μου πολύ περισσότερο από αυτό που θα έκανα αν ήμασταν σε κανονική τάξη κυρίως γιατί δεν είχα οπτική επαφή. Ήταν κάτι που με απασχολούσε: «τι γίνεται στην άλλη μεριά της οθόνης;» «Με βλέπουν, με ακούν;» ή απλά παίζει το πρόγραμμα και ο άλλος μπορεί να μην κάθεται ούτε στην θέση του;

- Από την δική σου πλευρά πάντως, εσύ αυτό πρόσφερες. Αν κάποιος ήθελε να το πάρει.... Άρα θεωρείς ότι η ποιότητα ήταν σχεδόν στα ίδια επίπεδα με την προ covid εποχή.

P.Θ. Μάλιστα.

- Πριν κλείσουμε, αρχικά θέλω να σε ευχαριστήσω πάρα πολύ για τον χρόνο σου και για την καλή σου διάθεση να μου παραχωρήσεις αυτή την συνέντευξη. Θα ήθελα να μου πεις αν έχεις κάτι να προσθέσεις κάτι που δεν έχουμε πει, δεν σε έχω ρωτήσει και το θεωρείς σημαντικό.

P.Θ. Το πιο σημαντικό στο κομμάτι της εκπαίδευσης, απ' όλους τους εμπλεκόμενους επαγγελματίες στον χώρο είναι να είμαστε όλοι εναρμονισμένοι στην διαδικασία εξοικείωσης και συνεχούς εκπαίδευσης σε αυτά τα νέα δεδομένα. Αυτό γιατί η τάση φαίνεται να κλίνει προς αυτή τη νέα τάξη πραγμάτων οπότε όποιος δεν επιλέξει να είναι εναρμονισμένος είναι σαν να επιλέγει να εξαιρείται από το σύστημα ας πούμε. Καθιστά τον εαυτό του ας πούμε λιγότερο συνεργάσιμο και λιγότερο ανταγωνιστικό.

Συνέντευξη αρ. 6

Οπότε αν θες να ξεκινήσουμε, να ξεκινήσουμε από τα γενικά, αυτό που θέλω είναι σε όλες τις συνεντεύξεις να γνωρίσω τους συνεντευξιαζόμενους, να μάθω κάποια γενικά πράγματα – στα πλαίσια μιας προσυνέντευξης- με σκοπό να νιώσουν και εκείνοι πιο άνετα. Να μου πουν δηλαδή κάποια πράγματα γενικά για την πορεία τους στην επαγγελματική εκπαίδευση. Οπότε θα ήθελα να ξεκινήσουμε έτσι, να ακούσω και για εσένα, παρόλο που τα ξέρω.

B.A. Ωραία, υποθέτω όταν μιλάς για εμπειρία εννοείς τι εκπαίδευση είχε ο καθένας;

- Και τα θέματα αλλά και γενικά πως πορεύτηκες στο θέμα της επαγγελματικής κατάρτισης.

B.A. Η πορεία μου ξεκινά το 2009, όταν παράλληλα με την επιλογή μου στην Cyprus Airways ως αεροσυνοδός για να γίνω εκπαιδευτής σε ένα πολύ συγκεκριμένο θέμα που ονομάζεται CRM, cruises manager λέγεται ο όρος, και έχει να κάνει, αν και πιστεύω ότι το ξέρεις, θα μπορούσες να πεις ότι είναι ένα είδος human factors που είναι προσαρμοσμένο για τους πιλότους και τους αεροσυνοδούς. Βασικά το CRM, προηγήθηκε του human factors. Μπορείς να πεις ότι έχουν πάρα πολλά κοινά σημεία με το human factors. Το human factors αγγίζει κάποια πιο πρακτικά ή τέλος πάντων θέματα που έχουν να κάνουν με τα economics και ούτω κάθε εξής. Anyway, είχα επιλεγεί τότε για να μπω στην ομάδα εκπαιδευτών του CRM και γενικά στην ομάδα των εκπαιδευτών που έχουν να κάνουν με την ασφάλεια και είχαν παρακολουθήσει μια εκπαίδευση εκπαιδευτών από κάποιους Άγγλους ειδικούς στο θέμα και παράλληλα είχα γίνει αποδεκτός για να ξεκινήσω την πρώτη μου θεματική στο μεταπτυχιακό και πιο συγκεκριμένα στην εκπαίδευση ενηλίκων. Ο τίτλος της θεματικής τότε ήταν «εκπαίδευση ενηλίκων» και τότε θα παρακολουθούσα μόνο την θεματική. Δεν ξέρω αν ισχύει ακόμα αυτό, αλλά τότε μπορούσες να παρακολουθήσεις μόνο την θεματική που ήθελες.

- Τώρα παίρνεις τους πόντους, τους βαθμούς όπως τους ονομάζουν...

B.A. Τα ECTS. Έτσι ίσχυσε και στην περίπτωση μου, διότι ξεκινώντας με την θεματική κλπ μετά εντάχτηκα στο μεταπτυχιακό που μέτρησε η συγκεκριμένη θεματική ενότητα. Επομένως, ήταν ένας παράλληλος δρόμος τον οποίο ξεκίνησα να κάνω το ακαδημαϊκό κομμάτι που αφορά την συνεχιζόμενη εκπαίδευση ενηλίκων και παράλληλα το βίωνα επαγγελματικά. Μετά την εκπαίδευση εκπαιδευτών που είχα παρακολουθήσει πήγα πλέον στην διαδικασία της ανάπτυξης και στο χτίσιμο των εκπαιδεύσεων. Οπότε, αυτά που μάθαινα στο μεταπτυχιακό τα μάθαινα από την σκοπιά της εκπαίδευσης. Η πορεία μου ως

εκπαιδευτής συνεχίστηκε. Είχα παρακολουθήσει τότε στα πλαίσια της ανάπτυξης, το χτίσιμο των εκπαιδύσεων και άλλους τομείς και άλλες εκπαιδύσεις που αφορούσαν την εκπαίδευση εκπαιδευτών. Οπότε εκείνα που μάθαινα στο μεταπτυχιακό ερχόμουν και τα έβλεπα από την πρακτική σκοπιά της εκπαίδευσης. Η πορεία μου συνεχίστηκε ως εκπαιδευτής, είχα παρακολουθήσει τότε, στα πλαίσια της ανάπτυξης και σε άλλους τομείς εκπαιδύσεων, άλλες εκπαιδύσεις εκπαίδευσης εκπαιδευτών από διάφορους άλλους οργανισμούς. Και μετά, το 2014, έκανα και την πιστοποίηση της ΑνΑΔ που τότε η ΑνΑΔ ήταν που έκανε τις εκπαιδύσεις.

- Εντάξει τότε ήταν που έκανα και εγώ ή το 2014 ή το 2015.

Β.Α. Ναι οπότε ξέρεις πως έγινε τότε. Οπότε τότε ήταν που πιστοποιήθηκα ως εκπαιδευτής από την ΑνΑΔ. Μετά το κλείσιμο του Cyprus Airways το 2015 βρέθηκα στο CIIM όπου ήμουν career officer και παράλληλα ήμουν συνεργάτης στο executive education στο CIIM. Είχα κάνει κάποιες εκπαιδύσεις για το τμήμα του executive education. Μετά το CIIM βρέθηκα στην καινούρια Cyprus Airways ως senior trainer officer όπου ήμουν υπεύθυνος για όλα τα θέματα που έχουν να κάνουν με την εκπαίδευση αεροσυνοδών αλλά και πιλότων σε όσα κομμάτια τουλάχιστον πέφτουν κάτω από την ομπρέλα του emergency perception, security, human factors. Στην Cyprus Airways παρέμεινα για έναν χρόνο και μετά βρέθηκα στην Kratis όπου είμαι μέχρι και σήμερα – κοντά 4μιση χρόνια- από το 2017. Εκεί είμαι senior trainer και consultant και συμμετέχω σε πάρα πολλά projects που έχουν να κάνουν κυρίως με εκπαίδευση και consulting αλλά και ευρωπαϊκά projects κυρίως Erasmus plus που έχουν να κάνουν με ανάπτυξη προγραμμάτων εκπαίδευσης σε διάφορους οργανισμούς και εντός του χώρου του education αλλά και στο ευρύτερο κόσμο της Κύπρου. Έχω κάνει πολλές εκπαιδύσεις ως τώρα και σίγουρα πολλές εκπαιδύσεις που αφορούν την εκπαίδευση εκπαιδευτών. Παράλληλα, όσον αφορά το ακαδημαϊκό μου background έχω κάνει ένα master στο business administration και ένα master στο HR. Είμαι συνεργάτης στην ΑνΑΔ ως αξιολογητής ΚΕΚ- ΔΕΚ- ΕΕΚ τα τελευταία τέσσερα χρόνια.

- Καλύφθηκα ουσιαστικά. Θέλω να μου πεις πώς ήταν τον Μάη του 2020 που άλλαξε η κατάσταση και σταματήσαμε να κάνουμε face to face εκπαιδύσεις. Πώς το βίωσες αυτό το κομμάτι;

Β.Α. Ήταν μια αναγκαστική προσγείωση. Ο μεγάλος όγκος εργασιών της εταιρείας που εργάζομαι είναι στο εξωτερικό, δηλαδή το 90% των πελατών μας ήταν στο εξωτερικό πράγμα που σήμαινε ότι έπρεπε διαρκώς να πηγαίνουμε στο εξωτερικό, σε διάφορες χώρες.

- Άρα είναι κυριολεκτικό το προσγείωση...

Β.Α. Ναι ναι κυριολεκτική η προσγείωση.

Β.Α. Ναι ναι... έρχεται η άνοιξη του 2020 πράγμα που σήμαινε ότι θα έπρεπε να προσαρμοστούμε στις νέες συνθήκες. Το ιδιαίτερο ήταν ότι ο μεγάλος μας πελάτης, ο κύριος όγκος της δουλειάς μας, επίσης μπήκε σε κατάσταση ψυγείου οπότε οι περισσότεροι μας πελάτες πάγωσαν όσα projects είχαμε, στο εξωτερικό ειδικά. Αρχικά, εκμεταλλευτήκαμε εκείνη την περίοδο, δεν σταμάτησα ποτέ να δουλεύω, δεν έμεινα ανενεργός σε καμιά φάση. Να πω ότι είχαμε ξεκινήσει μια πλατφόρμα για E- learning πολύ πιο πριν τον covid. Μέσα στα πλαίσια ανάπτυξης μας με διαφορετικές περιοχές είχαμε αναπτύξει κάποιες εκπαιδύσεις σε μορφή ασύγχρονης εκπαίδευσης πάνω σε ηλεκτρονική πλατφόρμα.

- Τι ακριβώς περιελάμβανε; Είχε βιντεάκια;

Β.Α. Ναι ήταν βίντεο, animation, είχε διάφορα πράγματα είχε επίσης και quizzes. Με λίγα λόγια είχε πράγματα- τεχνικές που χρησιμοποιούνται στην ασύγχρονη εκπαίδευση.

- Ήταν κάτι το οποίο μπορούσαν να κάνουν μόνο με αυτόν τον τρόπο ή λειτουργούσε ως «συνοδευτικό» των εκπαιδύσεων που γίνονταν δια ζώσης;

Β.Α. Ήταν σε συγκεκριμένα θέματα τα οποία είναι υποχρεωτικά να γίνονται με βάση την νομοθεσία οπότε ο στόχος μας, όταν το κάναμε, -πριν τον covid- ήταν να λειτουργεί και για τις δύο περιπτώσεις. Είτε συμπληρωματικά σε face to face εκπαίδευση είτε στα ολοκληρωμένα δηλαδή μέσα από την ασύγχρονη εκπαίδευση να καλύπτεται ένα θέμα ολοκληρωμένα.

- Να πάρει ένα πιστοποιητικό παρακολούθησης;

Β.Α. Ναι ναι κανονικά! Ανάλογα όμως με το τι θα ήθελε και ο ίδιος ο οργανισμός. Σε κάποιες περιπτώσεις είχαμε ήδη χρησιμοποιήσει, από προηγούμενος, σαν προκαταρκτικό. Δηλαδή, ζητήσαμε από κάποιους οργανισμούς, που είχαν συμφωνήσει, να παρακολουθήσουν οι εκπαιδευόμενοι πρώτα την συγκεκριμένη εκπαίδευση και μετά θα τους κάναμε διαδικτυακή εκπαίδευση. Είχαμε ήδη, θέλω να πω, ξεκινήσει να δουλεύουμε με κάποια εργαλεία και με κάποια πλατφόρμα στο μοντέλο της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης. Οπότε, την περίοδο που μόλις ξεκίνησε όλο αυτό μας βρήκε πιο έτοιμους με αποτέλεσμα να την εκμεταλλευτούμε για να αναπτύξουμε πολλές άλλες εκπαιδύσεις σε αυτή την μορφή. Στην μορφή της ασύγχρονης εκπαίδευσης και έτσι εμπλουτίσαμε την πλατφόρμα μας με κάποιες βασικές εκπαιδύσεις που χρειάζονται και φυσικά για να πάμε στο σήμερα, ώστε να δούμε και την πορεία της ασύγχρονης εκπαίδευσης εκτός του ότι έχουμε αναπτύξει πολλά άλλα εργαλεία και άλλους τρόπους στο να γίνονται καλύτερα, εύκολα, ίσως πιο αποδοτικά και να ενεργοποιούν σε κάποιον βαθμό τους εκπαιδευόμενους, όσον μπορούμε τουλάχιστον. Πέρα από αυτό, ανοίξαμε με την θεματολογία μας σε εκπαιδύσεις που έχουν να κάνουν με το ευρύτερο, cororate, με την οργανωσιακή συμπεριφορά όπως για παράδειγμα leadership κλπ. Οπότε από την άνοιξη του 2020 μέχρι και σήμερα αναπτύξαμε πολλά κομμάτια εκείνου που

ονομάζεται ασύγχρονη εκπαίδευση και μάλιστα αναπτύξαμε μια παράλληλη πλατφόρμα, πέρα από την κανονική πλατφόρμα, έχουμε αναπτύξει και μια άλλη πλατφόρμα που ονομάζεται permits και δουλεύει λίγο με την λογική του «coursera» στο οποίο ο καθένας μπορεί να βάλει οποιοδήποτε course θέλει. Οποιοσδήποτε μπορεί να ανεβάσει κάποιο course και να το πουλήσει.

- Φιλοξενείται...

B.A. Φιλοξενεί οποιαδήποτε courses και η διαφοροποίηση και το κενό που βρήκαμε στην αγορά σε σχέση με την πλατφόρμα αυτή είναι η έλλειψη ή μάλλον η παρουσία μηδαιμικών Ελληνικών courses στην αγορά. Φυσικά και αυτό δεν εμποδίζει να κάνει courses στα αγγλικά και να τα βάλει στην πλατφόρμα αλλά τα περισσότερα courses είναι στα ελληνικά και καλύπτουν πολλά θέματα από yoga μέχρι και ηλεκτρικές εγκαταστάσεις ας πούμε, από θέματα που έχουν να κάνουν με δικηγόρους μέχρι και ζαχαροπλαστική. Οπότε, είναι κανονικές εκπαιδεύσεις δεν είναι απλά βιντεάκια που τα βρίσκεις και στο YouTube. Η καθοδήγηση που δίνουμε στους εκπαιδευτές είναι στο πώς να χτίζουν την διάρκεια ώστε να έχει την δομή που έχει και μια κανονική εκπαίδευση.

- Αυτό που κάνει η εταιρία που εργάζεσαι, η συμμετοχή σου σε αυτό, σύμφωνα με αυτά που μου λες ήταν καθοριστική. Απ' ότι αντιλαμβάνομαι...

B.A. Ναι ναι, σίγουρα το Project μπορεί να το κάνει κάποιος άλλος άνθρωπος αλλά και στο χτίσιμο της ίδιας της πλατφόρμας και στην καθοδήγηση που κάνουμε στους ίδιους τους εκπαιδευτές που έρχονται για να βάλουν κάποια courses συμμετέχω και εγώ.

- Ωραία! Εντυπωσιακή η όλη προσπάθεια, όμως, το όλο βάρος δόθηκε και στην σύγχρονη εκπαίδευση.

B.A. Βεβαίως, απλά είπα να το καλύψω αυτό για να φύγει και μετά να πάω στο άλλο.

- Μα και η εξ' αποστάσεως είναι και η ασύγχρονη...

B.A. Ναι γιατί η μεγάλη πλειοψηφία του κόσμου νομίζει ότι επειδή μπήκαμε στην όλη ιστορία της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης κάπως αναγκαστικά, νομίζουν ότι όταν μιλάμε για εξ' αποστάσεως εκπαίδευση μιλούμε μόνο για την σύγχρονη μορφή και ότι αυτό γίνεται μόνο μέσα από την πλατφόρμα. Ενώ, αντίθετα, η σύγχρονη μορφή μπορεί να έχει και άλλους τρόπους. Όπως και να έχει, σταδιακά, με την πάροδο του χρόνου ξεκίνησε να ξυπνά...

- Θυμάσαι πότε ήταν περίπου η πρώτη σου σύγχρονη εκπαίδευση;

B.A. Ήταν μέσα στο καλοκαίρι του 2020, δεν θυμάμαι ακριβώς ποια εκπαίδευσή μου ήταν. Πρέπει να ήταν τρεις μήνες μετά, αφότου κλείσαμε...

- Τον Μάρτη ουσιαστικά κλείσαμε...

B.A. Ναι οπότε κάπου μέσα στο καλοκαίρι ήταν η πρώτη μου σύγχρονη εκπαίδευση.

- Πώς ήταν; Θυμάσαι περίπου να μας πεις τα συναισθήματά σου, πώς το βίωσες, αν είχες άγχος... Και μετά θέλω να μας πεις και πώς προετοιμάστηκες για αυτό.

B.A. Επειδή τότε έκανα το μεταπτυχιακό μου στο HR, όταν ήρθε η πανδημία δηλαδή. Είχα κάνει το τελευταίο μου μάθημα με φυσική παρουσία τον Γενάρη του 2020 και μετά το επόμενο μου μάθημα που ήταν μέσα στον Μάρτη ξεκινήσαμε να το κάνουμε μέσω πλατφόρμας. Οπότε, η πρώτη μου εμπειρία μέσα από την χρήση πλατφόρμας...

- Ως εκπαιδευόμενος ήσουν;

B.A. Ως εκπαιδευόμενος, ναι.

- Αν θες να μας πεις πως το βίωσες...

B.A. Για αυτό και το αναφέρω, γιατί και η εμπειρία μου ως εκπαιδευόμενος με βοήθησε πολύ και ως εκπαιδευτή. Εμπειρία, βεβαίως, είχα και από πριν. Στα πλαίσια του μεταπτυχιακού μου. Μία από τις ενότητες ήταν και η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση σε όλες τις μορφές της. Τότε χρησιμοποιήσαμε μια πλατφόρμα, που δεν ξέρω αν χρησιμοποιείται και τώρα, μέσα από εκείνη την πλατφόρμα είχαμε δουλέψει τότε για να κάνουμε και παρουσιάσεις με άλλους συμφοιτητές κλπ. Δεχτήκαμε, κιόλας, εκπαίδευση για αυτή την πλατφόρμα. Τέλος πάντων, είχα μια προηγούμενη εμπειρία μέσα από το μεταπτυχιακό αλλά ήρθε έτσι στα ξαφνικά το αναγκαστικό της υπόθεσης, ως εκπαιδευόμενος πλέον- ως φοιτητής στο πρώτο μου μάθημα. Αυτό που μπορώ να σου πω σίγουρα, είναι ότι ένιωθα έντονα συναισθήματα θυμού. Αυτό γιατί ήμασταν μια μεγάλη τάξη 40 ατόμων, η καθηγήτρια ήταν φανερό ότι δεν ήξερε καλά την πλατφόρμα. Όχι ότι έφταιγε, αλλά υπήρχαν αρκετά προβλήματα χρήσης της πλατφόρμας και η ίδια η πλατφόρμα ήταν προβληματική. Ήταν νομίζω τότε που χρησιμοποιούσαμε το WebEx. Ένα από τα προβλήματα που με θύμωνε πάρα πολύ ήταν ότι δεν βλέπαμε ο ένας τον άλλο, οι κάμερες ήταν off και κυρίως λόγω προβλημάτων της πλατφόρμας διότι έπεφτε, χάναμε connection συνέχεια. Οπότε δεν υπήρχε διαδραστικότητα ή τουλάχιστον προσπαθούσε η καθηγήτρια να μας βάλει σε ομάδες, να δουλέψουμε κλπ αλλά ήταν αρκετά δύσκολο και πολύ κουραστικό. Η ειρωνεία ήταν ότι το μάθημα που έκανα τότε ήταν training and development... οπότε, η πρώτη μου εμπειρία ήταν πάρα πολύ αρνητική. Παρόλα αυτά με βοήθησε να καταλάβω ότι όλα αυτά τα προβλήματα που μπορεί να προκύψουν μέσα από την χρήση τέτοιων πλατφόρμων ήταν το γεγονός ότι χρειάζεται να προσαρμόσεις το περιεχόμενο της εκπαίδευσης, τις ασκήσεις που έχεις, τον τρόπο που σχεδιάζεις ένα πρόγραμμα έτσι ώστε να αξιοποιείς τα εργαλεία που σου παρέχει η πλατφόρμα για να πετύχεις την διαδραστικότητα, και επίσης για να πετύχεις στο τέλος της ημέρας την μάθηση. Μετά ακολούθησαν και άλλα μαθήματα. Δεν ήταν αυτό το τελευταίο μου μάθημα, ήταν

και άλλα μαθήματα. Ήταν πάλι πολύ εκνευριστικά. Αυτή την φορά ήταν με το teams και ήταν πριν κάνουν τις αλλαγές γιατί τελευταία έκαναν κάποιες αλλαγές στο teams.

- Πάλι ως εκπαιδευόμενος;

Β.Α. Ναι πάλι ως εκπαιδευόμενος. Και πάλι, ξανά λέω, ότι αυτή η εμπειρία μου με βοήθησε να αντιληφθώ ποια είναι τα διάφορα προβλήματα αλλά και πως μπορεί ο εκπαιδευόμενος, αν θέλει ή αν δεν θέλει, - αναλόγως- να συμμετέχει ή να μην συμμετέχει. Δηλαδή, το να κάθεται στην άνεση του σπιτιού σου, να έχεις τον καφέ σου δίπλα σου και να παρακολουθείς μια εκπαίδευση μπορεί να πάρει διάφορες μορφές. Από την πλήρη αποχή μέχρι και την πλήρη ενεργοποίηση. Παιζει ρόλο και στο τι θα κάνει ο ίδιος ο εκπαιδευτής όχι μόνο στο σχεδιασμό της ίδιας της εκπαίδευσης αλλά και στο συμβόλαιο δέσμευσης το οποίο είναι πολύ σημαντικό για την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Τα συμβόλαια μάθησης είναι κάτι πολύ σημαντικό. Αλλά για εμένα είναι πολύ σημαντικό να τεθούν κάποιιοι κανόνες από την αρχή και να επεξηγήσουν γιατί γίνονται. Να μην γίνονται δηλαδή με την επιβολή αλλά όταν γίνει εκ των προτέρων αυτό το «συμβόλαιο». Μάλιστα, όταν το εφαρμόζουμε εμείς και μαθαίνουμε μέσα από την εμπειρία στέλνεται ένα email στους συμμετέχοντες στο οποίο καταγράφουν διάφορα πράγματα που θεωρούν απαραίτητα ώστε να συμμετέχει κάποιος σε προγράμματα. Αναφέρουμε ξεκάθαρα ότι αν δεν γίνονται αυτά τα πράγματα τότε μπορεί κάποιος να συμμετέχει αλλά δεν θα πάρει ECTS. Γιατί, για παράδειγμα, δεν μπορεί να συμμετέχει κάποιος και να έχει την κάμερα κλειστή. Είναι πράγματα που τα μάθαμε στην πορεία.

- *Ναι συμβαίνουν αυτά, και αν συμβεί για μια φορά λες οκ αλλά...*

Β.Α. Ναι εξαρτάται από το πόσο διαρκεί... δηλαδή αν συμβαίνει καθ' όλη την διάρκεια της εκπαίδευσης εγώ θεωρώ ότι δεν συμμετέχει.

- *Δεν μπορεί.*

Β.Α. Ακριβώς! Τώρα αν είναι για λίγα λεπτά εντάξει, αυτά είναι λεπτομέρειες... Η ουσία είναι ότι υπάρχουν σημαντικά πράγματα στα οποία πρέπει να ήμαστε προσεκτικοί ή και για να πάω πίσω στην ιστορία όλα αυτά τα έμαθα μέσα από την εμπειρία μου ως εκπαιδευόμενος. Την περίοδο των 2-3 μηνών που είχαμε έτσι κενό και μετά ξεκινώντας σταδιακά. Επομένως, όταν ξεκίνησα την πρώτη μου εκπαίδευση, τότε αλλά και μέχρι σήμερα η πλατφόρμα που εμείς χρησιμοποιούμε και που προτιμούμε είναι το zoom. Θεωρούμε ότι το zoom προσφέρει τα πιο καλά εργαλεία και την πιο εύχρηστη εφαρμογή.

- *Και εξελίσσεται όσο περνά ο καιρός.*

Β.Α. Και αναπτύσσεται συνεχώς. Φυσικά, υπήρξαν αρκετές περιπτώσεις στις οποίες οι πελάτες μας δεν ήθελαν το zoom για security λόγους.

- *Και κάποιες εταιρίες νομίζω έχουν τα δικά τους, η PWC για παράδειγμα...*

Β.Α. Ακριβώς! Οπότε αναγκαστικά σε κάποιες περιπτώσεις είχαμε teams. Οπότε περιοριζόμουν στο να μπορέσω να κάνω τα πράγματα που είχα σχεδιάσει.

- *Μπορεί να μην θυμάσαι την πρώτη σου εκπαίδευση αλλά έχεις την αίσθηση να μας πεις πως ήταν κλπ.*

Β.Α. Οι πρώτες εκπαίδευσεις ήταν μακράν αγχωτικές. Γιατί, είχα την εμπειρία ως εκπαιδευόμενος αλλά τώρα ήμουν από την άλλη μεριά και καλούμουν να χρησιμοποιήσω μια τεχνολογία και να δουλέψω μαζί της ώστε να πετύχω τους στόχους της εκπαίδευσης.

- *Έκανες κάτι; Δηλαδή, παρακολούθησες κάποια μαθήματα όσον αφορά την τεχνολογία, πώς να χρησιμοποιήσεις την πλατφόρμα την συγκεκριμένη.... Έκανες κάτι;*

Β.Α. Έκανα κάποια μαθήματα του zoom που έχει αναρτημένα στην ιστοσελίδα του για να μάθω να χρησιμοποιώ τα βασικά.

- *Τα βιντεάκια που έχει;*

Β.Α. Ναι έχει κάτι βιντεάκια τα οποία σου δείχνουν πώς να χρησιμοποιείς τα breakout sessions, πώς να κάνεις poll, το chat κλπ. Και θυμάμαι χαρακτηριστικά, προτού κάνω την πρώτη μου εκπαίδευση κάναμε κάποια δοκιμαστικά μεταξύ μας στην εταιρία. Δηλαδή, όλοι οι εκπαιδευτές και με την βοήθεια των υπόλοιπων συναδέλφων κάναμε κάποια zoom meetings στα οποία έγιναν "micro teaching". Προσπαθήσαμε δηλαδή να εφαρμόσουμε μεταξύ μας τα διάφορα εργαλεία για να δούμε πώς δουλεύουν, τι προβλήματα πιθανό να υπάρχουν κλπ. Δεν ήταν ιδιαίτερα περιπετειώδης. Δεν θυμάμαι τουλάχιστον αλλά δεν είχα ιδιαίτερα προβλήματα.

- *Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η αναγκαστική στροφή σε βοήθησε; Σε ώθησε δηλαδή να το κάνεις αλλά σε βοήθησε και ως εκπαιδευτή;*

Β.Α. Βέβαια! 100% Στο θέμα της εκπαίδευσης ο καθένας μας έχει την δική του ιστορία, αυτή που αναφέραμε προηγουμένως. Ο καθένας μας προσπαθεί να βελτιωθεί με βάση τις βασικές αρχές που έχουμε μάθει στις διάφορες εκπαίδευσεις εκπαιδευτών. Αυτό όμως ήταν κάτι διαφορετικό. Γιατί, προσπαθείς να πετύχεις κάτι διαφορετικό. Προσπαθείς να πετύχεις τους ίδιους στόχους χρησιμοποιώντας διαφορετικά εργαλεία και αντιμετωπίζοντας διαφορετικά προβλήματα.

- *Όσον αφορά τις παιδαγωγικές σου μεθόδους ή τα εργαλεία σου άλλαξες κάτι;*

Β.Α. Ναι άλλαξα... έχοντας την δομή της εκπαίδευσης πλέον, την βασική δομή- ξεκινώντας από τους στόχους έκανα και την δομή- η δομή πλέον στηρίζεται στα διάφορα εργαλεία και στην ευχέρεια που μας παρέχει η εκάστοτε πλατφόρμα. Δηλαδή, να μην υπάρχουν διάφορα προβλήματα αλλά, ταυτόχρονα, θεωρώ ότι υπάρχουν και διάφορα πλεονεκτήματα στο κομμάτι των πλατφόρμων. Για παράδειγμα, η

ευχέρεια των εκπαιδευομένων να δουλέψουν στα λεγόμενα breakout sessions, να αναπτύξουν κάτι για εμένα, να ετοιμάσουν μια παρουσίαση και να έρθουν μετά πίσω ώστε να κάνουν την παρουσίαση στους υπόλοιπους.

- Άρα θεωρείς ότι ήταν πιο άμεση η ανταπόκριση των εκπαιδευομένων μέσα από μια πλατφόρμα παρά μέσα στην τάξη.

Β.Α. Όχι απλά μπορείς να αξιοποιήσεις εργαλεία με διαφορετικό τρόπο την κάθε φορά. Σε μια τάξη για να το κάνεις αυτό θα έπρεπε να ζητήσεις από τους εκπαιδευομένους να φέρουν laptop μαζί τους, να κάτσουν έστω σε ένα laptop μαζί, να αναπτύξουν μια παρουσίαση, μετά να σου περάσουν την παρουσίαση σε ένα usb ώστε να την προβάλεις στο δικό σου laptop κλπ. Μιλώ περισσότερο για πρακτικά προβλήματα στο να κάνεις παρόμοια άσκηση στην τάξη.

- Να ρωτήσω κάτι πάνω σε αυτό που δεν είναι στις ερωτήσεις μου... Μετά από την πανδημία, υπήρξαν περιπτώσεις που έκανες μέσα σε αυτό το διάστημα εκπαίδευση σε τάξη; Ή ακόμα δεν έχεις κάνει;

Β.Α. Όχι δεν έχω κάνει ακόμα.

- Νιώθεις ότι αυτή η εμπειρία σου στην εξ' αποστάσεως βοήθησε στο πώς θα κάνεις τα δια ζώσης; Άλλαξε κάτι;

Β.Α. Δεν είμαι σίγουρος για αυτό, για να είμαι ειλικρινής. Σίγουρα αυτή η εμπειρία μας έκανε να αναπτύξουμε διάφορες άλλες ικανότητες ως εκπαιδευτές, κυρίως στις τεχνικές. Μπορώ να πω ότι αναγκαστικά αυτή η μετάβαση στην εκπαίδευση μέσω της τεχνολογίας μας έβαλε σε έναν άλλο τρόπο σκέψης. Μας βοήθησε να σκεφτόμαστε άλλους τρόπους να την χρησιμοποιούμε οι οποίοι μπορούν να εφαρμοστούν και στην δια ζώσης εκπαίδευση. Αν και θεωρώ ότι πάντα είχα καλές γνώσεις όσον αφορά τους υπολογιστές και την χρήση της τεχνολογίας. Ένα από τα πράγματα που θέλουμε να εισάγουμε μέσα στις εκπαιδεύσεις μας, αν και δεν το έχουμε κάνει ακόμα, είναι το @ κάτι που ήταν στην σκέψη μας για να το κάνουμε. Πριν να ξεκινήσει η πανδημία, ήταν στην σκέψη μας να το κάνουμε. Ακόμα δεν το έχουμε αναπτύξει αλλά τώρα μέσα από αυτή την εμπειρία που είχαμε θεωρούμε ότι επιβάλλεται. Έρχονται και άλλες δουλειές, τον τελευταίο καιρό, που σχετίζονται με την κατά πρόσωπο εκπαίδευση οπότε κατά πάσα πιθανότητα θα το εφαρμόσουμε.

- Άρα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η τεχνολογία, στο τέλος της ημέρας, αξιοποιήθηκε ως σύμμαχος στην εκπαίδευση; Από την δική σου σκοπιά.

Β.Α. Ναι.

- Είπες για τα εξ' αποστάσεως τώρα βλέπω και για τα δια ζώσης το αντιμετώπισες περισσότερο ως σύμμαχο παρά ως κάτι που σε δυσκολεύει.

Β.Α. Ναι και... και εγώ αλλά και η εταιρία που είμαι ευρύτερα αντιμετώπισαμε το γεγονός αυτό ως ευκαιρία στο να αναπτύξουμε τις γνώσεις μας στην τεχνολογία τόσο την σύγχρονη όσο και στην ασύγχρονη μάθηση. Εγώ είμαι της άποψης, το είχα αναφέρει και προηγουμένως, ότι οι εκπαιδευόμενοι μπορεί να απέχουν εντελώς από μία εκπαίδευση ή αντίθετα μπορεί να καταφέρεις, να πετύχεις σχεδόν ισάξια αποτελέσματα με αυτά που έχεις στην δια ζώσης εκπαίδευση.

- Θες να μας πεις ένα περιστατικό κατά το οποίο οι εκπαιδευόμενοι δεν είχαν την εμπειρία ή κατά κάποιο τρόπο ήταν πιο σκεπτικιστές όσον αφορά την χρήση της τεχνολογίας και κατάφερες εσύ μέσω κάποιου «κόλπου- εργαλείου» να τους φέρεις μέσα και να τους ενεργοποιήσεις; Αν έχεις να μας πεις κάποιο παράδειγμα πάνω σε αυτό...

Β.Α. Κοίταξε αυτή η κάπως «αρνητική» προσέγγιση υπήρχε κυρίως στην αρχή από πάρα πολλούς ειδικά από άτομα μεγαλύτερης ηλικίας που δεν ήταν εξοικειωμένοι με την τεχνολογία.

- Το βλέπεις δηλαδή το θέμα ηλικιακά; Όσον αφορά τους εκπαιδευόμενους που κρατούσαν μια πιο αρνητική στάση;

Β.Α. Μέσα από την δική μου εμπειρία ναι. Αν και δεν μου αρέσουν οι ηλικιακές διακρίσεις. Παρόλα αυτά όμως, οι πιο μεγάλοι σε ηλικία φάνηκε ότι είτε δυσκολεύτηκαν παραπάνω είτε ήταν πιο αρνητικοί. Δεν ήταν απλά θέμα άρνησης, πολλές φορές έρχονταν στην εκπαίδευση και αυτό που είχαν στο μυαλό τους ήταν να κάτσουν πίσω και απλά να ακούνε τον «τύπο» που ήταν πάνω και παρουσίαζε, να έχω δίπλα τον καφέ μου και να περάσω καλά. Στην εξ' αποστάσεως υπάρχει ότι στην αρχή θα πάμε να δουλέψουμε σε breakout sessions, πρέπει να χωριστούν σε ομάδες, να κάνουν την δουλειά τους και να γυρίσουν πίσω ή ξέρω γω αν έστελνα ένα poll τώρα και θα ήθελα τις απόψεις τους για αυτό το θέμα μπορεί να με ρωτούσαν: «πώς κάνουμε αυτό» και να το εξηγούσα ή αξιοποιούταν το chat. Υπήρχαν φορές που έβλεπες ότι δεν υπήρχε ιδιαίτερη ανταπόκριση, αλλά όταν έβαζες μία ερώτηση στην κατά πρόσωπο εκπαίδευση και έβλεπα να υπάρχει μια ανησυχητική ηρεμία και να μην απαντά κανένας αυτό που σκέφτομαι είναι ότι πρέπει να τους δώσω χρόνο, να μη βιάζομαι κλπ. Εκεί που θέλω να καταλήξω είναι ότι ορισμένες φορές χρειάζεται και μια υπομονή από την μεριά του εκπαιδευτή. Να πεις «πάρτε λίγο τον χρόνο σας και σκεφτείτε το...» ή να τους παροτρύνεις να το δοκιμάσουν στα break out rooms και αν υπάρξει δυσκολία να πάω να βοηθήσω. Είναι μια από τις ευκαιρίες που μας προσφέρει η τεχνολογία. Να μπορείς να επισκεφτείς το break out session και να τους βοηθήσεις. Οπότε η στήριξη είναι σημαντικό να υπάρχει και στην κατά πρόσωπο εκπαίδευση πόσο μάλλον στην εξ' αποστάσεως. Επίσης είναι σημαντικό να μη τους κάνουμε να νιώσουν άσχημα για την δυσκολία που μπορεί να έχουν με την τεχνολογία πχ. να έχουν ξεχάσει ανοιχτό το

μικρόφωνο και να ακούγεται φασαρία είναι σημαντικός ο τρόπος με τον οποίο θα τους πεις να το κλείσουν. Γιατί ο λόγος που δεν το κλείνουν είναι γιατί δεν ξέρουν το πώς.

- Δεν ξέρουν ότι κλείνει...

Β.Α. Για αυτό είναι σημαντικό, με τον τρόπο σου, να μην τους κάνεις να νιώσουν άβολα επειδή δεν έχουν γνώσεις πάνω στην τεχνολογία. Είναι σημαντικό να τους κάνεις να νιώσουν άνετα. Πολλές φορές βλέποντας λίγο στην αρχή τι γκρουπ έχω μπροστά μου μπορεί και να κάνω μια μικρή εισαγωγή στο zoom ή ανάλογα για όποια πλατφόρμα χρησιμοποιούμε ώστε να δούμε την βασική χρήση του (το χεράκι, το μικρόφωνο, όταν είναι να μπούμε σε break out sessions να πατήσουν πάνω ώστε να μπειτε στο δωμάτιο κλπ). Μια μικρή επεξήγηση, γιατί συνήθως αυτό που φοβούνται ή υπάρχει μια μικρή άρνηση είναι εκείνο που δεν γνωρίζουν. Όπως γίνεται δηλαδή με όλες τις αλλαγές, εκείνο που φοβόμαστε είναι εκείνο που δεν ξέρουμε. Δεν μπορώ να πω πάντως πως είχα ιδιαίτερα προβλήματα γιατί ακολουθώντας αυτά που είπα προηγουμένως μέσα σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα η πλειοψηφία προσαρμοζόταν πολύ εύκολα.

- Θεωρείς δηλαδή, με βάση αυτά που μου λες ότι ο τρόπος διαχείρισης της ομάδας, ουσιαστικά δεν έχει αλλάξει στην εκπαίδευση την εξ' αποστάσεως.

Β.Α. Οι βασικές αρχές εκπαίδευσης ενηλίκων ισχύουν 100%. Η διαφορά είναι στο πώς οι εκπαιδευόμενοι θα ενεργοποιηθούν χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα εργαλεία, αναπτύσσοντας διαπροσωπικές σχέσεις. Για αυτό και θεωρούμε σημαντικό να υπάρχει κάμερα και δεν είναι απλά για τον εκπαιδευτή για να τους βλέπει και να τους ελέγχει. Δεν είναι αυτός μόνο ο λόγος. Κυρίως έχει να κάνει με την προσπάθεια που γίνεται να αναπτύξουν διαπροσωπικές σχέσεις βλέποντας ο ένας τον άλλο. Στο να βάλουμε έναν maximum αριθμό ατόμων, ανάλογα με την εκπαίδευση που έχουν. Δεν μπορείς να κάνεις εκπαίδευση ενηλίκων με 40 άτομα. Δεν είναι εκπαίδευση αυτό το πράγμα.

- Εντάξει είναι διάλεξη για εμένα.

Β.Α. Είναι άλλο πράγμα. Να μη μιλούμε για εκπαίδευση, για σεμινάρια, για κατάρτιση. Οπότε ανάλογα και με το θέμα υπάρχουν περιπτώσεις που είμαστε πάνω από 12, αυτό έχει να κάνει με το είδος της εκπαίδευσης.

- Οκ. Οπότε ότι όλη αυτή η διαδικασία σου έχει αφήσει θετικά συναισθήματα. Υπάρχει κάτι αρνητικό; Ειδικά αν ανατρέξεις στον πρώτο καιρό που γινόταν αυτό.

Β.Α. Ναι, να τονίσω ακόμα κάτι πάνω στο θέμα του θετικού... φεύγοντας τώρα από την εποχή της πανδημίας θεωρώ ότι η εμπειρία που αποκτήσαμε από τον covid είναι εξαιρετικά σημαντική. Γιατί τόσο εμείς ως εκπαιδευτές όσο και οι εταιρίες έχουν αναγκαστικά χρησιμοποιήσει τα εργαλεία της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης και είδαμε ότι δουλεύει σε έναν μεγάλο βαθμό. Δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε όλα τα είδη των εκπαίδευσων. Αυτό είναι σίγουρο. Υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες η κατά πρόσωπο εκπαίδευση είναι απαραίτητη αλλά ένα μεγάλο μέρος των εκπαίδευσων μπορεί να γίνει εξ' αποστάσεως εξίσου αποτελεσματικά και αυτό που εμείς εισηγούμαστε, σε αρκετές περιπτώσεις είναι η υβριδική εκπαίδευση, το blended learning. Δηλαδή αυτό που ξεκινήσαμε και λέγαμε στην αρχή όχι μόνο με ασύγχρονη εκπαίδευση αλλά και με σύγχρονη. Και μάλιστα πλέον στα proposals στα οποία καλούμε και τους διάφορους οργανισμούς, εμείς βάζουμε και τα τρία – και τις τρεις προσεγγίσεις-. Λαμβάνουμε υπόψη τι θέλει και ο πελάτης αλλά βάζουμε κάτω το option της ασύγχρονης για να υπάρξει ένα "pre taste" ή μπορεί να είναι σε μορφή follow up. Βάζουμε ένα κομμάτι το οποίο μπορεί να γίνει σε μορφή εξ' αποστάσεως το οποίο έχει ένα σωρό άλλα πλεονεκτήματα, κυρίως αναφορικά με το κόστος και τον χρόνο και τέλος ένα κομμάτι το οποίο αφορά την κατά πρόσωπο εκπαίδευση. Αυτό για εμένα ήταν το μεγαλύτερο κόστος, να καταφέρουμε να αξιοποιούμε την τεχνολογία και να καταφέρει να γίνει μέρος της προσφοράς μας στους οργανισμούς. Η ερώτησή σου όμως ήταν για δυσκολίες;

- Ναι για δυσκολίες, αν αντιμετωπίσες δυσκολίες που μπορεί να μην ήταν δικές σου, μπορεί να είχαν να κάνουν – πέρα και από τους εκπαιδευόμενους- με τον οργανισμό που δουλεύεις, με τους οργανισμούς που μπορεί να είχες να εκπαιδεύσεις.

Β.Α. Αναγκαστικά έπρεπε να μάθουμε και να προσαρμοστούμε. Ένα πρόβλημα που αντιμετωπίσαμε σε έναν οργανισμό ήταν ότι λόγω της φύσης του οργανισμού, οι εκπαιδευόμενοι δεν μπορούσαν να κάθονται μπροστά από ένα laptop, να κάνουν την εκπαίδευση και να συμμετέχουν κανονικά. Επομένως, η εκπαίδευση είχε πάρει άλλη μορφή... εγώ καθόμουν πάνω στην πλατφόρμα και οι εκπαιδευόμενοι σε ένα conference room... δεν ονομάζεται ακριβώς υβριδική αυτό δεν ξέρω πώς να το πω. Εγώ ήμουν, μέσω της πλατφόρμας, στην αίθουσα.

- Και εκείνοι μέσα στον ίδιο χώρο.

Β.Α. Έπρεπε να προσαρμόσω την εκπαίδευση ώστε να μπορούν να δουλέψουν μέσα στον χώρο για εμένα. Με την σωστή οργάνωση της όλης ιστορίας πάλι τους βάλουμε να δουλέψουν σε ομάδες, χρησιμοποιήσαμε το flickr κλπ αλλά εγώ ήμουν πάνω στην οθόνη.

- Μπορεί να γίνει και αντίθετα έτσι; Να είσαι σε μία κανονική αίθουσα που έχει τα flickr τα κανονικά και εσύ να τα αξιοποιείς.

Β.Α. Ναι αλλά πάλι έπρεπε να υπάρχει η ευελιξία στο να χρησιμοποιήσω ότι εργαλεία μου πρόσφερε η πλατφόρμα με τα εργαλεία της τάξης, τα μέσα που υπήρχαν στην τάξη.

- Ξεκίνησε από το πρόβλημα που δημιουργήθηκε με τον οργανισμό και μέσα από την δημιουργική σκέψη κατάφερε η εκπαίδευση να γίνει εγώ κρατώ το πρόβλημα ως πρόβλημα, όχι επειδή μου αρέσει να κρατώ τα προβλήματα, αντίθετα όμως θέλω να τα ερευνώ. Αυτό όμως, δεν γνωρίζω αν ήταν στην Κύπρο ή στο εξωτερικό, αν ήταν όμως στην Κύπρο, επιχορηγήθηκε;

B.A. Όχι ήταν στο εξωτερικό.

- Θέλω να ρωτήσω, εάν υπάρχει κάποια ενθάρρυνση ή αποθάρρυνση επειδή γνωρίζουμε ότι η ΑναΔ υποχρεώθηκε να δώσει το ok για την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Δεν είχε άλλη επιλογή παρά το γεγονός ότι λίγες μέρες πριν αν την ρωτούσες θα ήταν κάθετα αντίθετη. Ανέφερες τώρα έναν τρόπο με τον οποίο το πρόβλημα επιλύθηκε και έγινε μια πολύ καλή και διαφορετική εκπαίδευση, με τον τρόπο που το περιέγραψες. Νομίζεις ότι ο καθένας είναι αρμόδιος για την εκπαίδευση ενηλίκων στην Κύπρο; Βοηθά αυτό; Γιατί από την στιγμή που δεν θα το χορηγούσε δεν θα γινόταν καθόλου. Θέλω λίγο να μου μιλήσεις για τον τρόπο που λειτουργεί ο αρμόδιος φορέας στην Κύπρο. Αν έχεις εμπειρία από τυχόν εμπόδια, δυσκολίες.

B.A. Ωραία. Δεν χρησιμοποιήσαμε καθόλου από τον οργανισμό την δυνατότητα επιχορήγησης στην εξ' αποστάσεως εκπαίδευση.

- Δεν μιλάω για το ζήτημα της επιχορήγησης. Μιλώ περισσότερο για την νοοτροπία, την εξέλιξη στον τρόπο της εκπαίδευσης.

B.A. Θεωρώ ότι δεν έχει την ευελιξία για εμένα. Στο να ακούει, να πιάνει τα μηνύματα και να προσαρμόζεται εγκαίρως. Μπορώ να πω ότι ήταν έκπληξη για εμένα το πόσο γρήγορα πήραν την απόφαση να εφαρμόσουν την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση.

- Υπήρξε φοβερή πίεση να ξέρεις από την ΟΕΔ. Πίεσε αφόρητα και μέσα σε μια νύχτα πάρθηκε η απόφαση.

B.A. Φυσικά αυτό, χωρίς να έχω κάνει επιχορηγημένο σεμινάριο, αλλά υποθέτω ότι οτιδήποτε κάνεις βιαστικά δεν είναι και το πιο σωστά δομημένο.

- Μετά το 2020 κοντεύουμε 2022 τώρα.

B.A. Εγώ είδα κάποιες αλλαγές να έρθει, δηλαδή, να πει, να πιάνει μια τροφοδότηση για να δει πως δούλεψε το πράγμα για παράδειγμα αυτό δούλεψε πολύ καλά να το κρατήσουμε, αυτό να το αλλάξουμε. Δηλαδή και άλλες προοπτικές σαν αυτή που είπα προηγουμένως και άλλες περιπτώσεις. Επίσης, να αξιολογήσει προγράμματα σύγχρονα. Είναι εκείνο το πακέτο που είπα προηγουμένως το σύγχρονη εξ' αποστάσεως και σύγχρονη δια ζώσης να μπορούν να αποτελούν ένα κανονικό πρόγραμμα. Γιατί όχι;

- Άρα αν σου ζητούσα κάποιες εισηγήσεις- απόψεις για το πώς μπορεί η τεχνολογία να βοηθήσει όλο το πεδίο αυτό στην Κύπρο, τι προτάσεις θα έκανες;

B.A. Εγώ θα έλεγα ότι, πρώτα απ' όλα οι εκπαιδευτές που ενεπλάκησαν στην εξ' αποστάσεως εκπαίδευση θα έπρεπε να παρακολουθήσουν εκπαίδευση εξ' αποστάσεως. Θα έπρεπε δηλαδή να περάσουν όλοι από κάποια είδους σεμινάρια, πράγμα που εμείς παρείχαμε σε εταιρίες στο εξωτερικό. Προσωπικά έκανα και σεμινάρια εκπαίδευσης εκπαιδευτών οι οποίοι είναι εκπαιδευτές και τους έκανα εξειδικευμένα στην εξ' αποστάσεως εκπαίδευση και ακόμα πιο συγκεκριμένα στο online. Και δεν ήταν απλώς η χρήση της πλατφόρμας, δεν ήταν απλά το zoom κάνει 1-2-3 αλλά πώς ξεκινώντας με βάση αρχές εκπαίδευσης ενηλίκων, τι μπορούμε να κάνουμε για να κάνουμε facilitation μέσω της πλατφόρμας. Έχοντας ως βάση τις αρχές εκπαίδευσης ενηλίκων. Οπότε τέτοιου είδους εκπαίδευση θεωρώ πως θα έπρεπε να περάσουν όλοι οι εκπαιδευτές. Ειδικά όμως αυτοί που είναι πιστοποιημένοι. Γιατί πιστοποιήθηκαν, πιστοποιούνται και θα πιστοποιούνται με βάση την κατά πρόσωπο εκπαίδευση. Έχουν όμως τα προσόντα, τις γνώσεις, τις ικανότητες για να κάνουν εξ' αποστάσεως εκπαίδευση;

- Να σε ρωτήσω κάτι που ήθελα από πριν, όταν μου έλεγες τι έκανες εσύ προσπαθώντας να κάνεις πιο διαδραστικά τα μαθήματά σου- τις εκπαιδεύσεις σου. Επειδή είσαι στον χώρο πολύ βαθιά, έχεις δει πολλούς εκπαιδευτές, ένας εκπαιδευτής ο οποίος κάνει εκπαίδευση με έναν πιο παραδοσιακό τρόπο, χρησιμοποιώντας στο ελάχιστο τις τεχνικές...

B.A. Τις τεχνικές ή την τεχνολογία;

- Και τα δύο. Τις τεχνικές που κάνουν διαδραστική μια εκπαίδευση αλλά και την τεχνολογία να είναι απαραίτητο για να κάνεις ένα εξ' αποστάσεως μάθημα. Ένας που δεν το κάνει στο εξ' αποστάσεως πιθανό να μη το κάνει και στο δια ζώσης ή εσύ που το κάνεις στο δια ζώσης είδα ότι προσπάθησες και βρήκες τους τρόπους να το κάνεις. Θέλω λίγο να μου πεις, δεν ξέρω αν είχες εμπειρία για τέτοιες περιπτώσεις.

B.A. Έτυχε να παρακολουθήσω εκπαιδεύσεις και από άλλους. Γιατί πάντα γυρεύω να κάνω εκπαιδεύσεις ως εκπαιδευόμενος και έτυχε να δω και τα δύο άκρα. Δηλαδή, και τις περιπτώσεις που ήταν καθαρά εισήγηση, μια παρουσίαση που δεν θα ενδιέφερε κανέναν να κάθεται σε ένα αμφιθέατρο και να ακούει. Αλλά είδα και πολύ ικανούς εκπαιδευτές να αξιοποιούν και να πιστοποιούν την τεχνολογία και να το κάνουν αρκετά διαδραστικό σε πολύ μεγάλο βαθμό. Οπότε πιστεύω ότι υπάρχει και από τις δύο μεριές, απλά θεωρώ ότι είναι απαραίτητο κάποιος να τα μάθει αυτά τα πράγματα δομημένα, οργανωμένα μέσα από ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης το οποίο δεν είναι απαραίτητο να είναι κάτι μεγάλο. Ας είναι ένα μικρό αφού έτσι και αλλιώς απευθύνεσαι σε εκπαιδευτές που γνωρίζουν τις βασικές αρχές.

- Το ερώτημα μου είχε να κάνει με το εξής. Επειδή ανέφερες να εκπαιδευτούν πιο δομημένα κλπ και επειδή υπάρχουν κάποιες σκέψεις με την εξ' αποστάσεως αλλά εκπαιδεύσεις γίνονται και δια ζώσης και πιστοποιούνται. Κάποιοι άλλοι εκπαιδευτές επίσης πιστοποιούνται και κάνουν τα δικά τους που

περιέγραψες προηγουμένως. Άρα, θεωρείς ότι είναι στον εκπαιδευτή ή στην εκπαίδευση που θα κάνει το να είναι διαδραστικός και το να κάνει όλα αυτά που πρέπει να γίνονται σε μια εκπαίδευση ενηλίκων ώστε να μη καταλήγει μια μονόδρομη διαδικασία

B.A. Όταν λες στην εκπαίδευση, τι εννοείς; Το περιεχόμενο;

- Βασικά εκεί που θέλω να καταλήξω είναι αν πιστεύεις ότι πρόκειται για ατομική ευθύνη του εκπαιδευτή η προσωπική του ανάπτυξη- βελτίωση- εξέλιξη, η βελτίωση του στον τρόπο διδασκαλίας του ή μια εκπαίδευση μπορεί να βοηθήσει στην εξέλιξη του εκπαιδευτή. Εκεί ήθελα την άποψη σου.

B.A. Ναι, σίγουρα κάποιος, ο οποίος πιστεύει στις αρχές εκπαίδευσης ενηλίκων, στην διαδραστικότητα κλπ λογικά θα πρέπει όταν χρειαστεί να εμπλακεί με την online εκπαίδευση θα πρέπει να ψάξει να βρει τρόπους ώστε να εφαρμόσει αυτά στα οποία πιστεύει. Μέσα από την εμπειρία μας ξέρουμε ότι παρά το γεγονός ότι πιστοποιούνται με βάση αυτές τις αρχές στο τέλος επιστρέφουν στην πρόδρομη μέθοδο για αυτό και όταν καλούνται να κάνουν και τα online ο πιο εύκολος τρόπος είναι αυτός. Οπότε σίγουρα το ότι πρέπει να εμποδιστούν καλύτερα τα πράγματα στην κατά πρόσωπο εκπαίδευση είναι δεδομένο. Απλά εκείνο που λέω εγώ και είναι δεδομένο στα πλαίσια εκείνης της αναφοράς που έκανα... κάτι που κάναμε και εμείς ως οργανισμός. Επειδή λοιπόν ως οργανισμός έχουμε πάρα πολλούς συνεργάτες εκπαιδευτές, οργανώσαμε κάποια μικρά σεμινάρια στους συνεργάτες μας τα οποία έκανα κυρίως εγώ στο πως κάνουμε τις online εκπαιδεύσεις μας διαδραστικές. Όλες αυτές τις αρχές εμείς τις εφαρμόζουμε και απαιτούμε και από τους συνεργάτες μας να τις εφαρμόσουν στην κατά πρόσωπο. Αντίστοιχα όμως παρά το γεγονός ότι ξέρουμε ότι τα εφαρμόζουν στην κατά πρόσωπο εκπαίδευση θεωρήσαμε εξίσου σημαντικό να τους κάνουμε μια μικρή εκπαίδευση στο πώς να έρθουν να χρησιμοποιήσουν τα διάφορα εργαλεία που μας παρέχει η τεχνολογία για να πετύχουμε αυτό που πετυχαίνουμε και στην κατά πρόσωπο εκπαίδευση. Δεν είναι όλοι του ίδιου επιπέδου, όσον αφορά τις γνώσεις της χρήσης της τεχνολογίας. Δεν νιώθουν όλοι την ίδια άνεση. Και για να μπορείς να εφαρμόσεις αυτά τα πράγματα πρέπει να νιώθεις και μια σχετική άνεση.

- Είναι κάτι που γίνεται σταδιακά, όπως σε όλα τα επίπεδα. Απάντησες σε όλες τις ερωτήσεις, χωρίς να χρειαστεί να σου κάνω και τις περισσότερες. Το προτελευταίο που θέλω να σε ρωτήσω είναι το εξής: σε λίγο καιρό κλείνουμε ακριβώς δύο χρόνια από την έλευση της πανδημίας άρα και της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης. Θα ήθελα να μου πεις πως αποτιμάς την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης μέσα από αυτή τη διαδικασία.

B.A. Χμμ.. επειδή ένα μεγάλο μέρος της εκπαίδευσης που κάνουμε εμείς, ειδικά στον χώρο του aviation όπως είπα προηγουμένως είναι αναγκαστικό με βάση τους κανονισμούς. Επομένως πολύ από τους εκπαιδευόμενους που έρχονται στην εκπαίδευση, έρχονται «αναγκαστικά». Σε ακραίες περιπτώσεις έχουμε και άτομα που έρχονται με διάθεση: «πάλι θα κάνω human factor».

- Υπάρχει σύγκρουση με την βασική αρχή της εκπαίδευσης ενηλίκων που είναι αυτό που λέμε εθελοντική συμμετοχή.

B.A. Ακριβώς! Οπότε επειδή ένα μεγάλο μέρος των εκπαιδευόμενων που κάνουμε δεν είναι εθελοντική σε αυτές τις περιπτώσεις υπήρξαν άτομα τα οποία κρύβονταν πίσω από την απόσταση που δημιουργεί η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Αυτό γινόταν για παράδειγμα με την δικαιολογία «χαλασμένη κάμερα» αλλά και γενικότερα με την απόσταση που δημιουργείται μέσα από την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Από την άλλη μπορεί να ήταν ανοιχτή η κάμερα και πιο δίπλα να είχε και το κινητό αυτό έχει να κάνει με τις δυνατότητες του εκπαιδευτή να αντιλαμβάνεται τι κάνει ο καθένας. Τα limitations που απαιτούνται για την συγκεκριμένη εκπαίδευση γιατί δεν είναι το ίδιο με το να προσέλθεις στον χώρο εκπαίδευσης. Οπότε, με λίγα λόγια, εκείνοι που είναι πιο αρνητικοί στην εκπαίδευση το online τους έδινε την ευκαιρία να τραβήξουν ακόμα πιο πίσω απ' ότι θα το έκαναν σε μία face to face εκπαίδευση. Έχουν πιο εύκολους τρόπους να αποστασιοποιηθούν λίγο από την εκπαίδευση αλλά και πάλι έχει να κάνει και με τις ικανότητες του εκπαιδευτή αλλά και με το πώς σχεδιάζεται η ίδια η εκπαίδευση στο να χρησιμοποιείς συχνά διαδραστικές τεχνικές, να μπλέκονται όλοι αναγκαστικά στην εκπαίδευση τους αναγκάζεις με λίγα λόγια να είναι εκεί.

- Αν μιλήσουμε λίγο πιο αυστηρά, θεωρείς ότι υπάρχουν ελλείμματα ή δεν υπάρχουν στην τελική ποιότητα ενός προγράμματος που είναι εξ' αποστάσεως;

B.A. Δεν ξέρω αν θα σε ικανοποιήσει η απάντηση που θα σου δώσω, θεωρώ ότι η online εξ' αποστάσεως εκπαίδευση μπορεί να είναι εξίσου ποιοτική με την κατά πρόσωπο εκπαίδευση. αν θεωρήσουμε ως 100% την κατά πρόσωπο εκπαίδευση θεωρώ ότι η εξ' αποστάσεως μπορεί να πιάσει μέχρι και το 90%. Δεν μπορεί να φτάσει το 100%, τα επίπεδα που μπορεί να φτάσει η κατά πρόσωπο εκπαίδευση αλλά μπορεί να φτάσει πάρα πολύ ψηλά. Υπάρχουν, ωστόσο, κάποιες προϋποθέσεις για να μπορείς να το καταφέρεις, υπάρχουν περισσότερες δυσκολίες και είναι πιο δύσκολο να γίνει.

- Θέλεις να πεις κάτι άλλο πριν ολοκληρώσουμε την κουβέντα μας;

B.A. Θέλω να πω ότι είμαι πολύ αισιόδοξος με την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Στην εταιρία που είμαι το βλέπουμε σαν μια πολύ ωραία ευκαιρία, την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση και γενικά τα εργαλεία που μας δίνει η τεχνολογία.

- Παρόλο που εσείς «είχατε ανοιχτούς τους ορίζοντες» και κάνατε εκπαιδεύσεις και στο εξωτερικό θεωρείς ότι αυτός ο τρόπος ανοίγει μεγαλύτερους ορίζοντες;

Β.Λ. Φυσικά! Ανοίγονται οι δυνατότητες για οποιονδήποτε οργανισμό να παρέχει εκπαιδεύσεις σε οποιονδήποτε μέρος στον κόσμο.

Συνέντευξη αρ. 7

-Να ξέρεις ότι ηχογραφούμε. Θέλω Λάκη μου να μας πεις λίγα λόγια για την δική σου διαδρομή στην επαγγελματική κατάρτιση. Δηλαδή πόσα χρόνια εργαζόσαι και τι κάνεις όσον αφορά την επαγγελματική κατάρτιση.

Λ.Α. Την εκπαίδευση έτσι;

- Την εκπαίδευση ενηλίκων.

Λ.Α. Με την εκπαίδευση ενηλίκων, την άτυπη και την μη τυπική μάθηση ασχολούμαι από το 1999. Με σεμινάρια, εκπαιδεύσεις, εργαστήρια και διαλέξεις. Ως πιστοποιημένος εκπαιδευτής ενηλίκων είμαι από το 2018.

- Δεν έχει σημασία τόση το "πιστοποιημένος". Είναι η ενασχόληση με την εκπαίδευση, λίγα πράγματα για το περιεχόμενο των εκπαιδεύσεων κλπ.

Λ.Α. Στα πρώτα μου βήματα το 1999 ασχολούμαι καθαρά με θέματα επικοινωνίας, marketing, και προσωπικής ανάπτυξης- αυτογνωσία, αυτοβελτίωση- παρακίνηση κλπ- στην πορεία έπαιξαν και άλλα κεφάλαια που είχαν να κάνουν με ηγεσία, δημόσιες σχέσεις, πωλήσεις και marketing ξανά. Αυτά ήταν τα βασικά αντικείμενα των εκπαιδεύσεων.

- Οκ και απευθυνόσουν κυρίως σε άτομα ή σε επιχειρήσεις;

Λ.Α. Όταν ξεκίνησα, το 1999, απευθυνόμουν σε άτομα που ασχολούνταν με το marketing, ζητήματα προώθησης και πωλήσεων. Ήταν καθαρά το κομμάτι πώληση και marketing. Από το 2014 και μετά μπήκα στον επιχειρηματικό κόσμο με ανάπτυξη επιχειρήσεων, σεμινάρια σε επιχειρήσεις, ενδο-επιχειρησιακά να τα πούμε, που δεν λέγονται έτσι- δεν είναι όρος που χρησιμοποιείται. Κυρίως αναπτύχθηκαν στο εξωτερικό, στο διάστημα αυτό. Έκανα, δηλαδή, σεμινάρια στην Αγγλία, στο Λονδίνο στο management σε ομάδες πωλητών πάλι σε θέματα marketing και αυτοπαρακίνησης. Δηλαδή, συνδύαζα marketing και αυτοπαρακίνηση για να μπορεί το ένα να «σπρώξει» το άλλο. Έκανα μαθήματα ηγεσίας σε μια εταιρία στην Γερμανία, το 2005 ή 2006 δύο φορές. Στην Ελλάδα, κάνω σεμινάρια από το 2000, τουλάχιστον 1 τον χρόνο.

- Οκ. Οπότε η δράση σου είναι μεγάλη και σε πολλά πεδία της εκπαίδευσης ενηλίκων και φαντάζομαι ότι μέχρι και το 2020 όλα αυτά γίνονταν δια ζώσης, δηλαδή τους επισκεπτόσουν εσύ είτε ήταν στο εξωτερικό είτε ήταν στην Κύπρο.

Λ.Α. Η αλήθεια είναι ότι τα περισσότερα ήταν δια ζώσης όμως για κάποιο λόγο, μπορεί να φάνηκα και τυχερός, το 2017 προσκλήθηκα από μια online πλατφόρμα και έκανα σεμινάρια online για κόσμο σε διεθνές επίπεδο. Δηλαδή εγώ έκανα το σεμινάριο από εδώ που κάθομαι τώρα αλλά οι εκπαιδευόμενοι μπορεί να ήταν από Γερμανία, Αμερική, Βέλγιο, Ελλάδα.

- Άρα έχεις μια «προϋπηρεσία» σε αυτό... πώς θα την ονόμαζες;

Λ.Α. Ήταν μεγάλη εμπειρία γιατί ήταν πολλές οι ώρες. Δηλαδή, ανά δεκαπενθήμερο ήταν ένα σεμινάριο για ενάμιση περίπου χρόνο.

- Ήταν σεμινάριο ή ήταν διάλεξη, Λάκη;

Λ.Α. Υπήρχε μια ποικιλία. Είχα και διαλέξεις καθαρά διαλέξεις 'όπως ξέρουμε τον όρο διάλεξη

- Έκανες κάποιες ερωτήσεις.

Λ.Α. Έκανα κάποιες ερωτήσεις και μετά καληνύχτα. Έκανα και εργαστήρια, που κάναμε ανταλλαγή απόψεων, υπόδυση ρόλων, ασκήσεις επιτόπου.

- Άρα Λάκη, για να πάω στην επόμενη ερώτηση, θέλω να μου πεις την εμπειρία σου μετά την αναγκαστική στροφή με τον covid που είχαμε τις αποστάσεις. Σε βρίσκει με κάποια εμπειρία.

Λ.Α. Με βρίσκει με κάποια εμπειρία αλλά ακόμα και εμένα με σοκάρει. Και δεν το λέω εγωιστικά, αλλά ακόμα και εγώ που είχα την εμπειρία, επειδή λατρεύω τις δια ζώσεις εκπαιδεύσεις, την αύρα της αίθουσας, την ενέργεια του κόσμου, την επαφή μου με τον κόσμο το γεγονός ότι υποχρεώθηκα να ασχοληθώ μόνο online κάπου με σόκαρε.

- Θέλω λίγο να μου δώσεις παραπάνω την έννοια του συναισθήματος σου.

Λ.Α. Εκείνο που ένιωσα, αρχικά, είναι ότι μου στέρησαν κάτι που μου δίνει ζωή. Αυτή ήταν η πρώτη αίσθηση την οποία έπρεπε να διαχειριστούμε με «υποκατάστατο». Και το υποκατάστατο ήταν η online εκπαίδευση. Ενώ, όπως είπα είχα την εμπειρία, εκείνη ήταν εμπειρία από επιλογή, δεν ήταν υποχρεωτική. Εμένα, εκείνο που με ενόχλησε περισσότερο ήταν ότι δεν μπορούσα να κάνω το άλλο. Ενώ στην προηγούμενη μου εμπειρία μπορεί την νύχτα να έκανα online αλλά την άλλη μέρα έκανα δια ζώσης. Άρα, υπήρχε μια ισορροπία μεταξύ των επαφών μου. Ξαφνικά έπρεπε όλη τη δουλειά μου να την στρέψω στο online. Μου πήρε λίγο χρόνο, μετά προσαρμόστηκα, αλλά προσαρμόστηκα πάλι υποχρεωτικά και με την ελπίδα ότι κάποια στιγμή θα αλλάξει και θα επιστρέψω στις αίθουσες.

- Σε αυτή την φάση, που έχουμε την αναγκαστική στροφή, άλλαξε κάτι στον τρόπο; Παρόλο που είπες ότι είχες την εμπειρία, να δούμε λίγο κατά πόσο διαφοροποίησες την διδασκαλία σου, πώς σε μετασχημάτισε και εσένα αυτή η ιστορία, δηλαδή αν ένιωσες ότι άλλαξες μέσα από τον διαφορετικό τρόπο και τον

διαφορετικό, όπως τον ανέφερες. Αν διαφοροποιήσεις τις μεθόδους, τις τεχνικές σου, αν έψαξες να βρεις τρόπους ώστε να το κάνεις πιο κοντά στον τρόπο που έκανες τα δια ζώσης. Πως λειτούργησε αυτό;

Λ.Α. Να πούμε μόνο ότι στην προηγούμενή μου εμπειρία κάποιος άλλος διαχειριζόταν την πλατφόρμα και εγώ είχα την παρουσία του εκπαιδευτή μόνο. Τώρα έπρεπε να αναλάβω και το τεχνικό κομμάτι. Οι διαφοροποιήσεις, που λες, έγιναν όλες βήμα- βήμα. Δηλαδή, πρώτα απ' όλα να βρω τρόπους ώστε να τους δίνω υλικό ενώ είμαστε Online το οποίο δεν ήξερα προηγουμένως, έπρεπε να το μάθω.

- Άρα αυτό ήταν το κομμάτι που μου έχουν πει και οι περισσότεροι. Το τεχνικό κομμάτι ήταν το μεγαλύτερό τους άγχος.

Λ.Α. Ναι και εμένα μου παραμένει ακόμα να σου πω την αλήθεια ένα άγχος στο τεχνικό κομμάτι του online, ίσως γιατί έχω εσωτερικές αντιστάσεις. Προτιμώ τον κόσμο δια ζώσης. Στο τεχνικό κομμάτι παραμένει, ακόμα και σήμερα, μια ανησυχία. Τότε, το ξεπέρασα με πολύ κόπο γιατί έπρεπε να μπω να μάθω πράγματα.

- Τι έκανες; Τι έκανες για να προετοιμαστείς, για να δουλέψεις;

Λ.Α. Βρήκα ανθρώπους που ήξεραν από online εκπαίδευση και τους συμβουλευτήκα. Παρακολούθησα και κάποια online μαθήματα, πιο πολύ εκπαιδύτηκα για να μπορώ να εκπαιδεύσω. Βρήκα ανθρώπους να με διδάξουν όλα αυτά που χρειάζομαι σε πρώτη φάση για να μπορέσω...

- Ήταν εύκολο αυτό Λάκη;

Λ.Α. Δεν μου ήταν εύκολο, όχι.

- Ήταν εύκολο κιάλας να βρεις αυτούς τους ανθρώπους για να μπορέσουν να σε βοηθήσουν ή πιο πολύ ήταν...

Λ.Α. Βρήκα εύκολα γιατί συναναστρέφομαι με έναν κύκλο ανθρώπων που ασχολείται με εκπαιδεύσεις κλπ. Έβρισκα τα video στο YouTube ή κείμενα τα οποία και μελετούσα. Εγώ μαθαίνω πιο εύκολα όταν μιλάω παρά όταν παρακολουθώ ένα video δηλαδή, όταν αλληλεπιδρώ και συνέβαλε ο κύκλος των γνωριμιών μου ώστε να βρω τους ανθρώπους γιατί τότε ήταν λίγοι. Τώρα αυξήθηκαν.

- Τι ήταν αυτό που μάθαινες; Πες μας λίγο κάποια πράγματα.

Λ.Α. Το πρώτο που έμαθα ήταν το πώς να ανοίγω μια αίθουσα online, πώς να δημιουργώ μία αίθουσα. Το δεύτερο που έμαθα είναι πώς να μοιράζομαι ένα υλικό είτε PDF, είτε word, είτε excel, πώς να κάνω ερωτηματολόγια Online σε φόρμες να τα στέλνω, να τα συμπληρώνω και να τα λαμβάνω αυτόματα. Τεχνικά κομμάτια. Το άλλο που έπρεπε να μάθω για το οποίο είχα ήδη ως εμπειρία αλλά έπρεπε να γίνει πιο έντονο είναι αυτό που κάνουμε τώρα. Δηλαδή, να επικοινωνώ καθιστός είμαι άνθρωπος με πολύ «κίνηση», θέλω να είμαι «μέσα» στον κόσμο. Το να επικοινωνώ καθιστός δεν με άφηνε να βγάλω όλη την ενέργεια που ήθελα να δώσω στον κόσμο και δεν διάβαζα όλη την ενέργεια όταν ο άλλος έσβηνε την κάμερα ενώ κάναμε μάθημα. Ήταν κάτι που με ενοχλούσε.

- Φαίνεται ότι ένα από τα βασικά προβλήματα που παρουσιάστηκαν ήταν οι κλειστές κάμερες.

Λ.Α. Ναι εμένα με ενοχλούσε και ήταν όρος να είναι ανοιχτή η κάμερα αλλιώς έλεγα καληνύχτα, μπορείς να πηγαίνεις. Γιατί, τι να σε κάνω; Ήταν από τους βασικούς όρους να έχει ανοιχτή κάμερα, ήταν από τους βασικούς όρους τα μικρόφωνα να είναι κλειστά. Γιατί, ένα άλλο πρόβλημα ήταν ότι κάποιοι ξεχνούσαν ανοιχτά τα μικρόφωνα και γινόταν βαβούρα. Άρα ανοιχτές κάμερες, κλειστά μικρόφωνα και να παίρνουν όλοι τον λόγο αν και εφόσον το ζητήσουν. Έμαθα και τα άλλα τεχνικά πχ. πως ζητάς τον λόγο, πώς σηκώνεις χεράκι, πώς επικροτείς κάτι που ακούς. Όλα γίνονταν με εικονίδια.

- Οι τεχνικές που χρησιμοποιούμε στην δια ζώσης όσοι κάνουμε εκπαιδεύσεις, και μάλιστα διαδραστικές εκπαιδεύσεις, πως μεταφέρθηκαν στο online;

Λ.Α. Καταρχάς δεν μπορούν να μεταφερθούν όλες.

- Οι εργασίες σε ομάδες.

Λ.Α. Οι εργασίες σε ομάδες. Εκεί μαθαίνεις άλλα τεχνικά μέρη. Δηλαδή, το zoom σου παρέχει την δυνατότητα να ανοίξεις δωμάτια. Δωμάτια κατά ομάδα και να χωρίσεις τον κόσμο. Υποχρεώθηκα να τα μάθω και αυτά και δούλεψε μεν αλλά η διαφορά ήταν τεράστια. Γιατί, ενώ έμπαινα ως παρατηρητής στα διάφορα δωμάτια, δεν μπορούσα να έχω οπτική επαφή με όλους ταυτόχρονα κάτι που ένας εκπαιδευτής που σέβεται τον εαυτό του το κάνει σε μια αίθουσα που έχει αναθέσει εργασία ανα ομάδα. Άρα το να τους χωρίζω σε ομάδες και να τους ανοίξω δωμάτια... ούτε καν θυμάμαι πως λέγονται....

- Break out rooms...

Λ.Α. Break out rooms και να τους βάλω τριάδες- τετράδες να δουλέψουν και να έρθουν μετά στην ολομέλεια της εκπαίδευσης για τα συμπεράσματα... ενώ δούλεψε, υπό τις συνθήκες, εμένα κάτι μου έλειπε πάλι. Γενικά ενώ δούλεψα και εφάρμοζα τεχνικές; της χιονοστιβάδας, και ενεργοποιητές εφάρμοσα και το σπάσιμο του πάγου που είναι σημαντικό στο να αρχίσεις μια εκπαίδευση και ομάδες και τα πάντα όσα χρειάζονταν τα δούλευα. Πάντα όμως κάτι μου έλειπε.

- Τι είναι εκείνο που σε δυσκόλεψε περισσότερο;

Λ.Α. Η οπτική επαφή. Καταρχάς αυτό που με δυσκόλεψε περισσότερο ήταν να μάθω όλα τα τεχνικά για να μπορέσω να τα εφαρμόσω με σημειώσεις, μόνιμα. Δεν ξέρω αν είναι η ηλικία που παίζει ρόλο αλλά η εξοικείωση με το άλλο (εννοώ το δια ζώσης) μπορεί και τα δύο μαζί. Μπορεί να έπαιξαν ρόλο και οι αντιστάσεις μου, το γεγονός ότι δεν ήθελα να το κάνω ενώ ήμουν υποχρεωμένος, όφειλα να το

κάνω όμως. Με δυσκόλεψε πολύ αυτό, έδωσα την δική μου μάχη. Και επίσης ενεργειακά χρειαζόμουν μεγαλύτερη προσπάθεια ώστε να πάρω από τον κόσμο αυτό που μου έδινε επομένως να δώσω και εγώ στον κόσμο αυτό που ήταν να δώσω: ενέργεια, αύρα...

- *Οπότε ήταν πιο δύσκολο. Είχες την προηγούμενη εμπειρία όμως Λάκη μου, που οι περισσότεροι δεν είχαν. Η μεγάλη πλειοψηφία των εκπαιδευτών ενηλίκων πραγματικά βρέθηκε σε μία νύχτα να πρέπει να συνεχίσει να κάνει τις εκπαιδεύσεις με άλλο τρόπο και δεν είχαν καμία εμπειρία. Εσύ είχες κάποια, όπως μας είπες. Πως λειτούργησε η προηγούμενη εμπειρία;*

Λ.Α. Η προηγούμενη εμπειρία με βοήθησε πάρα πολύ στην προσέγγιση. Στην επικοινωνία και επαφή με το κοινό και επειδή, όπως σου είπα, έχω πολλές επαφές με το εξωτερικό. Μπορεί να μην έκανα εκπαιδεύσεις online αλλά είχα και άλλου είδους επαφές με το εξωτερικό πχ. zoom meetings, skype meetings, είχα συνεδρίες που έκανα online δηλαδή είχα πελάτες που εξωτερικού που τους κάνω συνεδρίες online ή συνεργάτες του εξωτερικού που κάνουμε meetings online. Άρα, το online ήταν στη ζωή μου ήδη. Παρόλα αυτά ζορίστηκα, ζορίστηκα πάρα πολύ.

- *Αυτό που μας είπες στην αρχή, ότι παρακολούθησες κάποια πράγματα. Συνέχισες και στην πορεία; Όσο διαρκούσε δηλαδή αυτή η κατάσταση να προσπαθείς συνεχώς να βελτιώνεις τις ικανότητές σου, τον τρόπο που έκανες τα προγράμματα, την εξοικειώσή σου με την τεχνολογία.*

Λ.Α. Μέχρι και σήμερα βρίσκω εκπαιδευτικά video. Κυκλοφορούσαν και βιβλία αλλά κυρίως με εκπαιδευτικά video ή παρακολουθώ άλλους στο εξωτερικό, μπαίνω σε ομάδες εκπαίδευσης... το ψάχνω.

- *Άρα προσπαθείς «να κλέψεις» από άλλους συναδέλφους στο εξωτερικό που το κάνουν...*

Λ.Α. Μόνιμα. Προσπαθώ να βρω τι μπορώ να πάρω από τον καθέναν που θα μου φανεί χρήσιμο στην δουλειά μου.

- *Οπότε ένιωσες ότι η τεχνολογία, στην δεδομένη στιγμή, μιλάμε πάντα για την άνοιξη και το καλοκαίρι του 2020 που ήταν υποχρεωτική. Ένωσες ότι η τεχνολογία αποτελούσε έναν σημαντικό σύμμαχο ή ήταν ένα τροχοπέδη για εσένα; Όστε να καταφέρεις να συνεχίσεις την δουλειά σου.*

Λ.Α. Έναν σημαντικό σύμμαχο, ότι ήταν ένας σημαντικός σύμμαχος για να μην αδρανοποιηθώ.

- *Θέλεις να μας πεις λίγο πως λειτούργησε και με τους εκπαιδευόμενους; Γιατί τα περισσότερα προβλήματα είχαν να κάνουν και με τους εκπαιδευόμενους. Εσύ είχες μια Α εξοικείωση, σε δυσκόλεψε, φαντάζομαι ότι το ίδιο συνέβη και με τους συμμετέχοντες, αν δεν ήταν σε χειρότερη κατάσταση. Πως εσύ το αντιμετώπισες; Αν έχεις κάποια χαρακτηριστικά παραδείγματα να μας πεις.*

Λ.Α. Οι συμμετέχοντες επειδή ήταν ομάδα ανθρώπων το αντιμετώπισαν όπως μας αντιμετωπίζει συνήθως μια ομάδα ανθρώπων, ως ποικιλία δηλαδή. Ήταν ένα κράμα αντιδράσεων. Υπήρχαν κάποιοι που, επειδή ενδιαφέρονταν πραγματικά, ακολουθούσαν τις οδηγίες κατά γράμμα και ήταν ok στις υποχρεώσεις τους ήταν και κάτι άλλοι οι οποίοι είτε από αντίσταση είτε από αδιαφορία είτε επειδή ήταν κάτι καινούργιο που τους φόβιζε δυσκολεύτηκαν να προσαρμοστούν. Τώρα, παραδείγματα δεν έχω εμφανή του τύπου: «παραλείπόμενα» παρόλο που με κάποιους κάναμε προετοιμασία πριν συνδεθούμε στο ζωντανό εκπαιδευτικό πρόγραμμα για να μπορέσουν να ανταποκριθούν αλλά έτυχε να έρθουν με τις πιτζάμες, έτυχε να «έρθουν» και να είναι στο τραπέζι με την οικογένειά τους την ώρα που τρώνε και να έχουν στην άκρη το κινητό τους συνδεδεμένο στο zoom. Και μάλιστα σου έλεγαν «δεν πειράζει πείτε τα και εμείς θα τρώμε».... Αυτό έτυχε.

- *Πώς ήταν αυτό για εσένα; Ήταν λίγο ασέβεια, δεν ήταν;*

Λ.Α. Ναι, αντέδρασα με τον τρόπο που σου είπα πριν «κλείσε και όταν τελειώσεις πήγαινε σε έναν χώρο που να μπορείς να παρακολουθήσεις απερίσπαστα το σεμινάριο και έλα». Δεν ξέρω πως ακούγεται αλλά έχω κάποιες κάθετες συμπαγείς γραμμές στην εκπαίδευσή μου που δεν τις περνώ για κανέναν. Για παράδειγμα, αυτό που σου είπα πριν για τις κάμερες, δεν θες να ανοίξεις κάμερα; Πήγαινε σπίτι σου! Εννοώ, μην έρθεις.

- *Ναι αλλά για να κάνω τον συνήγορο του διαβόλου θα βάλω τα πραγματικά γεγονότα. Δηλαδή, την περίοδο εκείνη αλλά ακόμη και τώρα υπήρχαν τεχνικά προβλήματα και δυσκολίες, που τις αντιμετωπίζω και εγώ. Αυτό μπορεί να καθιστά δύσκολη την συμμετοχή του γιατί μπορεί να μην έχει καλή γραμμή, οπότε κλείνοντας την κάμερα μπορεί να μιλήσει, να ακούσει και να παρακολουθήσει καλύτερα. Ενώ, αντίθετα, με ανοιχτή κάμερα ακούγεται σπασμένα.*

Λ.Α. Σημαντική η διαφοροποίηση που κάνεις. Σε αυτές τις περιπτώσεις δείχνεις σίγουρα κατανόηση.

- *Και δεν μιλώ μόνο για την κάμερα, μιλώ γενικότερα για τεχνικές δυσκολίες.*

Λ.Α. Αναφέρομαι όμως σε έναν που από πείσμα δεν ήθελε γιατί λέει δεν πήγα κομμωτήριο σήμερα.

- *Αυτό είναι ένα άλλο πράγμα, οι τεχνικές δυσκολίες;*

Λ.Α. Οι τεχνικές δυσκολίες ήταν, αρχικά, ότι με κλειστές κάμερες και μικρόφωνα ήταν καλύτερη η σύνδεση. Άρα ο συμμετέχων συμμετείχε μέσω του chat και έγραφε εκεί τα συναισθήματά του. Εννοείται ότι αυτά τα επικοινωνούσαμε από την αρχή για να ξέρουμε ότι πχ. επειδή η Λία σήμερα είναι στο χωριό δεν θα έχει καλό σήμα άρα επιτρέπεται να έχει κλειστή κάμερα και μικρόφωνο και να συμμετέχει γραπτώς από την συνομιλία- το chat.

- *Μιλώ για τις πραγματικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι.*

Λ.Α. Υπήρχαν δυσκολίες γιατί ξαφνικά όλο το δίκτυο φορτώθηκε.

- Δηλαδή, μέσα σε ένα σπίτι που ο ένας να έκανε την εκπαίδευση, ο σύζυγος να δούλευε τα παιδιά να κάνουν διαδικτυακά τα μαθήματα άρα μιλάμε για ένα σπίτι στο οποίο 4 πλάσματα χρησιμοποιούν το διαδίκτυο.

Λ.Α. Ακριβώς! Αυτά τα αντιμετωπίσαμε με κατανόηση. Γιατί ακούστηκε λίγο σκληρό πριν αλλά δεν μιλούσα για τις πραγματικές δυσκολίες.

- Όμως αντιμετωπίσαμε στην αρχή, κυρίως, τέτοιες δυσκολίες και επίσης αντιμετωπίσαμε δυσκολίες που φαντάζομαι και εσύ παρατήρησες και θέλω λίγο να σταθούμε. Αναφέρομαι στο κομμάτι της μη εξοικείωσης κάποιων ανθρώπων με διάφορα πράγματα. Ένας άλλος εκπαιδευτής μου είπε ότι τρώγαμε πάρα πολύ ώρα να καταφέρουν να συνδεθούν. Και εκείνος ήταν στο τηλέφωνο και έδινε οδηγίες για να μπορέσουν να συνδεθούν κανονικά.

Λ.Α. Εγώ έκανα πριν το μάθημα...

- Άρα σπαταλούσες πολύ χρόνο για να τους προετοιμάσεις σε τεχνικό επίπεδο;

Λ.Α. Ναι σπαταλούσα πολύ χρόνο για να τους προετοιμάσω σε τεχνικό επίπεδο, όπως λες, και πάλι έχοντας στιγμές που η κάμερα έδειχνε το ταβάνι ή την πόρτα της εξόδου ή το μικρόφωνο άνοιγε ξαφνικά και κατά λάθος. Γίνονταν διάφορα τέτοια.

- Μου ανέφερες προηγουμένως για τα κλειστά μικρόφωνα που ζητούσες, υπήρχαν κάποιοι που δεν ήξεραν καν ότι κλείνει το μικρόφωνο.

Λ.Α. Ισχύει αυτό που λες. Για αυτό και έπρεπε να μάθω εγώ αυτό το πράγμα. Να τους κάνω mute και un mute.

- Γενικά πως συμπεριφέρονταν οι συμμετέχοντες; Και αν μπορείς θέλω να μου εστιάσεις στην αρχή, δηλαδή, στους πρώτους μήνες που ήταν αυτό το σοκ που υπήρχε τόσο σε εσένα όσο και στους εκπαιδευόμενους.

Λ.Α. Στην αρχή οι περισσότεροι ήταν πολύ αμήχανοι. Για τους περισσότερους ήταν μια πρωτόγνωρη εμπειρία. Στα πρώτα μαθήματα που έκανα online είχα ανθρώπους που δεν ήθελαν να μιλήσουν γιατί ένιωθαν άβολα να μιλούν από το μικρόφωνο, ένιωθαν άβολα να μιλήσουν στην κάμερα και προτιμούσαν να τα γράφουν αντί να μιλούν. Πήρε χρόνο να προσαρμοστούν κάποιοι άνθρωποι ενώ κάποιοι άλλοι δεν προσαρμόστηκαν και ποτέ με αυτή την καινούργια ιδέα.

- Εσύ πως λειτούργησες, πώς διαφοροποίησες πράγματα στην εκπαίδευσή σου και, όσον αφορά την διαχείριση της ομάδας, γιατί η διαχείριση της ομάδας είναι διαφορετική στην online τάξη από την φυσική. Πώς άλλαξες; Τι έκανες για να αλλάξεις πράγματα;

Λ.Α. Συνέχισα να κάνω αυτό που έκανα έτσι και αλλιώς. Να δίνω σημασία σε όλους απλά τώρα στο online. Στα δικά μου σεμινάρια, επειδή έχουν πολύ δουλειά δεν μαζεύω πολύ κόσμο. Ενωώ με μόνη εξαίρεση κάποιες διαλέξεις που με κάλεσαν να μιλήσω, είχε χιλιάδες ανθρώπους αλλά δεν ήταν δική μου δουλειά να τους διαχειριστώ. Στις τάξεις μου ο μέγιστος αριθμός ήταν τα 20 άτομα.

- Μα δεν είναι μικρός αριθμός.

Λ.Α. Για αυτό σου λέω είναι ο μέγιστος αριθμός. Εκεί μπορεί να έχασα και κάποιον που δεν παρακολουθούσε καθόλου. Αλλά εκείνο που εφάρμοσα για να τους έχω κοντά ήταν πιο συχνές ασκήσεις που να έπρεπε να συμμετέχουν με απάντηση λόγου, όχι γραπτές. Μια αλληλεπίδραση με ερωτήσεις απλές, ερωτήσεις που δεν χρειάζονταν ιδιαίτερες γνώσεις για να απαντήσει κάποιος. Πχ. πώς ήταν η μέρα σου σήμερα ή ποιο είναι σήμερα το συναίσθημά σου μπαίνοντας σε ένα online μάθημα για να παρακολουθήσεις ένα σεμινάριο ή μια εκπαίδευση και έλεγα ότι θέλω απάντηση απ' όλους. Μπορεί κάποιος να μου έλεγε δεν μπορώ τώρα θα πω μετά και γινόταν σεβαστό. Άρα έπαιζε πολύ σημαντικό ρόλο το ice breaking, ο παγοθραύστης. Πιο συχνούς ενεργοποιητές, τους χρησιμοποιούσα μέσα στην εκπαίδευση για να τους έχω alert. Κυρίως εφάρμοζα αυτό που λέμε στην εκπαίδευση ενηλίκων, να βγαίνει το μάθημα από τους εκπαιδευόμενους.

- Πώς το έκανες αυτό; Ποιες τεχνικές ήταν πιο βοηθητικές για εσένα στην ηλεκτρονική τάξη;

Λ.Α. Οι ερωτήσεις- απαντήσεις και το πιο βολικό απ' όλα ήταν η υπόδηση ρόλων. Το να νιώθουν ότι δεν είμαι εγώ αλλά υποδύομαι κάποιον άλλο.

- Πώς το έκανες τεχνικά αυτό; Να προετοιμαστούν δηλαδή και να το κάνουν;

Λ.Α. Με break out rooms προετοιμασία και μετά, με την σειρά, η κάθε ομάδα έκανε υπόδυση ρόλων αλλά οι άλλες ομάδες έπρεπε να σχολιάσουν, να πουν απόψεις, εμπειρίες, τι κατάλαβαν, τι δεν κατάλαβαν, τι τους άρεσε, τι δεν τους άρεσε, ποιο μήνυμα επικοινωνήσε η κάθε ομάδα. Άρα, με αυτόν τον τρόπο προσπαθούσα να τους έχω όλους σε εγρήγορση.

- Θεωρείς ότι κάποια πράγματα λειτούργησαν καλύτερα στο online παρά σε μια φυσική τάξη; Δηλαδή, βρήκες κάποια θετικά στοιχεία στην online εκπαίδευση;

Λ.Α. Από τα πλέον θετικά είναι η εξοικονόμηση χρόνου. Ότι πέρα από αυτό που λέμε για την προετοιμασία τους, ήταν πιο απλά τα πράγματα γιατί μπορεί έξι παρά πέντε να έπινες τον καφέ σου και έξι ώρα να άνοιγες την κάμερα σου και το δωμάτιο εκπαίδευσης.

- Τι άλλα θετικά διαπίστωσης;

Λ.Α. Το πλέον θετικό απ' όλα, στο δικό μου μυαλό, είναι ότι δεν υπήρχαν πλέον γεωγραφικοί περιορισμοί για το ποιοι θα παρακολουθήσουν την online εκπαίδευση. Προσωπικά όπως είπα και προηγουμένως, είχα εκπαιδευόμενους από Ευρώπη και Αμερική που έκαναν μέσα στα χρόνια 2020-2021, είχα ανθρώπους μέχρι και από το Μαρόκο.

- Άρα ήταν μέσα στα συν και στα κέρδη του online.

Λ.Α. Στα συν είναι το γεγονός ότι δεν υπάρχουν γεωγραφικοί περιορισμοί. Η διαφορά της ώρας μας «απειλεί». Άρα, έπρεπε μια ώρα που να διευκολύνει τους περισσότερους. Κάποιος, εννοείται, θα πιεζόταν αλλά βρήκαμε την «χρυσή τομή». Και επίσης πρέπει να αναφέρουμε και το ζήτημα των εξόδων. Το κόστος ήταν πολύ μικρότερο, είναι πολύ μικρότερο στα online συγκριτικά με τα δια ζώσης.

- Ωραία, αφού είπαμε αρκετά πάνω σε αυτό, θέλω να επανέλθω στο κομμάτι των συναισθημάτων. Στα δικά σου συναισθήματα, όπως τα αναστοχάζεσαι, θέλω να μου πεις πώς ένιωθες όσο περνούσαν όλα αυτά σε σχέση με τις online εκπαιδεύσεις σου;

Λ.Α. Όπως ανέφερα και στην αρχή, ήταν ένα σοκ. Πρέπει να παραδεχτώ ότι είναι μέρος της φύσης μου να προσαρμόζομαι με τις συνθήκες και να μην επιτρέπω ότι και αν γίνεται να στέκεται εμπόδιο στον δρόμο μου. Προσαρμόστηκα σχετικά γρήγορα, έχοντας φυσικά και τις αντιστάσεις μου, αλλά προσαρμόστηκα γρήγορα. Αυτό είχε να κάνει και με την προηγούμενη εμπειρία αλλά και με την ανάγκη μου να συνεχίσω να είμαι ενεργός. Υπήρχαν φορές που ένιωθα ότι αυτόν τον άνθρωπο θέλω να τον αγκαλιάσω αλλά η κάμερα δεν με αφήνει. Ήταν από τα πιο έντονα συναισθήματα που ένιωσα. Ακόμα και σήμερα, δύο χρόνια μετά, ορισμένα άτομα που ήταν στις τάξεις μου το 2020 δεν τους γνώρισα ποτέ από κοντά.

- Όταν γνωρίζεις τους ανθρώπους αυτούς από κοντά, κάποιους φαντάζομαι τους γνώρισες, ποια ήταν η αίσθηση; Ή όταν γνωρίζονταν μεταξύ τους, αν σου έχει συμβεί.

Λ.Α. Απίστευτη οικειότητα, εγώ ήμουν ο «αγκαλιτσας» έμπαινα κυριολεκτικά στην μέση και τους αγκάλιαζα. Αλλά το πιο σημαντικό είναι αυτό που είπες, το μεταξύ τους. Αφού μας άνοιξαν όλους και ήμασταν πιο ελεύθεροι να κινηθούμε είχαμε μια συνάντηση, στην αρχή, με ανθρώπους που περάσαμε την εκπαίδευση. Δεν ήρθαν όλοι αλλά όσοι ήρθαν ήταν σαν να γνωρίζονταν μεταξύ τους χρόνια.

- Είναι απίστευτη η εξοικείωση που δεν πιστεύεις ότι μπορεί να συμβεί εικονικά αλλά συμβαίνει.

Λ.Α. Κάτι άλλο σημαντικό που θέλω να πω είναι ότι επειδή μέσα στην πανδημία μαζεύτηκε μια ομάδα ανθρώπων και δημιούργησε την «mentoria» μια ΜΚΟ με στόχο την εκπαίδευση και είχαμε συχνά ραντεβού, meetings, εκπαιδεύσεις και κυρίως εκπαιδεύσεις σε παιδιά, εφήβους γιατί είχε να κάνει με την εκπαίδευση. Το συγκλονιστικό για εμένα ήταν όταν πήγα στην Θεσσαλονίκη για να συμμετάσχω στο summer camp και ήταν η πρώτη φορά που συναντηθήκαμε όλοι μεταξύ μας δια ζώσης. Ενώ ανά δύο- τρεις είχε τύχει να συναντηθούμε, εκείνη η φορά ήταν που συναντηθήκαμε όλοι μαζί και επίσης τα παιδιά που συμμετέχουν που είναι κάτω των 18 και συμμετέχουν στην youth έπαιξαν ενεργό ρόλο στην λήψη αποφάσεων, στο πώς να οργανώσουμε το summer camp κλπ τα νιώθαμε παιδιά μας. Ήρθαν κατευθείαν στις αγκαλιές μας, η οικειότητα, το κλίμα ήταν τόσο θερμό λες και γνωρίζομασταν 1000 χρόνια. Αυτό ήταν πολύ σημαντικό.

- Δείχνει όμως και την δύναμη της εικονικής τάξης, ότι μπορεί να λειτουργήσει αν μπορέσεις να την διαχειριστείς.

Λ.Α. Αν μπορούμε να βγάλουμε ένα συμπέρασμα είναι ότι η εικονική τάξη μπορεί να λειτουργήσει άψογα εάν ο εκπαιδευτής είναι αποφασισμένος να ξεπεράσει τα εσωτερικά του συμπλέγματα, τα συναισθήματα, τις απαγορεύσεις που έβαλε ο ίδιος στον εαυτό του. Εάν είναι αποφασισμένος να κάτσει ξανά στα θρανία, ως εκπαιδευόμενος πλέον, και να μη το νιώθει υπεράνω. Γιατί κάποιος εκπαιδευτής έχουμε τα συμπλέγματα. Να κάτσει κάτω να μάθει, να αγκαλιάσει το καινούργιο και κυρίως να μάθει κάτι καινούριο έξω από αυτό που είχε συνηθίσει μέχρι σήμερα.

- Με βοηθάς να πάμε στην επόμενη ερώτηση που έχει να κάνει με το αν ένιωσες εσύ την ενθάρρυνση ή την αποθάρρυνση από φορείς, από όλο το σύστημα που ήταν πίσω από όλη αυτή τη διαδικασία σε σχέση με την διαδικτυακή διαδικασία. Δηλαδή από εταιρίες που μπορεί να ήταν οι πελάτες, από τον φορέα που είναι η ANAD γενικότερα από αυτό το σύστημα που βρίσκεται από πίσω αν ένιωσες ή εξακολουθείς να νιώθεις ενθάρρυνση ή αποθάρρυνση.

Λ.Α. Νιώθω ότι η ANAD ενθαρρύνει την διαδικτυακή διδασκαλία ή έστω την υβριδική. Νιώθω ότι τους αρέσει, τώρα αν έχουν τα μέσα ή όχι, αυτό είναι μια άλλη ιστορία. Πάντως είμαι σίγουρος ότι μου αρέσει να προωθούν την υβριδική μάθηση, την διαδικτυακή. Σε ό, τι αφορά τις επιχειρήσεις, μου έτυχαν και τα δύο άκρα. Από την μία, το «ευτυχώς» και «πάμε να μας κάνεις μάθημα online» όπως το αποκαλούν και από την άλλη υπήρχαν και ορισμένοι που έλεγαν ότι θα περιμένουμε μέχρι να τελειώσει όλο αυτό γιατί θέλουμε να σε έχουμε ανάμεσά μας, θέλουμε να έρθουμε. Σε ό, τι αφορά κυρίως φορείς όμως, με πρώτη την ANAD νιώθω ότι ενθαρρύνει την υβριδική μάθηση περισσότερο.

- Όσον αφορά, όμως, την βοήθεια που μπορεί να ήθελες να πάρεις την είχες ή όλο αυτό ήταν ατομική ευθύνη του καθενός;

Λ.Α. Επειδή εκείνη την περίοδο δεν ήμουν και πολύ ένθερμος...

- Όχι μόνο με την ANAD, γενικά.

Λ.Α. Εκ των υστέρων είδα ότι έτρεξαν πολλά προγράμματα online τα οποία περιλάμβαναν και διευκολύνσεις και εμπόδια. Άρα, έρχομαι σε εκείνο που λες, ότι ο καθένας πρέπει να το πάρει πάνω του. Ο κάθε εκπαιδευτής- εκπαιδευτικό κέντρο πρέπει να το πάρει πάνω του και να δημιουργήσει εκείνες τις συνθήκες που θα του επιτρέπουν να ανταποκριθεί στις νέες προκλήσεις.

- *Ωραία. Θέλω να μου πεις κάποιες σκέψεις που κάνεις μετά από αυτή την εμπειρία. Ερχόμαστε ξανά, μετά απ' όλο αυτό, σε μια ομαλότητα. Να κάνεις κάποιες εισηγήσεις, σχετικά με την χρήση της τεχνολογίας στην παράδοση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, το μέλλον που βλέπεις σε αυτό.*

Λ.Α. Καταρχάς δεν είμαι ο πλέον ειδικός για να εισηγηθώ πάνω σε αυτό το θέμα.

- *Μας ενδιαφέρει η δική σου εμπειρία.*

Λ.Α. Εκείνο που θα έλεγα ως χρήστης διαδικτύου και ως εκπαιδευτής, εννοώ ως εκπαιδευτής με την χρήση διαδικτύου, είναι ότι όσο πιο απλοποιημένα είναι τα εργαλεία που χρησιμοποιούμε στο διαδίκτυο τόσο λιγότερο άγχος έχουμε κάθε φορά στην εκπαίδευση. Άρα, ίσως κάποιες τεχνικές και κάποιες μέθοδοι που χρησιμοποιούνται στο δια ζώσης να μην είναι και πολύ βολικές στο διαδίκτυο. Καλό είναι, όσοι ασχολούμαστε, να βγάλουμε έναν νέο οδηγό.

- *Μα υπήρξε Λάκη μου, ακόμα τα Ηνωμένα Έθνη, ο ΟΟΣΑ έχουν εκδώσει διάφορα βιβλία με παραδείγματα για το πώς δούλεψε αυτό στην Κίνα κλπ. δίνοντας διάφορα εργαλεία ή λέγοντας τι δούλεψε εκεί.*

Λ.Α. Ωραία αυτό να πάρουμε και εμείς.

- *Είναι κάτι που εξελίσσεται. Δεν είναι στατικό.*

Λ.Α. Εκείνο που πρέπει να καταλάβουμε είναι ότι δεν θα ανακαλύψουμε τον τροχό, υπάρχουν τακτικές ανθρώπων που τα εφάρμοσαν πολύ πριν από εμάς λόγω του μεγέθους της χώρας τους. Εμείς μπορούμε να φύγουμε από την Λευκωσία και να πάμε στην Πάφο και να γυρίσουμε. Στην Αμερική όμως δεν είναι εύκολο από την Νέα Υόρκη να πας στην Καλιφόρνια και να ξανά γυρίσεις. Για αυτό εφάρμοσαν τις online εκπαιδεύσεις. Και αν μιλήσουμε και για την Κίνα, που είναι μια αχανής χώρα, ακόμα πιο πολύ. Άρα, εκείνο που έχουμε να κάνουμε στην Κύπρο, και πρώτος απ' όλους εγώ είναι να πω ως εκπαιδευτής που αναλαμβάνω τις ευθύνες μου ότι πρέπει να μελετήσω πρακτικές που εφαρμόζονται στο εξωτερικό.

- *Εσύ τι θα κάνεις στο μέλλον; Τι σκέφτεσαι; Να το κρατήσεις να πας φουλ πίσω στα δια ζώσης;*

Λ.Α. Οι σχεδιασμοί μου και οι σκέψεις μου είναι ότι το online ήρθε στη ζωή μου για να μείνει. Θα το κρατήσω, θα μπω πιο πολύ στα υβριδικά μαθήματα, δηλαδή δια ζώσης και online μαζί. Αυτό με διευκολύνει σε αυτό που σου έλεγα πριν, ότι αυτό δεν με βολεύει πχ. η κινητικότητα θα μου το προσφέρει μια φυσική αίθουσα σεμιναρίου. Την αύρα του κόσμου του σεμιναρίου που θα έχω από τον κόσμο στην αίθουσα του σεμιναρίου θα μπορώ να την διοχετεύσω και στους ανθρώπους που με παρακολουθούν online. Άρα θα κρατήσω online και δια ζώσης. Θα επιδιώξω όμως να κάνω πιο πολλά δια ζώσης για να καλύπτω την δική μου ψυχική ανάγκη.

- *Με την εμπειρία όλων αυτών των μηνών που δούλεψες στην online διδασκαλία, θέλω να μου πεις πως μπορείς να αποτιμήσεις την ποιότητα της παρεχόμενης διδασκαλίας, σεμιναρίων μέσα από την τεχνολογία και συγκρινόμενο με τα δια ζώσης.*

Λ.Α. Θεωρώ ότι η ποιότητα του περιεχομένου παρέμεινε η ίδια, η ποιότητα της δεκτικότητας όμως έπεσε. Αν ορίσουμε ως άριστα το δέκα, αν και εγώ δεν πιστεύω στην τελειότητα αλλά στην συνεχή εξέλιξη, αν πούμε ότι ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα στο δια ζώσης έπαιρνε 8 στο online έπαιρνε 6. Αυτό γιατί έχανε από τις λεπτομέρειες. Σε αυτές που ανέφερα προηγουμένως (κακή σύνδεση, απειρία εκπαιδευτή).

- *Όσο βελτιωνόταν η γνώση του εκπαιδευτή και των εκπαιδευομένων, φεύγοντας από τους πρώτους μήνες, αυτά δεν βελτιώθηκαν;*

Λ.Α. Πάρα πολύ.

- *Αν μπορούσες δηλαδή να αποτιμήσεις τώρα την ποιότητα;*

Λ.Α. Η ποιότητα είναι πολύ ψηλή. Την ποιότητα της εκπαίδευσης την έχω μαζί. Τώρα, όσον αφορά το συναίσθημα –μόνο για το δικό μου συναίσθημα μπορώ να μιλήσω-, είμαι λίγο πιο κάτω όταν κάνω online απ' ότι δια ζώσης.

- *Κάνοντας τον δικό σου αναστοχασμό θέλω το reflection σου πάνω σε αυτό. Πώς βλέπεις τον εαυτό σου να εξελίχθηκε πάνω σε αυτό; Αν πατήσουμε πάνω στην θεωρία περί μετασχηματίζουσας μάθησης που δεν πατά μόνο πάνω στους εκπαιδευόμενους αλλά για τους ίδιους τους εκπαιδευτές. Καθώς, όπως είπες και εσύ, μέσα από αυτή τη διαδικασία κυρίως εκπαιδευόμενοι ήμασταν για να μπορέσουμε να προσφέρουμε το Online.*

Λ.Α. Για εμένα ήταν μια ευκαιρία να βελτιώσω τις δεξιότητές μου, να βελτιωθώ ως εκπαιδευτής και ως άνθρωπος, να αυξήσω την προσαρμοστικότητά μου, να μάθω καινούργια πράγματα τεχνικά αλλά όχι μόνο τεχνικά αλλά και επικοινωνιακά. Το δια ζώσης από το Online έχει μικρές διαφορές όσον αφορά την επικοινωνιακή διαχείριση. Αυτό σημαίνει ότι έπρεπε να δείξουμε στην λεπτομέρεια. Εγώ νιώθω ότι πέρασα ένα σχολείο. Αυτά τα 2 χρόνια της υποχρεωτικής ενασχόλησης με εξ αποστάσεως εκπαίδευση, πέρα από τα μαθήματα που παρέδιδα διδάχτηκα κιόλας. Παρακολούθησα δύο σχολές, πήρα ακόμα μια πιστοποίηση, πήρα ακόμα ένα πτυχίο. Τα ξέρεις και από την δική σου εμπειρία ότι για τον άνθρωπο που θέλει να μάθει δεν υπάρχουν εμπόδια για τον άνθρωπο που δεν θέλει να μάθει, δεν υπάρχουν

δρόμοι. Άρα, για εμένα ήταν ένας δρόμος που όφειλα να περπατήσω και τον όφειλα πάνω απ' όλα στον εαυτό μου να είμαι καλά, μάχιμος αλλά και στους ανθρώπους που με εμπιστεύτηκαν.

- Άρα μπορούμε να πούμε ότι ο Λάκης πριν τον covid ήταν διαφορετικός εκπαιδευτής απ' ότι μετά;

Λ.Α. Είναι καλύτερος, με άλλες γνώσεις, με αυξημένο βαθμό τεχνικών γνώσεων σε σχέση με πριν αλλά και με αυξημένη ενσυναίσθηση. Γιατί υποχρεωτικά μπαίνεις σε αυτή τη διαδικασία, να μπει στην θέση του άλλου πχ. μιας μάνας που τρέχουν 3 παιδιά στο σπίτι αλλά ταυτόχρονα θέλει να μάθει. Αν δεν αυξήσω την ενσυναίσθηση μου δεν μπορώ να παράξω άρα και να της προσφέρω. Αντιλαμβανόμαστε την ευθύνη μου απέναντι σε αυτούς που ήρθαν για να πάρουν, οφείλω να κατανοήσω τον τρόπο που παίρνουν.

Συνέντευξη αρ. 8

Λ: Παρόλο που σε γνωρίζω για λόγους της συγκεκριμένης διαδικασίας, έτσι λίγο να μου πεις Ελένη μου την διαδρομή σου στην επαγγελματική κατάρτιση έτσι πόσα χρόνια είσαι; Γενικότερα τη σχέση σου με την επαγγελματική κατάρτιση.

Ε: Βρίσκομαι στο χώρο της εκπαίδευσης ενηλίκων, ιδιαίτερα στο χώρο του τουρισμού για πάνω από 15 χρόνια

Λ: Όλες αυτές οι εκπαιδύσεις γίνονταν δια ζώσης και έρχεται λοιπόν ο Μάρτης του 20 όπου ανατρέπει τις ζωές μας σε όλα τα επίπεδα και σταματάει η εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα στα σχολεία και εννοείται επηρέασε και την εκπαίδευση ενηλίκων. Πώς λοιπόν σε βρίσκει εσένα το covid η διαδικασία εκείνη και το ότι επιτρέπετε πλέον να κάνουμε μαθήματα εξ αποστάσεως. Πώς ένιωσες καταρχήν;

Ε: Το πρώτο πράγμα που έπρεπε να κάμω εγώ ήταν να ενημερωθώ τι ήταν αυτό το covid? Τί είναι αυτό που μας έκλεισε στο σπίτι μας και τότε κατάλαβα ότι ήταν κάτι το οποίο μπορούσαμε να το πολεμήσουμε με μια μάσκα με λίγο σαπούνη και μια καινούργια λέξη που ε μάθαμε που δεν ξέραμε Αποστασιοποίηση. Που δεν ξέραμε καν μέχρι αυτή τη στιγμή τι ήταν αυτή η λέξη τι σήμαινε. Δηλαδή να κρατούμε δυο μέτρα απόσταση από κάθε άτομο. Όλα αυτά εγώ μπήκα μέσα στο παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας παρακολουθούσα τα emails τους έγινα member του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας και έπερνα τα emails τους καθημερινά και ενημερωνόμουν για τα Πάντα. Έτσι παίρνοντας όλη αυτή τη γνώση, ήμασταν σπίτι δεν μπορούσαμε να κάνουμε οτιδήποτε να βγούμε έξω, την εκμεταλλεύτηκα ουσιαστικά να κάνω online σε άτομα τα οποία εργαζόνταν σε πολλές εταιρείες δεν ήταν κατ' ανάγκη στα τουριστικά αλλά και σε πολλές εταιρείες, οι οποίες έπρεπε να εργαστούν, έπρεπε να λειτουργήσουν, όπως ήταν τα σουπερ-μάρκετ

Λ: .... θέλω λίγο την αίσθηση σου γενικά, ήταν μια αναγκαστική διαδικασία δηλαδή τότε ήταν είτε κάνω online είτε δεν κάνω καθόλου εκπαίδευση δεν υπήρχε το ενδιάμεσο δεν υπήρχε η δεύτερη επιλογή, θέλω έτσι λίγο το πως ένιωσες, εκείνο που μας ενδιαφέρει περισσότερο σε τούτη την έρευνα Ελένη είναι το βίωμα του καθηνός, του κάθε εκπαιδευτή, τα συναισθήματα του, πως το κάθε άτομο αντέδρασε σε τούτο. Δηλαδή όταν ένιωσες ότι πλέον δεν μπορεί να εκπαιδύσεις δια ζώσης.

Ε: Όταν ένιωσα ότι πλέον δεν μπορώ να εκπαιδύσω ένιωσα ότι είμαι φυλακισμένη, είμαι σε ένα σπίτι που δεν μπορώ να βγω από το σπίτι μου, η μόνη μου διέξοδος ήταν το ίντερνετ να ενημερωθώ μέσω του ίντερνετ μέσω της τηλεόρασης, δηλαδή δεν μπορώ να φανταστώ πόσες ώρες είμασταν μπροστά στη τηλεόραση ή μπροστά στον υπολογιστή ήταν η μόνη διέξοδος μας, είμασταν φυλακισμένοι

Λ: Ναι αλλά το ότι έπρεπε να κάμεις τη δουλειά σου online τούτο πως σου φάνηκε?

Ε: Η πρώτη επαφή, το πρώτο online αν θέλεις ήταν σαν να περνώ τις εξετάσεις του γυμνασίου τόσο άγχος.

Λ: Άρα σου δημιούργησε άγχος?

Ε: Ναι άγχος, stress γιατί είναι κάτι το άγνωστο δεν ξέρεις δηλαδή, πρώτα από όλα δεν ξέρεις ποιους έχεις από την άλλη πλευρά μιλούμε στις αρχές που ο κόσμος δεν ήξερε να χρησιμοποιεί το ίντερνετ, είχε κλειστή τη κάμερα. Μιλούσες δηλαδή σε μία μαύρη οθόνη, δεν ήξερες ποιος είναι απέναντί σου, μετά εξελίχθηκε ο κόσμος και έμαθε να ανοίγει την κάμερα του να ανοίγει το μικρόφωνο του και να μπορεί να επικοινωνεί μέσα από αυτό το πράγμα που ονομάζεται Zoom γιατί το πρώτο που είχαμε ήταν το Zoom .

Λ: εσύ πως εξοικειώθηκες με το zoom που λες;

Ε: Πολύ γρήγορα παρά πολύ γρήγορα γιατί όπως σου είπα ήμουν πολύ υπέρ της τεχνολογίας, δηλαδή κάθε καινούργιο κάθε αυτό μιλούμε μεταξύ των κοπελών της ίδιας ηλικίας μαζί μου ίσως ήμουν η πρώτη που είχα Facebook από τους πρώτους που ανοίξαμε τα facebook και μου έλεγαν Ελένη τι το θέλεις το Facebook και τους έλεγα «για να βλέπω τα παιδιά μου τι κάνουν όταν δεν είναι σπίτι» δηλαδή παρακολουθώ μέσω του fb τι κάνουν οι παρέες τους οι φίλοι τους, έτσι ήμουν πολύ κοντά στη τεχνολογία και δεν δυσκολεύτηκα καθόλου

Λ: Τι έκανες;

Ε: Εγώ το πρώτο πράγμα που έκανα ήταν, λόγω ότι είχα 4 εγγόνια και τα εγγόνια μου ήταν πολύ δύσκολο γιατί ήμασταν παρά πολλά μαζί κάθε μέρα ήμασταν μαζί έτρωγα με μαζί αυτό Ε δημιούργησε ψυχολογικά

προβλήματα ειδικά στην μεγάλη μου την εγγόνα η οποία ήταν μιλούμε 8 χρόνων δηλαδή καταλαβαίνει τι έγινε τους είχε φοβία το μωρό εγώ ανακάλυψα το zoom το οποίο μας το έδιναν free για μισή ώρα και εγώ ανά μισή ώρα μιλούσα με το παιδί πριν ακόμα αρχίσω μαθήματα μέσω του zoom δηλαδή εγώ ήξερα να χρησιμοποιώ το zoom έκαναν call και μου έκανε call έμαθε το μωρό 8 χρόνων και με καλούσε

Λ: Θέλω να φύγουμε από τη χρήση και να επικεντρωθούμε έτσι λίγο στην ουσία της συζήτησης δηλαδή εσύ σαν εκπαιδευτριά , θέλω να αφήσουμε τις άλλες ιδιότητες πως δηλαδή το zoom και η εκπαίδευση δεν είναι συνδεδεμένα και μιλώ είναι πολλά αλλά πράγματα έκανες κάτι? έκανες κάποια μαθήματα? έκανες κάτι? πως εσύ εξοικειώθηκες? δηλαδή με το να ενώνεσαι απλώς αλλά του να κάνεις μαθήματα δηλαδή που έχει αλλά skills και άλλο τρόπο διαχείρισης της συγκεκριμένης πλατφόρμας.

Ε: Δεν είχαμε την παραμικρή καθοδήγηση από κανένα δηλαδή δεν βγήκε κάποιος οργανισμός να μας πει θα χρησιμοποιείς αυτό, θα το κάνεις έτσι, θα το κανείς αλλιώς, υπάρχουν αυτά τα εργαλεία, κανένας. δηλαδή ή κάποιο άτομα. που ήθελα να μάθημα έπρεπε να μπω μέσα στο YouTube για να δω κάποια trainings, για να μάθω να χρησιμοποιώ αυτά τα εργαλεία

Λ: Δηλαδή δεν υπήρξε καμία εκπαίδευση?

Ε: Δηλαδή δεν υπήρχε κάτι το οποίο σαν εκπαιδευτές να μας ενημερώσει για οτιδήποτε. το μόνο που πήραμε ήταν όταν άνοιξαν τα κολλέγια το online μας έστειλαν το manual που είχε το teams για το teams μόνο γιατί στα κολλέγια χρησιμοποιούσαμε το teams

Λ: Άρα εσύ μόνη σου να συμπεράνω από αυτά που μου είπες μπήκες ή το zoom είχε διαφορά βιντεάκια και λοιπά αυτοεκπαιδευτήρες μέσα από τα εργαλεία που έδινε το zoom

Ε: Ναι ναι

Λ: Ένωσε ικανή να προχωρήσεις με τούτη την αυτοεκπαίδευση, δηλαδή ποσό γρήγορα ξεκίνησες να εκπαιδεύεις κόσμο ;

Ε: Ένα απλό meeting δηλαδή απλώς να ανοίξεις την οθόνη σου και να μιλάς ήταν το πιο απλό πράγμα αλλά μετά που πέρασε τουλάχιστον ενάμιση χρόνος και λοιπά είχα παρακολουθήσει κάποια μαθήματα που οργάνωνε η Αναδ τα οποία εκανε η κ. Αγγελιδου που είναι η δουλειά της αυτή το online teaching κι λοιπά παρακολουθήσα ένα online σεμινάριο που μας καθοδήγησε κάπως.

Λ: Αυτό έγινε σχετικά πρόσφατα και δεν είναι η Αναδ που το διοργανώνει

Ε: Πρόσφατα δηλαδή μετά το πανηγύρι που λέμε

Λ: Δεν είναι η Αναδ που το διοργάνωσε δηλαδή εν πάση περιπτώσει ήταν επιχορηγημένο από την Αναδ, δηλαδή στο Κες πήγες και το έκανες;

Ε: Ήταν online

Λ: Αυτό όμως είναι πολύ πρόσφατο. εσύ σαν εκπαιδευτριά τότε ήσουν παροπλισμένη? τι έκανες;; Δεν έκανες μαθήματα online

Ε: Έκανα φυσικά και έκανα ειδικά για το covid ήμασταν από το πρωινό από η ώρα 9:00 μέχρι 9 το βράδυ είχαμε κάθε 2-3 ώρες είχαμε άλλο group

Λ: Σε υπαλλήλους, σε άτομα από τα ξενοδοχεία;

Ε: Οι περισσότεροι στο τέλος ήταν ξενοδοχοϋπάλληλοι. Γιατί μετά όταν θα άνοιγαν τα ξενοδοχεία έπρεπε κάποιος να τους πει τα βασικά πως να προστατευτούν

Λ: Αυτό πως το έλαβες, δηλαδή σε ξέρω είσαι μια εκπαιδευτριά η οποία δεν αρκείσαι στο να μιλάς εσύ. Είσαι ένα άτομα που στις δια ζώσης εκπαιδεύσεις σου χρησιμοποιείς πολλές τεχνικές είναι πολύ διαδραστικές και λοιπά, άρα το ερώτημα μου έρχεται και λέει το εξής. Έκανες αλλαγές στις μεθόδους σου; Πως έκανες τις εκπαιδεύσεις σου; Δούλευες σε αυτές τις εκπαιδεύσεις μέσω το online

Ε: Χρησιμοποιούσα και το PowerPoint το οποίο προσπαθούσα να βάζω περισσότερες φωτογραφίες πολλά πιο λίγα λόγια σχεδόν κάθε slide ήταν άλλη φωτογραφία με δυο τρεις παραγράφους όχι πολλά λόγια σκοπός μας ήταν να καθησυχάσουμε το κόσμο και να τον κάνουμε να μην φοβάται να δουλέψει.

Λ: Τούτο άστο με την ουσία, με ενδιαφέρει εσύ σαν εκπαιδευτριά αξιοποιώντας το zoom πως λειτουργήσες αν άλλαξες τις τεχνικές σου.

Ε: Σίγουρα σίγουρα

Λ: Αυτό θέλω να ακούσω πως;

Ε: Τα activites πλέον τα οποία ήμουν κάθε μια ώρα να τα σηκώνω να ενεργούν να κάνουν, αυτό δεν μπορούσα να το κάνω πλέον, εκεί που μέσα από τη δραστηριότητα μπορούσαν να βγάλουν μόνοι τους το νόημα του τι τους μαθαίνεις, δεν μπορούσα πλέον να το κάνω

Λ: Να ρωτήσω κάτι; Αυτό ήταν επειδή δεν μπορούσες να το διαχειριστείς ή γιατί υποψιάζομαι ότι ήταν η φύση κάποιων επαγγελματιών που ήταν τέτοια που δεν μπορούσε να γίνει διαφορετικά παρά μόνο διά ζώσης ή γιατί εσύ είχες αδυναμία στο να κανείς activities λόγω του ότι δεν γνώριζες καλά τη διαδικασία στα online;

Ε: Δεν γνώριζα ότι μπορώ να κάνω group. Να το διαιρέσω σε ομάδες και να δουλεύουν στα διαφορά chat ή όπως τα λέμε ή οτιδήποτε άλλο, δεν τα ξέραμε αυτά. Ποιος θα μας τα έλεγε ποιος θα μας τα δίδασκε; Εμείς ξέραμε απλώς να βάλουμε ένα βίντεο να παρακολουθήσουν. Μέχρι εκεί. στην πορεία ανακαλύψαμε ότι υπάρχουν και όλα αυτά όταν ήρθε η Αναδ και τα απαίτησε αναγκαστήκαμε μα μπόουμε και να μάθουμε από μόνοι μας τι είναι αυτά τα rooms που θέλει ; Και πως μπορώ να τα χρησιμοποιήσω online;

Λ: Εντάξει μου κάνει λίγο εντύπωση, επειδή είσαι άτομο που ψάχνει πως δεν τα είχες ανακαλύψει πριν;

Ε: Δεν είχα χρόνο σου λέω από η ώρα 9 το πρωινό ως τις 9 τη νύχτα έκανα συνέχεια σεμινάρια

Λ: Ναι εννοώ για να βελτιώσεις τα σεμινάρια σου να τα κάμεις πιο διαδραστικά

Ε: Το μόνο διαδραστικό που ε μπορούσα να κάμω ήταν η συζήτηση

Λ: Επειδή ξέρω ότι ψάχνεσαι για αυτό μου κάνει εντύπωση το ότι δεν είχε ανακαλύψει για τούτο, δηλαδή για παράδειγμα έτσι παρένθεση και εγώ βρέθηκα στο ίδιο σημείο αλλά έκανα από το πρώτο μάθημα break out rooms γιατί υπήρχαν τα βιντεάκια του YouTube

Ε: Ίσως επειδή τα πρώτα σεμινάρια που κάναμε ήταν καθαρά ενημέρωση για κάτι το οποίο δεν ήξερε ο κόσμος τι είναι πρώτα από όλα το covid

Λ: Άρα δεν ήταν ουσιαστικά κατάρτιση άρα ουσιαστικά εσένα σου μείωσε όλη αυτή η κατάσταση τη διαδραστικότητα άρα πράγματα τα οποία έκανες στα δια ζώσης δεν τα έκανες και πέρασε και παρά πολύς χρόνος για να εξοικειωθείς και στέκομαι και σε αυτό που είπες ότι δεν υπήρχε κάποια καθοδήγηση που είναι μεγάλη αλήθεια από κάπου δεν την είχε και η Αναδ άρα ποιος θα μπορούσα να μας την δώσει;

Ε: Ναι κανέναν κανέναν δηλαδή ότι μάθαινες μόνος σου

Λ: Ναι ακριβώς. Παρόλο που μου είπες ότι ήσουν πολύ καλή στη τεχνολογία θέλω να εστιάσουμε και στο κομμάτι της εκπαίδευσης, είχες προηγουμένως κάποια εμπειρία της online εκπαίδευσης; Όχι εμπειρία της τεχνολογίας καινά χρησιμοποιείς εσυ την τεχνολογία το zoom ή το fb και τα λοιπά, να αξιοποιήσεις την τεχνολογία για την εκπαίδευση πριν να προκύψει; Είχες κάποια τέτοια εμπειρία;

Ε: Όχι όχι μόνο που χειριζόμουν ήταν ο διαδραστικός πίνακας που κάποια σχέση με το online καμία σχέση.

Λ: Σίγουρα σίγουρα όποτε παρακολούθησες μαθήματα Ελένη πολύ μετά δηλαδή τα μαθήματα νομίζω έγιναν πριν 6-7 μήνες δηλαδή άντε ένα χρόνο για τι διαδικτυακή εκπαίδευση. ποσό σε βοήθησαν αυτά τα μαθήματα ; Ήταν αρκετά δηλαδή σου έδωσαν πραγματική γνώση;

Ε: για μένα ήταν έτσι να το πω αλήθεια χάσιμο χρόνου γιατί έπρεπε πάλι να κάτσω μόνη μου να τα δουλέψω δηλαδή δεν είχα αρκετή πρακτική εξάσκηση με το να κανείς δυο slides δεν τελειώνει δηλαδή δεν το μαθαίνεις με το να κάνεις ένα παράδειγμα στο καθένα από αυτό.

Λ: Δηλαδή αυτά τα μαθήματα που αποσκοπούσαν στην απλή ενημέρωση; Εξήγησε μου

Ε: ναι όλα αυτά τα μέσα που εμείς σαν εκπαιδευτές έπρεπε να τα ξέρουμε να τα χρησιμοποιούμε, έπρεπε να τα αγοράσεις δηλαδή με το να τα αγοράσεις όλα αυτά τα μαθήματα για μένα ήταν ένα επιπλέον έξοδο την στιγμή που ήμουν άνεργη και πληρωνόμουν από τη κυβέρνηση δηλαδή για να μπορώ να έχω κάποια εργασία έπρεπε να πληρώνω μηνιαίες συνδρομές ή αν ήθελα το pattiend ή το kahoot έπρεπε να το πληρώσω μόνο την εποχή του covid μας έδιναν αν δεν απατούμε 2-3 slides σε κάθε από αυτό να χρησιμοποιούμε free δηλαδή αν ήθελες να το χρησιμοποιήσεις Φουλ έπρεπε να το πληρώνεις. Στο τέλος της ημέρας ήταν ένα δώρο άδωρο

Λ: Όποτε να ξαναέρθουμε τελείως στην αρχή εκεί που έσκασε το θέμα ήσουν τελείως μόνη σου στο πέλαγος χωρίς καμία βοήθεια και υποστήριξη και η εκπαίδευση σου από πολύ διαδραστική που ήταν στο δια ζώσης έγινε μια εκπαίδευση που το διαδραστικό κομμάτι ήταν μόνο η συζήτηση. Ερωτήσεις απαντήσεις έτσι μόνο δεν είχε κάτι άλλο να μπορέσεις να κρατήσεις το ενδιαφέρον

Ε: Τίποτε μόνο να τους βάλεις ένα βίντεο και μετά να το σχολιάσεις να πούνε τις απόψεις τους και λοιπα να τους λύσεις τις απορίες μέχρι εκεί! Αυτό ήταν το διαδραστικό που ήταν χωρίς ουσιαστικά activities.

Λ: Οκαυ Ε άρα ένιωσες ότι η τεχνολογία ήταν σύμμαχος ή εχθρός σου όσον αφορά την εκπαίδευση εκείνη τη φάση;

Ε: Σε κάποια φάση είπα κουράστηκα να μπαίνω να διαβάζω να επιμορφώνομαι γιατί ήταν τόσα πολλά ήταν ας πούμε όπως το zoom το teams που ήταν ένα μιλούμε εδώ για Τα πέραν των 10 tool στα οποία έπρεπε να έχω..

Λ: Μιλώ για την αρχή που είσαι μόνη σου γιατί με ενδιαφέρει η μετάβαση.

Ε: Όχι στην αρχή που ήμουν μόνη μου ήταν πολύ πιο απλά γιατί δεν είχαμε ιδέα ότι υπήρχαν όλα αυτά έτσι άμα δε γνωρίζεις ότι υπάρχει κάτι είναι πολύ πιο απλά δηλαδή Την εποχή που είχαν επαφή με άτομα που δούλευαν με τα ξενοδοχεία και κάναμε την ενημέρωση για τον covid για μας ήταν όπως που ανοίχτηκε ένα τεράστιο παράθυρο γιατί μπορούσαμε να επικοινωνούμε πλέον με Αγία Νάπα Πάφο με Πλάτρες Ναι οπουδήποτε ποια ξενοδοχεία οι εταιρείες που ήθελα να ενημερώσω το προσωπικών τους

Λ: Λοιπόν να έρθω εγώ να ρωτήσω την αντίδραση των συμμετεχόντων, οπότε η εκπαίδευση σταμάτησε να είναι τόσο διαδραστική ήταν καθαρά ενημερωτικού χαρακτήρα και υπήρχε συζήτηση πως αντιδρούσαν οι συμμετέχοντες σε τούτη διαφορετικότητα; Δηλαδή το ότι ήταν μια διάλεξη ουσιαστικά η εκπαίδευση;

Ε: Οι περισσότεροι επειδή περάσαμε και κάποιους μήνες σε απομόνωση και βλέπανε ότι υπάρχει μια διέξοδος επικοινωνίας το βλέπαμε πολύ καλό μάτι, δηλαδή ήθελαν αυτή την επικοινωνία με τον οποιοδήποτε.

Λ: Το ότι όμως γινότανε τόσο μονόδρομα δηλαδή μόνο εσύ ουσιαστικά μιλούσες και προσπαθούσες να βγάλεις κάποια συζήτηση που δεν ήταν κάτι το οποίο συνηθίζες στις δικές σου δια ζώσης εκπαίδευσεις. Πως αυτό λειτούργησε ή όπως μου είπες στην αρχή οι κλειστές κάμερες που είναι ένας ανασταλτικός

παράγοντας.

E: Απλώς να φέρω ένα παράδειγμα όταν περάσει λίγο η εποχή του, τις ενημερώσεις για το covid και είπαμε να αρχίσουμε να κάνουμε και τα αλλά σεμινάρια να τα κάνουμε online για το housecleaning που ξέρεις πολύ καλά ότι κάνω και για να ενωθούν οι κοπέλες, οι καμαριέρες μαζί μου ήταν 3 h στη συνάντησή μας στο zoom και τις 3 h τις ξοδεύαμε για να ενωθούν και ακόμα τους έστελνα πως θα ενωθούν και πως θα κάνουν

Λ: Άρα να σταθώ λίγο και στα θέματα τα οποία εσύ ασχολείσαι και στο επίπεδο των ανθρώπων με τους οποίους εκπαιδεύεις δηλαδή αν αυτό συνέβαινε να κάνεις ας πούμε όχι αυτό που κάνεις αλλά ένα leadership στην ηγετική ομάδα του ξενοδοχείου θα ήταν διαφορετικό

E: Αλίμονο αλίμονο

Λ: Άρα φταίει σε εισαγωγικά το ποιοι ήταν οι εκπαιδευόμενοι, άρα υπήρξαν προβλήματα και γιατί δεν είχαν την εξοικείωση με την τεχνολογία οι συμμετέχοντες οι συμμετέχουσες στην προκειμένη περίπτωση

E: Ναι Ναι μιλώντας ειλικρινά στα πρώτα μαθήματα ήταν δράμα ήσουν στο τηλέφωνο μια ώρα με την κάθε κοπέλα για να κάνουν download να μπορούν να μπουκιά αυτό γινόταν στα 3-4 πρώτα μαθήματα για να εξοικειωθούν να ενώνονται απλώς να ενωθούν.

Λ: Άρα Ε πέρα από την τεχνική δυσκολία όταν τα κατάφερναν να ενωθούν πώς συμπεριφέρονταν

E: Ήταν όπως θα βρεθούμε 6-7 φίλες για καφέ να πούμε τα δικά

Λ: Όποτε έχανε η εκπαίδευση.

E: Ήταν η καθεμιά να σου πει το βίωμα της πως σε πέρασε τι έκανε όλους αυτούς τους μήνες στην Κλεισούρα, ε το μάθημα ήταν δευτερεύον πλέον

Λ: Εσύ πως διαχειρίστηκες την ομάδα και πόσο δύσκολο ήταν να διαχειριστείς την ομάδα ως εκπαιδεύτρια και όχι ως φίλη;

E: Σαν εκπαιδεύτρια πάντα προσπαθούσα όταν έβλεπα ότι χανόταν το μάθημα γιατί κουράζονταν δηλαδή πόση ώρα να μιλάς κάποιου μονότονο όταν δεν υπάρχει το interaction πολλές φορές το σταματούσα με ένα απλό activity με το να τους κάνω μία ερώτηση, μετά μάθαμε ότι μπορούν να μας γράφουν δηλαδή άνοιγα ένα παράθυρο να γράφουν πάνω ούτως ώστε τις απαντήσεις και μετά να τις συζητούμε πολλές φορές που το έκανα να είναι ανώνυμα να μην φαίνεται πια το γράφει ούτως ώστε να νιώθουν άνετα κάποιες δεν ήξεραν ορθογραφία να μην νιώθουν άβολα ούτως ώστε να συμμετέχουν αλλά πάλι είδα ότι αν το 30% συμμετείχε, οι υπόλοιπες ήταν απλώς παθητικές δηλαδή ο περισσότερος κόσμος ήταν παθητικός.

Λ: Εσύ άλλαξες, προσπάθησες να αλλάξεις το πως διαχειρίζεσαι την ομάδα σε σχέση με το τι έκανες διαζώσης βάζοντας κάποια πράγματα αλλά το πρόβλημα ήταν η δυσκολία που είχαν οι συμμετέχουσες ε αν θέλεις να μου αν μπορείς να μοιραστείς τα συναισθήματά που είχες μπροστά στις κλειστές κάμερες μπροστά στην δυσκολία να επικεντρωθούν στο αντικείμενο της εκπαίδευσης, μπροστά στις δικές σου πραγματικές και πρακτικές δυσκολίες ποια ήταν τα συναισθήματά εκείνης της εποχής δηλαδή δε λέω για τώρα που παρακολούθησες κάποια μαθήματα το έψαξες περισσότερο. Πως αισθανόσουν σε εκείνα τα πρώτα μαθήματα;

E: Ένα πράγμα με βοήθησε ήταν το ότι δεν μπορούσαμε να βγούμε από το σπίτι αυτό με βοήθησε να κάνω περισσότερη έρευνα να διαβάσω περισσότερο να ανακαλύψω μόνη μου κάποιους τρόπους τους οποίους όταν τους χρησιμοποιούσα στο μάθημα μου έβλεπα ότι βοηθούσαν το ακροατήριο και αυτό ήταν μερικά παιχνίδια

Λ: Μπορεί να μας πεις ένα παράδειγμα Ελένη;

E: Παραδείγματος χάρη το έβαλα σε ένα παιχνίδι το οποίο έπρεπε να μου συμπληρώσουν τις λέξεις που έλειπαν

Λ: Μάλιστα

E: Για να τα συμπληρώσουν έπρεπε να διαβάσουν το προηγούμενο μάθημα, αν δεν το διάβαζαν δεν θα μπορούσαν

Λ: Άρα τελικά βρήκες μόνη σου πράγματα να κάνεις όσο μπορείς πιο διαδραστικό το μάθημα χωρίς να γνωρίζεις όλα αυτά τα tools που λες ότι έμαθες τέλος πάντων την ύπαρξη τους όχι μόνο να τα διαχειρίζεσαι από ότι μου είπες Γενικότερα αν και μου το έχεις απαντήσεις γενικότερα αν ένιωσες ενθάρρυνση ή αποθάρρυνση. Τα ίδια τα ξενοδοχεία ο οργανισμός ο οποίος έκανε τις εκπαιδεύσεις αποθάρρυνε ή ενθάρρυναν, έβρισκαν τρόπους να βοηθήσουν το προσωπικό τους να λάβει ενημέρωση σε αυτά τα μαθήματα, πως ήταν αυτή η κατάσταση;

E: Η νοοτροπία των ξενοδοχείων δεν άλλαξε ούτε θα αλλάξει ποτέ, πάντα στέκεται εμπόδιο στην ενδυνάμωση του προσωπικού τους στην κατάρτιση του προσωπικού τους στο να μάθει το προσωπικό του να βγαίνει από τα στενά πλαίσια του κάνω τη δουλειά μου ...δεν είναι μόνο κάνω τη δουλειά μου.

Λ: Άρα να ρωτήσω Όμως και ως απορία και ήθελαν να κάνουν την εκπαίδευση στο προσωπικό τους

E: ναι ναι

Λ: κι αλλά έδιναν κι ένα OK η διεύθυνση το άφηνε στην τύχη του δεν έκανε τίποτε ή που μου είπες ακόμα και βάλε προσκόμματα, δυσκόλευε, όμως ήταν εκπαίδευση που θα βοηθούσε στην λειτουργία των ξενοδοχείων

E: Το είδα με το covid επειδή με το covid ήταν κάτι το οποίο ήταν άγνωστο και πρέπει να το εκπαιδεύσουν είχαμε ένα zoom meeting με 80 άτομα μέσα, απίστευτος αριθμός

Λ: Ναι αλλά δεν μπορεί να γίνει εκπαίδευση μόνο διάλεξη αυτήν την περίπτωση

E: Ναι ναι Ναι όμως έβλεπες ότι στο διά ζώσης που έκανα με δυσκολία να είχαμε 10-12 άτομα.

Λ: Μάλιστα άρα πως το εξηγείς αυτό ότι το ήθελαν ή ότι ήταν θέμα βολικότητας του online;

E: Νομίζω αυτοί βουλευόντουσαν γιατί οι υπάλληλοι τους τότε πληρώνονταν από την κυβέρνηση, ήταν στο σπίτι τους δεν θα τους πλήρωνε direct ο εργοδότης κι έτσι βολεύτηκαν ενώ όταν είναι στο ξενοδοχείο και πρέπει να του πω δώσε μου τους δύο ή 3 h ή 10 h ή έχουμε σεμινάρια που είναι 24 h έχουμε σήμερα 17 ώρες, να τους πεις να σου τους δώσει δεν να σου πει ότι μπορεί.

Λ: Να το πάρω για λίγο παρακάτω το θέμα για την ενθάρρυνση ή την αποθάρρυνση είναι ξεκάθαρο λοιπόν ότι από τους εργοδότες των εκπαιδευομένων δεν υπήρχε πραγματική ενθάρρυνση στο το elearning εσύ ως εκπαιδευτρια σε κάποια ΚΕΚ (εκπαιδευτικά κέντρα) και συνέβαινε ενθάρρυνση ή αποθάρρυνση όσον αφορά το elearning τι γινόταν; Πως εσύ το εισέπραξες, σαν Ελένη;

E: Καμιά βοήθεια δηλαδή ο κάθε εκπαιδευτής έπρεπε από μόνος του να ανακαλύψει πως θα κάνει το μάθημα του πως θα επικοινωνήσει με τον κόσμο του να τους πάρει τηλέφωνο να τους εξηγήσει πως θα ενωθούν αν είχα δυσκολία την ώρα του μαθήματος, χανόντουσαν, εξαφανίζονταν από την οθόνη έπρεπε να την πάρω εκείνη την ώρα τηλέφωνο να δω τι έκανε τι πάτησε.

Λ: Δεν υπήρχε στήριξη και ενθάρρυνση από το εκπαιδευτικό κέντρο που ανήκες?

E: όχι όχι αντιθέτως όταν εγώ πέρασα κάποια levels γιατί ήδη έκανα πάρα πολλά μαθήματα εξοικειώθηκα, όταν μας επιτρεπόταν να βγούμε πλέον έξω και να κάνουμε κανονικά, είχαν και την απαίτηση να εκπαιδεύσω και τους υπόλοιπους εκπαιδευτές. Τους λέω δεν είμαι IT ή ειδήμων του θέματος για να μπορώ να εκπαιδεύσω εγώ τους άλλους πρέπει όπως τα έμαθα εγώ να μπου να κατεβάσουν τα manual, να τα διαβάσουν. Εγώ δεν μπορώ εγώ να εκπαιδεύσω τους άλλους ούτε θέλω να τους εκπαιδεύσω για ποιο λόγο να τους εκπαιδεύσω για μένα ήταν το κερασάκι στην τούρτα ας πούμε

Λ: Άρα αν σε ρωτήσω τι γέυση σου αφήνει όλο αυτό που βίωσες με την απότομη με την υποχρεωτική την αναγκαστική μετάβαση στην online τι θα μου έλεγες;

E: Το δια ζώσης εγώ δεν το αλλάζω με τίποτα δηλαδή την άμεση επαφή με τον κόσμο είναι πολύ διαφορετική είναι πολύ διαφορετικά τα πρώτα συναισθήματα που είχα στην οθόνη είναι στο πόσο δύσκολο είναι το να κρατήσεις το κοινό σου ούτως ώστε να μη βαρεθεί. Δεν θα ξεχάσω όταν μπήκα εγώ να παρακολουθήσω κάποια σεμινάρια τα οποία έκανε το υφυπουργείο τουρισμού και εγώ και κάποιοι άλλοι συνάδελφοι εκπαιδευτές μπήκαμε, τα οποία σεμινάρια ήταν 3- 4 φορές είχα κάνει και εγώ ότι έκαναν οι άλλοι είχα κλείσει τη κάμερα μου το μικρόφωνο μου και έκανα δουλειές απλώς είχα ανοιχτό το μικρόφωνο μου πολύ πολύ boring και είπα Ελένη αυτό εσύ δεν θα το επιτρέψεις στον εαυτό σου πρέπει να μπει να κατεβάσεις το kahoot, να κατεβάσεις το ότι σου επιτρέπουν όλα αυτά.

Λ: Τώρα εσύ συνεχίζεις να κάνεις online εκπαιδεύσεις;;

E: Όχι όχι είναι πλέον διάσωσης που κάνω, τα online τα σταματήσαμε πέρσι με την σχολική χρονιά ήδη το κολλέγιο μας ενημέρωσε ότι η αρχίζουμε μαθήματα κανονικά δια ζώσης

Λ: Και στο κολλέγιο και τα επαγγελματικά;;

E: Ναι ναι

Λ: Γιατί το κολλέγιο σταμάτησε τα online;;

E: εντάξει τέλος της σεζόν καλοκαιρινές διακοπές γι' αυτό σταμάτησαν.

Λ: Επειδή τα περισσότερα κολλέγια ανά το παγκόσμιο έχουν κρατήσει το online

E: Εμένα με βολεύει το online δηλαδή σαν Ελένη στο κολλέγιο το online με βολεύει γιατί το κολλέγιο που πηγαίνω είναι στη Λευκωσία (και ζω Λεμεσό) κι εμένα προσωπικά σαν Ελένη με βολεύει πάρα πολύ το online αλλά καμία σχέση η διδασκαλία του κολλεγίου μαζί με τους ενήλικες,

Λ: Εντάξει και στο κολλέγιο έχεις ενήλικες. Και το κολλέγιο είναι ενήλικες

E: Εντάξει το κολλέγιο όμως είναι διαφορετικό, έχεις εκεί την ύλη που πρέπει να καλύψεις είναι όλα προκαθορισμένα δηλαδή είναι όλα μέσα στο moodle, δηλαδή ακολουθάς κάποιες διαδικασίες δεν μπορείς να ξεφύγεις. Από το τρόπο που τα θέλει το κάθε κολλέγιο

Λ: Υπάρχουν κάποιες, κάποιες συμμετέχοντες ή κάποιοι οργανισμοί που εκπαιδεύεις που θα ήθελαν να κρατήσουν το online;;

E: όχι όχι Τουλάχιστον από αυτούς που ξέρω ήδη αρχίσαμε τα δια ζώσης.

Λ: Όποτε εσύ ας πούμε λέμε τώρα έτσι αν επανέλθει μία παρόμοια κατάσταση θα είσαι δεν θα είσαι χαρούμενη? θα σε στεναχωρήσει το να ξαναγυρίσουμε μόνο στο online?

E: κοίταξε το ότι κάθομαι στην πολυθρόνα μου το ότι είμαι στο σπίτι μου και είμαι στο γραφείο μου και διδάσκω για μένα αυτό είναι απλότητα. Το online όμως πρέπει να προετοιμαστείς πάρα πολύ καλά γιατί δεν είναι απλώς να ανοίξεις την κάμερα και να μιλάς πρέπει πρώτα απ' όλα να χρονομετρήσεις το μάθημα σου να χρονομετρήσεις τα activites σου να δεις ότι σε παίρνει να κάνεις έναν brainstorming δεν είσαι δηλαδή το να τους αφήσεις να πένε στα break rooms και να δουλεύουν από μόνοι τους, μπορεί να χάσεις το μάθημα εξ ολοκλήρου αν δεν είσαι εκεί, δηλαδή τα πάντα θέλουν περισσότερη δουλειά περισσότερο προγραμματισμό δεν είναι όπως ένα μάθημα που μπαίνεις στην αίθουσα και να θα δεις ότι πάει κάτι

λάθος ή οτιδήποτε ή βλέπεις ότι κάτι δεν το κατάλαβαν άντε ελάτε πάνω, κάνεις τους έναν activity και καταλαβαίνουν τι θέλεις να τους περάσεις τι μήνυμα να τους περάσεις εκεί πρέπει να τα προγραμματίσεις τα πάντα τα πάντα έχεις το dead line του χρόνου γιατί δεν έχεις unlimited, ενώ στο δια ζώσης το πιο λίγο που θα κάνεις είναι 8 h 6 h 7 h έχεις παρά πολύ χρόνο ούτως ώστε να τους δώσεις αυτόν που θέλουν μέσω των activities τα οποία, εγώ τουλάχιστον δουλεύω τα τουλάχιστον εδώ και 15 χρόνια και εξελίσσονται ενώ εδώ είχες κάτι μηδενικό έτσι να το πω και έπρεπε να το κάνεις interesting. Λ: Έχεις έτσι κάποιες σκέψεις εσύ προς το τέλος της κουβέντας μας, εισηγήσεις μετά από τόσους μήνες χρήσης της τεχνολογίας που θες να μας πεις, να μοιραστείς μαζί μας κάποιες σκέψεις που έχεις κάνει για το πως μπορεί να γίνει καλύτερη δουλειά μέσω online;;

Ε: Δυστυχώς εγώ το είδα το έζησα Το έζησα στο πετσί μου ειδικά με τα κολλέγια με το να έρχεται να σου λέει εγώ θα σε πληρώσω μόνο για το σαρανταπεντάλεπτο ή το δίωρο από το μάθημα μου και έβλεπα ότι μας εκμεταλλεύονταν, γιατί εγώ σε αυτόν το δίωρο για να είναι interesting και για να κάνω ότι έπρεπε να κάνω έπρεπε να δουλέψω τουλάχιστον 10-12 ώρες. Χωρίς υπερβολή γιατί μέσα σε αυτόν το χρονικό πλαίσιο εγώ πρέπει να καλύψω την ύλη μου να βάλω μέσα quiz να βάλω μέσα βίντεο να βάλω μέσα τα activities τα οποία θα έκανα πολλά πιο ενδιαφέρον το μάθημα μου, δυστυχώς όλο αυτό ήταν πάρα πολύ δουλειά παρά πολύ!

Λ: Να σε πάρω πίσω μου ανέφερες κάποια πράγματα άρα έρχομαι σε προηγούμενη ερώτηση που σου έκανα, άρα έκανες ουσιαστική διαφοροποίηση στα μαθήματα σου παρόλο που λες δεν ήξερες και δεν έκανες, στην ουσία έκανες, έκανες quiz έβαλες το ένα έβαλες το άλλο έβαλες ένα σωρό πράγματα έκανες παρά πολύ δουλειά για να κανείς διαφοροποίηση ούτως ώστε να τους κρατάς το ενδιαφέρον και να γίνει το μάθημα χωρίς να σου κλείσουν κάμερες, χωρίς να βαρεθούν. Άρα έκανες διαφοροποίηση

Ε: Αλίμονο αλίμονο πως θα τους κρατήσεις και ειδικά μετά την εμπειρία την προσωπική μου που είχα εγώ έναν εκπαιδευτή και είχα αναγκαστεί να το βάλω mute να κλείσω την κάμερα μου εγώ που ποτέ μου δεν το έκανα να κλείσω την κάμερα μου να κλείσω το μικρόφωνο μου γιατί δεν άντεχα άλλο, είχα πει ποτέ δεν θα το επιστρέψω στον εαυτό μου.

Λ: Μια προβοκατόρικη ερώτηση τώρα δεν υπάρχουν και τέτοιοι εκπαιδευτές και στα δια ζώσης που θέλεις να φύγεις από την αίθουσα και επειδή δεν μπορείς καμιά φορά κλείνεις το διακόπτη και είσαι εκεί αλλά δεν είσαι που θέλω να καταλήξω είναι ότι εκπαιδευτής που και στο δια ζώσης το βαριέσαι τον βαριέσαι δυο φορές τον online.

Ε: Εγώ είχα συνάδελφος που ήρθε και μου είπε γιατί έβαλες τόσα πολλά activities, είσαι γελοία το μάθημα σου είναι γελοίο. Μετά ανακάλυψα ότι οι ίδιοι οι μαθητές που έκανε εκείνος κάποια άλλα θέματα και εγώ κάποια άλλα οι ίδιοι του είπαν θέλουμε να μας κάνει όλο το μάθημα η κυρία Ελένη

Λ: Άρα τούτο είναι επιβράβευση για σένα με την έννοια ότι έκανες περισσότερο κόπο αλλά τελικά τους έμειναν πολύ περισσότερα πράγματα και ήθελα να το κάνω μαζί σου Έχοντας υπόψη ότι αν εξαναγκαστούμε να επιστρέψουμε τι θα άλλαζες για να το κάνεις καλύτερα ?

Ε: Δεν το θέλω για έναν και μοναδικό λόγο γιατί για δύο ή 3 h μάθημα έτσι που τα κάναμε στην αρχή 3 h μάθημα έπρεπε να δουλέψω πάρα πολλές ώρες πίσω απ' αυτές τις 3 h που κανένας δεν το εκτίμησε και είχα πληγωθεί έτσι σε εισαγωγικά να πω από τον εργοδότη μου το ότι δεν το εκτίμησε ποτέ.

Λ: Αυτό είναι ένα άλλο κομμάτι εσύ σαν εκπαιδευτρια κάνοντας όλη αυτή τη προσπάθεια όλο αυτό το κόπο Ε και έχοντας μια διαφορετική αντιμετώπιση από μαθήματα τα οποία δε γνωρίζεις και δεν ήξερες δεν ένιωσε ικανοποίηση δεν έμαθες και θέλω να μου πεις πέρα από αυτό να μου απαντήσεις αν μπορείς να μου απαντήσεις εσύ τι έμαθες με αυτή τη διαδικασία;

Ε: Παρά πολλά πρώτα απ' όλα έμαθα να σέβομαι το χρόνο του άλλου που τη στιγμή που θα ενωθεις στο online δεν είναι απεριόριστος ο χρόνος σου, αυτόν εμείς στο δια ζώσης δεν το είχαμε δεν μας πίεζε ο χρόνος, δηλαδή deadlines

Λ: Τι άλλο έμαθες;

Ε: Πρέπει να είμαι προετοιμασμένη 100% δεν μπορείς να βγεις online και να λες αρλούμπες γιατί άκουσα το να κάνεις οτιδήποτε για να περάσει η ώρα τραγικά πράγματα που άκουσα και έζησα

Λ: ΟΚ οπότε κάνοντας μια αποτίμηση τώρα την τελευταία, προτελευταία ερώτηση της ποιότητας της δουλειάς που είχες εάν μέσα από την εμπειρία σου τα βιώματα σου αν αισθάνεσαι ότι η ποιότητα της δουλειάς σου μέσα από το online μάθημα ήταν η ίδια ή σε καλό επίπεδο σύμφωνα πάντα με τα δικά σου κριτήρια;

Ε: Στις αρχές μπορώ να πω ότι ήταν τραγική δηλαδή στα πρώτα online και στα τελευταία online βλέπω ότι η εξέλιξη ήταν πάρα πολύ μεγάλη δηλαδή η διαφορετικότητα της εκπαίδευσης φάνηκε και αυτό φάνηκε από τη συζήτηση που είχαμε να συνεχίσουμε τα σεμινάρια να τα κάνουμε μετά που μπορούσαμε με δια ζώσης να πάμε να τα κάνουμε και δια ζώσης δηλαδή ο κόσμος πείστηκε ότι αυτά που άκουγε online δεν είναι κούφια λόγια ήταν πράγματι τεκμηριωμένα και καταρτισμένα αυτά που λέγαμε με αποδείξεις με στοιχεία με τα πάντα αλλά και συντόμως το κάναμε να είναι και ευχάριστο να μην είναι μόνο να ακούς κάποιον να μιλά να μιλάμε και να μην τελειώνει και να μην έχει ουσία αυτό που λέει

Λ: Σωστά. Έτσι εν κατακλείδι θέλεις κάτι να πεις να προσθέσεις κάτι που νομίζεις ότι θα έχει το ρόλο του σε αυτή τη κουβέντα που κάνουμε;

E: Εγώ Βλέποντας και μιλώντας με νέους που έρχονται από την Αγγλία βασικά που έχω αρκετά μωρά δικά μου που σπουδάζουν εκεί μου λένε όλοι 'Οτι προτιμώ το online και ήδη συνεχίζουν τα μαθήματα τους online και εγώ διερρωτώμαι μήπως είναι το αύριο; και απλώς εμείς δεν το δεχόμαστε ακόμα;

Λ: Τούτο τι σε κάνει εσένα να σκέφτεσαι σαν εκπαιδευτρια και σαν εκπαιδευτρια στη δουλειά σου;

E: 'Οτι ίσως πρέπει να κάτσουμε ξανά πάνω στα θρανία και να μάθουμε 5-10 πράγματα για το online

Λ. Ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο σου.

Συνέντευξη αρ. 9.

- *Θα χρησιμοποιηθεί μόνο για τους σκοπούς της έρευνας, πρέπει να υπάρχει γιατί θέλουν να δουν τι ειπώθηκε κλπ, οπότε για αυτό και η συνέντευξη θα ηχογραφηθεί. Λοιπόν, το θέμα μας -το θέμα που πραγματεύεται η μελέτη- είναι η εκπαίδευση ενηλίκων και πως διαφοροποιήθηκαν οι εκπαιδευτές με την έλευση του covid και της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Δηλαδή αυτό είναι το σημείο που μελετώ και εστιάζουμε στην Κύπρο. Πώς δηλαδή αντιμετωπίσαμε οι εκπαιδευτές την έλευση του covid και την απότομη αλλαγή που επήλθε. Ήταν μια απότομη αλλαγή, και στην δουλειά εσείς μπορεί να χρησιμοποιούσατε τα webinars κλπ αλλά στην εκπαίδευση πιθανώς όχι. Για να ξεκινήσουμε θα μπορούσες να μου πεις λίγα πράγματα για εσένα, για την επαφή σου με την επαγγελματική κατάρτιση και την διαδρομή σου στον χώρο, όσο μπορείς πιο περιεκτικά.*

N.H. Βεβαίως! Λία μου, όπως γνωρίζεις τα τελευταία 17 χρόνια είμαι στην PWC ξεκίνησα εκεί σε κάτι διαφορετικό και στο κομμάτι ότι εκεί είχα επαφή με το κομμάτι του training, της εκπαίδευσης και πήρα πολλά πράγματα από αυτό. Μετέπειτα, μεταφέρθηκα στο κομμάτι του HR που έβλεπα όλο το φάσμα του HR department, ένα από τα οποία είναι και το learning and development. Για το learning and development έμεινα για πολλά χρόνια στο internal learning and development όπου χτίζαμε τα προγράμματα για το προσωπικό της PWC με πολύ επαφή και με το global team της PWC. Μας έστειλαν διάφορα curriculums που έπρεπε να γίνουν internal.

- *Άρα, ήσουν στον σχεδιασμό του προγράμματος έτσι;*

N.H. Και των εκπαιδύσεων και στα δύο αλλά για internal προσωπικό. Και μετέπειτα τα τελευταία 4 χρόνια της καριέρας μου μεταφέρθηκα στο κομμάτι του consulting- advising όπου ο ρόλος μου ήταν να ηγηθώ της ομάδας η οποία παρείχε εκπαίδευση προς τα έξω, σε πελάτες. Και εκεί έκανα μια ομάδα των 8 περίπου ατόμων και κάναμε και design και delivery και deal strategy για το κομμάτι του του learning σε πελάτες μας. Όπως επίσης και το κομμάτι του learning technology στο οποίο είναι πάρα πολύ σχετικό και με το θέμα που θα συζητήσουμε το οποίο στοχεύει στο να αλλάξουμε εντελώς τον τρόπο που δουλεύουμε και να βάλουμε μέσα σε αυτόν διαφορετικές τεχνολογίες.

- *Άρα, πάμε κατευθείαν στο θέμα, έρχεται ο Μάρτης του 2020 που αλλάζουν τα δεδομένα. Πώς το αντιμετώπισες εσύ ως εκπαιδευτρια και με τον ρόλο που μας είπες ότι έχεις.*

N.H. Αρχικά για εμάς ήταν ένα σοκ. Το αντιλαμβάνεσαι. Μέσα σε μία νύχτα έπρεπε να αλλάξουμε το πώς προσφέραμε την εκπαίδευση. Και έτυχε, για να είμαι ειλικρινής, σε εκείνη την φάση να έχουμε ένα πολύ μεγάλο proposal με έναν πολύ μεγάλο ευρωπαϊκό τραπεζικό οργανισμό σε συνεργασία με την PWC Γερμανίας. Έπρεπε να αλλάξουμε όλα μας τα trend και μέσα σε 2-3 μήνες να αλλάξουμε την εκπαίδευση σε online σε πάρα πολύ διαφορετικά θέματα. Οπότε στις αρχές του covid το πρώτο πράγμα που κάναμε σαν ομάδα ήταν να πιάσουμε όλες τις θεματολογίες της εκπαίδευσης που κάναμε σε μορφή τάξης, θέσεων, face to face και προσπαθήσαμε να μετατρέψουμε το Patent μας σε online. Και τι εννοώ σε online. Είναι πολύ διαφορετικό να κάνεις μια εκπαίδευση και να είσαι στον ίδιο χώρο με τα άτομα του συμμετέχουν και έπρεπε να σκεφτούμε διαφορετικούς τρόπους να τους κάνουμε engage. Να τους κάνουμε να αισθανθούν μέσα σε διαστήματα 4-5 ώρες να τους κρατήσουμε ενεργούς και να μπορούν να συμμετέχουν. Επομένως, μπήκαμε σε μία άλλη λογική να δούμε ποιες είναι οι καλύτερες μέθοδοι που μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε ώστε το online training να είναι παραγωγικό. Ήταν μια έρευνα που έβλεπε άλλες χώρες διαφορετικές όπως είναι η Αμερική που είναι λίγο πιο μπροστά από εμάς, όπως είναι η Αυστραλία τι έκαναν; Πώς έκαναν τα online τους; Και αρχίσαμε να στήνουμε αυτά τα courses. Αυτή την διαφοροποιημένη μορφή. Το δεύτερο πράγμα που έπρεπε να δούμε ήταν η τεχνολογία. Δηλαδή, με ποιο σύστημα θα μπορούσαμε να παρέχουμε τα online και να είναι interactive, να μπορεί ο κόσμος να μιλά μεταξύ του, να μπορείς να κάνεις τα break out σου, και εσύ σαν εκπαιδευτής να μπορείς να πιάνεις το feedback από τον κόσμο σου. Καταλήξαμε λοιπόν ότι το πιο σωστό για εμάς σε εκείνη την φάση ήταν το webex. Οπότε ένα άλλο θέμα τεχνολογίας ήταν να μετατρέψουμε ό,τι content είχαμε σε online μορφή με την έννοια να έχει άλλες πρακτικές μέσα. Το τρίτο κομμάτι ήταν να εκπαιδευτούμε εμείς ως εκπαιδευτές στο πως είναι το πιο σωστό να παρέχεις αυτά τα online sessions. Σίγουρα είναι πολύ διαφορετικό να παρέχεις διαφορετικά τα skills που χρειάζεσαι, πρέπει να μάθεις να αντιμετωπίζεις την σιωπή, να αντιμετωπίζεις το γεγονός ότι μπορεί κάποιος να μην είναι τόσο engage, να συμμετέχει, να τον βλέπεις τι κάνει πως μοτιβαρεις τον κόσμο να ανοίξει τις κάμερες του ώστε να έχεις τουλάχιστον την οπτική επαφή. Άρα υπήρχαν και αρκετά πράγματα που ως εκπαιδευτές έπρεπε να μάθουμε, όπως και το σύστημα -το webex- το οποίο επίσης έπρεπε να μάθουμε πολύ καλά να το χρησιμοποιούμε.

- Πώς έγινε αυτό;

N.H. Η εκπαίδευση... λόγω του ότι έχουμε το global network της PWC είχαμε την ευκαιρία να μιλήσουμε με συναδέλφους μας στην Αμερική και να μας κάνουν training online πως μπορούμε να γίνουμε καλύτεροι. Επομένως, όλη η ομάδα εκπαιδεύτηκε από τους συναδέλφους μας στην Αμερική πάνω σε βασικά πράγματα και μετά όλη η γνώση που πήραμε, επειδή δεν μπορούσαν οι συνάδελφοι μας να εκπαιδεύσουν πολλά άτομα, εμείς ήρθαμε και εκπαιδεύσαμε και άλλα άτομα στην Κύπρο.

- Αυτή η αναγκαστική στροφή που περιέγραψες, εσύ ως Νικόλ, πως ένωσες; Σε τρόμαξε; Είπες ένωσες ένα σοκ. Αλλά γενικά θεωρείς ότι σε βοήθησε ως εκπαιδύτρια;

N.H. Οποιαδήποτε αλλαγή στην αρχή σου φέρνει ένα σοκ. Μετέπειτα όμως, μόλις αντιληφθείς την κατάσταση, αρχίζεις πλέον και σκέφτεσαι και τα θετικά αυτής της υπόθεσης. Εμένα, ως Νικόλ, με βοήθησε πάρα πολύ, μου έδωσε την ευκαιρία ως εκπαιδύτρια να εκπαιδεύσω και στο εξωτερικό με ίσους όρους με άλλους εκπαιδευτές του εξωτερικού. Αυτό για εμένα ήταν ίσως το πιο μεγάλο πλεονέκτημα. Είχα την ευκαιρία να αντιληφθώ ότι το level των κύπριων εκπαιδευτών είναι εξίσου καλό με αυτό των ξένων. Γιατί υπήρχε αυτό το interaction και σίγουρα μου έδωσε πολλά skills διαφορετικά ώστε να μπορώ να εκπαιδεύσω online. Δηλαδή, για παράδειγμα το να μπορείς να σκεφτείς, όπως είπα και πριν, διαφορετικούς τρόπους για να μπορείς να κάνεις engage τους συμμετέχοντες online έχει αρκετό skill. Για να είμαι απόλυτα ειλικρινής, ως άνθρωπος, μου άρεσε πάντα στην εκπαίδευση το γεγονός ότι ήμουν μέσα σε ένα δωμάτιο και είχα την ενέργεια όλου εκείνου του κόσμου προστά μου. Αυτό μου έδινε απίστευτη ενέργεια, να μπορώ να είμαι στον ίδιο χώρο. Οπότε στην αρχή ήμουν κάπως «είμαι πίσω από το laptop τόσες ώρες... και να μην έχω καμία επαφή...» με δυσκόλεψε λίγο αλλά μετέπειτα όσο εξελισσόμασταν, με το να το κάνουμε να είναι πιο σύντομα. Γιατί σίγουρα σε μια online εκπαίδευση δεν μπορείς να το κάνεις να είναι από τις 9.00 το πρωί μέχρι και τις 17.00. πλέον τα σπας σε πιο μικρά sessions και αυτό είναι interaction γιατί περνάς περισσότερο καιρό μαζί με τους Participants σου. Τότε κατάλαβα ότι άρχιζα και έχτιζα διαφορετικά relationships με τους participants μέσα σε μια περίοδο πιο διάσπαρτη, πιο μεγάλη. Βρήκα τα στοιχεία που με έκαναν να μου αρέσει. Επίσης στα online υπάρχει πάρα πολύ καλές πρακτικές για να μπορείς να δεις και τα notes σου αλλά να μη φαίνεται. Οπότε σίγουρα σου δίνει ένα comfort. Απλά χρειάζεται την τεχνική να μη παρασυρθείς και να είσαι πάνω στα notes σου, να φαίνεται δηλαδή ότι δεν έχεις το κατάλληλο connection με το audience σου. Αυτό, μετά όταν επιστρέψαμε στο classroom μπορώ να σου πω ότι με δυσκόλεψε γιατί έπρεπε να τα ξέρω όλα απέξω, δεν είχα καθόλου notes. Στο online ένιωθα μια ασφάλεια.

- Είπες και πριν ότι το έκανες με την ομάδα, ήθελα να σταθώ σε εσένα, γιατί ναι μεν εκπαιδευόμαστε-εκπαιδύουμε και άλλους αλλά η σχέση μας με τους εκπαιδευόμενους είναι διαφορετική. Δηλαδή, ναι, οργάνωσες την ομάδα γιατί ήταν ο ρόλος σου αλλά και για την προσωπική σου στάση, τι θεώρησες σημαντικό να αλλάξεις στις μεθόδους σου. Και τι ήταν αυτό που δούλεψες περισσότερο εσύ προσωπικά μέσω των τεχνικών. Το έπιασες και πριν αλλά θέλω να σταθούμε περισσότερο.

N.H. Ένα από τα πράγματα που έπρεπε να κατακτήσεις ήταν να κερδίσεις το credibility του ακροατηρίου σου γρήγορα μέσω του online. Το οποίο είναι πιο δύσκολο μέσω ενός computer. Μπαίνεις μέσα στο πρόγραμμα και αρχίζεις το training. Δεν είναι σαν το classroom που έχεις τον χρόνο σου να μιλήσεις με τα παιδιά κλπ. το θέμα του credibility στην αρχή το δούλεψα πάρα πολύ γιατί έπρεπε, για εμένα, να μπω στο introduction ώστε το audience μου να νιώσει comfortable. Να πει αα! Η Νικόλ που είναι σήμερα μαζί μας κατέχει το θέμα έχει την εμπειρία και μπορώ να την εμπιστευτώ για τις ώρες που περνάμε μαζί της. Αυτό είναι το πρώτο κομμάτι, να χτίσω πολύ καλά ένα introduction. Το δεύτερο κομμάτι ήταν κυρίως το κομμάτι του communication. Δηλαδή, όταν είσαι σε ένα classroom session μπορούν να σε δουν ολόκληρη, να δουν όλο σου το σώμα που σίγουρα αυτό έχει ένα impact διαφορετικό διότι γεμίζεις τον χώρο ανάλογα πως θες να κινηθείς. Όταν έπρεπε να σκεφτώ τι μπορώ να κάνω σε ένα screen μικρό ώστε να μπορέσω να τους κρατώ. Πρώτων, ήταν το θέμα της φωνής. Ήθελα να σιγουρευτώ ότι το pitch μου ήταν σωστό, ότι ο τρόπος που μιλούσα δεν ήταν μονότονος. Επομένως, είχε πολύ δουλειά στο verbal κομμάτι. Στο body language κομμάτι πάντα ήθελα να κουνιούνται τα χέρια μου, να μην είμαι πολύ κοντά στην κάμερα, να μπορούν να βλέπουν τουλάχιστον από κάποια φάση και πάνω το σώμα μου και το πώς στήνω τα χέρια μου ώστε να μπορώ να τους κρατώ λίγο alert. Το άλλο κομμάτι ήταν το engagement. Δηλαδή, πως κάνω τα άτομα να ανοίξουν τις κάμερες τους. Διότι, είναι και ένα ζήτημα λίγο πιο προσωπικό. Μπορεί κάποιος να έχει θέματα με το internet, να έχει προβλήματα σπίτι του, μπορεί γενικότερα να μην του αρέσει να βλέπει τον εαυτό του πάνω στην κάμερα. Έχει πάρα πολλά θέματα, οπότε πάλι στην αρχή έβαζα πάρα πολύ τα expectations μου, τα roles of engagement για τα online lessons. Δηλαδή «θα ήθελα να ανοίξετε τις κάμερές σας πιστεύω ότι θα είναι πιο σωστό το online lesson, αν κάποιος έχει δυσκολία δεν υπάρχει θέμα». Το άλλο πράγμα που έπρεπε να κάνω. Με την τεχνολογία έχω μία άριστη σχέση, γιατί σε βάζει στην αρχή σε μια διαδικασία να έχεις ένα έξτρα άγχος. Δηλαδή αν κάτι πάει λάθος με την τεχνολογία, τι γίνεται; Πάντα είχα ένα plan b. Εμείς λειτουργούσαμε πολύ με producers. Εκτός από τους εκπαιδευτές που

γνωρίζουν πολύ καλά την πλατφόρμα είχαμε πάντα μαζί μας τον λεγόμενο producer ο οποίος ήταν υπεύθυνος για οτιδήποτε τεχνικό είτε προς το audience είτε προς τον εκπαιδευτή. Δηλαδή, αν ο εκπαιδευτής έπρεπε να παραδώσει το content και μέσα σε αυτό είχε πάρα πολλά break outs ή πολλά combination των break outs ή case studies που έπρεπε να σταλούν με emails που έπρεπε να σταλούν ο producer ήταν υπεύθυνος να το κάνει. Αλλά στην περίπτωση μου, ως εκπαιδευτής, ήμουν ενήμερη για όλα και ήξερα να τα κάνω όλα και μόνη μου σε περίπτωση που κάτι συνέβαινε. Επομένως, ήταν ένα θέμα. Έπρεπε να μάθω την τεχνολογία πολύ καλά. Το κομμάτι του πως προετοιμάζομαι ήταν, επίσης, διαφορετικό. Όπως ανέφερα και πριν έκανα διαφορετικά τα notes μου. Δηλαδή, με το classroom κομμάτι έκανα τα notes μου, τα ήξερα όλα απέξω και ήμουν έτοιμη να πάω στο classroom να τα πω όπως πρέπει. Στο online πάντα είχα και τα notes μου για κάθε κομμάτι και είχα το δεύτερο μου screen τοποθετημένο ώστε να μη φαίνεται ότι τα βλέπω και η προετοιμασία μου ήταν διαφορετική. Ήταν να ξέρω τα notes μου. Μπορούσα να τα πω χωρίς τα notes μου αλλά είχα ένα comfort zone. Και το άλλο ήταν ότι η προετοιμασία μου ήταν διαφορετική. Δηλαδή αν προετοιμαζόμουν για το classroom καθόμουν και το έκανα μπροστά από έναν καθρέφτη ή μπροστά στην οικογένεια μου. Σε αυτή την περίπτωση έβαζα ένα WebEx να τρέχει έβλεπα πως φαίνομαι, πώς ακούγομαι, το έβαζα μετά να παίζει και μπορούσα να δω αν έπρεπε να διορθώσω κάποια πράγματα.

-Οκ, υπήρχε κάτι Νικόλ μου το οποίο να σε δυσκόλεψε; Στην αρχή ειδικά όταν ξεκίνησες να κάνεις τις online εκπαιδεύσεις που ήταν υποχρεωτικό. Δεν είχες άλλη επιλογή. Παρόλο που μας έδειξες μια πολύ καλά δομημένη διαδικασία σε όλα τα επίπεδα, ήταν κάτι που σε δυσκόλεψε;

N.H. σίγουρα! Εκείνο που μπορώ να πω ότι με δυσκόλεψε περισσότερο Λία μου, ήταν το interaction και το engagement με το audience. Δηλαδή, κάθε φορά το audience είναι διαφορετικό αλλά όταν έκανα μια ερώτηση και δεν υπήρχε ανταπόκριση, ήταν δηλαδή silence πάντα ως instructor ένιωθα αμήχανα και κυρίως όταν κάποιοι είχαν κλειστές τις κάμερες και δεν ήξερα ούτε τους μορφασμούς τους, ούτε το τι κάνουνε. Υπήρχαν στιγμές που με έπιανε μια ανησυχία... Με ακούν; Δεν με ακούν; Για τον λόγο αυτό εγώ πάντα είχα την προτίμηση να είναι ανοιχτές οι κάμερες αλλά το κομμάτι του να κάνεις engagement online ήταν αυτό που δούλεψα πάρα πολύ γιατί είχα δυσκολία. Έψαξα πολύ για να βρω τι activities θα βάλω, πως θα εναλλάσσω τα activities, το σύστημα- πως μπορούν να πατούν κουμπάκια για να μου δίνουν feedback έστω και χωρίς να τους βλέπω (πχ. emoji). Και σαν εκπαιδευτρια πιάνω ενέργεια από τον κόσμο, από το πώς μου μιλάνε. Αν δεν υπάρχει αυτό για εμένα είναι ένας ανασταλτικός παράγοντας στην εκπαίδευση.

-Θες να μας αναφέρεις ένα παράδειγμα από την εκπαίδευση που να θυμάσαι ότι λειτούργησε εναρκτήρια στο να αρχίσεις και εσύ να ψάχνεις περισσότερο;

N.H. Ναι! Δεν θα αναφερθώ στην εταιρία. Είχαμε ένα course πολύ σημαντικό, πολύ high- profile άτομα ενός οργανισμού που και για αυτούς ήταν κάτι πολύ πρωτόγνωρο η online εκπαίδευση. Όταν ξεκινήσαμε, που και οι γνώσεις μας πάνω στο θέμα ήταν πολύ πιο περιορισμένες, η εκπαίδευση θα ήταν από τις 9.00 μέχρι τις 16.00 με κάποια διαλλείματα. Επομένως, οι ώρες ήταν πάρα πολλές. Εγώ ξεκίνησα, έκανα το introduction μου, έκανα το roles and expectation αλλά συνειδητοποίησα ότι όσο η ώρα περνούσε τα άτομα είτε έκλειναν τις κάμερες. Και δεν ήταν 1 άτομο. Ήταν ένα γκρουπ των 12 εκ των οποίων οι 2 είχαν αφήσει ανοιχτές τις κάμερες καθόλη την διάρκεια. Θυμάμαι λοιπόν τον εαυτό μου όταν έβλεπα έναν να κλείνει την κάμερα, ή όταν έκανα ερωτήσεις- polls και δεν έπαιρνα απαντήσεις απ' όλους με επηρέαζε ψυχολογικά και όσο περνούσε η ώρα η ενέργεια μου έπεφτε και το συνειδητοποιούσα ότι δεν ήμουν η ίδια Νικόλ με αυτή που ξεκίνησα. Για εμένα, επειδή θέλω όλα πάντα να είναι καλά, στην εντέλεια, να τελειώνει ένα course και να νιώθω ότι όντως όλα πήγαν καλά. Στο τέλος αυτού του course έκανα ένα feedback session πολύ γρήγορο και μικρό για να δω τι πήγε σωστά και τι λάθος. Μου έδωσαν πολύ honest feedback η συγκεκριμένη ομάδα, λέγοντας μου ότι το content ήταν πολύ καλό, εσύ ήσουν πολύ καλή αν και στο τέλος η ενέργεια σου άρχισε να πέφτει, δηλαδή μου το είχαν πει έτσι αρκετά ανοιχτά. Και μου είπαν ότι αυτό είναι πολύ πιθανό να οφείλεται και στις πολλές ώρες που διήρκεσε. Άρα αυτό στάθηκε σαν αφορμή να ξεκινώ και εγώ από την αρχή να λέω για την έννοια του engagement, να αναφέρω για τις κάμερες και να παροτρύνω όποιον θέλει να κλείσει την κάμερα να μου στέλνει πρώτα ένα μήνυμα εξηγώντας μου τον λόγο. Θέλει πολύ emotional management για έναν εκπαιδευτή. Δηλαδή θέλει να διαχειρίζεται συνεχώς τα συναισθήματα σου γιατί μπορεί κάποιος να θέλει μέσω του Online να σου κάνει ένα πιο καυστικό σχόλιο, να κλείσει την κάμερα κλπ. πως το διαχειρίζεσαι ώστε και εσύ να μείνεις χωρίς να χάσεις την ενέργεια σου ή να παρεκτραπείς;

- Οπότε αποτέλεσε μάθημα για εσένα εκείνο για να αλλάξεις κάποια πράγματα... πριν ξεκινήσει εκείνη η διαδικασία Νικόλ, αν και είπες ότι ξεκίνησε ξαφνικά κλπ επειδή εργάζεσαι σε μία πολυεθνική εταιρία είχες φαντάζομαι περισσότερη σχέση με την τεχνολογία από κάποιον που είναι έξω. Άρα, υπήρχε έστω και κάποια εμπειρία, κάποιες εκπαιδεύσεις πριν; Ή καθόλου

N.H. Υπήρχαν εκπαιδεύσεις. Όχι να είμαι εγώ εκπαιδευτρια αλλά να το ζήσω να το κάνουν άλλα teams του global πάνω σε άλλα θέματα που μπορεί να χρειάζοταν να εκπαιδεύσουν κόσμο. Αντί δηλαδή αυτοί να χρειάζοταν να έρθουν στην Κύπρο να το έκαναν online. Δεν ήταν ωστόσο ανά τακτά χρονικά διαστήματα ήταν η εξαίρεση στον κανόνα του πως εκπαιδευόμασταν. Οπότε είχα την εμπειρία από την

πλευρά του participant όχι από την πλευρά του εκπαιδευτή. Βέβαια, είχα πολλές εμπειρίες στο να κάνω meetings online που είναι διαφορετικό μεν αλλά σου δίνει μια αισιοδοξία ότι μπορεί και η εκπαίδευση να γίνει έτσι άμα έβλεπες τα meetings να πηγαίνουν καλά την τεχνολογία να τρέχει. Αυτό το πράγμα με βοήθησε.

- *Οπότε η εξοικείωση με την τεχνολογία ήταν πολύ καλή. Όσον αφορά τα μαθήματα που ήθελα να σε ρωτήσω, το ανέφερες και στην αρχή, ότι τα κάνατε μέσω της PWC, μέσω της Αμερικής εσύ έκανες κάτι άλλο; Το έψαξες περισσότερο; Πέρα από την επαφή που είχατε με την ομάδα της PWC.*

N.H. Για να είμαι απόλυτα ειλικρινής, Λία μου, όσον αφορά την εκπαίδευση δεν έκανα κάτι άλλο αλλά το έψαξα πάρα πολύ μέσω του internet. Γιατί πλέον ότι γυρεύεις έχουμε την ευχέρεια να το ψάξουμε στο internet και να βρούμε απίστευτα πράγματα. Βρήκα οδηγούς στο internet που ανέφεραν πώς να κάνεις ένα online session ή ποια είναι τα σωστά tips και τούτο όλο το material το μαζέψαμε, διαβάσαμε αρκετά. Δεν ήταν απλά το training που ήταν απλό αλλά και μια έρευνα που για εμένα για την προετοιμασία μου πριν από κάθε course ήταν πολύ σημαντικό. Αλλά κάτι άλλο σε course δεν έχω κάνει.

- *Η πλατφόρμα που χρησιμοποίησες, παρείχε κάποιου είδους εκπαίδευση; Δηλαδή, εγώ που ξεκίνησα πολύ πιο τυφλά από εσένα μόνη μου εντελώς, χωρίς καμία στήριξη, χωρίς producer το οποίο μου άρεσε πάρα πολύ, είναι πολύ βοηθητικό να έχεις κάποιον να διαχειρίζεται τέτοια... εγώ λοιπόν που χρησιμοποίησα το zoom... η εταιρία zoom είχε φτιάξει βιντεάκια οπότε εκείνα ήταν η δικιά μου εκπαίδευση. Υπήρχαν αντίστοιχα και για το webex;*

N.H. Ναι υπήρχαν και για το webex που μπορούσες να τα δεις αλλά δεν είναι ότι στηριχτήκαμε πολύ σε αυτό. Στηριχτήκαμε όσον αφορά το τεχνικό κομμάτι, είχε πάρα πολλούς οδηγούς, πώς να κάνεις break outs, πώς να χειριστείς τα feedback σου, πώς να κάνεις share screen, όλα αυτά είναι στους οδηγούς του webex για το συγκεκριμένο σύστημα. Το άλλο πράγμα που είχαμε εμείς πάρα πολύ έντονα ήταν ανάμεσα στα online sessions και ιδίως αργότερα που εξοικειωθήκαμε και περισσότερο με την κατάσταση αυτή ήταν να χρησιμοποιήσουμε το λεγόμενο mural. Το mural είναι ένα σύστημα το οποίο εκτός από το webex κάνεις log in και στο mural. Πάνω σε αυτό το πρόγραμμα μπορείς να χτίσεις ένα ολόκληρο training, οι συμμετέχοντες να κάνουν interact, να ανεβάζουν φωτογραφίες, να γράφουν τις σκέψεις τους. Είναι ένα πάρα πολύ σύγχρονο και πολύ καλό πρόγραμμα για brainstorming, collaborations μέσα στα trains οπότε εκεί, επειδή είναι ένα πολύ εξελιγμένο σύστημα το mural team σου παρέχει οδηγίες πολύ συγκεκριμένες ώστε να σε κάνει να καταλάβεις πώς να το χρησιμοποιείς αλλά και πώς να κάνεις trainings στο συγκεκριμένο ακόμα και communication skills. Οπότε, πριν κανέναν χρόνο έγινε αυτό γιατί θέλαμε να εξελίξουμε το πώς κάναμε τα online session μας. Υπήρχε και μια αναθεώρηση στον έναν χρόνο, χρησιμοποιώντας και το mural πώς να κάνουμε κάποια πράγματα.

- *Ωραία, άρα το ψάξιμο συνεχίστηκε και έναν χρόνο ύστερα... πώς αισθάνεσαι με την τεχνολογία γενικότερα τώρα αλλά θέλω να μου πεις και λίγο πιο παλιά αν πας πίσω σε εκείνη την εποχή με το που έχει ξεκινήσει και θέλω επίσης να μου πεις αν την θεωρείς σύμμαχο ή αν ακόμα σε αγχώνει.*

N.H. Σίγουρα την θεωρώ σύμμαχο, σίγουρα θεωρώ ότι κάναμε πολλά όμορφα πράγματα με την τεχνολογία και θεωρώ ότι η εκπαίδευση πλέον δεν θα είναι ποτέ ξανά όπως ήταν δηλαδή απλά classrooms. Θεωρώ, ότι πλέον δεν έχει νόημα να είναι καθαρά classrooms πρέπει να είναι blended πλέον, γιατί σου παρέχει πολλά efficiencies το κομμάτι της τεχνολογίας. Αν με ρωτήσεις πίσω, στην αλλαγή, πως έγινε, πώς ένιωσα σίγουρα λόγω του οργανισμού που είμαι χρησιμοποιούμε την τεχνολογία πολύ στα πάντα, ήμασταν πολύ εξοικειωμένοι με τις αλλαγές της τεχνολογίας, με το να έχουμε πολύ support γύρω μας με το να μάθουμε τεχνολογίες επειδή έχουμε πολύ κόσμο που δεν είναι εξειδικευμένος στις τεχνολογίες δεν μπορώ να πω ότι με φόβισε η τεχνολογία. Με φόβισε όμως η αλλαγή για το πώς θα κάνω το training αλλά με την τεχνολογία ένιωθα εξοικειωμένη. Για αυτούς που δεν είναι τόσο εξοικειωμένοι ήταν εκείνο το producer κομμάτι που τους έδινε μια ασφάλεια.

- *Σωστά, εε... ναι ήταν το πιο δύσκολο κομμάτι. Έχεις κάποιο άλλο παράδειγμα να μας πεις πέρα από εκείνο που ήταν πολύ χαρακτηριστικό γιατί στην κουβέντα μας βάλαμε και τους εκπαιδευόμενους, πως νιώθουν και εκείνοι μέχρι την αλλαγή. Έχεις κάποιο χαρακτηριστικό παράδειγμα που να υπογραμμίζει θέματα τεχνολογίας και να μπορείς να το μοιραστείς μαζί μας;*

N.H. Σε πάρα πολλά trainings ακριβώς για το κομμάτι του engagement κάνουμε break outs. Και κάνουμε break outs ούτως ώστε να μπορούμε πιο συγκεκριμένα conversations, να μπορούμε να βγάλουμε κάποια πορίσματα ως ομάδα να έρθουν πίσω, να τα μοιραστούμε κλπ. Πολλές φορές υπήρχαν θέματα όταν κάναμε τα break outs όσον αφορά: να γίνει transfer το audio των participants μέσα στα break outs ή ακόμα και η κάμερα. Δηλαδή παρουσιάζονταν κάποια μικροθέματα στα break outs, στο να ακούμε τον άλλο ή δεν βλέπαμε τον άλλον είχαμε τέτοια θέματα. Αυτό χαλούσε την ροή και την όρεξη των participants γιατί αν έχεις προβλήματα έρχονταν πίσω και ήταν κάπως «αα... δεν δούλευε το ένα, δεν δούλευε το άλλο, δεν μπορούσαμε να μιλήσουμε» επομένως χαλούσε η ροή και ένιωθαν και άσχημα οι participants. Οπότε, έπρεπε αυτό το πράγμα να τσεκαριστεί πολλές φορές να ξεκαθαριστούν πολλές μικρές τεχνικές που ίσως πρέπει να κάνεις κάτι όπως να μπεις από τα πριν στο break out και να τσεκάρεις ότι το audio είναι εντάξει. Μπήκε το θέμα του producer, ο οποίος έμπαινε

σε όλα τα break outs και τσέκαρε αν όλα είναι εντάξει. Αυτά, όσον αφορά τα break outs. Υπήρχαν επίσης φορές που έπρεπε να μπει κάποιος στο webex αρχικά και να κάνει join και πάλι υπήρχαν προβλήματα. Δηλαδή, έμπαινε, έβγαινε, έμπαινε, έβγαινε κλπ δεν είχε audio, δεν είχε εικόνα ή δεν έκανε share το screen σου. Όλα αυτά υπήρξαν και είναι παράγοντες που σίγουρα και αγχώνουν τον εκπαιδευτή αλλά και δίνουν μια εντύπωση στον participant ότι δηλαδή μπορεί να μην είσαι και τόσο εκπαιδευμένος. Για αυτό χρειάζεται να τα ελέγξεις όλα από τα πριν πάρα πολλές φορές, να έχεις ένα guidance το οποίο έχει ο producer σου ή εσύ ή κάποια steps τα οποία πρέπει να γίνουν ούτως ώστε να σιγουρευτείς ότι μπορείς να βοηθήσεις τον participant και αν το πάρουμε ακόμα ένα step πίσω εμείς αυτό που κάναμε ήταν μαζί με τα joining instruction του online session στέλνουμε έναν οδηγό ποια είναι για παράδειγμα τα βήματα που πρέπει να κάνεις για να μπει στο webex, πώς να κάνεις navigate μέσα στο webex πρόκειται δηλαδή για 5-6 βήματα σε slides που βοηθούν τον άλλον να γνωρίζει κάποια πράγματα πριν κάνει join στο online session.

- Αυτό έγινε από την αρχή ή σιγά σιγά;

N.H. Μαθαίναμε Λία μου, δηλαδή, σίγουρα ήταν κάποια πράγματα τα οποία ήταν work in progress. Δηλαδή ξεκινήσαμε σιγά σιγά και στην πορεία προσθέταμε, προσθέταμε, προσθέταμε ώσπου και φτάσαμε σε ένα σημείο που θεωρώ κατακτήσαμε το πώς πρέπει να κάνουμε ένα online session.

- Οι συμμετέχοντες, που είπες στην αρχή, ότι είχαν μια περιέργη συμπεριφορά... πώς ήταν στην πορεία; Και κυρίως με την τεχνολογία γιατί με την τεχνολογία το ανέμεναν, συμμετείχαν στο πρόγραμμα ξέροντας τι θα ακούσουν αλλά γενικότερα πώς τους έβλεπες να εξελίσσονται μέσα στην πορεία σε γενικές γραμμές γιατί βέβαια κάθε περίπτωση είναι διαφορετική. Αλλά γενικότερα πώς το βίωσες.

N.H. Σίγουρα, όπως λες και εσύ Λία μου, το κάθε group είναι διαφορετικό και οι δυναμικές του κάθε group είναι διαφορετικές αλλά το τι μπορώ να πω είναι ότι στα courses στα οποία έπρεπε να βρεθούμε 5 φορές για να κάνουμε 5 sessions αυτό το πράγμα έβλεπες την εξέλιξη των participants μέσα από τα sessions. Δηλαδή, στο πρώτο session έπρεπε και εσύ ως εκπαιδευτής να αποδεχτείς ότι στην αρχή θα φας κάποια ώρα για να εξοικειωθούν και οι participants με το πρόγραμμα. Είναι πολύ σημαντικό. Μάλιστα, πάντα στο introduction μας ξεκινούσαμε εδώ είναι τα tools μας, εδώ αυτό είτε ξέρουν είτε όχι πηγαίναμε με κάποια σταθερά. Το πρώτο μισάωρο του πρώτου session ήταν σίγουρα σχετικά με το tool που θα χρησιμοποιήσουμε και με το πώς θα κάνουμε interact. Αυτό που έβλεπες ήταν ότι στο πρώτο session παρά το γεγονός ότι αφιέρωνες εκείνο το μισάωρο κατά την διάρκεια άκουγες «α πες ξανά πώς κάνουμε τούτο, πώς να απαντήσω στο roll» όταν φτάσαμε στο πέμπτο session οι άνθρωποι ήταν τόσο άνετοι με το tool που έβλεπες και την διαφορά στο πως επικοινωνούσαν μέσα στο online session. Γιατί ο κάθε participant, για να μπούμε στα παπούτσια του έχει ένα άγχος για το ότι πρέπει να κάνει participate, πρέπει να πει την άποψή του, πρέπει, πρέπει, πρέπει αλλά και την ίδια στιγμή έχω και ένα tool μπροστά μου που μπορεί να μη ξέρω να το χρησιμοποιώ και μπορεί να φανώ ότι δεν είμαι τόσο καλός αν κάνω μια ερώτηση για το tool. Είναι τόσες πολλές οι σκέψεις που περνούν από το μυαλό των συμμετεχόντων.

- Παρόλο που μου το είπες Νικόλ, θέλω να σταθούμε στο εξής... δεν έχω πολλές ακόμα οπότε μην ανησυχείς για τον χρόνο. Είπες ότι ήσουν το άτομο που του άρεσε πολύ να μπει στην τάξη να πάρει την ενέργεια. Η διαχείριση της ομάδας πια, πώς άλλαξε; Και αν άλλαξε ήταν κάτι το συγκεκριμένο ήταν συγκεκριμένα βήματα που ακολούθησες ώστε να διαχειρίζεσαι την ομάδα μέσα από την τεχνολογία;

N.H. Για να σιγουρευτώ, Λία μου, ότι κατάλαβα σωστά... μιλάς για την ομάδα μου;

- Την ομάδα των εκπαιδευομένων, δηλαδή η διαχείριση της τάξης. Παρόλο που το έχεις απαντήσει, στις διάφορες μου ερωτήσεις, θα ήθελα να μου απαντήσεις με συντομία πώς αντιμετώπισες την διαχείριση της τάξης.

N.H. Τι κάναμε; Επειδή είχαμε πολλά trainings και ο καθένας διαφορετικά. Ήμασταν βδομάδα παρά βδομάδα, ο καθένας μπορεί να είχε τέσσερα διαφορετικά trainings μέσα στην εβδομάδα. Το τι καθορίσαμε, ήταν ότι κάθε δύο βδομάδες είχαμε μία συνάντηση όλοι οι εκπαιδευτές και μοιραζόμασταν τι πήγε καλά, τι έκανα σε αυτό το session και πήγε καλά; Αλλά κυρίως δίναμε προσοχή στο τι δεν πήγε καλά. Στο μεταξύ, ήμασταν όλοι πάρα πολύ ανοιχτοί σε αυτό ή πολύ honest στο τι δεν πήγε πολύ καλά με σκοπό να το προσέξουμε την επόμενη φορά. Μέσα από αυτή τη διαδικασία βγήκαν και άλλα πράγματα, όπως το να βάζουμε μουσική στην αρχή για να νιώθει και ο εκπαιδευόμενος ωραία, το να μπαίνει κάτι σε screen στην αρχή που να τους καλωσορίζει και να νιώθουν έτσι fun την ώρα που παίζουν. Βγήκαν διαφορετικές ενέργειες στον κάθε εκπαιδευτή γιατί ο καθένας έκανε την δικιά του έρευνα, την δικιά του προετοιμασία, άκουγε τα δικά του από τους δικούς του participants. Οπότε σιγά σιγά χτίζεις αυτά τα πράγματα, νιώθαμε ότι όλοι περνούμε τα ίδια πράγματα και εν τέλει ο ένας έδινε emotional support στον άλλο. «παναγία μου! μήκα σε αυτό το session και δεν μιλούσε κανένας» «μην ανησυχείς το έχω πάθει και εγώ- προσπάθησε αυτό». Μπορείς να πεις ότι τούτο το πράγμα ήταν και μια ψυχοθεραπεία μεταξύ των εκπαιδευτών.

- Αλλά τούτη η ανταλλαγή απόψεων βοήθησε στο να αλλάξεις και εσύ τον τρόπο διαχείρισης. Άρα, αυτή ήταν η αλλαγή στην διαχείριση της ομάδας των εκπαιδευομένων στη δια ζώσης εκπαίδευση.

N.H. Σωστά γιατί ήταν και κάτι καινούργιο! Πιο παλιά που η εκπαίδευση ήταν face to face δεν είναι ότι δεν κάναμε feedback sessions μεταξύ μας, να ανταλλάξουμε απόψεις. Απλά δεν ήταν τόσο συχνά. Δεν υπήρχε αυτή η επιτακτική ανάγκη γιατί τα evaluations ήταν πολύ καλά. Σε αυτή την αλλαγή θεωρήσαμε ότι χρειαζόταν να είναι πιο συχνό το να μαζευόμαστε όλοι μαζί και να συζητούμε πολύ συγκεκριμένα αυτά τα πράγματα.

- *Οπότε υπήρξε ανταλλαγή απόψεων και αλλαγή στην διαμόρφωση της ομάδας. Παρόλο που μου έχεις πει, θέλω να κρατήσω την δική σου εμπειρία, το δικό σου βίωμα. Αν, ας πούμε, πήγαινες τον Μάρτη-Απρίλη. Μάρτη μας δόθηκε η ευκαιρία αλλά μέχρι να αντιδράσουμε και σε αυτό το καινούργιο πες άρα Απρίλη του 20' θέλω να μου περιγράψεις το συναίσθημά σου. Αν κλείσεις τα μάτια σου να σκεφτείς, ποιο ήταν το συναίσθημα που είχες; Να ανακαλέσεις στην μνήμη σου εκείνη την περίοδο.*

N.H. Επειδή εκείνη η περίοδος ήταν, όπως είπα και πριν, μία περίοδος που έπρεπε να κάνουμε deliver online sessions πάρα πολύ γρήγορα σε έναν μεγάλο οργανισμό ήταν κάτι τελείως διαφορετικό. Ένωθα φόβο, ενθουσιασμό την ίδια στιγμή... Ήταν ένα μίγμα συναισθημάτων και καλών και κακών. Κυρίως κυριεύε ο φόβος και ο ενθουσιασμός. Παρόλα αυτά, ένιωθα ότι προχωρούμε, ότι κάνουμε κάτι άλλο. Ο ενθουσιασμός μου οφειλόταν στο γεγονός ότι εξελισσόμαστε, στο ότι κάνουμε κάτι διαφορετικό, ότι θα έχω την ευκαιρία να κάνω εκπαίδευση στο εξωτερικό- κάτι που πριν δεν ήταν τόσο εύκολο να το κάνω-, να έχω την ευκαιρία να πάρω νέες γνώσεις, να μάθω νέα συστήματα. Δηλαδή, ένιωθα ενθουσιασμό. Από την άλλη πάντα είχα τον φόβο για το αν θα πάνε όλα καλά, θα τα καταφέρουμε, θα μπορέσει η ομάδα να ανταπεξέλθει, θα μπορέσω εγώ να ανταπεξέλθω και ως εκπαιδευτρια και να κάνω design σωστά αυτά τα θέματα. Ήταν ένας συνδυασμός Λία.

- *Σαφώς μου ανέφερες μέσα από την πορεία της συζήτησης την στήριξη από τον οργανισμό και στην Κύπρο αλλά και σε διεθνές επίπεδο. Αν δεν υπήρχε αυτή η στήριξη, θεωρείς θα ήταν έτσι τα πράγματα;*

N.H. Σίγουρα δεν θα ήταν τόσο εύκολα τα πράγματα, αν το πάρω εγώ ως άνθρωπος προσωπικά χωρίς να θέλω να το πάρω προσωπικά, είμαι ο άνθρωπος που θα ψάξω πολύ κάτι, δεν εφησυχάζομαι δηλαδή θα προσπαθήσω να ψάξω να δω πώς μπορώ να κάνω κάποια πράγματα καλύτερα. Σίγουρα θεωρώ ότι θα φτάναμε σε ένα καλό επίπεδο, όχι στο επίπεδο που είμαστε τώρα. Θα ήταν κυρίως ότι μπορούσα να βρω από το internet, πως θα μπορούσα εγώ η ίδια να εξελίξω τον εαυτό μου και κάποιους οργανισμούς που θα μπορούσα να βρω και να μας κάνουν training. Αλλά, θα ήταν πολύ πιο δύσκολη διαδικασία, θα ήθελε πολύ περισσότερη προσπάθεια και δεν θα έβρισκα κάποια πράγματα έτοιμα «να μου βρεθούν στο πιάτο».

- *Άρα θεωρείς ότι ο οργανισμός σε ενθάρρυνε, σε υποστήριξε;*

N.H. Πάρα πολύ, και επειδή ανέφερες και το κομμάτι του αν είναι επιχορηγημένα κάποια πράγματα ή όχι. Πρέπει να αναφέρω ότι επειδή πολλοί από την δουλειά μας ήταν και στο εξωτερικό δεν ήταν θέμα επιχορήγησης. Έπρεπε να βάλουμε όλη μας την ενέργεια στο να χτίσουμε αυτά τα πράγματα. Κάποιος άλλος που ένιωθε ότι αυτό το πράγμα δεν ήταν επιχορηγημένο σίγουρα δεν έχει την ενέργεια και το motivation να το δουλέψει αυτό το πράγμα και να το βγάλεις προς τα έξω. Και στην αρχή όταν άρχισαν να γίνονται επιχορηγήσεις ακόμα και η ίδια η Αρχή (ΑνΑΔ) είχε δυσκολία σε ζητήματα: πώς το κάνω, πώς θα το μετατρέψω. Ήταν μια διαδικασία αρκετά χρονοβόρα και δεν πιστεύω ότι και η αρχή βοήθησε με clear guidance τους εκπαιδευτές για το πώς αυτό το πράγμα θα γίνει σωστά. Θεωρώ ότι υπήρχε και εκεί μια ευθύνη ως προς το πώς θα γίνει πιο γρήγορα αυτό το πράγμα, πιο οργανωμένα και με guidance ως προς τους εκπαιδευτές.

- *Πολύ ωραία, πολύ σημαντικό αυτό που μου λες. Γιατί πολλοί που αφήθηκαν μόνοι τους, δεν ενθαρρύνθηκαν με την στήριξη που θα έπρεπε από τον οργανισμό. Θέλω να ρωτήσω το εξής, γιατί μου ανέφερες για πελάτες και είναι το βασικό κομμάτι της δουλειάς σου. Οι πελάτες εκτός, πώς το βλέπουν, πώς εξακολουθούν να το βλέπουν το Online. Είναι σημαντικό να μου δώσεις αυτή την εικόνα γιατί μιλήσαμε για εσένα, για τον οργανισμό, είδαμε τους εκπαιδευόμενους ως εκπαιδευόμενους. Αλλά οι πελάτες, πως το δέχτηκαν το online;*

N.H. Πιστεύω πως αν τους έβαζες τώρα να επιλέξουν θα διάλεγαν το online διότι έχουν τα γραφεία τους, έχουν το σπίτι τους, έχουν την άνεση τους. Τώρα έχω να πω ότι ενώ εμείς προσπαθούμε πλέον να τους φέρουμε πίσω στην τάξη εκείνοι προτιμούν να το κάνουν online. Εκεί έρχεται η blended μορφή και τα μισά γίνονται online τα άλλα μισά face to face. Θεωρώ, επομένως, πως πλέον οι περισσότεροι προτιμούν το online. Στην αρχή υπήρχε και η άποψη «αα ωραίο το classroom», «θα ήταν πιο ωραία αν ήμασταν όλοι μαζί» υπήρχε αυτή η αντίδραση στην αρχή η οποία σταδιακά έσβησε. Εκείνο που για εμένα είναι το κλειδί είναι να αντιληφθούμε ποια πράγματα είναι ωραία να γίνονται διαδικτυακά και ποια άλλα πρέπει να γίνονται face to face. Δηλαδή, το face to face έρχεται να δυναμώσει το interaction μεταξύ των participants ιδίως αν είναι ομάδες που δουλεύουν μαζί. Είναι σημαντικό να τους φέρεις, να δουλέψουν μαζί ιδίως σε ένα case study. Αν έχει κάτι που έχει application τους μαθαίνεις κάτι που έχει ένα σύστημα πάλι εκεί χρειάζεσαι το face to face. Αλλά υπάρχουν πράγματα τα οποία πρέπει να γίνουν online και άλλα που χρειάζονται το face to face. Πρέπει να βρεις την σωστή συνταγή, το σωστό balance.

- *Έχεις απόλυτο δίκιο, αυτή η απάντηση απαντά την ερώτηση που θα σου έκανα τώρα αν έχεις κάνει μια σκέψη για το πώς συνεχίζουμε τώρα. Το είχες πει και στην αρχή το λες και τώρα ότι αυτό που βλέπεις*

εσύ είναι το *blended*, την μικτή- υβριδική εκπαίδευση. Υπάρχει και κάτι άλλο που θα ήθελες να μοιραστείς; Κάποια σκέψη που ενδεχομένως να έχεις κάνει αυτά τα χρόνια είμαστε δυόμιση χρόνια σε αυτή την κατάσταση, κοντεύουμε τα τρία χρόνια χρήσης του *online*.

N.H. Ναι. Οι εκπαιδευτές πλέον και γενικότερα οι οργανισμοί που παρέχουν *learning* χρειάζονται ένα *learning management system* που να μπορούν να καταχωρούν τα πάντα, να μπορούν να κάνουν σωστά προγράμματα *blended* που ο *participant* να μπορεί να μπαίνει στην πλατφόρμα του *LMS* και να ξέρει ποιο είναι το πρόγραμμα του, να ξέρει πχ ότι στις 5 Σεπτεμβρίου έχω *face to face* για δύο ώρες, στις 10 του μήνα να πάμε να κάνουμε αυτό το *visit*, να δουλέψω με την ομάδα σε αυτό το *case*. Να μπορεί να βλέπει το *blended* πρόγραμμα του και να μπορεί να το διαχειρίζεται. Αυτό είναι το ένα κομμάτι. Το άλλο είναι το *community*. Είναι σημαντικό οι *participants* να μπορούν να μιλήσουν μέσω *chat* και άλλων για να μπορούν να κρατήσουν αυτό το *network* μετέπειτα. Επίσης, αυτό που λέω πλέον δεν αρκεί η μία μέθοδος. Δηλαδή μπορεί να είναι ένα *e-learning* που είναι *self page* και πρέπει να το κάνουν πριν μετά μπορεί να συνεχίσεις με *coaching sessions*, μετά μπορεί να συνεχίσεις με ένα *classroom session*, μετά με ένα *case study*. Όσον πιο σωστά δομημένο είναι από άποψη χρόνου αλλά και από άποψη του τι κάνεις τόσο πιο ουσιαστική θα είναι η εκπαίδευση. Και ένα πολύ γερό *evaluation* στο τέλος ή και κατά την διάρκεια ούτως ώστε ως εκπαιδευτής να αλλάζεις το πρόγραμμα σου, αναλόγως πως πάνε τα πράγματα, να το εξελίσσεις. Δηλαδή δεν τελειώσε ένα πράγμα και τελειώσε μέσα στην ημέρα αλλάζεις πράγματα για να αφήσεις ικανοποιημένους στο τέλος της ημέρας τους *participants* σου.

- Με οδηγείς στην προτελευταία ερώτηση, γιατί ένα μεγάλο ζήτημα που έχει εγερθεί με το *online* και υπάρχει μια συζήτηση στην κοινότητα των εκπαιδευτών και γενικά στην εκπαίδευση είναι ότι ναι εντάξει αλλά πως αποτιμούμε μετά από τόσους μήνες την εκπαίδευση *online*, ποιοτικά. Δηλαδή, σαν εκπαιδύτρια πως αποτιμάς την ποιότητα της εκπαίδευσης που παρείχες εσύ, η ομάδα σου όλους αυτούς τους μήνες μέσω του διαδικτύου;

N.H. Σίγουρα, αυτό το πράγμα πρέπει να το σκεφτείς και λίγο αρχίζοντας μια εκπαίδευση. Και τι εννοώ; Αρχίζοντας μια εκπαίδευση πάντα πρέπει να κάνεις το λεγόμενο *pre survey* στο οποίο αρχίζεις και αντιλαμβάνεσαι. Βάζεις τους *participants* να συμπληρώσουν για να αντιληφθείς ποιο είναι το *level* της γνώσης που έχουν πάνω στα συγκεκριμένα πράγματα που θα κάνεις στο κομμάτι του *training* σου. Το ίδιο κάνεις και στο τέλος για να δεις αν υπήρξε οποιοδήποτε *increase* στο κομμάτι του *knowledge*. Τώρα, το άλλο πράγμα που μπορείς να κάνεις, το οποίο ισχύει και για το *classroom*, είναι το λεγόμενο *feedback* από τρίτους. Αν έχω έναν *leader* που μπορεί να περάσει να κάνει το πρόγραμμα μου, στο τέλος της ημέρας, αν από τα *skills* που θα αποκομίσει αυτός ο *leader* μπορεί να σου δώσει κάποιο *feedback* για το αν είδε κάποια αλλαγή πάνω στον *leader*. Αυτό δεν μπορεί να γίνει μόλις τελειώσει κάποιος το *training* του. Πρέπει να περάσει ένα χρονικό διάστημα ώστε να μπορέσει κάποιος να δει αυτή την αλλαγή. Το κάνουμε πολύ εμείς αυτό. Ενημερώνουμε τις ομάδες μας, ότι ο *leader* θα περάσει από αυτό το *training* και μετά θέλουμε να μας κάνετε *assess* αν υπήρχαν αλλαγές σε αυτά τα κομμάτια και είναι ανώνυμο, δεν θα το δει κανένας, είναι καθαρά για το κομμάτι του *evaluation* και θα δοθεί και *feedback* σε μαζικό επίπεδο. Δηλαδή, 10 άτομα θα δώσουν *feedback* και για τους 10 μαζί *blended*. Με τέτοιους τρόπους...

- Φαντάζομαι ότι το εφαρμόζεις, και υπάρχει αρκετός χρόνος για να πάρετε πίσω *feedback*. Τι σας έδειξε αυτό το *feedback* όσον αφορά την ποιότητα της εκπαίδευσης που είχε το *online* που κάνατε;

N.H. Ένα πράγμα που μπορώ να πω είναι ότι, πλέον σε όλα τα προγράμματα που κάνουμε είναι και ένα κομμάτι του *sustainability* που πρέπει να σκεφτούμε. Δηλαδή το θέμα δεν είναι να περάσει κάποιος από ένα πρόγραμμα, να κάνει κάποια πράγματα, είσαι σε μία φάση που είσαι εκτός της δουλειάς. Εκείνη την ώρα, που είσαι εκτός της δουλειάς λες: «ναι τι ωραία, να κάνω το ένα, να κάνω το άλλο». Όταν όμως μπεις στην πίεση της δουλειάς τα πράγματα αλλάζουν δεν είναι τόσο εύκολα, ώστε να θυμάσαι τι έγινε μέσα στο *training*. Για αυτό, είναι σημαντικό, μέσα στα προγράμματα της εκπαίδευσης που γίνονται να υπάρχουν και τα λεγόμενα *nudges*, να στέλνεται ένα υλικό στους συμμετέχοντες ανά μήνα κλπ ώστε να τους θυμίζει κάποια πράγματα, η αλλαγή που πάει να γίνει να μπορέσει να κρατήσει. Με αυτόν τον τρόπο δεν θα χρειάζεται να καταβάλλεται η ίδια προσπάθεια για να καλυφθεί το *skill*. Είναι μια περίοδος στην αρχή που χρειάζεσαι λίγο *boost*.

- Προσαρμογή;

N.H. Ακριβώς.

- Απλά ξάνα έρχομαι στην ερώτηση, δεν ικανοποιήθηκα από την απάντηση. Υπάρχει ένα πολύ μεγάλο *debate* και κυρίως πριν αυτή τη κατάσταση στην οποία η *online* εκπαίδευση θεωρείτο υποδεέστερη. Οπότε όταν προέκυψε ως αναγκαστική, δεν υπήρχε άλλος τρόπος, διαφορετικά δεν θα γίνονταν εκπαιδεύσεις – και βλέπουμε εκείνη την περίοδο πως αναπτύχθηκαν και το *zoom* και το *webex*- πιθανώς να άλλαξαν κάποια πράγματα. Μπορεί και όχι, δεν θέλω να σε προκαταβάλω θέλω να ακούσω την δική σου θέση. Και εσύ στην αρχή είπες ότι προτιμούσα την τάξη και ο λόγος ήταν γιατί δεν μπορούμε να παίρνουμε την ίδια ποιότητα. Άρα θέλω να μου πεις για την ποιότητα της δουλειάς σου, για την ποιότητα

της εκπαίδευσης. Ήταν εξίσου καλή; Ήταν καλύτερη; Χαμηλότερη; Πως θα την αξιολογούσες; Όχι απαραίτητα από τους εκπαιδευόμενους σου αλλά και από εσένα.

N.H. Εγώ θεωρώ ότι ήταν εξίσου καλή, μετά από πολύ καλή προσπάθεια εκτός ίσως από ένα- δύο θέματα που θα προτιμούσα να είχα και το interaction πχ το coaching. Το να είσαι συνέχεια online χάνεις το ... να έχεις συνέχεια μπροστά σου τον άνθρωπο που κάνεις coach και να πιάσεις την ενέργεια. Έχει κάποιες θεματολογίες που θέλεις αυτό το interaction. Αν με ρωτήσεις γενικά δεν θεωρώ ότι το polity ήταν χειρότερο. Αντίθετα, θεωρώ ότι έπεσε πολύ δουλειά για να είναι εξίσου καλό. Απλά θεωρώ ότι σε δύο τρία κομμάτια μου έλειψε αυτό το ανθρώπινο face to face interaction. Θα ήταν ένα «τσικ» πιο σωστό για να αναπτύξουν πιο σωστά κάποιο skill.

- *Οκ. Νομίζω μου απάντησες...*

N.H. Επίσης, να σου πω Λία μου, ότι στα evaluation mats την ώρα που γινόταν online – αυτό μπορεί να είναι και ένα tip για όποιον θέλει να το βάλει στις αξιολογήσεις του- εμείς ρωτούσαμε τους participants μέσα στις αξιολογήσεις αν θεωρούσαν ότι το συγκεκριμένο course θα ήταν πιο efficient σε classroom μορφή. Και είναι πολύ ενδιαφέρον να δεις τις απαντήσεις. Πολλοί λένε ότι ήταν τέλεια και δεν θα το ήθελαν face to face είναι άλλοι που το λένε ότι για συγκεκριμένα κομμάτια θα το προτιμούσαν. Οπότε πιάνεις πιο άμεσα αυτό το response αν έχεις κάποια τέτοια ερώτηση.

- *Αν σε ρωτούσα, πέρα από την δική σου την άποψη, όλα αυτά τα assessments που πήρες στα χέρια σου... τι λένε οι εκπαιδευόμενοι; Αν θεωρήσεις ότι με αυτό τον τρόπο ψηφίζουν, τι ψηφίζουν; Την τάξη; Το online; Το blended;*

N.H. Θα έλεγα το blended. Μετά θα έλεγα online και μετά classroom καθαρό. Τώρα που μιλάμε έτσι στην φάση που ήμαστε σήμερα. Σκέψου ότι στην Κύπρο μπορεί να είναι λίγο διαφορετικά τα πράγματα αλλά πρέπει να δούμε και το global περιβάλλον. Στο global περιβάλλον οι αποστάσεις είναι τεράστιες, ακόμα και το θέμα του ότι θα έπρεπε να ταξιδεύουν για 4-5 ώρες που θα διαρκούσε ένα training ή το θέμα του community. Έχει ακόμα και το impact στο περιβάλλον. Γίνεται μεγάλο θέμα ότι δίνεται αυτή η δυνατότητα ενώ παλιά όλα τα trainings, conferences γίνονταν face to face.

- *Ήταν και ο εγκλεισμός τότε και βοήθησε πολύ το περιβάλλον, που δεν κυκλοφορούσαν αυτοκίνητα κλπ. Λοιπόν Νικόλ μου, μου απάντησες σε όλες τις ερωτήσεις. Δεν ξέρω αν θες εσύ να πεις κάτι άλλο για όλη αυτή την εμπειρία που έζησες, αν σε βοήθησε εσένα ως εκπαιδευτρια.*

N.H. Ναι πιστεύω ότι εγώ προσωπικά εξελίχθηκα ως εκπαιδευτρια. Πλέον μπορώ να κάνω και τα δύο σε ένα πολύ καλό επίπεδο και πλέον η συμβουλή μου σε οποιονδήποτε εκπαιδευτή είναι ότι όπως σε όλους τους κλάδους έτσι και σε αυτόν πρέπει να εξελισσόμαστε. Να εξελισσόμαστε γιατί δυστυχώς αν μένουμε έτσι θα μείνουμε πίσω. Είναι σημαντικό, οτιδήποτε έρχεται μπροστά μας να το μαθαίνουμε. Σε όποια ηλικία και αν είμαστε, υπάρχει το περιθώριο να μαθαίνουμε πράγματα συνεχώς!

Συνέντευξη αρ. 10:

Λ: Βιντεογραφείται με τη συναίνεσή σου. Αν κάποιες ερωτήσεις δε θέλεις να τις απαντήσεις μπορείς να μην τις απαντήσεις. Βασικά όμως Πολίνα είναι τις εμπειρίες έτσι που θέλουμε.

Π: Στα Ελληνικά ή στα Αγγλικά;

Λ: Στα Ελληνικά

Π: Στα Ελληνικά, οκ.

Λ: Όπως θέλεις να εκφραστείς, τις εμπειρίες σου θέλουμε να μοιραστούμε. Το θέμα μας είναι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση έτσι όπως τη βιώσαμε οι εκπαιδευτές ενηλίκων με το covid, από τον covid και μετά, δηλαδή από το Μάρτη του 20 και μετά, πώς το βίωσες, πώς ήταν αυτή η αλλαγή, αυτό θέλουμε να δούμε. Οπότε έτσι πριν ξεκινήσουμε Πολίνα με τα θέματα του covid θέλεις λίγο να μας πεις τη διαδρομή σου στην επαγγελματική κατάρτιση, έτσι λίγο πόσα χρόνια είσαι στο χώρο αυτό, τι κάνεις;

Π: Ασχολούμαι με την επαγγελματική κατάρτιση εδώ και 25 χρόνια, ξεκίνησα να διδάσκω το 1997 στο λεγόμενο BPP College, που μετά το BPP College ενώθηκε με το Cyprus College το 1999. Ξεκίνησα και δίδασκα χαμηλού επιπέδου accounting qualifications, ήμουν μόνο 23 χρονών όταν ξεκίνησα, 23 και μισό κάπου εκεί και έκανα χαμηλού level accounting qualifications. Μετά ενωθήκαμε με το Cyprus College και ξεκίνησα να είμαι υπάλληλος του Cyprus College τότε, πριν να γίνει ακόμα Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο· ήμουν στο κομμάτι του professional studies. Σιγά-σιγά, νομίζω το 99 περίπου, ξεκίνησα να διδάσκω ACCA και ξεκίνησα να διδάσκω και στην Κύπρο και στο εξωτερικό και at the same time ξεκίνησε σιγά-σιγά το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο, δε θυμάμαι πότε ήταν αλλά μόλις ξεκίνησε το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο δίδασκα και στα ακαδημαϊκά προγράμματα του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου.

Λ: Είπες ότι δίδασκες Κύπρο και εξωτερικό. Στο εξωτερικό πώς δίδασκες πήγαινες δηλαδή ή με άλλο τρόπο;

Π: Όχι, πήγαινα στη Μάλτα και στην Ελλάδα.

Π: Λοιπόν, συνέχισα για μερικά χρόνια, αρκετά χρόνια, με το ACCA, και πιο κάτω levels και το ACCA, και το 2007 ξεκίνησα να διδάσκω ACA charter. Και πλέον όταν με είδαν ότι μπορούσα, γιατί δεν έχει πάρα

πολλούς καθηγητές που μπορούν στο ACA και το σκόρσο του ACA, διότι είναι από η ώρα 9 έως η ώρα 5 και μπορεί να πάει ας πούμε 2 εβδομάδες συνέχεια. Είναι πολύ το σκόρσο, πολλή προετοιμασία, γιατί είναι πολλές οι ώρες, όχι γιατί είναι πιο δύσκολο qualification από το ACCA. Όταν με είδαν ότι μπορούσα να το κάνω αυτό το πράγμα ξεκίνησαν και μου έδιναν μόνο ACA και κατέληξα να είμαι στο Cyprus College, πλέον Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο, στο τμήμα των επαγγελματικών σπουδών και δίδασκα μόνο ACA. Προσπαθούσα πάρα πολύ, με πολύ αγώνα μου έδιναν και κανένα ACCA, δεν ήθελαν να κάνω ACCA, γιατί ήθελαν να έχω τις ώρες μου available να κάνω τα courses που δεν μπορούσαν άλλοι ας πούμε. Μετά, για διάφορους λόγους, επέλεξα το 2016 να πάω στη PwC Academy. Εντωμεταξύ στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο δεν έκανα μόνο ACA και ACCA, έκανα και κάποια σεμινάρια, έκανα και τις εξετάσεις του ACC έκανα διάφορα πράγματα απλώς το βάρος της δουλειάς μου ήταν στο ACA, ας πούμε το 80% της δουλειάς μου ήταν στο ACA. Όταν πήγα στη PwC Academy πάλι ξεκίνησα με ACA, σιγά-σιγά ξεκινήσαμε τα ACCA, ανέλαβα και το administration του ACCA, κάνουμε τώρα και αρκετά courses ACCA, τα ACC, και αρκετά σεμινάρια και όπως πάνε τα σεμινάρια συνέχεια αυξάνονται, δηλαδή πλέον είναι στο 60%-40%, 65%-35%, ας πούμε 65% professional qualifications και σεμινάρια ενηλίκων περίπου στο 35% με διαφόρων ειδών σεμινάρια.

Α: Οκ. Και όλη αυτή η διαδρομή, που είναι πάρα πολύ μεγάλη, πάρα πολύ ενδιαφέρουσα Πολίνα, ήταν με προγράμματα δια ζώσης, δηλαδή σε τάξη. Πώς βίωσες αυτή την έλευση της πανδημίας; Καταρχάς πώς ένιωσες όταν δεν μπορούσαμε να εργαστούμε καθόλου και πώς ένιωσες όταν αποφασίστηκε, δόθηκε το ok να πάμε με την distance learning;

Π: Λοιπόν, εμείς μια καλή ημέρα μας είπαν μείνετε σπίτι, έχετε τα computers σας μείνετε σπίτι. Δηλαδή, μας έστειλαν μήνυμα την Κυριακή νομίζω, και μας είπαν από αύριο μένετε όλοι σπίτι.

Α: Ήταν 13 του Μάρτη που έγινε αυτό.

Π: Ναι. Αμέσως έπρεπε να κάνουμε μάθημα από σπίτι. Εγώ είχα μάθημα τη συγκεκριμένη μέρα ή την επόμενη μέρα, δεν ξέρω δε θυμάμαι καλά, και μου είπαν ενώνεστε με Google meet και κάνετε μάθημα. Μας έστειλαν τα links, εντάξει δεν ήταν δύσκολο πιστεύω ότι προσαρμόστηκα πάρα πολύ εύκολα απλώς δεν είναι το ίδιο, κλείνουν τις κάμερες. Εντωμεταξύ εμείς έχουμε και δύναμη πάνω στους trainees μας διότι τα courses τα πληρώνει η PwC άρα τους λέμε «Αφήστε ανοιχτές τις κάμερες, δε γίνεται, αν τις κλείσετε έχει απουσία». Τις κλείνουν όμως, όποτε θέλουν απαντούν, δεν είναι το ίδιο όπως στην τάξη και το αποτέλεσμα ήταν ότι την πρώτη φορά που είχαμε, δηλαδή τον Ιούνιο του 2020· όχι τον Ιούνιο του 2020 δεν είχε εξετάσεις, είχε το Σεπτέμβριο του 2020, τα αποτελέσματα ήταν χάλια. Τα αποτελέσματα δεν ήταν καλά, μάθαμε μια ζωή να έχουμε πολύ ψηλά percentage αποτελεσμάτων και ξαφνικά τα αποτελέσματα έπεσαν. Και δεν είμασταν σίγουρα ούτε εμείς, αν και δεν είχαμε την εμπειρία τόση στα online, ήταν και οι φοιτητές οι οποίοι νόμιζαν ότι κάνουν και χωρίς τον καθηγητή και θα διαβάσουν μόνοι τους ας πούμε. Αμέσως φάνηκε ο ρόλος του καθηγητή.

Α: Μήπως έφταιγε και το γεγονός ότι, αυτό που είπες ότι και εσύ προσαρμόστηκες, ότι ήταν δύσκολο και για τους ίδιους να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα;

Π: Ήταν δύσκολο να προσαρμοστούν και είναι και δύσκολο, επειδή πιάνω κι εγώ τον εαυτό μου κάποτε διότι κι εγώ όταν παρακολουθώ course, όταν είμαι μέσα στην τάξη παρακολουθώ 100% αλλά όταν δεν είμαι μέσα στην τάξη πιάνω τον εαυτό μου και θα απαντήσω ένα τηλέφωνο, θα κάνω κάτι άλλο, θα το ακούω και να δουλεύω πάνω σε κάτι άλλο να μη χάνω ώρα, διάφορα πράγματα που σκέφτεσαι και τελικά γελάς τους όλους.

Α: Ναι. Μήπως είναι η νοοτροπία όμως, δηλαδή το ότι δεν είχαμε καθόλου μια κουλτούρα σε σχέση με τις εξ αποστάσεως εργασία και εκπαίδευση, γιατί λειτούργησαν μαζί στην περίπτωση τη δική σας.

Π: Ναι μπορεί. Κοίταξε εξ αποστάσεως εργασία αμέσως συνηθίσαμε διότι ότι έκανες στο γραφείο το έκανες και εδώ, και το έκανες και καλύτερα γιατί ήσουν ήσυχος. Επίσης, εγώ τουλάχιστον γιατί κάποιοι που είχαν μωρά σπίτι δεν ήταν το ίδιο, εγώ όμως που τα μωρά μου ήταν μεγάλα σε εκείνη τη φάση δεν με ενοχλούσε κανένας, αντίθετα κέρδιζα και το χρόνο που πήγαινα δουλειά, κέρδιζα και το χρόνο που ερχόμουνα από τη δουλειά, έλεγα αφού είμαι εδώ ας δουλέψω ακόμη λίγο άρα έβγαινε πολύ περισσότερη δουλειά. Αμέσως προσαρμόστηκα εγώ προσωπικά με το δουλειά που σπίτι.

Α: Με την εκπαίδευση όμως σε βοήθησε ή δε σε βοήθησε αυτή η στροφή;

Π: Στην εκπαίδευση νομίζω δε με βοήθησε απλώς τώρα που αποκτώ εμπειρίες, έχω κάποιες εμπειρίες 2 χρόνων τώρα, βρίσκω τα πράγματα που γίνονται καλά online και τα προωθώ εκείνα και κάποια πράγματα που δε γίνονται καλά online τα παίρνω μέσα στην τάξη. Δηλαδή, παραδείγματος χάριν, έχω ένα course το οποίο το μισό course είναι multiple choice, άρα βρήκα τρόπο και τους δίνω τα multiple choice μέσα στην τάξη, τα κάνουν και δεν υπάρχει chance να μου γελάσουν ότι δεν τα κάνουν γιατί αφού βλέπω ότι τα κάνουν με το Google sheets. Άρα εκείνο το μάθημα γίνεται πολύ καλά online, την επανάληψη όμως επειδή θέλω να τους έχω από κοντά, να τους βλέπω ότι δουλεύουν και να νιώθουν και οι ίδιοι πίεση να δουλέψουν μέσα σε εκείνες τις 4 μέρες της επανάληψης, τους παίρνω μέσα στην τάξη.

Α: Οκ. Βλέπω ότι έτσι κάπως διαφοροποιήσες τον τρόπο δουλειάς σου. Γενικά αυτή η διαδικασία σε ώθησε να αλλάξεις μεθόδους, τεχνικές; Για παράδειγμα έχουμε μιλήσει και στα μαθήματα για τις διαδραστικές τεχνικές κλπ που εντάξει και το θέμα σου είναι λίγο δύσκολο για να τα εφαρμόσεις στο full,

αλλά άλλαξες πράγματα δηλαδή για να μπορέσεις να πετύχεις, εκτός αυτό που μου ανέφερες, αν άλλαξες τον τρόπο που δουλεύεις, τις τεχνικές σου ούτως ώστε αυτό να σε βοηθήσει να είναι πιο πετυχημένη η διδασκαλία. Επειδή τον πρώτο καιρό, γιατί εκείνο με ενδιαφέρει περισσότερο πως αντέδρασες, θα πούμε και για τη συνέχεια, δεν είχες καθόλου την ευκαιρία για πολύ μεγάλο διάστημα να κάνεις μαθήματα στην τάξη, ήταν όλα online, δεν είχαμε τη δυνατότητα.

Π: Ναι. Κοίταξε ξεκίνησα να διαβάζω πως μπορώ να κάνω ένα online πρόγραμμα πιο ενδιαφέρον, ξεκίνησα να παρακολουθώ courses για online μαθήματα. Και το ACCA και το ACA προσπάθησε να βοηθήσει με το να μας κάνουν κάποια trainings για πως να κάνουμε ένα καλύτερο πρόγραμμα online. Το τελευταίο ήταν αρκετά καλό που μας εκάναν, τελείωσε μεσα στον Ιούνιο, ήταν ένα course στο οποίο μας έβαζαν να οπτικογραφήσουμε τον εαυτό μας την ώρα που κάνει μάθημα για 1 ώρα και να τους το στείλουμε να δουν πως κάνουμε μάθημα. Μας είπαν διάφορες τεχνικές που μπορούμε να κάνουμε το μάθημα πιο ενδιαφέρον, το online μάθημα πιο ενδιαφέρον, και μετά μας είδαν ένα-ένα, πως βελτιωθήκαμε μετά από τα μαθήματα και μας παρακολούθησαν σε ένα 15λεπτο presentation και μας είπαν τα comments τους. Και ήταν πάρα πολύ ενδιαφέρον.

Α: Οκ. Θέλεις να μας πεις 1-2 πράγματα που διδάκτικες μέσα από τα μαθήματα που παρακολούθησες μόνη σου και μέσα από αυτά που παρακολούθησες μέσω του ACCA και του ACA, τι αποκόμισες, τι είναι αυτό που άλλαξες, τι είναι αυτό που έκανε τη διαφορά;

Π: Κοίταξε, η εμπειρία. Με την πάροδο του χρόνου λες να προσπαθήσω και κάτι άλλο, να προσπαθήσω και κάτι άλλο. Το Google Meet μας βοήθησε πάρα πολύ διότι έκανε συνέχεια update την πλατφόρμα του και έβαζαν καινούργια πράγματα μέσα. Ας πούμε τα break-out rooms δεν υπήρχαν, τα έβαλε, μετά δεν είχε τρόπο να κάνουμε roll, το έβαλε, είχε διάφορα πράγματα που τα πρόσθετε σιγά-σιγά και μας βοηθούσε και το Google Meet, αφού τα πρόσθετε λέγαμε γιατί να μην τα δοκιμάσουμε, και βρίσκαμε ότι μας βόλευε σε κάποια πράγματα. Δηλαδή, ειδικά στα σεμινάρια που κάνω σίγουρα χρησιμοποιώ break out rooms, σίγουρα χρησιμοποιώ rolls, σίγουρα χρησιμοποιώ κάποια από τα πράγματα που μας δίνει το Google Meet αν και χρησιμοποιούμε και μια άλλη πλατφόρμα, την WebEx, η οποία είναι πολύ πιο relevant όταν κάνεις σεμινάριο, είναι πολύ πιο interactive. Μπορούν όλοι για παράδειγμα να γράψουν πάνω, κάποια πράγματα μπορείς να τα κάνεις και με το Google Meet αλλά όχι όλα. Αλλά γενικά το Google Meet μας βοήθησε σε αυτό το ταξίδι που ξεκινήσαμε από το μηδέν και χτίζαμε σιγά-σιγά. Τώρα δεν μπορώ να πω ότι είμαι expert στα online courses αλλά ένα 70% μπορώ να πω ότι άλλαξα τον τρόπο της δουλειάς μου και ότι έκανα adapt στα νέα πράγματα που υπάρχουν τώρα.

Α: Τι είναι αυτό που σε δυσκόλεψε παραπάνω και τι είναι αυτό που σου άρεσε στα καινούργια πράγματα που λες;

Π: Κοίταξε, εκείνο που με δυσκόλεψε πιο πολύ είναι ότι δε ξέρεις αν παρακολουθούν ή όχι οι φοιτητές. Και επειδή εμάς δεν είναι απλώς ένα σεμινάριο που θα το κάνεις, να περάσεις καλά, να προσπαθήσεις να μεταδώσεις κάποια πράγματα και ότι πιάσουν επιάσαν ας πούμε. Είναι σεμινάρια τα παραπάνω που πρέπει να κάτσουν εξετάσεις. Και αμέσως αυτό το πράγμα φαίνεται στα αποτελέσματα και είδαμε μείωση των αποτελεσμάτων μας. Άρα αυτό ήταν που με δυσκόλεψε πιο πολύ από όλα. Θυμάμαι τον καιρό που τα κάναμε όλα online, όταν έκανα και το revision online, το οποίο τους λες έχετε 40 λεπτά και λύστε αυτή την άσκηση και να την δούμε, τα έκλειναν όλοι και έφευγαν. Δηλαδή δεν μπορούσες τόσο πολύ να controllάρεις αυτή την κατάσταση. Αυτό ήταν η δυσκολία μου. Η ευκολία ήταν ότι γλυτώσαμε το travelling, ήταν στημένο το computer. Δηλαδή έπρεπε να πάω από τις 8 παρά το πρωί στο γραφείο για να ξεκινήσω μάθημα 9. Εδώ 8 ξυπνούσα, 8μιση καθόμουνα και ήταν όλα μια χαρά στημένα, έτοιμα από την προηγούμενη νύχτα, ούτε να πάρεις, ούτε να φέρεις, ούτε να ταξιδέψεις. Έκανα τον καφέ μου, το νερό μου εδώ και όλα μια χαρά. Αυτό με βοήθησε πάρα πολύ και τελειώνοντας δεν πρέπει να τα μαζέψεις και να έρθεις σπίτι και να ξεκινήσεις να προετοιμάζεσαι για την επόμενη μέρα. Είναι ανοιχτά, τα έχεις εκεί, δουλεύεις πάνω τους, τα κλείνεις και ξεκουράζεσαι μετά.

Α: Αυτό είναι το θετικό μέρος που είναι πάρα πολύ σημαντικό. Στο κομμάτι της εκπαίδευσης τι ήταν αυτό που σου άρεσε, ήταν κάτι καινούργιο μέσα από την τεχνολογία το οποίο δεν το είχες μέσα στην τάξη και σου άρεσε. Η δυσκολία μας την είπες. Υπήρχε κάτι, μπορεί και να μην υπήρχε, αν υπήρχε κάτι.

Π: Αυτό που κάνω εγώ είναι δημιουργώ ένα drive και βάζω όλο το υλικό πάνω, αμέσως το πιάνουν από εκεί, δε θέλω να κάνω copies. Και αυτό με βοηθά να κάνω ένα Google Drive που έχω όλους τους participants, βάζω όλο το υλικό μέσα χωρισμένο σε κεφάλαια ούτε να μου βγάλουν copies ούτε να μου τα φέρουν κλπ. Δηλαδή αυτό βοηθά πάρα πολύ, τα ανοίγουν, τυπώνουν ό,τι θέλουν ότι ώρα θέλουν, ούτε να χάσουν κάτι ούτε δικαιολογία μα εγώ δεν το έχω, εσύ δεν το έχεις κλπ. Είναι πιο οργανωμένα τα πράγματα από αυτή την πλευρά, όταν είναι οργανωμένος και ο καθηγητής φυσικά. Από την άλλη, σίγουρα το face to face δε μπορεί να συγκριθεί. Χάνεις το personal contact γιατί μου έτυχε να μου πουν: «Κυρία Πολίνα μας κάνεις μάθημα ενάμιση χρόνο και πρώτη φορά σε βλέπουμε από κοντά». Δηλαδή αυτό το personal contact, να γελάσεις, να περάσεις ωραία το έχεις μόνο μέσα στην τάξη. Την ώρα που κάνεις μάθημα online μιλάς του γυαλιού, έτσι νιώθεις. Και λες τώρα μου απαντούν, με ακούνε, δεν με ακούνε, είναι effective όλα αυτά, καταλαβαίνουν τι τους λέω και πόσο σημαντικά είναι; Δεν ξέρεις.

Α: Έκανες κάποια προσπάθεια να δημιουργήσεις πιο στενές σχέσεις εξ αποστάσεως;

Π: Κοίταξε, προσπαθώ διότι μιλάς μαζί τους. Το ανοίγω πιο γρήγορα και αυτοί που μπαίνουν πιο νωρίς ξεκινάς να τους μιλάς, τι κάνεις, από ποιο πανεπιστήμιο είσαι κλπ. Τους λέω κι εγώ για το γιο μου και άλλα απλώς για να σπάσει ο πάγος, αλλά δεν είναι το ίδιο. Άλλο να έχεις lunch και να πας να κάτσεις μαζί τους, να ακούσεις τι λένε, να πεις μια κουβέντα και άλλο εδώ που απλά το κλείνεις και το ανοίγεις την ώρα που θα αρχίσει το μάθημα.

Λ: Οκ. Μου είπες ότι μέχρι τη στιγμή που μας τα κλείσανε όλα δεν είχες πραγματική εμπειρία online εκπαίδευσης, ήταν ξαφνικά. Και είπες όμως ότι δε δυσκολεύτηκες. Γιατί νομίζεις δε δυσκολεύτηκες εσύ; Γιατί υπάρχουν κάποιοι που δυσκολεύτηκαν, γιατί νομίζεις εσύ ότι δε δυσκολεύτηκες;

Π: Γιατί η εταιρεία μας τα είχε όλα έτοιμα και είμασταν έτοιμοι. Δηλαδή δε ψάχναμε ούτε πλατφόρμα ούτε τίποτα. Ήταν όλα έτοιμα, ήδη είχαμε κάνει και κάποια meetings και είδαμε πως δουλεύει η πλατφόρμα. Ξεκίνησε από τον Ιούνιο και δούλεψε το flexible ωράριο μας, άρα δικαιώσουν να δουλέψεις όσες ώρες ήθελες, ότι ώρες ήθελες και άρα ήταν πολύ εύκολο. Είχαμε την τεχνολογία, είχαμε το flexibility και αμέσως έγινε πολύ εύκολα η αλλαγή. Μέσα σε λίγες ώρες δουλεύαμε όλοι από σπίτι και ήταν πάρα πολύ εύκολο. Εντάξει κάποια πράγματα δεν τα ξέραμε τόσο καλά, το Google Meet το είχαμε χρησιμοποιήσει 2-3 φορές. Ξεκινήσαμε να το χρησιμοποιούμε αναγκαστικά, όλη μέρα κάναμε meetings, είχαμε και την έγνοια μας. Θυμάμαι τον πρώτο καιρό ο director μου μας έκανε κάθε μέρα meeting για να δει τι κάνουμε όλη μέρα σπίτι. Πρέπει να είχε και μια έγνοια το γραφείο ολόκληρο για θέμα κατάθλιψης, για θέμα over whelming, είχαν και τέτοιες έγνοιες. Αρχισαν κάποια trainings εκείνο τον καιρό, γιατί δεν μπορούσαμε να κάνουμε κάτι άλλο, τα οποία γινόντουσαν online και σιγά-σιγά μάθαμε να τα χρησιμοποιούμε αυτά τα πράγματα.

Λ: Άρα έπαιξε ρόλο και η ίδια η εταιρεία που ήταν έτοιμη.

Π: Ναι μας βοήθησε πάρα πολύ η εταιρεία.

Λ: Αν δεν ήταν αυτό το πράγμα, δηλαδή αν ήσουν μόνη σου, αν δεν υπήρχε αυτή η βοήθεια και από την εταιρεία και από την ίδια την τεχνολογία, δηλαδή είχατε όλη τη βάση για να μπορείτε να δουλέψετε, νομίζεις θα ήταν διαφορετικά τα πράγματα;

Π: Ναι πάρα πολύ. Γιατί μιλούσα με μια κοπέλα που έχει δικό της ινστιτούτο και ξαφνικά τους έκλεισαν και έτρεχε να βρει πλατφόρμα να χρησιμοποιήσει, έτρεχε να βρει ποια είναι η πλατφόρμα που κάνει για τη δική μου περίπτωση; Να δοκιμάσω την μία, να δοκιμάσω την άλλη. Έκλεισε το κολλέγιο για κάποιες βδομάδες για να δει πως θα μπορέσει να ανταπεξέλθει. Ενώ εμείς από τη μια μέρα στην άλλη τα κάναμε όλα online. Δε χάσαμε ούτε μάθημα, τίποτα.

Λ: Άρα νιώθεις ότι βοηθήθηκες πάρα πολύ από όλη αυτή την υποδομή που υπήρχε στην εταιρεία και δε δυσκολεύτηκες καθόλου;

Π: Ναι.

Λ: Θέλεις έτσι να θυμηθείς τις πρώτες μέρες που ήταν οι πιο δύσκολες; Κάποια παραδείγματα που σε δυσκόλεψαν ή που σου έκαναν εντύπωση;

Π: Δυσκολεύομαι να κάνω μάθημα με μία οθόνη, κατάλαβα ότι δε γίνεται με μια οθόνη θέλω δύο. Δυσκολεύτηκα πως να τα ενώσω. Τον πρώτο καιρό δεν κατάλαβα ότι έπρεπε να ενώσω extra κάμερα για να κάνω πιο σωστά το μάθημα μου το έκανα με τη κάμερα του computer. Τέτοια πράγματα τα οποία ήρθαν με την πάροδο του χρόνου, με τη χρήση για να μπορέσεις να οργανωθείς όπως θέλεις. Αυτά ήταν τα δύσκολα, δεν βρήκα κάποια άλλη δυσκολία.

Λ: Σε σχέση με τους συμμετέχοντες Πολίνα, κάποια παραδείγματα, γιατί εσύ είχες αυτή τη στήριξη κάποιοι μπορεί να μην την είχαν. Ή θεωρείς ότι επειδή ήταν πιο νέοι σε ηλικία ήταν πιο familiar με την τεχνολογία;

Π: Όχι ήταν πολύ πιο εύκολο για τους συμμετέχοντες γιατί είναι συνάδελφοι οι συμμετέχοντες. Άρα είχαν το support της εταιρείας και τα προγράμματα της εταιρείας, ήταν πολύ εύκολο αυτό το πράγμα να γίνει. Άρα για αυτούς ήταν ακόμη πιο εύκολο γιατί ήταν και πιο νέοι σε ηλικία και μπορούσαν να κάνουν switch.

Λ: Οκ. Έτσι θέλω να δω και λίγο πως συμπεριφέρονταν στο μάθημα. Το βασικό μου το είπες και στην αρχή, το οποίο είναι ένα πρόβλημα που εξακολουθεί να υφίσταται, δηλαδή ότι κλείνουν τις κάμερες και δεν μπορείς να ξέρεις τι γίνεται. Τον πρώτο καιρό πως συμπεριφέρονταν, ψαχνόντουσαν και οι ίδιοι, τις έκλειναν από την αρχή ή μετά που το συνήθισαν;

Π: Τις έκλειναν. Τον Ιούνιο δεν κάναμε μαθήματα. Μετά που ξεκινήσαμε να κάνουμε μαθήματα για το Σεπτέμβρη τις έκλειναν. Και μετά όταν ξεκινήσαμε τα καινούρια courses το κάναμε υποχρεωτικό να είναι ανοιχτές οι κάμερες. Αλλά και πάλι εκεί όταν έβρισκαν την ευκαιρία τις έκλειναν, παρόλο που ήταν υποχρεωτικό.

Λ: Γιατί νομίζεις το κάνουν αυτό Πολίνα;

Π: Γιατί δεν θέλουν να βλέπουμε τι κάνουν. Θέλουν να απαντήσουν στο τηλέφωνό τους, να κάνουν κάτι άλλο, να πάνε να κάνουν το φραπέ τους, να ξαπλώσουν πάνω στον καναπέ και να ακούνε αντί να γράφουν σημειώσεις, τέτοια πράγματα.

Λ: Εκτός από αυτό, πρόσεξες κάτι άλλο που άλλαξε; Δηλαδή είχαν άγχος για τη χρήση της τεχνολογίας;

Π: Όχι, όχι τίποτα. Εντάξει μου έτυχε και το πρόβλημα με το internet, να μου λένε «Δεν έχω internet και βγαίνω» και εγώ τους έλεγα να ενωθούν με το τηλέφωνο τουλάχιστον να ακούνε. Κάνουμε και recordings. Κάτι που τους βόλεψε νομίζω και μου το ζητάνε είναι όποτε κάνω μάθημα θέλουν recordings και αναρωτιέμαι «Αφού είστε όλοι μέσα γιατί θέλετε recordings;», «Ναι αλλά πάμε πίσω και ξανακούμε τι μας λες». Μα για να περάσει η ώρα μέσα στο μάθημα πρέπει να τους πει και κανένα αστείο να σπάσει λίγο και να συνεχίσεις. Μπορεί να τους πω για το σκύλο μου, για το γιο μου, μπορεί να τους πω τι έπαθα παλιά, γελάμε και συνεχίζουμε. Όμως όλα αυτά ακούγονται μέσα στο recording και αστειεύομαστε κάποτε τους λέω μη γελάτε από αυτά που σας λέω. Αλλά αναγκαστικά πρέπει να τα πεις κι αυτά γιατί διαφορετικά από τις 9 μέχρι τις 5 δεν μπορούν να συνεχίσουν να παρακολουθούν.

Λ: Αυτό είναι το διαφορετικό που έκανες; Δεν το έκανες μέσα στην τάξη, δια ζώσης;

Π: Το έκανα, βέβαια. Αλλά είναι διαφορετικό να τα ακούς και να εξαφανίζονται και άλλο να τα έχεις στο recording.

Λ: Αυτός όμως ο τρόπος ήταν και στην τάξη ακριβώς ο ίδιος; Ή άλλαξες κάτι για να το κάνεις πιο ενδιαφέρον, κάτι που ήταν μέσα στην οθόνη και ήθελες να το κάνεις πιο ζωντανό; Αυτό θέλω να δω αν εσύ άλλαξες συνειδητά τον τρόπο που έκανες μάθημα, τη διαχείριση της τάξης.

Π: Σαν τι εννοείς;

Λ: Ακόμα και αυτό που μου είπες τα αστεία για να τους κρατάς σε εγρήγορση.

Π: Εντάξει τα αστεία τα κάνω πάντα, τα έκανα και μέσα στην τάξη. Για παράδειγμα μπορεί να κάνουμε inheritance και να τους πω δεν σας είπα σήμερα να φορέσετε μαύρα που θα κάνουμε αυτό. Βλακείες απλώς για να γελάσουν.

Λ: Άρα δεν άλλαξε κάτι στη διαχείριση της τάξης;

Π: Όχι νομίζω. Κοίταξε κάποια πράγματα που κάνω τώρα μετά από τα διάφορα σεμινάρια που παρακολούθησα και το είχαμε συζητήσει και με ένα εκπαιδευτή που τελικά έχει δικαίο είναι ότι όταν ρωτάς στην τάξη και σου απαντάνε ενώ έχουν κλειστές τις κάμερες μπορεί να σου απαντά ένας ή δύο ή τρεις το πολύ. Δηλαδή μπορεί να γίνετε συζήτηση αλλά είναι από 1-2-3 άτομα. Ενώ αν τους δώσεις closed question και τους πεις να απαντήσουν στο chat θα σου απαντήσουν οι περισσότεροι. Και κάποτε το κάνω αυτό τώρα. Μπορεί για παράδειγμα να τους δώσω 2 options: αν νομίζεται ότι είναι αυτό πατήστε το 1, αν νομίζεται ότι είναι αυτό πατήστε το 2. Και βλέπω πόσοι απάντησαν 1 ή 2 και το συζητάμε, μπορεί να τους πω «Είδα ότι απάντησες το 1 Μιχάλη, γιατί;». Αυτό δεν μπορούσα να το κάνω στο δια ζώσης.

Λ: Άρα το διαφοροποίησες και στις τεχνικές σου και μέσα από την εμπειρία σου ουσιαστικά για να έχεις πραγματική συμμετοχή.

Π: Ή για παράδειγμα όταν τελειώσω ένα section και θέλω να είμαι σίγουρη ότι το κατάλαβαν, θα κάνω poll μέσω του Google meet. Αν δω ότι το 90% είναι σωστό εξηγείται γιατί πήγε λίγο λάθος, ενώ αν δω ότι κανείς δεν το απάντησε θα ξανακάνω κι άλλο poll και θα εξηγήσω ξανά. Δεν το έκανα τόσο πολύ στο δια ζώσης αυτό γιατί έβλεπε την αντίδρασή τους, αν δεν το καταλάβαιναν το έβλεπα.

Λ: Άρα διαφοροποιήθηκες ώστε να έχεις καλύτερα αποτελέσματα, υπήρξε δηλαδή διαφοροποίηση στο τέλος της μέρας. Έτσι να πάμε πάλι λίγο πίσω στην αρχή, γιατί απ' ότι φαίνεται βρήκες τους τρόπους σου να το διαχειρίζεσαι, τα συναισθήματα σου ποια ήταν μόλις σου είπαν ότι ξεκινάμε έτσι; Πέραν από το τεχνικό κομμάτι που σας υποστήριξαν κλπ. τα συναισθήματα σου έτσι η Πολίνα πώς ένιωσε;

Π: Πνιγόμουνα γιατί ήταν λες και μου δέσανε τα χέρια και δεν μπορούσα να κάνω πιο πολλά πράγματα. Βλέπω τι διαφορά και στη ψυχολογία μου, δηλαδή όταν είμαι εδώ μπορεί να είναι πιο εύκολο για μένα να κάνω μάθημα αλλά όταν πάω στη δουλειά αλλάζει η διάθεση μου γιατί έχω μέσα στην τάξη 15 μαθητές που ο καθένας θα πει το αστείο του, μια κουβέντα και θα γελάσεις. Αλλάζει η διάθεση σου και έχεις πιο πολλή όρεξη. Ενώ εδώ πόσες ώρες μέσα στους τέσσερις τοίχους να τα λες και να τα λες και να έχουν κλειστές κάμερες. Πνιγόμουνα και ακόμα πνιγόμαι απλά τώρα δεν το αφήνω όλο online κάνω ένα mixture συνήθως. Ή για παράδειγμα ένα advance μάθημα που έκανα πρόσφατα, τους είπα εγώ θα έρχομαι μέσα στην τάξη και αν θέλετε κάποιοι που δε μπορείτε λόγω απόστασης να έρθετε θα σας τα δίνω και online. Στο revision όμως δεν θα δώσω online, σας θέλω όλους μέσα στην τάξη. Και όταν το έκανα τα αποτελέσματα ήταν αρκετά καλά αυτή τη φορά.

Λ: Άρα θεωρείς ότι η πιο αποδοτική μέθοδος για σένα είναι η μικτή;

Π: Όχι, η πιο αποδοτική είναι το face to face. Υπό τις συνθήκες όμως, το ότι τώρα δε θέλω να ταξιδέψω να πάω Λεμεσό γιατί μετά κάποιοι Λευκωσιάτες μένουν πίσω ή πρέπει και αυτοί να ταξιδέψουν μαζί μου, γιατί παλαιότερα το κάναμε και αυτό, τα μοιράζαμε. Τα μισά μαθήματα γινόντουσαν Λεμεσό και έπαιρνα τους Λευκωσιάτες μαζί μου και τα μισά γινόντουσαν Λευκωσία και ερχόντουσαν οι Λεμεσιανοί. Σε τέτοια περίπτωση τώρα, όσοι Λεμεσιανοί δεν θέλουν να έρθουν ενώνονται online. Δηλαδή έχεις για παράδειγμα ένα meeting μέχρι τις 2 και στις 2μιση είναι το μάθημα, προλαβαίνεις να συνδεθείς ενώ παλαιότερα δεν προλάβαινες.

Λ: Παιδαγωγικά πώς το αντιμετωπίζεις όλο αυτό; Εντάξει πρακτικά είναι πιο βολικό αλλά παιδαγωγικά;

Π: Σίγουρα το face to face είναι καλύτερο. Δεν είναι καλό ότι οι μισοί είναι έτσι και οι άλλοι μισοί αλλιώς.

Λ: Φαίνεται όμως ότι δεν θα επιστρέψουμε πίσω σε αυτό που ίσχυε παλιά.

Π: Εμείς κάνουμε κάποια. Τα charter courses είναι όλα μέσα στην τάξη, δεν κάνουμε τίποτα online. Τα ACCA όμως που έχουμε Λεμεσιανούς και Λευκωσιάτες τα κάνουμε έτσι.

Λ: Αν μπουν ξανά μέτρα;

Π: Δεν θα μπουν ξανά μέτρα, τελείωσε. Εχτός αν έρθουν οι πίθηκοι μετά και έχουμε πρόβλημα και με αυτούς.

Λ: Μακάρι να μην ξαναμπουν. Να σε ρωτήσω και κάτι άλλο που δεν το έχω μέσα στις ερωτήσεις μου αυτό. Έτσι βλέπω ότι είναι κάτι που δεν σου άφησε και πολύ θετική εμπειρία.

Π: Κοίταξε, το θετικό που βρήκα σε μένα είναι ότι είχα space να δουλέψω περισσότερο. Για να πάω δουλειά έφευγα από σπίτι 7και15, να πάρω τα παιδιά σχολείο και να πάω δουλειά. Άρα τώρα αν ξυπνήσω 7και15, γύρω στις 7μισή-8 παρά κάθομαι στο γραφείο. Και μετά δεν βιάζομαι να σηκωθώ εχτός αν έχω μια δουλειά. Άρα τελικά κατάλαβα ότι για μένα κατέληξα να δουλεύω πολύ περισσότερο με αυτό τον τρόπο. Και τώρα προβληματίζομαι αν του χρόνου, μετά το Σεπτέμβρη, ξεκινήσω να πηγαίνω στο γραφείο για να μειώσω τις ώρες μου δεν μπορώ, δεν αντέχω άλλο. Δεν σηκώνομαι από αυτό το γραφείο εδώ.

Λ: Οκ. Μου είπες τελείως στην αρχή και ήταν ίσως και το πιο θετικό που είχες στη δική σου την περίπτωση, είναι η στήριξη που είχες, η ενθάρρυνση από τον οργανισμό για το θέμα των online. Πώς το αντιμετωπίζουν τώρα που αρχίζουν να χαλαρώνουν τα μέτρα; Φαντάζομαι τους έχεις ενημερώσει κι εσύ και ίσως και άλλοι εκπαιδευτές ότι θα ήταν καλύτερα να γίνονται στην τάξη. Πώς το αντιμετωπίζει ο οργανισμός που ίσως να βρήκαν και την ψυχία τους ότι δουλεύουν όλα online.

Π: Κοίταξε το learning, τα σεμινάρια που γίνονται in house είναι όλα online. Δηλαδή προχθές μιλούσα με την Μαρία και μου είπε ότι έχει ένα σεμινάριο και παραξενεύτηκα που θα αρχίσουν να έρχονται στην τάξη για σεμινάρια. Έχω υπόψιν μου ότι όλα τα σεμινάρια τα in house γίνονται online. Τώρα ποιοι παρακολουθούν και σε ποιους είναι effective τα sessions δεν ξέρω. Τα μαθήματα όμως που κάνουμε εμείς προσπαθούμε να είναι όλα μέσα στην τάξη λόγω των εξετάσεων που δίνουν.

Λ: Ναι επειδή θέλετε αποτελέσματα. Άρα είναι μια ουσιαστική κατάληξη αυτή Πολίνα που την είχες και από την αρχή ότι ανησυχείς για την ποιότητα των μαθημάτων και τα αποτελέσματα μέσα από το full online.

Π: Κοίταξε εμείς κάνουμε τα μαθήματα και την ίδια ποιότητα έχουμε δεν αλλάζει. Είναι το πόσο συγκεντρώνονται την ώρα που κάνουν μάθημα. Και το άλλο, στα ACCA που έχω το περιθώριο, γιατί στο charter δεν το έχω, αναγκαστικά μειώσαμε τον χρόνο γιατί δεν μπορούν να συγκεντρώνονται τόσες πολλές ώρες. Άρα αντί να έχουν 6-7 full μέρες και να τελειώνει το μάθημα, κάνουμε πολλά meetings για να τελειώσει η ύλη. Και αντιλαμβάνεσαι ότι όταν τους έχεις μαζεμένους και ξεκινήσεις και τελειώσεις βγάζεις πολύ περισσότερη δουλειά παρά να το σπάζεις και να συνεχίζεις και να θυμηθείς τι κάναμε την προηγούμενη φορά και τελικά σπαταλάς και περισσότερο χρόνο για να τα κάνεις όλα αυτά. Έχει και τα καλά του το online αλλά πρέπει να βρούμε ένα balance που θα μας δώσει το ίδιο quality και το ίδιο outcome ή very close to that.

Λ: Στέκομαι λίγο στην ποιότητα, παρόλο που είπες ότι δεν άλλαξε, η ποιότητα έχει να κάνει όχι μόνο με την δική σας ποιότητα, τις γνώσεις και το περιεχόμενο, έχει να κάνει και με το how to deliver it. Οπότε ξαναρωτώ θεωρείς ότι είναι η ίδια η ποιότητα που προσφέρεται στα online;

Π: Όχι, εμείς είμαστε οι ίδιοι αλλά το course δεν είναι το ίδιο.

Λ: Αν συγκρίνεις ένα course το οποίο έκανες το 2020 και ένα course που κάνεις τώρα, το 2022, ποια η διαφορά; Π: Προ covid; Λ: Στην αρχή του covid και τώρα που έχεις μάθει και εσύ κάποια πράγματα, εκπαιδευτήκες.

Π: Τώρα είναι πιο interactive. και επιμένω έμαθα να καταλαβαίνω ποιος δεν είναι εκεί και αρά ρωτώ μιλώ καμία φορά φκαλω τους και από το, αμάν δω ότι ερώτησα τον και δεν μίλησε τον βάζω απλώς να καταλάβει ότι πρέπει να είσαι εδώ, έμαθα και χειρίζομαι τούτα τα πράγματα αλλά σίγουρα έχεις παραπάνω πείρα τώρα που το τι είχα αλλά τη γνώση που έχω τους τη δίνω με τον ίδιο τρόπο το πρόβλημα είναι από την άλλη πλευρά πως το πιάνουν στο online ενώ το καιρό που ήταν μέσα στην τάξη ήξερα πως το έπιαναν έπιαναν το

Λ: Άρα η ποιότητα πριν από το covid θεωρείς ότι ήταν καλύτερη από τώρα ;

Π: Αν είναι online το course

Λ: Εσύ το εξισορροπείς με το υβριδικό κομμάτι τώρα;

Π: Σου είπα ότι έχουμε κάποια course που αποφασίσαμε και τα κάνουμε όλα face to face έχουμε κάποια που τα κάνουμε μεικτά μόνο online δεν κάνουμε φυσικά τώρα είπα σου έγινε όλοι ακαδημία είμαστε όλοι κάτω από την ίδια στέγη αλλά τον inhouse learning τα παραπάνω κάνει τα online

Λ: Άρα σε ανησυχεί το θέμα της ποιότητας ;;

Π: Ναι με ανησυχεί το τι πιάνουν εκείνοι πιστεύω για τους φοιτητές το online course θέλει παραπάνω προσπάθεια από το μέρος τους γιατί για το καθηγητή μπορεί να είναι και πιο εύκολο με αυτό το τρόπο εντάξει σπάζουν τα νεύρα σου που θεωρείς ένα γυαλί όλη μέρα αλλά μπορεί να είναι πιο εύκολο γιατί δεν ταξιδεύει δεν παίρνει και να φέρνει έχει τα όλα οργανωμένα εδώ μιλά δεν το ρωτούν 1000 ερωτήσεις 1-2 ερωτήσεις των ρωτούν, εν θέλει να κάμει να βάλει τάξη αν μιλούν μεταξύ τους νομίζω ότι η δουλειά του καθηγητή εν πιο εύκολη και πιο ανιαρή φυσικά, αλλά λίγο πιο εύκολη

Λ: Είναι αυτό που λέει και η θεωρία και όντως έχεις δίκαιο ότι το βάρος πέφτει στον εκπαιδευόμενο να καταβάλει μεγαλύτερη προσπάθεια και να είναι πιο αυτόνομος και μιλούν και για το κίνητρο. Πως θα το έβλεπες; Ας πούμε το κίνητρο του εκπαιδευόμενου εν το βασικό στοιχείο σε αυτό

Π: Το κίνητρο μας εμάς από την πλευρά μου με τα μαθήματα που κάμνω είναι να περάσουν τις εξετάσεις τους άρα έχουν κίνητρο από τη δικιά τους πλευρά έχουν κίνητρο να περάσουν τις εξετάσεις τους εν σημαντικό κίνητρο και αν δεν περάσουν μπορεί να έχουν πρόβλημα στη δουλειά τους άρα είναι σημαντικό το κίνητρο άρα θέλουν απλά το τι θέλουμε θέλω παραπάνω effort που τη πλευρά τους αμάν είναι online το course

Λ: Το μιλάς μαζί τους δηλαδή ξεκινώντας το σεμινάριο δηλαδή να ξέρουν τι έχουν να αντιμετωπίσουν και ποιες είναι οι δικές τους ευθύνες;

Π: Για αυτό δίνω και options εγώ θα είμαι στη δουλειά εγώ θα είμαι δω οποιος θέλει ελάτε έτυχε μου φορά να είμαι Φουλ και έτυχε να είμαι με ένα άτομο έκαμαν μάθημα για 1 άτομο στην αρχή έρχονται όλοι και μόλις αρχίσουν και βαριούνται εν μα σηκωθώ να πάω Λευκωσία για 3-4 ώρες και συνεχίζεται καταλαβαίνουν το αλλά βλέπουν και την ευκολία τους

Λ: Να σε ρωτήσω Πολίνα επειδή μιλάς περισσότερο για τις εκπαιδεύσεις που εν κάτω από ACCA που έχουν εξετάσεις θα έλεγες τα ίδια πράγματα

και για τα αλλά σεμινάρια που έκανες και πιθανόν να ήταν πιο διαφορετικά που να μην οδηγούσαν σε εξετάσεις

Π: Κοίταξε το τελευταίο σεμινάριο ήταν ένα σεμινάριο από την Αναδ που αναγκαστικά έπρεπε να έχουν τις κάμερες ανοιχτές κι όμως αν και το έλεγα κάθε μάθημα έκλεινα και κάποιες κάμερες και έλεγαν συνέχεια οι κοπέλες πλς ανοίξτε τις κάμερες αν μπει η Αναδ θα έχουμε πρόβλημα και πάλι τις έκλειναν τις κάμερες ας πούμε και μάλιστα αν τελειώνει το μάθημα και τους έλεγα γεια σας υπήρχαν και δυο που εμένα άρα ήξερες ότι απλώς τα άφησαν εκεί για να πιάσουν Παρουσία και δεν ήταν εκεί αλλά από την άλλη προσπάθησα τόσο πολύ να το κάνω διαδραστικό ώστε εκείνοι που ήθελα να παρακολουθήσουν και μάλιστα είχα και παρά πολλά καλά comments ότι ασπουμε ότι course κάνει η Πολίνα στελετε μας το ας πουμε έτσι πράμα ή ήταν εξαιρετικό σεμινάριο θέλει λίγη προσπάθεια για να γίνει και πάλι είναι από τη πλευρά του εκπαιδευόμενου γιατί ο εκπαιδευτής κάμνει τη πλευρά του ετοιμάζει τα όλα ύστερα εν από την πλευρά του εκπαιδευόμενου αν θέλει να μάθει εν να μείνει αλλιώς εν να κλείσει τη κάμερα και να φύγει αρα πάλε το βάρος εν που την πλευρά του εκπαιδευόμενου αλλά βοηθά όταν ο καθηγητής βάλει πράγματα στο πρόγραμμα του που είναι διαδραστικά θέλω να μου απαντήσετε ασπουμε έχω τούτη τη περίπτωση και τούτη αρα όλοι θα απαντήσουν εννοώ βοηθά τούτο είδα το ότι βοηθά και είδα ότι απαντούσαν όλοι ή δεν μπορώ να θυμηθώ κάτι άλλο τώρα πρέπει να δω το σεμινάριο μου που βοηθούν να το καμνουν πιο διαδραστικό έστω και online

Λ: Αρα συγκρινόμενη ξανά ερχομαι στην ερώτηση εκείνα που έκανες πριν και αυτά που κανείς τώρα βλέπεις διάφορες από τη δική σου πλευρά

Π: Αναγκαστικά να μάθω να κάμνω πράγματα που είναι πιο interactive για να τους κρατώ προσοχή όσο μπορώ αλλιώς θα κλείνουν τις κάμερες και ια φεύγουν

Λ: Νιώθεις ότι έχεις κέρδος εσύ; Απέκτησες κάτι θετικό μέσα από αυτό;

Π: Έμαθα έμαθα εβοηθησε με να μάθω τούτη η εμπειρία και έσπρωξε με να διαβάσω έσπρωξε με να δω να ψάξω να δω να κάμω courses να δω το κάνουν οι άλλοι που δεν τα έκανα προηγουμένως

Λ: Είχες την ευκαιρία να ανταλλάξεις εμπειρίες με εκπαιδευτές εδω ή στο εξωτερικό για το πως κάνουν το online?

Π: Βέβαια αφού σου είπα και προηγούμενος το τελευταίο σεμινάριο που το βρήκα πολύ βοηθητικό ήταν εκπαιδευτής από την

Αγγλία και το έκανε το ACCA για να μας βοηθήσει εμάς Ελλάδα Κύπρο και Μαλτα φαντάζομαι είχε και σε αλλά μέρη του κόσμου για το πως να κάνουμε καλύτερο online course ήταν ενδιαφέρον γιατί κάναμε share views και εμπειρίες και ήταν αρκετά ενδιαφέρον

Λ: Ήταν μέσα στην εκπαιδευτική σου διαδικασία δεν συνηθίζεις να το κανείς με άλλους συναδέλφους σου

Π: Οχι συνήθως μπορεί να το συζητήσω στη δουλειά. Ως τώρα είχα δυο συναλδεφους το Κώστα Και Μαριλενα. ο Κώστα εν το ένα άκρο που καμνει το μάθημα του όπως το έκανε στη τάξη και δεν νομίζω να το άλλαξε και η Μαριλενα εν το άλλο άκρο που είναι όλο διαδραστικό περισσότερο από μένα φυσικά η Μαριλενα δεν κάνει πολλά μαθήματα κάμει μόνο σεμινάρια αρα χρειάζεται τούτο το πράγμα αρα πολύ συχνά Ε ζητούσα τη βοήθεια της Μαριλένας

Και κάθε φορά η καμμένη δίνει μου 2-3 options και διαλέγω και από αυτά έμαθα να χρησιμοποιώ

Λ: Δεν χρειάζεται να κανείς και κάτι πολύ wow και απλά πράγματα πριν να ολοκληρώσουμε έχεις κάποιες σκέψεις και εισήγηση μετά

το τόσο χρόνο που έχεις αφιέρωση στη τεχνολογία στην εκπαίδευση σου να πεις κάποιες έτσι σκέψεις

Π: Το μόνο που θέλω να πω είναι ότι θέλει π πολύ σκέψη και οργάνωση υπάρχουν τα καλά για να γίνονται τα σεμινάρια online για το λόγο ότι εγώ δεν είχα ποτέ άτομα που να κάνουν join ή μάλλον είχα από τη Ρωσία και έρχονταν Κύπρο αλλά όχι πολλές φορές είχα μια ένα από Λουξεμβούργο θυμάμαι από

το Λουξεμβούργο έμπαινε στα classes και ούτε τον έβλεπες τι έκανε ήταν προ κοβιτ τώρα όμως είναι πολύ πιο εύκολα κάνει join όπως οποιοδήποτε άλλο αρα υπάρχουν και καλά και πρέπει να τα χρησιμοποιήσουμε από την άλλη είναι challenge για το καθηγητή να μπορεί να κρατά τη τάξη και να μπορεί να περνά το μήνυμα και learning όπως και πριν το οποίο είναι αρκετά δύσκολο κομμάτι

Λ: Αν σου έλεγαν πως δεν θα επιστρέφαμε ποτέ στις τάξεις πως θα ένιωθες;

Π: Θα Ε συμβιβάζομαι δεν είναι το καλύτερο μου εγώ όταν μπω στη τάξη περνά τέλεια μπαίνω και δεν σκέφτομαι αλλά ενώ όταν είμαι εδώ μόνη μου την ως που θα κάνω διάλειμμα θα σκεφτώ τα δικά μου

Λ: Έτσι μια τελευταία ερώτηση. Είναι το ίδιος ή δεν είναι το ίδιο το online με την τάξη;;

Π: Δεν είναι το ίδιο διαφέρει μπορεί να τελειώνει με τον ίδιο τρόπο κάθονται ξετάσεις και τις περνούμε αλλά είναι διαφορετικό το experience που πιάνεις

Λ: Νομίζω μου τα είπες όλα

Συνέντευξη αρ. 11

Λ: Να μου πεις τη διαδρομή σου στο κομμάτι της εκπαίδευσης δηλαδή με τι ασχολείσαι με ποια θέματα; Γ: Είμαι στο τομέα του ανθρώπινου δυναμικού πάρα πολλά χρόνια, 30 σχεδόν χρόνια είμαι σε ένα οργανισμό που το τμήμα του ανθρώπινου δυναμικού είχε την ευθύνη για όλα τα κομμάτια συμπεριλαμβανομένου και της εκπαίδευσης οπότε θεωρώ ότι το θέμα εκπαίδευσης για μένα ήταν μαζί μου για ολόκληρη μου τη ζωή, είχα κάμει εκπαιδεύσεις on the years όταν βάζαμε καινούργια συστήματα του ανθρώπινου δυναμικού όταν βάζαμε καινούργιες πολιτικές και τα τελευταία αν θέλεις 10 χρόνια ασχολούμαι ακόμα πιο ενεργά με εκπαίδευση πάνω σε soft skills από emotional intelligent, από coaching, από communication, building relationships team performants όλα τούτα τα οποία έχουν να κάνουν με την αναβάθμιση των soft skills σε επίπεδο ατομικό ή σε επίπεδο ομάδας. Λ: Μετράς πάρα πολλές ώρες, χιλιάδες ώρες στην εκπαίδευση. Το Μάρτιο του 2020 υπήρξε μια τεράστια αλλαγή όχι μόνο στο κομμάτι που το συζητούμε αλλά στη ζωή μας σε πάρα πολλά πράγματα. Όμως αυτό να το εστιάσουμε στο πως επηρέασε το lockdown και μετά η αναγκαστική στροφή στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση πως τη βίωσες πως ήταν για σένα η κατάσταση; Γ: Η αλήθεια είναι, ένα αστείο που έχουμε με ένα παιδί του IT που ασχολήθηκε με το online είναι τρομερό πως συζητούσαμε για τούτη την αλλαγή για αρκετό καιρό απλά σαν οργανισμός δεν προχωρήσαμε να το κάμουμε και αναγκαστήκαμε μέσα σε μια νύχτα να βάλουμε όλο το κόσμο μας να δουλεύει εξ αποστάσεως και τα συστήματά μας ήταν μια χαρά δηλαδή είχαμε το 90% του κόσμου μας να δουλεύει remotely οπότε για μας ήταν ένα ευχάριστο surprise οπότε νομίζω ότι και επειδή είμαι και λίγο το άτομο που δεν εφησυχάζεται κινούμαι, θεωρώ ότι τα πράγματα αλλάζουν συνεχώς ήμουν προδιατεθειμένη θετικά ότι ναι κινούμαστε με το ρεύμα και με τα δεδομένα που έρχονται μπροστά μας ανα πάσα στιγμή. Οπότε όταν είδα ότι ο κόσμος μπορεί να δουλέψει, ήταν μια φυσική εξέλιξη το ότι έπρεπε να πάρουμε και το e-learning remotely διότι δεν υπήρχε περίπτωση να βάλουμε άτομα μέσα σε ένα δωμάτιο ειδικά το πρώτο τρίμηνο οπότε ξεκινήσαμε και κάναμε σεμινάρια με teams διότι στη δική μας τη περίπτωση τα teams ήταν η πλατφόρμα που χρησιμοποιούσαμε και η δυσκολία νομίζω ήταν περισσότερο στο πως χτίζεις ένα σεμινάριο στο teams, ήταν περισσότερο να μάθουν πράγματα της πλατφόρμας, δηλαδή τα break out rooms το πως κρατάς τη συμμετοχή (participation), ας πούμε το chatting να απαντούν ερωτήσεις απαντήσεις, το ότι at the same time πρέπει να είσαι προσηλωμένος και τις παρουσιάσεις σου αλλά και του questions answer κομματιού Στην αρχή μπορούσα να χρειάζεται δύο άτομα ένας οποίος θα ήταν παραπάνω στην προσήλωση και το questions answer διότι δεν είμαστε προετοιμασμένοι να το χειριστούμε όλο μαζί εμείς

Λ: Τελικά εκείνο που διαπιστώνεις είναι η διαχείριση της τάξης, της εικονικής τάξης

Γ: Ναι η διαχείριση της εικονικής τάξης όπου και επειδή γινόταν πάνω σε μια πλατφόρμα έπρεπε να διαχειριστείς διάφορα τεχνικά κομμάτια για να έχεις το ίδιο αποτέλεσμα που έχεις σε μια physical class εκείνο που αν θέλεις θεωρώ ότι η ήταν λίγο δύσκολο στην αρχή ήταν ότι μπορεί να μην είχες τον κόσμο να σε βλέπει και να τον βλέπεις δηλαδή το μειονέκτημα του remote που ενώ σε έναν physical class βλέπεις όλο τον κόσμο και έχεις οπτική επαφή με όλους εσύ σαν εκπαιδευτής μπορεί να μην έχεις την οπτική επαφή με όλο το κοινό σου

Λ: Ποιο ήταν το πρόβλημα, το θέμα;

Γ: Πρώτα από όλα ήταν το θέμα Το θέμα είναι ότι μπορεί να μην είχα κάμερες εντάξει οπότε μπορεί το θέμα να ήταν οπτικοακουστικός εξοπλισμός και το δεύτερο μπορεί να ήταν θέμα το ότι κάποιος επιλέγουν να μην ανοίγουν τις κάμερες και το τρίτον ήταν ότι για να μπορείς να έχεις όλο τον κόσμο πάνω στο screen σου και δεν χωρούσαν, έπρεπε να υπάρχει και το space ας πούμε οπότε ήταν τούτα τα τρία οι λόγοι που πολλές φορές μπορεί να μην είχαμε επαφή, θεωρώ ότι σαν εκπαιδευτής στην αρχή σε δυσκολεύει λίγο τούτο διότι ξέρεις ένα εκπαιδευτής θέλει να έχει την οικειότητα με την ομάδα και το οπτικό και το feeling ξέρεις ότι ειδικά στα soft skills επιλέγαμε να κάνουμε και τη διαρρύθμιση του χώρου για να είμαστε κοντά στο κόσμο και στις ασκησούλες. Τώρα όχι μόνο δεν το είχαμε αυτό αλλά μπορεί και να το κάνουμε με το μισό κόσμο με κλειστές κάμερες Οπότε αυτό για έναν εκπαιδευτή νομίζω έχει

κάποιο θέμα για τον ίδιο δηλαδή εκείνο το satisfaction για τον ίδιο.

Λ: Θέλω να μου το εστιάσεις στη δική σου εμπειρία δηλαδή, με ενδιαφέρει για το πως αισθανόσουν εσύ που αυτή τη διαδικασία

Γ: Αισθάνεσαι λίγο lonely ας το θέσουμε έτσι αισθάνεσαι λίγο lonely μιλάς λίγο στο κενό and και του τον ένιωσα το και με το εκπαιδευτικό κομμάτι που έκαμα τώρα παρένθεση στο πω ας πούμε άμα είχα την εμπειρία μου που πάλι ήταν online και ήτανε μαθητές με φοιτητες και νιώθεις λίγο μοναξιά και δεν είσαι και σίγουρος πόσοι σε ακούν και σε ποιο βαθμό είναι μαζί σου διότι με κλειστές κάμερες δεν πιάνεις ούτε τα non-verbal ques για το οποίο εμείς σαν εκπαιδευτές εκπαιδευτήκαμε το πιάνουμε και εκείνο όποτε τα feeling μου σαν εκπαιδευτής ήταν ότι εν έπιανα το feedback ήθελα να πιάσω, που πιάνουμε συνεχώς μέσα σε ένα physical classroom. Μέσα που τούτο το feedback που πιάνεις ακόμα και το non-verbal μπορείς και κατά κάποιο τρόπο αν κάποιος κατάλαβέ ή δεν κατάλαβέ οπότεν κάποιον βλέμματα που δεν είχα, δεν μπορούσα να ήμουν σίγουρη ότι ήταν εκεί οπότεν έπρεπε να κάνω παραπάνω προσπάθεια και να ρωτώ όλα καλά ως εδώ είμαστε OK θέλουμε να ρωτήσουμε τίποτα δηλαδή ένιωθα ότι έπρεπε να κάνω περισσότερα.

Λ: Άλλαξες κάτι σταδιακά Γεωργία μου, άλλαξες τις τεχνικές σου γενικότερα, το τρόπο με τον οποίο έκανες την δουλειά σου πριν; Δηλαδή τώρα έτσι αναλογιζόμενη, έτσι ένα αναστοχασμό πάνω στο πως λειτουργήσες. Αν αυτό σε οδήγησε να κανείς αλλαγές στο τρόπο που μέχρι τώρα δούλευες.

Γ: Ρωτούσα πιο συχνά Σίγουρα ένιωσα ότι ίσως έπρεπε να ήμουν περισσότερο, λιγότερο χρόνο δηλαδή κουράζει η κάμερα οπότεν ήταν shorter ήταν πιο συχνά τα breaks έστω και 5 λεπτά, break, stretching break το θέμα του participation είχε σημασία ειδικά όχι τόσο στο επαγγελματικό training όσο στο academic κομμάτι δηλαδή σε μια τάξη βλέπεις ποιος θα μπει και ποιος θα βγει, στο online μπορείς να δεις ποιοι θα μπουν ποιοι έχουν συμμετοχή, αλλά δεν έχεις έλεγχο στο ποιος φεύγει ή ποιος μπαίνει και βγαίνει όποτε και εκείνο ήταν για μένα λίγο ενόχληση μπορώ να πως δεν μπορούσα να το ελέγξω όσο θα μπορούσα σε ένα physical set up

Λ: Ξανά έρχομαι στην ίδια ερώτηση έκανες κάτι άλλο; Ας πούμε κάποιες ασκήσεις κάποιες αλλαγές;

Γ: Ναι, εννοείται ναι, βέβαια. Δεν ήθελα να αλλάξω το τρόπο που έκανα τα training μου δηλαδή i used τα break out rooms διότι ένιωθα ότι έπρεπε, τα θέματα μου είναι τέτοια που δεν μπορώ να αφήσω τη διαδραστικότητα οπότεν έκανα χρήση πράγματα τα οποία μου έδινε η πλατφόρμα οπότεν έμαθα να χρησιμοποιώ τα break out rooms και άρχισα να μαθαίνω να χτίζω το σεμινάριο μου το online όπως έκανα τα σεμινάρια μου μέσα στη τάξη. Έμαθα την ώρα που θα κάνει κάποιος μια παρουσίαση θα κλείνουμε εμείς οι υπόλοιποι τις κάμερες μας για να το δημιουργώ την ευχέρεια να μην αποσπάται. Χρησιμοποίησα ακόμη περισσότερο το q&a, πράγματα τα οποία δεν μπορούσα να γράψω πάνω σε βιβλιογραφία ή έξτρα πράγματα που θα μπορούσα να τους δώσω χρησιμοποιούσα το chat, δηλαδή άρχισα να το στήνω όπως ήμουν μαθημένη αλλά χρησιμοποιώντας τα Facilities της πλατφόρμας.

Λ: Άρα εκείνο που σε δυσκόλεψε και νιώθω ήταν όλα αυτά που ανέφερες, πως να έχεις το έλεγχο το ότι ήθελες να το κανείς διαδραστικό όποτε έπρεπε αναγκαστικά να μάθεις να αξιοποιείς την πλατφόρμα

Γ: Ήταν μεταφορά, ήταν πραγματικά μεταφορά και για μένα ήταν να πάω από ένα διαφορετικό δρόμο για να βγει το πρόγραμμα. Πρέπει να πω ότι είχα και θετικά, τούτο ήταν το να εξερευνήσω την πλατφόρμα, ήταν η δυσκολία το να έχεις οπτική επαφή ή του να μην έχεις εκείνο το κομμάτι το ποιον έχανε. Όμως είχε και θετικό, δηλαδή τούτη την αμεσότητα του, δεν χρειάζεται να βρεθούμε σε ένα χώρο δηλαδή να κλείσουμε ένα χώρο είμαστε όλοι εκεί να και με διευκόλυνε γιατί δεν έχανα το χρόνο με το πήγαινε έλα, ώσπου να πάω εκεί που πρέπει για να κάνω το delivery του training και μπορούσα να είμαι in my shorts, καταλαβες να είμαι πιο relax, να έχω τον καφέ μου, να έχω το τσάι μου να το έχουν και εκείνοι με τον ίδιο τρόπο, Άρα τούτο το relaxation θεωρώ ότι είναι ένα plus

Λ: Μάλιστα αυτό το προσέλαβες και από τους συμμετέχοντες; Δηλαδή ένιωθα και εκείνοι ότι δεν χρειαζόταν να σηκωθούν να μπουν στο αυτοκίνητο να ταξιδέψουν να πάνε κάπου, άτομα τα οποία μπορούσαν να έρχονται από άλλες επαρχίες, ότι ήταν στο χώρο το δικό τους μπορούσαν να σηκωθούν να πάνε να κάνουν το καφέ τους ή απλώς για σένα

Γ: Ναι το έπιανα ήταν κάτι το οποίο έβγαίνε, ότι είμαι στο χώρο μου, ναι ναι σίγουρα και για τους δικούς μου εδώ εσωτερικά δεν χρειαζόταν να φύγουν από το γραφείο τους ας πούμε έβαλα παρά πολύ training που θα δυσκολευόμασταν να το βάλουμε physically μετά τις 3 γιατί κάποιος μπορούσε να το κάνει από σπίτι να φύγει από εδώ η ώρα 2:30 και να το κάνει από σπίτι του ενώ αν του έλεγες ξέρεις μείνε εδώ και έλα πάνω στο training μας μπορούσε να ... κλωτσήσει Δημιούργησε μια ευελιξία και στο trainer αλλά και στα άτομα που παρακολουθούν τα σεμινάρια έχω λιγότερα παράπονα ας πούμε από άτομα πρέπει να παρακολουθήσουν σεμινάρια το απόγευμα είχαμε και άτομα τα οποία ήταν μονοήμερα και να μην ερχόντουσαν καθόλου στη δουλειά. Δεν υπήρχε τούτο το έρχομαι στη δουλειά η ώρα 8:00 και η ώρα 8:30 παίρνω το αυτοκίνητο μου ξανά και πάω στο Hilton park διότι έχω σεμινάριο. Μπορούσαν να είμαι σπίτι και να τους έδινε εκείνο το μισάωρο ή να δουλέψουν από σπίτι το μισάωρο τους και μετά να ενωθούν στο training τους, it is not so bad μπορώ να σου πω ότι έχει αρκετά θετικά

Λ: Τώρα που αρχίζουν να αλλάζουν θα κρατήσετε κάτι από αυτά θα το κάνετε σε συνδυασμό; άνοιξε ένα

καινούργιος κόσμος αν πούμε κιάλας ότι μέχρι εκείνη τη στιγμή για προγράμματα που αφορούσαν την Αναδ δεν μπορούσαν να γίνουν online και μετά μέσα στον Απρίλη μας δόθηκε το ok να επιχορηγούνται τότε ήταν πέραν από το γεγονός της πανδημίας να επιχορηγούνται κάποια προγράμματα,όποτε τώρα δεν μπορούν να το πάρουν πίσω. Οπ;οτε τώρα σαν οργανισμός θα κρατήσετε μέσα στα πλάνα σας είναι να χρησιμοποιήσετε τη τεχνολογία όπως μου το παρουσίασες; Θα κάνετε κάτι μεικτό πως το σκέφτεστε; Γ: The answer is yes θα το κρατήσουμε και θα κάνουμε κάτι μεικτό, δηλαδή έχει σεμινάρια τα οποία μπορεί να είναι πιο αποτελεσματικά με physical presence, έχει σεμινάρια τα οποία δε μας πειράζουν να είναι online. Σίγουρα θα μείνουμε στη μικτή εκπαίδευση, σίγουρα δεν θα πάμε πίσω στην pro covid κατάσταση και θα είναι ένα blended και τα δύο, ναι

Α: Για να έρθω πίσω σε εσένα, είχες και είχατε από ότι καταλαβαίνω βοήθεια από το IT. Χρειάστηκε να κάνεις κάποια μαθήματα, είχες προηγούμενη εμπειρία γενικότερα όπως λες που είσαι άτομο που είπες που ψάχνεσαι και είναι φυσικό αλλά με ενδιαφέρει αν υπήρχε η στήριξη από τον οργανισμό και αν εσύ έκανες κάποια μαθήματα;

Γ: Νομίζω ότι τα IT μας δεν είναι καταρτισμένα για χρήση πλατφορμών τέτοιων. Άρα δεν υπήρχε το expertise, όμως η αλήθεια είναι ότι ψάχτηκα μόνη μου για τα περισσότερα, οι πλατφόρμες είχαν self guide, οπότε να έψαξα, όμως να για να είμαι ειλικρινής εκεί όπου αισθανόμουν ότι δεν μπορούσα, έπαινα τον IT μου και τους έλεγα έτσι κι έτσι για να μπουν και εκείνοι στο site και να μου δώσουν απαντήσεις, δηλαδή πρέπει να σου πω τα IT τμήματα χαίρονται όταν πήγαινα με ερωτήσεις, διότι τους αρέσει να προχωρούμε με το θέμα της τεχνολογίας, αλλά το περισσότερο κομμάτι ήταν το ψάξιμο, ψάξιμο από μόνη μου

Α: Άρα αυτοεκπαίδευση μέσα από τα διαφορά βιντεάκια που έχουν οι πλατφόρμες;

Γ: Ναι και παρακολούθησα και εγώ παρά πολλά προγράμματα webinars του εξωτερικού δηλαδή Την εποχή του κοβιτ δεν μπορώ να σου πω ποσά παρακολούθησα, άρα είδα λίγο πως στήνονταν, δηλαδή εγώ σαν εκπαιδύτρια προσπάθησα να τα κάνω κάτι παρόμοιο και έπρεπε να απλώς να δω πως θα το κάμω, έκανα λίγο practice σπίτι, έβαζα δηλαδή τον άντρα μου να είναι ο trainer ας πούμε και εγώ να ενώνουμε και να είναι εκείνος στο γραφείο και εγώ στη κουζίνα και να δούμε αν μας βγαίνει, ήταν παραπάνω τούτο

Α: Για τους εκπαιδευόμενους πως το ένιωσες γιατί όπως είχες εσύ δυσκολία, πρέπει να είχαν και αυτοί δυσκολία πως να αξιοποιήσουν την πλατφόρμα τους βοηθούσες εσύ;

Γ: Όχι χρησιμοποιήσαμε ένα help desk. Οπότε χρησιμοποιήσαμε το help desk το οποίο με εκείνον που τους έδινε το support ας πούμε και το help desk και το κομμάτι του IT ήταν τα συστήματα.

Α: Άρα υπήρχε στήριξη από τον οργανισμό;

Γ: Υπήρχε ναι

Α: Επειδή μου ανέφερες θέλω να το κρατήσω είναι μια δεύτερη οπτική την επαφή σου με το ακαδημαϊκό κομμάτι εκεί υπήρχε στήριξη στους εκπαιδευόμενους ή στους εκπαιδευτές;

Γ: Να σου πω εκεί Αν πρέπει να σου πω ότι ήταν εγώ δυσκολεύτηκα περισσότερο διότι σε έναν ακαδημαϊκό περιβάλλον οι πλατφόρμες δεν είναι τύπου teams ή zoom, μιλούμε για moodle μιλούμε για πλατφόρμες τις οποίες χτίζεις και Εξετάσεις χτίζεις έχει grade book και επειδή σαν καθηγητής στήνεις τα μόνος σου και στην αρχή δυσκολεύτηκα όμως μας έκαναν βιντεάκια τα οποία ήταν step by step, δηλαδή εγώ για να στήσω το exam μου παρακολουθούσα το βιντεάκι και έστηνε το exam μου step by step, υπήρχε support δηλαδή αποκλείεται να έχεις βγει από πάνω χωρίς support που θα μου έδιναν

Α: Άρα υπήρχε support

Γ: Ναι υπήρχε support και υπήρχε και το IT support το οποίο είναι αρκετές οι ώρες που είναι available ανά πάσα στιγμή να τους πιάσεις και να σε βοηθήσουν ναι!

Α: Όποτε θεωρείς ότι σε εκείνη τη φάση, η τεχνολογία ήταν αυτό που μας έδωσε τη δυνατότητα να συνεχίσουμε να κάνουμε την εκπαίδευση, άρα θεωρείς ότι ήταν σύμμαχος για τη συνέχιση της εργασίας σου ή ήταν ένα τροχοπέδη στο να συνεχίσεις να κάνεις τη δουλειά σου;

Γ: Σύμμαχος δεν το συζητώ

Α: μέσα σε τούτη τη πορεία φαντάζομαι υπήρχαν που ανέφερες και δυσκολίες και λοιπά προβληματικά ίσως μαθήματα, ειδικά στην αρχή. Αν μπορείς έτσι σύντομα να μοιραστείς μια δυο περιπτώσεις, ένα δυο παραδείγματα που τα θυμάσαι, Παραδείγματα που κυρίως σε δυσκόλεψαν ή που σε έβαλαν σε μια διαδικασία να το ψάξεις ακόμη περισσότερο

Γ: Το κομμάτι το break out rooms ήταν για μένα σταθμός διότι ήταν εκεί που μπόρεσα να χτίσω την διαδραστικότητα δεξ το πρόγραμμα μου, το κομμάτι της ακαδημαϊκής πλατφόρμας για μένα ήταν πάλι challenge και ειδικά όταν έπρεπε να τρέξω online εξετάσεις που είχαμε, πρώτη φορά που ήταν να το τρέξω εγώ ήμουν πάρα πολλά αγχωμένη να τους βάλω μέσα να περάσουν την διαδικασία, να στήσω ξέρεις υπάρχει και ένα σύστημα όπου τσεκάρει τους φοιτητές την ώρα που να μπουν ταυτότητες και να τρέξω την πρώτη μου εξέταση και να είμαι παρούσα σε άλλο δωμάτιο σε περίπτωση που είχαν κάποιο πρόβλημα δηλαδή ήταν όλα δωμάτια ιδέα του virtual room ή των πολλών virtual rooms είτε ήταν breakout room είτε exams room και support room που την μια ήταν fantastic, so new, κάτι καινούργιο και από την άλλη υπήρχε μια φοβία υπήρχε μία ανησυχία, «oh my god» θα μπορέσω να χειριστώ τούτα τα πολλαπλά δωμάτια που ξέρεις physically είναι το δωμάτιο δίπλα που ξέρεις πηγαίνετε στο δωμάτιο δίπλα

και κάνετε τη ομαδική σας, τώρα ήταν δωμάτια virtual, το οποίο ένιωσα ,το καινούργιο το οποίο ήταν και θέμα πως να το κοντρολάρω,με την πορεία το συνηθίζεις δεν είναι Nasa, δεν είναι ακατόρθωτο

Λ: Ναι εξακολουθεί ο ενθουσιασμός;

Γ: Ναι εξακολουθεί να! όμως όχι για όλα τα μαθήματα, επιμένω και λέω ότι για κάποια μαθήματα το αποτέλεσμα του physical είναι καλύτερο, απλά λέω ότι we have another way of delivering σεμινάρια

Λ: Θες να μας πεις έτσι ένα παράδειγμα που έτσι έχασες στο εικονικό περιβάλλον;

Γ: Νομίζω στην τάξη με το ακαδημαϊκών απλά ας πούμε με τους πιο νεαρούς ας πούμε με το επαγγελματικό training. Λία μου νιώθω ότι είναι πιο συνειδητοποιημένος ο κόσμος, πιο ώριμος αν θέλει να ρωτήσει κάτι θα ρωτήσει ,αν προβληματίζεται θα προβληματιστεί, δηλαδή, όμως με την πιο νεαρή ηλικία όπου μπορεί να ντρέπονται μπορεί να μην είναι σίγουροι μπορεί να βαριούνται κατάλαβες εκεί δεν είσαι σίγουρος σαν εκπαιδευτής αν είσαι successful ή όχι διότι. Δεν πιάνεις το feedback το οποίο έχεις ανάγκη σαν εκπαιδευτής να πιάσεις

Λ: Να μείνουμε λίγο στους επαγγελματίες στο επαγγελματικό κομμάτι όπως είπες είναι πιο συνειδητοποιημένοι και λοιπά οπότε θεωρείς ότι αντέδρασαν και οι εκπαιδευόμενοι που είχες εσύ να αντιμετωπίσεις εκτός από ουσιαστικά σαν εκπαιδευόμενοι σε τούτη την αλλαγή; δυσκολεύτηκαν σου το είπαν; Πως τους ένιωθες; Βάλε και στην εικόνα τούτο που μου ανέφερες στην αρχή Ότι πολλές φορές κάποιιοι δεν άνοιγαν κάμερες.

Γ: Ναι κοίτα με τους επαγγελματίες επειδή ήταν ο τρόπος λειτουργίας της εργασίας ήταν πιο αν θέλεις και συνηθισμένοι ότι και ένα meeting να κάνω και θα το κάνω με τον τρόπο αυτό, όμως πρέπει να σου πω ότι πες το για σκοπούς κόστους, πες το δεν ξέρω γιατί δεν δόθηκαν κάμερες σε όλο το προσωπικό κάτι με το οποίο εγώ είμαι αντίθετη και έκανα και πολέμο about it . Δηλαδή εγώ δεν δέχομαι ούτε σε meeting να μην ανοίξεις κάμερα, εντάξει είμαι έτσι είμαι έτσι θεωρώ ότι πρέπει να είναι δηλαδή, if we are moving from the physical setup to a remote set up, τότε πρέπει να κάνουμε ένα virtual δωμάτιο ή ένα virtual meeting όπως θα το κάναμε around. Το γεγονός ότι δεν έχουμε όλοι κάμερες, σαν οργανισμός, το γεγονός ότι επιτρέπουμε και στα meetings να είναι κλειστές κάμερες, κατάλαβε δεν είναι θέμα μόνο του trainer είναι παραπάνω mindset του οργανισμού

Λ: Άρα αυτό μείωσε την αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης εε;;

Γ: Θεωρώ πως δεν γίνεται να μην. δεν το μέτρησα

Λ: Από δικής σου πλευράς, σαν εκπαιδευτρια, που θέλεις να έχεις το feedback , που θέλεις να έχεις συνεχώς όσα μου ανέφερες προηγουμένως, τι γίνεται;

Γ: Ναι ναι σίγουρα διότι δεν βλέπεις, δεν πιάνεις feedback τώρα σε αντίθεση με το ακαδημαϊκό στο επαγγελματικό μπορεί να είχα ερωτήσεις παραπάνω ή μπορούσε στα break out rooms να είχα το participation που ήθελα αλλά σαν εκπαιδευτής όταν δεν έχεις την οπτική επαφή και δεν μπορείς να δεις τα non-verbal , κάτι χάνεις δεν υπάρχει περίπτωση να μην χάνεις

Λ: Οι κλειστές κάμερες, η διαφορά στο τρόπο που γίνονταν τα σεμινάρια επηρέασαν; Είχε κάποιους που άλλαξαν τρόπο με τον οποίο συμμετείχαν; Δηλαδή

Γ: Να σου πω κατάλαβα! Ναι πιστεύω πως ναι δηλαδή με το να έχω κλειστές κάμερες θα μπορούσε ας πούμε να δουλεύω κιόλας πάνω σε κάτι άλλο, αρά μπορεί να χάσω και κάτι από εκείνο που λέγεται Δηλαδή το ότι είμαι μες το δωμάτιο με κλειστή την κάμερα και ακούω και μπορεί να χάσω κάτι, βεβαίως μπορείς να μου πεις και σε ένα δωμάτιο μπορεί να είσαι τόσο αφηρημένος που πάλι να μην το πιάσεις, αλλά αν μου δίνεται η δυνατότητα να μη βλέπει ο άλλος και πρέπει να παρακολουθήσω το σεμινάριο εντάξει είναι ενδιαφέρον αλλά μπορώ να κάνω και κάτι άλλο ταυτόχρονα μπορεί να χάσουν κάτι από τη παρουσίαση. Μπορεί και να τους κάνει να δείξουν λιγότερο ενδιαφέρον, στο να ρωτήσουν κάτι γιατί μπορεί να μην είναι 100% there

Λ: Διαπίστωσης αλλαγή στο τρόπο συμπεριφοράς; δηλαδή μιλούμε για συγκεκριμένα άτομα που τα ήξερες και που από άλλες εκπαιδεύσεις ειδικά στο επαγγελματικό στο χώρο εργασίας σου

Γ: Κοίταξε να σου πω Λία μου εν μπορώ να τοποθετηθώ με σιγουριά πάνω σε τούτο

Λ: Μπορεί να ήταν στο θετικό, όχι στο αρνητικό

Γ: Όχι όχι το θετικό ήταν σίγουρα ήταν ότι είχα ευελιξία στο ποτέ θα τα έβαζα και στο ότι δεν είχα περιορισμό στο να τα βάλω απόγευμα, να τα βάλω πρωί, δηλαδή το θέμα της ευελιξίας μπορώ να πω ότι με βοήθησε το online το θέμα του κατά ποσό και σαν εκπαιδευτρια μπορώ να πω ότι σίγουρα ακριβώς επειδή ήταν κλειστά κατά πόσον οι εκπαιδευόμενοι έπιαναν λιγότερο ή αν έπιαναν λιγότερο δεν μπορώ να το πω με σιγουριά.

Λ: Αφήνω το κομμάτι αυτό δεν θέλω να εστιάσουμε μόνο στις κάμερες, μιλούμε γενικά για το νέο περιβάλλον που βρεθήκαμε. Είπες κάτι που θέλω να το επιβεβαιώσω και να το κρατήσουμε, είναι ότι αυτοί οι άνθρωποι με την αλλαγή αυτή πριν αρχίσουν τα σεμινάρια, η δουλειά τους ήταν μέσω διαδικτύου άρα υπήρχε ας πούμε εκπαίδευση τους στη διαδικασία μέσα από την εργασία τους μέσω της τεχνολογίας. Η τεχνολογία αναγκαστικά έγινε μέρος της ζωής τους όχι μόνο για την εκπαίδευση αλλά και για τη δουλειά τους.

Γ: Ακριβώς, ήταν φυσικό επακόλουθο ,άρχισαν οι training providers να προσφέρουν σεμινάρια online, άρα ήταν the way to be, the way to do, δεν ήταν ένα πράγμα το οποίο ήρθα εγώ και το επέβαλα και τους

είπα τώρα αυτό θα κάνουμε. Το κοβιτ ήρθε και μας ανάγκασε να πάμε να το κάνουμε μέσω τη τεχνολογίας και ήταν ο μόνος τρόπος να το κάνουμε , όποτε αν ήθελες εκπαίδευση δεν είχες options με τα θετικά και τα αρνητικά του εγώ λέω εκεί που μπορώ να το κρατήσω διότι είχε θετικά και εκεί που μπορώ και χρειάζεται θα βάλω φυσική παρουσία

Λ: Εσύ σαν Γεωργία, με όλα αυτά που μου περιέγραψες με τα θετικά ή τα αρνητικά, με τις κάμερες πως αισθανόσουν; παρόλο που μου το ανέφερες μέσα στη κουβέντα μας τώρα θέλω απευθείας να μου το πεις. Ειδικά στα πρώτα προγράμματα γιατί μετά ήρθε η εξοικείωση φαντάζομαι. Τα συναισθήματα σου;

Γ: Ναι ναι, ήταν ανησυχία, ήταν περισσότερο φόβος, δηλαδή δεν μπορώ να πω ότι εγώ είμαι high tech person , οπότε το γεγονός ότι δεν είμαι ένα IT άτομο με ανησυχεί , με ανησυχούσε δηλαδή αντί να ανησυχώ για το περιεχόμενο, όπως ας πούμε ένας εκπαιδευτής μπορεί να ανησυχεί για το περιεχόμενο, ανησυχούσα περισσότερο για την τεχνολογία και πως ήταν να την δουλέψω και κατά πόσον ήταν να τα καταφέρω

Λ: Εννοείς σε άφησε ξεκρέμαστη, κάποια στιγμή δηλαδή κάποια δυσκολία το διαδίκτυο η σύνδεση;

Γ: Έτυχε να είμαι εγώ σε ένα δωμάτιο και οι φοιτητές σε άλλο δωμάτιο, διότι μπορεί ας πούμε κάτι να έγινε με τη διαρρύθμιση του δωματίου. Έτυχε να θέλω να δείξω βίντεο και ενώ μέσα σε ένα classroom θα ήταν πολλά απλό, η πλατφόρμα να μην ήταν να μην μπορούσε να μου δώσει τούτη τη δυνατότητα ή να μην ήξερα εγώ πως να το λειτουργήσω. Άρα ας πούμε υπήρχε ανησυχία, υπήρχε φοβία, υπήρχε δυσκολία στο να χρησιμοποιήσω όλες τις μεθόδους ίσως που ήμουν μαθημένη να χρησιμοποιώ. Και έτσι ένα αίσθημα κενού πως να το εξηγήσω εκείνο που δεν είσαι σίγουρος έκανα το δεν το έκανα. Ξέρεις εκείνο του θα μπει σε μια τάξη και θα νιώθεις τη σιγουριά

Λ: Στην αρχή μου είπες ότι χρειάστηκε σε κάποια προγράμματα να είναι δυο άτομα, αυτή ήταν μια στήριξη που σε βοήθησε να κατευνάσεις την ανησυχία; Έτσι λίγο τη στήριξη που είχες από τον οργανισμό σου .

Γ: Είχα ανάγκη να έχω κάποιον να κάνει κάτι ταυτόχρονα που εγώ δεν ήμουν σίγουρη πως να το λειτουργήσω. Ας πούμε μπηκε κάποιος καινούργιος, να βλέπω να τον κάμω add ή να βλέπει το chat για να δει να υπάρχουν ερωτήσεις , το άλλο ήταν ότι ήθελα το help desk να είναι around ας πούμε μήπως πάει κάτι λάθος

Λ: Μετά ποτέ άρχισες να ξεθαρρεύεις

Γ: Κάποια φιλενάδα μου μου είπα κάποτε όταν πέρασα με το training είναι θέμα πως το λένε flying hours- ώρες πτήσης του πιλότου και σε αυτή τη περίπτωση όπως με κάθε καινούργιο όπως εμείς είμαστε άνθρωποι των σεμιναρίων που είναι διαδραστικά, θέλουμε γύρω μας το κόσμο, να το παρακολουθούμε, η τεχνολογία ήταν για μας challenge, αλλά δεν είχαμε και επιλογή νομίζω

Λ: Τώρα είμαστε δυο χρόνια μετά από εκείνη την εποχή, εσύ είχες σωσίβιο

Κάποιοι άλλοι δεν είχαν . Το ότι ήσουν σε ένα οργανισμό που είχες βοήθεια. Θα μπορούσε να μοιραστείς μαζί μας κάποιες σκέψεις εισηγήσεις σου πως θα μπορούσαν να γίνουν πράγματα καλύτερα, τα μάθημα; Εσύ αν θα έδινες κάποιες συμβουλές σε κάποιον, ποιες θα ήταν για το τρόπο αυτό λειτουργίας , γιατί μπορεί να ξαναέρθει κάτι παρόμοιο και να πρέπει να αξιοποιηθεί ή όπως είπα να το κάνουμε να μείνει το κομμάτι αυτό και να χρησιμοποιηθεί με τη παραδοσιακή μέθοδο

Γ: Κοίταξε με ξέρεις, δύο χρόνια που το ζήσαμε ήταν καλή εκπαίδευση για μας, δηλαδή και όπως βλέπω και στο εξωτερικό δεν θα φύγει αυτό το κομμάτι, άρα δε νομίζω ότι το μέλλον δεν θα είναι μόνο physical presence classroom training , μπηκε και να μείνει τούτο το είδος της εκπαίδευσης κατά την άποψή μου. Νομίζω ότι χρειάζεται πιο καλά να εξερευνηθεί κάποιος τις πλατφόρμες που χρησιμοποιεί , δηλαδή εγώ θα ήθελα ας πούμε σε κάποια φάση να μπορέσω να βρω το χρόνο και να πάω σε proper training ή να αφιερώσω χρόνο να πω σήμερα θα κάμω έναν training και πάνω στο teams ή πάνω στο zoom διότι είμαι σίγουρη ότι κι εγώ έχω πράγματα τα οποία δεν ξέρω

Λ: Κοίτα και οι πλατφόρμες αναπτύχθηκαν μέσα σε τούτο το διάστημα. Έλειπαν πράγματα ...

Γ: Βεβαίως ναι θα ήθελα να πάω σε σεμινάρια πάνω σε τούτα τα πράγματα, γιατί πιστεύω ότι είμαι άνθρωπος που θα το χρησιμοποιήσω, που θα μείνει μπορώ να επεκταθώ είμαι εκείνης τη νοοτροπία του ότι δεν θα το αφήσω. έπρεπε να ταξιδέψω για να το βρω! Σκέφτομαι

Ας πούμε τη δυνατότητα να χτίσω ένα πρόγραμμα online το Φλεβάρη για να το τρέξω και να μην περιορίζομαι στο γεωγραφικό μήκος και πλάτος της Κύπρου. Δεν σου κρύβω ότι coaching κάνω και εκτός Κύπρου, που είναι ένα πράγμα το οποίο για μένα είναι σαν τη βιταμίνη, είμαι άνθρωπος που δεν μπορώ να περιοριστώ στα δεδομένα της Κύπρου

Λ: Άρα δεν ήταν για σένα αναγκαστική τούτη η υποχρεωτική στροφή ... το αξιοποίησες. Τώρα αποτιμώντας το στο τέλος τι κρατάς περισσότερο θετική ή αρνητική;

Γ: Θετική ναι

Λ: Όσο αφορά τη ποιότητα στην αρχή πέρα από τις αμφιβολίες, τώρα όσο προχωράς πως βλέπεις την ποιότητα του προγράμματος, δηλαδή στην αρχή μου είπες ότι είχε προγράμματα όπου η διαδραστικότητα είναι πολύ σημαντική και η εξ αποστάσεως δεν είναι εύκολη στο τέλος της ημέρας η ποιότητα της δουλειάς σου του σεμιναρίου σου επηρεάστηκε έκανες εκπτώσεις;

Γ: Η αλήθεια είναι εντάξει γι' αυτό είναι που λέω θα ήθελα να πάω σε training σε τούτα τα πράγματα διότι νιώθω ότι ίσως δεν είμαι εκεί που θα ήθελα να είμαι όσον αφορά τη χρήση των πλατφορμών ακριβώς επειδή προστέθηκαν πράγματα και πιστεύω Λία μου επειδή παραδείγματος χάριν έζησα το course όταν παρακολούθησα ολόκληρο πρόγραμμα online της Lise πάνω στο be coming a supervisor και ήταν έναν course με άτομα από την Ιρλανδία από την Ιταλία από την Κύπρο και το έζησα. Αν ήταν να κάμω μια κριτική θα έλεγα ότι αν ήμουν μέσα στη τάξη αν ήταν το 10 θα μπορούσε να ήταν 8 όμως το γεγονός ότι μπόρεσα και το έκανα με άτομα που άλλες χώρες και πήρα αυτό το benefit, να έχω αυτό το interaction με άτομα τα οποία να σκέφτονται διαφορετικά, να είναι άλλης κουλτούρας, να μου ανοίξει το πνεύμα μου για μένα ήταν super σημαντικό το γεγονός ότι μπορούσα να είμαι σπίτι μου και να το κάνω ενώ μπορούσε να σημαίνει να πήγαινα στη Αγγλία να το κάνω. Μου έτυχε με άλλο σεμινάριο όταν έκανα το NBTI έπρεπε να πάω Αγγλία και να πληρώσω και όλα μου τα έξοδα και τούτο ήταν σημαντικό το οποίο εξισορροπούσε εκείνο που μπορεί να έχανα αν ήταν classroom

Λ: Άρα θεωρείς ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει πρόβλημα θέμα στη ποιότητα;

Γ: Θεωρώ ότι εξακολουθώ να πιστεύω ότι το classroom training έχει καλύτερο αποτέλεσμα, όμως το άλλο δίνει άλλες δυνατότητες που δεν μας δίνει το classroom training δεν ξέρω αν θες να σου απαντήσω σαν άτομο ή σαν εκπαιδευτής ή σαν εκπαιδευόμενος με ποιο καπέλο;

Λ: Σαν άτομο που έχεις όλες αυτές τις ιδιότητες

Γ: Εγώ σαν Γεωργία είμαι διατεθειμένη να πάω για λιγότερη ποιότητα και περισσότερες δυνατότητες γιατί η ποιότητα εξαρτάται τη βάζουμε μέσα στη ποιότητα, τούτη η διαδραστικότητα οκαι είναι ποιοτική, το ότι όμως έχω τη δυνατότητα να έρθω σε επαφή με αλλά άτομα από άλλη χώρα για μένα ας πούμε προσθέτει στη ποιότητα. Οπότε εκείνο το οποίο μου λείπει είναι το physical τούτο το να είμαστε κοντά το να μοιραζόμαστε τα non-verbal και την μια κουβέντα παραπάνω άλλος συναισθηματικά άρχισα και μπορώ, έναν μεγάλο κομμάτι του συναισθηματικού καλύπτεται

Κοίταξε το classroom training είναι πολύ καλό γιατί είναι εφικτό να γίνει παραδείγματος χάρις σε local επίπεδο είναι τέτοιο το θέμα ας πουμε θα κάνουμε ένα σεμινάριο πάνω σε writings skills εντάξει εκεί νομίζω είναι πιο αποτελεσματικό το classroom training, έχεις αλλά που μπορούν να γίνουν σε online αν ο εκπαιδευτής είναι διατεθειμένος να τους βάλει να δουλέψουν πάνω σε cases στα break out rooms Έχει πράγματα που είναι πιο δύσκολο από τα αλλά και αν είναι local και δεν θέλεις σημείωσε ότι ήταν και το κόστος να φέρεις ένα εκπαιδευτή από το εξωτερικό που το βάζουμε αυτό; Που εμείς οι τράπεζες το είχαμε αυτό το κόστος και δεν πιάναμε όλο το ποσό από την Αναδ αν μας το ενέκρινε άρα και για τέτοιες περιπτώσεις. Έτυχε και κάναμε με Έλληνα πάλι ο οποίος ήταν σπίτι του στην Ελλάδα κι ήταν οι δικοί μου online fine.

Λ: Οπότε τελειώνοντας αν θες να προσθέσεις εσύ κάτι; Πως σχολιάζεις τη στάση της Αναδ;

Γ: Εμένα μου άρεσε που κινήθηκε η Αναδ να βρει τρόπο για online σεμινάρια νομίζω respert στο φίλο μου το Μιχάλη Αντώνιου. Με προβληματίζει λίγο το θέμα Ερμής που γραφτηκε σαν φυσικό άτομα εγώ αλλά θέλω να γράψω και τη τράπεζα...(συζήτηση για αυτό)

Εγώ είμαι ευχαριστημένη που η κρατική μηχανή άρχισε και έγκριση και υβριδικά πρόγραμμα που είναι καθαρά online πιστεύω ότι το e- learning το online training ήρθε και θα μείνει κατά τη άποψη μου πιστεύω ότι μειώνει τις αποστάσεις μεταξύ χωρών κι ανθρώπων και εναπόκειται στο κάθε οργανισμό ας πούμε να αποφασίσει σε πιο βαθμό το χρησιμοποιεί και σε ποια εκπαίδευση

Λ: Για τους εκπαιδευτές τι θα ήθελες να πεις;

Γ: Εντάξει μάθαμε on the hard way και εγώ εξακολουθώ να πιστεύω ότι δε γίνεται να υπάρχει σεμινάριο χωρίς κάμερα διότι είναι εκεί που δείχνεις και το κύρος σου σαν οργανισμός και σαν εκπαιδευτής

Λ: Btw η Αναδ δεν το δέχεται σαν οργανισμός σε βλέπω είσαι εκεί συμμετέχεις αλλά όλα αυτά από τη πλευρά σου όλα αυτά που μας είπες μέχρι τώρα

Γ: Πιστεύω ότι και για τους εκπαιδευόμενους και για τους εκπαιδευτές είναι παρά πολύ σημαντικό. Όταν το κάναμε το σεμινάριο είχαν όλοι κάμερες αλλά χρειάζεσαι να την ανοίξεις όταν θα μπει η Αναδ να δει ότι είναι εκεί δεν είναι Κατ' ανάγκη δεν μπορείς να το επιβάλεις ότι συνεχώς πρέπει να είναι συνέχεια ανοιχτές

Λ: Έχουμε και ένα συμβόλαιο που λέει ότι πρέπει να είναι ανοιχτές για να μπορείς να λειτουργήσεις

Γ: Κοίταξε εμένα σαν εκπαιδευτής internal εν περισσότερο in mindset που πρέπει να αλλάξω γιατί τη χρήση της κάμερα και όχι να το επιβάλω επειδή στο δικό μου πήγα να το επιβάλω δανείστηκα κάμερες από άλλους και τους είπα βάλε την, εγώ θέλω κάμερα, αλλά δεν είναι τόσο εύκολο γιατί δεν υπάρχουν τόσες κάμερες και απόφαση του οργανισμού ότι πλέον και σε meetings τις χρησιμοποιούμε κάθε κυρίου δόξει, δεν να κάμω σεμινάρια. Στο βαθμό που μπορώ εγώ να επηρεάσω θα κάνω ότι μπορώ για να επαναφέρω τούτο το επικοινωνιακό κομμάτι

Λ: Η κουβέντα ήρθε γιατί διασφαλίζεις σε ένα βαθμό τη ποιότητα

γιατί για σένα η διαδραστικότητα είναι πολύ σημαντική και χωρίς τη κάμερα χάνεται αυτό δεν είναι τόσο το τεχνικό για να μπορείς να πάρεις και να δώσω το 100% θα πρέπει να έχουμε τούτο με τις κάμερες

Συνέντευξη αρ. 12

Λ: Ξεκινώντας θέλω λίγο να μας πεις για την σχέση σου με την επαγγελματική κατάρτιση πόσα χρόνια είσαι και πόσα είσαι στην επαγγελματική εκπαίδευση και στην εκπαίδευση ενηλίκων ;Μ: Ωραία γενικότερα εγώ να πω ότι είμαι ψυχοθεραπεύτρια με το πρώτο μάστερ στην εκπαιδευτική ψυχολογία και αναφέρω το πρώτο μάστερ γιατί έχει να κάνει με τη πρώτη μου επαφή όσο αφορά την εκπαίδευση να καταλάβω λίγο το τρόπο με τον οποίο χρειάζεται να γίνει η εκπαίδευση για καλύτερη αφομοίωση έτσι στο πιο γνωστικό κομμάτι είτε ανηλίκων είτε ενηλίκων μετά από αυτό το συγκεκριμένο μάστερ είχα κάνει ένα δεύτερο μάστερ που είχε πάλι να κάνει λίγο με το τον τρόπο που αφομοιώνεται η γνώση στο πεδίο της εκπαίδευσης και μετά είχα κάνει την πιστοποίηση της επαγγελματικής κατάρτισης αν δεν κάνω λάθος ήταν το 2017 χωρίς να το αξιοποιήσω τα πρώτα 2 χρόνια μετά ξεκίνησα να το αξιοποιώ. Βεβαίως ασχολούμουν και πριν με την εκπαίδευση εκτός Αναδ όμως και επιχορηγημένων προγραμμάτων

Λ: Δεν έχει σημασία Αναδ ή όχι μας ενδιαφέρει όλη η διαδρομή σου σε αυτό το είδος εκπαίδευσης, σε ενήλικες

Μ: Σε ενήλικες τότε η εκπαίδευση μου ξεκίνησα να είμαι εκπαιδύτρια εισηγήτρια σεμιναρίων και βιωματικών εργαστηρίων τυπικής, άτυπης και μη τυπικής μάθησης από το 2012 δηλαδή εκεί ήμουν στα πλαίσια του οργανισμού που έκανα πάρα πολλές εκπαιδύσεις αυτή ήταν η εμπειρία μου και τα τελευταία έτσι 3-4 χρόνια έχω ξεκινήσει σε πιο επαγγελματικό επίπεδο Κατάρτισης εκπαίδευσης

Λ: Οκ άρα αν κρατήσουμε τα τελευταία χρόνια είχες ήδη ξεκινήσει τα τελευταία 2-3 χρόνια και έρχεται ο covid, έρχονται τα lockdowns και σταματούν οι εκπαιδύσεις. Μαθαίνουμε να κάνουμε εκπαιδύσεις και μας δίνεται η ευκαιρία τουλάχιστον μέσω Αναδ για να μπορούν να είναι και επιχορηγημένα να τα κάνουμε διαδικτυακά αλλά βεβαίως κάποιιοι το κάνουνε και πριν. Πως ήταν για σένα αυτή η μετάβαση, η αναγκαστική στροφή αν θέλεις στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση πως την βίωσες ;Μ: Ήταν μία αναγκαστική προσαρμογή σε δεδομένα τα οποία δε γνώριζα ούτε εγώ αλλά κυρίως η καταρτιζόμενοι γιατί ένας εκπαιδευτής, ναι μεν θα μπει στη διαδικασία να μάθει κάποιες δεξιότητες κάποια εργαλεία που μπορεί να αξιοποιήσει διαδικτυακά, όμως ήταν παρά πολύ δύσκολο στους συμμετέχοντες καταρτιζόμενους, δηλαδή είχαμε απίστευτες δυσκολίες . Κάποια άτομα να έχουν να πατήσουν ένα απλό link ήταν παρά πολύ δύσκολο για εκείνους πόσο μάλλον να αξιοποιήσουμε εργαλεία για breakout ασ πούμε online οπότεν αυτό μας έτρωγε χρόνο από την εκπαίδευση στο να εξηγήσουμε πολύ απλά και ξεκάθαρα το τρόπο να μπου μέσα και να γράψουν τις ιδέες τους ασ πούμε σε ένα καταγισμό ιδεών ή το να δουλέψουν σε ομάδες, το να γίνει ο διαχωρισμός σε δωμάτια ήταν κάτι το οποίο ήταν πολύ πρωτόγνωρο, και για μας δηλαδή η δυσκολία στη διαχείριση των δωματίων δηλαδή εμένα μου ήταν πολύ δύσκολο να καταλάβω ασ πούμε όταν έμαθα ότι αλλάζουμε δωμάτια και μπορεί ο εκπαιδευτής να μπαίνει από το ένα δωμάτιο στο άλλο ήμουν λες και ανακάλυψα την ταχινόπιττα, ενθουσιάστηκα όμως ήταν κάτι πολύ απλό που δεν γνώριζα προηγουμένως. Άρα Ε κληθήκαμε και ως εκπαιδευτές να εκπαιδευτούμε στο κομμάτι τον ψηφιακών δεξιοτήτων αλλά και να εκπαιδευσουμε πέρα από τη θεματολογία που εκπαιδευάμε τους συμμετέχοντες και στις ψηφιακές δεξιότητες

Λ: Άρα έκανες κάποια εκπαίδευση Μαρία, επιδώξεις κάποια εκπαίδευση έτσι μπορεί μας το εξηγήσεις λίγο;

Μ: έκανα δυο εκπαιδύσεις , ήταν ψιλοπαράλληλα , ήταν ο εκπαιδευτής τηλεμάθησης και ο εκπαιδευτής ψηφιακών δεξιοτήτων ήταν μια εκπαίδευση που θεωρώ Λία μου ότι ήταν ψιλοεπαναλαμβανομενη αν με ρωτάς! Επειδή έβλεπα και τις δυο παράλληλα ακόμα και η ίδια η εκπαιδύτρια που έκανε το πρόγραμμα της ήταν δύσκολο να ξεχωρίσει το τηλεμάθηση από τις ψηφιακές δεξιότητες, οπότε μου φάνηκε ότι είδα το πρόγραμμα δυο φορές και ναι εκπαιδύτηκα σε παρά πολλά εργαλεία τότε. Νομίζω ήταν 3 μήνες το καθένα με επικάλυψη ένα μήνα το ένα με το άλλο, έμαθα παρά πολλά εργαλεία από τα οποία τα 10 εργαλεία αξιοποίησα τα δυο και γιατί λέω τα δυο; Επειδή έπρεπε να μπω στη διαδικασία να τα μάθω αυτά όλα εγώ για να μπορέσω να τα μάθω παρακάτω εγώ ή να τα εφαρμόσω οπότε έμαθα τα δυο παρά πολύ καλά χρησιμοποιήσουμε τα δυο παρά πολύ καλά και κάποια αλλά υπό την έννοια της αλληλεπίδρασης δηλαδή τα πρώτα δυο ήταν για εργασία σε ομάδες δηλαδή breakout rooms αν θέλω να τα χωρίσω και τα αλλά δυο ήταν στο να μπορέσουμε να κάνουμε upload κάποια βιντεάκια καταρτιζόμενων για να δούμε κατά ποσό σε πρακτικό επίπεδο αφομοίωσαν τις γνώσεις που εκπαιδύτηκαν είχε και λίγο έτσι πιο fun πέρα από το πρακτικό κομμάτι κατά τη διάρκεια των σεμιναρίων δηλαδή μπορούσε να δοθεί μια άσκηση την οποία θα έκαναν στο σπίτι και να κάνουν upload μετά την πρακτική τους που θα έκαναν στο σπίτι αυτό σε γενικές γραμμές

Λ: Θεωρείς ότι η εκπαίδευση αυτή σε βοήθησε ή χρειάστηκε να δουλέψεις μόνη σου περισσότερο;

Μ: Ναι περισσότερο μόνη μου, δηλαδή ήταν πολύ επιφανειακά το τι μας έδειχναν και σίγουρα ήταν και για μας καινούργια γνώση οπότεν το να μπορέσω να τα εφαρμόσω και να είμαι εξοικειωμένη εγώ η ίδια με αυτά τα εργαλεία έπρεπε από μόνη μου να δουλέψω αρκετές ώρες στο κάθε εργαλείο

Λ: Γενικότερα η αναγκαστική στροφή στην εξ αποστάσεως με τη βοήθεια των μαθημάτων αυτών που παρακολούθησες νιώθεις αυτό σε βοήθησε σαν εκπαιδύτρια; Σε μεταμόρφωσε; Πέρασες αν θέλεις μια μεταμορφωτική διαδικασία; Πες μας λίγο πως το βίωσες τούτη την αλλαγή ;

M: Την βίωσα με πρόοδο, με εξέλιξη με ανάπτυξη έτσι το ένιωσα δηλαδή είναι σαν να και κανείς κράκ κράκ κράκ την ώρα που αναπτύσσεσαι έτσι το ένιωσα γιατί μέχρι σήμερα χρησιμοποιώ εργαλεία δηλαδή ακόμα και δια ζώσης να είναι η εκπαίδευση θα χρησιμοποιήσω online εργαλεία δηλαδή μπορεί να κάνω το καταιγισμό μέσω ενός εργαλείου και αυτό με κάνει εμένα να νιώθω ότι είμαι ένα βήμα πιο μπροστά από κάποιους εκπαιδευτές που μπορεί να μην τα έψαξαν καθόλου αυτά τα εργαλεία. Επίσης βλέπω ότι η ίδια η εκπαίδευση και η αφομοίωση της γνώσης γίνεται πολύ καλύτερα με αυτό το τρόπο παρά με το να είμαστε καθαρά δια ζώσης, θεωρητικό πρακτικό μπαίνει και ένα καινούργιο πλαίσιο που αν ο κόσμος προσαρμόστηκε σε αυτό άρα την ώρα που θα κρατά ένας συμμετέχοντας το κινητό και θα πω πάμε να δούμε online ήδη κάνω μια άσκηση προσοχής από τον ίδιο αν η προσοχή του είναι άλλου και γίνεται εντελώς διαδραστικό και fun

A: Άρα δηλαδή σε βοήθησε να αλλάξεις το τρόπο που εργάζεσαι. Θέλω λίγο να το εμβαθύνουμε, ο τρόπος οι μέθοδοι που χρησιμοποιείς τώρα ή που χρησιμοποίησες και εκείνη την περίοδο πως διαφοροποιήθηκαν πέρα από το ότι χρησιμοποιείς αυτά τα στοιχεία που λες, δηλαδή μου είπε ότι άλλαξες κάποια πράγματα θέλω να μου το πάρεις έτσι λίγο πιο βαθιά και να μου δώσεις κάποια παραδείγματα και ίσως κάποια παραδείγματα του πως αντιμετώπισαν, ειδικά εκείνη τη περίοδο, οι εκπαιδευόμενοι αυτές τις αλλαγές;

M: Ναι άλλαξαν και τα εργαλεία μου και οι μέθοδοι γενικά θα έλεγα ότι σήμερα δεν είμαι η εκπαιδύτρια που ήμουν πριν 3 χρόνια προ covid είμαι μια εκπαιδύτρια που συνδυάζει πλέον και τις δυο αν θέλεις περιόδους ας πούμε της εμπειρίας μου ως εκπαιδύτρια ας πουμε για παράδειγμα μου αρέσει παρά πολύ να χρησιμοποιώ το Google classroom για να μπαίνει το υλικό μου για να το έχει κάθε συμμετέχοντας online αυτό είμαι κάτι το οποίο κράτησα και θεωρώ ότι θα κρατήσω για όσο συνεχίζω, έχει άμεση πρόσβαση ο συμμετέχοντας, το υλικό είναι όλο online, μπορώ να βάλω εργαλεία εργασίες την αξιολόγηση μου μέσα μπορώ να βάλω τα πάντα μέσα στο Google classroom χρησιμοποιώ το [mendit.com](https://www.mendit.com) κυρίως για καταιγισμό ιδεών και για προβληματισμό για ερωτήσεις προβληματισμού για να καταλήξω σε συζήτηση μετά μέσα στην ομάδα χρησιμοποιώ το radlet, το οποίο βάζω τις ομάδες εργασίας και μου αρέσει και εκείνο παρά πολύ γιατί μπορείς να συνδέσεις πάνω links που να σε παραπέμπουν σε αλλά κομμάτια. Ας πούμε για παράδειγμα θυμάμαι ότι στο τελευταίο που είχα κάνει, είχα βάλει παρά πολλά για επιπλέον υλικό γιατί οποίο υλικό είχα δώσει στο σεμινάριο έβλεπαν τα βιντεάκια έβλεπαν ένα link που τους παρέπεμπε σε ένα άρθρο, είχαν τις ομαδικές εργασίες τους μέσα στο συγκεκριμένο, είχαν πρόσβαση και μετά το σεμινάριο. Οπότε υπήρχε αλληλεπίδραση που έβλεπα και μετά από το σεμινάριο ήταν πολύ πιο μεγάλη από την στιγμή που είχαμε την κατάρτιση, έτσι και οι μέθοδοι μου άλλαξαν και τα εργαλεία μου

A: Αν πάμε πίσω ας πούμε στην Άνοιξη καλοκαίρι του 2020 μέχρι τώρα, τι θα έλεγες ότι σε δυσκόλεψε περισσότερο εκείνη την περίοδο πριν να εξοικειωθείς με αυτά που μου λες;

M: Εκείνη την περίοδο με δυσκόλεψε απίστευτα το γεγονός ότι έπρεπε με κάποιο τρόπο εγώ να κρατήσω τους συμμετέχοντας, την παρουσία τους δηλαδή, γιατί παρά πολλοί είχαν κλειστές κάμερες ή είχαν δυσκολία με την τεχνολογία, οπότε εκεί με δυσκόλεψε εμένα την ίδια αυτόν όλο γιατί ένιωθα σε κάποιες στιγμές ότι μιλούσα σε ένα κοινό που δεν υπήρχε, η συμμετοχή ήταν μόνο από εκείνους που ήθελαν να είναι μέσα, παρά πολλοί έβαζαν mute και καθόλου κάμερα έτσι δεν ήξερα αν ήταν εκεί ή δεν ήταν ή ακόμα και τα links που μπορεί να έβαζα για να αλληλοεπιδράσουμε έβλεπα ότι, επειδή κάποια εργαλεία φαίνεται πόσοι μπαίνουν μέσα και ψηφίζουμε ή απαντούμε, έβλεπα ότι μπορεί να μπαίνουν 2-3 άτομα από τα 12 άτομα που ήταν όλη η ομάδα δηλαδή ήταν απουσία με παρουσία αυτό με δυσκόλεψε πολύ και το γεγονός ότι έπρεπε να φάω παρά πολύ χρόνο για να προετοιμάσω εγώ και να διαβάσω για αυτά τα εργαλεία εγώ να δω YouTube βιντεάκια να με μάθω εμένα πριν από το σεμινάριο άρα εκεί που ενδεχομένως ήθελα για μια θεματολογία να προετοιμαστώ μια μέρα μπορούσε να μου φάει δυο και τρεις μέρες για να προετοιμάσω τα εργαλεία και να είμαι και εγώ εξοικειωμένη.

A: Πέρα από αυτό που ήταν ο χρόνος που αφιέρωνες εσύ. Τι έκανες για να αντιμετωπίσεις τις κλειστές κάμερες, την έλλειψη παρουσίας ουσιαστικά;

M: Νομίζω το έκανα λίγο πιο προσωποποιημένο αν θέλεις, τι εννοώ; Δηλαδή όταν βάζαμε δουλειά που θα έκανε ο καθένας στο σπίτι και έπαιρνα εγώ το υλικό γιατί anyway για να συνεχίζουν θα έπρεπε να ανέβαζαν το υλικό τους όποτε και να είναι άρα ήξερα ότι εκεί έπρεπε να μπουν και να κάνουν μια δουλειά στο σπίτι όποτε μετά ξεκίνησα να το κάνω λίγο πιο προσωποποιημένο, ας πούμε η ομάδα Α ήταν από τα συγκεκριμένα 3 άτομα ανεξάρτητα από το ποιο άτομο ήταν ο αρχηγός της ομάδας, εγώ προσπαθούσα να κάνω συγκεκριμένες ερωτήσεις πάνω στο αποτέλεσμα που μου έδωσαν στο κάθε άτομο ξεχωριστά κάποια ονομάζεται αυτό δηλαδή να συμμετέχουν όλα τα άτομα μιας ομάδας προσωπικές ερωτήσεις. Άρα εκτός από την προσωποποίηση προσωπικά να το αναφέρω ήταν δεν ξέρω αν ήταν σωστό το ότι έβαζα σε κάποια σεμινάρια ότι ήταν υποχρεωτική η χρήση κάμερας και συμμετοχής

A: Μέσω Αναδ είναι υποχρεωτική, είναι αλήθεια

M: Μέσω Αναδ τότε δεν το είχα γιατί ήμουν ακόμα στον οργανισμό τότε

A: Αλλά μέσω Αναδ είναι υποχρεωτικό και επίσης γενικότερα πρέπει να είναι υποχρεωτικό γιατί διαφορετικά χάνεις τον έλεγχο

M: Ναι το έβαζα βέβαια με το Νικόλας είχαμε διαφωνίες τότε αλλά τέλος πάντων μου έλεγε δεν μπορείς

να υποχρεώσεις κανένα, του έλεγα ας μη συμμετέχει, είχα το λίγο κάτω στις πληροφορίες του σεμιναρίου ότι είναι υποχρεωτική η χρήση και των δυο, αυτά νομίζω και περισσότερη χρήση ερωτήσεων, ερωτήσεων - απαντήσεων, ένα θεωρητικό κομμάτι το έκανα τύπου συζήτηση ώστε να έρθω μετά να το δείξω, δηλαδή αντί θεωρητικό έκανα πρακτικό κομμάτι που θα μου έβγαζε το θεωρητικό έκανα τη συζήτηση που θα μου έβγαζε τα slides

Λ: Έχω δυο ερωτήσεις να σου κάνω εδώ. Να σου κάνω τη πρώτη τη πρακτική, την εκπαιδευτική όλα αυτά που έκανες δεν είναι κομμάτια και της κανονικής σου εκπαίδευσης ως εκπαιδευτρια; Δηλαδή το να κρατάς τον ενήλικα εκπαιδευόμενο συνεχώς σε εγρήγορση συνεχώς να κάνει πράγματα είτε δια ζώσης είτε ηλεκτρονικά δεν είναι το ίδιο;

Μ: Ναι είναι το ίδιο όμως το effort είναι περισσότερο όταν έχεις να διαχειριστείς ηλεκτρονικά μέσα, συμμετέχοντες που δεν είναι εξοικειωμένοι

Λ: Άρα η δυσκολία είναι στο τεχνικό. Στη διαχείριση του τεχνικού. Άρα θέλω να πάω στην ερώτηση μου επί της ουσίας, επειδή μας ενδιαφέρει το βίωμα σου, το πως εσύ το βίωσες; Τα συναισθήματα σου κυρίως δηλαδή θέλω λίγο να μου πεις για τα συναισθήματα που είχες ξεκινώντας αυτά τα μαθήματα σε εκείνη την περίοδο που οι άνθρωποι μπορεί και να το έβλεπαν σαν μια διέξοδο να επικοινωνήσουν με κάποιους ανθρώπους, αλλά και γενικότερα για σένα υπήρχε αυτή η δυσκολία της έλλειψης της γνώσης διαχείρισης αυτών των τεχνικών θεμάτων. Τι συναισθήματα είχες;

Μ: Άγχος έντονο άγχος σε σημείο που σε παρά πολλές περιπτώσεις τελειώνει η εκπαίδευση και ήμουν ιδρωμένη. Με άγγωνε παρά πολύ, είχα παρά πολύ φόβο στο άγνωστο μου και στο αβέβαιο δηλαδή αν εγώ θα καταφέρω να το διαχειριστώ και αν ο ίδιος ο συμμετέχοντας θα τον κρατήσω μέσα σε όλο αυτό. Άρα άγχος, φόβος γιατί και για μας ήταν όλα άγνωστα και με φόβιζε παρά πολύ το να χάσω τον έλεγχο της εκπαίδευσης, δηλαδή φόβος απώλειας ελέγχου γιατί είμαι και ένα άτομο που είναι να κινηθεί στο χώρο δηλαδή στα δια ζώσης μου, θα κινηθώ, θα μιλήσω δυνατά, θα μιλήσω σιγά, θα χρησιμοποιήσω τη φωνή μου, την οπτική επαφή, τη γλώσσα του σώματος, άρα τούτο όλο με καθήλωνε πάνω σε μια καρέκλα και φοβόμουν να μην χάσω τον έλεγχο. Γιατί εγώ κάνω ανάκτηση ελέγχου μέσα από τη κίνηση μου στο χώρο, στο να βάζω ακουστικά και να μην μπορώ να κινηθώ, θυμούμαι είχα παραγγείλει το φωτιστικό μου για να φαίνομαι καλά στη κάμερα, την κάμερα μου την άλλη, μικρόφωνο για να μπορώ κινούμε γιατί σε κάποια σεμινάρια στεκόμουν άρα έπρεπε όλο αυτό το άγχος να το διαχειριστώ με κάποιο τρόπο διαφορετικό και υποχρεώθηκα σε αυτή τη αλλαγή, δηλαδή προσαρμογή και ευελιξία ήταν οι λέξεις που απαιτούνταν.

Λ: Ποσό καιρό κράτησε θεωρείς το έντονο άγχος και ποτέ άρχισες να χαλαρώνεις και ποια συναισθήματα ακολούθησαν;

Μ: Νομίζω το πιο έντονο ήταν περίπου μέχρι το Σεπτέμβριο του 2020, μάλιστα τώρα που το σκέφτομαι ήταν ταυτόχρονα εκεί που τελείωσε η εκπαίδευση μου των ψηφιακών δεξιοτήτων μάλλον αντιλήφθηκα κάπου εκεί ότι δεν είναι τόσο τραγικά τα πράγματα και ότι τελικά μπορώ να είμαι ικανή και εκτός πλαισίου δια ζώσης και μπορώ να κάνω και πάνω σε αυτά. Μετά τα συναισθήματα που έρχονταν ήταν παραπάνω αυτό που είπα πριν, εξέλιξης, αυτονομίας ότι γίνεσαι πλέον ένας εκπαιδευτής που έχει κάποια εργαλεία παραπάνω από κάποιους άλλους που δεν το προσπάθησαν καν, βλέπεις και τους συμμετέχοντες ότι ξεκίνησαν να προσαρμόζονται, άρα δεν είναι τόσο όσο νομίζαμε στην αρχή, απλώς ήταν κάτι καινούργιο στην αρχή άρα δεν ξέραμε πως θα εξελιχθεί, άρα βλέπεις ότι δεν είναι όλα τόσο καταστροφικά όπως τα νομίζεις

Λ: Άρα αντί να χρησιμοποιήσεις το «δεν ήταν τόσο καταστροφικά» μου το λες με πιο θετικές λέξεις;

Μ: Εξέλιξη, ανάπτυξη, προσαρμογή στην τεχνολογία, ευελιξία σε νέα δεδομένα

Λ: Θεωρείς το ότι υπήρξε σε σένα αυτή η εξέλιξη και μάλιστα φαίνεται ότι το 2021 ήσουν ήδη σε αυτό το επίπεδο βοήθησε και τους συμμετέχοντες; Ή εξακολούθησαν οι συμμετέχοντες να έχουν αυτά τα προβλήματα που μας ανέφερες;

Μ: Όχι θα έλεγα ότι είναι πιο ανοιχτοί σε όλο αυτό δεν είναι όπως την αρχή, δηλαδή επειδή τώρα κάνουμε κάποιες εκπαιδεύσεις και στο δήμο Λεμεσού και έχουμε άτομα από 20 ετών μέχρι συνταξιούχους, βλέπω ότι ακόμα και τα άτομα που είναι πάνω των 40- 50 και μπορεί να μην είχαν ούτε και μια δουλειά που να έχει πρόσβαση στην τεχνολογία έχουν εξομοιωθεί απόλυτα δηλαδή ας πούμε θα πατήσουν το link και θα είναι οι πρώτοι που θα περιμένουν μπροστά από τη κάμερα έτοιμοι μαζί με τα ηχεία του, είναι πιο εξοικειωμένος ο κόσμος νομίζω, αλλά η ενέργεια στο δια ζώσης για μένα είμαι πολύ σημαντικό το δια ζώσης το αγαπώ παρά πολύ, όμως σε μια δυσκολία ή όταν υπάρχουν τα lockdowns ή δεν ξέρω και εγώ τι; Δεν θεωρώ τον εαυτό μου πλέον ανίκανο ή αμα δυσκολευτεί να το διαχειριστεί

Λ: Αν ανατρέξεις και λίγο και στα προγράμματα που έκανες πριν να λήξουν τα lockdowns ποτέ ήταν η τελευταία φορά που έκανες διαδικτυακό μάθημα και το απόλαυσες

Μ: Πριν περίπου κανένα 3μηνο και ήταν αυτά τους δήμου Λεμεσού

Λ: Τι διαφορά είχαν τούτα τα μαθήματα σε σχέση με τα αρχικά σου;

Εν σε ακούω

Μ: Είμαι εδώ; Είσαι εκεί;

Λ: Ναι και σε βλέπω και σε ακούω τώρα

M: Καταρχήν είμαι πολύ πιο άνετη και με τα εργαλεία, και με τις μεθόδους που θα χρησιμοποιήσω που τις σμίγω όλες, τέλος πάντων. Τούτο το γεγονός ότι έχω την κάμερα μου, το γεγονός ότι έχω το ηχείο μου πλέον, το ότι ξεκάθαρα θα βάλω το link και ξέρω που θα συνδεθεί ο συμμετέχοντας, η διάθεση μου γιατί ήδη είμαι πιο χαλαρή δεν έχω πια αυτό το άγχος και το φόβο που είχα προηγουμένως αλλά είμαι εξοικειωμένη, το γεγονός ότι οι συμμετέχοντες είναι πιο εξοικειωμένοι έχουν μεγάλη διαφορά στην ενέργεια τους, στο αποτέλεσμα που βγάζουν, είμαι και εγώ πιο focus είναι και οι ίδιοι. Ναι είμαι πολύ εξοικειωμένη πλέον τα εργαλεία μου νομίζω.

Λ: Οκαυ άρα αναφέρθηκες εσύ στα συναισθήματα σου και πως εξελίχθηκαν, βλέπεις το ίδιο και στους συμμετέχοντες δηλαδή ότι στην αρχή βίωναν και εκείνοι μεγάλο φόβος- άγχος πιθανώς, όσο περνάει ο χρόνος βλέπεις ότι εξοικειώνονται και οι συμμετέχοντες ή έχουν ήδη εξοικειωθεί με τη τεχνολογία; M: Λία μου νομίζω έχει να κάνει με το ίδιο πράγμα που συμβαίνει σε όλους τους τομείς δηλαδή, ένας άνθρωπος που είναι της αλλαγής και θέλει να μάθει πράγματα, ότι τομέα και να του δώσεις θα μπει στην διαδικασία αυτή, είναι ευέλικτος, τούτη τη λέξη την αγαπώ πολύ, και να προσαρμόζεται και να είναι ευέλικτος πάνω σε τούτο. Το ίδιο πράγμα είναι και με την εκπαίδευση τέλος πάντων online έναν άτομο το οποίο αρνείται να μάθει και δεν είναι της αλλαγής θα δυσκολευτεί, όποτε νομίζω δεν θα επιλέξει μια εκπαίδευση που είναι online αν δεν είναι τόσο του online πλέον γιατί δοκιμάστηκε. Οπότε βλέπω ότι οι συμμετέχοντες που έχω εγώ στις εκπαιδεύσεις είναι ήδη πολύ εξοικειωμένοι και με τον ίδιο τρόπο που θα φέρονταν στα δια ζώσης φαίνονται και στα online, δηλαδή θα μπουν να κάνουν το αστείο τους σαν και ο άλλος κάθετα δίπλα του, άτομα που δυσκολεύονται σε τούτο, έχω ας πουμε άτομα που μου λένε όχι όχι προτιμώ να κάνω τις ομάδες που κανείς από κοντά, δεν μου αρέσει εγώ δεν είμαι του online. Άρα νομίζω ότι τους απέβαλε λίγο το σύστημα του ηλεκτρονικού, του online

Λ: οκ η τεχνολογία για σένα ας πουμε πριν να ξεκινήσει όλο αυτό, ποια ήταν η σχέση σου με την τεχνολογία και αν είχες διαδικτυακή εμπειρία, γιατί δεν είναι μόνο οι εκπαιδεύσεις είναι και οι συναντήσεις και λοιπά, είχες κάποια εξοικείωση πριν με αυτό το θέμα της τεχνολογίας;

M: Το απέφευγα δεν μου άρεσε καθόλου, όμως νομίζω ότι είμαι σε θέση τώρα να σου πω ότι αγαπώ πολλά κομμάτια του online

Λ: άρα να σε ρωτήσω, αν θεωρείς αν είναι σύμμαχος σου η τεχνολογία ή το αντίθετο τι θα έλεγες;

M: Μεγάλος μου σύμμαχος. Το θεωρώ πολύ καλό κλειδί πλέον

Λ: Είπες και προηγουμένως ότι και τώρα στα δια ζώσης χρησιμοποιείς τη τεχνολογία στις εκπαιδεύσεις σου άρα είναι πάρα πολύ σημαντικό. Θέλω να σε ρωτήσω επίσης για τη διαχείριση της ομάδας αν και μου έδωσες απαντήσεις πριν χωρίς να γίνει αυτή η ερώτηση, αλλά θέτω έτσι στην ερώτηση καθαρά να μου δώσεις μια απάντηση, δηλαδή αν υπήρξε αλλαγή στον τρόπο που διαχειρίζεσαι τις online ομάδες σου κυρίως στην τάξη, σε σχέση με το τι κάνεις στα δια ζώσης;

M: Ναι, το διαχειρίζομαι όπως θα πεις για παράδειγμα στο δια ζώσης ότι θα έχουμε ησυχία ότι τα κινητά απαγορεύονται, το ίδιο θα πεις και σε μια online τάξη. Να υπάρχει ησυχία να μην ακούγονται περιέργοι ήχοι από κάθε συμμετέχοντα και τα λοιπά. Στην αρχή είχα δυσκολία, εννοείται ότι είχαν το ελεύθερο να μιλήσουν να κάνουν τις ερωτήσεις τους οποιαδήποτε στιγμή, εγώ προτιμώ να με διακόπτουν παρά να μου κάνουν τις ερωτήσεις στο τέλος, οπότε το έβλεπα αυτό ως δυσκολία γιατί έκαναν όλοι unmute μιλούσαν μαζί και κάποιοι άλλοι πατούσαν το mute και δεν μιλούσαν ποτέ. Οπότε τα emoji που έχει από κάτω, το σήκωμα του χεριού, το χαμόγελο, τα likes τα έβαλα λίγο μέσα στο παιχνίδι, δηλαδή σηκώνουμε χέρι για να μιλήσουμε και εννοείται θα δώσω το λόγο ας πούμε με την πρώτη ευκαιρία και αυτό με έκανε να αποφεύγω συγκρούσεις που μπορεί να είχαμε σε απόψεις ή ο ένας μιλά πάνω στον άλλο, επίσης δεν μου αρέσει όταν κάποιος συμμετέχοντας δεν μιλά έτσι με κάποια ερώτηση ή με το «εσύ τι σκέφτεσαι για τούτο» ή ξέρω γω «σε βλέπω προβληματισμένο πάνω σε αυτό, θες να μιλήσεις», έτσι θα μιλήσουν όλοι. Επίσης εκείνο το οποίο ήταν θετικό στα rooms αν για παράδειγμα πεις ας πούμε σε δια ζώσης σε ομάδες ή σε δυνάδες μου άρεσε πάρα πολύ να πατώ το τυχαίο διαχωρισμό σε δωμάτια γιατί έμπαιναν άτομα που δεν γνωρίζονταν μεταξύ τους ή ήταν από άλλες επαρχίες ή που δεν θα διάλεγαν από μόνοι τους οπότε μπορώ να σου πω ότι γίνεται πιο ωραία ο διαχωρισμός σε ομάδες παρά σε δια ζώσης που θα διαλέξουν.

Λ: Το έκλεψες αυτό και για τις δια ζώσης σου? το να χωρίζεις δηλαδή τυχαία με κληρώσεις ή δεν ξέρω γω με τι;

M: Δεν το έκανα προηγουμένως, μετά από αυτό το κάνω.

Λ: Ναι αυτό λέω αν το έκλεψες ουσιαστικά σαν ιδέα για αυτά που κάνεις τώρα

M: Ακριβώς όπως το λες

Λ: Άρα πήρες στοιχεία από πράγματα το οποία είδες στην εξ αποστάσεως. Θέλω να σε ρωτήσω παρόλο που μου είπες ότι διαφωνούσες γιατί εκεί ήταν η αρχή ένιωσες ότι ενθαρρύνθηκαν από τους οργανισμούς που δούλευες όσο αφορά την online εκπαίδευση; Στο να στηριχθείς εσύ σε πρώτο επίπεδο και να στηριχθεί ή όλη διαδικασία;

M: Τα μαθήματα ήταν σε προσωπικό επίπεδο, δεν είχα καθόλου βοήθεια και σχεδόν πόλεμο, δηλαδή δεν ήταν καθόλου δεκτικοί και ούτε το διοικητικό συμβούλιο, ούτε και ο διευθυντής μου, για τα online για να κάνουμε ένα λογαριασμό στο zoom έπρεπε τουλάχιστον να ζητήσω ένα λογαριασμό στο zoom, δεν είχα καθόλου υποστήριξη πάνω σε τούτο.

Λ: Γιατί θεωρείς ότι υπήρξε αυτή η αποθάρρυνση αν θέλεις ή μη στήριξη;

Μ: Θεωρώ από την άγνοια που υπήρχε από τον ίδιο τον οργανισμό, θεωρώ ότι ο ίδιος ο διευθυντής δεν ήξερες να χειρίζεται online εργαλεία, ο οποίος θεωρούσε για κάποιο λόγο δεν ξέρω ότι πρέπει να με εκπαιδεύει, δεν ξέρω νομίζω είναι η άγνοια και το μη πιστεύω ότι οι συμμετέχοντες θα ήταν καλοί σε όλο τούτο, δηλαδή παρόλο που ήταν μικροί σε ηλικία εκείνες οι πρώτες ομάδες μιλούμε max 35 ετών, ο οργανισμός δεν πίστευε ότι θα πάνε καλά τα σεμινάρια, και όμως πήγαν τόσο καλά που κάθε άλλο σεμινάριο, ήταν πάρα πολλοί καλοί επειδή περιμένα επειδή είμασταν και σε καραντίνα! Περιμένα πως και πως να αλληλοεπιδράσουν με κόσμο online.

Λ: Ναι επειδή δεν είχαν αυτή την επαφή με το κόσμο οπότε αν είναι και online. Τώρα έτσι με την εμπειρία που έχεις θα μπορούσες να σκεφτείς έτσι κάποιες εισηγήσεις, σκέψεις για το πως θα μπορούσαν να βελτιωθούν να γίνουν καλύτερα τα διαδικτυακά μαθήματα ή που κάμνεις εσύ στο κάτω κάτω μετά την εμπειρία που έχεις αποκτήσει, αλλά και γενικότερα τι εισηγήσεις θα μπορούσες να δώσεις αν σε ρωτούσε για παράδειγμα η Αναδ τώρα, τι εισηγήσεις θα μπορούσες να δώσεις τι θα τους έλεγες;

Μ: Περισσότερο κομμάτι εκπαίδευσης σε βάθος, όχι επιφανειακά δηλαδή θα μπορούσε να ήταν μια εκπαίδευση τρία εργαλεία αντί να είναι 23 εργαλεία και να είναι όλο επιφανειακά και καθόλου σε βάθος.

Λ: Όταν μιλάς για εργαλεία πες μας έτσι λίγο, λες 3, 23 πες μας έτσι λίγο το όνομα τους.

Μ: Αυτό είναι το θέμα ότι θυμάμαι μόνο τα 3 τα οποία δουλεύω που είναι τα radlet.. δεν τα θυμάμαι καν, τα break out rooms είναι πάρα πολλά Λ: Εκείνα που δεν χρησιμοποιείς ποια είναι; Επειδή δεν είναι υποχρεωμένος κάποιος να τα χρησιμοποιεί και οι τεχνικές δεν είναι υποχρεωμένος κάποιος να τις χρησιμοποιεί, πρέπει να σου ταιριάζουν, να ταιριάζουν στο πρόγραμμα σου, κάθε εκπαιδευτής επιλέγει άρα σε συνέχεια τούτης της κουβέντας, πέρα από αυτό που λες τι άλλο θα πρότεινες;

Μ: Βασικά πριν έρθει η αναγκαστική στιγμή, ήδη να έχουμε καταρτιστεί, δεν είναι ανάγκη να περιμένουμε πάντα το κακό και μετά να έχουμε εκπαιδευτεί! Επίσης εκσυγχρονισμό σε παρά πολλά κομμάτια δηλαδή ας πούμε επειδή μου ανέφερες και την Αναδ δεν γίνεται να είμαστε ένας οργανισμός που να είναι φουλ γραφειοκρατικός, έντυπα χαρτιά να σκοτώνουμε ένα σωρό δεντράκια και να μην έχουμε ψηφιοποιήσει κάποια αλλά, δηλαδή τώρα με τον Ερμή μπαίνουμε σε κάποια διαδικασία ψηφιοποίηση

Λ: Προσπαθεί με τον Ερμή

Μ: Προσπαθεί, ώσπου να! Οι εκπαιδευτές δεν ήξεραν καν να μπουν

Λ: Μου είχε πει ένας φίλος και ήταν πετυχημένο! Τούτος ο Ερμής της Αναδ είναι πάντα ανάδρομος

Μ: Ακριβώς. Άκουγες απελπισμένους εκπαιδευτές θυμούμαι όσο στένευαν τα περιθώρια που π έπρεπε να γίνει η υποβολή, μέσω των αιτήσεων και να κανείς το λογαριασμό σου, όποιον εκπαιδευτή έβλεπα είτε στο εκπαιδευτικό κέντρο είτε εκτός ήταν όλοι «Παναγία μου και πρέπει να κάνω»... ήταν κουραστικό στη διαδικασία και δεν είχαν ούτε αρκετούς λειτουργούς για να μας εξυπηρετήσουν άρα τι να εισηγηθώ, ας ξεκινήσουμε λίγο από τα οργανωτικά ψηφιοποίηση παρά πολλών διαδικασιών, το δεύτερο είναι η εκπαίδευση των εκπαιδευτών εφόσον είναι αρκετά σημαντική να απαιτείται να είναι κάπως σαν αναγκαίο ένας εκπαιδευτής να χρησιμοποιεί και online εργαλεία δηλαδή για μένα είναι αρκετά σημαντικά, βλέπω ότι είναι πολύ σημαντικά, ας είναι μόνο 1 αλλά τουλάχιστον να γίνεται λίγο αυτή η σύνδεση για να αποφυγούμε μελλοντικές καραντίνες ή ανάγκες που μπορεί να προκύψουν τούτο, εννοώ να προλαβαίνουμε το κακό πριν να έρχεται. Δεν μπορώ να σκεφτώ κάτι άλλο αυτά νομίζω!

Λ: Εντάξει θέλω να σε ρωτήσω για ένα παρά πολύ σημαντικό θέμα που μας απασχολεί όλους τους εκπαιδευτές και γενικότερα την κοινότητα των ανθρώπων που βρίσκονται στην εκπαίδευση ενηλίκων - επαγγελματική εκπαίδευση σε σχέση με την ποιότητα των προγραμμάτων θα ήθελα λίγο μέσα από δικά σου βιώματα με αυτά που έχεις ζήσει να μας πεις πως αποτιμάς την ποιότητα των προγραμμάτων που δίνεις, που έδωσες διαδικτυακά

Μ: Το ένα είναι εκείνο που ανέφερα προηγουμένως με τον Google class room δηλαδή δεν μου αρκεί μόνο η δουλειά που γίνεται στην εκπαίδευση, με νοιάζει και μετά να έρθω για μια ανατροφοδότηση. Να δω τι πήραν αυτοί οι καταρτιζόμενοι και πως τα εφαρμόζουν με αυτό το τρόπο είναι πολύ σημαντικό, γιατί εκεί εντοπίζω επιπλέον ανάγκες που μπορεί να προκύψουν, οπότε να το αφήσω να γίνει μια εκπαίδευση και πέφτει κάτω και δεν ξέρω τι πήρε ο άλλος, ούτε το εφάρμοσε νομίζω δεν μου κάνει κάτι μου κάνει το να ξέρω ποσό εφαρμόσιμα είναι στο χώρο εργασίας. Εκτός από αυτό μιλούμε σίγουρα για τις αξιολογήσεις στο τέλος το μαθημάτων, στις διαμορφωτικές μας. Όμως Λια μου για μένα δεν είναι ιδιαίτερα σημαντικές γιατί θα τις δω μακροχρόνια, όχι παροδικά πως θα με βοηθούν δηλαδή δεν θα δω τι πήρε ο άλλος μέσα σε μια μέρα δηλαδή θα δω αυτά τα πράγματα τα εφάρμοσε στο προσωπικό του μετά από 3 μήνες ή αυτό που παρατηρώ πολύ είναι ότι και κουράζομαι να το ακούω είναι « Από τα σεμινάρια σας έχουμε δει αυτές τις αλλαγές στο προσωπικό μας και έχουν γίνει αυτές οι σημαντικές εξελίξεις στο κομμάτι της δουλειάς τους» Για ποσό καιρό; Δηλαδή για μια εβδομάδα μετά το σεμινάριο ή αυτό το πρόγραμμα έχει δια βίου

Λ: Αυτό όμως έχει να κάνει γενικότερα με την εκπαίδευση είτε είναι δια ζώσης είτε είναι online. Που είναι πολύ σημαντικό η αξιολόγηση και η επανεκπαίδευση, όμως εκείνο που θέλω λίγο να σκεφτείς είναι η ποιότητα της παρεχόμενης δίκης σου εκπαιδευτικής υπηρεσίας αν εκτιμάς ότι είναι στα ίδια standards με

αυτά που έχεις θέσει και στα δια ζώσης ή καλύτερα ή πιο κάτω, δηλαδή η ποιότητα της εκπαίδευσης;
M: Μπορεί σε κάποια, μπορεί να ήταν και καλύτερη και γιατί το λέω καλύτερη, γιατί είναι αυτό που είπες και εσύ προηγουμένως το άτομο πρέπει να το κρατάς σε ένα alert mood όμως το να βάζω όπως την αρχή που έβαζα φουλ εργαλεία μέσα συνέχεια εργαλεία που τα μάθαινα νομίζω εκεί έγινε πολύ καλύτερη η ποιότητα. Τώρα που μου το λες το κάνω λίγο πίσω να το σκεφτώ δηλαδή εκεί ήμουν πολύ alert να χαθεί ο φόβος ελέγχου και να αφομοιώσουν την γνώση και μπορεί να ήταν πιο ποιοτικά τα πρώτα που έβαζα πολλά ψηφιακά εργαλεία από ότι είναι τώρα.

A: Θέλω να σε ρωτήσω λίγο! Ουσιαστικά έχω τελειώσει με τις ερωτήσεις λαμβάνοντας όμως υπόψη τούτο που μου είπες τώρα, ότι μπορεί να ήταν πιο ποιοτικά τα πρώτα που έβαζες εργαλεία. Αυτό δεν σε προβλημάτισε ή τώρα που το συζητούμε να σε προβληματίζει ότι και στο δια ζώσης χρειαζόμαστε να είμαστε συνεχώς alert, να τους έχουμε έτσι σε εγρήγορση με καινούργια πράγματα παρά το κλασικό η ζώνη βολικότητας μας, το comfort zone που έχει ο εκπαιδευτής, ο ίδιος όχι μόνο ο εκπαιδευόμενος

M: Ναι έχεις απόλυτο δίκαιο και σου το λέω τώρα που το σκέφτομαι, η δική μου η ερώτηση, η εσωτερική είναι καλά για ποιο λόγο, τότε τι έκανα; Έβρισκα τα εργαλεία και μετά έβαζα τη θεματολογία αν με καταλαβαίνεις, έβαλα τις ασκήσεις τις ομαδικές εργασίες και μετά έκανα προσαρμογή του θέματος μου. Άρα τώρα που το σκέφτομαι τώρα έχω δυσκολία να κάνω μια συγκεκριμένη εκπαίδευση και η δική η ερώτηση η εσωτερική είναι για ποιο λόγο τώρα να μην βρω τις ασκήσεις μου τα εργαλεία μου και μετά να κάνω πάνω το θέμα

A: Ξέρεις το θέμα σου είναι να το ακολουθήσει η μεθοδολογία που θα ακολουθήσεις

M: ναι ναι είναι ωραία τούτα, με προβλημάτισες

A: Ωραία τώρα με όλα αυτά που είπες που θεωρώ ότι ήταν πολύ ισορροπημένα παρόλο που μίλησες για άγχος, για φόβο και τα λοιπά, βρήκες εύκολα τα βηματισμό σου, όμως εκείνο που διαπιστώνω είναι ότι επέστρεψες full δια ζώσης εκτός με τις περιπτώσεις που είπες με το δήμο, πως το σχολιάζεις αυτό, δηλαδή ήταν μια αναγκαστική περίοδος και δεν θες να επιστρέψεις αν θα κρατήσεις μια ισορροπία; Υπάρχουν και τα προγράμματα τα οποία τα ονομάζουμε υβριδικά, τι σκέφτεσαι;

M: Λια μου όχι είμαι του υβριδικού, εμένα μου αρέσει το υβριδικό παρά πολύ και κυρίως μετά από όλα αυτά που σου ανέφερα προηγουμένως και επειδή έτσι κι αλλιώς χρησιμοποιώ και τα εργαλεία μου δηλαδή έχω στημένο υλικό πάνω όμως όταν είμαι σε ένα εκπαιδευτικό κέντρο, το οποίο μου λείπει όχι η εκπαίδευση θα γίνει δια ζώσης ή η εκπαίδευση θα γίνει δια ζώσης στο χώρο του οργανισμού της εταιρίας, πάω λίγο με εκείνα τα δεδομένα αν ήταν δική μου επιλογή θα δημιουργούσα, θα κρατούσα και τα δυο θα χρησιμοποιούσα υβριδικό μοντέλο. Όμως βλέπω ότι έχουν δυσκολία πλέον, επιστρέψαμε πίσω και οι εταιρίες και οι οργανισμοί δηλαδή προτείναμε σε ένα άλλο εκπαιδευτικό κέντρο που είχα συνεργαστεί κάποια στιγμή και μάλιστα ήταν η κεντρική τράπεζα και παρόλο που είναι προσωπικό κεντρικής τράπεζα είχαμε ζητήσει υβριδικό μοντέλο που προτείναμε και μας είπαν όχι εμείς τα θέλουμε δια ζώσης, άρα είναι σαν και μπαίνεις και εσύ λίγο αναγκαστικά στο τι σου ζητά ο άλλος εγώ μπορεί να το προτείνω αλλά βλέπεις ότι προτιμούν το δια ζώσης

A: Άρα εσύ όμως αν είχες επιλογή θα το έκανες υβριδικό. Για ποιο λόγο;

M: Επειδή τελικά συνειδητοποίησα ότι μου πάει και η κάμερα, είμαι εξοικειωμένη και με τα δυο και μου είναι εύκολο είναι εύχρηστο, δηλαδή δεν είναι αυτό που λέω τι κουμπιά τα πατήσω και τι να συνδέσω πλέον είμαι εξοικειωμένη όποτε όταν μιλώ με ένα συμμετέχοντα στείλω κατευθείαν το link βλέπουν το βίντεο σε χρόνο διαλείμματος όποτε δεν θα μου τρώει χρόνο, νομίζω είναι πιο άμεσο και πιο εύκολο για μένα, άνετο δηλαδή είμαι στο χώρο μου έχω το υλικό μου μπροστά μου έχω τα link μου όλα ανοιχτά και μπορώ να τα παραπέμπω, οι ίδιοι έχουν την άνεση τους που το σπίτι για εκείνους που είναι γιατί δεν είναι όλοι δυστυχώς

A: Ολοκλήρωσα η τελευταία είναι αν ήθελες εσύ να προσθέσεις κάτι

M: Νομίζω δεν έχω κάτι συγκεκριμένο απλώς εκείνο που σκέφτομαι τώρα επειδή θέλω την ανατροφοδότηση ίσως να αναγκάσω λίγο την εταιρεία να ακολουθήσει ένα υβριδικό πρόγραμμα τουλάχιστον σε ένα follow up δηλαδή ναι μεν μπορεί να σου ζητά το δια ζώσης στην εκπαίδευση αλλά εν ωραίο να ξεκινήσουμε σιγά σιγά να αναγκάζουμε όλοι μας να εξοικειωθούμε μέσα σε όλα αυτό, επειδή είναι αλλαγή όλα αυτό ενώ μπορεί να μας χρειαστεί ξανά

Βιβλιογραφία

- Alawamleh, M., Al-Twait, L. M., & Al-Saht, G. R. (2020). The effect of online learning on communication between instructors and students during Covid-19 pandemic. *Asian Education and Development Studies, 11*(2), 380-400.
- Alghamdi, A., Alghamdi, M., & Khan, R. (2020). Online Learning in the Time of COVID-19: A Study of the Effectiveness of Online Learning Compared to Face-to-Face Learning. *Journal of Education and Practice, 11*(8), 1-14.
- Alqahtani, A. Y., & Rajkhan, A. A. (2020). E-learning critical success factors during the covid-19 pandemic: A comprehensive analysis of e-learning managerial perspectives. *Education sciences, 10*(9), 216.
- Ally, M. (Ed.). (2009). *Mobile learning: Transforming the delivery of education and training*. Athabasca University Press.
- Al Mahadin, L., & Hallak, L. (2021, June). The Lack of Visual Interaction in Online Classes and its Effect on the Learning Experience of Students during the COVID-19 Pandemic: A Survey of a Bahraini Private University Students. In *Proceedings of the AUBH E-Learning Conference*.
- Anderson, C. (2021). "We Went Through a Pandemic Together": Strategies for Facilitating Transformative Learning Among Nontraditional Adult Learners During a Crisis. *Journal of Transformative Learning, 8*(1), 110-114
- Artino, A.R., La Rochelle, J. S., Dezee, K.J. & Gehlbach, H. (2020). Developing questionnaires for educational research: AMEE Guide No87, *Medical teacher, 42* (93), 260-273,
- Auerbach, C., & Silverstein, L. B. (2003). *Qualitative data: An introduction to coding and analysis* (Vol. 21). NYU press.
- Babbie, E. (2002). *The basics of social research*. ed. Belmont, Calif.
- Baker, C. (2012). Phenomenological approaches to research. In A. J. Mills, G. Durepos, & E. Wiebe (Eds.), *Encyclopedia of case study research* (pp. 673-676). Sage Publications.
- Bangert, A.W. (2006), "Identifying factors underlying the quality of online teaching effectiveness: an exploratory study", *Journal of Computing in Higher Education, Vol. 17 No. 2*, pp. 79-99.
- Bao, W. (2020), Covid -19 and online Teaching in Higher Education: A case study of Peking University. *Human Behavior and Emerging Technologies, 2*(2), 113-115.
- Basuony, M. A., EmadEldeen, R., Farghaly, M., El-Bassiouny, N., & Mohamed, E. K. (2021). The factors affecting student satisfaction with online education during the COVID-19 pandemic: an empirical study of an emerging Muslim country. *Journal of Islamic Marketing, 12*(3), 631-648.
- Beishuizen, J., Steffens, K. and Zimmerman, B.J. (1994), "Dimensions of academic self-regulation: a conceptual framework for education", *Self-Regulation of Learning and Performance: Issues and Educational Applications, Vol. 1*, pp. 33-21.
- Bierema, L. L., & Merriam, S. B. (2015), Education of Adult Educators: A systematic review of the Literature. *Adult Education Quarterly, 65* (30), 250-266. doi: 10.1177/0741713615575582
- Bolliger, D. U., Inan, F. A., & Wasilik, O. (2014). Development and validation of the online instructor satisfaction measure (OISM). *Journal of Educational Technology & Society, 17*(2), 183-195.

- Boud, D., Keogh, R., & Walker, D. (2013). *Reflection: Turning experience into learning*. Routledge.
- Bozkurt, A., & Sharma, R. C. (2020). Emergency remote teaching in a time of global crisis due to CoronaVirus pandemic. *Asian journal of distance education*, 15(1), i-vi.
- Briggs, A. (2015), "Ten ways to overcome barriers to student engagement online", Online Learning Consortium, διαθέσιμο στο: http://onlinelearningconsortium.org/news_item/tenways-overcome-barriers-student-engagement-online/
- Brookfield, S. (1990). Using critical incidents to explore learners' assumptions. *Fostering critical reflection in adulthood: A guide to transformative and emancipatory learning*, 177-193. Jossey-Bass management series. San Francisco,
- Brookfield, S. D. (2015). *The skillful teacher: On technique, trust, and responsiveness in the classroom*. John Wiley & Sons.
- Buchan, J. F. (2011). The chicken or the egg? Investigating the transformational impact of learning technology. *Research in Learning Technology*, 19(2). <https://doi.org/10.3402/rlt.v19i2.10355>
- Burnes, B. & Bargal, D. 2017. Kurt Lewin: 70 years on. *Journal of Change Management*, 17(2):91-100. [<https://doi.org/10.1080/14697017.2017.1299371>].
- Burnes, B. (2004). Kurt Lewin and the planned approach to change: A re-appraisal. *Journal of Management Studies*, 41(6), 977-1002.
- Carey, K. (2020). Is everybody ready for the big migration to online college? Actually, no. *The New York Times*, 13,1-4. <https://www.nytimes.com>
- Cavanaugh, C. (2009). Getting students more learning time online: Distance education in support of expanded learning time in K-12 schools. *Center for American Progress*, 1-28.
- Cecilio-Fernandes, D., Parisi, M. C. R., Santos, T. M., & Sandars, J. (2020). The COVID-19 pandemic and the challenge of using technology for medical education in low and middle income countries. *MedEdPublish*, 9(74), 74.
- Chen, Y. L., & Jang, S. J., 2021 The impact of camera use on online learning engagement: A mixed- methods study *Computers & Education*, 162, 104052
- Christie, M., Simon, S., Graham, W., Call, K., & Farragher, Y. (2019). Bungee jumping and rocket launching: Transformative learning for today's transformational school leaders. *International Journal of Educational Management*. p. 1-28.
- Code, J., Ralph, R., & Forde, K. (2022). A disorienting dilemma: teaching and learning in technology education during a time of crisis. *Canadian Journal of Science, Mathematics and Technology Education*, 22(1), 170-189.
- Cojocariu, V.-M., Lazar, I., Nedeff, V., & Lazar, G. (2014). SWOT analysis of e-learning educational services from the perspective of their beneficiaries. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 1999–2003.
- Connell, D. (2006), *E-learning Groups and Communities*, McGraw-Hill Education, London.
- Connelly, C. 2020. Force field analysis: Kurt Lewin. [Internet: <https://www.change-management-coach.com/force-field-analysis.html> " <https://www.change-management-coach.com/force-field-analysis.html>];

- Conrad, D. (2006). E-Learning and social change: An apparent contradiction. *Perspectives on higher education in the digital age*, 21-33.
- Cranton, P. (2010). Transformative learning in an online environment. *International Journal of Adult Vocational Education and Technology (IJAVET)*, 1(2), 1-9.
- Cranton, P., & Torrisi-Steele, G. (2021). Transformative learning in an online environment. *International Journal of Adult Education and Technology (IJAET)*, 12(4), 1-11.
- Crawford-Ferre, H. G., & Wiest, L. R. (2012). Effective online instruction in higher education. *Quarterly Review of Distance Education*, 13(1), 11.
- Crawford, J., Butler-Henderson, K., Rudolph, J., Malkawi, B., Glowatz, M., Burton, R., ... & Lam, S. (2020). COVID-19: 20 countries' higher education intra-period digital pedagogy responses. *Journal of Applied Learning & Teaching*, 3(1), 1-20.
- Creswell, J. W., Hanson, W. E., Clark Plano, V. L., & Morales, A. (2007). Qualitative research designs: Selection and implementation. *The counseling psychologist*, 35(2), 236-264.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2016). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage publications.
- Greening, N. (2019). Phenomenological research methodology. *Scientific Research Journal*, 7(5), 88-92.
- Crowther, J. (2000). Participation in adult and community education: a discourse of diminishing returns. *International journal of lifelong education*, 19(6), 479-492.
- Dhawan, S. (2020). Online learning: A panacea in the time of COVID-19 crisis. *Journal of educational technology systems*, 49(1), 5-22.
- Debbag, M., & Fidan, M. (2022). Examining pre-service teachers' perceptions about virtual classrooms in online learning. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 23(3), 171-190.
- Dede, C. (1996). Distance Learning--Distributed Learning: Making the Transformation. *Learning & Leading with Technology*, 23(7), 25-30.
- Dewey, J. (1986, September). Experience and education. In *The educational forum* (Vol. 50, No. 3, pp. 241-252). Taylor & Francis Group.
- Dewey, J. (2010). The need for a philosophy of education, 1934. *Schools: Studies in Education*, 7(2), 244-245. doi:[10.1086/656072](https://doi.org/10.1086/656072)
- Dirkx, J. M. (2000). Transformative Learning and the Journey of Individuation. ERIC Digest No. 223.
- Dirkx, J.M. (2008). Transformative Learning Theory: A Neuroscientific Perspective. *International Journal of Lifelong Education*, 27(2), 179-191.
- Dirkx, J. M. (2008). Transformative learning theory in the practice of adult education: An overview. *PAACE Journal of Lifelong Learning*, 17, 1-14.
- Eddles-Hirsch, K. (2015). Phenomenology and educational research. *International Journal of Advanced Research*, 3(8).
- Eom, S. B., Wen, H. J., & Ashill, N. (2006). The determinants of students' perceived learning outcomes and satisfaction in university online education: An empirical investigation. *Decision Sciences Journal of Innovative Education*, 4(2), 215-235.

Espino-Díaz, L., Fernandez-Caminero, G., Hernandez-Lloret, C. M., Gonzalez-Gonzalez, H., & Alvarez-Castillo, J. L. (2020). Analyzing the impact of COVID-19 on education professionals. Toward a paradigm shift: ICT and neuroeducation as a binomial of action. *Sustainability*, 12(14), 5646.

Eschenbacher, S., & Fleming, T. (2020). Transformative dimensions of lifelong learning: Mezirow, Rorty and COVID-19. *International Review of Education*, 66(5-6), 657-672.

Favale, T. (2019). Online education as a sustainable alternative to traditional classroom instruction. In Proceedings of the 2019 International Conference on Education and E-Learning (ICEEL 2019) (pp. 47-52). Association for Computing Machinery.

Favale, T., Soro, F., Trevisan, M., Drago, I., & Mellia, M. (2020). Campus traffic and eLearning during COVID-19 pandemic. *Computer Networks*, 176, 107290.

Favale, T.R., Xu, J., & Lee, S. (2020). Online learning in the time of Covid-19: A study of the perceptions and experiences of University Students. *Journal of online learning research*. 6(3), 289 -302.

Fedynich, L.V. (2013), "Teaching beyond the classroom walls: the pros and cons of cyber learning", *Journal of Instructional Pedagogies*, Vol. 13, pp. 1-7.

Frankola, K. (2001), "Why online learner drop out", *Workforce*, Vol. 80, pp. 53-60. <http://www.workforce.com/feature/00/07/29>.

Galusha, J.M. (1997), "Barriers to learning in distance education", *Interpersonal Computing and Technology. An Electronic Journal for the 21st Century*, Vol. 5 No. 3, pp. 6-14.

Garnham, C. and Kaleta, R. (2002), "Introduction to hybrid courses", *Teaching with Technology Today*, Vol. 8

Gray, J. A., & DiLoreto, M. (2016). The effects of student engagement, student satisfaction, and perceived learning in online learning environments. *International Journal of Educational Leadership Preparation*, 11(1), n1. No. 6, pp. 1-5.

Greening, N. (2019). Phenomenological research methodology. *Scientific Research Journal*, 7(5), 88-92.

Groenewald, T. (2004). A phenomenological research design illustrated. *International journal of qualitative methods*, 3(1), 42-55.

Guilar, J., & Loring, A. (2008). Dialogue and community in online learning: Lessons from Royal Roads University. *International Journal of E-Learning & Distance Education/Revue internationale du e-learning et la formation à distance*, 22(3), 19-40.

Hako, A. N., Tobias, E. I., & Erastus, K. (2021). Exploring the e-Teaching and Learning Experiences of Lecturers amidst COVID-19 at One of the University of Namibia Satellite Campuses. *European Journal of Educational Sciences*, 8(4), 92-110.

Hargreaves, A. (2021). What the COVID-19 pandemic has taught us about teachers and teaching. *Facets*, 6(1), 1835-1863.

Hartnett, M. (2016), "The importance of motivation in online learning", *Motivation in Online Education*, Springer, Singapore, pp. 5-32.

Hartnett, M., St George, A. and Dron, J. (2011), "Examining motivation in online distance learning environments: complex, multifaceted, and situation-dependent", *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, Vol. 12 No. 6, pp. 20-38

- Hickling, S., Bhatti, A., Arena, G., Kite, J., Denny, J., Spencer, N. L., & Bowles, D. C. (2021). Adapting to teaching during a pandemic: Pedagogical adjustments for the next semester of teaching during COVID-19 and future online learning. *Pedagogy in Health Promotion*, 7(2), 95-102.
- Hilliard, A. T., & Newsome Jr, E. (2013). Effective communication and creating professional learning communities is a valuable practice for superintendents. *Contemporary Issues in Education Research (CIER)*, 6(4), 353-364.
- Hodges, C. B., Moore, S., Lockee, B. B., Trust, T., & Bond, M. A. (2020). The difference between emergency remote teaching and online learning.
- Huang, R. T., Deggs, D. M., Jabor, M. K., & Machtmes, K. (2011). Faculty online technology adoption: The role of management support and organizational climate. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 14(2), 1-11.
- Hung, M. L., Chou, C., Chen, C. H., & Own, Z. Y. (2010). Learner readiness for online learning: Scale development and student perceptions. *Computers & Education*, 55(3), 1080-1090.
- Hurrell M., and Riddell, S., (2006) Disabled teachers : Experiences and career progression. *Disability and Society*, 21(1), 19-33.
- Hurrell, A., & Riddell, P. (2020). The impact of COVID-19 on sport. *Catalyst: A Social Justice Forum*, 10(1), 1-11.
- Ismail, S., Nordin, N., Mansor, A. N., and Alias, N. A. (2020). Challenges faced by adult Educators in the era of Covid 19: A review. *International Journal of Academic research in Business and Social Sciences*, 10 96), 1074-1083
- Jaggars, S.S. and Xu, D. (2016), "How do online course design features influence student performance?", *Computers and Education*, Vol. 95, pp. 270-284
- James, N., & Thériault, V. (2020). Adult education in times of the COVID-19 pandemic: Inequalities, changes, and resilience. *Studies in the Education of Adults*, 52(2), 129-133.
- James, N., & Thériault, V. (2021). Reimagining community and belonging amid COVID-19. *Studies in the Education of Adults*, 53(1), 1-3.
- Jesionkowska, J., Wild, F., Fominykh, M., & Molka-Danielsen, J. (2020). Pandemic-Induced Constraints on Rapid Transformation to Digital Education. In *EC-TEL (Impact Papers)*.
- Karayianni, K., Koutsoumba, M., and Tsinakos, A.,(2016) . Teacher isolation in online education: A brief literature review. *Scientific Yearbook on the Department of Preschool Education, University of Ioannina*,9, 233-247
- Karm, M. (2007). Professional Development Opportunities of Estonian Adult Educators.
- Kear, K. (2011). *Online and social networking communities: A best practice guide for educators*. Routledge.
- Khan, A., Shah, S.A.A. & Khan, M. A. (2021). Transforming Adult Educators: An exploration of Lewin's Theory, *Journal of Adult Education*, 50(1), 1-10
- Kebritchi, M., Lipschuetz, A., & Santiago, L. (2017). Issues and challenges for teaching successful online courses in higher education. *Journal of Educational Technology Systems*, 46(1), 4-29.
- Keeton, M. T. (2004). Best online instructional practices: Report of phase I of an ongoing study. *Journal of Asynchronous Learning Networks*, 8(2), 75-100

- Kegan, R. (2000). What “form” transforms? A constructive-developmental perspective on transformational learning. In J. Mezirow (Ed.), *Learning as transformation: Critical perspectives of a theory-in-progress* (pp. 35–69). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Keegan, D. (1996). *Foundations of distance education*. Psychology Press.
- Keegan, D. (2013). *Foundations of distance education*. Routledge.
- Keengwe, J., & Kidd, T. T. (2010). Towards best practices in online learning and teaching in higher education. *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching*, 6(2), 533-541.
- Kolb, D. A. (1984). *Experience as the source of learning and development*. Upper Saddle River: Prentice Hall.
- Kolb, D. A. (2014). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. FT press.
- Kolb, D. A., (2014), *Experiential Learning: Experience as the source of Learning and Development*, Prentice-Hall.
- Kolb, A., & Kolb, D. (2018). Eight important things to know about the experiential learning cycle. *Australian educational leader*, 40(3), 8-14.
- Kupczynski, L., Brown, M. and Davis, R. (2008), “The impact of instructor and student interaction in internet based courses”, *Journal of Instruction Delivery Systems*, Vol. 22 No. 1, pp. 6-11.
- Kroth, M., Cranton, P., Kroth, M., & Cranton, P. (2014). Transformative learning and social change. *Stories of transformative learning*, 67-76.
- Krueger, R. A., (1998). *Moderating focus groups*. Sage
- Krueger, R. A. (1998). *Focus groups: A practical guide for applied research*. Sage publications.
- Lange, E. A. (2004). Transformative and restorative learning: A vital dialectic for sustainable societies. *Adult education quarterly*, 54(2), 121-139.
- Larkin, M., Flowers, P., & Smith, J. A. (2021). Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research. *Interpretative phenomenological analysis*, 1-100.
- LaRose, R. and Whitten, P. (2000), “Re-thinking instructional immediacy for web courses: a social cognitive exploration”, *Communication Education*, Vol. 49 No. 4, pp. 320-338.
- Lasby, D. (2020). *Imagine Canada’s sector monitor: Charities & the COVID-19 pandemic*. Imagine Canada.
- Lehtinen, E., Hakkarainen, K., & Palonen, T. (2014). Understanding learning for the professions: How theories of learning explain coping with rapid change. *International handbook of research in professional and practice-based learning*, 199-224.
- Lepper, M. R., & Malone, T. W. (1987). Intrinsic motivation and instructional effectiveness in computer-based education. In R. E. Snow, & M. J. Farr (Eds.), *Aptitude, Learning and Instruction* (Vol. 3, pp. 255-285). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Lewin, K. (1947). Frontiers in group dynamics: Concept, method and reality in social science; social equilibria and social change. *Human relations*, 1(1), 5-41.
- Lewin, K. (1951). *Field theory in social science: selected theoretical papers* (Edited by Dorwin Cartwright.).
- Li, C., & Lalani, F. (2020, April). The COVID-19 pandemic has changed education forever. This is how. In *World economic forum* (Vol. 29).

- Li, N., Romera Rodriguez, G., Xu, Y., Bhatt, P., Nguyen, H. A., Serpi, A., ... & Carroll, J. M. (2022, June). Picturing One's Self: Camera Use in Zoom Classes during the COVID-19 Pandemic. In *Proceedings of the Ninth ACM Conference on Learning@ Scale* (pp. 151-162).
- Littlefield, J. (2018). The difference between synchronous and asynchronous distance learning. <https://www.thoughtco.com/synchronous-distance-learning-asynchronousdistance-learning-1097959>
- Lowenthal, P. R., Wilson, B., & Parrish, P. (2009, October). Context matters: A description and typology of the online learning landscape. In *AECT International Convention, Louisville, KY*.
- Lowenthal, P., & Wilson, B. G. (2010). Labels do matter! A critique of AECT's redefinition of the field. *TechTrends*, 54(1), 38–46, doi:10.1007/s11528-009-0362-y.
- Lutgen-Sandvik, P. (2010), *Destructive Organizational Communication: Processes, Consequences, and Constructive Ways of Organizing*, Routledge, New York, NY.
- Mahyoob, M. (2020). Challenges of e-Learning during the COVID-19 Pandemic Experienced by EFL Learners. *Arab World English Journal (AWEJ)*, 11(4).
- Mälkki, K. (2011). Theorizing the nature of reflection (Doctoral dissertation). *University of Helsinki, Institute of Behavioural Sciences*.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/26421/theorizi.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Mälkki, K. (2019). Coming to grips with edge-emotions: The gateway to critical reflection and transformative learning. *European perspectives on transformation theory*, 59-73. Cham: Palgrave Macmillan. http://doi-org-443.webvpn.fjmu.edu.cn/10.1007/978-3-030-191597_5
- Malone, T. W., & Lepper, M. R. (2021). Making learning fun: A taxonomy of intrinsic motivations for learning. In *Aptitude, learning, and instruction* (pp. 223-254). Routledge.
- Manea, V. I., Macavei, T., & Pribeanu, C. (2021). Perceived benefits of online lectures during the pandemic: A case study in engineering education. *Pro Edu International Journal of Educational Sciences*, 3(1), 35-41.
- Marienau, C. (1999). Self-assessment at work: Outcomes of adult learners' reflections on practice. *Adult Education Quarterly*, 49(3), 135-146.
- Marshall, M. N. (1999). Sampling for qualitative research. *Family Practice*, 16(2), 147-153.
- McBrien, J. L., Cheng, R., & Jones, P. (2009). Virtual spaces: Employing a synchronous online classroom to facilitate student engagement in online learning. *International review of research in open and distributed learning*, 10(3).
- McCarthy, M. (2016). Experiential learning theory: From theory to practice. *Journal of Business & Economics Research (JBER)*, 14(3), 91-100.
- McConnell, K. M., Pargament, K. I., Ellison, C. G., & Flannelly, K. J. (2006). Examining the links between spiritual struggles and symptoms of psychopathology in a national sample. *Journal of clinical psychology*, 62(12), 1469-1484.
- Merriam, S. B., & Bierema, L. L. (2014). *Adult Learning: Linking Theory and Practice*. John Wiley & Sons.
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2015). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. John Wiley & Sons. ractice. – *Adult Education Quarterly*, Vol. 49, 3, 135–146.

- Meyer, K. (2013). An analysis of the research on faculty development for online teaching and identification of new directions. *Online Learning Journal*, 17(4).
- Mezirow, J. (1985). A critical theory of self-directed learning. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 1985(25), 17–30. <https://doi.org/10.1002/ace.36719852504>
- Mezirow, J. (1990). *Fostering critical reflection in adulthood* (pp. 1-20). San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Mezirow, J. (1991). Transformative Dimensions of Adult Learning. San Francisco: Jossey-Bass, *Adult Education Quarterly*, 42(3), 195-197
- Mezirow, J. (1994). Understanding transformation theory. *Adult education quarterly*, 44(4), 222-232.
- Mezirow, J. (1997). Transformative learning: Theory to practice. *New directions for adult and continuing education*, 1997(74), 5-12.
- Mezirow, J. (1998). Transformative learning and social action: A response to Inglis. *Adult Education Quarterly*, 49(1), 70–72. <https://doi.org/10.1177%2F074171369804900109>
- Mezirow, J. (1998). On critical reflection. *Adult education quarterly*, 48(3), 185-198.
- Mezirow, J. (2000). Learning to think like an adult: Core concepts of transformation theory. In J. Mezirow & Associates (Eds.), *Learning as transformation: Critical perspectives on a theory in progress* (pp. 3-34). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Mezirow, J. (2003). Transformative learning as discourse. *Journal of Transformative Education*, 1(1), 58–63. <https://doi.org/10.1177%2F1541344603252172>
- Mezirow, J., Taylor, E. W. & Associates. (2009). *Transformative learning in practice. Insights from community, workplace and higher education*. San Francisco: Jossey-Bass
- Montuori, A., & Donnelly, G. (2017). Transformative leadership. In J. Neal (Ed.), *Handbook of personal and organizational transformation* (pp. 1–33). Springer.
- Loncar, M., Schams, W., & Liang, J. S. (2023). Multiple technologies, multiple sources: Trends and analyses of the literature on technology-mediated feedback for L2 English writing published from 2015-2019. *Computer Assisted Language Learning*, 36(4), 722-784.
- Moon, J. (1999). Learning through reflection—the use of learning journals in Moon J (ed) *Reflection in learning and professional development. Theory and practice*.
- Moon, J. A. (2013). *A handbook of reflective and experiential learning: Theory and practice*. Routledge.
- Moore, M. G. (1991). Distance education theory.
- Moore, M. G. (1987). Distance learning in the United States: The near future. *Distance Education*, 8(1), 38-46.
- Moore, J. L., Dickson-Deane, C., & Galyen, K. (2011). e-Learning, online learning, and distance learning environments: Are they the same?. *The Internet and higher education*, 14(2), 129-135.

- Morgan, H. (2022). Alleviating the challenges with remote learning during a pandemic. *Education Sciences, 12*(2), 109.
- Mukhtar, K., Javed, K., Arooj, M., & Sethi, A. (2020). Advantages, Limitations and Recommendations for online learning during COVID-19 pandemic era. *Pakistan journal of medical sciences, 36*(COVID19-S4), S27.
- Nguyen, T. (2015). The effectiveness of online learning: Beyond no significant difference and future horizons. *MERLOT Journal of online learning and teaching, 11*(2), 309-319.
- Nesar, S., Rafiq, K., Rizwan, M., & Hasan, S. M. (2021). Approaches and perspectives for online learning during the COVID-19 pandemic and future chaos. *Journal of Education and Health Promotion, 10*. doi: 10.4103/jehp.jehp_951_20. PMID: 34222513; PMCID: PMC8224512.
- Nerstrom, N. (2014). An emerging model for transformative learning.
- Neubauer, B. E., Witkop, C. T., & Varpio, L. (2019). How phenomenology can help us learn from the experiences of others. *Perspectives on medical education, 8*, 90-97.
- Niemotko, T. J., & Tolan, M. (2020). Online accounting courses: Transition and emerging issues. *The CPA Journal, 90*(5), 11-11.
- Nouri, S. S., and Cotton, S. R., (2020) Communication during the Covid -19 pandemic: Implications for digital inequality and future research. *Social Science and Medicine, 113*255
- Nyamunda, J. (2022). The COVID 19 pandemic as a driving force for transformational change in organisations. *Journal of Contemporary Management, 19*(1), 198-218.
- O' Sullivan, M. & Yelon, S. L. (2020). The Education and Training of Adult Educators: A Review of the Literature. *Adult Education Quarterly, 70*(1) , 3-23. Doi: 10.1177/0741713619886204
- Perry, C., & Zuber-Skerritt, O. (1992). Action research in graduate management research programs. *Higher Education, 23*(2), 195-208.
- Pour-Previti, M. (2019). *Engaging Experience: Experiential Learning & Student Engagement in Online Community College Courses* (Doctoral dissertation, University of West Georgia).
- Reushle, S. (2008). A practitioner's journey exploring transformative approaches to the professional development of online educators. *International Journal of Pedagogies and Learning, 4*(2), 15-28.
- Roberts, N. (2013). Disorienting dilemmas: Their effects on learners, impact on performance, and implications for adult educators.
- Robson, C., (2011) *Designing and conducting qualitative research*. John Wiley & Sons
- Rogers, C. R. (1969). The increasing involvement of the psychologist in social problems: Some comments, positive and negative. *The Journal of applied behavioral science, 5*(1), 3-7.
- Rogers, C. R., & Freiberg, H. J. (1994). *Freedom to learn*. Merrill/Macmillan College Publishing Co.
- Rosenberg, M. J. (2000). *E-learning: Strategies for delivering knowledge in the digital age*.
- Rovai, A., Ponton, M., Wighting, M., & Baker, J. (2007, July). A comparative analysis of student motivation in traditional classroom and e-learning courses. In *International Journal on E-learning* (Vol. 6, No. 3, pp. 413-432). Association for the Advancement of Computing in Education (AACE).

- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary educational psychology*, 25(1), 54-67.
- Sahu, A., and Gupta, S.K., (2020). Covid-19 pandemic and challenges for socio-economic issues , health and education sector in India. *International Journal of Scientific Research and management* , 8(7),166-1669
- Sanderson, P. E. (2002). E-Learning: strategies for delivering knowledge in the digital age.
- Savolainen, R. (1995). Everyday life information seeking: Approaching information seeking in the context of "way of life". *Library & information science research*, 17(3), 259-294.
- Schunk, D.H. (2008), *Cognition and Instruction, Learning Theories: An Education Perspective*, pp. 278-323.
- Schleicher, A. (2020). The Impact of COVID-19 on Education: Insights from" Education at a Glance 2020". *OECD Publishing*.
- Sherry, L. (1995). Issues in distance learning. *International journal of educational telecommunications*, 1(4), 337-365.
- Shroff, R. H., & Vogel, D. R. (2009). Assessing the factors deemed to support individual student intrinsic motivation in technology supported online and face-to-face discussions. *Journal of Information Technology Education: Research*, 8(1), 59-85.
- Sichula, K. N. (2018). Integrating the Socially Constructed Pedagogy in Non-School Based Adult Literacy Classes. *Multidisciplinary Journal of Language and Social Sciences Education*, 1(1), 243-278.
- Sichula, N. (2018). Pedagogical practices in non-formal adult literacy classes. Doctoral dissertation, University of Pretoria.
- Sichula, N. K., Changala, M., Luchembe, M., Mbozi, E. H., Mulaisho, M., Ngoma-Kaiko, M. S., ... & Salinyinga, S. (2021). Work experiences of adult educators during the COVID-19 pandemic: A Case of the Department of Adult Education and Extension Studies at the University of Zambia. *Journal of Adult Education (online ISSN 2664-5688)*, 2(2), 74-93.
- Singh, V., & Thurman, A. (2019). How many ways can we define online learning? A systematic literature review of definitions of online learning (1988-2018). *American Journal of Distance Education*, 33(4), 289-306.
- Siemens, G. (2005). Connectivism: A learning theory for the digital age. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*, 2(1), 3-10.
- Simamora, R. M. (2020). The Challenges of online learning during the COVID-19 pandemic: An essay analysis of performing arts education students. *Studies in Learning and Teaching*, 1(2), 86-103.
- Steen, T., & Brandsen, T. (2020). Coproduction during and after the COVID-19 pandemic: will it last?. *Public Administration Review*, 80(5), 851-855.
- Sutton, H. (2021). COVID-19 accelerates online learning trends, need for portable credentials. *Recruiting & Retaining Adult Learners*, 23(5), 8-9. doi: 10.1002/nsr.30696. Epub 2021 Jan 27. PMID: PMC8014224.
- Taylor, E. (2000). Analyzing research on transformative learning. In J. Mezirow (Ed.), *Learning as transformation: Critical perspectives on a theory in progress* (pp. 285-328). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Taylor, E. W. (2007). An update of transformative learning theory: A critical review of the empirical research (1999-2005). *International journal of lifelong education*, 26(2), 173-191.

- Taylor, E. W., & Cranton, P. (2012). *The handbook of transformative learning: Theory, research, and practice*. John Wiley & Sons.
- Taylor, E. W., & Kroth, M. (2009). *Transforming Adult Education in the Digital Age*. Hershey, PA: IGI Global.
- Tomkins, L., & Ulus, E. (2016). 'Oh, was that "experiential learning"?!' Spaces, synergies and surprises with Kolb's learning cycle. *Management Learning*, 47(2), 158-178
- Van Manen, M. (2014). *Phenomenology of practice: Meaning-giving methods in phenomenological research and writing*. Left Coast Press
- Van Manen, M. (2023). *Phenomenology of practice: Meaning-giving methods in phenomenological research and writing*. Taylor & Francis.
- Van der Spoel, I., Noroozi, O., Schuurink, E., & van Ginkel, S. (2020). Teachers' online teaching expectations and experiences during the Covid19-pandemic in the Netherlands. *European journal of teacher education*, 43(4), 623-638.
- Velentzas, J. O. H. N., & Broni, G. (2014). Communication cycle: Definition, process, models and examples. *Recent advances in financial planning and product development*, 17, 117-131.
- Verma, G. K., & Mallick, K. (1999). *Researching education: Perspectives and techniques*. Psychology press.
- Volery, T., & Lord, D. (2000). Critical success factors in online education. *International Journal of Educational Management*, 14(5), 216-223.
- Wang, Q., & Baker, J. D. (2015). *Adult Learning in the Digital Age: Perspectives on Online Technologies and Outcomes*. Hershey, PA: IGI Global.
- Wang, Y., & Chen, N. S. (2020). The transformation of adult learning in the COVID-19 era: A perspective from Taiwan. *International Journal of Adult Vocational Education and Technology (IJAVET)*, 11(3), 1-12.
- Waller, R., Hodge, S., Holford, J., Milana, M., & Webb, S. (2021). Reassessing the social benefits of lifelong learning in light of the COVID pandemic. *International Journal of Lifelong Education*, 40(5-6), 435-438.
- Wighting, M.J., Liu, J. and Rovai, A.P. (2008), "Distinguishing sense of community and motivation characteristics between online and traditional college students", *Quarterly Review of Distance Education*, Vol. 9 No. 3, pp. 285-295.
- Weerakkody, V., Janssen, M., & Dwivedi, Y. K. (2011). Transformational change and business process reengineering (BPR): Lessons from the British and Dutch public sector. *Government Information Quarterly*, 28(3), 320-328.
- Wu, J. H., Tennyson, R. D., & Hsia, T. L. (2010). A study of student satisfaction in a blended e-learning system environment. *Computers & education*, 55(1), 155-164.
- Xie, X., Siau, K., & Nah, F. F. H. (2020). COVID-19 pandemic—online education in the new normal and the next normal. *Journal of information technology case and application research*, 22(3), 175-187.
- Yin R. K. (2018). *Case study research and applications: Design and methods*. Sage publications
- Zaky, H. (2019). Infield education: Enhancing adult learners' affective domain for transformative learning endorsement. *Cogent Education*, 6(1), 1693679.
- Zimmerman, B. J., & Schunk, D. H. (2012). Motivation: An essential dimension of self-regulated learning. In *Motivation and self-regulated learning* (pp. 1-30). Routledge.

Zuber-Skerritt, O. (1992). *Professional development in higher education: A theoretical framework for action research*. Psychology press.

Zuber-Skerritt, O. (1992). *Action research in higher education: Examples and reflections*. Kogan Page Limited, 120 Pentonville Road, London N1 9JN England, United Kingdom.

Οργανισμοί

European Commission, Joint Research Centre, Di Pietro, G., Karpiński, Z., *COVID-19 and online adult learning*, Publications Office, 2021, <https://data.europa.eu/doi/10.2760/886741>

OECD -<https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/the-potential-of-online-learning-for-adults-early-lessons-from-the-covid-19-crisis-ee040002/#snotes-d4e710>

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2020). *The potential of online learning for adults: early lessons from the COVID-19 crisis*. OECD Publishing.

APA: "Researchers must take steps to ensure that participants' identities are protected, particularly when the information they provide is sensitive or potentially damaging" (APA, 2017). Ethical Principles of Psychologists and Code of Conduct. Retrieved from <https://www.apa.org/ethics/code/index.aspx>

BPS: "Informed consent is a process, not just a form, and should be ongoing throughout the research" (BPS, 2018). Code of Human Research Ethics. Retrieved from <https://www.bps.org.uk/sites/www.bps.org.uk/files/Policy/Policy%20-%20Files/BPS%20Code%20of%20Human%20Research%20Ethics%20%28Jan%202018%29.pdf>